studii

REVISTĂ DE ISTORIE

20 DE ANI
DE LA
ELIBERAREA ROMÎNIEI DE SUB JUGUL FASCIST

1944—1964

TOMUL 17 — 1964

4

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMÎNE

www.dacoromanica.ro

COMITETUL DE REDACȚIE

Acad. A. OȚETEA (*redactor responsabil*); EUGEN STĂNESCU (*redactor responsabil adjunct*); acad. P. CONSTANTINESCU-IAȘI, acad. C. DAICOVICIU, MIRON CONSTANTINESCU, L. BÁNYAI, V. CHERESTEȘIU, V. POPOVICI; (*membrii*) NICOLAE FOTINO (*secretar de redacție*).

Pentru a vă asigura colecția completă și primirea la timp a revistei, reînnoiți abonamentul dv. pe anul 1965.

În țară, abonamentele se primesc la oficiile poștale, agențiile poștale, factorii poștali și difuzorii de presă din întreprinderi și instituții.

Comenzile de abonamente din străinătate se primesc la CARTIMEX, București, Căsuța poștală 134—135, sau la reprezentanții săi din străinătate.

www.dacoromanica.ro

studii

REVISTĂ DE ISTORIE

TOM 17 1964 Nr. 4

SUMAR

Pag.

23 AUGUST 1944 — COTITURĂ HOTĂRÎTOARE ÎN ISTORIA POPORULUI ROMÎN

GHEORGHE GHEORGHIU-DEJ, A XX-a aniversare a eliberării Romîniei de sub jugul fascist 685

★

GHEORGHE MATEI, Insurecţia armată din august 1944 — cotitură hotărîtoare în istoria poporului romîn 701

★

I. M. OPREA, Masele muncitoare, forţa principală în lupta împotriva fascismului în perioada 1934—1938 725

E. CIMPONERIU, Din lupta maselor populare împotriva fascismului şi a înfeudării ţării de către Germania hitleristă 749

C. BARBU şi V. G. IONESCU, Constituirea şi activitatea comitetelor de Front unic muncitoresc din întreprinderi în perioada aprilie—august 1944 773

VL. ZAHARESCU, Participarea Romîniei la războiul antihitlerist 793

I. CHIPER, Organizarea comitetelor de fabrică (23 August — octombrie 1944) . . . 809

TR. UDREA, Condiţiile istorice ale formării Frontului naţional democratic 835

V. LIVEANU, Transformările revoluţionare — premise ale proclamării Republicii Populare Romîne 859

N. N. CONSTANTINESCU, Republica Populară Romînă în perioada desăvîrşirii construcţiei socialismului 891

VIAŢA ŞTIINŢIFICĂ

Sesiuni ale Academiei R. P. R. consacrate celei de-a XX-a aniversări a eliberării patriei de sub jugul fascist: „Marxism-leninismul şi gîndirea ştiinţifică romînească"; „Activitatea ştiinţifică în slujba construirii socialismului"; Sesiunea

www.dacoromanica.ro

Pag.

de comunicări a Institutului de istorie al Academiei R.P.R. din București (*Gr.C.*); Sesiunea de comunicări a Institutului de studii sud-est europene (*P. H. Stahl*); Sesiunea de referate a Școlii superioare de partid „Ștefan Gheorghiu" de pe lîngă C.C. al P.M.R. și a Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.; Expoziția „20 de ani de la eliberarea patriei" 23 August 1944 — 23 August 1964. (*Coralia Fotino*) 907

RECENZII ȘI ÎNSEMNĂRI

* * * *Dezvoltarea economică a Romîniei. 1944—1964*, București, Edit. Acad. R.P.R., 1964, 787 p. (*Aneta Spiridon*) 929

* * * *Industria Romîniei. 1944 1964*, București, Edit. Acad. R.P.R., 1964, 804 p. (*M. Horovitz*) 933

* * * *Agricultura Romîniei. 1944 1964*, București, Edit. agrosilvică, 1964, 389 p. (*Gh. Cristea*) 939

* * * *23 August 1944. Culegere de articole*, București, Edit. politică, 1964, 118 p. (*I. Apostol*) 944

* * * *20 de ani de la eliberarea Romîniei*, București, Edit. politică, 1964, 92 p. (*I.A*) 946

REVISTA REVISTELOR

„Lupta de clasă", organ teoretic și politic al C. C. al P.M.R., seria a V-a, an. XLIV (1964), nr. 8, 144 p. (*I. Boja-Trincă* și *Al. Vasile*); 949

„Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.", X (1964), nr. 4, 176 p. (*Gr. Chiriță*); 954

„Revista de filozofie', XI (1964), nr. 4, p. 441—578 (*I. Chiper*). 957

„Probleme economice", XVII (1964), nr. 8, 232 p. (*M. Rusenescu*) 960

www.dacoromanica.ro

GHEORGHE GHEORGHIU-DEJ

A XX-A ANIVERSARE A ELIBERĂRII ROMÎNIEI DE SUB JUGUL FASCIST [1]

Tovarăși,

Poporul romîn cinstește astăzi cea de-a 20-a aniversare a zilei de 23 August, ziua eliberării patriei de sub jugul fascist, cea mai mare sărbătoare națională a Romîniei. Acest eveniment istoric a deschis o eră nouă, luminoasă, în dezvoltarea țării, a marcat o cotitură hotărîtoare în destinele poporului nostru, în îndelungata sa luptă pentru eliberarea națională și socială, pentru înfăptuirea de adînci transformări revoluționare și clădirea unei Romînii noi, socialiste.

Cu prilejul acestei glorioase aniversări, permiteți-mi ca, în numele Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Romîn, al Consiliului de Stat și al guvernului Republicii Populare Romîne să vă transmit un călduros salut, dv., tovarăși deputați și deputate, vechilor participanți la lupta ilegală a partidului, la evenimentele din august 1944, fruntașilor în munca și lupta pentru construirea socialismului invitați la Sesiunea solemnă a Marii Adunări Naționale, tuturor cetățenilor scumpei noastre patrii! (Aplauze).

Salutăm cu multă bucurie în mijlocul nostru delegațiile de partid și de stat din țările socialiste frățești și le aducem vii mulțumiri pentru că cinstesc, prin prezența lor, marea noastră sărbătoare. Aceasta constituie o caldă manifestare a relațiilor de prietenie dintre partidele și țările noastre! (Aplauze).

De asemenea, salutăm călduros pe toți oaspeții de peste hotare aflați aci, care participă împreună cu noi la această aniversare sărbătorească! (Aplauze).

Au trecut 20 de ani de la memorabila zi a eliberării țării; uriașele prefaceri petrecute în acest răstimp în toate domeniile, în structura politică, economică și socială a țării, în poziția ei internațională, au schimbat din temelii înfățișarea Romîniei și condițiile de viață ale celor ce muncesc.

[1] Expunere făcută la Sesiunea solemnă a Marii Adunări Naționale din 22 august 1964.

„STUDII", tomul 17, nr. 4, p. 685–699, 1964.
www.dacoromanica.ro

Cea mai măreață cucerire a oamenilor muncii este victoria deplină a socialismului la orașe și sate. Au fost desființate clasele exploatatoare, — lichidate pentru totdeauna exploatarea și asuprirea omului de către om.

Forța socială hotărîtoare a tuturor marilor transformări din viața poporului — eroica noastră clasă muncitoare — harnica țărănime colectivistă, intelectualitatea, oamenii muncii de toate naționalitățile, înfrățiți în lupta umăr la umăr pentru înflorirea patriei, formează societatea nouă din țara noastră, strîns unită în jurul partidului.

Orînduirea noastră socială, bazată pe puterea celor ce muncesc, s-a consolidat an de an și are o tărie de nezdruncinat; masele cele mai largi participă activ la conducerea vieții de stat, se dezvoltă continuu democrația socialistă.

Partidul nostru este în prezent mai puternic și mai unit decît oricînd, se bucură de un imens prestigiu în rîndurile poporului și îndeplinește cu succes rolul de forță conducătoare în opera de desăvîrșire a construcției socialiste (Aplauze).

Imaginea Romîniei de astăzi, libere și prospere, stă mărturie că Partidul Muncitoresc Romîn a binemeritat încrederea poporului, a răspuns cu cinste nădejdilor sale. (Aplauze).

Coeziunea strînsă a oamenilor muncii în jurul partidului, hotărîrea lor nestrămutată de a înfăptui politica sa verificată de viață, stau chezășie cuceririi de noi și noi victorii sub steagul măreț al socialismului! (Aplauze).

Tovarăși,

Revoluția populară, începută acum două decenii prin insurecția armată antifascistă, își are profunde rădăcini istorice în frămîntările sociale și în contradicțiile legate de situația internațională a Romîniei din anii premergători celui de-al doilea război mondial, accentuate la extrem în perioada dictaturii militaro-fasciste.

Politica antipopulară și antinațională dusă de clasele stăpînitoare menținea Romînia într-o stare de înapoiere economică și culturală, de dependență față de marile puteri capitaliste. Acestea acaparaseră principalele ei resurse — petrolul, lemnul și alte bogății, foloseau țara drept o anexă agrară și sursă de materii prime, drept pion al politicii lor imperialiste.

Deveneau din ce în ce mai grele condițiile de trai ale muncitorilor, țăranilor, meseriașilor, imensei majorități a intelectualilor, se accentuau restrîngerea drepturilor și libertăților democratice, atmosfera de silnicie și teroare.

Partidului comunist i-a revenit misiunea istorică de a mobiliza oamenii muncii împotriva exploatării burghezo-moșierești, împotriva fascizării țării, pentru drepturi democratice. Ridicînd steagul luptei împotriva fascismului, care devenise principala primejdie pentru poporul romîn, partidul nostru chema masele muncitorești, grupările democratice, personalitățile proeminente ale vieții politice și culturale să militeze împotriva

www.dacoromanica.ro

expansiunii imperialismului german şi a agenturii sale interne, împotriva pregătirii războiului antisovietic, pentru apărarea independenţei naţionale.

În anii întunecaţi ai războiului hitlerist, comuniştii, animaţi de cel mai fierbinte patriotism, au dat nenumărate jertfe organizînd sabotarea maşinii de război şi mobilizînd toate forţele patriotice, întregul popor la acţiune în vederea răsturnării dictaturii militaro-fasciste.

Eroismul fără seamăn al Armatei Sovietice, care purta pe umerii ei greul războiului, loviturile nimicitoare pe care le dădea pe front armatelor fasciste insuflau un puternic avînt luptei de eliberare a poporului romîn.

Creşteau nemulţumirea şi revolta maselor populare, se accentua starea de spirit antihitleristă în armată, sporeau deruta şi panica în rîndurile întregii reacţiuni, se adîncea necontenit criza politică a regimului antonescian.

În aceste împrejurări hotărîtoare pentru destinele Romîniei, Partidul Comunist Romîn a elaborat o platformă care prevedea răsturnarea dictaturii militaro-fasciste, scoaterea ţării din războiul antisovietic şi întoarcerea armelor împotriva Germaniei, formarea unui guvern din reprezentanţii tuturor forţelor antifasciste, înfăptuirea de reforme democratice. Partidul s-a declarat gata să colaboreze cu toate partidele, grupările şi personalităţile, indiferent de poziţia lor de clasă şi de convingerile lor ideologice, pentru realizarea oricărei prevederi din această platformă, punînd ca singur criteriu al colaborării lupta împotriva ocupanţilor hitlerişti şi a slugilor lor din ţară.

Frontul Unic Muncitoresc, realizat în aprilie 1944 între partidul comunist şi partidul social-democrat, a constituit coloana vertebrală a coalizării tuturor forţelor politice hotărîte să lupte pentru eliberarea ţării.

O mare importanţă a avut activitatea desfăşurată de partid în rîndurile armatei, atragerea de partea forţelor antihitleriste a unor generali şi ofiţeri superiori însufleţiţi de sentimente patriotice.

Partidul nostru a folosit cu pricepere împrejurările favorabile create de succesele militare ale coaliţiei antihitleriste şi, în primul rînd, de strălucitele victorii ale Armatei Sovietice.

În ziua memorabilă de 23 August 1944, dictatura militaro-fascistă a fost răsturnată, Antonescu şi ceilalţi membri ai guvernului au fost arestaţi. Formaţiunile de luptă patriotice şi unităţile militare romîne au ocupat principalele instituţii şi obiective militare, au curăţat Capitala şi împrejurimile ei de unităţile hitleriste, au zdrobit trupele germane din Valea Prahovei, Braşov, Constanţa, Turnu Severin, capturînd zeci de mii de prizonieri.

Umăr la umăr cu glorioasa Armată Sovietică, armata romînă a luptat pentru izgonirea trupelor hitleriste de pe întreg teritoriul ţării şi a participat cu toate forţele ei la război, pînă la capitularea Germaniei fasciste.

Poporul romîn va cinsti veşnic amintirea vitejilor ostaşi sovietici care şi-au dat viaţa pentru libertatea ţării noastre; sîngele vărsat în comun a

www.dacoromanica.ro

cimentat prietenia și alianța dintre poporul romîn și poporul sovietic, în lupta pentru triumful nobilei cauze a libertății popoarelor, a păcii și socialismului! (Aplauze).

Înfruntînd cu un minunat spirit de sacrificiu condițiile deosebit de grele, ruina economică provocată de război și sabotajul reacțiunii, poporul nostru a răspuns cu înflăcărare chemării partidului „Totul pentru front, totul pentru victorie!" Muncitorii, țăranii, meseriașii, intelectualii și-au mobilizat toate puterile, au acceptat cu bărbăție orice privațiuni pentru a asigura resursele și mijloacele necesare frontului. Asemenea momente de imens avînt patriotic rămîn pentru totdeauna consemnate de istorie.

Pentru faptele lor de arme în războiul antifascist, peste 300 000 de soldați, subofițeri și ofițeri romîni au fost decorați cu ordine și medalii romîne, sovietice și cehoslovace. Prin bătăliile purtate, prin sîngele vărsat, poporul romîn și-a adus contribuția la victoria asupra fascismului și a înscris o pagină glorioasă în istoria luptelor sale pentru libertate și independență națională.

Gîndul nostru se îndreaptă cu emoție și recunoștință spre eroicii soldați și ofițeri romîni, spre bravii luptători din formațiile patriotice, spre toți neînfricații fii ai poporului, luptătorii antifasciști în frunte cu comuniștii care și-au dat viața pentru cauza sfîntă a libertății patriei! (Aplauze).

Descătușînd energia creatoare a maselor, insurecția antifascistă a dat un puternic impuls luptei poporului pentru obiective mereu mai înalte ale progresului social, spre desăvîrșirea transformărilor burghezo-democratice și trecerea la instaurarea puterii muncitorești-țărănești, la înfăptuirea sarcinilor revoluției socialiste.

Se ridicau la luptă forțe sociale uriașe, de nebiruit, trezite la creație istorică conștientă. Clasa muncitoare, organizată în sindicate unice, țărănimea care lupta pentru pămînt, partidele și grupările reunite în Frontul Național Democrat, formațiunile de luptă patriotice schimbau raportul forțelor politice în favoarea poporului muncitor. Reacțiunea nu mai era în stare să oprească lupta maselor pentru reforme democratice, pentru înfăptuirea năzuințelor seculare de viață mai bună, de eliberare de sub jugul oricărei asupriri și exploatări.

Oamenii muncii luau cu asalt prefecturile, preturile și primăriile, instalau în fruntea acestora reprezentanți ai poporului, alungau din aparatul de stat și din conducerea instituțiilor și întreprinderilor elementele reacționare, expropriau și împărțeau țăranilor pămînturile moșierești.

Valul luptei populare a înlăturat succesiv trei guverne cu majoritate reacționară și a adus la putere, la 6 martie 1945, primul guvern în care clasa muncitoare avea rolul precumpănitor, guvernul prezidat de patriotul înflăcărat și eminentul om de stat Dr. Petru Groza.

Legiferarea și definitivarea reformei agrare, cît și întreaga activitate a guvernului au sporit considerabil influența și autoritatea acestuia în rîndurile maselor țărănești, au consolidat alianța muncitorească-țărănească făurită în focul luptei pentru pămînt.

Cercurile reacționare nu s-au putut împăca, desigur, cu noul curs al evenimentelor. Partidele „istorice" vedeau că pierd terenul de sub

www.dacoromanica.ro

picioare şi rămîn complet izolate de popor, fără nici o bază de masă. În înţelegere şi cu sprijinul cercurilor imperialiste, pe a căror intervenţie se bizuia pentru recîştigarea poziţiilor pierdute, reacţiunea, grupată în jurul monarhiei, a aruncat în joc ultima sa carte. Regele a rupt orice contact cu guvernul Dr. Petru Groza, a refuzat contrasemnarea legilor, scontînd să provoace o criză politică, demisia guvernului şi răsturnarea regimului democratic. Guvernul şi-a continuat însă activitatea, înfăptuind programul de transformări democratice, dovedind că se poate guverna cît se poate de bine şi fără aşa-numitul „factor constituţional".

Constatînd eşecul deplin al „grevei regale", monarhia, conducătorii partidelor naţional-ţărănesc şi liberal, au căutat din nou sprijinul puterilor occidentale din coaliţia antihitleristă. Ca o condiţie a normalizării relaţiilor între rege şi guvern, Statele Unite şi Anglia au cerut, iar guvernul Groza a acceptat includerea ca miniştri fără portofoliu a cîte unui reprezentant al celor două partide „istorice" şi organizarea într-un termen scurt a alegerilor generale.

În alegerile efectuate în noiembrie 1946, Blocul Partidelor Democratice a obţinut o strălucită victorie, întrunind 71,80 la sută din totalitatea voturilor. Pentru reacţiune, alegerile au constituit o înfrîngere zdrobitoare, au definitivat procesul de izolare completă de mase a partidelor „istorice".

Vă amintiţi, tovarăşi, cîte eforturi a irosit presa reacţionară din Occident pentru a denatura realităţile social-politice din ţară şi a prezenta instaurarea guvernului Dr. Petru Groza ca un act impus din afară. *Victoria obţinută în alegeri de forţele democratice a confirmat cum nu se poate mai convingător că guvernul este expresia voinţei şi intereselor profunde ale maselor largi, că el se bucură de încrederea deplină a poporului.*

Avînd de făcut faţă unei situaţii economice deosebit de grele în urma războiului, a jafului hitlerist şi a secetei consecutive din anii 1945—1946, guvernul Petru Groza a îndreptat toate eforturile spre lichidarea haosului economic şi financiar, spre redresarea economiei naţionale. Ajunge să arătăm că venitul naţional reprezenta atunci doar jumătate faţă de anul 1938. Agricultura, în ansamblul ei, era într-o stare dezastruoasă, şeptelul era distrus în cea mai mare parte, întregul sistem de transporturi dezorganizat. Această situaţie era agravată de sabotajul sistematic al claselor exploatatoare, care practicau specula, dezorganizarea producţiei şi aprovizionării, contrabanda valutară şi evaziunile de capital, urmărind ca prin inflaţie, ruină şi foamete să creeze în rîndul maselor nemulţumire şi dezorientare şi să submineze regimul democratic.

În aceşti ani grei, cînd Romînia era bîntuită de secetă şi foamete, Uniunea Sovietică a acordat un ajutor frăţesc ţării noastre dîndu-ne pîine, deşi trecea ea însăşi prin mari greutăţi de aprovizionare. Poporul nostru îşi aminteşte cu recunoştinţă de acest ajutor care adevereşte că prietenul la nevoie se cunoaşte. (Aplauze).

Sprijinul economic şi colaborarea frăţească cu Uniunea Sovietică au avut o mare însemnătate pentru consolidarea măsurilor luate de partid în vederea refacerii ţării.

www.dacoromanica.ro

Învingînd rezistența înverșunată a claselor exploatatoare care dețineau poziții dominante în viața economică, guvernul a aplicat într-o perioadă scurtă o serie de legi de mare însemnătate. A fost etatizată Banca Națională, care se afla în mîinile capitaliștilor, s-a introdus legea Oficiilor industriale prin care s-au creat condiții ca statul să controleze și să îndrume activitatea industrială și comercială a întreprinderilor particulare, s-a reorganizat comerțul exterior.

Un moment deosebit de important l-a constituit adoptarea de către guvern, în iunie 1947, a propunerilor Partidului Comunist, cuprinzînd un program sistematic și concret de însănătoșire a vieții economice și financiare. Cît de grea era situația țării în acea perioadă se vede din însuși faptul că acest program nu putea cuprinde prevederi decît numai pentru 6 luni, iar ca obiectiv de ridicare a producției industriale se stabilea atingerea abia a circa 70 la sută din nivelul producției anului 1938. Acest program ilustra totodată realismul și seriozitatea cu care partidul a abordat rezolvarea problemei deosebit de dificile și complexe a refacerii economice. Ca o condiție hotărîtoare pentru trecerea la dezvoltarea economiei naționale partidul a preconizat efectuarea reformei monetare și a stabilizării.

În scopul întăririi reformei agrare, a fost votată legea circulației bunurilor agricole, care împiedica concentrarea pămînturilor țărănești în mîinile chiaburilor, a fost desființată dijma, una din rămășițele feudale din economia noastră.

Înfruntînd nenumărate greutăți, oamenii muncii au înfăptuit cu succes aceste măsuri care îngrădeau posibilitatea burgheziei de a sabota redresarea producției și finanțelor țării; au apărut primele elemente de stabilitate în economie. Toate acestea au slăbit pozițiile reacțiunii și au întărit regimul democrat; s-au creat condiții pentru înlăturarea de pe scena istoriei a monarhiei, pentru lichidarea ultimelor vestigii ale dominației politice burghezo-moșierești.

Insurecția armată antifascistă, instaurarea la putere a guvernului democrat în martie 1945, proclamarea Republicii Populare au fost verigi ale aceluiași proces revoluționar neîntrerupt.

Întreaga putere a fost preluată de clasa muncitoare, în alianță cu țărănimea muncitoare. Oamenii muncii, adevărații făuritori ai istoriei, au devenit singurii stăpîni ai țării, au pășit cu însuflețire și elan, sub conducerea partidului, la construirea societății socialiste.

O condiție fundamentală a realizării cu succes a sarcinilor noii etape în care pășise țara era înfăptuirea unității politice și organizatorice a clasei muncitoare, spre care se luase curs încă din 1946. Ca rezultat al luptelor duse împreună de comuniști și social-democrați după încheierea Frontului Unic Muncitoresc, al procesului de treptată apropiere și cunoaștere reciprocă, Congresul de unificare din februarie 1948 a consacrat făurirea Partidului Muncitoresc Romîn pe baza principiilor organizatorice și ideologice ale partidului de tip nou. Acest eveniment istoric a fost în mod justificat apreciat de partid ca victoria deplină a marxism-leninismului în mișcarea muncitorească din Romînia.

www.dacoromanica.ro

Tovarăşi,

Prin istoricul act al naţionalizării din iunie 1948, principalele mijloace ale puterii economice a burgheziei — fabricile, băncile, transporturile, societăţile de asigurări — au devenit bun al întregului popor; s-a creat un puternic sector socialist, a fost lichidată exploatarea capitalistă în industrie, deschizîndu-se noi perspective dezvoltării economiei naţionale.

S-a putut păşi la elaborarea şi realizarea primelor două planuri anuale care ne-au permis să facem un început de ordine în economie, să ne organizăm şi să obţinem experienţă în planificare, să trecem la planurile cincinale de dezvoltare economică.

În orientarea întregii activităţi de construire a bazei tehnico-materiale a socialismului, partidul a pornit de la faptul că Romînia dispune de resurse naturale variate care permit dezvoltarea complexă şi multilaterală a economiei ei.

Călăuzindu-se după învăţătura marxist-leninistă şi aplicînd-o la condiţiile ţării noastre, partidul a pus permanent în centrul politicii sale economice industrializarea socialistă, pe baza tehnicii înaintate, ca o condiţie fundamentală a dezvoltării echilibrate şi armonioase a tuturor ramurilor economiei.

Ceea ce caracterizează ansamblul operei de construcţie economică în ţara noastră este ritmul înalt de creştere a industriei. Astfel, între anii 1950—1963, producţia globală industrială a sporit într-un ritm mediu anual de peste 13 la sută; în ultimii ani acest ritm s-a accentuat atingînd 15 la sută în perioada 1960—1963, ceea ce înseamnă depăşirea ritmului mediu prevăzut în planul de 6 ani. *Ca rezultat, volumul producţiei industriale este în prezent de peste 8 ori mai mare decît în 1938, iar venitul naţional de 3,5 ori.*

Încă de la Conferinţa Naţională a P.C.R. din 1945, trasînd linia generală a dezvoltării economice a Romîniei, partidul a acordat prioritate industriei grele, principalelor ei ramuri — orientare care şi-a găsit reflectare în toate planurile de stat şi a determinat importante schimbări calitative în structura economică a ţării.

Ponderea producţiei mijloacelor de producţie reprezintă astăzi aproximativ 2/3 din ansamblul industriei — ceea ce asigură o bază trainică progresului neîntrerupt al întregii economii naţionale.

Rezultatele industrializării socialiste îşi găsesc expresie în schimbarea structurii venitului naţional, partea realizată în industrie sporind de la 30 la sută în 1938 la aproape 47 la sută în 1963, în condiţiile dezvoltării concomitente a agriculturii cît şi a celorlalte ramuri ale economiei.

În toată această perioadă, partidul nostru a acordat o deosebită atenţie repartizării judicioase a venitului naţional, asigurînd însemnate resurse pentru lărgirea continuă a bazei materiale necesare dezvoltării economiei, concomitent cu preocuparea pentru creşterea sistematică a nivelului de trai al poporului.

În anii de la eliberare s-au ridicat mari combinate chimice, siderurgice, de prelucrare a metalului, a lemnului, ale industriei uşoare şi alimentare dotate cu tehnică avansată. Au fost construite în industria republicană

www.dacoromanica.ro

circa 450 întreprinderi şi secţii noi, au fost reutilate, modernizate şi dezvoltate întreprinderile existente. O parte tot mai mare a producţiei industriale este concentrată în mari unităţi cu profil complex, care, prin instalaţiile lor moderne şi tehnologia adoptată, asigură prelucrarea în condiţii superioare a materiei prime, reducerea cheltuielilor de producţie şi realizarea unei înalte eficienţe economice.

În acelaşi timp, partidul a urmărit, ca unul dintre obiectivele fundamentale ale politicii sale economice, îmbunătăţirea continuă a repartizării teritoriale a forţelor de producţie, printr-o astfel de amplasare a noilor obiective industriale care să imprime un ritm de dezvoltare mai accentuat regiunilor rămase în urmă.

Resurse importante au fost îndreptate spre extinderea rezervelor, dezvoltarea şi reutilarea industriei petrolului, cărbunelui şi gazului metan; a fost elaborat planul de electrificare de 10 ani — îndeplinit înainte de termen şi în condiţii de eficienţă superioară prevederilor iniţiale.

În anul în curs producţia de energie electrică şi termică va depăşi de 22 de ori pe cea realizată în 1938. Numai puterea nouă ce se va instala în 1964 în centralele electrice depăşeşte cu mult pe cea creată în Romînia în întreaga perioadă de guvernare burghezo-moşierească.

Partidul şi guvernul acordă o atenţie permanentă nevoilor crescînde de metal ale economiei. S-au pus în valoare noi rezerve şi au fost construite mari unităţi de prelucrare; se află în construcţie marele combinat siderurgic de la Galaţi şi întreprinderile de alumină şi aluminiu de la Oradea şi Slatina. Producţia de fontă a crescut de aproape 14 ori faţă de 1938, cea de oţel şi metale neferoase, de peste 10 ori.

Una din preocupările permanente ale partidului şi guvernului a constituit-o încă din primii ani ai construcţiei socialiste dezvoltarea susţinută a industriei chimice, care dispune în ţara noastră de condiţii şi perspective deosebit de favorabile.

Pornind de la aceste posibilităţi, în planurile economice s-au asigurat industriei chimice ritmuri înalte de dezvoltare, care, între anii 1950—1963, s-au ridicat în medie la 22 la sută, iar în cadrul planului şesenal, la 25 la sută, superioare tuturor celorlalte ramuri ale industriei.

Industria noastră constructoare de maşini şi electrotehnică satisface complet nevoile de utilaj ale industriei petroliere, asigură o mare parte din maşinile şi agregatele necesare industriei chimice, transporturilor, construcţiilor, industriei de prelucrare a lemnului şi a bunurilor de consum. De o importanţă deosebită este contribuţia industriei constructoare de maşini la dotarea tehnică a agriculturii, la mecanizarea complexă a muncilor agricole; produsele acestei ramuri sînt tot mai mult apreciate şi peste hotare.

Succese remarcabile au fost obţinute de muncitorii, inginerii şi tehnicienii noştri pe tărîmul luptei pentru sporirea productivităţii muncii. În prezent două treimi din sporul producţiei industriale se obţin pe seama creşterii productivităţii muncii. Aceasta se bazează în primul rînd pe introducerea tehnicii noi, pe ridicarea continuă a calificării, pe organizarea superioară a producţiei. În lumea contemporană se desfăşoară o vastă revoluţie tehnico-ştiinţifică, care impune modernizarea continuă a apara-

www.dacoromanica.ro

tului de producție în pas cu progresul tehnic mondial, aplicarea largă a celor mai înaintate cuceriri ale științei și tehnicii. Avem convingerea că păşim pe un drum bun orientîndu-ne hotărît spre dotarea economiei cu tehnica cea mai avansată, spre însuşirea şi introducerea în fabricație a celor mai reuşite tipuri de maşini şi utilaje existente pe plan mondial. (Aplauze).

Cadrele noastre dispun de condiții din cele mai bune pentru a cunoaşte şi stăpîni temeinic realizările tehnicii moderne — şi sîntem siguri că pasiunea lor pentru tot ce este avansat în producție, competența sporită a clasei muncitoare şi a corpului tehnic, munca lor asiduă pe acest tărîm se vor concretiza în noi şi remarcabile realizări.

La două decenii de la eliberare, ca rezultat al politicii de industrializare, țara noastră dispune de ramuri industriale noi, în plin avînt, de combinate, fabrici şi uzine moderne, puternice centrale electrice, noi mine şi schele petroliere, vaste şantiere de construcții. Pulsează viguros economia prosperă a Romîniei noi, socialiste! (Aplauze).

Ne reamintim cu acest prilej cît s-au străduit cercurile conducătoare ale fostelor clase dominante să ponegrească politica de industrializare preconizată de partid şi ce profeții funebre răspîndeau în legătură cu această politică.

În 1947 oficiosul unuia din fostele partide „istorice" scria : „industria grea, mai cu seamă astăzi, cînd cercetăm zările întunecate ale orizontului căutînd o geană de lumină spre a ne îndrepta nădejdile către un schimb internațional, apare mai nelegitimă ca oricînd... Primatul industriei grele, fiind sinonim cu izolarea noastră de restul continentului, înseamnă pauperizare şi evoluție retrogradă... Industrializarea este sinonimă cu răsturnarea premiselor existenței noastre. Este îmbrățişarea unui crez cu desăvîrşire opus structurii social-economice romîneşti. Este sacrificarea tuturor realităților pe altarul unor interese străine de factura şi putințele poporului romîn".

După cum se vede, ceea ce-i alarma în primul rînd pe foştii stăpîni ai țării şi pe stăpînii stăpînilor ei, era perspectiva că Romînia, industrializîndu-se, îşi va pierde vechiul rol pe care i-l hărăziseră, de anexă agrară a puterilor imperialiste, de piață de desfacere a acestora şi furnizoare de materii prime ieftine. Desigur, dacă este vorba de răsturnarea „vechilor premise ale existenței", a vechii structuri social-economice care decurgea din acest rol, atunci într-adevăr trebuie să ne recunoaştem vina. Mai mult, trebuie să mărturisim că de fapt tocmai acest lucru l-am şi dorit şi că nu simțim nici o umbră de regret că aceste aşa-zise „realități legitime" s-au dus pe veci pe apa sîmbetei ! (Aplauze).

Cît priveşte atitudinea lor de dispreț şi neîncredere față de poporul romîn şi certificatul de incapacitate pe care i-l dădeau — bilanțul acestor decenii arată suficient de convingător dacă stă sau nu în putința poporului romîn să-şi creeze o industrie modernă, înfloritoare !

Același oficios conchidea : „De înfăptuiri sub acest regim, nici vorbă nu poate fi... Pe scurt, este cea mai proastă guvernare pe care a avut-o acest pămînt de la Buerebista şi pînă în zilele noastre". (Rîsete, ilaritate în sală).

www.dacoromanica.ro

Mersul istoriei a spulberat aprecierile ridicole ale partidelor „istorice", profețiile și nădejdile lor deșarte, iar înșeși aceste partide s-au cufundat de mult în neant!

Înfăptuind cu hotărîre obiectivele stabilite de partid în domeniul industrializării, oamenii muncii se pot mîndri cu rezultatele eforturilor lor depuse în aceste decenii pentru crearea unei industrii socialiste puternice, multilateral dezvoltată, capabilă să asigure progresul și avîntul continuu al patriei. (Aplauze).

Tovarăși,

În cele două decenii care au trecut de la eliberare, în agricultură au avut loc profunde transformări social-economice. Pornind de la teza leninistă că făurirea unei economii socialiste unitare necesită construirea socialismului nu numai la orașe, ci și la sate, hotărîrile de importanță istorică ale plenarei C.C. al P.M.R. din 3—5 martie 1949 au stabilit liniile directoare ale reorganizării agriculturii pe baze noi.

Munca perseverentă depusă de organele și organizațiile de partid în rîndurile țărănimii a luat caracterul unei largi activități politice și organizatorice de masă, în desfășurarea căreia au fost învinse nenumărate greutăți inerente unei acțiuni de o asemenea amploare, care privea atragerea pe un nou făgaș a milioane de producători individuali. Se punea problema nu numai de a uni gospodăriile individuale, dar și de a crea relații noi, socialiste, de muncă, de a introduce un mod superior de organizare și gospodărire a producției agricole, de a forma și ridica necontenit conștiința socialistă a maselor țărănești.

După 13 ani de muncă intensă, s-a încheiat procesul de colectivizare a agriculturii, victorie istorică consfințită la Sesiunea extraordinară a Marii Adunări Naționale din primăvara anului 1962. *Întreaga economie a țării a căpătat un caracter unitar, socialismul a învins pe deplin atît la orașe cît și la sate.* (Aplauze).

Promovînd neabătut politica de dezvoltare intensivă și multilaterală a agriculturii, statul nostru a îndreptat în acest sector importante mijloace materiale și bănești. Investițiile alocate pentru dotarea stațiunilor de mașini și tractoare și gospodăriilor de stat, lucrările de îmbunătățiri funciare, creditele acordate gospodăriilor colective, perfecționarea continuă a sistemului de contractări a produselor la prețuri avantajoase, au contribuit la sporirea producției agricole și la creșterea fondului central al statului. Cu toate condițiile climatice nefavorabile pe care le-am avut într-un număr de ani din această perioadă, producția de cereale a sporit, s-au realizat creșteri importante la culturile tehnice, s-a mărit și s-a îmbunătățit calitativ efectivul de animale. În perioada 1959—1963 s-a obținut în medie pe an o producție totală de cereale de peste 10 milioane de tone, față de 8 milioane tone cît a reprezentat media anilor 1934—1938. La începutul acestui an, numărul de animale depășea pe cel din 1938 cu aproape 1 milion de bovine, cu aproape 2 milioane porcine, cu peste 2 milioane ovine. Romînia își asigură din producția proprie hrana populației,

www.dacoromanica.ro

aprovizionarea industriei cu materii prime agricole şi are totodată disponibilităţi pentru export.

Nu e departe timpul cînd vom ajunge la mecanizarea completă a principalelor lucrări agricole la toate culturile mari, la un grad ridicat de chimizare, asigurînd producţii tot mai mari, stabile şi ieftine, punînd mai deplin în valoare marile rezerve de care dispune agricultura. Aceasta va constitui o etapă nouă, superioară, a activităţii partidului în domeniul făuririi unei agriculturi moderne, înaintate. (Aplauze).

Avem acum o ţărănime nouă, în al cărei mod de viaţă şi conştiinţă s-au produs adînci prefaceri. Veniturile ei reale s-au dublat faţă de 1950, ea se îmbracă şi se hrăneşte mai bine. În ultimii 13 ani au fost ridicate la sate, din fondurile proprii ale ţărănimii, nouă sute de mii de case noi. Satele au astăzi mii de cămine culturale, cinematografe, cunosc o viaţă culturală bogată, la care participă practic întreaga ţărănime. Acestea sînt semne evidente ale creşterii continue a nivelului material şi cultural al ţărănimii noastre.

La temelia tuturor înfăptuirilor din anii construcţiei socialiste se află eforturile creatoare ale poporului nostru, munca sa însufleţită, maxima mobilizare a tuturor resurselor şi posibilităţilor interne ale ţării. Totodată în dezvoltarea R.P. Romîne o deosebită însemnătate o au relaţiile de colaborare cu U.R.S.S. şi cu celelalte ţări socialiste, relaţii cărora partidul nostru le dă o înaltă preţuire. (Aplauze). Participînd la activitatea C.A.E.R. şi coordonîndu-şi eforturile cu celelalte ţări membre, dezvoltînd legăturile de colaborare economică tovărăşească cu toate statele socialiste, Republica Populară Romînă îşi lărgeşte legăturile şi cu alte state, indiferent de orînduirea lor socială, pe baza avantajului reciproc, corespunzător necesităţilor economiei naţionale şi cerinţelor dezvoltării relaţiilor economice mondiale. (Aplauze).

Avîntul economiei naţionale, sporirea producţiei industriale şi agricole, politica partidului şi guvernului de lărgire continuă a legăturilor internaţionale ale ţării au făcut posibilă creşterea an de an a comerţului exterior, care atinge un nivel de peste două ori mai mare decît cel realizat în 1959, depăşind prevederile Directivelor Congresului al III-lea pentru anul 1965. Romînia se bucură pe piaţa externă de un prestigiu în continuă creştere.

Tovarăşi,

Realizările obţinute an de an în dezvoltarea economiei, creşterea venitului naţional, au dat posibilitate statului să înfăptuiască sistematic un amplu program de măsuri destinate ridicării continue a nivelului de viaţă al poporului — obiectiv fundamental al întregii politici a partidului nostru.

Ca urmare a creşterii salariului nominal, a reducerii preţurilor şi tarifelor, salariul real este în prezent de peste 2 ori mai mare decît în 1950.

Ridicarea continuă a puterii de cumpărare a populaţiei — atît la oraşe cît şi la sate — este oglindită de creşterea, an de an, a volumului de mărfuri vîndute prin comerţul socialist, de structura acestor produse, în

www.dacoromanica.ro

cadrul căreia capătă o pondere tot mai mare vînzările de bunuri de folosinţă îndelungată.

Una din problemele care stau în centrul atenţiei partidului este îmbunătăţirea condiţiilor de locuit de la oraşe şi centre industriale. Numai în perioada 1960 1963 s-au construit din fondurile statului peste 160 mii de apartamente.

Pentru apărarea sănătăţii oamenilor a fost creată, în întreaga ţară, o largă reţea de spitale, policlinici, maternităţi, dotate cu aparataj modern şi deservite de un număr din ce în ce mai mare de cadre medicale.

Porţile şcolilor şi universităţilor sînt deschise pentru toţi tinerii dornici de învăţătură. Toţi copiii ţării — 3,3 milioane de elevi — învaţă astăzi în şcoli; începînd cu anul şcolar 1961—1962 învăţămîntul de toate gradele a devenit gratuit. În comparaţie cu anul şcolar 1938—1939, numărul elevilor în şcolile de cultură generală este aproape de 2 ori, iar al studenţilor de 4,2 ori mai mare; 60 la sută din numărul total al studenţilor sînt bursieri. Aproape trei sferturi din cadrele cu pregătire medie şi superioară care lucrează astăzi în economie au fost formate în anii regimului nostru.

Înfloresc continuu arta şi ştiinţa, cărora li s-au creat condiţii optime de dezvoltare; în institute şi laboratoare se desfăşoară o activitate de cercetare ştiinţifică intensă şi plină de roade, oamenii de artă îşi fructifică talentul în lucrări valoroase, inspirate din viaţa nouă a patriei.

Uriaşa muncă educativă desfăşurată de partid, de sindicate şi de organizaţiile de tineret cultivă trăsături noi în conştiinţa oamenilor muncii, dezvoltă atitudinea înaintată faţă de muncă şi societate, făureşte constructori pricepuţi şi devotaţi operei de construcţie socialistă.

Aceste trăsături noi îşi găsesc o puternică expresie în avîntul patriotic cu care întregul nostru popor participă la înfăptuirea politicii partidului, la realizarea prevederilor planului de stat. *Din această muncă entuziastă s-a conturat tabloul însufleţitor pe care-l înfăţişează patria noastră socialistă în anul celei de-a XX-a aniversări a eliberării.* (Aplauze).

Întîmpinînd măreaţa sărbătoare de astăzi, oamenii muncii din industrie au înscris în bogatul bilanţ al întrecerii desfăşurate în cinstea zilei de 23 August noi şi însemnate succese.

Planul producţiei industriale pe primele 7 luni ale acestui an a fost realizat în proporţie de 103,5 la sută, obţinîndu-se o producţie cu 15 la sută mai mare decît în perioada corespunzătoare a anului trecut.

Toate ramurile economice şi toate regiunile ţării se prezintă cu planul îndeplinit şi depăşit. Practic, toate întreprinderile ţării şi-au realizat planul şi angajamentele luate. *Cu legitimă mîndrie oamenii muncii dintr-o serie de ramuri importante ale economiei — industria constructoare de maşini, siderurgia, exploatarea forestieră şi prelucrarea lemnului — raportează că încă în acest an vor atinge şi depăşi nivelele prevăzute de Directivele Congresului al III-lea al partidului pentru anul 1965.* (Aplauze).

Permiteţi-mi, tovarăşi, ca în numele Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Romîn, al Consiliului de Stat şi al Consiliului de Miniştri să adresez călduroase felicitări muncitorilor, inginerilor, tehnicienilor, ţăranilor şi celorlalţi lucrători din agricultură, oamenilor de ştiinţă şi de cultură,

www.dacoromanica.ro

activiștilor de partid și de stat, tuturor oamenilor muncii făuritori ai măreților succese realizate și să le urez noi victorii în munca lor rodnică, plină de abnegație pentru desăvîrșirea construcției socialiste în țara noastră! (Aplauze).

Tovarăși,

În ultimele două decenii, în lume au avut loc transformări de o însemnătate uriașă, care exercită o profundă înrîurire în viața popoarelor și asupra întregii evoluții a relațiilor internaționale.

Marile realizări ale poporului sovietic în construcția desfășurată a comunismului, succesele de seamă ale poporului chinez în construirea socialismului, rezultatele rodnice obținute de toate țările sistemului socialist mondial în domeniul economiei, culturii și ridicării nivelului de trai al oamenilor muncii au transformat socialismul în factorul hotărîtor al dezvoltării istorice, întărind considerabil forțele păcii, democrației și progresului social. (Aplauze).

În acești ani a avut loc o puternică creștere a mișcării comuniste internaționale, a sporit influența pe care o exercită asupra vieții politice și sociale contemporane. În prezent aproape nu există țară pe glob în care să nu activeze partide comuniste și muncitorești. În fruntea popoarelor din țările socialiste, partidele clasei muncitoare organizează și conduc, pe un sfert din suprafața globului pămîntesc, opera istorică de edificare a noii societăți. În lumea capitalistă, partidele comuniste, înfruntînd cu eroism represiunile la care sînt supuse într-un șir de țări, țin sus steagul luptei împotriva exploatării, unesc tot mai mult în jurul lor forțele care militează pentru independență, drepturi democratice și pace trainică.

Partidele comuniste și muncitorești, cît și alte partide și organizații revoluționare ce-și pun ca țel realizarea de adînci prefaceri social-economice, înfăptuirea socialismului — desfășoară o viguroasă activitate în numeroase țări care au scuturat jugul colonial și luptă pentru dezvoltarea economiei lor naționale, pentru întărirea independenței lor economice și politice. În epoca contemporană mișcarea de eliberare națională a devenit o mare forță revoluționară care a dus la destrămarea sistemului colonial, la apariția pe harta politică a lumii a zeci de noi state independente.

Schimbările intervenite în raportul de forțe, îndeosebi ca urmare a formării sistemului socialist mondial și prăbușirii sistemului colonial, au îngustat sfera și posibilitățile de acțiune ale imperialismului, care, spre deosebire de trecut, nu mai poate decide după bunul său plac destinele popoarelor.

Astăzi în fața cercurilor imperialiste agresive se ridică forțe sociale fără precedent. În conștiința popoarelor lumii, care în primul război mondial au dat 10 milioane de victime, iar în cel de-al doilea 50 de milioane — s-a înrădăcinat tot mai puternic ideea că este necesară unirea tuturor forțelor pentru a preveni o conflagrație termonucleară.

Stă în puterea popoarelor să preîntîmpine declanșarea unui asemenea cataclism. Faptele arată că, în numeroase momente ascuțite, forțele păcii au silit cercurile imperialiste agresive să dea înapoi.

www.dacoromanica.ro

Cu toate deosebirile profunde dintre diferitele state, există interesul comun al popoarelor de a salvgarda pacea. Impunîndu-se ca o necesitate vitală pentru omenire, ideile coexistenței pașnice între țările cu sisteme social-politice diferite stau la temelia politicii externe a unui mare număr de țări, joacă un rol predominant în viața internațională. Cercuri politice influente, straturi largi ale opiniei publice împărtășesc punctul de vedere că singura cale rațională de soluționare a problemelor internaționale este coexistența pașnică între statele avînd orînduiri sociale deosebite.

Cercurile imperialiste interesate în cursa înarmărilor și în pregătirile de război încearcă să torpileze evoluția spre destindere, să aprindă noi focare de neliniște. Acțiunile militare agresive împotriva Republicii Democrate Vietnam, acțiuni condamnate de țările iubitoare de pace, ca și măsurile Organizației Statelor Americane îndreptate împotriva Cubei, recentul conflict din Cipru stîrnesc o mare îngrijorare în opinia publică mondială.

Aceste acte potrivnice păcii au ca trăsătură comună încercările de înăbușire a aspirațiilor de dezvoltare liberă, independentă ale popoarelor, amestecul străin în treburile acestora. Viața arată că stricta respectare a dreptului inalienabil al fiecărui popor de a-și hotărî singur soarta este o cerință esențială pentru consolidarea păcii. (Aplauze).

Toate acestea impun forțelor păcii vigilență neslăbită și eforturi unite pentru prevenirea și zădărnicirea acțiunilor care periclitează pacea. Ținînd seama de acestea, statele socialiste se îngrijesc de asigurarea capacității lor de apărare, pentru a fi întotdeauna în măsură să dea răspunsul cuvenit oricărui atentat împotriva securității lor și a păcii în lume.

Există astăzi condiții incomparabile cu cele din trecut ca popoarele să-și asigure o dezvoltare independentă, suverană, să se bucure de egalitate în relațiile internaționale, să-și organizeze așa cum doresc viața politică, socială și economică, să pășească pe calea cea mai corespunzătoare intereselor lor fundamentale.

În rînd cu celelalte state socialiste și cu alte state iubitoare de pace, Republica Populară Romînă a dus în mod consecvent, în anii care au trecut de la eliberare, o politică de apărare și de consolidare a păcii în lume, cu convingerea că la opera de normalizare a relațiilor internaționale poate și trebuie să colaboreze și să-și aducă propria contribuție fiecare țară.

Baza de neclintit a politicii externe a R.P. Romîne o formează prietenia și alianța frățească cu celelalte țări socialiste. Militînd pentru continua întărire a acestei prietenii, partidul nostru și guvernul R.P. Romîne își vor aduce și în viitor întreaga contribuție la întărirea unității țărilor socialiste, a mișcării comuniste mondiale sub steagul marxism-leninismului, pe baza principiilor Declarațiilor din 1957 și 1960, unitate în care rezidă izvorul forței și invincibilității fiecărei țări socialiste, chezășia îndeplinirii misiunii istorice a partidelor comuniste, a victoriei cauzei păcii și socialismului. (Aplauze).

Activa manifestare a Romîniei ca factor de pace pe arena mondială și-a găsit expresie în inițiativele sale și în sprijinul acordat oricăror acțiuni îndreptate spre destindere, în perseverența cu care țara noastră, împreună cu celelalte țări iubitoare de pace, s-a pronunțat și se pronunță în forurile și organizațiile internaționale pentru soluționarea pașnică, pe calea trata-

www.dacoromanica.ro

tivelor, a problemelor litigioase, pentru abordarea acestora în spirit constructiv. În lumea contemporană, cu problemele ei atît de complexe și în care s-a acumulat mult material inflamabil, nu poate exista sfetnic mai bun în politică decît calmul și înțelepciunea, înaltul spirit de răspundere pentru soarta popoarelor. (Aplauze).

Țara noastră militează consecvent pentru încetarea cursei înarmărilor, pentru realizarea dezarmării, ca obiectiv de însemnătate excepțională în consolidarea păcii. Ne pronunțăm pentru încetarea tuturor experiențelor cu arme nucleare, lichidarea bazelor militare și retragerea trupelor aflate pe teritorii străine, reducerea bugetelor militare. Ca membră a Organizației Tratatului de la Varșovia, R.P. Romînă se pronunță pentru desființarea oricăror blocuri militare și, ca măsură tranzitorie, pentru încheierea unui pact de neagresiune între această organizație și Pactul Atlanticului de Nord.

O mare însemnătate pentru însănătoșirea climatului politic internațional ar avea-o înlăturarea rămășițelor celui de-al doilea război mondial prin încheierea Tratatului de pace german.

Romînia se pronunță pentru transformarea Balcanilor într-o zonă a păcii și colaborării, realizarea de acțiuni pe plan regional în vederea dezvoltării unor relații de bună vecinătate între statele europene cu orînduire socială diferită, crearea de zone denuclearizate în orice parte a lumii.

Țara noastră extinde schimburile comerciale, culturale, științifice, tehnice cu toate statele — schimburi care răspund atît intereselor proprii, cît și cerințelor generale ale cooperării internaționale, constituind un factor de slăbire a încordării și de apropiere între popoare.

Republica Populară Romînă este hotărîtă să-și aducă și pe viitor, neabătut, întregul său aport la normalizarea relațiilor internaționale, la dezvoltarea înțelegerii și întărirea prieteniei între popoare, la lupta pentru triumful măreței cauze a păcii. (Aplauze).

Tovarăși,

Bilanțul luptei și eforturilor depuse în cei 20 de ani care au trecut din august 1944 este pentru fiecare dintre noi un puternic izvor de încredere și optimism.

Atît în anii grei ai ilegalității, cît și în lupta pentru cucerirea puterii, pentru construirea orînduirii socialiste, partidul nostru s-a dovedit la înălțimea misiunii istorice, de mare răspundere, care i-a revenit.

Însuflețit de victoriile obținute, poporul romîn pășește în al treilea deceniu de viață liberă, încrezător în forțele sale și în capacitatea sa de a-și făuri viitorul fericit pe care îl merită! (Aplauze furtunoase).

Trăiască Partidul Muncitoresc Romîn!

Trăiască harnicul și talentatul nostru popor!

Trăiască Republica Populară Romînă!

Trăiască unitatea țărilor socialiste, a mișcării comuniste și muncitorești internaționale!

Trăiască invincibila învățătură marxist-leninistă!

Trăiască pacea în lumea întreagă!

(Aplauze prelungite, asistența în picioare ovaționează îndelung, răsună urale puternice).

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro

INSURECȚIA ARMATĂ DIN AUGUST 1944 — COTITURĂ HOTĂRÎTOARE ÎN ISTORIA POPORULUI ROMÎN

DE

GHEORGHE MATEI

În viața poporului nostru, ca și a celorlalte popoare, pe lîngă o multitudine de fapte și evenimente mai mult sau mai puțin obișnuite, există momente rare care, prin caracterul, semnificația și urmările lor, reprezintă nestemate ale tezaurului istoriei naționale și, în același timp, bunuri de preț ale istoriei universale.

Un asemenea moment a fost insurecția armată din august 1944, inițiată, organizată și condusă de Partidul Comunist Romîn.

De-a lungul veacurilor, poporul romîn a vărsat mult sînge, dînd numeroase dovezi ale resurselor și elanului lui patriotic și revoluționar, ale dragostei sale fierbinți pentru neatîrnarea și propășirea patriei. Prin luptă plină de vitejie și eroism, el a înfrînt de multe ori pe cotropitorii care veneau să-l subjuge și să-l jefuiască. Dar clasele exploatatoare se arătau adesea gata să negocieze cu puterile străine independența țării.

Acestor stări de lucruri li s-a pus capăt o dată pentru totdeauna. Glorioasa insurecție din august 1944 a însemnat o cotitură radicală în viața poporului romîn, deschizîndu-i calea spre instaurarea puterii populare, spre socialism.

„Acest eveniment istoric — arată tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej — a deschis o eră nouă, luminoasă, în dezvoltarea țării, a marcat o cotitură hotărîtoare în destinele poporului nostru, în îndelungata sa luptă pentru eliberarea națională și socială, pentru înfăptuirea de adînci transformări revoluționare și clădirea unei Romînii noi, socialiste" [1].

★

Insurecția armată antifascistă care a avut loc în țara noastră cu două decenii în urmă a fost continuarea și rodul unui proces îndelungat

[1] Gh. Gheorghiu-Dej, *A XX-a aniversare a eliberării Rominiei de sub jugul fascist*. București, Edit. politică, 1964, p. 5.

„STUDII", tomul 17, nr. 4, p. 701—724, 1964.

www.dacoromanica.ro

de lupte social-politice, care s-au amplificat şi intensificat în perioada dominaţiei Germaniei hitleriste. La greutăţile şi suferinţele îndurate de masele populare de pe urma politicii de exploatare şi asuprire a burgheziei şi moşierimii romîne s-au adăugat în perioada amintită noi şi imense greutăţi şi suferinţe, provocate de aservirea ţării Germaniei fasciste şi împingerea ei, împotriva voinţei poporului romîn, în războiul hitlerist.

Fascismul german era duşman neîmpăcat al poporului nostru. Interesele şi scopurile urmărite de acesta contrastau flagrant cu interesele naţionale ale Romîniei. În amintirea poporului romîn persistau adînc suferinţele îndurate în timpul ocupaţiei germane din primul război mondial, rapacitatea imperialiştilor germani în jefuirea bogăţiilor ţării. În rîndurile ostaşilor trimişi să lupte în războiul antisovietic în subordinea comandamentelor hitleriste se găseau mulţi ai căror părinţi, rude şi apropiaţi fuseseră ucişi de gloanţele germane. Ostilitatea faţă de Germania hitleristă s-a extins şi adîncit o dată cu smulgerea din trupul ţării, prin dictatul de la Viena din august 1940, a părţii de nord a Transilvaniei şi predarea ei Ungariei horthiste.

Despre planurile fasciştilor germani cu privire la ţara noastră vorbeşte elocvent declaraţia făcută de Hitler confidenţilor săi la 25 iulie 1941 : „Romînia ar trebui să facă bine să renunţe pe cît posibil la ideea de a avea o industrie proprie. Ea ar trebui să dirijeze bogăţiile pămîntului ei, şi în special grîul ei, spre piaţa germană" [2]. În concepţia hitleriştilor aceasta urma să fie şi calea pentru a face să dispară principala forţă care se ridica hotărît împotriva lor. „Astfel — spunea Hitler mai departe — proletariatul Romîniei, care este contaminat de bolşevism, ar dispărea, iar ţara noastră nu ar duce lipsă niciodată de nimic" [3]. Hitleriştii visau la organizarea acestei părţi a Europei ca parte a „imperiului" lor, la transformarea Dunării într-un „fluviu german" şi colonizarea teritoriilor de lîngă Dunăre cu germani, asigurîndu-şi astfel o cale cît mai sigură de comunicaţii pentru transportul bogăţiilor jefuite [4]. Planurile hitleriste privind viitorul Romîniei prevedeau ciuntirea samavolnică a teritoriului ţării, strămutarea populaţiei etc. Înscriindu-se printre cele mai funeste planuri din decursul istoriei cu privire la această regiune a Europei, care vizau înrobirea Romîniei şi lichidarea chiar a statului şi poporului romîn, proiectele amintite ale fasciştilor germani vădeau cu toată claritatea soarta ce era hărăzită patriei noastre în cadrul „noii ordini" hitleriste.

[2] *Hitler's secret conversation 1941—1944*, New York, The Nes American Library, 1961, p. 43.

[3] *Ibidem*.

[4] "Evident — declara Hitler cu alt prilej, la 26 februarie 1942 — dacă dorim să transformăm Dunărea într-un fluviu german, politica noastră trebuie să fie deosebită. În acest caz, noi trebuie să stabilim minorităţile noastre din Balcani pe malul fluviului. Dacă stabilesc pe cei 1 500 000 germani ai minorităţilor noastre în teritoriile de răsărit, eu voi construi o autostradă lungă de 1 500 km, înzestrată la intervale de 50 — 100 km cu concentrări de populaţie germană, incluzînd cîteva oraşe importante. Este o soluţie de încercare, dar Dunărea rămîne Dunăre...". Iar la 26 august 1942 căpetenia fasciştilor germani revenind la aceeaşi problemă, spunea că Dunărea va deveni „una din cele mai mari artere ale noastre : legată de Oder, ea va purta mărfurile direct în inima ţării. Prin Marea Neagră în sus, pe Dunăre, vor veni fier, minereu de mangan, cărbune, petrol, grîu, totul într-un torent nesfîrşit. Teritoriile de la Marea Neagră deschid imense posibilităţi pentru viitor" (*Ibidem*, p. 325 — 326 şi 617).

www.dacoromanica.ro

Poporul romîn, în covîrșitoarea sa majoritate, era conștient de pericolul grav pe care-l reprezenta pentru ființa sa națională aservirea țării Germaniei hitleriste. Cînd, în toamna anului 1940, trupele germane au intrat în Romînia cu asentimentul guvernului de dictatură militară-fascistă, ele au fost întîmpinate cu sentimente de ură puternică de către masele populare. Într-un document intitulat „Concluziuni asupra stării de spirit în armată în legătură cu prezența trupelor germane în Romînia — 10 octombrie 1940—1 februarie 1941", Marele stat-major al armatei romîne arăta că populația și armata manifestau față de trupele hitleriste o ostilitate generală și semnala numeroase cazuri de împotrivire față de acestea, de ciocniri directe între militari romîni și germani, acte de sabotare a mașinii de război germane etc. [5].

Vorbind la o întrunire hitleristă din Orșova, viceconsulul german Fritz Hussov remarca, referindu-se la felul cum a primit populația romînă sosirea trupelor germane : „Romînii sînt anti-germani, fiind convinși de acest lucru" [6].

Pe măsură ce războiul hitlerist continua și masele largi populare resimțeau tot mai greu consecințele lui dureroase, creștea și se adîncea ura și mînia acestora împotriva înrobitorilor hitlerişti și a susținătorilor lor din țară.

În avangarda luptei antifasciste, antihitleriste se afla clasa muncitoare, în frunte cu Partidul Comunist Romîn. În pofida terorii fasciste sîngeroase, precum și a faptului că în conducerea partidului comunist se strecurase un grup de trădători, în frunte cu Șt. Foriș, care încă din 1936 capitulase în fața dușmanului de clasă și se pusese în slujba acestuia, cu toate greutățile și daunele provocate de această situație, Partidul Comunist Romîn n-a putut fi izolat de mase și înfrînt. Însuflețiți de un înalt patriotism, de exemplul și îndrumarea nucleului conducător al partidului, în frunte cu tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, care se afla în lagăr, de cadrele devotate din afară, comuniștii au stat în fruntea luptei de rezistență antifascistă. Ei duceau în mase cuvîntul partidului, uneau în jurul lor și organizau lupta forțelor patriotice, cultivau și întăreau încrederea maselor în victoria Uniunii Sovietice, a forțelor antifasciste din lumea întreagă.

Riscîndu-și la tot pasul viața, comuniștii și, în jurul lor, tot mai mulți luptători antifasciști au organizat în uzine, ateliere, mine, gări, la sate acte de sabotare a mașinii de război hitleriste. Asemenea acte au avut loc la uzinele „Malaxa", „Metaloglobus", „Leonida", „Acta", la Atelierele C.F.R. „Grivița", la atelierele și depourile Societății de tramvaie din București, în regiunea petrolieră, la uzina I.A.R., producătoare de avioane din Brașov, la uzinele metalurgice „Reșița" etc., precum și în numeroase întreprinderi de transporturi [7]. Teroarea fascistă, militarizarea întreprinde-

[5] Arh. M.F.A.-M. st.-m., dos. 725/1 ; Ion Leonida, *Un episod eroic din războiul antihitlerist*, în „Studii", 1959, nr. 4, p. 225 — 227.

[6] Arh. M.F.A.-M. st.-m., dos. 248, f. 98 (sinteza contrainformativă a M. st.-m din aprilie 1941).

[7] *Lecții în ajutorul celor care studiază istoria P.M.R.*, București, Edit. politică, 1960, p. 433 — 434.

www.dacoromanica.ro

rilor, împuşcarea patrioţilor nu au putut să împiedice ca această importantă formă de luptă să continue şi să se intensifice. Referindu-se la aceasta, ziarul „Pravda" arăta că, în ciuda măsurilor autorităţilor fasciste din Romînia, „numărul actelor de sabotaj, al atacurilor asupra trenurilor militare, al cazurilor de deteriorare a cablurilor şi altele se măreşte continuu, ...la actele de sabotaj şi la atacurile împotriva ocupanţilor iau parte multe mii de patrioţi romîni", care „se bucură de sprijinul populaţiei" [8].

Ziarul „New York Times" vorbea despre acte de sabotaj „săvîrşite de ceferişti şi de muncitori industriali" şi trăgea de aici concluzia: „Mişcarea comunistă din Romînia este puternică" [9].

Sabotajul era efectuat în cele mai diferite forme, de la tăierea cablurilor de alimentare cu energie electrică, deteriorări care să ducă la întreruperea producţiei, producerea unor piese inutilizabile şi pînă la aruncarea în aer a unor obiective importante. În afara actelor directe de sabotaj, erau folosite şi alte numeroase forme de împotrivire faţă de regimul fascist, ca: refuzul de a subscrie la împrumuturile de război, încetinirea ritmului de muncă de către muncitorii din întreprinderile industriale militarizate, refuzul de a lucra ore suplimentare, grevele. Cu toate că organizarea grevelor implica greutăţi enorme, la uzinele „Wolff", Arsenal şi la „Lemaître" din Bucureşti, la „Astra"-Arad, pe şantierul conductei de petrol de pe linia Cernavodă-Constanţa, la uzinele „Solvay"-Turda şi în alte întreprinderi au avut loc greve şi conflicte de muncă, deseori însoţite de manifestaţii de masă [10]. În număr tot mai mare, ţăranii refuzau să predea grînele pentru susţinerea războiului hitlerist, nu se prezentau la încorporări, alungau autorităţile fasciste şi se opuneau direct hitleriştilor. Numeroşi oameni de ştiinţă şi cultură, pătrunşi de dorinţa eliberării ţării, se opuneau concepţiilor fasciste, cultivînd în rîndurile poporului sentimentul dragostei de patrie şi al umanismului.

Ca un rezultat al străduinţelor comuniştilor de a coaliza forţele antifasciste, antihitleriste, în iunie 1943 a fost creat Frontul patriotic antihitlerist, la care, alături de partidul comunist, participau Frontul plugarilor, Uniunea patrioţilor, Madosz-ul, unele organizaţii ale Partidului Social-Democrat şi Partidul Socialist-Ţărănesc [11].

În lupta pentru libertatea patriei au căzut eroic mulţi fii devotaţi ai clasei muncitoare şi poporului romîn. Sute şi mii de comunişti, utecişti şi alţi luptători antifascişti au fost arestaţi, schingiuiţi în beciurile Siguranţei, deportaţi, condamnaţi la moarte sau la zeci de ani de muncă silnică.

Referindu-se la mişcarea de rezistenţă antihitleristă din ţara noastră, doi autori francezi, generalul Cochet şi locotenent-colonelul Paquier, arătau că „un mare număr de romîni, sub impulsul ... sentimentului naţional de care erau animaţi în permanenţă, au început să ducă — din mo-

[8] „Pravda" din 12 august 1941.
[9] „The New York Times" din 9 iulie 1941.
[10] Ion Vinţe, *Partidul Comunist din Romînia în fruntea luptei pentru răsturnarea dictaturii fasciste*, în *23 August 1944. Culegere de articole*, Bucureşti, Edit. politică, 1964, p. 6 — 7.
[11] *Lecţii în ajutorul celor care studiază istoria P.M.R.*, p. 439.

www.dacoromanica.ro

mentul sosirii trupelor germane — o luptă clandestină eficace împotriva acelora care, pentru toți romînii adevărați, nu erau decît „ocupanți"[12].

Relevînd că participanții la lupta de rezistență proveneau din cele mai diverse straturi sociale, fiind alcătuiți din muncitori, țărani, intelectuali, militari, liber profesioniști și mulți refugiați din partea de nord a Transilvaniei, autorii sus-amintiți concludeau: „Acționînd în același spirit de rezistență și cu aceeași credință patriotică ca și cei care au luptat în *maquis* în Franța, insurgenții au făcut tot felul de sabotaje și atentate și, ca preț al sacrificiilor lor, au luat cu miile drumul lagărelor naziste de tortură și exterminare ... În jurul acestor oameni curajoși s-au strîns patrioții romîni ..." [13].

Starea de spirit antihitleristă a maselor populare se răsfrîngea nemijlocit asupra armatei romîne. În timp ce comandamentul Armatei a 3-a se plîngea că „defetiștii din armată sînt influențați de propaganda defetistă din interior"[14], organele Siguranței semnalau că, alături de comuniști și de simpatizanții lor, „mai sînt o categorie de alarmiști și defetiști împotriva cărora nu știm ce măsuri s-ar putea lua. Este vorba de ofițerii și soldații care se întorc de pe front și povestesc cele petrecute acolo și în special despre modul cum s-au purtat germanii ..." [15].

Ostilitatea față de continuarea războiului antisovietic era însoțită de exprimarea adeseori fățișă a sentimentelor de ură ale militarilor romîni împotriva hitleriștilor. Comandanți de unități semnalau că ostașii manifestau „o antipatie din ce în ce mai pronunțată față de ostașii germani și simpatie față de ostașii sovietici" [16], că ei urau pe germani și că „orice încercare de remediere a acestei stări de lucruri, fie cu forța, fie prin educație, sînt sigur că nu va da nici o roadă "[17]. Ostilitatea militarilor romîni față de războiul hitlerist s-a oglindit și în numărul mare de dezertări din unitățile din țară și de pe front [18].

O puternică influență asupra creșterii stării de spirit antifasciste, antihitleriste a maselor populare și armatei romîne o exercita situația de pe fronturi. În lupta de eliberare a popoarelor de sub jugul hitlerist, o mare însemnătate a avut faptul că forța fundamentală a coaliției antihitleriste o constituia Uniunea Sovietică, primul stat socialist din lume. Victoriile mărețe ale armatei sovietice de la sfîrșitul anului 1942 și din anul 1943 au produs o cotitură radicală în mersul celui de-al doilea război mondial. Germania hitleristă a pierdut inițiativa strategică în război. Și pe celelalte fronturi armatele germane sufereau înfrîngeri. Eroismul înălțător al armatei sovietice, care purta pe umerii ei greul războiului, loviturile nimicitoare pe care le dădea armatelor fasciste insuflau un puternic avînt

---

[12] General Cochet, lt.-colonel Paquier, *La Roumanie aux côtés des Nations-Unies*, Cahiers France-Roumanie, nr. 5, din septembrie-octombrie 1946, p. 41.

[13] *Ibidem*.

[14] Arh. st. Buc., fond., Președinției Consiliului de Miniștri, pachetul 78, dos. 75, f. 11.

[15] Arh. C. C. al P.M.R., fond. 8, dos. 1 728.

[16] V. Zaharescu și N. Condurache, *Din activitatea P.C.R. pentru înfăptuirea insurecției armate și întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste*, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.", 1961, nr. 4, p. 52.

[17] *Ibidem*.

[18] *Ibidem*, p. 53 — 54.

www.dacoromanica.ro

luptei de eliberare a poporului romîn. Mişcarea de rezistenţă antifascistă, antihitleristă din Romînia a crescut în amploare şi intensitate [19].

Înfrîngerile suferite de Germania hitleristă, creşterea nemulţumirii maselor şi intensificarea luptei antifasciste a poporului au determinat o profundă criză politică şi militară a regimului fascist. Guvernul antonescian intrase în derută şi panică şi era tot mai izolat de popor. Pe fondul intensificării şi lărgirii stării de spirit antifasciste, antihitleriste a maselor populare, se conturau şi se precipitau contradicţiile şi disensiunile din rîndurile diferitelor grupări ale claselor exploatatoare.

Neputinţa regimului de dictatură militară-fascistă de a se mai menţine la putere fără sprijinul fasciştilor germani, urîţi de popor, înrăutăţirea puternică a situaţiei materiale a maselor, ca urmare a jafului şi războiului hitlerist, şi creşterea avîntului de luptă al poporului dovedeau că în Romînia se coceau premisele unei situaţii revoluţionare.

*

În aceste condiţii, analizînd multilateral principalele probleme ale vieţii partidului, ale strategiei şi tacticii sale, situaţia internă şi internaţională pe plan politic şi militar, cadrele de bază ale P.C.R. din închisori, lagăre şi din ilegalitate, au conceput, sub conducerea tovarăşului Gheorghe Gheorghiu-Dej, încă în vara anului 1943, planul general de răsturnare a dictaturii militare-fasciste, de scoatere a Romîniei din războiul hitlerist şi de alăturare a ei, cu arma în mînă, la coaliţia antihitleristă.

Planul prevedea drept obiective principale : înlăturarea grupului de trădători strecurat în conducerea de partid ; reorganizarea întregii activităţi a partidului pe baze de război ; realizarea unităţii de acţiune a clasei muncitoare ; coalizarea tuturor forţelor progresiste ale ţării ; dezvoltarea colaborării cu toate partidele sau grupările care, dintr-un motiv sau altul, se pronunţau pentru ieşirea din război ; constituirea, sub conducerea partidului, a formaţiunilor de luptă patriotice ; atragerea armatei de partea forţelor insurecţionale ; evadarea din lagăr a cadrelor de bază ale partidului ; doborîrea dictaturii militare fasciste pe calea insurecţiei armate ; scoaterea ţării din războiul antisovietic, întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste şi alăturarea la coaliţia antihitleristă ; formarea unui guvern în care să fie reprezentate toate forţele antifasciste.

Această linie de orientare a P.C.R se baza pe concepţia ştiinţifică potrivit căreia — în împrejurările războiului, ale prezenţei armatelor hitleriste în ţară şi ale existenţei regimului antonescian — nu o lovitură de stat, ci insurecţia armată populară constituia singura cale pentru doborîrea dictaturii militare-fasciste de către forţele interne.

În activitatea de pregătire, declanşare şi desfăşurare a insurecţiei armate, P.C.R. s-a călăuzit după învăţătura marxist-leninistă. V. I. Lenin arăta că, pentru a reuşi, „insurecţia trebuie să se sprijine nu pe un complot, nu pe un partid, ci pe clasa înaintată. Aceasta în primul rînd. Insurecţia

[19] N. Goldberger, Gh. Zaharia, *Caracterul naţional şi internaţional al mişcării de rezistenţă din Romînia*, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.", 1962, nr. 3, p. 125 — 128.

www.dacoromanica.ro

trebuie să se sprijine pe *avîntul revoluționar al poporului.* Aceasta în al doilea rînd. Insurecția trebuie să se sprijine pe acea *cotitură hotărîtoare* în istoria revoluției în creștere cînd activitatea rîndurilor înaintate ale poporului este maximă, cînd *șovăielile* în rîndurile dușmanilor și *în rîndurile prietenilor slabi, inconsecvenți și nehotărîți ai revoluției* sînt extrem de puternice. Aceasta în al treilea rînd "[20].

Înfăptuirea obiectivelor prevăzute în planul elaborat de către P.C.R. a început prin înlăturarea, la 4 aprilie 1944, a elementelor trădătoare, dușmănoase, în frunte cu Șt. Foriș, strecurate în conducerea partidului. Aceasta a făcut posibilă mobilizarea tuturor forțelor partidului pentru lărgirea frontului antihitlerist și pregătirea răsturnării guvernului antonescian [21].

După înlăturarea agenturii de trădători, a fost desemnată o conducere provizorie a partidului cu funcții operative, formată din tovarășii Emil Bodnăraș, C. Pîrvulescu, I. Rangheț.

Referindu-se la însemnătatea succesului repurtat de partid prin înlăturarea din rîndurile lui a elementelor trădătoare și capitulante, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej scria din lagărul de la Tîrgu-Jiu la 25 aprilie 1944 : „Cu rîndurile strînse, cu unitatea adevărată a partidului, vom putea păși hotărît pe calea îndeplinirii sarcinilor ce stau în fața clasei muncitoare și a poporului romîn ... "[22]. S-a trecut apoi la reorganizarea întregii activități a partidului, spre a-și putea îndeplini sarcinile ce-i reveneau în pregătirea insurecției [23].

În condițiile date, se impunea cu deosebită acuitate înfăptuirea unității de acțiune a clasei muncitoare, factor hotărîtor în asigurarea rolului de hegemon al acesteia în lupta de eliberare națională și socială. Pe baza înțelegerii încheiate de P.C.R. și P.S.D. în aprilie 1944, a luat ființă Frontul unic muncitoresc. Prin aceasta s-a pornit pe drumul lichidării dezbinării de peste 20 de ani din sînul clasei muncitoare și s-a făurit coloana vertebrală a concentrării tuturor forțelor patriotice antifasciste din Romînia[24]. Crearea F.U.M. a făcut să sporească cu mult forța de luptă a clasei muncitoare, capacitatea ei de a polariza în juru-i și de a conduce toate forțele patriotice.

La 1 Mai 1944 a fost lansat manifestul F.U.M., intitulat „Către întreaga clasă muncitoare ! Către poporul romîn !", care chema la acțiune unită pentru răsturnarea guvernului fascist și formarea unui guvern democrat, la alungarea trupelor hitleriste din țară, la restabilirea suveranității de stat a Romîniei și alăturarea ei la lupta dusă de Uniunea Sovietică și de celelalte țări ale coaliției antihitleriste. „Pacea pe care întreaga

[20] V. I. Lenin, *Opere*, vol. 26, București, Edit. politică, 1959, p. 4.

[21] Vezi Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări. 1959 — 1961*, București, Edit. politică, 1961, p. 438.

[22] *O pagină din istoria luptei partidului pentru pregătirea insurecției armate de la 23 August, 1944*, „Scînteia", nr. 4 300 din 22 august, 1958, p. 3.

[23] Vl. Zaharescu, *Întărirea partidului și a legăturilor lui cu masele — factor hotărîtor în lupta pentru organizarea și înfăptuirea insurecției armate din august 1944*, „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.", nr. 4/1962, p. 13 — 15.

[24] Vezi Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări*, ed. a 4-a București, E.S.P.L.P., 1956, p. 24.

www.dacoromanica.ro

națiune o dorește trebuie cucerită prin *lupta poporului*, care trebuie să ia în propriile sale mîini soarta sa.

Muncitorimea își strînge astăzi rîndurile în *frontul unic...*", glăsuia manifestul [25].

Chemarea de a se înființa comitete ale F.U.M. pe întreprinderi a fost urmată cu avînt de masele muncitorești din capitală și din celelalte centre din țară [26].

Înfăptuind planul pregătirii insurecției armate, P.C.R. a urmărit cu perseverență să creeze o largă coaliție a claselor și păturilor sociale, a partidelor și cercurilor politice care, indiferent de concepțiile politice și ideologice, se pronunțau pentru scuturarea jugului fascist. Politica de alianțe largi promovată de comuniști, mergînd pînă la colaborarea cu cercurile din jurul regelui, a reprezentat o aplicare creatoare a principiilor strategice și tactice leniniste, adaptată condițiilor de atunci ale țării noastre. „Un adversar mai puternic — scria V. I. Lenin — poate fi învins numai printr-o încordare maximă a forțelor și numai cu condiția *obligatorie* de a folosi cu maximum de atenție, de grijă, de prudență și de pricepere orice «fisură», fie cît de mică, între dușmani, orice opoziție de interese între burgheziile diferitelor țări, între diferitele grupuri sau categorii ale burgheziei dinăuntrul diferitelor țări, cît și orice posibilitate, oricît de mică, de a găsi un aliat de masă, fie chiar vremelnic, șovăielnic, nestatornic, nesigur, condițional" [27].

Pornind de la aceasta, P.C.R. s-a orientat spre folosirea în interesul cauzei poporului a tuturor contradicțiilor, divergențelor și fricțiunilor din rîndurile claselor exploatatoare. În mai 1944 s-a încheiat un acord cu aripa partidului liberal de sub conducerea lui Gheorghe Tătărăscu, reprezentant al unor cercuri burgheze industrial-comerciale, ale căror interese de afaceri fuseseră lezate de politica dictaturii militare-fasciste și de subordonarea țării Germaniei hitleriste.

Înfrîngerile tot mai grele suferite de trupele fasciste pe front și creșterea revoltei poporului împotriva războiului antisovietic au dus la adîncirea contradicțiilor dintre Antonescu și cercurile palatului, care vedeau în participarea regelui la înlăturarea lui Antonescu și în trecerea Romîniei de partea coaliției antihitleriste singura speranță de a scăpa de răspunderile grele ce apăsau pe umerii regelui și ai sfetnicilor săi pentru tîrîrea Romîniei în războiul hitlerist. În aceste condiții, regele și cercurile palatului au fost nevoite să accepte planul de acțiune stabilit de partidul comunist, singura forță politică reală ce acționa în vederea răsturnării guvernului antonescian și a ieșirii Romîniei din războiul hitlerist. „Însuși faptul acesta constituie recunoașterea rolului hotărîtor jucat de partid în acest moment crucial pentru destinele țării" [28].

---

[25] *Documente din istoria Partidului Comunist din Romînia*, ed. a 2-a, București, E. P.L.P., 1953, p. 381.

[26] „Romînia liberă", nr. 6 din 28 iunie 1944 și nr. 7 din 10 iulie 1944; „Scînteia", nr. 485 din 25 martie 1946.

[27] V. I. Lenin, *Opere* vol. 31. București, E S.P.L.P., 1956 p. 53 — 54.

[28] Gh. Gheorghiu Dej *Articole și cuvîntări. 1959 — 1961*, p. 440.

www.dacoromanica.ro

Colaborînd cu regele și cercurile palatului, P.C.R. a urmărit izolarea completă a guvernului antonescian și unirea tuturor forțelor antihitleriste; s-a avut în vedere în legătură cu aceasta influența pe care monarhia o avea în unele pături sociale mijlocii, în armată și, înainte de toate, în rîndurile corpului de comandament și ale ofițerilor, a căror atragere în insurecție prezenta o importanță deosebită.

În noaptea de 13—14 iunie 1944, din inițiativa P.C.R., a avut loc într-o casă conspirativă din capitală o consfătuire a reprezentanților partidului comunist cu reprezentanții armatei și cu reprezentanții palatului. În consfătuire, reprezentantul P.C.R., tovarășul Emil Bodnăraș, a combătut „planul Gigurtu", preconizat de cercurile palatului care prevedea înlocuirea de către rege, cu asentimentul lui Hitler, a lui I. Antonescu cu I. Gigurtu. Reprezentantul P.C.R. a prezentat planul partidului comunist, care indica singura cale justă, realistă pentru ieșirea din războiul hitlerist, calea răsturnării prin forță a dictaturii militare-fasciste și a întoarcerii imediate a armelor împotriva hitleriștilor. În timpul discuțiilor, deși s-au manifestat șovăieli din partea unora dintre participanții la consfătuire, pînă la urmă planul propus de P.C.R. a fost adoptat în unanimitate. A fost constituit un comitet militar, care avea sarcina să se ocupe de pregătirea unităților militare în vederea insurecției. Din comitet făceau parte generalul Gh. Mihail, generalul C. Vasiliu-Rășcanu și colonelul D. Dămăceanu. Comitetul militar și-a desfășurat întreaga activitate de la început sub conducerea partidului comunist [29].

În iunie 1944, conducătorii Partidului Național-Țărănesc și ai Partidului Național-Liberal, temîndu-se să nu rămînă în afara evenimentelor și în izolare totală, au acceptat crearea, împreună cu Partidul Comunist Romîn și Partidul Social-Democrat, a Blocului național-democrat, pe baza unei platforme largi. Făcînd aceasta, liderii partidelor burghezo-moșierești n-au încetat să se opună unei acțiuni hotărîte, de răsturnare prin forță a dictaturii militare-fasciste; acceptînd colaborarea cu P.C.R., ei continuau să manevreze, căutînd să împiedice gruparea maselor în jurul P.C.R. și rezolvarea în mod radical a marilor probleme ale momentului [30].

Conducerea P.C.R. era conștientă că liderii P.N.Ț. și P.N.L. au acceptat formarea B.N.D. numai constrînși de împrejurări și că nu vor acționa pentru aplicarea platformei adoptate în comun. Cu toate acestea, ținînd seama că influența lor mai persista în unele pături ale populației și că trebuiau atrase în lupta antifascistă, antihitleristă cele mai largi mase ale poporului, ea a socotit necesară această coalizare.

Fiind nevoite să accepte colaborarea cu P.C.R., monarhia și partidele burghezo-moșierești, încurajate de reprezentanții celor mai reacțio-

[29] „Lupta de clasă", 1964, nr. 8, pag. 20 — 21.

[30] Într-o notă din 27 iunie 1944, intitulată „Partidul comunist și blocul democratic", organele secrete ale dictaturii fasciste arătau cu privire la dificultățile întîmpinate de B.N.D. în a deveni „un organism menit să coalizeze toate forțele democratice": „La aceasta contribuie în cea mai largă măsură mentalitatea lui Maniu..." Documentul menționat era nevoit a recunoaște: "Este însă mai probabil că pînă în cele din urmă Maniu va fi depășit de evenimentele ce se vor precipita și că nu el va fi acela care va conduce destinele țării" (Arh. C C. al P.M R., dos. 2119/3013, vol. 19, f. 559 — 560).

www.dacoromanica.ro

nare cercuri din Apus, au continuat să spere pînă la 23 August în realizarea „variantei balcanice" a lui Churchill [31], văzînd în prezența în Romînia a trupelor anglo-americane sprijinul pentru înăbușirea luptei maselor populare și salvarea vechii orînduiri.

În același timp cu acțiunea politică de coalizare a forțelor antihitleriste, P.C.R. a elaborat planul militar al insurecției și a adoptat măsurile ce se impuneau pentru înfăptuirea lui cu succes.

O importanță principială deosebită a avut în acest sens crearea detașamentelor înarmate ale clasei muncitoare. P.C.R. a organizat și înarmat în capitală, în valea Prahovei, Oltenia, Dobrogea, Moldova, Banat, Țara Bîrsei etc. formațiunile de luptă patriotice (F.L.P.), alcătuite din muncitori comuniști, uteciști și fără de partid, patrioți hotărîți să lupte cu arma în mînă pentru doborîrea dictaturii militare-fasciste și alungarea hitleriștilor [32].

În împrejurările de atunci, cînd activitatea de pregătire a insurecției nu trebuia să atragă prin nimic atenția organelor represive, s-a recurs la alcătuirea unor echipe de șoc înarmate, care aveau să acționeze din primul moment împreună cu unitățile militare, urmînd ca pe baza lor să se dezvolte în cursul insurecției detașamente mari. Patrioții din aceste echipe erau instruiți pentru ocuparea instituțiilor guvernamentale, a obiectivelor militare hitleriste și, totodată, pentru a deveni cadre de comandă în momentul înarmării în masă a muncitorilor. Efectivul echipelor de șoc a ajuns în București la 300 de oameni și în centrele principale din țară la 500—600. În același timp, numărul oamenilor pregătiți pentru a intra în luptă îndată după declanșarea insurecției s-a ridicat la 2 000 în capitală. El cuprindea muncitori de la Atelierele C.F.R. „Grivița", „Malaxa", „Lemaître", S.T.B., Uzinele „Grozăvești" etc. [33].

P.C.R. a manifestat preocupare pentru asigurarea armamentului necesar formațiunilor de luptă patriotice. O parte importantă din armament a fost procurată prin patrioții care acționau în diferite unități militare. Printre cei care au pus la dispoziția partidului arme și muniții au fost militarii din Flotila 3 bombardament Craiova, care au și creat un depozit de armament în localitatea Brezoi (Vîlcea), ostași și ofițeri dintr-un regiment de la Turnu-Măgurele, din Regimentul 2 roșiori, precum și din alte unități staționate în diferite orașe și sate [34].

În timpul pregătirii insurecției armate, grupe de partizani au acționat în Banat, Valea Prahovei, în munții Vrancei și Parîngului, în Delta Dunării și în regiunile Maramureș și Suceava.

O mare însemnătate au avut activitatea desfășurată de P.C.R. în rîndurile armatei, atragerea de partea forțelor antihitleriste a unor generali și ofițeri superiori însuflețiți de sentimente patriotice. Prin propriile mijloace ale partidului și cu ajutorul militarilor patrioți s-au procurat date precise asupra efectivelor trupelor germano-fasciste; a fost elaborat un

[31] Vezi *Procesul marii trădări naționale*, București, Edit. „Eminescu", 1946, p. 81.

[32] Vezi Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări. 1959 — 1961*, p. 438.

[33] Arhiva C.C. al P.M.R., fond. 35, dos. 1, f. 15; Dumitru Simulescu, *Formațiunile de luptă patriotice în insurecția populară antifascistă*, „Scînteia" nr. 6346 din 12 august 1964.

[34] Dumitru Simulescu, *op. cit.*

www.dacoromanica.ro

plan detaliat de acțiune, care pornea de la măsurile cu caracter strategic-operativ pînă la cele tactice de amănunt[35].

Insurecția urma să înceapă în a doua jumătate a lunii august în București și, concomitent, la Ploiești și în regiunea petroliferă a Văii Prahovei. În aceste centre vitale ale țării exista un proletariat numeros și combativ, cu tradiții glorioase revoluționare. Nu cu mult timp în urmă se desfășuraseră eroicele lupte ale ceferiștilor și petroliștilor din februarie 1933, care marcaseră un moment de cotitură în dezvoltarea partidului comunist și a întregii noastre mișcări muncitorești, reprezentînd totodată prima mare ridicare a proletariatului pe plan internațional după instaurarea hitlerismului în Germania. Bucureștiul era în măsură să asigure insurecției baza de pornire și un puternic sprijin de masă.

În București se aflau guvernul fascist, instituțiile de stat centrale și principalele comandamente militare hitleriste din Romînia, care, atacate prin surprindere, se asigura de la început paralizarea comenzii și legăturii trupelor germane de intervenție și ale organelor de represiune fasciste[36]. Acțiunea simultană la București și Ploiești trebuia să ducă la salvarea de la distrugere a instalațiilor petroliere, la împiedicarea folosirii trupelor germane din Valea Prahovei împotriva forțelor insurecționale din capitală, precum și la menținerea principalei artere de comunicații prin Carpați—Valea Prahovei.

În același timp, unități ale armatei romîne trebuiau să acopere frontierele de atunci ale țării, să oprească pătrunderea de forțe inamice din partea de nord a Transilvaniei și de peste frontierele de vest și de sud; trupele romîne care se aflau pe frontul din Moldova urmau să se desprindă de unitățile hitleriste și să intre în dispozitivul de luptă împotriva Germaniei hitleriste[37].

Smulgerea din captivitate a cadrelor conducătoare ale P.C.R. devenise o condiție esențială a desăvîrșirii acțiunii politice-militare desfășurate de partid în vederea declanșării insurecției armate. În urma unor minuțioase măsuri pregătitoare, a fost organizată, în noaptea de 12—13 august 1944, evadarea tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej din lagărul

---

[35] Conducerea P.C.R. a indicat, la începutul lunii iulie 1944, obiectivele hitleriste și instituțiile militare și civile antonesciene care trebuiau ocupate. Pentru unele obiective mai importante se indica și numărul grupelor militare și formațiunilor patriotice necesare în vederea atacării și cuceririi lor. Pe baza acestor indicații, a fost elaborat un ordin de operații, care urma să fie remis unităților militare participante la insurecție. Ordinul prevedea obiectivele ce trebuiau ocupate și forțele care urmau să acționeze în acest sens, trasînd cu precizie pînă în cele mai mici detalii misiunile ce urmau a fi împlinite.

Printre cele 70 de obiective se numărau : comandamentul generalului Hansen (misiunea militară hitleristă pentru armata de uscat) de la Școala superioară de război, sediul misiunii militare de aviație conduse de generalul Gerstenberg, sediul Gestapoului de pe Str. Regală, Președinția Consiliului de Miniștri, ministerele de Interne și Război, Palatul Telefoanelor, Poșta centrală, Radiodifuziunea și stațiile de telegrafie fără fir, gările, închisorile, depozitele de benzină etc. (Dumitru Dămăceanu, *Pregătirea militară a insurecției armate sub conducerea Partidului Comunist din Romînia*, în *23 August 1944, culegere de articole*, p. 49).

[36] Ion Popescu-Puțuri, *Însemnătatea istorică a insurecției armate din august 1944*, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.", 1964, nr. 4, p. 24.

[37] *Ibidem.*

www.dacoromanica.ro

de la Tîrgu-Jiu. Împuternicit al Comitetului Central al partidului pentru organizarea evadării a fost tovarășul Ion Gheorghe Maurer [38].

Peste cîteva zile a fost organizată evadarea și a altor activiști de răspundere ai partidului.

Concomitent cu pregătirile de ordin organizatoric-militar, P.C.R. a desfășurat o intensă muncă de lămurire în rîndurile maselor populare și armatei, prin viu grai, prin difuzarea de manifeste, ziare ilegale etc. Înseși organele represive erau silite a recunoaște că „mișcarea comunistă a pornit o acțiune de propagandă mult mai susținută ca înainte" [39].

Influența P.C.R. pătrundea în straturi tot mai largi ale poporului. Ca o expresie a acestui fapt, reprezentanți de seamă ai științei și culturii românești au întocmit în aprilie 1944 un memoriu semnat de 69 de membri ai Academiei Române, profesori universitari din București, Iași și Sibiu (Cluj), prin care cereau imediata încetare a războiului [40].

În această vreme, coaliția antihitleristă continua să dea lovituri grele blocului statelor fasciste, cu deosebire pe frontul de est. Continuîndu-și înaintarea, armata sovietică ajunsese în primăvara anului 1944 în nord-estul României, eliberînd din jugul fascist cîteva județe. Rezultate importante obținuse de asemenea în partea centrală și la aripa de nord a frontului. În vest, armatele anglo-americane deschiseseră cel de-al doilea front în Europa și obținuseră o serie de succese. La 20 august 1944, armatele sovietice de pe frontul Iași-Chișinău au dezlănțuit o puternică ofensivă, care a angajat în luptă grosul efectivelor hitleriste de pe front și din zona formațiunilor din spate, dîndu-le lovituri nimicitoare.

P.C.R. a folosit cu pricepere împrejurările favorabile create de succesele militare ale coaliției antihitleriste și, în primul rînd, strălucitele victorii ale armatelor sovietice.

Insurecția armată a început în ziua de 23 august; în conformitate cu planul elaborat de P.C.R., Antonescu și ceilalți membri ai guvernului fascist au fost arestați la palatul regal, ridicați de una din formațiunile de luptă patriotice și puși sub pază într-o casă a Comitetului Central al partidului comunist [41].

Șefii P.N.Ț. și P.N.L. au luat cunoștință de arestarea lui Antonescu după ce faptul fusese consumat; chiar și în dimineața zilei de 23 august, I. Maniu, după o întîlnire cu Dinu Brătianu și Titel Petrescu, făcuse o nouă încercare de a evita răsturnarea guvernului fascist, căutînd să-l convingă pe Antonescu, prin intermediul lui Gh. Brătianu, să încheie el însuși armistițiul [42].

În seara zilei de 23 august, la ora 22, s-a transmis prin radio proclamația regelui, al cărei text fusese pus de acord cu reprezentantul P.C.R.[43].

---

[38] Mihail Roșianu, *Cum a fost organizată evadarea tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej din lagărul de la Tg.-Jiu în august 1944*, în „Scînteia" nr. 6 352 din 18 august 1964.

[39] Arh. C.C. al P.M.R., dos. 12 663/5, f. 433.

[40] Vezi *23 August — sărbătoarea națională a poporului român*, București, 1945, p. 29—31.

[41] Vezi Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări. 1959 — 1961*, p. 9.

[42] „Jurnalul de dimineață", nr. 48 din 11 ianuarie 1945. Declarația lui G. Titel Petrescu.

[43] „Lupta de clasă", 1964, nr. 8, p. 24.

www.dacoromanica.ro

Între orele 19 și 24, formațiunile de luptă patriotice și unitățile militare au ocupat Președinția Consiliului de Miniștri, Ministerul de Interne, Ministerul de Război, Subsecretariatul de Stat al Aerului, Palatul Telefoanelor din Calea Victoriei și marile centrale telefonice din bulevardul Banu Manta și bulevardul Dacia, posturile de radio și T.F.F. de la Băneasa, Herăstrău și Văcărești[44]. În același timp obiectivele hitleriste au fost blocate, aceasta marcînd începerea practică a acțiunii împotriva cotropitorilor germano-fasciști.

Tot în seara zilei de 23 august a fost format noul guvern, sub președinția generalului C. Sănătescu. Deși nu era alcătuit din reprezentanții politici ai tuturor forțelor antihitleriste, așa cum propusese P.C.R., noul guvern era un rezultat al insurecției armate și al răsturnării dictaturii militare-fasciste. El a proclamat drept obiective imediate ale sale încheierea armistițiului, scoaterea țării din coaliția fascistă, lupta armatei române, alături de armatele Națiunilor Unite pentru alungarea cotropitorilor hitlerişti și redobîndirea independenței naționale a țării. Pe baza acestor obiective, punînd pe prim plan interesele luptei pentru izgonirea ocupanților hitlerişti, P.C.R. a acceptat să participe la guvernul Sănătescu, militînd în același timp mai departe în fruntea forțelor democratice pentru un guvern politic format din reprezentanții tuturor forțelor antihitleriste [45].

Surprinse de evenimente, blocate de către forțele insurecționale, cu majoritatea legăturilor întrerupte și cu forțele militare dispersate, comandamentele germano-fasciste din București și din alte localități ale țării nu au fost în stare de ripostă eficace cu toate că regele și anturajul său, temîndu-se de reacția germană și voind să dea evenimentelor nu alt curs decît cel stabilit în planul insurecțional, au căutat să împiedice întoarcerea imediată a armelor împotriva hitleriştilor, ajungînd la o înțelegere trădătoare cu aceștia. În seara zilei de 23 august, regele a acceptat cererea ambasadorului Germaniei, Killinger, și apoi a generalilor hitlerişti Hansen și Gerstenberg ca trupele germane să se retragă din Romînia nestingherite [46], ceea ce însemna de fapt a se da hitleriştilor posibilitatea să se reorganizeze și să transforme țara în arena unui război nimicitor. Această înțelegere n-a durat însă decît cîteva ore din cursul nopții spre 24 august.

După răsturnarea dictaturii militare-fasciste, nimic nu mai putea stăvili hotărîrea de luptă a maselor largi populare și a armatei române. Încă în cursul nopții de 23 spre 24 august, formațiunile de luptă patriotice au atacat pe hitlerişii care circulau prin București, precum și unele cantonamente germane. Cu sprijinul cetățenilor, animați de un puternic patriotism, au fost dezarmați și internați un număr însemnat de hitlerişti.

Surprinși și plini de furie, hitleriştii nu numai că nu se gîndeau să se retragă din Romînia, așa cum dăduseră asigurări generalii Hansen și Gerstenberg, dar se pregăteau să treacă la acțiune împotriva forțelor române pentru a înăbuși în sînge insurecția. În noaptea de 23 august, Hitler i-a

[44] „Lupta de clasă", 1964, nr. 8, p. 24 — 25.
[45] Ibidem.
[46] A. Hillgruber, *Hitler, König Karol und Marshall Antonescu, die deutsch-rumänischen Berziehungen 1938 — 1944*, Wiesbaden, 1954, p. 217; „Libertatea", nr. 9 din 5 septembrie 1944.

www.dacoromanica.ro

ordonat lui Friessner, comandantul grupului de armate „Ucraina de sud", să zdrobească insurecția, să ocupe Bucureștiul cu forțele Diviziei 5 de artilerie antiaeriană, care se afla la Ploiești, și să instaureze un nou guvern prohitlerist [47]. Executarea ordinului lui Hitler a fost încredințată de Friessner lui Killinger și Gerstenberg.

În aceste împrejurări, Comandamentul militar al capitalei a ordonat unităților ca „în zorii zilei de 24 august 1944 să treacă la atacul obiectivelor din ordinul de operații nr. 30 871 din 23 august 1944 ..."[48].

Începînd de la ora 4 dimineața, în ziua de 24 august 1944, unitățile militare din București și formațiunile de luptă patriotice, au dezlănțuit atacul asupra obiectivelor germane. În acest fel, acțiunile începute în seara zilei de 23 august prin blocarea obiectivelor hitleriste din București, ciocniri în oraș, izgonirea gărzilor hitleriste din întreprinderile petroliere din Ploiești și acțiunile unor unități de grăniceri din nordul Moldovei au continuat pe scară largă în ziua de 24 august, cînd s-au generalizat, trecîndu-se la atacuri de mare amploare asupra trupelor germano-fasciste. Exprimînd voința de luptă a poporului, întreaga armată română a întors armele împotriva ocupanților hitlerişti.

Vestea acestor evenimente a fost primită cu nespusă bucurie și entuziasm de masele populare de pe tot întinsul țării. Aveau loc mitinguri și manifestații ale oamenilor muncii, descătușați de sub tirania fascistă; comuniștii explicau sensul istoricelor evenimente și chemau la luptă necruțătoare împotriva înrobitorilor hitlerişti. Primul număr legal al ziarului „România liberă" a publicat Declarația Comitetului Central al Partidului Comunist din România, în care se arăta: „În lupta inevitabilă cu forțele hitleriste, Partidul Comunist din România cheamă muncitorimea, țărănimea, intelectualitatea și toți cetățenii României la luptă fără cruțare, cu toate armele, împotriva dușmanului de moarte al poporului român, pentru asigurarea viitorului său" [49].

De la început și în tot timpul desfășurării ei, P.C.R. a imprimat insurecției un caracter ofensiv, nedînd inamicului răgaz să se dezmeticească de pe urma loviturilor primite. Lupte mai importante pentru dezarmarea și capturarea trupelor hitleriste din București au fost duse la Școala superioară de război (sediul misiunii hitleriste pentru armata de uscat), în cartierele Șerban-Vodă, Rahova etc. De asemenea s-au dus lupte la gara Dealul Spirii, la cazărmile cavaleriei de la Cotroceni și în alte puncte [50].

Către sfîrșitul zilei de 25 august, unitățile militare și formațiunile patriotice, care luptaseră timp de două zile cu vitejie și abnegație sub focul bombardamentelor necontenite ale aviației germane, au lichidat cea mai mare parte a unităților și formațiunilor hitleriste din interiorul capitalei. Ultimele rezistențe au fost zdrobite în cursul dimineții de 26 august (la Crematoriu, fabrica de avioane S.E.T. și în zona barierei Colentina).

---

[47] A. Hillgruber, *op. cit.*, p. 89 — 90.

[48] Jurnalul de operații al Comandamentului militar al capitalei pe perioada 23—28 august 1944 (Arh. M.F.A.-M. st.-m., dos. 242/1, f. 70).

[49] „România liberă" din 24 august 1944.

[50] *Contribuția României la războiul antihitlerist (23 August 1944 — 9 mai 1945)*, București, Edit. M.F.A., 1958, p. 58.

www.dacoromanica.ro

Pentru apărarea capitalei împotriva trupelor hitleriste care încercau să pătrundă dinspre nord s-au dat lupte înverșunate în raionul Băneasa. În sprijinul unităților militare care luptau aici au fost trimise permanent de către P.C.R. detașamente de muncitori înarmați [51]. Ostașilor și luptătorilor din formațiunile patriotice li s-au alăturat spontan numeroși oameni ai muncii, care însuflețiți de fierbinte patriotism, au săvîrșit acte de vitejie și curaj. S-au dat de asemenea lupte pentru respingerea unei tentative hitleriste de pătrundere în București dinspre sud, pe la bariera Rahovei (șoseaua Alexandriei).

Deosebit de important în zilele insurecției armate a fost faptul că masele muncitorești au continuat cu o intensitate sporită munca în întreprinderile a căror producție asigura desfășurarea normală a vieții capitalei. Ca urmare a eroismului unităților de luptă și al maselor bucureștene, toate încercările hitleriștilor de a invada capitala și de a înăbuși insurecția au fost respinse cu succes. Victoria repurtată de forțele insurecționale prin eliberarea capitalei și a împrejurimilor ei a dat un impuls puternic forțelor patriotice din întreaga țară.

Organizațiile partidului comunist, ieșite din ilegalitate, s-au adresat deschis maselor populare și unităților militare, mobilizîndu-le la luptă prin chemări înflăcărate.

Insurecția armată antifascistă s-a exstins în întreaga țară, pretutindeni masele populare și armata pornind la luptă pentru zdrobirea cotropitorilor.

O amploare deosebită, în afara luptelor din București, au avut luptele din Ploiești și zona petrolieră a Văii Prahovei, care prezenta pentru hitleriști o mare importanță economică și strategică. În această regiune, unde hitleriștii dispuneau de mari efective militare, o forță activă, alături de unitățile armate romîne, au fost muncitorii petroliști. Participarea acestora la lupta cu arma în mînă a avut o însemnătate deosebită pentru operațiile din Valea Prahovei, ținînd seama că numărul trupelor hitleriste întrecea de trei ori pe cel al unităților armatei romîne. Au fost eliberate localități importante din regiunea petroliferă; trupele romîne și muncitorii înarmați au ținut ferm în mînă orașul Ploiești, respingînd încercările trupelor hitleriste de a-l ocupa. În seara zilei de 29 august, orașul Ploiești a fost despresurat în urma acțiunilor unite ale Corpului 5 tancuri din armata 6 sovietică și ale Diviziei 18 infanterie romînă [52].

Acțiuni dîrze și încununate de succes s-au desfășurat și în alte părți ale țării. Unitățile romîne au dus lupte și au dezarmat trupele hitleriste din zonele și orașele dunărene Giurgiu, Zimnicea, Călărași, Oltenița, Cernavodă, Turnu-Măgurele, Corabia, Calafat, Orșova și altele. În cooperare cu flotila de pe Dunăre și cu aviația, ele au scufundat numeroase vase de război germane care căutau să se retragă pe Dunăre. În zona Turnu-Severin, trupele romîne, împreună cu numeroși oameni ai muncii din oraș și comu-

[51] Arh. Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., dos. 104, f.130 — 132, 139, 141 și 144 — 145.

[52] *Contribuția Romîniei la războiul antihitlerist (23 August 1944—9 mai 1945)*. p. 63—64; general colonel Mihail Burcă, *Participarea Romîniei la războiul antihitlerist*, „Lupta de clasă", 1964, nr. 8, p. 37.

www.dacoromanica.ro

nele învecinate, în frunte cu comuniștii, au capturat prin luptă o coloană motomecanizată germană. În zona Brașov, trupele hitleriste au primit de asemenea o ripostă hotărîtă din partea unităților militare romîne și a muncitorilor înarmați. Lupte pentru lichidarea trupelor hitleriste s-au desfășurat și în Dobrogea, în regiunea industrială a Banatului, la Arad, la Alba-Iulia și în alte părți ale țării [53].

În conformitate cu planul militar al insurecției, paralel cu desfășurarea luptelor în interiorul țării, trupele romîne din Transilvania, Banat și de pe Dunăre aveau misiunea să împiedice forțele fasciste din exterior de a pătrunde în țară. Conform directivei Marelui stat-major al armatei romîne din noaptea de 23 august, unitățile romîne au realizat pînă în seara zilei de 24 august un dispozitiv de acoperire de 1 400 km, la frontierele existente ale țării [54]. Trecătorile Carpaților Meridionali au fost acoperite și apărate de trupele romîne.

Efectivele hitleriste capturate între 24 și 31 august 1944 de unitățile romîne și de formațiunile de luptă patriotice s-au ridicat la 56 455 de oameni, dintre care 14 generali și peste 1 200 de ofițeri; inamicul a avut peste 5 000 de morți. În această fază a războiului, în cooperare cu efectivele formațiunilor de luptă patriotice, sprijinite de masele populare, au acționat 37 de divizii romîne, plus alte unități independente, totalizînd aproape 470 000 de oameni [55].

Prăbușirea planurilor de rezistență ale guvernului de dictatură fascistă și comandamentului german din Romînia pe linia îngustă și puternic fortificată Carpați-Focșani-Nămoloasa-Brăila, precum și pe alte aliniamente naturale favorabile apărării de pe teritoriul romîn, a înlăturat perspectiva transformării țării într-un teatru de război pustiitor. Multe vieți omenești au fost salvate de la moarte, orașe și sate de la distrugere și ruină. Numeroase obiective industriale, și îndeosebi instalațiile petroliere din Valea Prahovei, au fost cruțate de la distrugerile plănuite de hitleriști în cazul unei retrageri, ceea ce a avut o mare importanță pentru aprovizionarea cu carburanți a frontului antihitlerist.

În acest timp, armatele sovietice au încercuit în noaptea de 24 spre 25 august grosul trupelor hitleriste din gruparea „Ucraina de sud", reușind pînă la 25 august să zdrobească această grupare.

Pretutindeni populația, care în zilele precedente participase cu avînt alături de unitățile armatei romîne la zdrobirea hitleriștilor, întîmpina cu căldură și entuziasm eroicele armate sovietice.

„În ziua de 29 august, trupele sovietice au ajuns pe căile de acces spre București. În întîmpinarea lor, pe șoseaua dinspre Afumați, a venit o delegație a conducerii P.C.R., în frunte cu tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, care i-a informat pe comandanții sovietici despre felul cum a început și cum s-a desfășurat insurecția armată" [56].

În zilele de 30 și 31 august, mari unități sovietice au trecut prin București, fiind întîmpinate și petrecute de populație cu steaguri, flori și

[53] General colonel Mihail Burcă, *op. cit.*, p. 37.
[54] *Ibidem.*
[55] *Ibidem*, p. 36.
[56] *„20 de ani de la eliberarea Romîniei"*, București, Edit. politică, 1964, p. 27.

www.dacoromanica.ro

aclamații, ca prieteni și frați. Între acestea se afla și Divizia de voluntari „Tudor Vladimirescu", constituită pe teritoriul U.R.S.S. din prizonieri romîni care și-au manifestat dorința de a lupta cu arma în mînă pentru eliberarea patriei din jugul fascist.

În prima jumătate a lunii septembrie, trupele sovietice, sub acoperirea unităților Armatei 1 române, care stăvileau ofensiva inamicului în această parte a țării, au sosit în zonele de operații și au intrat în luptă. Umăr la umăr cu armata sovietică, armata română a luptat pentru eliberarea părții de nord a Transilvaniei și apoi în Ungaria și Cehoslovacia, pînă la victoria finală asupra Germaniei hitleriste. Sîngele vărsat în comun pe frontul antihitlerist a cimentat prietenia și alianța dintre poporul romîn și poporul sovietic.

De-a lungul a 260 de lupte glorioase pe frontul antihitlerist, armata română a străbătut peste 1 000 km, de la Mureș pînă în Boemia, eliberînd 3 831 de localități, dintre care 53 de orașe, și pricinuind dușmanului pierderi importante, dintre care aproximativ 18 000 de morți și 118 000 de prizonieri. Pe frontul antihitlerist, armata română a participat la operațiile de luptă cu un efectiv de peste 360 000 de oameni [57].

Luptătorii de pe front au simțit permanent sprijinul întregului popor. Chemarea P.C.R. „Totul pentru front, totul pentru victorie !" a fost urmată cu însuflețire și abnegație de muncitori, țărani, intelectuali, de toți oamenii muncii, care, învingînd greutăți imense, au sprijinit cu hotărîre și dîrzenie efortul Romîniei în războiul antihitlerist.

★

Insurecția armată din august 1944 a avut o însemnătate covîrșitoare în istoria Romîniei. Prin ea a fost doborîtă dictatura militară-fascistă, dictatură teroristă a celor mai reacționare și agresive cercuri ale capitalului monopolist și moșierimii române și agentură a fascismului german, generatoare de imense greutăți și suferințe pentru poporul romîn.

Cu toate limitele sale, guvernul instaurat la 23 August 1944 avea înscrise în programul său principalele obiective prevăzute în platforma Blocului național democrat.

În prima zi după răsturnarea regimului fascist antonescian au fost eliberați deținuții comuniști și ceilalți luptători antifasciști ; s-a hotărît revenirea la constituția țării din anul 1923, s-a acordat liberatatea presei, a întrunirilor și a organizării partidelor politice nefasciste.

Sfărîmînd dictatura militară-fascistă și descătușînd uriașa energie revoluționară a maselor, insurecția armată a dat lovituri puternice pozițiilor deținute de clasele exploatatoare. S-au creat premisele favorabile pentru ca masele să se organizeze sub conducerea P.C.R., să continue și să dezvolte lupta în direcția făuririi unei orînduiri sociale noi. Insurecția a reprezentat o erupție de forțe revoluționare și o școală revoluționară în același timp, în vederea luptelor ce aveau să urmeze. Prin aceasta, insurecția armată antifascistă a marcat începutul revoluției populare în Romînia.

[57] „Scînteia" nr. 6 353 din 19 august 1964, p. 2.

www.dacoromanica.ro

Caracterul antifascist al insurecției din august 1944 s-a împletit indisolubil, date fiind condițiile specifice în care a avut loc, cu sarcinile luptei pentru eliberarea națională a țării. Aservirea economică și politică a Romîniei de către imperialismul german a fost lichidată. În același timp au fost spulberate speranțele reacțiunii interne de a înfăptui cu sprijin din afară politica de readucere a Romîniei în dependență față de una sau alta dintre grupările imperialismului mondial. Insurecția armată victorioasă a creat condițiile cuceririi adevăratei independențe și suveranități a țării.

O însemnătate excepțională a avut faptul că prin insurecția armată s-au înfăptuit scoaterea Romîniei din războiul criminal antisovietic și alăturarea ei la coaliția antihitleristă, cu consecințele ce au decurs din aceasta pe multiple planuri. Romînia a fost ferită de prelungirea operațiilor militare pe teritoriul ei, cu tot cortegiul de nenorociri pe care aceasta le-ar fi putut aduce pentru poporul romîn. Insurecția armată a contribuit în mod hotărîtor la faptul că operațiile militare pe teritoriul romîn au mai durat mai puțin de două luni.

Faptul că revoluția populară a avut ca punct de pornire o acțiune de luptă necruțătoare, cu arma în mînă, împotriva celui mai înverșunat dușman al poporului romîn s-a răsfrînt asupra cursului luptei revoluționare a maselor, care au înțeles o dată în plus pe ce cale pot fi asigurate țelurile și cuceririle proprii.

Imediat după 23 August a sporit considerabil numărul formațiunilor de luptă patriotice, acestea s-au înarmat cu armament automat, primit de la unitățile militare romîne sau din capturile de la hitleriști, s-au călit și experimentat în acțiuni, cucerindu-și un prestigiu evident în rîndurile maselor. Creșterea numărului și a capacității de luptă a formațiunilor de luptă patriotice a întărit brațul înarmat al clasei muncitoare.

Ca urmare a participării armatei romîne la răsturnarea dictaturii militare-fasciste și, în continuare, la războiul antihitlerist, precum și a creșterii influenței P.C.R. în rîndurile militarilor, marea burghezie și moșierimea au ajuns în situația de a nu se mai putea bizui pe armată, de a fi lipsite de cel mai puternic mijloc de represiune pe care l-au avut la îndemînă [58].

Dobîndind libertăți democratice pe care nu le avuseseră niciodată în trecut, neînscrise încă în textul nici unei legi și exercitate peste capul și împotriva voinței claselor exploatatoare, masele populare în frunte cu clasa muncitoare au pătruns și s-au afirmat tumultuos în arena istoriei, hotărîte să-și ia soarta pe deplin în propriile mîini.

De o mare însemnătate a fost faptul că, drept urmare a insurecției armate, P.C.R. a apărut de scena politică a țării ca un partid legal și participant la guvernarea țării, după mai bine de 20 de ani de adîncă ilegalitate și persecuții sălbatice îndreptate împotriva sa. Organizator și conducător al insurecției, P.C.R. dobîndise un uriaș prestigiu în ochii poporului. Poporul a verificat pe comuniști în momentele cele mai grele, în focul aprigei lupte antifasciste, antihitleriste, cînd ei s-au dovedit a fi

[58] Ion Popescu-Puțuri, *op. cit.*, p. 27.

www.dacoromanica.ro

luptători de frunte, cei mai devotați, îndrăzneți și plini de abnegație pentru interesele patriei.

Prin toate acestea, insurecția armată din august 1944 s-a înscris ca un moment de cotitură hotărîtoare în istoria poporului romîn.

În același timp, evenimentele petrecute în țara noastră acum două decenii au avut și o însemnătate deosebită pe plan internațional.

Mărturii ale timpului relevă faptul că cotitura hotărîtă săvîrșită de poporul romîn în august 1944 s-a situat într-un moment cînd soarta războiului încă nu se conturase clar. Astfel, reprezentantul Uniunii Sovietice la Conferința de pace de la Paris declara : „La 23 august, cînd nu erau încă evidente perspectivele desfășurării viitoare a evenimentelor militare și cînd soarta Germaniei era departe de a fi clară, politica externă a Romîniei a luat o întorsătură hotărîtoare "[59]. Mareșalul Tolbuhin aprecia de asemenea că evenimentele de la 23 August 1944 din Romînia s-au petrecut „în zilele cînd nu era evident de partea cui va înclina balanța victoriei"[60]. Postul de radio Moscova arăta că aceste evenimente au intervenit cînd „nu era precizată cu claritate înfrîngerea inamicului " [61].

Deși Germania hitleristă primise puternice lovituri din partea coaliției antihitleriste, înainte de toate pe frontul de est, și pierduse inițiativa strategică, ea reprezenta încă un adversar puternic și primejdios, pentru a cărui zdrobire definitivă era nevoie de o luptă încordată din partea coaliției antihitleriste. Căpeteniile fasciste germane făceau eforturi disperate pentru prelungirea cît mai mult a operațiilor militare, sperînd într-o schimbare a evoluției războiului. Dar planurile și speranțele lui Hitler și ale acoliților lui s-au prăbușit datorită luptei popoarelor, luptă la care poporul romîn și-a adus contribuția sa.

Întorcînd armele împotriva Germaniei hitleriste și ducînd războiul împotriva acesteia cu toate forțele, pînă la nimicirea ei deplină, Romînia a contribuit la accentuarea deplasării raporturilor de forțe pe plan internațional în favoarea Națiunilor Unite. Interesele naționale pentru care poporul romîn a pornit la luptă hotărîtă împotriva Germaniei fasciste coincideau cu interesele celorlalte popoare și forțe ce se opuneau hitlerismului, contopindu-se într-o luptă comună, pentru aceeași cauză. Poporul nostru avea experiența luptei împotriva cotropitorilor superiori ca forță și știa că aceștia, odată alungați, se pot reîntoarce. De aceea el era profund interesat ca Germania fascistă să fie nimicită definitiv. Numai astfel victoria insurecției armate putea fi consolidată pe plan extern. Totodată, războiul de eliberare și apărare a patriei dus de Romînia împotriva Germaniei fasciste reprezenta, implicit, un aport la victoria aliaților asupra hitlerismului, care periclita grav civilizația și progresul omenirii.

Multiple documente ale vremii converg în a reliefa că acțiunea Romîniei de la 23 August a avut o înrîurire însemnată asupra evoluției războiului, contribuind la o adevărată răsturnare de fronturi în sud-estul Europei în favoarea coaliției antifasciste. „Ieșirea Romîniei din Axă — aprecia

[59] „Scînteia" nr. 601 din 16 august 1946.
[60] „Jurnalul de dimineață" din 12 iulie 1945.
[61] „Jurnalul de dimineață " din 9 iulie 1945.

www.dacoromanica.ro

postul de radio Moscova — are o importanță covîrșitoare nu numai pentru această țară, ci pentru întreg Balcanul, deoarece prin această lovitură se prăbușește întregul sistem de dominație german din sud-estul Europei. Însemnătatea acestui ... fapt nu poate fi subestimată " [62].

Referindu-se la faptul că insurecția armată a împiedicat pe hitlerişti să folosească teritoriul romîn ca teatru de război, radio Moscova releva că „nicăieri pe teritoriul romînesc nemții n-au reușit să repete evenimentele care au avut loc în Italia de nord în vara anului 1943. Ei n-au reușit să dezarmeze armata romînă și să ocupe principalele poziții strategice "[63].

„Prin trecerea Romîniei de partea aliaților — comenta la rîndul său postul de radio New York — Germania este amenințată din sud-est, iar Ungaria se află în pragul prăbușirii. Drumul din sud-est, care duce la Budapesta, Praga și Viena, este deschis, căci germanii nu mai au în aceste direcții nici o apărare și nu mai pot concentra noi trupe. Este deci legitim ca poporul romîn să aibă în momentul de față un sentiment de satisfacție, căci Romînia are o contribuție însemnată la grăbirea sfîrșitului. Este o contribuție de care poporul romîn poate să se felicite "[64].

„Ruptura Romîniei cu Axa și trecerea ei de partea aliaților tradiționali va însemna, poate, pentru Germania o lovitură de moarte ...", consemna ziarul englez „Sunday Times" [65]. Pornind de la aprecierea actului de la 23 August 1944 din Romînia drept „o revoluție militară și politică", ziarul „Figaro" arăta că alăturarea Romîniei la coaliția antihitleristă „constituie fără îndoială lovitura cea mai grea pe care Germania a primit-o în această regiune a Europei. Întîi pentru că aceasta o privează definitiv de ultimele rezerve de petrol, pe care bombardamentele neîncetate le lăsaseră intacte. Apoi pentru că, cu concursul Romîniei, accesul către cîmpia ungară devine mai ușor pentru armatele ruse și prin cîmpia ungară se pătrunde ușor în Austria..." [66].

La aceste comentarii, aprecieri și concluzii provenind din partea aliaților se pot adăuga și altele, din țări apropiate sau îndepărtate [67].

---

[62] Arh. M.A.E., fond. Ministerul Propagandei, Bir. radio-ascultare, paragr. 6, p. 20. Emisiune din 27 august 1944.

[63] „Scînteia" nr. 609 din 24 august 1946.

[64] Arh. M.A.E., „Buletinul săptămînal al Ministerului Afacerilor Străine", *Evenimentele din Romînia (23 August 1944 — 15 aprilie 1945)*, p. 88. Emisiune din 18 septembrie 1944.

[65] „Sunday Times" din 27 august 1944.

[66] „Le Figaro" din 30 august 1944.

[67] Într-un articol intitulat *Perspective în Balcani*, ziarul indian „The Statesman" din 29 august 1944 arăta că, sub influența întoarcerii armelor de către Romînia, în Balcani „prăbușirea frontului politic al Axei este totală și, o dată cu el, se destramă și frontul militar... Aici (la București.—*Gh. M.*), ca și la Paris, germanii își descarcă furia și dezamăgirea prin bombe. Romînii au făcut aliaților un serviciu destul de important...". Sub titlul „Romînia" ziarul argentinian „La Prensa" din 25 august 1944 scria despre evenimentele de la 23 August din țara noastră: „Consecințele care se pot aprecia cu harta în față sînt următoarele:

1. Prăbușirea ocupației germane în Balcani...

2. Petrolul de la Ploiești rămîne pe de-a întregul pierdut pentru Germania...

3. Amenințarea este mai puțin imediată pentru Ungaria decît pentru Balcani, dar nu este mai puțin periculoasă...

4. Și în ceea ce privește Austria și Cehoslovacia, Germania nu-și poate face nici cea mai mică iluzie".

www.dacoromanica.ro

O atenție și prețuire deosebită a fost acordată evenimentelor din Romînia nu numai în opinia publică din țările coaliției antihitleriste, ci și din țările neutre. Ziarul elvețian „Journal de Genève", subliniind consecințele pentru trupele germane din Moldova ale actului de la 23 August și ale sprijinului dat de armata romînă ofensivei armatei sovietice, scria: „Cele două armate germane, care numără circa 20 de divizii de infanterie și două divizii blindate, trebuie considerate ca pierdute "[68]. Comentînd semnificația pe plan extern a alăturării Romîniei coaliției antihitleriste, ziarul turc „Vakit" conchidea: „În orice caz, hotărîrea Romîniei e importantă nu numai pentru că permite să se scurteze și mai mult războiul în Balcani, dar și prin semnificația ce o are pentru pace și politica în Balcani. Se poate spune că e un eveniment fericit, prin acest fapt opinia publică nu poate decît să se bucure" [69]. Ziarul suedez „Ny Dag" scria într-un articol consacrat situației din Romînia: „În momentul în care toată lumea se bucura de cucerirea Parisului de către partizani, o altă știre victorioasă a fost anunțată în seara de miercuri, știre care va avea, probabil, o importanță militară încă și mai mare. Romînia și-a schimbat guvernul, l-a demis pe dictatorul Antonescu și a schimbat în același timp partea de care se află în război". Concretizînd urmările de ordin extern ale acestui act, ziarul menționa: „Zăvorul Balcanilor este sfărîmat. De acolo drumurile duc chiar direct spre Germania ... "[70].

În același timp, evenimentele din Romînia au provocat îngrijorare și furie turbată în lagărul fascist.

Referindu-se la consecințele actului de la 23 August, fostul general-colonel hitlerist Hans Friessner notează: „Prin plecarea diviziilor române, sovieticilor le-au fost deschise toate ecluzele. De acum încolo, trupele germane, erau la cheremul sovieticilor și în curînd și al romînilor ... Posibilitatea de a rupe cercul inamic dinspre vest și de a aduce ajutor trupelor germane în situația lor grea a căzut, datorită faptului ... că romînii au deschis ostilitățile și în interiorul țării ...."[71].

Într-un raport către Hitler, căpeteniile militare germano-fasciste generalii Keitel și Guderian arătau că evenimentele de la 23 August 1944 din Romînia „pe lîngă consecințele imediate de ordin militar, au produs în același timp și o răsturnare de fronturi extrem de periculoasă, ce va duce la pierderea teritoriului nu numai al Romîniei, ci și al Bulgariei, Iugoslaviei și Greciei, punînd în pericol toată armata germană din Balcani". Pornind de la aceasta, autorii raportului sus-amintit cereau cu cinism neîntrecut „a se lua toate măsurile ca Romînia să dispară de pe harta Europei și poporul romîn să dispară ca națiune" [72].

Numeroase documente vorbesc despre faptele de vitejie și eroism ale armatei române, care a dus lupta, alături de armata sovietică, pînă la victoria finală asupra Germaniei hitleriste. Faptele de arme ale trupelor

[68] „Journal de Genève" din 24 august 1944.
[69] „Vakit" din 25 august 1944.
[70] „Ny Dag" din 25 august 1944.
[71] Hans Friessner, *Verratene Schlachten. Die Tragödie der deutsche Wermacht in Rumänien und Ungarn*, Hamburg, Holsten-Verlag, 1956, p. 92 și 95.
[72] Ion Popescu-Puțuri, *op. cit.*, p. 31.

www.dacoromanica.ro

romîne în războiul antihitlerist au fost evidențiate prin 7 ordine de zi ale Înaltului comandament sovietic și în multe comunicate de război și ordine ale unor comandanți de armate sovietice. Peste 300 000 de soldați, subofițeri și ofițeri romîni au fost decorați cu ordine și medalii romîne, sovietice și cehoslovace [73].

Referindu-se la elogiul adus de mareșalul Malinovski trupelor romîne, care, „prin înalta prețuire de care s-au făcut demne, se găsesc alături de cele mai glorioase unități sovietice", ziarul „Graiul nou", organul Direcției politice de front a armatei sovietice, consemna : „Istoria războiului pentru distrugerea fascismului va pomeni la locul cuvenit contribuția armatei romîne la această operă grea, dar salutară pentru popoarele iubitoare de libertate"[74].

Numărului mare de relatări, comentarii și aprecierii ale ziarelor, agențiilor de presă și posturilor de radio străine i se adaugă o serie de referiri în aceeași problemă ale unor guverne, oameni de stat și personalități politice de prim ordin din țările coaliției antihitleriste. Într-o notă a guvernului sovietic din 6 august 1945, prin care se comunica guvernului romîn hotărîrea de a restabili relațiile diplomatice cu Romînia, se releva „participarea activă a Romîniei, începînd de la 23 August 1944, la lupta împotriva Germaniei hitleriste, alături de aliați"[75].

Într-un mesaj adresat lui W. Churchill, președintele Consiliului de Miniștri al U.R.S.S., I. V. Stalin, amintea că Romînia a adus contribuția ei la cauza nimicirii hitlerismului, la terminarea victorioasă a războiului în Europa [76].

Ministrul de externe al Angliei, A. Eden, declara în ianuarie 1945 în Camera Comunelor că „Romînia a dat deja ajutor substanțial cauzei aliaților, menținînd 14 divizii în luptă" [77]. (În realitate, Romînia avea pe front la sfîrșitul războiului 16 divizii, 1 corp aerian, 1 regiment de tancuri, 1 brigadă antitanc și alte unități și formațiuni.)

Șeful delegației cehoslovace la Conferința de pace de la Paris, Massarik arăta în august 1946 : „... Romînia a acordat ajutor poporului cehoslovac în clipele cele mai grele ale luptei sale împotriva cotropitorilor fasciști" [78].

„Cred că noi, militarii — adăuga generalul Pika din aceeași delegație, —, vom da ce se cuvine Romîniei noi și democratice, care din prima zi a ruperii cu Germania a aruncat în luptă contra Axei tot potențialul său, atît uman, cît și material și economic..." [79].

---

[73] General-locotenent Ion Tutoveanu, *Participarea militară a Romîniei în războiul antihitlerist*, în „Lupta de clasă", nr. 8, august 1957, p. 24.

[74] „Graiul nou" din 15 ianuarie 1945.

[75] Arh. M.A.E., dos. 309 bis, 9-XX, Germania-Romînia.

[76] *Corespondența președintelui Consiliului de Miniștri al U.R.S.S. cu președinții S.U.A. și primii miniștri ai Marii Britanii din timpul Marelui Război pentru Apărarea Patriei, 1941 — 1945*, vol. I., București, E.S.P.L.P., 1958, p. 453.

[77] „Viitorul" nr. 9 409 din 27 ianuarie 1945, p. 453.

[78] „Izvestiia" nr. 191 din 14 august 1946.

[79] „Scînteia" nr. 627 din 18 septembrie 1946.

www.dacoromanica.ro

Din cele arătate, se desprinde semnificația ce a fost conferită pe plan internațional insurecției armate din august 1944 din Romînia, ecoul larg al acesteia peste hotare.

Faptele referitoare la insurecția armată din august 1944 din Romînia, la semnificația sa pe plan național și internațional dezmint acele afirmații nefondate și tendențioase pe care le-au emis în decursul anilor anumiți istorici, oameni politici și cercuri de peste hotare ostile poporului romîn. Aceste fapte fac totodată să se întrevadă și mai limpede ce consecințe negative ar fi avut, atît pentru țara noastră, cît și pentru cauza generală a luptei antifasciste, adoptarea liniei preconizate de grupul fracționist, antipartinic A. Pauker — V. Luca, care, rupt fiind de realitățile din Romînia, necunoscînd activitatea și lupta desfășurată de P.C.R. și neavînd încredere în forța și capacitatea poporului romîn, a negat necesitatea și însemnătatea insurecției armate.

Adevărul istoric evidențiază însemnătatea uriașă a actului de la 23 August 1944 pentru destinele poporului nostru, precum și contribuția sa la lupta comună a popoarelor în vederea zdrobirii fascismului german.

★

Insurecția armată victorioasă a dat un puternic avînt luptei maselor populare, în vederea consolidării și dezvoltării cuceririlor obținute.

Sarcina de bază a revoluției populare, care a început prin insurecția armată, era în prima sa etapă lichidarea rămășițelor feudale și desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice, înfăptuirea unui șir de reforme democratice menite să deschidă larg drumul progresului economic și social[80].

În acest scop, Partidul Comunist Romîn a desfășurat o intensă muncă politică, ideologică și organizatorică în rîndurile clasei muncitoare și maselor populare, pentru educarea și călirea lor revoluționară, pentru mobilizarea acestora la luptă. Aplicînd în spirit creator învățătura marxist-leninistă la condițiile noii etape istorice, P.C.R. a elaborat o strategie și tactică adecvate și a condus cu înțelepciune și fermitate lupta maselor, pentru atingerea obiectivelor fixate. El a fost înarmat cu toate formele de luptă, pașnice și nepașnice, fiind pregătit pentru orice eventualitate, spre a schimba rapid o formă cu alta. Sub puternica presiune și ofensivă a maselor, organizate și conduse de partidul comunist, forțele reacționare au fost constrînse să abandoneze poziții după poziții. „În decurs de cîteva luni după 23 August — arată tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej , partidul a reușit să cîștige de fapt majoritatea poporului, să făurească un larg front democratic, care cuprindea pe muncitori, țărani, intelectuali, păturile mijlocii de la orașe, masele de femei și tineret, oamenii muncii aparținînd minorităților conlocuitoare" [81].

Avînd forțele grupate în Frontul unic muncitoresc și în sindicatele unice, clasa muncitoare se manifesta din ce în ce mai puternic ca hegemon al luptei revoluționare a poporului. Cu ajutorul muncitorilor trimiși la sate, P.C.R. a ridicat la luptă masele țărănești; comitetele țărănești au

[80] Vezi Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări. 1959 — 1961*, p. 11.
[81] *Ibidem*, p. 12.

www.dacoromanica.ro

trecut la confiscarea pămînturilor moşierilor. În focul luptei pentru înfăptuirea pe cale revoluţionară a reformei agrare s-a făurit alianţa dintre clasa muncitoare şi ţărănimea muncitoare.

Oamenii muncii, manifestîndu-şi în uriaşe mitinguri şi demonstraţii voinţa de a instaura puterea democrat-populară şi a cuceri o viaţă nouă, au luat cu asalt primării, preturi şi prefecturi, au înlăturat din conducerea acestora elementele reacţionare, antonesciene, înlocuindu-le cu oameni devotaţi intereselor celor ce muncesc.

Sarcina realizării prefacerilor sociale şi democratice s-a împletit strîns cu sarcina sprijinirii cu toate forţele a războiului drept antihitlerist. Dejucînd manevrele şi încercările de sabotaj ale reacţiunii, oamenii muncii dădeau viaţă chemării înflăcărate a partidului „Totul pentru front, totul pentru victorie !".

Valul luptei populare a înlăturat succesiv de la cîrma ţării cele 3 guverne cu majoritate reacţionară, hotărînd soarta bătăliei pentru putere. La 6 Martie 1945 a fost instaurat guvernul democratic condus de dr. Petru Groza. Astfel apare legătura organică şi de continuitate dintre 23 August 1944 şi 6 Martie 1945.

Succesul forţelor democratice de la 6 Martie 1945 a deschis calea unor noi cuceriri revoluţionare şi profunde prefaceri de ordin economic, social şi politic. La sfîrşitul anului 1947 a fost înlăturată monarhia, Romînia proclamîndu-se republică populară.

Insurecţia armată antifascistă, instaurarea la putere a guvernului democrat în martie 1945, proclamarea Republicii Populare Romîne au fost verigi ale aceluiaşi proces revoluţionar neîntrerupt.

Revoluţia populară victorioasă a dus la prefacerea radicală a configuraţiei Romîniei, a poziţiei şi rolului ei în concertul ţărilor lumii.

La temelia realizărilor măreţe cu care se mîndreşte poporul romîn stă memorabila insurecţie din august 1944, operă a maselor populare organizate şi conduse de partidul comuniştilor.

www.dacoromanica.ro

MASELE MUNCITOARE, FORȚA PRINCIPALĂ ÎN LUPTA ÎMPOTRIVA FASCISMULUI ÎN PERIOADA 1934—1938

DE

I. M. OPREA

Ascensiunea fascismului, care aducea cu sine pericolul de înrobire a celor ce muncesc și de subminare a independenței naționale a țării noastre, s-a lovit de împotrivirea crescîndă a maselor populare, organizate și conduse de partidul comunist. Rezistența cea mai puternică, cea mai bine organizată și cea mai eficientă împotriva creșterii primejdiei fasciste în Romînia au constituit-o luptele eroice din ianuarie—februarie 1933 ale muncitorilor ceferiști și petroliști. Aceste lupte au fost mărturia cea mai grăitoare a hotărîrii clasei muncitoare de a împiedica fascizarea țării noastre și de a apăra independența ei națională, grav amenințată de forțele fascismului și războiului. Prin amploarea și gradul lor înalt de combativitate revoluționară, luptele ceferiștilor și petroliștilor au avut ca prim rezultat pe plan social și politic zăgăzuirea pentru o anumită perioadă a căii fascismului în Romînia. Ele au arătat într-o formă impresionantă potențialul imens al energiei revoluționare de care dispunea proletariatul din Romînia, au scos în evidență forța de conducător și organizator încercat pe care o avea partidul comunist și au constituit o școală de educație revoluționară a clasei muncitoare, a țărănimii muncitoare și a intelectualității legate de popor.

Desfășurarea luptelor din ianuarie—februarie 1933 ale muncitorilor ceferiști și petroliști a dovedit, pe de o parte, că în mișcarea muncitorească din Romînia existau condițiile de bază favorabile închegării unității de acțiune a proletariatului iar, pe de alta, că muncitorimea dispunea de forța necesară pentru a întreprinde o contraofensivă generală împotriva exploatării capitaliste, a fascismului și pregătirilor militare.

„Partidului comunist — arată tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej — i-a revenit misiunea istorică de a mobiliza oamenii muncii împotriva exploatării burghezo-moșierești, împotriva fascizării țării, pentru drepturi democratice. Ridicînd steagul luptei împotriva fascismului, care devenise prin-

„STUDII", tomul 17, nr. 4, p. 725—748, 1964.

www.dacoromanica.ro

cipala primejdie pentru poporul romîn, partidul nostru chema masele muncitoreşti, grupările democratice, personalităţile proeminente ale vieţii politice şi culturale să militeze împotriva expansiunii imperialismului german şi a agenturii sale interne, împotriva pregătirii războiului antisovietic, pentru apărarea independenţei naţionale" [1].

În scopul închegării unei puternice rezistenţe antifasciste, partidul comunist a desfăşurat o vie activitate printre cele mai diferite categorii de oameni ai muncii. Această activitate a avut loc în condiţiile cînd, P.C.R., ca urmare a luptelor din ianuarie februarie 1933 ale muncitorilor ceferişti şi petrolişti, îşi întărise într-o mare măsură propriile sale rînduri şi obţinuse succese importante în direcţia strîngerii legăturilor cu masele populare.

Activitatea partidului comunist, desfăşurată în aceste condiţii printr-o mare varietate de forme şi mijloace, avea ca principal obiectiv satisfacerea revendicărilor economice şi politice ale maselor largi populare şi realizarea unităţii de acţiune a clasei muncitoare. Plecînd de la experienţa luptelor din ianuarie—februarie, plenara C.C. al P.C.R. din iulie 1933 conchidea : „Condiţia preliminară pentru mişcarea de masă, a avîntului ei şi a entuziasmului în luptă este realizarea frontului unic de luptă al muncitorilor în întreprinderi" [2]. La repetatele apeluri ale comuniştilor, şi sub influenţa luptelor din ianuarie—februarie 1933 muncitori de diferite convingeri politice, organizaţi şi neorganizaţi, s-au întîlnit în numeroase acţiuni pe poziţii comune de luptă împotriva exploatării capitaliste, a fascismului şi războiului.

Necesitatea de a cuceri o serie de revendicări economice şi politice, de a-şi apăra libertăţile şi drepturile democratice şi de a frîna ascensiunea forţelor fasciste a constituit principalul mobil al luptelor muncitoreşti din această perioadă. Luptele greviste se succedau la intervale scurte şi cuprindeau mase largi de muncitori din diferite centre industriale. Pentru obţinerea sporirii salariilor, pentru reducerea zilei de muncă şi îmbunătăţirea condiţiilor de lucru, muncitorii de la fabrica Schiel din Braşov, conduşi de celula comunistă locală, au declarat grevă în dimineaţa zilei de 23 ianuarie 1934 [3]. În timpul grevei, care a durat pînă la 3 februarie 1934, au fost organizate, din iniţiativa comuniştilor, o serie de adunări, întruniri şi demonstraţii în faţa direcţiei întreprinderii. Cu prilejul acestor întruniri, la care au participat şi muncitorii care nu intraseră în grevă, s-a făcut o largă propagandă ideii unităţii de acţiune a celor ce muncesc. În acelaşi scop, comuniştii au răspîndit printre muncitorii celorlalte fabrici din Braşov manifeste editate de C.C. al P.C.R. [4]. Datorită hotărîrii de luptă

[1] *Expunerea tovarăşului Gheorghe Gheorghiu-Dej la sesiunea solemnă a Marii Adunări Naţionale cu prilejul celei de-a XX-a aniversări a eliberării Romîniei de sub jugul fascist*, „Scînteia" nr. 6357 din 23 august 1964.

[2] *Documente din Istoria Partidului Comunist din Romînia. 1929 — 1933*, Bucureşti, E.S.P.L.P., 1956, p. 638.

[3] Petru Daiche, *Greva metalurgiştilor de la „Schiel" — Braşov din 1934*, în *Din istoria luptelor greviste ale proletariatului din Romînia*, vol. II, Bucureşti, Edit. politică, 1962, p. 180.

[4] Arh. Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., dos. A. XVIII-10, inv. 693.

www.dacoromanica.ro

a greviștilor, sprijiniți în permanență de muncitorii celorlalte întreprinderi din Brașov, greva s-a încheiat cu victoria lucrătorilor [5].

La începutul anului 1934 au mai avut loc o serie de alte greve, care au cuprins mii de muncitori de la „Industria lînii"—Timișoara, întreprinderea „Hess" din Brașov și de la minele de cărbuni din Comănești (Bacău) [6]. Totodată s-au desfășurat acțiuni ale muncitorilor ceferiști din București, Iași, Galați, Timișoara, greve ale muncitorilor de la unele sonde petroliere din Valea Prahovei și ale muncitorilor forestieri din Tîrgu-Mureș.

Aceeași hotărîre a muncitorilor de a lupta în front unic se desprinde și din acțiunile greviste care au avut loc în anii următori. Elocventă în acest sens a fost greva generală a minerilor din Anina. Declarată în ziua de 11 februarie 1935 [7], greva celor 2 000 de mineri din Anina, cu care s-au solidarizat și lucrătorii de la fabrica de șuruburi din localitate, a durat timp de 4 zile. Ca urmare a manevrelor întreprinse de reformiști, greva s-a încheiat însă numai cu satisfacția parțială a revendicărilor greviștilor. Ea a reflectat însă în măsură considerabilă prestigiul de care se bucurau comuniștii în rîndurile muncitorilor mineri și totodată a arătat succesele pe care P.C.R. începuse să le obțină în direcția strîngerii legăturilor sale cu masele muncitorești.

O puternică tendință de a acționa în front comun au dovedit metalurgiștii de la fabrica „Haug" în timpul grevei din februarie 1935. Această tendință se oglindește atît în constituirea comitetului de conducere a grevei pe baza frontului unic, cît și în ridicarea solidară la luptă a tuturor muncitorilor fabricii. Datorită avîntului lor de luptă și însuflețiți de solidaritatea muncitorimii bucureștene, greviștii de la „Haug" au reușit să impună patronilor satisfacerea celor mai multe din revendicările lor [8]. Deși în anii următori crizei economice s-au obținut anumite succese în domeniul organizării și ridicării la luptă a muncitorilor, totuși aceste succese erau departe de a exprima potențialul revoluționar al proletariatului din Romînia. Insuficienta punere în valoare a forței de luptă muncitorești a fost cauzată în acești ani de numeroasele slăbiciuni și greșeli de esență oportunistă, sectaristă și stîngistă care s-au manifestat în rîndurile partidului comunist. Unele elemente din conducerea partidului comunist, dovedind o slabă cunoaștere a realităților din Romînia, considerau fascist orice partid și organizație burgheză, ceea ce ducea la limitarea activității partidului în direcția coalizării forțelor politice și sociale într-un front popular antifascist. Astfel se lansau teze și lozinci al căror conținut nu mai corespundea etapei respective a mișcării muncitorești din țara noastră. Considerîndu-se în mod eronat că în anul 1933 Romînia încă nu ieșise din criza economică, s-a ajuns la concluzia greșită că perioada avîntului revoluționar nu era depășită. De aici s-au tras concluzii tactice nejuste, care s-au oglindit în încercarea de a se organiza și după luptele

[5] „Buletinul muncii" din 1934, partea I, aprilie-mai 1934, p. 201.
[6] Arh. Inst. de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., dos. A.XVIII 10, inv. 693.
[7] „Dimineața" din 13 și 14 februarie 1935.
[8] G. Horja, *Greva metalurgiștilor de la fabrica „Haug"—București din anul 1935*, în „Analele Institutului de istorie a partidului", 1961, nr. 5, p. 75.

www.dacoromanica.ro

din ianuarie—februarie 1933, deci în etapa de reflux revoluționar, acțiuni de mare amploare ca greve generale și demonstrații de stradă, lansîndu-se în acest scop lozinci care n-au mai găsit decît un slab ecou în masele muncitorimii.

Manifestările cu caracter stîngist, precum și poziția sectaristă adoptată față de social-democrați, atunci cînd aceștia erau chemați la înfăptuirea Frontului unic muncitoresc, s-au reflectat și în acțiunile practice întreprinse de unele elemente aventuriste. Cele mai grăitoare acțiuni în acest sens au fost organizarea unor demonstrații de stradă la care elementele stîngiste mobilizau numai cadrele partidului, „ceea ce a dus — așa cum arată tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej — la sacrificarea unei părți importante a activului de partid și la izolarea partidului de masă" [9].

Pentru înlăturarea acestor neajunsuri, plenara C.C. al P.C.R. din februarie 1935 a dat o serie de indicații și a luat importante măsuri, subliniind în special necesitatea înlăturării lipsurilor cu caracter organizatoric, a celor privind respectarea regulilor de conspirație, precum și necesitatea sporirii eforturilor în vederea creării frontului unic [10]. Hotărîrile plenarei C.C. al P.C.R. din februarie 1935 au exercitat o influență pozitivă asupra procesului de înfăptuire a unității de acțiune a muncitorilor.

Tot mai frecvent își manifesta muncitorimea receptivitatea față de lozinca unității de acțiune. O vie tendință spre aplicarea acestei lozinci dovedesc muncitorii de la fabrica de postav din Buhuși. Cu rîndurile strînse, textiliștii din Buhuși au intrat în grevă în ziua de 4 martie 1935 [11]. Greva a fost declarată pentru a impune încetarea concedierilor și împotriva hotărîrii luate de către direcția întreprinderii de a reduce salariile lucrătorilor. În ciuda presiunilor, intimidărilor și a represiunii directe ordonate de autorități, organizația de partid locală a reușit să aleagă un comitet de conducere a grevei și să realizeze frontul unic de jos al muncitorilor [12]. Condusă de comuniști și sprijinită de muncitorii altor centre industriale, greva textiliștilor din Buhuși a durat pînă la 13 mai 1935. Insuficienta organizare a grevei, manevrele elementelor reformiste și represiunea autorităților locale au făcut însă ca textiliștii greviști să nu poată impune patronilor satisfacerea integrală a revendicărilor. Căutînd să imprime acțiunilor muncitorești un caracter mereu mai combativ, comuniștii au dat, prin repetate eforturi, un vădit impuls mișcării proletariatului.

În a doua jumătate a anului 1935 se înregistrează izbucnirea unui nou șir de greve, în cadrul cărora muncitorii acționează de asemenea în front unic. Statisticile Ministerului Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale arătau că numai în cursul anului 1935 s-au desfășurat în întreaga

[9] Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări*, ed. a IV-a, București, E.S.P.L.P., 1956, p.18.

[10] *Documente din istoria Partidului Comunist din Romînia. 1934 1937*, vol. IV, București, E.S.P.L.P., 1957, p. 224 — 225.

[11] Aurel Roman, *Greva din anul 1935 a muncitorilor textiliști de la fabrica de postav Buhuși*, în *Din istoria luptelor greviste ale proletariatului din Romînia*, vol. I, București, Edit. Consiliului Central al Sindicatelor, 1957, p. 248.

[12] *Ibidem*, p. 249.

www.dacoromanica.ro

țară 78 de greve și aproximativ 200 de conflicte de muncă, la care au luat parte 76 813 muncitori [13].

Valul grevelor muncitorești adînc influențate de luptele ceferiștilor și petroliștilor din 1933 a crescut în anul următor, cuprinzînd mase mari de muncitori din cele mai importante centre industriale. Dintre luptele care s-au desfășurat în primele luni ale acestui an s-au remarcat, prin amploarea și spiritul lor combativ, grevele de la fabricile „Nova", „Talpa", „Astra" și „Venus" din București, „Industria lînii" — Timișoara și „Irtii" — Mediaș. Un larg ecou a avut în rîndurile maselor muncitoare greva textiliștilor de la fabrica ITA. Organizată și condusă de un comitet format din muncitori comuniști și de alte convingeri politice, aleși pe baza frontului unic de jos, greva textiliștilor din Arad, care a izbucnit în ziua de 13 februarie 1936 [14], a cuprins peste 2 500 de lucrători [15]. Cu sprijinul lucrătorilor de la celelalte întreprinderi din Arad, ca și din alte localități, greva a durat timp de 7 săptămîni și s-a încheiat cu satisfacerea deplină a revendicărilor economice și politice formulate de muncitori.

Luptele muncitorești desfășurate pe baza frontului unic de jos în ultimii ani ai acestei perioade s-au deosebit de cele precedente atît prin amploare, cît și prin durata lor. În rîndul lor se înscriu greva muncitorilor de la fabrica de vagoane „Astra" (Arad), care a durat de la 9 iulie pînă la 23 august 1936, greva muncitorilor de la fabrica de vagoane „Unio" din Satu-Mare [16], grevele și demonstrațiile muncitorilor de la Reșița și de la o serie de alte întreprinderi din diferite centre industriale [17].

Manifestările muncitorești concretizate în greve, demonstrații, întruniri și în general acțiunile comune ale muncitorilor ce se găseau sub influența diferitelor partide și grupări politice au constituit momente importante pe calea făuririi unității clasei muncitoare din țara noastră.

În calea realizării unei depline unități a clasei muncitoare existau încă numeroase obstacole care trebuiau învinse. V. I. Lenin arăta că „această unitate, din cauza condițiilor capitalismului, care fărîmițează, dezbină, abrutizează, nu se creează dintr-o dată, ci numai cu prețul unei munci perseverente și cu o răbdare uriașă"[18].

Analizînd creșterea mișcării greviste din țară, precum și tendința muncitorilor de a duce o luptă comună împotriva exploatării burghezo-moșierești, a fascismului și războiului, Partidul Comunist din Romînia a ajuns la concluzia că situația creată permitea organizarea unui front unic al proletariatului. În consecință, partidul comunist s-a adresat de repetate ori partidului social-democrat, precum și altor grupări, cu propu-

[13] „Buletinul muncii", an. XVI, vol. I, ianuarie-iunie 1936, p. 6 7.

[14] Fl. Dragne, N. Blană, *Greva muncitorilor de la fabrica I.T.A.(1936)*, în „Analele Institutului de istorie a partidului", 1963, nr. 4, p. 116.

[15] Arh. C.C. al P.M.R. fond. 5, dos. 813, f. 311.

[16] Roșu Bujor, *Greva muncitorilor de la fabrica de vagoane „Astra" — Arad (iulie-august 1936)*, în *Din istoria luptelor greviste ale proletariatului din Romînia*, vol. II, București, 1962, p. 207.

[17] E. Cimponeriu, *Din lupta muncitorilor de la Reșița în frunte cu comuniștii în perioada anilor 1934 1937*, în „Analele Institutului de istorie a partidului", 1960, nr. 1, p. 143—144.

[18] V. I. Lenin, *Opere*, vol. 8, București, E.S.P.L.P., 1955, p. 507.

www.dacoromanica.ro

nerea concretă de a încheia o înțelegere în vederea organizării unității de acțiune a muncitorilor.

Desfășurarea ulterioară a mișcării muncitorești a arătat că încercările și inițiativele valoroase ale P.C.R. menite să ducă la făurirea unității de acțiune a clasei muncitoare au rămas zadarnice. Acest deziderat al clasei muncitoare nu s-a putut înfăptui atunci, deși el constituia factorul esențial care condiționa principalele succese ale luptelor muncitorești. Zadarnicirea făuririi unității de acțiune a clasei muncitoare în acele condiții a fost cauzată, pe de o parte, de poziția scizionistă a majorității membrilor din conducerea P.S.D. și a altor grupări socialiste care ignorau dorința de luptă comună a muncitorimii și considerau inoportună propunerea de a se discuta unitatea totală politică a muncitorilor [19], iar pe de altă parte de poziția sectară adoptată de unele elemente aventuriste din conducerea partidului comunist, care au frînat aplicarea integrală a liniei tactice pe care trebuia s-o urmeze mișcarea muncitorească din Romînia.

În aceste condiții, comuniștii au continuat cu forțe proprii activitatea de strîngere laolaltă a muncitorilor, indiferent de orientarea lor politică. Concomitent cu eforturile îndreptate spre închegarea unității clasei muncitoare, partidul comunist a intensificat în perioada 1934—1937 munca pentru organizarea și conducerea luptelor țărănimii muncitoare, în rîndurile căreia problemele sociale și politice care frămîntau masele largi de muncitori au găsit un anumit ecou. Aceste frămîntări s-au adîncit și au cuprins mase largi de țărani, îndeosebi după luptele din ianuarie—februarie 1933, cînd partidul comunist, debarasîndu-se într-o anumită măsură de stîngismul și sectarismul unor elemente oportuniste din sînul său, a pătruns mai mult în rîndurile țărănimii muncitoare. Unele comitete regionale ale partidului comunist au început să se preocupe într-o mai largă măsură de organizațiile de partid de la sate.

La acțiunea partidului comunist de strîngere a legăturilor cu masele țărănești o importantă contribuție a adus „Frontul plugarilor", organizație legală de masă, care a luat ființă sub conducerea dr. Petru Groza în februarie 1933. În rîndurile maselor țărănești au mai activat, în această direcție, și alte organizații democratice, ca Blocul democratic, Liga muncii, Madosz-ul, Comitetul național antifascist. Prin intermediul acestor organizații, partidul comunist a dat o mai mare extindere activității sale de organizare a luptelor țărănești. Rodul acestei munci propagandistice și organizatorice s-a oglindit într-o serie de acțiuni ale țărănimii muncitoare împotriva moșierimii, a fiscalității din ce în ce mai împovărătoare și a fascismului. Deși purtau un caracter predominant spontan, luptele țărănimii au luat nu rareori forme organizate, în care factorul conștiinței politice apărea în mod evident.

În acest sens, este elocventă greva argaților de la Marghita (Bihor), declarată în primăvara anului 1934 [20]. Frămîntările țărănești, determinate în special de creșterea impozitelor, de teroarea jandarmilor, de măsurile

[19] *Documente din istoria Partidului Comunist din Romînia. 1934 — 1937*, p. 354.

[20] Titu Georgescu și Gh. Ioniță, *Activitatea P.C.R. pentru atragerea maselor țărănești la lupta împotriva exploatării burghezo-moșierești și a pericolului fascist în anii 1934—1938*, în „Analele Institutului de istorie a partidului", 1963, nr. 5, p. 50.

www.dacoromanica.ro

spoliatoare ale perceptorilor şi autorităţilor comunale, îmbrăcau pe alocuri forme violente. Asemenea acţiuni s-au înregistrat în cursul anului 1934 într-o serie de comune din Munţii Apuseni, Oltenia, Dobrogea [21]. Ciocniri puternice au avut loc în vara anului 1934 între jandarmi şi ţăranii din comunele Plumbuita, Preasna şi Tămădău, jud. Ilfov [22].

Cea mai viguroasă acţiune a ţărănimii în această perioadă a fost organizată de Comitetul regional P.C.R. Cluj şi a cuprins ţăranii romîni şi ceangăi din comunele Ghimeş-Făget, Lunca de Jos şi Lunca de Sus [23]. În ziua răscoalei, sute de ţărani înarmaţi cu furci, topoare şi resteie au asediat primăriile comunelor, au dezarmat jandarmii, au distrus condicile de amenzi şi, alungînd autorităţile locale, au luat înapoi lucrurile sechestrate în contul datoriilor fiscale. Pentru înăbuşirea răscoalei, autorităţile au efectuat numeroase arestări printre ţărani. În timpul interogatoriilor, ca şi la procesul ce li s-a intentat, ţăranii ghimeşeni, încurajaţi şi susţinuţi de comunişti şi de membrii organizaţiei Madosz, au dovedit o hotărîre neclintită de a-şi apăra cauza lor dreaptă. Procesul ţăranilor ghimeşeni, prin apărătorii comunişti ai răsculaţilor, a luat un pronunţat caracter politic.

Răscoala ţăranilor romîni şi ceangăi de pe Valea Ghimeşului a scos în evidenţă încă o dată marea însemnătate a organizării şi unităţii maselor muncitoare în lupta împotriva măsurilor luate de burghezie şi moşierime în scopul jefuirii celor ce muncesc. Totodată ea a demonstrat că, prin lupta condusă de comunişti, ţăranii muncitori puteau să înlăture cu succes abuzurile jandarmilor, ale organelor fiscale şi ale marilor stăpînitori de pămînturi sau de păduri. Exemplul răscoalei ţăranilor ghimeşeni a avut o puternică influenţă asupra ţărănimii din Transilvania, ca şi din alte regiuni ale ţării. Rezoluţia plenarei C.C. al P.C.R. din februarie 1935 scria : „... Masele ţărănimii din Romînia, istovite sub povara birurilor, datoriilor şi a dijmelor semifeudale, sărăcite de pe urma crizei agrare, osîndite la foame de recolta proastă a anului din urmă, sînt cuprinse de o fierbere generală, care se manifestă într-un şir de judeţe sub formă de răscoale izolate, de incendieri de păduri etc." [24].

Pentru a intensifica munca de organizare a luptelor ţărănimii muncitoare, unele organizaţii de partid, ca, de pildă, aceea de la atelierele C.F.R. — Griviţa, au trimis lucrători activişti într-o serie de comune [25].

Numeroase acţiuni ţărăneşti au avut loc în cursul anului 1935 în diferite regiuni ale ţării. Exploatarea moşierească, deposedarea de pămînt a unor ţărani, creşterea scumpetei, înrobirea celor nevoiaşi de către cămătarii satului au fost cauzele imediate care au determinat ridicarea la luptă a ţăranilor din comunele Fierbinţi (Ilfov), Sava (Cluj), Lăpuşnic (Hunedoara), Roznov (Braşov), Valea Rumîneştilor (Muscel), Breaza de Sus

[21] Titu Georgescu şi Gh. Ioniţă, *Activitatea P.C.R. pentru atragerea maselor ţărăneşti la lupta împotriva exploatării burghezo-moşiereşti şi a pericolului fascist în anii 1934—1938*, în „Analele Institutului de istorie a partidului", 1963, nr. 5, p. 51.

[22] „Răscoala" nr. 1 din iunie 1934.

[23] Titu Georgescu şi Ladislau Fodor, *Răscoala ţăranilor din Valea Ghimeşului*, Bucureşti, Edit. politică, 1960, p. 86.

[24] *Documente din istoria Partidului Comunist din Romînia. 1934 1937*, vol. IV, p. 223.

[25] Arh. C.C. al P.M.R., fond. 1, dos. 201, f. 193 şi 194.

www.dacoromanica.ro

(Prahova), Bucşani (Dîmboviţa) şi altele [26]. Ziarul „Scînteia" scria că „nu există judeţ în care ţăranii să nu se fi răsculat cel puţin în două-trei sate" [27].

Mişcările ţărăneşti pentru pămînt, împotriva apăsărilor fiscale şi pentru stăvilirea fascismului au continuat cu aceeaşi intensitate şi în anii următori. Încurajată de succesele obţinute în luptele din perioada precedentă, ţărănimea muncitoare dintr-o serie de comune din judeţele Gorj, Ilfov, Dolj, Vîlcea, Neamţ, Galaţi, Alba [28] şi din Munţii Apuseni au protestat energic şi pe diferite căi, în cursul anului 1936, împotriva exploatării nemiloase la care erau supuşi de către moşieri, precum şi împotriva arestărilor şi terorizării celor care participaseră la diferite acţiuni menite să pună capăt abuzurilor autorităţilor locale.

Pentru aceleaşi obiective generale, ca şi pentru satisfacerea nevoilor care-i împovărau pe zi ce trecea, s-au ridicat în primăvara şi toamna anului 1937 numeroşi ţărani din comunele Văleni, Drăceni, Mălin, Sasca, Bogdăneşti, Dolhasca (judeţul Baia) [29], Creţeni, Ostroveni, Copăceni, Căzăneşti (judeţul Vîlcea) [30], precum şi în alte comune din judeţele Ilfov, Prahova, Iaşi etc.

Activitatea partidului comunist în direcţia atragerii maselor muncitoare de la oraşe şi sate în lupta comună împotriva exploatării, a fascismului şi războiului a fost puternic susţinută de organizaţiile legale de masă, care în aceşti ani au lucrat sub directa îndrumare a comuniştilor. Una dintre aceste organizaţii, care venea să răspundă necesităţii de a organiza rezistenţa maselor împotriva fascismului şi războiului, a fost Comitetul naţional antifascist. Comitetul, format din profesori, muncitori, avocaţi, scriitori, ziarişti, artişti şi studenţi [31], a lansat în zilele de 10 şi 11 iulie 1933 un apel în care se cerea ca „toate forţele muncitoreşti şi intelectuale să formeze pretutindeni, în toate oraşele, satele, fabricile, birourile şi cartierele, comitete antifasciste". Printre semnatarii apelului care erau şi membrii fondatori ai comitetului antifascist se numărau : P. Constantinescu-Iaşi, Iorgu Iordan, Ilie Cristea, Barbu Lăzăreanu, Radu Cernătescu, Cicerone Teodorescu şi alţii. Apelul Comitetului naţional antifascist sublinia : „Strîngînd în jurul acţiunii antifasciste pe toţi cei care lucrează cu braţul şi cu mintea la oraşe şi la sate, vom putea stăvili în Romînia triumful unui curent care poartă în el germenul de distrugere a tot ce este izvor de muncă şi de gîndire" [32].

Ca urmare a apelului, s-au creat la sfîrşitul anului 1933 şi începutul anului 1934 numeroase comitete locale antifasciste într-o serie de oraşe ale ţării. La lupta iniţiată de către Comitetul naţional antifascist au aderat în primele luni ale anului 1934 numeroşi muncitori şi intelectuali

[26] Titu Georgescu, Gh. Ioniţă, *Activitatea P.C.R. pentru atragerea maselor ţărăneşti la lupta împotriva exploatării burghezo-moşiereşti şi a pericolului fascist în anii 1934 — 1938*, în „Analele Institutului de istorie a partidului", 1963, nr. 5, p. 54 şi 53.

[27] „Scînteia" din 10 octombrie 1935.

[28] Titu Georgescu, Gh. Ioniţă, *op.cit.*, p. 58 şi 59.

[29] Arh. st. Buc., fond. Preşedinţia Consiliului de Miniştri, nr. 10/1937, f. 72.

[30] Titu Georgescu, Gh. Ioniţă, *op. cit.*, p. 61.

[31] Arh. C. C. al P.M.R., fond. 24, dos. 4 161, f. 322.

[32] Ibidem, f. 232.

www.dacoromanica.ro

din București, Cluj, Brăila, Galați, Botoșani, Craiova, Pitești, Brașov, Tg.-Mureș, Buzău, Timișoara, Pașcani și din alte orașe [33]. Ulterior au fost create comitete antifasciste regionale. Prin organul său de publicitate „Buletinul mișcării antifasciste", Comitetul național antifascist reușește să propage în cele mai largi pături sociale ideile luptei antifasciste. Activitatea propagandistică și organizatorică a Comitetului național antifascist s-a desfășurat sub forma convocării de întruniri, manifestații, mitinguri, conferințe, proteste împotriva terorii exercitate de autorități asupra luptătorilor antifasciști. Folosindu-se de aceste metode și mijloace de acțiune, comitetul a răspîndit larg în mase politica partidului comunist, indicațiile sale privind necesitatea creării frontului unic al muncitorilor și închegării frontului popular de luptă împotriva fascismului.

Mișcarea antifascistă a continuat să ia proporții și să atragă noi aderenți din diferite pături sociale. La această acțiune au contribuit noi organizații de masă legale conduse de partidul comunist, organizații care, fiind interzise după o perioadă de timp, relativ scurtă, apăreau sub alte denumiri. Una dintre aceste organizații create și conduse de P.C.R. a fost „Liga muncii". Ea a fost înființată în timpul campaniei electorale din noiembrie—decembrie 1933 [34]. „Liga muncii" a fost organizată din comitetele locale pe județe, orașe, comune și întreprinderi care aveau în frunte un comitet central. Comitetele ligii cuprindeau : muncitori, țărani, funcționari, intelectuali, mici comercianți, meseriași. Programul ligii, manifestele și broșurile editate de această organizație reflectau nevoile zilnice ale maselor muncitoare și arătau calea pentru satisfacerea lor. Activitatea ligii pentru apărarea intereselor economice și politice ale oamenilor muncii s-a împletit în a doua jumătate a anului 1934 cu numeroase acțiuni împotriva fascismului. Din inițiativa P.C.R., „Liga muncii", în urma înțelegerii încheiate în iulie 1934 cu Comitetul național antifascist, s-a adresat Partidului Social-Democrat și Partidului Socialist Unitar cu o propunere de a adera la crearea frontului unic antifascist. În ciuda refuzului liderilor P.S.D. și a șovăielilor permanente ale conducerii P.S.U., s-a ajuns la realizarea unui front comun de luptă între „Liga muncii", Comitetul național antifascist și Partidul Socialist Unitar [35]. La frontul unic antifascist încheiat de aceste trei organizații au aderat curînd grupuri de muncitori, comitete sindicale, redacțiile unor gazete democratice, precum și numeroase persoane cu diferite convingeri politice. Această înțelegere a constituit o etapă importantă în lupta pentru „front unic muncitoresc, care va putea în scurt timp să înglobeze marea masă a muncitorilor" [36]. Activitatea acestui front unic de luptă s-a oglindit într-o serie de succese obținute în lupta dusă pentru sprijinirea acțiunilor muncitorești în vederea satisfacerii revendicărilor lor și pentru stăvilirea fascismului.

[33] Acad. P. Constantinescu-Iași, *Organizații de masă legale conduse de Partidul Comunist din Romînia în anii 1932—1938*, București, Edit. Acad. R.P.R., 1952, p. 25.

[34] Titu Georgescu, *„Liga muncii", organizație de masă legală condusă de P. C. R. (1933—1934)*, în „Analele Institutului de istorie a partidului", 1959, nr. 2, p. 83.

[35] *Ibidem*, p. 95.

[36] „Umanitatea" nr. 3 din 18 noiembrie 1934.

www.dacoromanica.ro

Necesitatea răspîndirii ideilor socialiste şi în general a propagării politicii partidului comunist în masele largi populare cerea lărgirea reţelei organizaţiilor de masă legale care să ia asupra lor sarcina rezolvării de noi obiective. Căutînd să militeze pe un front cît mai larg pentru consolidarea relaţiilor diplomatice, recent reluate, cu U.R.S.S. şi pentru a face cunoscute în ţara noastră realizările primului stat socialist, partidul comunist a iniţiat crearea unei noi organizaţii de masă legale, „Amicii U.R.S.S.". Dînd curs acestei iniţiative, la sfîrşitul lunii iulie 1934 un comitet format din profesori universitari, scriitori, ziarişti, artişti, studenţi, funcţionari, muncitori de diferite convingeri politice a lansat un apel — *Către toţi muncitorii, ţăranii şi intelectualii de la oraşe şi sate*[37] — în care se arată scopul şi obiectivele acestei organizaţii. Pentru a desfăşura o cît mai largă activitate, asociaţia „Amicii U.R.S.S." şi-a creat încă din primele luni de la înfiinţare o serie de secţii în diferite oraşe ale ţării. Astfel, numai în lunile august—octombrie 1934 au luat fiinţă secţii ale asociaţiei în oraşele: Iaşi, Piteşti, Cluj, Braşov, Craiova, Galaţi şi în acelaşi timp s-au dezvoltat secţiunile sale din Bucureşti[38]. Folosindu-se de ziarul său legal „Amicii U.R.S.S.", de ziarele legale „Facla" şi „Clopotul", de circulare şi manifeste precum şi de unele ziare burgheze, ca „Dimineaţa" şi „Adevărul", asociaţia se adresa muncitorilor, ţăranilor, funcţionarilor, meseriaşilor, savanţilor de diferite concepţii politice, îndemnîndu-i să participe activ la lupta împotriva fascismului şi războiului[39].

În ciuda prigoanei exercitate de organele represive împotriva sa, organizaţia „Amicii U.R.S.S." a continuat şi după dizolvare să activeze sub alte denumiri, ca, de pildă, „Societatea pentru întreţinerea raporturilor culturale dintre Romînia şi Uniunea Sovietică" înfiinţată în prima jumătate a anului 1935. Creată din iniţiativa lui George Enescu, această asociaţie a strîns în jurul său cele mai marcante personalităţi ale vieţii ştiinţifice şi culturale din Romînia, ca C. I. Parhon, Tr. Săvulescu, Radu Cernătescu, Al. Sahia, Tony Bulandra, Radu Boureanu şi alţii.

Mişcarea antifascistă şi antirăzboinică a cuprins în aceşti ani şi o mare parte a studenţimii din ţara noastră. Mase largi de studenţi cu vederi progresiste au desfăşurat o vie activitate pentru satisfacerea revendicărilor studenţimii nevoiaşe, pentru promovarea unei culturi progresiste, înaintate şi pentru stăvilirea creşterii primejdiei fasciste. Un important moment al luptei studenţimii din Romînia îl constituie activitatea Frontului studenţesc democratic, înfiinţat în 1935 de către Uniunea Tineretului Comunist din iniţiativa şi cu sprijinul partidului comunist.

Frontul studenţesc a militat prin organul său de presă, „Studentul romîn", al cărui prim număr apare în octombrie 1935, pentru cucerirea revendicărilor studenţimii sărace, pentru interzicerea organizaţiilor fasciste şi democratizarea vieţii studenţeşti. Printre revendicările formulate şi susţinute de Frontul studenţesc se numără ajutorarea studenţilor lipsiţi

[37] „Cuvîntul liber" nr. 30 din 28 iulie 1934.

[38] Titu Georgescu, *Activitatea asociaţiei „Amicii U.R.S.S." în anul 1934*, în „Analele Institutului de istorie a partidului", 1955, nr. 4, p. 61.

[39] „Facla" din 31 august 1934, f. 90.

www.dacoromanica.ro

de mijloace materiale, crearea de biblioteci, cercuri de studii, organizarea de manifestații artistice și sportive [40]. Sub îndrumarea P.C.R. au fost organizate la București, Iași, Cluj acțiuni ale studenților democrați, ca întruniri și demonstrații, au fost create gărzi studențești de autoapărare a mitingurilor împotriva elementelor fasciste și totodată s-au inițiat cu succes acțiuni de sabotare a planurilor studenților legionari de a organiza greve pentru întreruperea cursurilor universitare [41].

Pentru obținerea revendicărilor studențești, Frontul studențesc democratic a inițiat și condus luptele greviste ale studenților, lupte dintre care unele, ca, de pildă, aceea din 14 ianuarie 1938 de la Academia Comercială din București, s-au încheiat cu succesul greviștilor.

Pentru promovarea unei culturi democratice în masele largi populare și pentru zădărnicirea influenței nefaste a propagandei mistice religioase exercitată asupra unei părți a populației, a fost înființată, sub îndrumarea partidului comunist, organizația de masă Liga contra prejudecăților [42]. Deși n-a activat decît din februarie pînă în aprilie 1935, cînd a fost interzisă de autorități, Liga contra prejudecăților, reunind în jurul ei muncitori, profesori, medici, ingineri, avocați, ziariști, studenți dintr-o serie de orașe, a reușit prin ziarul său „Orizont", prin întruniri și conferințe, precum și prin alte mijloace de propagandă, să ducă o intensă luptă împotriva obscurantismului, pentru luminarea maselor populare.

La lupta dusă de forțele democratice pentru apărarea intereselor materiale și culturale ale muncitorimii o anumită contribuție a adus în cursul anului 1935 „Asociația pentru protecția mamei și a copilului" [43]. Sub îndrumarea comuniștilor, această organizație a acordat un însemnat ajutor familiilor lipsite de posibilități materiale, răspîndind și pe această cale printre muncitori lozincile de luptă ale partidului comunist.

Avînd obiective de luptă inspirate din lozincile partidului și imprimînd activității lor un caracter predominant antifascist și antirăzboinic, organizațiile de masă legale au adus un însemnat sprijin acțiunilor întreprinse de comuniști în direcția închegării unui larg front de luptă împotriva fascismului. Sarcinile, rolul și căile de făurire a Frontului popular antifascist au fost clar definite la plenarele și în rezoluțiile C.C. al P.C.R. din februarie 1935 și august 1936.

„Frontul popular antifascist — se spunea în scrisoarea C.C. al P.C.R. adresată Partidului Național-Țărănesc în ianuarie 1936 — este o vastă concentrare de forțe pentru apărarea ultimelor libertăți democratice și de luptă, pentru lărgirea lor, o largă alianță a forțelor populare pentru oprirea fascismului, zdrobirea organizațiilor lui și arestarea șefilor lui trădători și complotiști, o mobilizare formidabilă a întregului popor pentru apărarea păcii, a existenței, independenței și libertății naționale" [44].

---

[40] T. Caranfil, *Despre Frontul studențesc democratic — organizație de luptă antifascistă a studențimii din Romînia (1935—1938)*, în „Analele Institutului de istorie a partidului", 1956, nr. 5, p. 144.

[41] *Ibidem*, p. 148—149.

[42] Acad. P. Constantinescu-Iași, *op. cit.*, p. 63.

[43] *Ibidem*, p. 69.

[44] *Documente din istoria Partidului Comunist din Romînia. 1934—1937*, p. 349.

www.dacoromanica.ro

Nucleul în jurul căruia trebuia să se concentreze forţele sociale şi politice ale frontului popular era proletariatul condus de comunişti. În afară de muncitori, F.P.A. trebuia să cuprindă în rîndurile sale păturile micii burghezii orăşeneşti, meseriaşi, intelectuali, mici negustori, populaţia muncitorească de la sate şi, în general, pe toţi cei loviţi de măsurile regimului burghezo-moşieresc şi îngrijoraţi de perspectiva sumbră pe care acesta o rezerva maselor largi populare [45]. Ca forme de organizare ale Frontului popular antifascist P.C.R. preconiza formarea unor grupări antifasciste locale în care puteau să intre sindicatele de diferite orientări politice, organizaţiile cultural-educative, organizaţiile sportive, organizaţiile politice nefasciste de masă, organizaţiile profesionale, organizaţiile locale ale partidelor politice etc. [46]. Pentru a imprima frontului popular un caracter cît mai cuprinzător şi a facilita înfăptuirea lui, plenara C.C. al P.C.R. din august 1936 indica necesitatea încheierii unor înţelegeri locale şi acţiuni comune cu organizaţiile de jos ale partidelor naţional-ţărănist şi radical-ţărănesc, înţelegeri şi acţiuni comune cu organizaţiile de jos ale partidelor şi grupărilor politice, culturale ale naţionalităţilor conlocuitoare [47]. Rezoluţiile plenarei C.C. al P.C.R. din august 1936 precizau : „Realizarea Frontului popular antifascist, la care ar adera toate partidele muncitoreşti şi burghezo-democratice, va ridica în opinia publică a maselor populare încrederea în forţele democratice şi autoritatea instituţiilor şi principiilor democratice, precum şi întărirea tuturor participanţilor la Frontul popular antifascist" [48].

Ca forme şi mijloace de luptă ale F.P.A. partidul comunist indica : demonstraţiile, manifestaţiile de stradă, marşurile ţăranilor la oraşe, protestul în faţa autorităţilor pe calea organizării de mitinguri sau prin intermediul delegaţiilor, grevele combinate cu demonstraţii de masă şi, în general, toate formele luptei economice şi politice folosite de masele muncitoreşti de la oraşe şi sate. Prin aplicarea acestor forme de luptă se crea posibilitatea realizării unei puternice şi eficace opoziţii împotriva fascismului. Principalele obiective comune de luptă propuse de P.C.R. ca bază a platformei Frontului popular antifascist erau : înlăturarea stării de asediu şi a cenzurii, libertatea presei, dreptul de întrunire şi organizare, alegeri libere pe baza proporţionalităţii, amnistie antifasciştilor, înlăturarea fiscalităţii antidemocratice, rezolvarea datoriilor agricole în folosul păturilor ţărăneşti [49], împiedicarea instaurării unei dictaturi de dreapta etc.[50].

În mişcarea muncitorească, orientată de comunişti în această etapă spre închegarea Frontului popular antifascist, un aport valoros au avut organizaţiile de masă legale Blocul democratic, Frontul plugarilor şi Madosz-ul.

Ca organizaţie democratică a ţărănimii, Frontul plugarilor a militat din însuşi momentul înfiinţării lui (1933) pentru apărarea drepturilor şi

[45] *Documente din istoria Partidului Comunist din Romînia. 1934—1937*, p. 215.
[46] *Ibidem*, p. 217.
[47] *Ibidem*, p. 452.
[48] *Ibidem*, p. 453.
[49] „Raza" din 18 august 1935.
[50] „Omul liber" nr. 1 din noiembrie 1935.

www.dacoromanica.ro

libertăților țăranilor muncitori. Apreciind pozitiv orientarea și activitatea Frontului plugarilor, partidul comunist a considerat întotdeauna această organizație ca un factor de seamă în lupta pentru închegarea alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare. Pentru a valorifica din plin eforturile sale îndreptate spre consolidarea și folosirea acestei organizații, partidul comunist a trebuit să lichideze concepția dăunătoare a elementelor oportuniste, în frunte cu Marcel Pauker, după care Frontul plugarilor ar fi fost o organizație reacționară înființată cu scopul de a îndepărta țărănimea de clasa muncitoare. În realitate, prin punerea în circulație a acestei teze, Pauker și cei din jurul lui demonstrau sectarismul și oportunismul poziției lor, urmăreau să izoleze partidul comunist de masele țărănești, vizau împiedicarea făuririi alianței clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare [51].

Activitatea desfășurată de Frontul plugarilor a contribuit la cultivarea spiritului antifascist în masele țărănimii și la atragerea acesteia în rîndurile luptătorilor antifasciști. La întrunirile țărănești organizate de Frontul plugarilor în diferite județe, căci această organizație reușise în primii ani de la înființare să-și creeze organizații locale într-o serie de județe, puteau fi auzite lozinci ca, de pildă: „Ne trebuie dreptate!" [52], „Pînă cînd într-o țară făcută prin noi bogată să fim mereu sclavi?" [53], „Vrem unirea țăranilor cu muncitorii de la orașe" [54] etc.

În condițiile existenței unor adînci frămîntări în masele muncitorești și țărănești, frămîntări determinate atît de intensificarea exploatării, cît și de ascensiunea fascismului pe plan intern și internațional, partidul comunist și-a sporit eforturile pentru închegarea unui front comun de luptă antifascistă. Din inițiativa comuniștilor, a fost convocată la 24 septembrie 1935 o consfătuire a reprezentanților Frontului plugarilor și ai organizației Madosz. Consfătuirea, care a avut loc la Băcia (Hunedoara), a discutat și încheiat un acord de colaborare pe baza căruia cele două organizații participante urmau să desfășoare acțiuni comune împotriva fascismului și pentru realizarea programului lor. La înțelegerea încheiată între Frontul plugarilor și Madosz și-a dat curînd adeziunea Consiliul sindical din Tg.-Mureș [55]. Acordul de la Băcia a fost un germene promițător al frontului comun de luptă împotriva fascismului. El a fost, după aprecierea ziarului democrat „Valul", un „act de o importanță covîrșitoare în drumul pentru realizarea frontului popular din Romînia. Acordul de la Deva este un început. El trebuia să devină un exemplu în drumul de realizare definitivă a frontului popular, a cărui bază o formează proletariatul..." [56].

---

[51] „Scînteia" din 19 decembrie 1961. Din dezbaterile la plenara C. C. al P.M.R. (30 noiembrie — 5 decembrie 1961).

[52] „Horia" nr. 2 din 21 ianuarie 1933.

[53] Gh. Ioniță, M. Valea, *Activitatea desfășurată de Frontul plugarilor în anii 1933 — februarie 1938 pentru apărarea intereselor țărănimii muncitoare împotriva fascizării țării și a pregătirilor de război*, în „Analele Institutului de istorie a partidului", 1963, nr. 4, p. 52.

[54] „Scînteia" nr. 18 din 30 iunie 1935.

[55] Gh. Ioniță, M. Valea, *op. cit.*, „Analele Institutului de istorie a partidului", 1963, nr. 4, p. 60 (cf. Arhiva dr. Petru Groza, cutia 33, vol. IV, fasc. 1).

[56] „Valul" nr. 1 din 13 octombrie 1935.

www.dacoromanica.ro

În acest sens, deosebit de rodnică s-a dovedit a fi activitatea Blocului democratic înființat în luna mai 1935. Imediat după înființare, Blocul democratic, al cărui președinte a fost profesorul universitar P. Constantinescu-Iași, a căutat să-și creeze o largă rețea de organe locale pe întreg cuprinsul țării. Prin activiștii săi de frunte, ca : Ilie Pintilie, Constantin David, Nicolae Cristea, Ion Gheorghe Maurer, Gheorghe Apostol, Athanase Joja și alții, prin delegați permanenți trimiși în numeroase localități [57], blocul a reușit, în intervalul scurt de la înființare și pînă la începutul anului 1936, să-și creeze puncte de sprijin în aproape toate regiunile țării. S-au format astfel în perioada menționată un comitet regional pentru Transilvania și Banat [58], comitete județene în Prahova, Maramureș, Bihor [59] etc., precum și numeroase comitete locale sau de inițiativă într-o serie de orașe și sate. Pentru a pătrunde și activa cu succes în rîndurile tineretului și ale femeilor, Blocul democratic a creat în luna decembrie 1935 secția sa de tineret [60], iar la începutul anului 1936 a constituit secția de femei [61]. Activitatea delegaților comitetului central și ai membrilor comitetelor locale, răspîndirea organului de publicitate — „Blocul" —, editat la Tr. Severin, și a altor publicații, au constituit mijloace prin care Blocul democratic a reușit să atragă în rîndurile sale un mare număr de muncitori, țărani, intelectuali, studenți, meseriași, mici negustori, elemente capabile să activeze în mod sincer pentru stăvilirea fascismului, apărarea libertăților democratice și a independenței naționale. Sprijinit de comuniști, Blocul democratic a stabilit legături strînse cu partidul socialist condus de Popovici, încheind cu acesta, la 26 noiembrie 1935, o înțelegere [62] în vederea desfășurării pe un plan mai larg, cu mai mult succes, a luptei antifasciste.

Apelul comun lansat de Blocul democratic și de Partidul socialist (Popovici) a avut un ecou favorabil dezvoltării frontului de luptă împotriva fascismului. Reprezentanții organizațiilor țărănești Frontul plugarilor și Madosz-ul, care cuprindea în rîndurile sale țărănimea maghiară din Transilvania, au acceptat cu însuflețire propunerea de a se ralia înțelegerii încheiate între bloc și Partidul socialist (Popovici). Discuțiile fructuoase purtate la Deva între dr. P. Groza, P. Constantinescu-Iași, Romulus Zăroni, C. Popovici etc. și urmate de o serie de adunări ale țăranilor prin comunele din împrejurimi [63] au scos în evidență năzuința fierbinte a participanților de a duce în comun lupta pentru libertăți democratice împotriva fascismului și a războiului [64]. Hotărîrea celor patru organizații de a-și uni forțele pentru stăvilirea fascismului a fost consemnată într-un acord de front comun semnat la Țebea în ziua de 6 decembrie 1935 [65].

[57] Gh. Ioniță, *Blocul democratic, organizație de masă legală condusă de P.C.R. (1935 1936)*, în „Analele Institutului de istorie a partidului", 1962, nr. 5, p. 91.
[58] Arh. C.C. al P.M.R., fond. 6, dos. 1 189, f. 124.
[59] P. Constantinescu-Iași, *op. cit.*, p. 84.
[60] „Blocul", an. I, nr. 4 din 25 decembrie 1935.
[61] „Viitoarea", an. I, nr. 4 din 23 februarie 1936.
[62] Arh. C. C. al P.M.R., fond. 6, dos. 9 084, f. 24.
[63] „Facla" din 16 decembrie 1935.
[64] Ibidem.
[65] Ibidem, nr. 5 din 11 ianuarie 1936.

www.dacoromanica.ro

lîngă mormîntul lui Avram Iancu, acordînd astfel înțelegerii încheiate semnificația continuității luptelor duse în trecut pentru libertatea poporului nostru. În aceeași lună, la înțelegerea de front comun intervenită între Blocul democratic, Partidul socialist (Popovici), Frontul plugarilor și Madosz a aderat și Frontul studențesc democratic.

Toate aceste realizări dădeau suficient temei să se creadă că munca de închegare a Frontului popular antifascist va fi încununată de succes. Chemarea prin care Blocul democratic și partenerii săi solicitau partidelor social-democrat, național-țărănesc și radical-țărănesc să adere la Frontul antifascist a fost însă ignorată și, în cele din urmă, respinsă de conducerile acestor partide. În aceste împrejurări, Blocul democratic, trecînd peste voința liderilor social-democrați, național-țărăniști și radical-țărăniști, a hotărît, în ciuda oricăror obstacole, să se adreseze direct organizațiilor de jos ale acestor partide să activeze în rîndurile lor și, pe această cale, să le atragă în frontul luptei antifasciste.

Dînd curs hotărîrii lor, organizațiile participante la acordul frontului comun antifascist au trimis delegați la întrunirile convocate de către P.S.D., P.N.Ț. și P.R.Ț. în București, Cluj, Iași, Galați, Ploiești, T.-Severin și alte localități din țară [66], unde, cu toată împotrivirea întîmpinată din partea conducerii acestor organizații, au reușit nu o dată să ridice masa celor prezenți la nivelul înțelegerii necesității acute de a se alătura frontului comun de luptă împotriva primejdiei fasciste și a războiului. Cu diferite alte prilejuri, Blocul democratic a propagat asiduu linia politică a comuniștilor și a făcut cunoscute maselor populare lozincile sale de luptă. Asemenea prilejuri i-au fost oferite de participarea sa activă în cursul anului 1936 la organizarea acțiunilor revendicative ale muncitorilor feroviari și textiliști din București [67], ale minerilor din Valea Jiului [68], ale muncitorilor portuari etc., precum și la convocarea unui mare număr de întruniri ale țăranilor, printre care remarcăm pe acelea din județele T.-Severin, Mehedinți [69] și din alte regiuni ale țării. În toate aceste ocazii lozinca frontului popular cîștiga noi mase de aderenți.

Creșterea prestigiului și influenței blocului, care însemna totodată creșterea influenței în mase a comuniștilor, a atras atenția autorităților. Acestea au ordonat la începutul anul 1936 dizolvarea Blocului democratic.

În procesul luptei pentru strîngerea laolaltă a tuturor forțelor democratice într-un front popular antifascist, partidul comunist a acordat o însemnată atenție muncii ideologice, străduindu-se pe de o parte să propage în mase linia sa politică, iar pe de alta să dezvăluie conținutul reacționar, obscurantist, mistic, anticomunist al fascismului. Hotărîrea C.C. al P.C.R. din ianuarie 1936 arată că „fascismul romîn reprezintă interesele păturilor celor mai reacționare, celor mai șovine, celor mai imperialiste, celor mai bestiale ale capitalului financiar și ale moșierimii romîne" [70].

---

[66] Gh. Ioniță, *op. cit.*, loc. cit., p. 100.
[67] Arh. C.C. al P.M.R., fond. 6, dos. 9 084, f. 158.
[68] *Ibidem*, f. 157.
[69] *Ibidem*, f. 119.
[70] *Documente din istoria Partidului Comunist din Romînia. 1934 1937*, p. 344.

www.dacoromanica.ro

Pornind de la aceste constatări, partidul comunist se adresa maselor populare organizate şi neorganizate, căutînd cu orice prilej să explice primejdia fascistă şi necesitatea creării unei puternice opoziţii antifasciste. N-a existat organizaţie nefascistă sau categorie socială animată de dorinţa sinceră a stăvilirii fascismului căreia comuniştii, pe o cale sau alta, să nu i se fi adresat, în scopul făuririi şi consolidării unui front comun de luptă antifascist. „Pentru crearea în ţară a unei mişcări puternice antifasciste — se spunea într-un document al partidului — este necesară munca comuniştilor printre elementele muncitoare orăşeneşti din păturile sociale intermediare, ca : meseriaşi, funcţionari, mici comercianţi, intelectuali, studenţi etc." [71]. Un frecvent şi strîns contact au stabilit în această perioadă comuniştii cu pătura intelectualităţii, şi anume cu acea parte a intelectualităţii lovită de măsurile regimului burghezo-moşieresc şi conştientă de pericolul pe care-l reprezintă fascismul pentru cultura şi independenţa naţională a ţării noastre. Partidul comunist a apreciat de repetate ori în documentele sale rolul imens al intelectualităţii în lupta dusă de masele populare împotriva forţelor reacţionare obscurantiste. El şi-a întemeiat aprecierea pe constatarea realităţii din ţara noastră, pe faptul că majoritatea intelectualităţii româneşti nu era fascistă, ci antifascistă [72]. Această realitate confirma teza leninistă potrivit căreia „oamenii culţi, « intelectualitatea » în general, nu pot să nu se ridice împotriva sălbaticei asupriri poliţieneşti a absolutismului, care persecută gîndirea şi ştiinţa"[73]. Activitatea în rîndul elementelor intelectuale, ca profesori, scriitori, avocaţi etc., cu scopul de a-i organiza în frontul antifascist, a fost considerată de partidul comunist ca o înaltă îndatorire a membrilor săi. Sub influenţa partidului comunist şi călăuziţi de sentimentul datoriei patriotice, reprezentanţi ai ştiinţei şi culturii româneşti ca : Mihail Sadoveanu, Cezar Petrescu, Victor Eftimiu, Constantin Levaditi, strălucitul continuator al lui Victor Babeş, matematicianul Pompei, o întreagă pleiadă de savanţi şi oameni de cultură, au adoptat o atitudine antifascistă sau chiar au propagat activ ideea necesităţii unei lupte necruţătoare împotriva a tot ce era fascist, reacţionar în domeniul vieţii politice şi culturale a ţării. „Astfel aderarea intelectualilor la frontul popular — scria ziarul democrat „Cuvîntul liber" — apare ca o necesitate şi a lor, un comandament al conştiinţei, al spiritului liber şi democratizant" [74].

Lupta pentru crearea frontului popular antifascist nu s-a desfăşurat cu o intensitate uniformă. În cursul acestei lupte s-au înregistrat momente în care activitatea propagandistică şi organizatorică a cunoscut o amploare deosebită, cu rezultate practice dintre cele mai importante.

Un asemenea moment l-au constituit alegerile parţiale din februarie 1936 în judeţele Mehedinţi şi Hunedoara. Partidul comunist şi-a pus ca scop în aceste alegeri să strîngă laolaltă majoritatea covîrşitoare a elementelor democratice din cele două judeţe, să le reunească într-un puternic

[71] *Documente din istoria Partidului Comunist din Romînia. 1934—1937*, p. 339.
[72] *Ibidem.*
[73] V. I. Lenin *Opere*, vol. 2, Bucureşti, Edit. politică, 1958, p. 319—320.
[74] „Cuvîntul liber" din 7 septembrie 1935.

www.dacoromanica.ro

front democratic şi astfel să asigure victoria reprezentanţilor democraţiei împotriva candidaţilor reacţiunii. La începutul campaniei electorale, C.C. al P.C.R. sublinia într-un comunicat publicat în „Scînteia" necesitatea ca „blocului reacţionar să-i fie opus Frontul popular antifascist" [75]. Ca mijloace de pregătire a maselor populare în vederea alegerilor, partidul comunist a preconizat formarea unor comitete de acţiune şi comitete electorale, organizarea de adunări populare şi demonstraţii antifasciste, precum şi crearea gărzilor de autoapărare împotriva eventualelor atacuri ale elementelor fasciste sau profasciste.

Prin aceste mijloace, comuniştii, înfruntînd măsurile represive ale guvernului şi ale elementelor fasciste, au cîştigat adeziunea marii majorităţi a maselor populare la frontul democratic. Începutul de constituire a frontului democratic a fost marcat de acordul încheiat la Ţebea în ziua de 6 decembrie 1935 între Blocul democratic, Frontul plugarilor, Madosz şi Partidul socialist (Popovici). La acest acord privind susţinerea în alegerile parţiale a unui candidat al forţelor democratice a aderat în luna ianuarie 1936 şi organizaţia locală a P.N.Ţ. din rîndurile căreia a fost desemnat candidatul Frontului democratic. În urma insistenţelor repetate ale comuniştilor şi a presiunii exercitate de către masele de jos, a aderat la Frontul democratic, după lungi tergiversări, şi organizaţia locală a P.S.D. Acordul electoral al acestor organizaţii a stat la baza închegării Frontului democratic atît în judeţul Hunedoara, cît şi în judeţul Mehedinţi. Coalizarea forţelor democratice în cele două judeţe şi mai ales hotărîrea entuziastă a maselor populare de a sprijini frontul democratic au provocat îngrijorarea guvernanţilor şi a stîrnit mînia lor. Pentru a-şi crea răgazul necesar consolidării forţelor de dreapta şi a pune în aplicare măsurile sale de intimidare, de reprimare şi deci de slăbire a frontului democratic, guvernul a amînat data ţinerii alegerilor de la 2 la 18 februarie 1936. Hotărîrea şi voinţa maselor populare strîns unite în cadrul Frontului democratic au înfrînt măsurile teroriste, zădărnicind manevrele guvernului şi în general tactica forţelor reacţiunii.

În ziua de 18 februarie, 31 965 de alegători din Hunedoara au acordat votul lor frontului democratic, asigurînd astfel candidatului comun o strălucită victorie împotriva reprezentantului liberal şi al celui gogo-cuzist.

Nu mai putin strălucitoare a fost victoria Frontului democratic în alegerile din judeţul Mehedinţi, unde candidatul comun a obţinut 20 867 de voturi [76]. Majoritatea impresionantă de voturi acordată Frontului democratic, în pofida numeroaselor persecuţii şi restricţii, ilustra incontestabila influenţă şi prestigiul de care se bucurau ideile democraţiei. Ea reflectă justeţea tacticii promovate de partidul comunist şi subliniază prezenţa condiţiilor prielnice închegării unui larg front popular antifascist. În alegerile parţiale din judeţele Hunedoara şi Mehedinţi partidul comunist a cîştigat o preţioasă experienţă, pe care ulterior a folosit-o cu

[75] „Scînteia" nr. 3—4 (73—74) din 7 februarie 1936.

[76] Gh. Ioniţă, *Succesul forţelor democratice sub conducerea Partidului Comunist din Romînia în alegerile parţiale din februarie 1936*, în „Analele Institutului de istorie a partidului", 1961, nr. 5, p. 62.

www.dacoromanica.ro

succes în lupta sa pentru închegarea Frontului popular antifascist. Un minunat prilej pentru utilizarea acestei experienţe dobîndite l-au constituit alegerile comunale şi judeţene organizate la sfîrşitul anului 1936 şi în prima jumătate a anului 1937. Încă înainte de începerea campaniei electorale, P.C.R. preciza în documentele sale şi propaga prin presa ilegală atît particularităţile şi sensul dezvoltării evenimentelor politice, cît şi semnificaţia alegerilor comunale pentru intensificarea luptei în vederea închegării Frontului popular antifascist. „Campania electorală pentru alegerile comunale scria „Scînteia" — este de cea mai mare importanţă politică nu numai pentru că ea atinge interesele vitale ale maselor muncitoare celor mai largi, ci mai ales pentru că ea are loc în condiţiuni cînd dintr-o parte, sub influenţa creşterii activităţii politice şi a voinţei de luptă a maselor contra fascismului şi a mizeriei, se produce o concentrare a forţelor reacţionare şi fasciste pentru instaurarea dictaturii fasciste deschise în Romînia, iar pe de altă parte creşte necontenit pericolul imediat de război provocat de hitlerismul german"[77].

Partidul comunist vedea în consiliile comunale şi judeţene ce urmau să fie alese un important sprijin al păcii şi democraţiei şi de aceea căuta să asigure alegerea în aceste consilii a unui număr cît mai mare de elemente democratice. Lozinca principală a P.C.R. în aceste alegeri era : „Înlăturînd greşelile din trecut de subapreciere a consiliilor comunale şi judeţene, toate organizaţiile de partid, toţi comuniştii, oriunde ar activa, trebuie să desfăşoare activitatea cea mai vie pentru mobilizarea maselor largi împotriva asaltului fasciştilor şi al reacţiunii asupra consiliilor comunale şi judeţene sub lozinca : « ... nici un reprezentant al fasciştilor şi reacţionarilor în consiliile comunale şi judeţene viitoare » " [78].

Efectul aplicării acestei chemări n-a fost cel aşteptat de comunişti. Principiului comuniştilor privitor la strîngerea legăturilor cu masele ţărăneşti i s-a opus linia oportunistă a lui Boris Ştefanov şi a adepţilor lui. Abuzînd de drepturile ce i le conferea funcţia sa în partid, Boris Ştefanov a lansat lozinca „Front popular în frunte cu P.N.Ţ."[79], deşi Maniu împreună cu alţi conducători naţional-ţărănişti continuau aceeaşi linie reacţionară a partidului lor. Numai spre sfîrşitul perioadei alegerilor comunale şi judeţene, s-a înregistrat o importantă acţiune întreprinsă în spiritul lozincilor izvorîte din concepţia justă a făuririi unui larg front popular antifascist. Ea s-a reflectat în încheierea unui acord electoral la Deva între Frontul plugarilor, P.S.D. şi organizaţia locală naţional-ţărănistă[80]. În virtutea acestui acord, încheiat la 27 iunie 1937, ca urmare a eforturilor depuse de Frontul plugarilor, cele trei organizaţii au acţionat într-un singur front în alegerile comunale din luna iulie, obţinînd un mare număr de voturi[81].

Fiecare succes repurtat de organizaţiile şi partidele politice în lupta lor pentru stăvilirea ofensivei fascismului contribuia la creşterea entu-

[77] „Scînteia" din 1 august 1936.
[78] Ibidem.
[79] Ibidem, 12 decembrie 1961.
[80] „Reporter" nr. 22 din 18 iulie 1937.
[81] „Adevărul" din 28 iulie 1937.

www.dacoromanica.ro

ziasmului și încrederii maselor populare în triumful cauzei lor. Aceste succese exercitau în același timp o puternică înrîurire educativă asupra maselor. O mare parte din aderenții la mișcarea antifascistă se ridicaseră pînă la înțelegerea necesității de a lupta împotriva fascismului nu numai pe plan intern, ci și internațional.

Animați de sentimentul internaționalismului proletar, comuniștii au inițiat și condus în anii 1936—1939 o importantă mișcare de solidaritate a oamenilor muncii din țara noastră cu poporul spaniol, care desfășura o eroică luptă de apărare a republicii împotriva atacului franchiștilor sprijiniți de fascismul german și italian. Mișcarea de solidarizare a maselor populare din Romînia cu lupta poporului spaniol a îmbrăcat un caracter activ încă de la primele ei manifestări. După rebeliunea fascistă din august 1936, care a marcat începutul războiului civil în Spania, C.C. al P.C.R. a arătat printr-un manifest maselor populare de la noi că „fascismul internațional este dușmanul de moarte al popoarelor din lumea întreagă...".

La chemarea P.C.R. s-au creat la București, Arad, Timișoara, Iași, Bacău și în alte orașe din țară comitete pentru ajutorarea și apărarea Spaniei. Admirația și simpatia față de eroica luptă a poporului spaniol au fost exprimate de către masele populare din țara noastră în cadrul numeroaselor mitinguri și întruniri, cu care prilej se votau moțiuni și se expediau telegrame de protest împotriva rebelilor fasciști și a celor care-i sprijineau[83]. Sute de voluntari din Romînia, însuflețiți de nobilul sentiment al luptei pentru cauza dreaptă a poporului spaniol, au răspuns chemării Partidului Comunist Romîn, participînd cu arma în mînă, alături de voluntarii din alte țări, la marile bătălii de la Madrid, Guadalajara, de pe Ebru etc. Unii dintre voluntarii romîni, ca: C. Burcă, M. Ardeleanu, N. Bodeanu, M. Dobeanu, E. Schneiberg și alții au căzut eroic apărînd Republica Spaniolă. Solidarizarea maselor populare din țara noastră a contribuit la consolidarea frontului antifascist și a sporit, după cum scria Dolores Ibarruri, forța luptătorilor în bătăliile purtate „pentru libertatea Spaniei și pentru libertatea Romîniei"[84].

Mișcarea de solidarizare a maselor populare din Romînia cu poporul spaniol se desfășura în același timp cu manifestările de simpatie pentru Frontul popular din Franța. Asemenea manifestări au fost organizate de comuniștii și de elementele de conducere din organizațiile de masă în fața ambasadei franceze, unde mii de oameni ai muncii, înfruntînd uneori teroarea forțelor polițienești, scandau lozinci antifasciste și antirăzboinice.

Acțiuni prin care oamenii muncii din țara noastră își demonstrau hotărîrea de a se împotrivi fascismului au fost organizate și în fața consulatului german din Brașov[85]. În cadrul întrunirilor, ca și în paginile ziarelor antifasciste, masele protestau împotriva întemnițării conducătorului proletariatului german, Ernst Thälmann.

---

[82] *Documente din istoria Partidului Comunist din Romînia. 1934—1937*, p. 471.

[83] „Scînteia" nr. 14—15 din 15 septembrie 1935.

[84] *Congresul al II-lea al Partidului Muncitoresc Romîn* (cuvîntul de salut al tov. Dolores Ibarruri), București, E.S.P.L.P., 1956, p. 485.

[85] Arh. C. C. al P.M.R., fond. 6, dos. 1 198, f. 34.

www.dacoromanica.ro

O largă campanie de apărare a victimelor fascismului a desfăşurat presa comunistă şi democrată din Romînia, în perioada procesului de la Leipzig înscenat împotriva eminentului fruntaş al mişcării comuniste internaţionale Gheorghe Dimitrov şi a altor comunişti bulgari, cărora hitleriştii le atribuiau vina incendierii Reichstagului. În perioada cît a durat procesul de la Leipzig au avut loc într-o serie de localităţi din ţară numeroase demonstraţii, mitinguri şi întruniri de protest. Manifestîndu-şi solidaritatea cu luptătorii antifascişti implicaţi în proces, muncitorii din Bucureşti şi Cluj au organizat în lunile septembrie şi octombrie 1933 mari demonstraţii în faţa legaţiei şi, respectiv, a consulatului german[86] iar docherii din Galaţi[87] şi Brăila[88] au refuzat să descarce vasele germane. Astfel, alăturîndu-se mişcării oamenilor muncii din lumea întreagă, muncitorimea din ţara noastră a adus o însemnată contribuţie la lupta pentru eliberarea lui Gheorghe Dimitrov şi a celorlalţi comunişti bulgari din temniţele hitleriste, demonstrînd şi cu acest prilej sentimentele sale profund internaţionaliste.

Numeroasele acţiuni, la care a participat un impresionant număr de oameni ai muncii din toate categoriile sociale şi de pe întreg cuprinsul ţării, fie că aveau tăişul îndreptat împotriva fascismului intern, fie că vizau stăvilirea fascismului pe plan internaţional, au scos la iveală tendinţa irezistibilă a maselor populare de a-şi uni eforturile în vederea preîntîmpinării pericolului comun, au demonstrat cît se poate de convingător existenţa condiţiilor obiective şi subiective necesare înfăptuirii unui front comun de luptă antifascist în ţara noastră şi în sfîrşit au generat concluzia, confirmată şi de exemplul altor ţări, că în condiţiile acelei etape chezăşia succesului forţelor democratice în lupta lor împotriva fascismului era făurirea unui puternic front popular antifascist.

Eforturile partidului comunist şi ale organizaţiilor de masă legale îndreptate spre realizarea acestui scop, deşi n-au fost încununate de un succes deplin, s-au încheiat totuşi cu rezultate a căror amploare şi conţinut confirmă aprecierea că în Romînia frontul popular antifascist avea perspective sigure de înfăptuire. Analizînd activitatea dusă de partidul comunist pentru crearea unităţii clasei muncitoare şi a frontului comun de luptă împotriva fascismului, plenara C.C. al P.C.R. din august 1936 sublinia: „Partidul nostru a putut iniţia, ajuta ori conduce o serie de mişcări de masă importante, care sînt etape în strîngerea rîndurilor populare într-un front popular antifascist"[89].

În cursul perioadei cuprinse între anii 1933 şi 1938, antifascismul maselor populare din ţara noastră s-a manifestat într-un lung şir de acţiuni, dintre care subliniem: adunări de protest ale muncitorilor şi ţăranilor din numeroase localităţi, întruniri radical-ţărăniste şi social-democrate cărora comuniştii, sprijiniţi de elemente democratice, le impuneau un caracter antifascist, mişcarea meseriaşilor care a dus la formarea Fron-

[86] „Tempo", an. I, nr. 87 din 15 octombrie 1933.
[87] „Universul" din 13 octombrie 1933.
[88] „Tribuna lucrătorilor coafori-frizeri" din 26 noiembrie 1933.
[89] *Documente din istoria Partidului Comunist din Romînia. 1934—1937*, p. 433.

www.dacoromanica.ro

tului meseriaşilor, mişcarea comitetelor cetăţeneşti conduse de fostul primar al capitalei Dem. Dobrescu, mişcarea pentru apărarea deţinuţilor politici, pentru amnistierea lor şi pentru apărarea presei democratice, înfrîngerea candidaţilor propuşi de partidele de dreapta în alegerile parţiale din judeţele Hunedoara şi Mehedinţi, mişcarea avocaţilor democraţi, lupta studenţimii democrate împotriva măsurilor fasciste în universităţi, manifestările maselor împotriva proceselor înscenate de justiţia burghezo-moşierească luptătorilor antifascişti, încheierea de acorduri între Frontul plugarilor, Madosz, Partidul socialist (Popovici), organizaţiile de jos ale Partidului Naţional-Ţărănesc şi Partidului Social-Democrat din judeţele Hunedoara şi Mehedinţi, crearea frontului democratic, întărirea grupărilor de stînga din partidele şi organizaţiile nefasciste şi în general cîştigarea de aderenţi pentru lupta comună antifascistă[90].

Toate aceste manifestări ale maselor populare şi ale organizaţiilor democratice, împotriva fascismului, constituiau după aprecierea plenarei C.C. al P.C.R. din august 1936 „elemente ale Frontului popular antifascist, succese parţiale ale luptei noastre pentru realizarea Frontului popular antifascist" [91].

Cu toate că masele populare au manifestat un ascuţit spirit antifascist şi o neînfrîntă dorinţă de luptă, unitatea de acţiune a clasei muncitoare şi, pe baza ei, Frontul popular antifascist n-au putut fi realizate. Cauzele care au împiedicat făurirea unui puternic front popular capabil să stăvilească ascensiunea fascismului au fost: teroarea forţelor reacţionare, poziţia ostilă a majorităţii liderilor naţional-ţărănişti, social-democraţi şi radical-ţărănişti, precum şi erorile manifestate pe plan tactic şi propagandistic în activitatea P.C.R. — ca, de pildă, concepţia greşită potrivit căreia P.N.Ţ. ar fi fost principala organizaţie politică, în stare să ralieze în jurul său forţele democratice din ţară, concepţie pusă în circulaţie de Boris Ştefanov şi răspîndită cu zel de susţinătorii lui.

Lupta pentru realizarea frontului popular antifascist, deşi n-a fost încununată decît de succese parţiale, totuşi a avut un larg răsunet în masele populare. Efectele educaţiei politice care s-au degajat din procesul acestei lupte au fost adînc resimţite în mase, în conştiinţa acestora, în modul lor de a gîndi şi acţiona. Sub influenţa luptelor pentru crearea frontului popular antifascist, tot mai mulţi oameni ai muncii şi-au dat seama de primejdia pe care o reprezenta fascismul şi de necesitatea unei acţiuni comune capabile s-o preîntîmpine. Tendinţa maselor populare de a-şi strînge rîndurile şi de a consolida frontul conceput de elementele democratice a produs o adîncă îngrijorare în cercurile reacţionare ale burgheziei şi moşierimii.

Pentru a frîna o asemenea tendinţă şi a înăbuşi mişcarea antifascistă, cercurile reacţionare au pornit un atac deschis împotriva elementelor democratice, şi în special a comuniştilor. În întreaga ţară, apărătorii adevăraţi ai libertăţilor culturii sînt urmăriţi şi deferiţi justiţiei. Un şir întreg de procese au fost înscenate celor mai combativi şi mai curajoşi militanţi

[90] *Documente din istoria Partidului Comunist din Romînia. 1934—1937*, p. 429 şi 433.
[91] *Ibidem*, p. 434.

www.dacoromanica.ro

antifasciști. Printre cele mai răsunătoare procese înscenate antifasciștilor în cursul anilor 1935 și 1936 de către justiția burghezo-moșierească au fost: procesul de la Craiova al unui grup de militanți comuniști și antifasciști, în frunte cu tovarășii Alexandru Drăghici, Alexandru Moghioroș, Donca Simo[92], procesul de la Chișinău al intelectualilor antifasciști, în frunte cu profesorul universitar Petre Constantinescu-Iași [93], procesul de la Cluj al antifasciștilor în frunte cu Tudor Bugnariu [94] și procesul unui grup de uteciști în frunte cu Grigore Preoteasa [95].

Arestarea antifasciștilor și înscenarea proceselor au provocat o vie și imensă mișcare de protest în rîndurile maselor populare din țară și de peste hotare. Inițiată de comuniști, în ciuda măsurilor luate de forțele represive, mișcarea pentru eliberarea deținuților antifasciști a îmbrăcat formele de manifestare cele mai eficace și a dovedit o remarcabilă vigoare.

Cu scopul de a imprima un caracter cît mai organizat mișcării de protest împotriva arestării antifasciștilor, a luat ființă la București un comitet format dintr-un grup de intelectuali, în frunte cu fostul primar al capitalei, Dem. I. Dobrescu, prof. univ. Mihai Ralea și alții[96]. O serie de comitete pentru apărarea acuzaților antifasciști au mai luat ființă la Cluj, Brașov, Caracal, T.-Severin, Tighina[97] și în alte orașe din țară.

Zilnic soseau pe adresa acestor comitete numeroase scrisori în care muncitori, țărani, intelectuali, funcționari, din toate colțurile țării își exprimau protestul împotriva samavolniciilor guvernului, cerînd stingerea proceselor și eliberarea celor arestați. La campania de solidarizare cu lupta antifasciștilor arestați au aderat muncitorii ceferiști de la atelierele „Griviția" [98], care în moțiunea adresată comitetului de apărare din București scriau: „O sentință de condamnare în contra fruntașilor antifasciști din Chișinău și Cluj ar însemna pentru noi muncitorii cea mai bună dovadă că guvernul nu-și dă seama de gravitatea jocului cu libertățile cetățenești ale poporului romîn" [99]. Asemenea adeziuni au mai semnat cetățenii din sectoarele II Negru, IV Verde și I Galben din capitală, studenți și muncitori din Cluj și Sighet, intelectuali din Chișinău, Soroca și Tighina, țărani din județele Hotin și Lăpușna, profesori și muncitori din Iași, Pitești, Bacău, Dîmbovița, Cîmpulung etc. [100].

Proteste și moțiuni individuale sau în grup au fost trimise pe adresa comitetelor de apărare a antifasciștilor de numeroși profesori universitari ca: Iorgu Iordan, Radu Cernătescu, C. Botez, Andrei Oțetea etc.[101], precum

---

[92] „Lumea nouă" din 12 iulie 1936.

[93] *Procesul mișcării antifasciste din Romînia. Opinia publică și cazul P. Constantinescu-Iași*, 1935, p. 7.

[94] *Procesul mișcării antifasciste din Romînia. Cazul Bugnariu*, 1936, p. 53.

[95] „Adevărul" din 11 septembrie 1935.

[96] „Dimineața" din 24 iunie 1935.

[97] *Procesul mișcării antifasciste din Romînia. Cazul Bugnariu*, 1936, p. 4—7.

[98] „Tempo" din 15 iunie 1935.

[99] *Procesul mișcării antifasciste din Romînia. Cazul Bugnariu*, p. 15.

[100] *Procesul mișcării antifasciste din Romînia. Opinia publică și cazul P. Constantinescu-Iași*, p. 18—29.

[101] „Dimineața" din 19 iunie 1935.

www.dacoromanica.ro

şi de fruntaşii partidului socialist unitar : Ştefan Voitec, C. Popovici, Gh. Cristescu[102].

Fără a ţine seama de protestul vehement al maselor populare din ţară şi de peste hotare, de justeţea depoziţiilor a sute de martori şi de energica apărare a unui mare număr de avocaţi, printre care figurau dr. Petru Groza, Ion Gheorghe Maurer, Radu Olteanu, Petre Grozdea şi alţii, consiliile de război din Bucureşti, Cluj, Chişinău şi Craiova au condamnat pe fruntaşii mişcării antifasciste din Romînia la ani grei de închisoare. Această lovitură dată forţelor progresiste din ţara noastră, deşi puternică, s-a dovedit însă incapabilă de a slăbi avîntul mişcării antifasciste. Elementele democrate, în frunte cu comuniştii, deşi aruncate în închisori, au menţinut un contact permanent cu mişcarea din afară, continuînd prin forme şi metode noi să desfăşoare o intensă activitate împotriva fascismului şi războiului şi pentru atragerea de noi aderenţi în lupta de stăvilire a pericolului care ameninţa omenirea.

O largă mişcare de masă a fost organizată în scopul obţinerii amnistiei deţinuţilor comunişti, antifascişti şi pentru acordarea regimului politic la Doftana, Jilava, Aiud şi alte închisori. Într-un memoriu semnat în aprilie 1936 de către numeroşi cetăţeni din cîteva cartiere ale capitalei, se scria : „Sîntem revoltaţi de numărul crescînd al proceselor intentate fără nici o justificare celor mai de seamă luptători antifascişti, precum şi de regimul barbar de exterminare la care sînt supuşi deţinuţii politici din închisorile Doftana, Suceava, Tg.-Ocna, Jilava şi Văcăreşti "[103].

Desfăşurînd ani îndelungaţi o neîntreruptă activitate politică, organizatorică şi educativă, comuniştii, înfruntînd condiţiile aspre ale regimului ilegal de detenţiune, au reuşit să transforme închisoarea Doftana într-o adevărată universitate marxist-leninistă a cadrelor de partid. Astfel, în închisori şi în afara închisorilor, mişcarea antifascistă din ţara noastră s-a desfăşurat fără întrerupere, luînd o mare amploare şi îmbrăcînd noi forme de manifestare în anii care au urmat.

Sub conducerea comuniştilor, muncitorii organizaţi şi neorganizaţi, de diferite convingeri politice şi naţionalităţi au continuat lupta împotriva exploatării capitaliste şi a dictaturii regale. În condiţiile cînd dictatura regală desfiinţase organizaţiile sindicale, intensifica procesul de militarizare a întreprinderilor şi ordona forţelor represive să înăbuşe cu violenţă orice luptă grevistă, pentru a instaura cu ajutorul baionetelor aşa-zisa „pace socială", mişcarea muncitorească din ţara noastră continua să se dezvolte în amploare şi intensitate. Perioada dictaturii regale a fost frămîntată de peste 160 de greve ale muncitorilor din diferite centre industriale[104]. Ceea ce a determinat izbucnirea grevelor şi a diferitelor manifestaţii muncitoreşti au fost condiţiile grele de muncă şi de trai ale celor ce muncesc. Printre obiectivele de bază ale luptelor muncitoreşti figurau o seamă de revendicări economice şi politice, ca : sporirea salariilor, respec-

[102] „Dimineaţa" din 19 iunie 1935.

[103] Arh. C. C. al P.M.R., dos. 1 198, fond. 6, f. 26 şi 27.

[104] Al. Gh. Savu, *Date privind mişcarea grevistă în timpul dictaturii regale*, în „Analele Institutului de istorie a partidului", 1963, nr. 5, p. 65.

www.dacoromanica.ro

tarea timpului de lucru fixat prin lege, încetarea concedierilor, respectarea demnității lucrătorilor, acordarea concediilor medicale și de odihnă, recunoașterea delegaților de fabrică, eliberarea muncitorilor arestați cu prilejul diferitelor conflicte de muncă etc.

Lupta muncitorilor pentru satisfacerea acestor revendicări se integra în mișcarea generală a maselor populare orientată împotriva forțelor fasciste, care pregăteau noi tentative la independența și suveranitatea națională a Romîniei.

În fruntea acestei mișcări comuniștii au continuat să activeze hotărîți și plini de încredere în justețea cauzei poporului. Ei au desfășurat cu perseverență și spirit de abnegație o vastă muncă de educație revoluționară, propagînd neîncetat ideea solidarității de clasă și organizînd masele populare împotriva forțelor reacțiunii interne și externe. Sub directa îndrumare a comuniștilor au fost organizate numeroase greve și întruniri muncitorești, la care participau lucrătorii din diferite ramuri industriale. Amploarea și durata unor greve din această perioadă au fost de-a dreptul impresionante. Atare greve au avut loc la întreprinderile „Gallia"-București, „Corvinus"-Cluj, „Regna"-Ilva Mică etc. Prin numărul participanților și răsunetul pe care l-au avut se relevă grevele de la fabricile „Goldenberg"[105], „Metaloglobus", „Nădrag", „Birman" și „Talpa" din București, de la întreprinderea textilă „Dorobanțul"-Ploiești, „Filt"-Timișoara[106], „Wexler", „Sapirstein"-Iași, „Industria textilă"-Arad, „Șantierul inginer Telman"-Corabia, „Carpatina"-Brezoiu-Vîlcea și altele. În cadrul celor mai multe dintre grevele amintite, muncitorii acționau în front unic, indiferent de apartenența lor politică și națională, ceea ce imprima luptelor o deosebită vigoare și combativitate și asigura într-o mai largă măsură cucerirea revendicărilor. Luptele muncitorești din perioada dictaturii regale, ca și din anii precedenți, au constituit obstacole serioase în calea propagării fascismului în țara noastră. Totodată, ele au frînat într-o măsură însemnată politica antinațională și antipopulară promovată de cercurile reacționare interne.

Șirul neîntrerupt al acțiunilor muncitorești desfășurate în perioada ascensiunii fascismului a demonstrat că principala forță care s-a afirmat ca purtător al ideii luptei pentru apărarea intereselor poporului, pentru democrație și independență națională a fost clasa muncitoare condusă de comuniști.

---

[105] S. Homenco, *Greva muncitorilor metalurgiști de la fabrica „Goldenberg" — București (ianuarie-februarie 1939)*, în *Din istoria luptelor greviste ale proletariatului din Romînia*, vol. II, p. 229—246.

[106] Arh. C. C. al P.M.R., fond. 11, dos. 2 831.

www.dacoromanica.ro

DIN LUPTA MASELOR POPULARE ÎMPOTRIVA FASCISMULUI ŞI A ÎNFEUDĂRII ŢĂRII DE CĂTRE GERMANIA HITLERISTĂ

DE

E. CIMPONERIU

În anii care au premers izbucnirii celui de-al doilea război mondial, cînd expansiunea Germaniei hitleriste devenise o gravă ameninţare pentru independenţa ţării noastre, mobilizaţi de comunişti, numeroşi patrioţi: muncitori, ţărani, intelectuali s-au ridicat la luptă împotriva fascismului, pentru salvarea patriei.

Cercurile guvernante în frunte cu monarhia, deşi strîns legate de blocul franco-englez, care deţinea poziţiile dominante în economia Romîniei, duceau o politică de concesii faţă de pretenţiile germane. La baza acestor concesii stătea teama lor de mase, precum şi politica de cedare în faţa agresorilor fascişti a majorităţii guvernanţilor de atunci ai Angliei şi Franţei. Aceasta s-a manifestat cu toată tăria mai ales în anii 1938 şi 1939, după ocuparea Austriei de către hitlerişti şi după acordul de la München, prin care cercurile imperialiste din Apus au admis întărirea poziţiilor hitleriste în Romînia şi în alte ţări din sud-estul Europei, cu scopul de a îndrepta agresiunea naziştilor către răsărit, către U.R.S.S.

În aceste condiţii, arată tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej în expunerea ţinută la sesiunea solemnă a Marii Adunări Naţionale cu ocazia celei de-a XX-a aniversări a eliberării Romîniei de sub jugul fascist, „partidului comunist i-a revenit misiunea istorică de a mobiliza oamenii muncii împotriva exploatării burghezo-moşiereşti, împotriva fascizării ţării, pentru drepturi democratice. Ridicînd steagul luptei împotriva fascismului, care devenise principala primejdie pentru poporul romîn, partidul nostru chema masele muncitoreşti, grupările democratice, personalităţile proeminente ale vieţii politice şi culturale să militeze împotriva expansiunii imperialismului german şi a agenturii sale interne, împotriva pregătirii războiului antisovietic, pentru apărarea independenţei naţionale”[1].

[1] Gh. Gheorghiu-Dej, *A XX-a aniversare a eliberării Romîniei de sub jugul fascist*, Bucureşti, Edit. politică, 1964, p. 7—8.

www.dacoromanica.ro

În lupta împotriva fascismului și a expansiunii hitleriste s-au ridicat mase largi aparținînd celor mai diferite pături sociale. P.C.R. s-a adresat tuturor păturilor, grupărilor politice, personalităților interesate în apărarea independenței țării, în zăgăzuirea valului fascist. Principala forță a luptei contra fascismului a fost clasa muncitoare.

În acest articol ne propunem să prezentăm unele acțiuni muncitorești desfășurate pe această linie în anii 1939—1940.

În anii 1938—1939, partidul comunist a intensificat activitatea sa organizatorică și propagandistică pentru închegarea unității de acțiune a clasei muncitoare și a organizat numeroase greve, demonstrații și întruniri de protest, care pe lîngă caracterul lor economic, îndreptat împotriva exploatării crunte a muncitorilor, au avut un puternic caracter antifascist și antirăzboinic.

O deosebită importanță a avut în anii care au premers izbucnirii celui de-al doilea război mondial linia antifascistă a P.C.R., lupta sa pentru crearea unui larg front național antifascist. Demascînd politica de concesii în fața agresorilor hitlerişti, comuniștii arătau maselor pericolul pe care îl reprezentau pentru independența și integritatea teritorială a țării noastre vizitele de curtoazie ale reprezentanților dictaturii regale și ai partidelor „istorice" la Berlin și la Berchtesgaden. Organul teoretic al P.C.R. „Lupta de clasă", demascînd caracterul cotropitor al *Anschluss*-ului, arăta că: „dacă proletariatul din Romînia nu se va uni la timp, dacă el, unindu-se, nu va ști să unească în jurul său întreg poporul..., Romînia va deveni prada imperialismului german, din independența poporului romîn va rămîne numai o amintire din trecut"[2].

În decembrie 1938, în diferite întreprinderi din București comuniștii au organizat proteste împotriva pactului de la München, arătînd că această înțelegere periclitează nu numai Cehoslovacia, dar și integritatea teritorială și independența Romîniei[3].

Atunci cînd Cehoslovacia trădată de guvernanții ei a fost aruncată pradă imperialiștilor germani, P.C.R. dădea alarma: „*Ridicați-vă la luptă*, pentru a împiedica orice capitulare. Să fie arestați toți agenții lui Hitler din țara noastră. Să fie alungați din guvern, armată și din întreg aparatul de stat toți fasciștii și capitularzii... Fiți în gardă să nu aveți soarta popoarelor din Austria și Cehoslovacia"[4].

Manifeste care demascau trădătorii din guvern, din aparatul de stat, și în primul rînd pe legionari, ca principali agenți și spioni ai Reichului german în țara noastră, circulau în toată țara[5].

Presa ilegală de partid demasca tratativele economice cu reprezentanții imperialismului german și arăta că acordul economic din martie 1939 reprezenta cel mai înrobitor acord încheiat de guvernele Romîniei

[2] „Lupta de clasă" din 2 mai 1938.

[3] Arh. centrală a Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C. C. al P.M.R. (Arh. I.I.P.), dos. 2 793/25, f. 36.

[4] *Documente din istoria Partidului Comunist din Romînia*, ed. a 2-a, București, E.P.L.P., 1953, p. 319.

[5] Arh. I.I.P., dos. 2 763/24, f. 260—261.

www.dacoromanica.ro

burghezo-moșierești după tratatul de la Buftea și că el va duce la subordonarea economică a țării și la transformarea ei într-un „hinterland" agrar al Germaniei hitleriste.

O expresie vie a nemulțumirii și a hotărîrii de luptă a maselor împotriva expansiunii hitleriste în Romînia și împotriva fascizării țării au fost marile acțiuni greviste cu un puternic caracter antifascist din primăvara anului 1939 și manifestațiile care au avut loc la 1 Mai în toate centrele mari din țară[6]. Deosebit de combativ s-a desfășurat această manifestație în capitală.

Deși în condiții deosebit de grele, P.C.R. a mobilizat în această zi peste 20 000 de muncitori, funcționari, intelectuali, femei și tineri la o puternică manifestație antifascistă. După cum relatează „Scînteia" ilegală, organul central al P.C.R., manifestanții au străbătut capitala strigînd: „Vrem Romînia liberă și independentă", „Jos fascismul", „Jos agresorul hitlerist". Ei cereau abrogarea pactului economic romîno-german și încheierea unei alianțe cu U.R.S.S., Anglia și Franța, exprimîndu-și hotărîrea de a apăra granițele împotriva agresorilor hitleriști[7].

Pornind de la analiza situației grele interne și internaționale a Romîniei, plenara C.C. al P.C.R. din iulie 1939 a trasat sarcina întăririi prin toate mijloacele a luptei comuniștilor pentru înfăptuirea Frontului unic muncitoresc și mobilizarea maselor de la orașe și sate împotriva fascismului ,pentru apărarea independenței și integrității țării[8]. Plenara a subliniat din nou necesitatea scoaterii fasciștilor și capitularzilor din guvern și din aparatul de stat precum și necesitatea alianței cu U.R.S.S. și țările apusene împotriva naziștilor[9].

Politica de încurajare a agresorului, nenumăratele concesii făcute de puterile imperialiste Germaniei hitleriste n-au avut ca rezultat potolirea poftelor hrăpărețe ale acesteia. În primăvara și vara anului 1939, după cotropirea Cehoslovaciei, și în lunile de pregătire a atacului împotriva Poloniei, atac care avea să declanșeze al doilea război mondial, devenea din ce în ce mai clar că nici un fel de concesii și manevre politice sau diplomatice nu au putut rezolva puternicele contradicții interimperialiste ale lumii capitaliste.

La 1 septembrie 1939, în zorii zilei, armatele germane au invadat Polonia. A început cel de-al doilea război mondial.

După izbucnirea războiului, guvernanții Romîniei au afișat o politică de așa-zisă neutralitate față de ambele blocuri beligerante. Această poziție era condiționată de existența unor legături puternice ale cercurilor dominante din Romînia cu blocul anglo-francez, și de presiunile Germaniei hitleriste[10], Continuă însă tratativele și concesiile făcute Germaniei pe tărîm economic.

[6] Vezi O. Matichescu, *Întruniri și demonstrații ale oamenilor muncii din Romînia împotriva exploatării capitaliste, pericolului fascist și de război desfășurate cu prilejul zilei de 1 Mai în perioada dictaturii regale* , în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R." (în continuare se va cita „Anale"), 1964, nr. 2.

[7] „Scînteia" din iunie 1939.

[8] Ibidem, 26 iulie 1939.

[9] „Lupta de clasă" din 6 august 1939.

[10] „Lupta de clasă" din 7 decembrie 1939.

www.dacoromanica.ro

Pentru a asigura aprovizionarea Reichului cu petrolul şi cu grîul romînesc, în ianuarie 1940 hitleriştii au creat pe lîngă ambasada Germaniei din Bucureşti un birou economic special, condus de H. Neubacher, om al Gestapoului, fostul primar al Vienei aflate sub cizma hitleristă. Continuă, după cum reiese din documentele secrete germane şi din cele ale procesului principalilor criminali de război naziști de la Nürnberg şi organizarea reţelelor de spionaj ale Wehrmachtului german şi ale Gestapoului. Se pregătea în mod sistematic pe baza vechilor planuri naziste ocuparea „paşnică" a Romîniei.

Cele mai reacţionare vîrfuri ale claselor exploatatoare doreau în acelaşi timp instaurarea unei dictaturi de tip fascist. Pentru aceasta ele împingeau pe prin plan organizaţiile fasciste, dintre care cea mai periculoasă şi sîngeroasă era Garda de fier, coloana a V-a a Germaniei hitleriste în Romînia, care reuşise printr-o intensă demagogie socială şi o violentă agitaţie şovină, îmbrăcate într-o haină religioasă, să atragă sub influenţa sa o parte a tineretului intelectual, a ţărănimii şi chiar şi pe unii muncitori mai înapoiaţi[11].

În condiţiile izbucnirii celui de-al doilea război mondial şi ale pericolului iminent ca şi Romînia să fie contropită de hitleriști, P.C.R. şi-a întărit activitatea organizatorică şi de propagandă în mijlocul maselor. Într-o broşură apărută în toamna anului 1939, intitulată *Războiul imperialist şi sarcina clasei muncitoare din Romînia*, partidul comunist se adresa întregului popor, cu chemarea de a se uni în jurul clasei muncitoare, pentru doborîrea dictaturii regale, pentru un guvern care, sprijinindu-se pe masele largi populare, să ducă o politică de apărare a păcii, a independenţei şi integrităţii ţării [12].

Exprimîndu-şi solidaritatea cu lupta poporului polonez, trădat de guvernanţii săi, P.C.R. a arătat din nou maselor/ necesitatea ca la cîrma ţării să fie un guvern care să ducă o luptă antihitleristă consecventă [13].

În lupta pentru îndeplinirea sarcinilor grele care stăteau în faţa lor, cadrele de bază ale partidului din închisori şi lagăre, în frunte cu tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej şi comuniştii cinstiţi şi devotaţi din toate colţurile ţării, au avut de înfruntat, pe lîngă prigoana dezlănţuită împotriva lor de aparatul de reprimare al dictaturii regale, pe lîngă refuzul conducătorilor Partidului Naţional-Ţărănesc, Naţional-Liberal, precum şi al liderilor de dreapta ai P.S.D. de a încheia un front comun de luptă împotriva fascismului, şi unele urmări grele ale activităţii oportuniştilor şi trădătorilor strecuraţi în conducerea partidului comunist. Datorită însă înţelepciunii cadrelor de bază ale partidului, care au ştiut să se orienteze în condiţiile complexe ale acestei perioade şi hotărîrii şi devotamentului membrilor de partid, a simpatizanţilor, a luptătorilor antifascişti consecvenţi, în lunile care au urmat după izbucnirea celui de-al doilea război

[11] I. Popescu-Puţuri, *Principalele trăsături ale regimului politic din Romînia în perioada dictaturii militaro-fasciste şi a agresiunii hitleriste*, „Anale", 1963, nr. 6, p. 67.
[12] Arh. I.I.P., cutia 167, microfilm nr. 9.
[13] „Scînteia" din 8 septembrie 1939.

www.dacoromanica.ro

mondial, ca şi în perioada grea, tragică pentru destinele poporului nostru din vara anului 1940 şi de după instaurarea dictaturii militare fasciste, P.C.R. a continuat să stea în fruntea luptei maselor împotriva fascismului, pentru apărarea independenţei şi suveranităţii ţării. În această luptă s-au îmbinat în mod armonios patriotismul comuniştilor cu internaţionalismul lor profund, hotărîrea de a apăra ţara şi poporul de catastrofa care le ameninţa şi de a participa la lupta de rezistenţă pornită în toate ţările Europei împotriva celui mai fioros duşman al tuturor popoarelor, hitlerismul.

Imediat după izbucnirea războiului s-a intensificat activitatea organizaţiilor de partid. În septembrie 1939, în capitală a intrat în funcţie postul de radio clandestin „Romînia liberă", care, alături de „Scînteia", „Lupta de clasă" şi alte publicaţii ilegale ale partidului, a avut un rol foarte important în răspîndirea cuvîntului partidului în sînul maselor populare [14]. Ca şi în anii anteriori, partidul a folosit şi metoda de lămurire prin răspîndire de manifeste.

Într-un manifest răspîndit printre muncitorii capitalei în octombrie 1939, de pildă, partidul chema masele să ceară anularea pactului economic şi să împiedice livrarea de cereale în Germania [15].

În decembrie, un alt manifest al Comitetului local Bucureşti, al P.C.R. chema masele la luptă împotriva fasciştilor, a legionarilor, a gogocuziştilor şi hitleriştilor germani pentru un guvern de apărare naţională, bazat pe un larg front patriotic [16]. Numai un guvern democratic care s-ar fi bucurat de încrederea maselor muncitoare, a tuturor patrioţilor şi antifasciştilor consecvenţi ar fi putut salva ţara de catastrofa care o ameninţa.

Întărirea muncii politice, lupta susţinută şi consecventă a comuniştilor pentru apărarea independenţei naţionale împotriva expansiunii imperialismului german au dus la o creştere importantă a rolului conducător şi a influenţei partidului. Aceasta reiese şi dintr-un raport al Siguranţei generale din noiembrie 1939, în care se arată că, în lunile care au urmat după izbucnirea războiului, „influenţa comuniştilor asupra unora şi în special asupra muncitorilor a crescut considerabil" [17].

Comuniştii şi-au sporit influenţa în această perioadă organizînd în mod consecvent lupta maselor muncitoare împotriva înrăutăţirii situaţiei lor economice şi politice, a folosirii de către clasele exploatatoare a pretextului pregătirii războiului pentru a-şi spori profiturile, intensificînd exploatarea oamenilor muncii şi teroarea împotriva lor [18].

În 1939—1940, situaţia muncitorilor a fost deosebit de grea. Din cauza lipsei de materii prime de import, producţia în industria de textile şi alte ramuri care nu produceau pentru război a scăzut cu aproape 50%, ceea ce a dus la creşterea şomajului. În acelaşi timp, din cauza concen-

[14] *Lecţii în ajutorul celor care studiază istoria P.M.R.*, Bucureşti, 1960, p. 401.
[15] Arh. C. C. al P.M.R., fond. 1, dos. 231, f. 89.
[16] Ibidem, f. 40.
[17] Ibidem, f. 83.
[18] „Scînteia" din 30 noiembrie 1939.

www.dacoromanica.ro

trărilor şi a rechiziţiilor, care au avut ca urmare scăderea suprafeţelor însămînţate şi reducerea producţiei agrare au crescut simţitor preţurile alimentelor şi o serie de mărfuri de primă necesitate au dispărut de pe piaţă. Salariul real al muncitorilor a scăzut şi din cauza măririi impozitelor directe şi indirecte în vederea sporirii cheltuielilor de înarmare, precum şi prin forţarea lor de a cumpăra bonuri pentru înzestrarea armatei. Într-un manifest al P.C.R. din această perioadă se arăta că guvernul dictaturii regale a impus muncitorilor subscrierea acestor bonuri de război în valoare de peste 10 miliarde de lei [19].

Deşi conducătorii oportunişti ai breslelor i-au îndemnat pe muncitori să subscrise bonurilor de înzestrare, luni de-a rîndul în capitală şi în majoritatea centrelor industriale din ţară, muncitorii s-au opus acestei măsuri [20].

Pe lîngă acţiunea împotriva subscrierii bonurilor pentru înzestrarea armatei, P.C.R. a organizat în această perioadă lupta maselor şi împotriva altor măsuri care au permis claselor stăpînitoare să arunce greutăţile înarmării pe umerii oamenilor muncii, ca : intensificarea muncii în fabrici, sporirea orelor de muncă de la 8 la 10 şi pe urmă la 12 ore şi militarizarea întreprinderilor [21].

Majoritatea acţiunilor muncitoreşti din 1939—1940 au fost organizate de comunişti, prin intermediul breslelor.

Înţelegînd just necesitatea îmbinării activităţii ilegale cu munca legală în mijlocul maselor, partidul comunist a trimis să activeze în bresle cadre încercate şi cu mare popularitate între muncitori, care au reuşit să pătrundă în conducerea organizaţiilor locale şi chiar a organizaţiilor centrale ale breslelor. Datorită activităţii lor, breslele, create de dictatura regală cu scopul de a frîna şi încătuşa lupta clasei muncitoare şi în a căror conducere erau multe elemente oportuniste şi chiar cuzişti şi legionari au căpătat un caracter nedorit de dictatura regală, muncitorii reuşind să le folosească deseori în scopul luptei lor de clasă. Prin intermediul breslelor, în toamna anului 1939 comuniştii au ridicat la luptă împotriva scumpetei, a măsurilor teroriste ale dictaturii regale zeci de mii de muncitori, în special din industria grea şi din industria textilă [22]. În septembrie au avut loc greve de scurtă durată pentru ridicarea salariilor la fabricile „Trebitsch", „Royal", „Lyon's", „Jaguard" [23] din Bucureşti. Sub îndrumarea celulei comuniste de la Griviţa, au fost formulate revendicările muncitorilor ceferişti : alocaţia de scumpete de la 800—1200 de lei, plata orelor suplimentare, ridicarea salariului cu 25—30%, plata salariilor muncitorilor concentraţi, tratament omenesc pentru ucenici etc. [24]. Numai în ultimele patru luni ale anului 1939 în capitală au avut loc 24 de greve [25].

---

[19] *Documente din istoria P.C.R.*, ed. a 2-a, Bucureşti, E.P.L.P., 1953, p. 325—326.
[20] „Igazsag" din iunie 1940.
[21] Arh. C. C. al P.M.R., fond. 1, dos. 231, f. 17—19.
[22] Ibidem, f. 83.
[23] Ibidem, f. 6.
[24] Ibidem, f. 153.
[25] Ibidem, dos. 216, f. 310.

www.dacoromanica.ro

Una din principalele acțiuni după izbucnirea războiului, a fost greva de 4 săptămîni (14 decembrie 1939—11 ianuarie 1940) de la fabrica „Metaloglobus", din București, fabrică care producea diferite obiecte pentru înzestrarea armatei [26]. Comuniștii au organizat această grevă prin intermediul breslei și i-au dat de la început un caracter politic prin faptul că majoritatea revendicărilor loveau nu numai în politica, dar și în pregătirile de război ale guvernului.

Sînt interesante părerile expuse de comisarul de Siguranță însărcinat cu zădărnicirea acestei greve. În raportul adresat superiorilor săi, el scria că ar fi necesară o ridicare a salariilor, pentru că muncitorii trebuie să vadă la autorități „o largă înțelegere și nu numai persecuțiuni". Și mai departe : „Greve liniștite și ordonate cu cerințe pur profesionale sînt preferabile grevelor anarhice cu arestări și condamnări de zeci de ani" [27]. Din încheierea raportului reiese teama comisarului, care își dădea seama că este nevoie de aceste măsuri, pentru că „ideea de revoluție, de răzbunare, de dobîndire a dreptății prin forță este prea mult în atmosferă... Înspre revoluție se îndreaptă năzuințele și nădejdile mulțimilor în suferințe" [28].

Recunoașterea forțată a acestor adevăruri n-a împiedicat, ci dimpotrivă, a îndemnat organele de represiune să dezlănțuie o cruntă teroare împotriva greviștilor, să aresteze pe comuniști și alți conducători ai grevei.

Scurt timp după terminarea grevei de la „Metaloglobus" au izbucnit puternice conflicte de muncă la fabricile „Fichet", „Gagel", „Herdan", „Gallia", „Royal", „Saturn", „C.A.M." etc. Mari acțiuni revendicative au loc în același timp la Ploiești, la Timișoara, Reșița, Anina, Arad, Iași, Cluj etc. [29]. În cadrul acestor acțiuni, revendicările de ridicare a salariilor, reducerea orelor de muncă se îmbină cu lupta împotriva măsurilor guvernului de reprimare a mișcării muncitorești și dau acestor acțiuni un puternic caracter democratic antifascist și antirăzboinic.

În lunile care au urmat izbucnirii celui de-al doilea război mondial, P.C.R. a continuat folosirea metodelor variate de activitate care i-au permis și în anii anteriori atragerea la lupta antifascistă, în jurul clasei muncitoare, a diferitelor pături ale maselor largi populare.

Un rol important în răpîndirea liniei partidului în sînul maselor a avut în această perioadă U.T.C., organizația revoluționară a tinerétului, aflată sub conducerea directă a P.C.R. După reînființarea U.T.C. în 1939 se intensifică activitatea în sînul tineretului din fabrici [30]. Se întărește munca U.T.C. și în mijlocul tineretului studios. La Facultatea de litere, la cea de drept, la Politehnica din București, la Universitatea din Cluj

[26] Vezi A. Niyri, *Greva muncitorilor metalurgiști de la fabrica „Metaloglobus" — București (decembrie 1939 — ianuarie 1940)*, în „Anale", nr. 1, 1962.

[27] Arh. C. C. al P.M.R., fond. 1, dos. 231, f. 89 90.

[28] Ibidem, f. 302.

[29] „Lupta de clasă" din decembrie 1939.

[30] „Scînteia" din 23 februarie 1940.

www.dacoromanica.ro

uteciştii organizează seminare marxiste. Creşte activitatea Frontului studenţesc democrat. Au loc ciocniri cu elemente legionare [31].

Pentru a demasca politica antipopulară a claselor dominante şi pentru a mobiliza masele la lupta antifascistă, partidul comunist foloseşte, ca şi în anii precedenţ, unele gazete legale, ca : „Făclia", „Cadran", „Jurnalul" ş.a. [32]. Publicişti democraţi, unii dintre ei membri ai P.C.R., publică articole cu caracter antifascist, antihitlerist şi în presa burgheză a vremii. Pătrunşi de o profundă grijă pentru soarta ţării, intelectualii comunişti editează ilegal broşuri despre trecutul de luptă al poporului romîn împotriva cotropitorilor, despre necesitatea apărării independenţei şi suveranităţii patriei [33].

Comuniştii nu pierd nici o ocazie de a duce muncă de lămurire în mijlocul maselor. Ei organizează cu ajutorul U.T.C. şi al Frontului studenţesc democrat, „ceaiuri dansante", „revelioane roşii", mai ales în cartiere muncitoreşti sau printre studenţi, unde se strîngeau cîteva sute de oameni, făceau colecte pentru deţinuţii antifascişti şi acţiuni de strîngere a iscăliturilor pentru moţiuni de amnistiere a lor [34].

Partidul a acordat o deosebită atenţie atragerii femeilor la activitatea antifascistă şi antirăzboinică. Au loc acţiuni ale soţiilor celor concentraţi la Galaţi, în Oltenia, în Dobrogea, la Satu-Mare şi alte localităţi, pentru desconcentrarea bărbaţilor lor [35]. Aceste acţiuni organizate de partid se desfăşoară concomitent cu acţiunile concentraţilor împotriva foametei, a bătăii şi pentru a fi trimişi la vatră [36]. La acţiunile împotriva concentrărilor conduse se partid a participat şi U.T.C., atît organizaţiile din fabrici, cît şi cele din regimente. Sute de memorii ale părinţilor celor concentraţi, mobilizaţi de utecişti, au fost trimise la Ministerul Apărării Naţionale [37]. În zilele de 5—6 februarie 1940, uteciştii au şablonat pe zidurile caselor din cartierele muncitoreşti ale capitalei lozincile : „Vrem desconcentrarea", „Jos războiul imperialist", „Jos dictatura regală "[38].

P.C.R. şi-a îndreptat atenţia şi asupra muncii în sînul funcţionărimii, al micilor meseriaşi, folosind pentru aceasta în primul rînd breslele.

Pentru munca de lămurire a maselor ţărăneşti sînt folosite ultimele posibilităţi legale de activitate, cooperativele, asociaţiile culturale [39].

Sînt trimişi comunişti la ţară pentru organizarea proletarilor agricoli.

În primăvara anului 1940, cînd sute de muncitori au fost daţi afară din bresle, arestaţi şi schingiuiţi, cînd se înteţea teroarea în fabrici, la sate,

---

[31] Arh. C.C. al P.M.R., fond. 1, dos. 231, f. 123—124.
[32] Ibidem, dos. 235, f. 56.
[33] Ibidem, dos. 231, f. 123—124.
[34] Ibidem, f. 24.
[35] „Scînteia" din 23 februarie 1940.
[36] Ibidem, 24 martie 1940.
[37] Arh. C.C. al P.M.R., fond. 1, dos. 321, f. 406.
[38] Ibidem.
[39] Ibidem, f. 56.

www.dacoromanica.ro

în armată, cînd inflația și scumpetea iau proporții mari (prețurile cresc în medie cu 200%) și cînd dispar de pe piață alimentele de primă necesitate [40], P.C.R. își intensifică lupta pentru apărarea intereselor vitale ale maselor, împotriva înfeudării totale a țării Germaniei hitleriste.

În capitală se duce o largă muncă de agitație între muncitorii de la calea ferată. În luna aprilie, celula comunistă organizează adunări în curtea atelierelor pentru majorarea salariilor, pentru ajutorarea familiilor celor concentrați [41].

P.C.R. a dat o deosebită atenție pregătirii zilei de 1 Mai 1940. Deși guvernul a interzis orice întrunire sau manifestație, la București, Cluj, Lupeni, Vulcan, Reșița, Baia Mare și alte centre muncitorești, au fost răspîndite materiale de propagandă, s-au afișat lozinci și s-au ținut adunări-fulger în fabrici. Aceste acțiuni au avut loc în ciuda măsurilor extrem de severe luate de autorități [42], a căderilor în masă care au loc în această perioadă [43]. Se intensifică activitatea comitetelor de patronaj pentru apărarea deținuților antifasciști. Pentru a ajuta cu alimente, medicamente și îmbrăcăminte pe deținuți, care erau supuși unui regim de exterminare, în toată țara are loc vînzarea obiectelor confecționate în închisori. La București, deosebit de activi în colectarea banilor pentru a apăra viața antifasciștilor întemnițați sînt muncitorii de la atelierele C.F.R., de la „Pirotehnie", Arsenal, C.A.M. ș.a. [44].

Victoriile obținute pe frontul de vest de către Germania hitleristă și înfrîngerile suferite de Franța și de Anglia au dus, în a doua parte a anului 1940, la o schimbare a raportului de forțe în cadrul cercurilor conducătoare din Romînia. Grupurile progermane și-au întărit pozițiile. Dictatura regală, care, cu ezitări, cotituri, manevre ducea mai demult o politică de concesii față de Germania hitleristă, era gata în noile condiții create să meargă pe linia apropierii tot mai accentuate față de hitlerișți. Pentru a cîștiga încrederea lui Hitler, regele a dispus înlocuirea lui Gafencu în postul de ministru de externe cu Ion Gigurtu, industriaș filogerman, a dat un decret de amnistiere a „unor delicte politice", ceea ce a însemnat eliberarea legionarilor arestați în 1938 și repunerea lor în funcții și a rechemat pe Horia Sima din Germania, oferindu-i un post de subsecretar de stat în guvernul condus de Tătărăscu [45]. Dictatura regală, simțindu-și pozițiile șubrezite, era acum dispusă să aducă pe legionari în guvern și să introducă o dictatură fascistă fățișă.

La 30 august 1940, dictatura regală a acceptat odiosul dictat de la Viena. Pentru Romînia, aceasta a însemnat pierderea unui teritoriu de 43 500 km² cu 2 603 500 de locuitori, dintre care majoritatea romîni ajunși

---

[40] Arh. C.C. al P.M.R., fond. 1, dos. 235, f. 165—166.
[41] Ibidem, f. 58 și 107.
[42] Ibidem, f. 202, 220, 224 și 240.
[43] Ibidem, f. 81—88.
[44] Ibidem, f. 93.
[45] Ibidem, dos. 235, f. 250.

www.dacoromanica.ro

sub jugul fasciştilor maghiari, şi pierderea unor însemnate centre industriale şi rezervoare de materie primă, dezorganizarea economiei.

P.C.R. arăta maselor de ani de zile pericolul dezmembrării ţării. În perioada dictaturii regale şi mai ales după dezlănţuirea celui de-al doilea război mondial, documentele partidului comunist erau străbătute ca de un fir roşu de ideea necesităţii luptei pentru apărarea independenţei şi a integrităţii ţării. În lunile iulie şi august 1940, în perioada tratativelor diplomatice care au premers ruşinosului tîrg de la Viena prin presa ilegală, prin postul de radio „Romînia liberă", cît şi prin munca de la om la om, comuniştii arătau maselor în adevărata lumină caracterul tratativelor care aveau loc la München, la Salzburg, la Roma, la Turnu-Severin şi la Viena şi ce urmări nefaste va avea poziţia adoptată de guvernul dictaturii regale. Partidul comunist demasca încercările politicienilor burghezi de a prezenta în aşa fel lucrurile, de parcă pretenţiile Ungariei hortiste ar fi fost o surpriză pentru ei. El demasca caracterul formal al măsurilor luate de guvernul dictaturii regale pentru a crea impresia că este hotărîtă să apere hotarele ţării [46]. Pînă şi organele Siguranţei au fost nevoite să consemneze, în zilele care au premers acceptării dictatului de la Viena, că masele sînt îngrijorate de soarta ţării şi că, sub influenţa activităţii multilaterale a comuniştilor, creşte indignarea împotriva hitleriştilor şi a hortiştilor [47].

În ziua de 31 august, P.C.R. s-a adresat tuturor organizaţiilor democratice şi conducătorilor P.N.Ţ. cu propunerea de a nu recunoaşte dictatul de la Viena şi de a apăra integritatea ţării. Partidul comunist arăta necesitatea răsturnării imediate a guvernului dictaturii regale şi instaurarea unui guvern democratic, care să fie gata, în caz de nevoie, să apere graniţele ţării, încheind un pact de asistenţă mutuală cu U.R.S.S. [48].

La chemarea partidului comunist au răspuns imediat Frontul plugarilor, condus de neînfricatul luptător pentru democraţie dr. Petru Groza, şi Madosz-ul (organizaţie de masă a oamenilor muncii maghiari, sub conducerea P.C.R.).

Conducătorii P.N.Ţ. şi P.N.L. au avut însă alte planuri şi s-au eschivat şi de data aceasta de a da un răspuns hotărît la propunerea P.C.R.

În zilele care au urmat acceptării ruşinosului dictat de la Viena, cînd masele fierbeau de indignare împotriva acestui act de trădare, care a însemnat în acelaşi timp înfeudarea totală a ţării Germaniei hitleriste, conducătorii P.N.Ţ., speriaţi de avîntul revoluţionar al maselor, şi-au îndreptat toate eforturile spre frînarea luptelor populare şi evitarea transformării acestora într-o luptă pentru răsturnarea regimului burghezo-moşieresc.

La chemarea P.C.R. au răspuns, în ciuda încercărilor lui Maniu de a le demobiliza, mase largi populare de la oraşe şi sate: muncitori, ţărani, intelectuali, soldaţi, ofiţeri patrioţi [49]. Îndeosebi în Ardeal şi

[46] Arh. C.C. al P.M.R., fond. 1, dos, 240, f. 600.
[47] Ibidem, f. 218.
[48] Ibidem, f. 154—56.
[49] Vezi V. Topalu, *Din lupta Partidului Comunist din Romînia pentru mobilizarea maselor împotriva dictatului de la Viena*, în „Analе", 1960, nr. 6.

www.dacoromanica.ro

Banat au avut loc puternice demonstrații de protest împotriva dictatului de la Viena. După cum relatează „Scînteia" ilegală, semnalul pentru aceste demonstrații a fost dat de muncitorii din Cluj, care, conduși de comuniști, au pornit la puternice acțiuni încă din seara zilei de 30 august. Trei zile și trei nopți, străzile Clujului au răsunat de lozincile patrioților: „Jos dictatul de la Viena", „Jos dictatura foamei și terorii lui Carol al II-lea", „Vrem un guvern popular", „Prietenie cu U.R.S.S." [50]. La demonstrațiile și mitingurile care se țineau lanț s-au alăturat un număr mare de studenți, intelectuali, țărani din împrejurimi și soldați [51].

La 1 septembrie a avut loc în capitală un miting și o demonstrație de protest a mii de muncitori și funcționari mobilizați de organizațiile comuniste [52].

În aceeași zi au avut loc manifestații puternice împotriva dictatului de la Viena și la Arad, Turda, Sibiu, Iași, Constanța, Baia Mare, Reșița, pe valea Mureșului etc. În toate aceste centre industriale, la acțiunile de protest ale muncitorilor, inițiate de comuniști, au participat și țărani din împrejurimi, funcționari etc. [53]. La multe din aceste manifestații au participat și ostașii. Ambasadorul nazist din București raporta în aceste zile superiorilor săi că „sentimentul armatei este ostil regelui..." din cauza cedării nordului Transilvaniei [54].

Demonstrații de protest de o deosebită vigoare au avut loc la Brașov și la Timișoara. În fruntea demonstranților din Brașov stăteau muncitorii din industria grea, de la I.A.R., „Astra" și C.F.R. Manifestațiile antimonarhice și antihitleriste ale muncitorimii brașovene au durat 4 zile. În ciuda arestărilor, zi și noapte masele au dominat străzile în toată această perioadă. Soldații chemați să împrăștie pe manifestanți s-au alăturat și ei coloanelor acestora [55].

La Timișoara lupta împotriva rușinosului dictat de la Viena a început la 2 septembrie printr-o grevă de protest a muncitorilor ceferiști. A doua zi, mobilizați de comitetul regional al P.C.R., greviștii au organizat un miting în centrul orașului. În ciuda provocărilor organizate de agenții Siguranței și de hitleriștii germani, ei s-au îndreptat apoi spre sediul consulatului german, scandînd lozinci împotriva imperialiștilor germani. Pe drum li s-au alăturat mii de muncitori din alte fabrici, țărani, intelectuali. După demonstrația din fața consulatului german, manifestanții au trecut la consulatul italian, protestînd împotriva amestecului Italiei fasciste în treburile țării noastre și a participării ei la dictatul de la Viena [56].

Manifestațiile organizate de P.C.R. după acceptarea de către dictatura regală, în înțelegere cu exponenții politici ai reacțiunii, a dicta-

[50] „Scînteia" din 17 septembrie 1940.
[51] Ibidem.
[52] Vezi V. Topalu, *art. cit.*
[53] „Scînteia" din 17 septembrie 1940.
[54] *Documents of German Foreign Policy.* 1918—1945, Series D., vol. XI, p. 11.
[55] „Scînteia" din 17 septembrie, 1940.
[56] Arh. C.C. al P.M.R., fond. 2, dos. 2 976, f. 21—22.

www.dacoromanica.ro

tului de la Viena au fost expresia profundului patriotism al maselor populare. Ele au decurs într-un spirit internaţionalist, cu participarea a mii de muncitori şi ţărani aparţinînd minorităţilor naţionale. Comuniştii au respins orice încercare de a transforma aceste manifestaţii în acţiuni naţionaliste, şovine.

Partidul comunist s-a adresat în aceste zile de repetate ori şi populaţiei din nordul Transilvaniei, demascînd falsitatea lozincilor patriotarde ale fasciştilor maghiari. „Eliberarea ungurilor din Ardeal — arăta un document al P.C.R. — de un regim care asupreşte poporul este o minciună" [57].

Înfierînd ţîţările şovine şi atacurile criminale împotriva oamenilor muncii maghiari de către bandele legionare şi înfierînd totodată barbaria hortiştilor, szalasiştilor, a jandarmeriei şi a trupelor maghiare de ocupaţie conduse de ofiţeri fascişti împotriva populaţiei romîne din nordul Transilvaniei[58], partidul comunist chema masele muncitoare romîne şi maghiare la lupta comună împotriva duşmanului comun, a fasciştilor de orice naţionalitate. Într-o broşură editată în octombrie 1940 de către P.C.R. ,se arată : „Trimiţînd un cuvînt de îmbărbătare muncitorilor şi ţăranilor, îi îndemnăm să lupte împreună cu muncitorii şi ţăranii maghiari împotriva duşmanilor comuni, ai capitaliştilor şi moşierilor maghiari... Muncitorii şi ţăranii romîni şi unguri din Romînia, sub conducerea P.C.R., luptă solidar împotriva duşmanului comun, capitaliştii şi moşierii romîni" [59].

Poziţia consecvent patriotică şi internaţionalistă a dus la creşterea influenţei partidului comunist în rîndul maselor populare, la strîngerea forţelor progresiste ale ţării în lupta împotriva fascismului şi a înfeudării ţării Germaniei hitleriste.

★

Amploarea mişcării de masă din zilele care au urmat dictatului de la Viena au dus nu numai la criza dictaturii regale, dar au zdruncinat întregul regim burghezo-moşieresc. Împotriva voinţei maselor, a forţelor democratice, la 6 septembrie 1940 cercurile conducătoare din Romînia, în colaborare strînsă cu ambasada nazistă, au adus la putere pe Antonescu şi Horia Sima, instaurînd un regim de dictatură militară-fascistă.

Partidul Comunist din Romînia a demascat de la început caracterul profund antinaţional şi antipopular al dictaturii militare-fasciste, chemînd masele la luptă pentru răsturnarea guvernului antonescian, apărarea intereselor lor vitale, salvarea independenţei şi a suveranităţii ţării. Nu se liniştiseră încă valurile luptei îndîrjite împotriva odiosului dictat de la Viena ; în toată ţara clocotea ura împotriva celor care au fost vinovaţi şi părtaşi la acest act criminal ; continuau încă jocurile în culise, care au avut ca rezultat instaurarea dictaturii lui Antonescu şi a lui Horia Sima, cînd, la 10 septembrie, a apărut un important document al partidului

[57] Arh. C.C. al P.M.R., fond. 1, dos. 242, f. 24.
[58] Ibidem, f. 25.
[59] Ibidem, f. 391.

www.dacoromanica.ro

comunist, intitulat *Punctul nostru de vedere*, care a aruncat o lumină vie asupra evenimentelor care avuseseră loc și a ajutat comuniștilor și tuturor oamenilor cinstiți, adevăraților patrioți să se orienteze în haosul acestor zile tragice pentru soarta poporului nostru.

Instaurarea dictaturii generalului Antonescu și a Gărzii de fier, sub îndemnul direct al ambasadorului nazist din București, de comun acord cu vîrfurile burgheziei și moșierimii romîne, arată acest document, a fost un act dictat de teama acestora că dictatura regală compromisă „nu va putea stăvili avîntul mișcării revoluționare ce se vestea, că muncitorii și țăranii, sub conducerea partidului comunist, doborînd dictatura regală, vor lovi și regimul burghezo-moșieresc" [60].

Atrăgînd atenția asupra pericolului iminent al întețirii terorii și al ocupării și înrobirii totale a țării de către imperialismul german, P.C.R. demasca totodată și intenția claselor stăpînitoare de a folosi pumnul blindat al fascismului pentru a arunca țara într-un război împotriva U.R.S.S.

Punctul nostru de vedere se termină cu o înflăcărată chemare la luptă „*Muncitori comuniști, tineret comunist, muncitori și țărani revoluționari*!... Încordați forțele și energiile voastre! Pătrundeți mai adînc în masele din uzine și sate, puneți-vă în fruntea lor! Organizați luptele lor revendicative. În lupta împotriva bandelor gardiste... făuriți frontul unic popular al celor ce muncesc, pentru doborîrea tiranicei dictaturi militaro-gardiste..." [61].

Linia tactică a P.C.R. după instaurarea dictaturii militare-fasciste era organizarea unui larg front patriotic îndreptat împotriva regimului antonescian și al hitleriștilor, pentru apărarea intereselor vitale ale maselor muncitoare și a independenței țării. Pentru realizarea acestor obiective, P.C.R. a preconizat crearea Frontului unic muncitoresc, întărirea unității de acțiune a clasei muncitoare și folosirea, în ciuda terorii, a metodei grevelor, adunărilor de protest și manifestațiilor, dînd un puternic caracter antifascist acestor forme de luptă. Linia partidului și chemările sale au avut un ecou puternic în rîndurile patrioților, profund îngrijorați de soarta țării și, ca întotdeauna, în rîndurile clasei muncitoare. Imediat după instaurarea dictaturii militare-fasciste, în ciuda terorii sîngeroase, în diferite regiuni ale țării au loc mari acțiuni muncitorești. Deși aparent aceste acțiuni aveau un caracter mai mult revendicativ economic, ele reprezentau puternice manifestări ale urii și protestului clasei muncitoare împotriva instaurării regimului fascist al lui Antonescu și al legionarilor.

Șirul luptelor muncitorești din toamna anului 1940 a fost deschis de proletarii capitalei, metalurgiștii de la „Malaxa", una din principalele uzine metalurgice și de armament din acea vreme. În ciuda amenințărilor cu pistolul, a bătăilor, arestării, a smulgerii din mijlocul lor a unora dintre cei mai curajoși luptători, la 7 septembrie, deci o zi după instaurarea dictaturii militare-fasciste, peste o mie de metalurgiști de la „Malaxa", conduși de comuniști s-au întrunit într-o adunare de protest. Muncitorii

[60] „Scînteia" din 17 septembrie 1940.
[61] *Documente din istoria Partidului Comunist din Romînia*, p. 332.

www.dacoromanica.ro

au cerut ridicarea salariilor, încetarea prigonirii lor, scoaterea din uzină a poliției legionare. În același timp, ei și-au exprimat voința de a lupta pentru alungarea guvernului fascist și instaurarea unui guvern democratic, popular [62].

Comentînd această importantă acțiune, în organul central al partidului comunist, „Scînteia", se arăta că la „Malaxa", ca și la alte întreprinderi, muncitorii trebuie să continue lupta, creîndu-și puternice gărzi de autoapărare împotriva bandelor legionare. Ziarul chema muncitorii la solidarizare cu victimele terorii fasciste, la ajutorarea manifestanților arestați, apărarea vieții lor [63].

În același timp, în fabricile din București treceau din mînă în mînă manifeste care chemau muncitorimea la greve politice, la demonstrații de stradă, la luptă unită în frunte cu comitetele de acțiune alese de jos, din mase [64].

Ca rezultat al activității politice intense a comuniștilor, cu toată înăsprirea terorii, atacarea cu revolvere și arestarea de către legionari a sute de muncitori din diferite fabrici ale capitalei [65], scurt timp după întrunirea de la „Malaxa" au avut loc întruniri asemănătoare și la fabricile „Vulcan", „Wolf" și „Voina", „SET", „Pirotehnia armatei", „Leonida" etc. [66] și greve la „Metaloglobus" și la 17 fabrici textile [67].

Mișcarea pentru ridicarea salariilor, împotriva terorii și pentru un guvern democratic, mișcare inițiată și condusă de comuniști și care corespundea năzuințelor maselor largi muncitoare s-a extins în întreaga țară.

Nu întîmplător, cele mai puternice acțiuni împotriva dictaturii militare-fasciste au avut loc în acele regiuni și centre industriale unde cu cîteva zile mai înainte s-au desfășurat cele mai puternice lupte împotriva dictatului de la Viena — la București, Brașov, Arad etc. Luptele din septembrie-octombrie 1940 au constituit o continuare directă și au fost strîns legate de acțiunile clasei muncitoare împotriva pierderii independenței țării și a integrității ei teritoriale.

După instaurarea dictaturii militare-fasciste, muncitorii din Brașov continuau să stăpînească strada, organizau manifestările pentru un guvern popular și pentru prietenie cu U.R.S.S. Ca și în zilele marilor manifestații împotriva dictatului de la Viena, soldații chemați să reprime aceste manifestații au refuzat să tragă în muncitori [68]. La fabricile IAR și „Astra" din Brașov muncitorii au impus ridicarea salariilor [69].

Puternice acțiuni pentru mărirea salariilor în raport cu scumpetea, pentru condiții omenești de muncă, împotriva militarizării întreprinderilor, acțiuni împletite cu lupta împotriva dictaturii militare-fasciste și a jafului organizat în țară, pentru aprovizionarea mașinii de război hitleriste, au

[62] „Scînteia" din 17 septembrie 1940.
[63] Ibidem.
[64] Arh. C.C. al P.M.R., fond. 1, dos. 250, f. 309.
[65] Ibidem, fond. 1, dos. 246, f. 419, și dos. 241, f. 228.
[66] Ibidem, fond. 7.
[67] Ibidem, fond. 1, dos. 241, f. 508.
[68] Ibidem, dos. 242, f. 23.
[69] „Scînteia" din 17 septembrie 1940.

www.dacoromanica.ro

avut loc în septembrie 1940 și la Timișoara. În majoritatea fabricilor din acest oraș, ca, de exemplu, fabrica de lanțuri, fabrica electrotehnică „Dura", „Moara Prohanska", fabrica de bomboane „Kandia" etc., au fost declarate conflicte de muncă [70].

În cadrul adunărilor organizate de comuniști în aceste fabrici, muncitorii își exprimau ura față de regimul fascist și hotărîrea de a lupta împotriva terorii și șovinismului legionarilor și hitleriștilor.

Și muncitorii din majoritatea întreprinderilor de la Arad s-au ridicat la luptă. Și aici, alături de muncitorii romîni, au participat la luptă și muncitorii maghiari și germani. Solidaritatea de luptă a proletariatului din țara noastră, tradițiile sale internaționaliste, dezvoltate în decursul îndelungaților ani de luptă comună, nu au putut fi înfrînte nici de sălbatica propagandă șovină a legionarilor, a hitleriștilor germani sau a hortiștilor maghiari. Un exemplu grăitor în acest sens a fost greva din octombrie a muncitorilor de la fabrica de vagoane „Astra" din Arad. Aici muncitorii romîni au organizat o grevă de protest împotriva concedierii de către conducerea fascistă a întreprinderii a unor muncitori de naționalitate maghiară [71].

În primele zile ale lui octombrie au avut loc acțiuni importante și la cea mai mare întreprindere siderurgică, metalurgică și de armament din țară în această perioadă — U.D.R. Grevele generale demonstrative de la Anina și Reșița, organizate de comuniști împreună cu social-democrații de stînga, în ciuda împotrivirii legionarilor și a hitleriștilor germani, au forțat pe stăpînii U.D.R. și reprezentanții guvernului veniți în grabă la fața locului să accepte revendicările muncitorilor [72].

În zilele grevelor demonstrative de la U.D.R. au avut loc puternice mișcări revendicative și în Valea Jiului. Minerii amenințau cu declararea unei grevе generale dacă nu li se vor satisface revendicările [73]. Tot în octombrie 1940 a avut loc greva și demonstrația celor 2 000 de muncitori de la fabrica de cărămidă Jimbolia, pentru condiții de muncă mai bune și pentru instaurarea unui guvern popular. În aceeași lună intră în acțiune muncitorii forestieri din valea Mureșului, cei peste 2 500 de muncitori de la șantierele navale din Galați și 1 400 de muncitori de la Întrepriderea franco-romînă din Brăila [74].

Șirul grevelor și manifestațiilor care au avut loc în primele luni după instaurarea dictaturii militare-fasciste s-a încheiat cu manifestația organizată de P.C.R. la 3 noiembrie 1940 la București în piața Obor [75].

---

[70] „Scînteia" din 17 septembrie 1940.
[71] Arh. I.I.P., dos. 42 767—38, f. 6.
[72] Ibidem, dos. 4/2 787—38, f. 3 19 și 62 63.
[73] Ibidem, f. 8—9.
[74] *Lecții în ajutorul celor care studiază istoria P.M.R.*, București, Edit. politică, 1960, p. 409.
[75] Vezi I. Petrovici, *Manifestațiile de la Obor organizate de P.C.R. la 3 noiembrie 1940*, „Anale", 1958, nr. 5—6.

www.dacoromanica.ro

Desfăşurîndu-se sub lozincile „Jos fascismul!", „Jos teroarea!", „Vrem pîine, nu război!", „Jos guvernul dictaturii militaro-gardiste!", „Prietenie cu U.R.S.S.!", precum şi sub lozinci care cereau ca alimentele să fie date populaţiei, şi nu exportate în Germania, sau cereau salarii în raport cu scumpetea, alungarea din ţară a trupelor de ocupaţie hitleriste [76], manifestaţia de la Obor a arătat ura care clocotea în rîndul maselor muncitoare din capitală împotriva samavolniciei legionarilor, dîrzenia cu care muncitorii, încurajaţi de comunişti, erau gata la acţiuni puternice împotriva guvernului lui Antonescu şi a lui Horia Sima, sfidînd teroarea sîngeroasă dezlănţuită de aceştia.

Caracterizînd amploarea tuturor acestor acţiuni şi intensificarea activităţii comuniste în organizarea unor adunări de protest, greve sau manifestaţii, într-un raport al Siguranţei generale din noiembrie 1940 se arată: „Comuniştii urmăresc de fapt declanşarea unei greve generale în industria metalurgică şi de armament" [77]. Această concluzie reprezintă de fapt o recunoaştere de către autorităţile fasciste a faptului că muncitorii din Romînia desfăşurau o mişcare de rezistenţă împotriva aprovizionării cu armament a frontului hitlerist, rezistenţă care va creşte şi va lua proporţii din ce în ce mai mari.

Rezistenţa împotriva fascismului se manifestă şi în creşterea acţiunilor duse împotriva terorii fasciste.

Comuniştii, ajutaţi de sute de tineri încadraţi în organizaţia revoluţionară a tineretului, U.T.C., luptă, începînd din septembrie 1940, pentru reorganizarea şi activizarea grupurilor de autoapărare din fabrici, din cartierele muncitoreşti [78].

Ajutorul roşu, care în această perioadă activează sub forma unor comitete de patronaj popular, colectează regulat bani de la muncitorii din Atelierele Griviţa, Pirotehnia armatei, din fabricile metalurgice şi textile din Capitală, pentru a ajuta pe cei arestaţi şi familiile lor [79].

Prin intermediul comitetelor de patronaj popular, comuniştii organizează şi numeroase acţiuni de protest ale soţiilor celor concentraţi, manifestaţii prin care acestea cer desconcentrarea imediată a soţilor lor şi ajutoarele care le-au fost promise [80]. La începutul lunii noiembrie, străzile Iaşului răsună de demonstraţia antirăzboinică a peste 1 000 de femei, soţii de muncitori.

Lupta împotriva concentrărilor care durau de aproape doi ani şi a mizeriei de nedescris pe care muncitorii şi ţăranii concentraţi erau sortiţi să o îndure a contribuit în această perioadă la creşterea influenţei P.C.R. şi la sate.

[76] Arh. C.C. al P.M.R., fond. 7, dos. 1 346, f. 36—44.
[77] Ibidem, fond 1, dos. 241, f. 620.
[78] Ibidem, f. 339—340.
[79] Ibidem.
[80] Ibidem, f. 169.

www.dacoromanica.ro

Comuniștii trimiși la sate ca să organizeze lupta țărănimii muncitoare împotriva fasciștilor au găsit o situație favorabilă activității lor. Înșiși fasciștii au fost nevoiți să recunoască faptul că „sărăcia, lipsurile și scumpetea copleșesc păturile țărănești" și că: „nemulțumirile cresc, țăranii devin neîncrezători, dîrji, demoralizați" [81].

În manifeste difuzate în satele din județele Ilfov, Brașov, Buzău, Prahova, Muscel, Tecuci, Putna, Timiș-Torontal, Arad, Hunedoara etc., P.C.R. chema țăranii la lupta împotriva legionarilor și a lui Antonescu, pentru confiscarea pămînturilor moșierești, pentru crearea unor comitete țărănești care să organizeze opunerea în masă la rechiziții și la munca silnică pe moșii [82].

Munca de propagandă și activitatea organizatorică a comuniștilor au dus la acțiuni din ce în ce mai conștiente de rezistență împotriva măsurilor samavolnice ale dictaturii militare-fasciste. La creșterea îndîrjirii și a voinței de luptă a țărănimii muncitoare a contribuit și intensificarea activității în mijlocul lor a unor organizații de masă conduse de partidul comunist, Frontul plugarilor și Madosz [83].

Nemulțumirile țăranilor s-au manifestat prin diferite acțiuni de luptă, de la împotriviri răzlețe la rechiziții sau refuzuri individuale de a se supune muncii forțate pe moșiile boierești pînă la împotrivirea unor comune întregi la rechiziții, de exemplu în județele Ialomița, Brăila, Timișoara [84] sau refuzul marii majorități a țăranilor din unele comune de a executa muncile agricole, a lucrărilor edilitare, de exemplu în jud. Argeș [85].

Au existat în această perioadă și unele ciocniri sîngeroase între țărani și jandarmi. Astfel, sătenii din Cîrja și Rîurești pe malul Prutului au fost atacați de jandarmi atunci cînd s-au dus să ceară moșierului restituirea celor 600 ha luate de acesta din obștea satului; 30 de țărani s-au baricadat într-o casă și au răspuns cu focuri de armă jandarmilor care trăgeau asupra lor. Doi țărani au fost omoriți iar ceilalți arestați și trimiși în fața Curții marțiale [86].

Aducerea în țară a trupelor hitleriste sub pretextul venirii unei așa-zise „misiuni militare germane" menite să „instruiască armata română" a indignat profund masele populare din țara noastră. Muncitorii, țăranii, intelectualii, ostașii și ofițerii patrioți vedeau în sosirea trupelor hitleriste și un pericol iminent al împingerii țării în războiul antisovietic. P.C.R. a arătat maselor că prezența trupelor germane este o încercare desperată a claselor exploatatoare de a-și menține dominația în condițiile cînd masele populare sînt profund nemulțumite din cauza marilor greutăți economice și cînd armata este indignată din cauza acceptării rușinosului

[81] Arh. C.C. al P.M.R., fond. 1, dos. 242, f. 14.
[82] Ibidem, dos. 250, f. 536–537.
[83] Ibidem, dos. 271, f. 292.
[84] Vezi M. Covaci, *Acțiuni ale țărănimii din Romînia împotriva dictaturii militaro-fasciste (1941–1944)*, „Anale", 1963, nr. 4.
[85] Vezi C. Tamaș, E. Răcilă, M. Dogaru, *Aspecte ale luptei țărănimii din regiunea Argeș împotriva dictaturii militaro-fasciste și a războiului antisovietic*, „Revista arhivelor", 1962, nr. 2.
[86] „Dunărea roșie" din 25 decembrie 1940.

www.dacoromanica.ro

dictat de la Viena. Organele de stat, pînă la Marele stat-major, au fost nevoite să remarce starea de spirit ostilă în legătură cu venirea trupelor germane, repetatele incidente între populația și armatele hitleriste, numeroase acte de împotrivire față de cotropitori ale ostașilor și ofițerilor patrioți [87].

Partidul comunist a dat o atenție deosebită învățămintelor care se puteau trage din desfășurarea luptelor muncitorilor, țăranilor, ostașilor și cărturarilor în primele luni după instaurarea dictaturii fasciste. Ca o urmare a acestor învățăminte, în ciuda uneltirilor clicii trădătoare a lui Foriș și a pierderilor suferite din cauza arestării unui mare număr de cadre valoroase, P.C.R. a luat în lunile care au urmat o serie de măsuri pentru întărirea influenței sale și a rolului său mobilizator în sînul maselor.

În ianuarie 1941, P.C.R. a adresat o nouă platformă de luptă tuturor grupărilor politice și tuturor oamenilor cinstiți, gata să lupte pentru a salva țara din situația catastrofală creată în urma politicii reacționare a claselor stăpînitoare, propunînd crearea unui larg front patriotic antihitlerist împotriva prefacerii Romîniei într-o anexă a imperialismului german, pentru independența națională [88].

Pe lîngă această sarcină centrală, platforma prevedea necesitatea luptei unite pentru amnistie generală politică, militară și agrară, încetarea oricărei forme de asuprire, înlăturarea oricărei prigoane împotriva minorităților naționale și îmbunătățirea situației celor ce muncesc.

Realizarea liniei juste a P.C.R., crearea unui larg front patriotic antihitlerist s-a lovit de poziția antipopulară a liderilor P.N.Ț. și P.N.L., care sprijinind guvernul național-legionar și mai tîrziu guvernul fascist antonescian, au respins și de astă dată propunerile P.C.R. Dar, ca și în anii anteriori, muncitorii, țăranii muncitori, intelectualitatea democrată și antifascistă au răspuns la chemarea partidului comunist.

Marea majoritate a muncitorilor din capitală și din cele mai importante centre industriale ca Valea Prahovei, Valea Jiului, Valea Bîrzavei etc. și-au îndreptat ascuțișul luptei înainte de toate împotriva legionarilor. Ei au refuzat și mai departe înregimentarea în corpul muncitoresc legionar — pseudosindicat creat în lunile dominației legionare — sau în organizațiile legionare propriu-zise [89]. Poziția lor a influențat și alte pături ale populației. Astfel, cu ocazia manifestațiilor organizate de legionari între 19 și 20 ianuarie la București, masele au dovedit prin neparticiparea lor că n-au nimic comun cu legionarii, că resping cu hotărîre întreaga lor activitate [90]. În același timp, în garnizoanele din capitală, de la Craiova etc. au avut loc atît în rîndurile concentraților, cît și între ofițeri manifestări antilegionare [91].

[87] Vezi Ion Leonida, *Un episod eroic din războiul antihitlerist*, „Studii", 1959, nr. 4, p. 222—227; Mircea Stan, Al. Neamțu, *Aspecte privind atitudinea ostilă a militarilor romîni împotriva fascismului și a pregătirii războiului antisovietic*, „Anale", 1964, nr. 1.

[88] Vezi *Documente din istoria Partidului Comunist din Romînia*, p. 335—336.

[89] Arh. C.C. al P.M.R., fond. 1, dos. 271, f. 25—27; fond. 1, dos. 244, f. 258—268.

[90] Ibidem, dos. 271, f. 67 68.

[91] Ibidem.

www.dacoromanica.ro

În ianuarie 1941, după ce contradicțiile între clica legionară și cea antonesciană au devenit foarte ascuțite, în înțelegere cu guvernanții Germaniei hitleriste, Antonescu a hotărît înlăturarea legionarilor. Vîrfurile cele mai reacționare ale claselor exploatatoare și guvernanții Germaniei hitleriste își dăduseră seama că, în cîteva luni, legionarii se compromiseseră definitiv în ochii maselor și nu le mai puteau fi de folos, neputînd asigura nici ordinea de care naziștii aveau nevoie într-o țară care în curînd trebuia să devină spatele frontului în războiul împotriva U.R.S.S. De aceea, cu ajutorul hitleriștilor, la 23 ianuarie, în urma rebeliunii legionarilor, după două zile de monstruoase crime, legionarii au fost înlăturați de la putere.

Dar înlăturarea lor și concentrarea puterii în mîinile dictatorului fascist I. Antonescu, care a patronat 4 luni de-a rîndul toate crimele legionarilor, n-au rezolvat problemele în care se zbăteau masele populare. În februarie 1941, P.C.R. a editat o broșură, intitulată *De la regimul legionar la dictatura militară*, menită să spulbere iluziile acelora care au crezut că guvernul instalat de Antonescu la 26 ianuarie ar fi reprezentat o linie nouă în politica claselor exploatatoare din Romînia. Pe baza platformei de luptă din 15 ianuarie, partidul comunist chema din nou la luptă pentru răsturnarea dictaturii militare-fasciste [92].

În primele rînduri ale luptei conduse de partidul comunist au fost, ca și în anii anteriori, muncitorii. În primăvara anului 1941, între aceștia domnea o atmosferă combativă antifascistă. Organele de represiune constatau că muncitorii ceferiști își exprimau deschis nemulțumirile în ceea ce privește salariile, scumpetea; că au „convingeri democratice"; că sînt ostili prezenței trupelor germane în țară și acțiunii acestora în general; că „încadrarea Romîniei în Axă a fost privită de la început cu rezervă de muncitorii ceferiști"; că convocarea plebiscitului de către Antonescu nu a făcut „o impresie favorabilă în rîndurile ceferiștilor" etc. [93].

După atacul mișelesc al Germaniei împotriva popoarelor iugoslav și grec, cînd P.C.R. chema masele la luptă, demascînd totodată intențiile lui Antonescu de a arunca Romînia într-un război împotriva Iugoslaviei [94], agenții Siguranței raportează că în rîndurile ceferiștilor din capitală se manifestă bucurie și admirație față de rezistența eroică a poporului iugoslav [95]. În condițiile cînd trupele germane erau încă înconjurate de mitul fals al „invincibilității" lor, datorită muncii de lămurire duse de comuniști, muncitorii ceferiști susțineau că, pînă la urmă, Germania hitleristă va fi înfrîntă. Organele fasciste au fost nevoite, din ce în ce mai des, să tragă concluzia că „ceferiștii sînt ostili fascismului și foarte apropiați de stînga" [96].

---

[92] *Documente din istoria Partidului Comunist din Romînia*, p. 337—340.
[93] Arh. C.C. al P.M.R., fond. 1, dos. 271, p. 291 294.
[94] Ibidem, f. 422.
[95] Ibidem, f. 311.
[96] Ibidem, f. 332.

www.dacoromanica.ro

O puternică radicalizare, o întărire a spiritului de luptă pentru revendicările economice, împotriva dictaturii militare-fasciste, a ocupanților germani și a războiului care se pregătea caracterizau în această perioadă nu numai pe muncitorii de la căile ferate, ci și alte detașamente ale clasei muncitoare din țara noastră. Intensificarea luptei proletariatului n-a putut fi ascunsă nici de cei mai fervenți susținători ai dictaturii militare-fasciste. Însuși Antonescu a fost nevoit să recunoască că în 1941 au participat la greve, în ciuda faptului că ele au fost interzise, 11 064 de muncitori față de 3 110 în 1939 (adică aproape de patru ori mai mulți ca în acest an) [97].

Înfruntînd prigoana cruntă a dictaturii militare-fasciste, partidul comunist a căutat necontenit forme noi de antrenare a maselor la luptă pentru redobîndirea libertăților elementare și pentru apărarea intereselor lor vitale. În primăvara anului 1941 au avut loc în toată țara acțiuni împotriva militarizării întreprinderilor, acte de nesupunere a muncitorilor față de regimul de teroare introdus de comandanții militari numiți de Antonescu. Dintre aceste acțiuni evidențiem numai unele dintre cele mai semnificative.

Metalurgiștii de la Reșița, de pildă, au refuzat să poarte brasarde și numere. Agenții Siguranței sesizau organele lor superioare că „muncitorii, și între ei mulți muncitori germani, protestaseră cu hotărîre și împotriva prelungirii zilei de lucru la 12 ore", spunînd că să lucreze 12 sau 14 ore pentru războiul hitlerist „cei care poartă uniforme hitleriste" [98]. Din aceeași notă reiese că proletarii reșițeni erau indignați din cauza încorporării uzinei în concernul hitlerist „Herman Göring" și a împînzirii ei cu directori, ingineri și alți agenți ai Gestapoului trimiși din Germania [99].

O atitudine hotărîtă împotriva încadrării Romîniei în planurile războinice ale Germaniei, a mizeriei și a introducerii unui regim de cazarmă a avut-o în această perioadă și un alt detașament important al proletariatului din țara noastră, minerii din Valea Jiului. Conduși de comuniști, mineri de la Petrila, Aninoasa, Lupeni, Lonea și alte localități au organizat între 15 aprilie și 5 mai 1941 o grevă care a devenit una din acțiunile antifasciste cele mai importante ale lunilor premergătoare dezlănțuirii războiului antisovietic [100]. Revendicările principale ale minerilor erau: majorarea salariului cu 50%, reducerea orelor de lucru, condiții omenești de lucru, asistență medicală, desființarea carcerelor și a altor pedepse de către comandantul militar, tratarea muncitorilor în mod omenesc de către toți șefii ierarhici etc. [101].

---

[97] *Trei ani de guvernare*, București, Impr. nat., 1943, p. 212.
[98] Arh. I.I.P., dos. 40 364, f. 30.
[99] Ibidem, p. 8.
[100] Vezi M. Valea, *Greva muncitorilor mineri din Valea Jiului din aprilie 1941*, în *Din istoria luptelor greviste ale proletariatului din Romînia*, vol. I, București, Edit. C.C.S., 1957.
[101] Arh. I.I.P., dos. 4 359, vol. 2, p. 179.

www.dacoromanica.ro

Încercările legionarilor şi ale hitleriştilor germani de a dezbina lupta muncitorilor, ameninţarea acestora cu împuşcarea de către ofiţerii fascişti, acţiunile teroriste ale poliţiştilor şi ale jandarmilor, care intrau din casă în casă, încercînd să forţeze minerii ca să reia lucrul, arestarea multor comunişti n-au putut împiedica pe mineri să-şi continue greva lor timp de aproape trei săptămîni. Cu toate că pînă la urmă ea a fost înfrîntă, greva minerilor din Valea Jiului a avut o mare însemnătate. Ea a lovit direct în regimul fascist, a provocat pagube prin încetarea aprovizionării cu cărbuni atît a industriei de război, cît şi a armatelor hitleriste. Ea a constituit un exemplu pentru muncitorii din întreaga ţară pentru a înteţi luptele lor împotriva mizeriei şi foametei, a terorii, a pregătirilor criminalului război antisovietic.

Deosebit de numeroase sînt acţiunile muncitoreşti în preajma izbucnirii războiului împotriva Uniunii Sovietice. În ciuda unor noi arestări în masă, care au avut loc în aceste săptămîni [102], comuniştii, desfăşurînd o activitate susţinută, au reuşit să intensifice curentul existent printre muncitori, ostil intrării Romîniei în războiul antisovietic [103]. Cînd pregătirile pentru dezlănţuirea războiului antisovietic au devenit evidente, mai ales pentru muncitorii de la calea ferată, care puteau bine observa mişcările de trupe spre răsărit, starea lor de spirit antifascistă şi antirăzboinică a devenit foarte puternică. Ceferiştii de la Iaşi, de pildă, combătînd pe legionarii care făceau propagandă pentru armata germană şi victoria celui de-al III-lea Reich, arătau ce nenorociri va aduce războiul hitlerist pentru ţara noastră [104].

În toată ţara au loc în luna iunie acţiuni revendicative, adunări de protest, greve ale muncitorilor. Continuă mişcările minerilor din Valea Jiului [105]. Iau proporţii din ce în ce mai mari şi mişcările pentru ridicarea salariilor, aprovizionarea cu alimente, încălţăminte şi îmbrăcăminte a minerilor de la Anina [106]. Muncitorii de la fabrica de piele din Agnita au organizat o manifestaţie în faţa primăriei, cerînd alimente de primă necesitate pentru ei şi familiile lor [107].

La 14 iunie, la cariera de piatră din comuna Săndulești, judeţul Turda, a avut loc o grevă pentru ridicarea salariului. Direcţia a intervenit pe lîngă autorităţile militare ca să anuleze ordinele de mobilizare pentru lucru ale greviştilor pentru a fi imediat concentraţi [108].

Puternice mişcări pentru ridicarea salariilor au loc la fabricile I.A.R. şi „Astra" din Braşov, fabrici de armament şi avioane de mare importanţă pentru pregătirile războinice ale fasciştilor. Pentru a preveni izbucnirea unei greve, guvernul hotărăşte acordarea unui spor de salariu de 20%. Muncitorii au refuzat să primească acest spor, cerînd ridicarea cu 50% a salariilor [109].

[102] Arh. C.C. al P.M.R., fond. 1, dos. 27, f. 125.
[103] Ibidem, f. 272.
[104] Ibidem.
[105] Ibidem, fond. 5, dos. 837, f. 4.
[106] Ibidem, f. 1 şi 2.
[107] Ibidem, f. 7.
[108] Ibidem.
[109] Ibidem, f. 12—13.

www.dacoromanica.ro

Deosebit de frecvente sînt acțiunile greviste în fabricile de textile și în general în industria ușoară. Cauzele acestei situații sînt concedierile în masă sau reducerea zilelor de lucru în aceste fabrici, datorită lipsei de materie primă și a tendinței guvernanților de a neglija producția bunurilor de larg consum necesare populației, concentrînd totul spre industria de război și spre aprovizionarea mașinii de război hitleriste și a armatelor de ocupație.

Criza în industria ușoară se reflectă în acțiunile de protest ale muncitorilor textiliști împotriva concedierilor în masă la fabricile „Victoria", „Venus", „Apretura" etc., la fabrica de pielărie „Mociornița" din capitală [110].

Asemenea acțiuni au loc și la fabrica de textile Irtig din Mediaș [111], la diferite fabrici de textile din Iași [112].

La 16 iunie au avut loc încetări de lucru pentru majorarea salariilor la șantierele petroliere de lîngă Giurgiu, la fabrica de textile „Ștrulovici" din Galați, la minele carbonifere de la Cozla [113].

La 18 iunie, muncitorii de la fabrica „Astra" din Arad organizează o grevă demonstrativă împotriva măsurilor teroriste ale comandantului militar și pentru a forța direcția să reia tratativele întrerupte în vederea ridicării cu 50% a salariilor și îmbunătățirii condițiilor de lucru [114].

În aceeași zi a avut loc un conflict de muncă la Pirotehnia armatei din București, cu ocazia căreia muncitorii amenințau cu începerea unei greve generale, dacă nu li se va da sporul de scumpete promis. Relatînd despre aceste conflicte, organele Siguranței antonesciene scriau că „elemente comuniste exploataseră aceste nemulțumiri ale lucrătorilor, făcînd propagandă pentru a-i determina la o acțiune grevistă" [115].

Într-adevăr, în aceste zile de grea cumpănă, atît la Pirotehnia armatei, cît și la „Tăbăcăria națională" din București [116], la tăbăcăria „Frații Nistor" din Focșani [117], la uzinele „Titan", „Ciclop", la Șantierele Navale și Arsenalul Dunării din Galați [118], la fabrica de piele din Agnita, la fabrica de postav din Sighișoara [119], la uzinele metalurgice din Ferdinand [120], comuniștii au știut să „folosească" nemulțumirile grave ale muncitorilor și să-i mobilizeze la acțiuni greviste, la încetări de lucru de scurtă durată, la adunări de protest sau manifestații în fața direcției, a primăriei sau a prefecturii [121].

Datorită acțiunilor curajoase, variate, adaptate necesităților și condițiilor locale, ale muncitorilor din diferite ramuri ale industriei, precum

110 Arh. C.C. al P.M.R., fond. 5, dos. 837, f. 15, 16, 17–20, 23, 29 și 33.
111 Ibidem, f. 18.
112 Ibidem, f. 19.
113 Ibidem, f. 21, 34 și 36.
114 Ibidem, f. 40–43.
115 Ibidem, f. 43–44.
116 Ibidem, f. 44.
117 Ibidem, f. 45.
118 Ibidem, f. 46.
119 Ibidem, f. 48.
120 Ibidem, f. 52.
121 Ibidem, f. 49–50.

www.dacoromanica.ro

și din diferite colțuri ale țării, de multe ori lupta muncitorilor a avut ca rezultat unele succese, acordîndu-li-se majorarea salariilor, un spor de scumpete sau renunțîndu-se la unele măsuri de constrîngere cu caracter fascist terorist din partea comandanților militari sau a altor organe de reprimare. Acesta a fost cazul și la fabrica de ciment „Titan" [122], la minele din Cîmpulung-Muscel [123], la rafinăriile din Ploiești [124], la „Industria optică romînă" [125] etc.

În zilele care au premers dezlănțuirii războiului împotriva U.R.S.S., creștea starea de neliniște, agitație, nemulțumire în sînul muncitorilor. Organele de reprimare notează că printre muncitorii din diferite întreprinderi, și mai ales din întreprinderile de armament, există „o stare de nemulțumire și de protest legată de scumpetea care creștea vertiginos, activitatea comandamentelor militare din fabrici și de eventualitatea unui conflict cu U.R.S.S." [126].

Comuniștii și uteciștii duceau o muncă susținută de la om la om, răspîndeau manifeste și presa ilegală de partid, foloseau pentru munca lor emisiunile prin postul de radio „Romînia liberă", scriau lozinci împotriva intrării Romîniei în războiul antisovietic pe pereții fabricilor, pe gardurile cartierelor muncitorești [127]. Sub conducerea comuniștilor, chiar în ultimele două zile înainte de izbucnirea războiului, au loc o serie de noi conflicte de muncă pe tot întinsul țării, ca, de pildă : la minele din Petroșani, Lupeni, Petrila, Aninoasa, Lonea [128], la uzinele metalurgice de la Reșița, Ferdinand, Nădrag, Topleț, la minele de aur de la Brad, la șantierele navale de la Orșova [129], la fabrica de celuloză la de Zărnești [130], la fabricile textile din Lugoj și Timișoara [131], la fabrica de cauciuc sintetic de la Banloc [132], la fabrica de hîrtie „Letea", la fabrica de zahăr de la Bod, la fabrica de acid carbonic „Phoenix" și în multe alte centre industriale ale țării [133]. În unele locuri conflictele de muncă se transformă în greve. Astfel, la 21 iunie, o zi înainte de izbucnirea războiului, au avut loc greve la : Pirotehnia armatei [134], la minele de aur ale societății „Mica" din județul Hunedoara [135], la fabrica „Țesătura" din Iași [136].

Toate acțiunile muncitorești din această perioadă, atît conflictele de muncă, cît mai ales grevele, reflectă curajul și îndîrjirea maselor muncitorești, spiritul lor combativ, conștiința de clasă din ce în ce mai ri-

122 Arhiva C.C. al P.M.R., fond. 5, f. 52.
123 Ibidem, f. 53.
124 Ibidem, f. 72.
125 Ibidem, f. 189.
126 Ibidem, f. 56—57.
127 Ibidem, f. 68 și 215.
128 Ibidem, f. 59.
129 Ibidem, f. 80.
130 Ibidem, f. 94.
131 Ibidem, f. 96.
132 Ibidem, f. 99.
133 Ibidem, f. 100 și 177.
134 Ibidem, f. 73.
135 Ibidem, f. 92.
136 Ibidem, f. 191.

www.dacoromanica.ro

dicată, convingerile lor antifasciste şi adînca lor nemulţumire în legătură cu pregătirile de război împotriva U.R.S.S.

În momentul istoric dat, aceste acţiuni, duse în condiţiile celei mai aprigi terori, au avut o deosebită importanţă. Ele au lovit în pregătirile de război ale clicii antonesciene şi ale hitleriştilor, au reprezentat puternice acte de acuzare împotriva politicii antinaţionale a claselor exploatatoare, dovezi puternice că dezlănţuirea războiului antisovietic s-a făcut fară consimţămîntul şi împotriva voinţei clasei muncitoare din Romînia.

Acţiunile antifasciste în perioada dintre izbucnirea celui de-al doilea război mondial şi declararea războiului antisovietic au demonstrat justeţea analizei făcute de comunişti că, atît în anii fascizării ţării, cît şi în anii dictaturii regale şi ai dictaturii militare-fasciste, a existat în ţara noastră posibilitatea creării unui front larg patriotic, avînd la bază frontul unic al clasei muncitoare.

În ciuda terorii sălbatice dezlănţuite împotriva lor de aparatul de reprimare al dictaturii regale, de poliţia legionară, dė Siguranţa antonesciană, de Gestapo-ul german şi în ciuda provocărilor clicii duşmănoase a lui Foriş, care se străduia să împiedice aplicarea platformei de luptă a P.C.R., să denatureze şi să falsifice linia revoluţionară a partidului, comuniştii din toate colţurile ţării au continuat lupta.

La 22 iunie 1941, împotriva voinţei maselor largi populare, Romînia a fost aruncată în prăpastia criminalului război antisovietic.

Războiul a dus la sporirea profiturilor vîrfurilor claselor exploatatoare, dar teroarea şi măsurile sălbatice de intensificare a exploatării maselor, sub scutul baionetelor hitleriste şi a frazeologiei şovine şi războinice, nu puteau duce nici la rezolvarea puternicelor contradicţii care sfîşiau de mult Romînia burghezo-moşierească, nici la întărirea poziţiilor regimului antonescian.

Muncitorii forţaţi să lucreze sub ameninţarea baionetelor şi a carcerelor, ţăranii jefuiţi prin rechiziţii permanente, soldaţii de pe front, invalizii, văduvele şi orfanii îndoliaţi şi înfometaţi înţelegeau din ce în ce mai bine necesitatea luptei împotriva guvernului antonescian.

P.C.R., care a luptat cu perseverenţă şi abnegaţie împotriva fascizării ţării, a dictaturii regale, a instaurării dictaturii militare-fasciste, a mobilizat, după declanşarea războiului, masele largi, toate forţele patriotice ale ţării la luptă pentru salvarea ţării din catastrofa în care a fost împinsă.

www.dacoromanica.ro

CONSTITUIREA ŞI ACTIVITATEA COMITETELOR DE FRONT UNIC MUNCITORESC DIN ÎNTREPRINDERI ÎN PERIOADA APRILIE—AUGUST 1944

DE

C. BARBU şi V. G. IONESCU

Unitatea clasei muncitoare constituie o necesitate obiectivă, izvorîtă din legile generale ale dezvoltării proletariatului, din cerinţele luptei sale revoluţionare pentru doborîrea capitalismului, pentru instaurarea dictaturii proletariatului şi construirea orînduirii socialiste.

Elaborînd teza cu privire la rolul proletariatului de gropar al orînduirii capitaliste, K. Marx şi F. Engels au arătat că, pentru a putea îndeplini această misiune istorică, clasa muncitoare trebuie să realizeze în primul rînd unitatea de acţiune în rîndurile sale, să-şi creeze partidul propriu, revoluţionar. K. Marx arăta că unitatea proletariatului „este indispensabilă pentru a asigura victoria revoluţiei sociale şi ţinta ei finală — desfiinţarea claselor”[1]. K. Marx a înscris în *Statutul General al Asociaţiei Internaţionale a Muncitorilor* obligaţia ca *membrii Asociaţiei Internaţionale a Muncitorilor „să depună toate eforturile pentru a unifica organizaţiile muncitoreşti fărîmiţate ale ţărilor lor respective în organizaţii naţionale, reprezentate prin organe centrale naţionale”* [2].

Dezvoltînd şi îmbogăţind învăţătura marxistă în condiţiile imperialismului, V. I. Lenin a acordat o importanţă deosebită problemei unităţii proletariatului. „Clasa muncitoare are nevoie de unitate... — scria el — Şi această unitate este infinit de scumpă clasei muncitoare şi extrem de importantă pentru ea. Dezbinaţi, muncitorii nu înseamnă nimic. Uniţi, ei sînt totul” [3]. Subliniind însemnătatea realizării unităţii clasei muncitoare, V. I. Lenin a scos totodată în evidenţă şi greutăţile care trebuiau învinse pentru atingerea acestui scop, arătînd că „din cauza relaţiilor capitaliste, care fărîmiţează, dezbină şi abrutizează, această unitate nu se creează

[1] K. Marx şi F. Engels, *Opere alese în două volume*, vol. I, ed. a II-a, Bucureşti, E.S.P.L.P., 1955, p. 400.

[2] *Ibidem*, p. 399.

[3] V. I. Lenin, *Opere complete*, ed. a 2-a, vol. 24, Bucureşti, Edit. politică, 1964, p. 207—208.

www.dacoromanica.ro

dintr-o dată, ci numai printr-o muncă perseverentă şi cu o răbdare fără margini"[4].

Puterii unite a capitalului, a dominaţiei claselor exploatatoare, proletariatul trebuie să-i opună unitatea sa de luptă, organizarea sa tot mai temeinică. De aceea, Lenin a fundamentat necesitatea vitală a creării, în primul rînd, a partidului revoluţionar, care să unească în jurul său întreaga clasă muncitoare. După crearea partidului revoluţionar înţelegerile, acordurile pentru acţiuni imediate cu caracter limitat încheiate de acesta cu muncitorii cuprinşi în diferite grupări sau fără de partid şi care se găsesc încă sub influenţa altor curente, constituie paşi importanţi pe calea făuririi unităţii depline a clasei muncitoare. În acţiunile unite îndreptate împotriva exploatatorilor şi puterii lor de stat, muncitorii dobîndesc o tot mai mare experienţă politică, recunosc în partidul marxist-leninist unicul şi adevăratul lor conducător, urmează lozincile partidului „tocmai fiindcă sînt juste, fiindcă corespund sarcinilor revoluţionare ale proletariatului, fiindcă îmbrăţişează sarcinile revoluţiei întregului popor" [5].

Aceste preţioase indicaţii ale clasicilor marxism-leninismului, precum şi experienţa pozitivă acumulată de proletariatul din alte ţări, au fost folosite de Partidul Comunist din Romînia, care, prin activitatea sa, a contribuit — la rîndu-i — prin propria sa experienţă la îmbogăţirea tezaurului mişcării muncitoreşti internaţionale în domeniul realizării unităţii de acţiune a clasei muncitoare.

Drumul spre unitatea deplină politică şi organizatorică a clasei muncitoare din Romînia a trecut prin încheierea Frontului unic muncitoresc, în aprilie 1944.

În anii dictaturii militare-fasciste şi ai războiului antisovietic, partidul comunist, acţionînd pentru unirea tuturor forţelor patriotice într-un front comun de luptă în vederea doborîrii regimului antonescian şi a eliberării ţării, a muncit — în acelaşi timp — perseverent, pentru realizarea unităţii de acţiune a clasei muncitoare. În Platforma P.C.R. din 6 septembrie 1941, trasîndu-se sarcina înfăptuirii unităţii de luptă a proletariatului în front unic muncitoresc, ca temelie a frontului naţional antifascist, se arăta: „Comuniştii trebuie să lucreze la crearea frontului unic al clasei muncitoare în întreprinderi, cu muncitorii social-democraţi... şi fără de partid. Însă în acelaşi timp trebuie realizat frontul unic şi cu Partidul Social-Democrat, cu conducătorii săi centrali şi locali, împotriva fascismului, duşmanul comun" [6]. Ca urmare a acestor indicaţii, care se întemeiau pe experienţa obţinută în timpul pregătirii şi desfăşurării eroicelor lupte din ianuarie-februarie 1933, pe unele succese înregistrate în 1934—1938, precum şi pe lupta antifascistă desfăşurată în întreprinderi, în anii războiului antisovietic, de muncitori indiferent de apartenenţa lor politică, s-au creat condiţii prielnice colaborării între comunişti şi social-democraţi.

★

[4] V. I. Lenin, *Opere complete*, ed. a 2-a, vol. 10, Bucureşti, Edit. politică, 1962, p. 287.
[5] *Ibidem*, vol. 21, Bucureşti, Edit. politică, 1963, p. 365.
[6] *Documente din istoria Partidului Comunist din Romînia*, ed. a 2-a, Bucureşti, E.P.L.P., 1953, p. 347—348.

www.dacoromanica.ro

Activitatea desfăşurată în vederea realizării Frontului unic muncitoresc s-a încadrat organic în lupta dusă de poporul muncitor condus de comunişti pentru doborîrea dictaturii militare-fasciste, pentru scoaterea Romîniei din războiul antisovietic şi întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste. Încă din primele săptămîni ale războiului, comuniştii, animaţi de un fierbinte patriotism, înfruntînd eroic teroarea aparatului represiv, au militat consecvent pentru mobilizarea tuturor forţelor patriotice, a întregului popor, în vederea realizării acestor obiective de luptă. Exprimînd încrederea fermă a comuniştilor în posibilitatea zdrobirii dictaturii militare-fasciste, tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej scria — în noiembrie 1941 din închisoarea Caransebeş: „... Marele front al popoarelor a devenit o realitate istorică şi el se întăreşte cu fiecare lovitură dată fascismului... Sînt convins că nu departe este ziua cînd această forţă monstruoasă va fi sfărîmată în mod definitiv şi pentru totdeauna" [7].

Situaţia existentă în Romînia, începînd din iunie 1941, a creat condiţiile obiective pentru organizarea mişcării de rezistenţă a poporului nostru împotriva regimului de dictatură militară-fascistă. Creşteau zi de zi nemulţumirea şi revolta maselor populare faţă de războiul nedrept împotriva Uniunii Sovietice în care fusese împinsă Romînia. Se intensificau ura şi manifestările făţişe ale maselor împotriva cotropitorilor hitlerişti care, călcînd în picioare suveranitatea Romîniei, au impus prin dictatul de la Viena ruperea din trupul ţării a nordului Transilvaniei, cedat Ungariei horthiste. În acelaşi timp, pierderile de vieţi omeneşti, mizeria cruntă, determinată de lipsurile materiale provocate de război, erau resimţite tot mai puternic de masele populare, în primul rînd de proletariat şi ţărănime. Situaţia grea în care se afla majoritatea poporului nu mai putea fi ignorată de guvernul Antonescu. Încercînd să evite manifestările generate de starea materială dezastruoasă, în publicaţiile de propagandă oficiale se încerca să se justifice lipsurile [8]. Masele populare, convinse fiind că greutăţile în care se zbăteau se datorau, în realitate, războiului şi jafului hitlerist, îşi intensificau împotrivirea faţă de regimul de dictatură militară-fascistă.

Pe acest fond se desfăşura lupta proletariatului condus de Partidul Comunist din Romînia şi în focul acestei lupte s-au creat condiţiile obiective pentru realizarea unităţii de acţiune a clasei muncitoare. În circulara C.C. al P.C.R. din iulie 1941, ca şi în Platforma P.C.R. din 6 septembrie 1941, se sublinia că sarcina istorică a partidului constă în organizarea luptei *„pentru zdrobirea fascismului sîngeros german şi a slugilor sale din toate ţările, pentru alungarea ocupanţilor germani din Romînia, pentru doborîrea bandei de trădători de la cîrma ţării în frunte cu generalul Antonescu, pentru eliberarea ţării de sub jugul sîngeros german, pentru victoria Uniunii Sovietice, pentru Romînia liberă şi independentă"* [9].

---

[7] Citat după Ion Popescu-Puţuri, *Însemnătatea istorică a insurecţiei armate din august 1944*, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.", an. X, 1964, nr. 4, p. 21.

[8] G. Macrin, *Despre greutăţile războiului (Lămuriri)*, Bucureşti, 1943, p. 6.

[9] *Documente din istoria Partidului Comunist din Romînia*, ed. a 2-a, p. 345.

www.dacoromanica.ro

În cadrul acestei lupte, un rol deosebit revenea activităţii desfăşurate în direcţia sabotării producţiei de război, a transporturilor de trupe şi armament pe front. Comuniştii din organizaţiile locale, din întreprinderi au militat cu consecvenţă pentru transpunerea în practică a acestor sarcini, pentru acţiunea comună a tuturor muncitorilor împotriva fascismului şi a războiului, pentru îmbunătăţirea condiţiilor de viaţă. Ca urmare, în numeroase întreprinderi industriale, printre care : Atelierele C.F.R.-Griviţa, Malaxa, S.T.B., „Lemaître" din Bucureşti, Uzinele din Reşiţa, Uzinele „Concordia" din Ploieşti [10] etc. muncitorii au desfăşurat în front unic o serie de acţiuni cu caracter revendicativ. Tot prin acţiune comună, în multe întreprinderi şi fabrici din industria metalurgică şi constructoare de maşini, din industria petrolieră, din transporturi — ramuri hotărîtoare ale producţiei de război — s-au organizat sabotaje [11].

Condiţiile pentru atragerea la lupta comună a unui număr mai mare de muncitori, pentru pătrunderea în masa proletariatului a ideii unităţii de luptă au devenit mai prielnice în a doua jumătate a anului 1943. Ascuţirea contradicţiilor interne, mizeria cruntă, intensificarea terorii exercitate de aparatul represiv făceau să crească ura şi împotrivirea maselor muncitoare faţă de regimul de dictatură militară-fascistă, faţă de Germania hitleristă. Lupta antifascistă a maselor era însufleţită şi de situaţia de pe front, unde glorioasa armată sovietică dădea lovituri nimicitoare armatelor hitleriste. „...Se adîncea necontenit criza politică a regimului antonescian" [12].

În aceste condiţii, în vara anului 1943, cadrele de bază ale partidului comunist, în frunte cu tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej, analizînd multilateral situaţia internă şi internaţională, pe plan politic şi militar, ajungînd la concluzia că singura posibilitate pentru răsturnarea dictaturii militare-fasciste este insurecţia armată, au trecut la elaborarea planului de pregătire şi a măsurilor de înfăptuire a acestui act revoluţionar. Sarcina istorică de a transpune în viaţă acest plan revoluţionar a revenit partidului comunist.

Însufleţiti de dragostea fierbinte de patrie şi de popor, punîndu-şi viaţa în primejdie la fiecare pas, comuniştii au dus o asiduă muncă politică în rîndul muncitorilor, pregătind răsturnarea dictaturii fasciste. Organele represive erau nevoite să înregistreze intensificarea luptei eroice a comuniştilor, pe care o apreciau — la sfîrşitul anului 1943 — ca „o realitate care prezintă un iminent pericol pentru siguranţă şi existenţa statului şi nicidecum o acţiune «imaginară»" [13].

Au fost răspîndite mii de manifeste redactate de Partidul Comunist din Romînia. În luna aprilie 1944, în capitală, la Timişoara, la Ploieşti

[10] C. Pîrvulescu, *Unitatea de acţiune a clasei muncitoare — un factor esenţial al victoriei insurecţiei din august 1944*, în *23 August 1944. Culegere de articole*, Bucureşti, Edit. politică, 1964, p. 18.

[11] I. Vinţe, *Partidul Comunist din Romînia în fruntea luptei pentru răsturnarea dictaturii fasciste*, în *23 August 1944. Culegere de articole*, p. 6—7.

[12] Gh. Gheorghiu-Dej, *A XX-a aniversare a eliberării Romîniei de sub jugul fascist*, Bucureşti, Edit. politică, 1964, p. 8.

[13] Sava Dumitrescu, *Activitatea de război a organizaţiei comuniste clandestine din Romînia*, Bucureşti, Atelierele grafice Socec S.A.R., p. 126.

www.dacoromanica.ro

şi în alte centre industriale ale ţării, în întreprinderi, în pieţele publice, pe străzi au fost difuzate manifeste prin care masele erau îndrumate la lupta pentru răsturnarea dictaturii militare-fasciste, pentru scoaterea Romîniei din războiul antisovietic, pentru alungarea hitleriştilor din ţară [14]. Lozinci ca: „Jos teroarea fascistă", „Cetăţeni, salvaţi-vă ţara luptînd contra nemţilor" au fost şablonate pe zidurile a sute de imobile [15].

Punînd în faţa muncitorilor din fiecare întreprindere revendicările concrete, comuniştii strîngeau în jurul lor masa muncitorilor — indiferent de apartenenţa lor politică — hotărîţi să lupte pentru o viaţă mai bună. Drept rezultat al acestei activităţi de grupare într-un singur front a tuturor forţelor care acţionau împotriva dictaturii militare fasciste, influenţa partidului comunist în mase a crescut, linia sa politică fiind înţeleasă şi urmată de un număr tot mai mare de muncitori fără de partid. Chestura Poliţiei Braşov, referindu-se la starea de spirit din rîndul muncitorilor raporta: „Se poate afirma cu siguranţă că, la primul moment critic pentru stat, vor da ajutor efectiv comuniştilor pentru răsturnarea actualei ordini sociale" [16]. Se creau premisele făuririi Frontului unic muncitoresc în întreprinderi.

Munca politică desfăşurată de comunişti, condiţiile de viaţă din ce în ce mai grele au dus la creşterea acţiunilor de împotrivire a muncitorilor din principalele ramuri ale industriei. Au crescut ca număr şi amploare manifestările muncitorilor pentru sporirea salariilor, pentru reducerea orelor de muncă, pentru demilitarizarea fabricilor, manifestări cărora autorităţile fasciste cu greu le mai puteau face faţă [17].

Astfel, în iunie 1943, sub presiunea celor peste 1 600 de muncitori ai Uzinelor „Nitrogen" (Tîrnăveni), conducerea întreprinderii a fost constrînsă să promită o sporire a salariilor chiar din acea lună. Dar, la 4 iulie, într-o adunare a tuturor muncitorilor, în prezenţa comandantului militar, direcţiunea fabricii a făcut cunoscut că mărirea salariilor se va efectua începînd cu data de 1 iulie 1943. S-a produs atunci o situaţie descrisă astfel de comandantul militar: „Cu multă greutate am liniştit muncitorii *spre a relua lucrul*, promiţîndu-le că vom interveni prin Statul-major să li se aprobe sporul de la 1 iunie ... Deşi mulţi se arătau neîncrezători în cuvintele noastre, totuşi reuşiserăm să liniştim spiritele şi muncitorii să se îndrepte spre ateliere, cînd, deodată, iese din mijlocul lor cu atitudine revoltătoare un lucrător şi spune cu gura mare: Domnule colonel, cu salariul ce primim ne mor copiii de foame, nu mai putem lucra în aceste condiţiuni.

---

[14] Arh. M.F.A. — M. st.-major, dos. 2/69, f. 26.

[15] Ibidem, dos. 2/69, f. 12, 45, 51, şi Arh. Procuraturii regionale Cluj, fond. Parchetul general al Curţii de apel Cluj-Sibiu, dos. nr. 3/1944, f. 115.

[16] Arh. M.F.A. M. st.-major, dos. 221/45, f. 26.

[17] Semnificativ pentru situaţia creată începînd cu a doua jumătate a anului 1943 este că, pe lîngă intensificarea măsurilor represive, autorităţile fasciste au fost obligate să desfăşoare şi o susţinută activitate propagandistică. Prin organele de presă şi prin publicarea şi difuzarea a o serie de broşuri (*Biruinţa va fi a noastră — Lămuriri pentru muncitorul romîn*; G. Macrin, *Despre greutăţile războiului* (*Lămuriri*); M. Ştefănescu, *Încrederea în noi şi în conducerea ţării* etc.) au încercat, fără succes însă, să abată muncitorii de la lupta pentru revendicările lor, să i „asocieze" la războiul dus împotriva intereselor fundamentale ale clasei muncitoare, ale poporului romîn.

www.dacoromanica.ro

La auzul intervenţiei lui, lucrătorii au încercat să-l susţină, înapoindu-se din drumul către ateliere"[18]. Trebuie reţinut faptul că, în situaţia cînd toţi muncitorii au susţinut revendicările formulate, comandantul militar nu a uzat de forţa armată de care dispunea pentru a impune muncitorilor să reia lucrul, ci a fost silit să ducă tratative, să promită intervenţia sa pentru mărirea salariului. A fost una din numeroasele acţiuni din această perioadă care au dus la făurirea unităţii de luptă a muncitorilor.

Aceeaşi situaţie, caracterizată prin „frecvente nemulţumiri şi antagonisme între patroni şi muncitori" exista şi la întreprinderea „Rieger" din Sibiu [19], care producea bombe pentru aruncătoarele Brandt de 120 m/m.

S-au înmulţit manifestările făţişe împotriva concedierilor în întreprinderile din judeţul Bacău[20], pentru îmbunătăţirea condiţiilor materiale ale muncitorilor Uzinelor „Dura" şi „Industria Lînii" din Timişoara [21], pentru majorarea salariilor muncitorilor din portul Drencova şi minerilor din Anina [22]. Tot mai des s-au opus majorării impozitelor muncitorii de la uzinele „Ferdinand", „Marginea", „Distileriile de lemn unite", Fabrica „Fraţii Feher" din Reşiţa, Uzinele „Teba", I.T.A., „Astra" şi „Industria agricolă ardeleană", toate din Arad, de la Uzinele metalurgice Cugir etc [23].

Manifestările de acest gen, care atrăgeau şi uneau în luptă majoritatea muncitorilor întreprinderilor, au devenit îngrijorătoare pentru regimul fascist. La sfîrşitul anului 1943, Marele stat major, alarmat de activitatea revendicativă din fabrici, ordona comandanţilor militari intensificarea măsurilor de împiedicare a împotrivirii muncitorilor [24].

Cu toate măsurile luate, împotrivirea muncitorilor şi unitatea lor de luptă s-au întărit. Într-o serie de uzine, muncitorii au întreprins — sub diverse forme acţiuni de sabotare a producţiei de război.

Unul din mijloacele cele mai larg utilizate a fost încetarea pentru un timp a lucrului sau lipsa nemotivată de la întreprindere, caracterizată de autorităţi drept „dezertare". Astfel, în februarie 1944, muncitorii carierei de piatră din comuna Bogata (fostul judeţ Tîrnava Mare), care deservea C.F.R., au încetat lucrul pentru o zi [25]. În lunile martie şi aprilie 1944 au fost pedepsiţi cu arest şi carceră de către comandantul militar al minelor din Petroşani pentru „dezertare" 280 de muncitori [26], iar de către comandantul militar al Uzinelor „Hunedoara" 108 muncitori. În acelaşi timp şi tot pentru acelaşi calificativ, Curtea marţială din Sibiu a condamnat la închisoare 97 de muncitori (din care 91 mineri din Valea Jiului) [27], iar Curtea marţială Braşov a condamnat 16 muncitori de la I.A.R. la

---

[18] Arh. M.F.A. Rîmnicu-Sărat, fond. Corpul VII armată, comandantul militar al Uzinelor „Nitrogen", dos 12/1943, f. 45.

[19] Arh. M.F.A. Rîmnicu-Sărat, fond. Corpul VI armată, St.-major, dos. 105/1943, f. 282.

[20] Arh. M.F.A.—M. st.-major, dos. 2/69, f. 49.

[21] Ibidem, dos. 225/74, f. 250 şi 450.

[22] Ibidem, f. 254.

[23] Ibidem, dos. 225/24, f. 228, 346, 406 şi 444.

[24] Arh. M.F.A. Rîmnicu-Sărat, fond. Corpul VI armată, St.-major, dos. 105/1943, f. 262.

[25] Ibidem, fond Curtea marţială Braşov, dos. 1 216/1944, f. 6.

[26] Arh. M.F.A. Rîmnicu-Sărat, fond Corpul VII armată, St.-major, dos. 28/1944, f. 1, 378, şi Arh. M.F.A. M. st.-major, dos. 225/74, f. 229.

[27] Ibidem, fond Corpul VII armată, St.-major, dos. 28/1944, f. 79, 378, 520, 756 şi 771.

www.dacoromanica.ro

pedepse care au variat între o lună de închisoare corecțională și 5 ani de muncă silnică [28]. În multe întreprinderi, ca, de exemplu, la Uzinele „Astra" din Arad, muncitorii au început să plece de la lucru în grup mai devreme decît era prevăzut în program [29].

În august 1943, Marele stat-major atrăgea atenția corpurilor de armată că „în ultimul timp s-au înmulțit cazurile de sabotaj și acțiunea subversivă se accentuează tot mai mult", tinzînd „a paraliza în special activitatea principalelor industrii de război" [30]. Aprecierea era întemeiată. În unele întreprinderi din industria metalurgică, minieră și petrolieră, în transporturi aveau loc acte de sabotaj [31]. Caracteristic este faptul că la aceste acțiuni coopera și participa un număr tot mai mare de muncitori. Demontarea unei bombe, descoperită înainte de a exploda în localul poștei din Orăștie, a arătat că la asamblarea ei au fost folosite piese care se lucrau în Uzinele „Astra"-Orăștie și „Malaxa"-Tohan [32].

Munca desfășurată de organizațiile locale ale P.C.R. pentru realizarea unității de luptă cu muncitorii social-democrați, acțiunile comune de împotrivire față de regimul fascist desfășurate în întreprinderi de un număr din ce în ce mai mare de muncitori au creat temelia pe care s-a înfăptuit frontul unic.

În manifestul adresat de C.C. al P.C.R. tuturor muncitorilor la 1 Mai 1944 (difuzat în capitală în noaptea de 25 spre 26 aprilie 1944) [33] se cerea: „Formați frontul unic muncitoresc de luptă pentru ieșirea imediată din războiul hitlerist! Puneți-vă în fruntea luptei de eliberare a poporului romîn! Sabotați și distrugeți prin toate mijloacele mașina de război nemțească..!" [34].

Unitatea de acțiune a proletariatului — principala forță socială a insurecției — constituia baza coaliției antifasciste din Romînia în vederea înlăturării dictaturii militare-fasciste și întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste. Crearea Frontului unic muncitoresc a devenit posibilă în prima jumătate a anului 1944, în condițiile cînd „mișcarea revoluționară se dezvolta nemijlocit din lupta întregului popor pentru eliberarea de sub jugul fascist" [35]. Atunci au putut fi înlăturate principalele cauze care au împiedicat realizarea unității de acțiune a clasei muncitoare din Romînia și care au constat, pe de o parte, în activitatea trădătoare a clicii lui Foriș, aflat în conducerea P.C.R., iar pe de altă parte în împotrivirea unor elemente de dreapta din conducerea P.S.D. față de încheierea frontului unic.

Existența în conducerea P.C.R. a lui Foriș, agent al burgheziei și imperialiștilor, precum și a clicii sale, compusă din elemente lașe, ca-

[28] Arh. Uzinelor „Tractorul"-Brașov, dos. 110/1944, f. 435.
[29] Arh. M.F.A. Rîmnicu-Sărat, fond Corpul VII armată, St.-major, dos. 28/1944, f. 372.
[30] Ibidem, fond Corpul VI armată, St.-major, dos. 132/1943, f. 90.
[31] Ibidem, dos. 88/1943, f. 337 și 339; Arh. M.F.A. M. st.-major, dos. 1/133, f. 21 și dos. 2/69, f. 10, 26.
[32] Arh. M.F.A., Rîmnicu-Sărat, fond. Corpul VII armată, St.-major, dos. 88/1943, f. 336.
[33] Arh. M.F.A. — M. st.-major, dos. 2/69, f. 10.
[34] *Documente din istoria P.C.R.*, ed. a 2-a, București, E.S.L.P., 1953, p. 379.
[35] Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări, 1955—1959*, București, Edit. politică, 1959, p. 20.

www.dacoromanica.ro

rieriste, oportuniste, a adus mari daune partidului şi luptei clasei muncitoare. Urmărind lichidarea organizaţiilor de partid, clica de trădători denatura linia revoluţionară a partidului, iar prin acţiunile provocatoare desfăşurate a frînat activitatea acestuia, fără să reuşească însă să o anihileze.

Luptînd pentru traducerea în viaţă a planului insurecţiei armate, cadrele de bază, în frunte cu tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej, au iniţiat şi înfăptuit la 4 aprilie 1944 înlăturarea din conducerea partidului a elementelor trădătoare şi capitulante [36]. Această măsură a creat condiţii favorabile încheierii unităţii de acţiune a proletariatului, luptei de eliberare. „Cu rîndurile strînse — scria atunci tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej —, cu unitatea adevărată a partidului, vom putea păşi hotărît pe calea îndeplinirii sarcinilor ce stau în faţa clasei muncitoare şi a poporului romîn în acest sector atît de important pentru desfăşurarea evenimentelor militare şi politice" [37].

Acţiunea desfăşurată de partidul comunist pe linia unităţii, presiunea din ce în ce mai puternică a muncitorilor social-democraţi — care vedeau în linia politică a partidului comunist reprezentarea intereselor fundamentale ale proletariatului —, precum şi desfăşurarea evenimentelor politice au înfrînt împotrivirea elementelor de dreapta din conducerea Partidului Social-Democrat, ajungîndu-se, în prima jumătate a lunii aprilie 1944, la încheierea Frontului unic muncitoresc.

Încheierea Frontului unic muncitoresc a întărit capacitatea de luptă a clasei muncitoare, permiţîndu-i să îndeplinească cu succes sarcina istorică de a conduce pregătirea şi înfăptuirea insurecţiei armate, dat fiind că „Frontul unic muncitoresc, realizat în aprilie 1944 între Partidul Comunist şi Partidul Social-Democrat, a constituit coloana vertebrală a coalizării tuturor forţelor politice hotărîte să lupte pentru eliberarea ţării" [38].

După încheierea acordului cu privire la unitatea de acţiune, reprezentanţi ai Partidului Comunist şi ai Partidului Social-Democrat au redactat primul manifest al Frontului unic muncitoresc. El a fost răspîndit la 1 mai 1944 în capitală şi în principalele centre industriale ale ţării. Vestind că proletariatul din ţara noastră, credincios tradiţiilor sale revoluţionare, se găseşte în fruntea luptei pentru o Romînie liberă, independentă şi democratică, în manifest se scria: „Muncitorimea îşi strînge astăzi rîndurile în *frontul unic*, la noi ca pretut indeni.

În ziua de 1 Mai, ziua ei de *luptă* şi de *speranţă*, muncitorimea organizată, unită de la comunişti pînă la social-democraţi, *cheamă întreaga clasă muncitoare*, pe toţi muncitorii organizaţi şi neorganizaţi, întreg *poporul romîn*, toate *clasele* şi *păturile* sociale, toate *partidele şi organizaţiile*,

---

[36] I. Vinţe, *Partidul Comunist din Romînia în fruntea luptei pentru răsturnarea dictaturii fasciste*, în *op. cit.*, p. 10 14; Vl. Zaharescu, *Întărirea partidului şi a legăturilor lui cu masele — factor hotărîtor în lupta pentru organizarea şi înfăptuirea insurecţiei armate din august 1944*, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.", an. VIII, 1962, nr. 4.

[37] „Scînteia", an. XXVII, nr. 4 300 din 22 august 1958.

[38] Gh. Gheorghiu-Dej, *A XX-a aniversare a eliberării Romîniei de sub jugul fascist*, p. 8.

www.dacoromanica.ro

indiferent de culoare politică, credință religioasă și apartenență socială, la *lupta hotărîtă* pentru :

Pace imediată.

Răsturnarea guvernului Antonescu. Formarea unui guvern național din reprezentanții tuturor forțelor antihitleriste.

Izgonirea armatelor hitleriste din țară, sabotarea și distrugerea mașinii de război germane!

Sprijinirea Armatei Roșii eliberatoare!

Alianța cu Uniunea Sovietică, Anglia și Statele Unite!

Pentru o Romînie liberă, democratică și independentă !" [39].

În același timp, manifestul chema clasa muncitoare la luptă pentru satisfacerea cerințelor ei imediate : ziua de lucru de 8 ore ; sporirea imediată a salariilor pe măsura scumpetei ; asigurarea dreptului de liberă organizare sindicală și politică ; libertatea de gîndire, a scrisului și a cuvîntului ; eliberarea tuturor celor închiși sau internați pentru convingerile lor și pentru lupta patriotică antihitleristă etc.

Manifestul Frontului unic muncitoresc a fost primit cu uriașă satisfacție de întreaga clasă muncitoare. „Frontul unic muncitoresc a fost închegat — scria „Romînia liberă" —, întărind astfel lupta patriotică de eliberare a muncitorimii și a poporului romîn" [40].

În principalele uzine și fabrici din capitală și din alte orașe ale țării s-au constituit comitete de front unic pe întreprinderi. Această acțiune s-a înfăptuit în cursul lunilor mai și iunie 1944. Comitetele create au avut denumiri variate : comitet F.U.M., comitet de acțiune, comitet de luptă, comitet patriotic etc.

În organizarea acestora s-a aplicat consecvent, în condițiile anului 1944, experiența valoroasă în realizarea frontului unic dobîndită în cursul pregătirii și desfășurării eroicelor lupte ale muncitorilor ceferiști și petroliști din ianuarie-februarie 1933. Aceasta reiese, de pildă, din modul cum comitetul F.U.M. (care purta chiar denumirea de comitet de acțiune) din Uzinele „Astra"-Brașov a rezolvat problema organizării și atragerii la luptă a tuturor muncitorilor. În primul rînd, s-a pornit de la ideea activizării tuturor muncitorilor, indiferent de apartenența politică. „Chiar dacă există unele deosebiri de credință (poziție politică — *n.a.*) — se sublinia într-un manifest editat de acest comitet —, nimic nu ne poate desuni în fața nevoilor de a porni la luptă" [41]. În al doilea rînd, din punct de vedere organizatoric, F.U.M. din această mare întreprindere se întemeia pe comitete de acțiune pe secții și ateliere, iar membrii acestor comitete trebuiau să fie aleși dintre „muncitorii cei mai cinstiți, devotați luptei" [42]. În al treilea rînd, comitetul de acțiune a folosit ca metodă de mobilizare la luptă a tuturor salariaților uzinei, antrenarea acestora în jurul revendicărilor politice generale îmbinate cu cele economice specifice întreprinderii. Desfășurarea luptei în vara anului 1944 a confirmat justețea acestei metode.

[39] „Romînia liberă", an. II, nr. 3 din 2 mai 1944.
[40] Ibidem nr. 6 din 28 iunie 1944.
[41] Arh. M.F.A. — M. st.-major, dos. 230/85, f. 340.
[42] Ibidem.

www.dacoromanica.ro

La fel s-au organizat comitetele F.U.M. şi în alte întreprinderi din alte oraşe ale ţării.

Comitetele F.U.M. din întreprinderi au luptat pentru înfăptuirea sarcinilor care stăteau în faţa clasei muncitoare în cadrul pregătirii insurecţiei armate, sarcini indicate în manifestul din 1 Mai 1944 al Frontului unic muncitoresc.

Comitetele F.U.M. din întreprinderi au redactat şi răspîndit manifeste care au cuprins, în primul rînd, sarcinile generale politice pentru realizarea cărora trebuia să lupte întregul proletariat, chemînd în acelaşi timp muncitorii la acţiuni pentru înfăptuirea şi a unor revendicări imediate, specifice întreprinderii. În felul acesta, prin împletirea revendicărilor politice generale cu cele economice imediate, prin antrenarea masei la luptă pentru rezolvarea lor, comitetele F.U.M. din întreprinderi au depus o muncă deosebit de utilă în educarea şi călirea politică a tuturor muncitorilor.

Comitetul patriotic ceferist, chemînd la lupta pentru mărirea imediată a salariilor, împotriva orelor suplimentare, împotriva împrumuturilor forţate, explica muncitorilor că aceste acţiuni ale lor vor contribui la „ieşirea imediată din război şi încheierea păcii cu Naţiunile Unite ; răsturnarea guvernului Antonescu şi formarea unui guvern din reprezentanţii tuturor grupărilor antihitleriste" [43].

În manifestul redactat de Comitetul de acţiune al muncitorilor din Uzinele „Astra"—Braşov (iunie 1944), făcîndu-se o amănunţită analiză a situaţiei politice a ţării, a clasei muncitoare, precum şi a problemelor specifice întreprinderii [44], se indica astfel sarcina fundamentală : „Lupta pentru cerinţele noastre minimale trebuie să o legăm cu lupta întregului proletariat romîn şi a întregului popor romîn pentru : ieşirea imediată

---

[43] „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.", an. V, 1959, nr. 4, p. 128.

[44] În manifestul intitulat „Fraţi muncitori ai Uzinelor «Astra», Muncitoare şi fraţi mai mici, ucenici, prieteni maiştri, ingineri şi funcţionari !" se arăta : „Către sfîrşitul celui de-al treilea an de război impus nouă de cotropitorii hitlerişti şi slugile lor trădătoare de ţară de la cîrma ţării, situaţia noastră din uzină a întrecut marginea oricărei răbdări. Unii dintre noi au putut fi înşelaţi în tot acest timp cu minciuni mereu înnoite că guvernul şi conducerea uzinei se interesează îndeaproape de bunăstarea noastră ; dar nu poate să nu fie lămurit acum — pentru oricine că s-au folosit de asemenea mijloace tocmai pentru a face din noi sclavi supuşi într-un război care s-a dus şi se duce împotriva propriilor noastre interese.

Acum, cînd ziua socotelilor se apropie, cînd marginile răbdării noastre au fost trecute şi guvernul şi conducerea uzinei şi-au dat arama pe faţă, cînd :

1. orele suplimentare ni se impun acum prin teroare deschisă ;
2. numai în ultima vreme 173 dintre noi au fost pedepsiţi cu carceră şi închisoare ;
3. „mustrările" repetate ne dijmuiesc salariul, şi aşa prea neîndestulător ;
4. o parte dintre ingineri şi maiştri ne bruschează şi ameninţă în tot felul ;
5. peste toate astea, colonelul Strat şi directorul Vineş, ca nişte asasini de profesie, pun la cale cu sînge rece — nimicirea noastră prin anunţarea tîrzie a alarmelor aeriene...

Dar înfăţişarea şicanelor şi suferinţelor pe care le suportăm în uzină e fără sfîrşit.

De unde oare atîta nesocotinţă faţă de nevoile noastre şi atîta curaj în a ne lovi ? E limpede că nesocotinţa faţă de nevoile noastre şi curajul cu care ne lovesc... îl au *din pricina lipsei de organizare a noastră.*

E tot atît de limpede că trebuie să ne organizăm. *SĂ NE ORGANIZĂM...*

Trebuie să trecem imediat la formarea de comitete de acţiune pe secţii şi ateliere, alegînd în aceste comitete pe muncitorii cei mai cinstiţi, devotaţi luptei noastre şi curajoşi". (Arh. M.F.A.—M. st.-major, dos. 230/85, f. 340—343).

www.dacoromanica.ro

din războiul hitlerist, sabotarea producției de armament pentru războiul hitlerist, alungarea cotropitorilor germani din țară, răsturnarea guvernului trădător..." [45]. Pentru a contribui activ la îndeplinirea obiectivelor indicate, muncitorii de la „Astra" erau îndemnați ca — pe lîngă lupta pentru o serie de revendicări economice imediate — să saboteze refacerea secțiilor distruse de bombardament, să refuze în masă să urmeze uzina în dispersare [46].

Comitetul de eliberare națională al muncitorilor din Galați, în manifestul răspîndit în iunie 1944, arătînd că, „în ultimele lor svîrcoliri, nemții ne prefac țara în ruină", în timp ce „floarea tineretului nostru cade pe cîmpul de luptă împins la pieire de forțele fasciste", sublinia că, „pentru a salva existența națională, libertatea, independența și integritatea patriei" [47], era necesar să se strîngă rîndurile împotriva dușmanului de moarte, fascismul, să fie alungați ocupanții hitleriști din țara noastră.

Comitetul patriotic al muncitorilor de la S.E.T. (București), cel de la S.T.B. și comitetul F.U.M. de la „Malaxa" (București) în manifestele editate îndemnau la luptă pentru zădărnicirea împrumutului înzestrării armatei, împotriva evacuării fabricilor, pentru sabotarea producției de război [48].

La Timișoara, comitetul de front unic se adresa maselor largi muncitoare printr-un manifest scris în limbile romînă și maghiară, arătîndu-le că „sabotajul este o armă la îndemîna tuturor", chemîndu-le să depună toate eforturile pentru lovirea mașinii de război [49]. Într-un manifest al comitetului F.U.M. din Arad se arată muncitorilor că „este o datorie națională a fiecăruia să organizeze acte de sabotaj în fabrici, ateliere" [50]. Comitetul patriotic al muncitorilor din Brăila îndruma la organizarea sabotajelor și a altor acțiuni care să ducă la izgonirea nazi știlor din țară [51].

Timpul scurt dintre aprilie și august 1944, teroarea, condițiile de război, cînd fabricile își dispersau întregul personal, creîndu-se secții în mai multe localități, nu au permis constituirea comitetelor de front unic muncitoresc în toate întreprinderile. De asemenea, din cauza acelorași împrejurări, nu toate comitetele au putut organiza manifestări de amploare. Dar realizarea Frontului unic muncitoresc a insuflat un puternic avînt în lupta proletariatului, avînt ce s-a făcut simțit în împotrivirea continuă, în forme variate, bazată în toate întreprinderile pe revendicările formulate în manifestul de 1 Mai al F.U.M. [52].

---

[45] Arh. M.F.A.— M. st.-major, dos. 230/85, f. 340.

[46] Ibidem, f. 343.

[47] Arh. M.F.A.— M. st.-major, dos. 2/138, f. 171.

[48] „Romînia liberă", an. II, nr. 6 din 28 iunie 1944; „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.", an. V, 1959, nr. 4, p. 131.

[49] Arh. Procuraturii regiunii Cluj, fond. Parchetul general al Curții de apel Cluj-Sibiu, dos. 3/1944, f. 61.

[50] Ibidem, dos. 3/1944, f. 45.

[51] Arh. M.F.A. — M. st.-major, dos. 244/70, f. 74.

[52] R. Florian, *Insurecția armată de la 23 August 1944, începutul revoluției populare în țara noastră*, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.", an. V, 1959, nr. 4.

www.dacoromanica.ro

Crearea comitetelor de Front unic muncitoresc a fost sprijinită de organizaţiile locale ale Partidului Comunist din Romînia, care, începînd din aprilie 1944, şi-au intensificat activitatea. Munca de la om la om a fost împletită cu răspîndirea de manifeste editate de partid. Manifestele difuzate în Bucureşti şi în principalele oraşe ale ţării în perioada aprilie—august 1944 chemau masele muncitoare la lupta pentru răsturnarea guvernului dictaturii miliare-fasciste, la organizarea actelor de sabotaj care să lovească în maşina de război, la alungarea fasciştilor germani din Romînia [53].

Prin comitetele de front unic din întreprinderi, lupta muncitorilor împotriva regimului de dictatură fascistă a fost orientată în direcţiile: cereri colective de înfăptuire a unor revendicări; munca cu randament scăzut; lipsa nemotivată de la lucru; intensificarea acţiunilor de sabotaj.

În lunile aprilie—august 1944, au căpătat amploare acţiunile colective de protest împotriva regimului fascist şi pentru impunerea unor revendicări economice [54]. La aceste acţiuni au participat totalitatea sau cea mai mare parte a muncitorilor din întreprinderea respectivă. Şi în anii 1941—1943 muncitorii din unele întreprinderi au protestat, arătîndu-şi nemulţumirea lor faţă de condiţiile grele de muncă şi de viaţă. În vara anului 1944, manifestările făţişe de nemulţumire au căpătat însă un caracter permanent, general [55]. Greutăţile de ordin economic care apăsau asupra muncitorilor s-au înmulţit în această perioadă. Decalajul dintre salarii şi scumpete a fost accentuat prin creşterea excesivă a impozitelor, care în mai 1944 reprezentau 41,52—44,46 la sută din salariile funcţionarilor şi 44,35—47,11 la sută din salariile muncitorilor [56]. La aceasta s-a adăugat obligativitatea subscrierii la împrumutul de înzestrare a armatei, în virtutea căruia muncitorilor

---

[53] Arh. M.F.A. M. st.-major, dos. 2/69, f. 218, 220; dos. 240/70, f. 74; Arh. Procuraturii regiunii Cluj-Arad, Parchetul general al Curţii de apel Cluj-Sibiu, dos. 3/1944, f. 115; Arh. st. Bîrlad, fond. Poliţia oraşului Focşani, dos. 7/1944, f. 225.

[54] Arh. M.F.A. — M. st.-major, dos. 230/85, f. 187; Arh. st. Ploieşti, fond. Prefectura jud. Prahova, dos. 255/1944, f. 71 şi dos. 368/1944, f. 1; „Romînia liberă", an. II, nr. 5 din 16 iunie 1944 şi nr. 6 din 28 iunie 1944; R. Florian, *op. cit.*; M. Covaci, *Contribuţia muncitorilor din Valea Prahovei sub conducerea P.C.R. la lupta pentru răsturnarea dictaturii fasciste şi zdrobirea trupelor hitleriste*, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.", an. V, 1959, nr. 4; N. G. Munteanu, *Acţiuni muncitoreşti desfăşurate la Galaţi şi Brăila împotriva exploatării capitaliste şi a dictaturii militaro-fasciste (1941—1944)*, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.", an. IX, 1963, nr. 4; M. C. Stănescu şi V. I. Mocanu, *Din lupta antifascistă a oamenilor muncii din regiunea Braşov sub conducerea P.C.R. între anii 1941 şi 1944*, în „Studii", an. XVI, 1963, nr. 6.

[55] Din date care nu pot fi considerate complete rezultă că s-au manifestat făţiş asemenea nemulţumiri de către muncitorii principalelor întreprinderi din: Anina, Arad, Braşov, Bucureşti, Buşteni, Cîmpina, Cîmpulung-Muscel, Comăneşti, Constanţa, Craiova, Cugir, Drencova, Făgăraş, Galaţi, Giurgiu, Piatra-Olt, Ploieşti, Reşiţa, Sadu, Sinaia, Timişoara, Tîrnăveni, Valea Jiului, Valea Prahovei, Zărneşti etc. (conform: Arh. M.F.A. — M. st.-major, dos. 2/69, f. 123; 219/73, f. 46; 221/31, f. 32, 186, 187, 358, 363; 221/47, f. 10, 280, 282; 225/85, f. 307, 383; 244/70, f. 91, 156; Arh. M.F.A. Rîmnicu-Sărat, fond. M.P.R., Direcţia superioară tehnică, dos. 120, vol. 1, f. 325; dos. 120, vol. 2, f. 38, 65, 304; Arh. st. Craiova, fond Inspectoratul general administrativ, dos. 2b/1941, f. 78, 92; Arh. centrală a Uzinelor „Steagul roşu"-Braşov, fond Direcţia generală „Astra" dos. 17/1944, nenumerotat.

[56] Arh. M.F.A. — M. st.-major, dos. 221/31, f. 186.

www.dacoromanica.ro

din toate întreprinderile trebuiau să li se reţină salariile pe o lună [57]. În cadrul subscrierii pentru împrumut, muncitorii de la Uzinele „Astra"— Braşov, au fost impuşi la plata a 100 000 000 de lei [58]. În luna mai 1944 a fost creat un nou impozit, denumit impozitul statistic, în valoare de 1 000 de lei, obligatoriu pentru orice persoană între 21 şi 60 de ani [59].

Începînd din aprilie 1944, numeroase întreprinderi n-au mai plătit salariile la timp şi în întregime, salarii ce se cuveneau muncitorilor după efectuarea reţinerilor. Aceasta a fost situaţia în multe întreprinderi petroliere din Valea Prahovei [60], în întreprinderile carbonifere din Comăneşti [61] etc. Uzinele „Astra" — Braşov, au plătit la 1 mai 1944, salariile muncitorilor şi funcţionarilor numai în proporţie de 30% [62]. Această stare de lucruri a făcut ca ura tuturor muncitorilor împotriva dictaturii fasciste — regim de teroare şi cruntă exploatare — să ajungă la culme [63], a creat condiţii ca masa muncitorilor din majoritatea uzinelor şi fabricilor să fie cuprinsă în lupta pentru impunerea revendicărilor cuprinse în manifestul F.U.M. din 1 Mai 1944.

Pe acest teren, în întreprinderile unde au fost constituite comitetele F.U.M. (precum şi în unele întreprinderi unde nu se constituiseră încă) au avut loc proteste colective ale muncitorilor [64].

În iunie 1944, muncitorii de la întreprinderea „Lemaître" din Bucureşti, îndrumaţi de comitetul F.U.M., au trecut la acţiune pentru îmbunătăţirea condiţiilor de muncă şi de trai.

În cursul lunii iunie 1944, ei au încetat de trei ori lucrul, s-au adunat în faţa biroului direcţiei fabricii şi au cerut : mărirea salariilor, reducerea orelor de lucru, un împrumut pentru evacuarea familiilor lor. La început, direcţiunea a încercat iniţierea unor tratative de lungă durată. În faţa dîrzeniei muncitorilor, ea a fost silită să accepte reducerea orelor de muncă

---

[57] Arh. M.F.A. — M. st.-major, dos. 2/69, f. 123.

[58] Arh. centrală a Uzinelor „Steagul roşu"-Braşov, fond Direcţia generală „Astra", dos. 17/1944, nenumerotat.

[59] Arh. M.F.A. Rîmnicu-Sărat, fond M.P.R., Direcţia superioară tehnică, dos. 120, vol. 1, f. 325.

[60] Arh. M.F.A. — M. st.-major, dos. 2/69, f. 359.

[61] Ibidem, dos. 244/70, f. 343.

[62] Arh. centrală a Uzinelor „Steagul roşu"-Braşov, fond Direcţia generală „Astra", dos. 17/1944, nenumerotat.

[63] Referindu-se la această situaţie, Inspectoratul regional de poliţie Ploieşti scria următoarele : „Rezistenţa morală a populaţiei se dovedeşte destul de slabă. În mijlocul ei se manifestă... glasuri tot mai revoltate şi mai curajoase împotriva Germaniei... Muncitorimea este continuu nemulţumită faţă de plafonul de salarizare şi standardul de viaţă. Fiecare îşi manifestă nemulţumirea şi îngrijorarea. S-a semnalat tendinţa elementelor comuniste de a exploata aceste nemulţumiri, acţiuni ce urmează să se desfăşoare în trei etape :

a. propagandă printre muncitori de a solicita împrumuturi, avansuri, ajutoare ;

b. instigaţie la protest colectiv al muncitorilor ;

c. trecerea la conflicte de muncă, greve şi acte violente".

Siguranţa Braşov consemna în darea de seamă pe luna iunie 1944 : „Insuficienţa salariilor, care sileşte pe muncitor să ducă o viaţă grea, plină de lipsuri, şi asprimea unor măsuri luate de conducerile întreprinderilor unde ei lucrează produce o stare de permanentă nemulţumire. Muncitorii trăiesc într-o efervescenţă continuă. Ei aşteaptă o schimbare favorabilă pe care o văd mai uşor realizabilă numai într-un regim comunist" (Arh. M.F.A. — M. st.-major, dos. 221/47, f. 235 şi dos. 230/85, f. 405).

[64] Arh. M.F.A. M. st.-major, dos. 221/47, f. 235.

www.dacoromanica.ro

de la 11 ore şi jumătate la 8 ore şi jumătate pe zi, precum şi un ajutor de 5 000 de lei pentru fiecare muncitor. Cu acest prilej, muncitorii de la „Lemaître" au anunţat că refuză să subscrie la împrumutul apărării naţionale [65]. La fel, sub îndrumarea Comitetului F.U.M. de la „Malaxa", muncitorii în totalitatea lor au protestat împotriva bătăii, a carcerei şi a altor metode teroriste utilizate de comandamentul militar al întreprinderii [66].

La 30 iunie 1944, muncitorii din întreprinderile industriale din oraşul Cîmpina au ales o delegaţie formată din peste 100 de muncitori şi au întocmit în scris revendicările lor, printre care: plata imediată a avansului; plata urgentă a zilelor de concediu pe anul 1944; întreprinderile să primească îmbrăcăminte şi încălţăminte la preţ oficial, iar muncitorii să achite costul lor în rate. Delegaţia s-a prezentat la Comandamentul garnizoanei Cîmpina, căreia i-a înmînat, în scris, revendicările formulate. În acelaşi timp a făcut comunicarea că muncitorii vor înceta lucrul, dacă revendicările lor nu vor fi satisfăcute [67]. La 2 august, muncitorii Atelierelor centrale „Astra romînă" din Poiana-Cîmpina s-au adunat în faţa clădirii administraţiei. O delegaţie formată din 5 muncitori s-a prezentat directorului şi l-a determinat să intervină la centrala societăţii pentru mărirea salariilor [68].

În Bucureşti, muncitorii de la Întreprinderea „Otto Gagel" au impus prin acţiune comună restituirea de către patroni a sumei reţinute în luna mai pentru împrumutul apărării. O delegaţie de 60 de muncitori s-a prezentat la direcţie, arătînd că salariaţii întreprinderii nu vor să subscrie la împrumut. „Noi cerem mărirea salariilor — a precizat delegaţia —, nu scăderea lor prin împrumuturi forţate pentru război" [69]. La fel, muncitorii din întreprinderile din Braşov au protestat în comun în luna iunie 1944 împotriva împrumutului apărării naţionale şi a impozitului statistic[70].

Acţiuni asemănătoare au avut loc şi în alte întreprinderi din ţară. Muncitorii de la „Ford-Romîn" din Bucureşti au refuzat în luna iunie să plece din Bucureşti după secţiile întreprinderii dispersate în provincie [71].

Pe măsura realizării F.U.M., în întreprinderi a luat amploare — ca o formă a împotrivirii — scăderea intensităţii muncii în timpul orelor de lucru, precum şi lipsa de la lucru.

La sfîrşitul lunii mai 1944, autorităţile de resort sesizau intenţia muncitorilor mineri din Valea Jiului de a nu se mai prezenta la lucru [72].

În luna mai, la 40 de întreprinderi metalurgice din Ploieşti, Braşov şi Bacău au fost pedepsiţi — pentru lipsă de la lucru — 247 de muncitori cu 630 de zile de arest, iar 75 au fost trimişi în faţa Curţii marţiale [73].

[65] „Romînia liberă", an. II, nr. 5 din 16 iunie 1944; „Buletinul capitalei", an. I, nr. 5 din 1 iulie 1944.
[66] „Romînia liberă", an. II, nr. 5 din 16 iunie 1944.
[67] Arh. st. Ploieşti, fond. Prefectura judeţului Prahova, dos. nr. 368/1944, f. 1.
[68] Ibidem, inv. nr. 255/1944, f. 71.
[69] „Romînia liberă", an. II, nr. 6 din 28 iunie 1944.
[70] Arh. M.F.A. — M. st.-major, dos. 230/85, f. 187.
[71] „Romînia liberă", an. II, nr. 6 din 28 iunie 1944.
[72] Arh. M.F.A. — M. st.-major, dos. 2/69, f. 123.
[73] Ibidem, dos. 221/47, f. 336/337.

www.dacoromanica.ro

O mare parte din muncitorii din Braşov, şi în special femeile, profitînd de starea de confuzie a primelor zile de bombardament, au părăsit uzinele. Cazuri de asemenea natură s-au înregistrat la fabricile „Voina", „Metrom" şi „Astra". La aceasta din urmă, în secţia 391/580, încadrată cu 253 de muncitori, mai lucrau la 26 iunie 1944 numai 136, restul fiind „dezertori"[74].

În luna iulie, la 3 întreprinderi importante pentru industria de război (Uzinele „Voina"-Braşov, „Pirotehnia"-Sadu şi Uzinele „Mărgineanca") erau puşi sub urmărire pentru lipsă nemotivată de la serviciu un număr de 617 muncitori [75]. Absenţe numeroase de la lucru erau semnalate în luna iulie şi la Uzinele „Concordia" din Ploieşti [76].

În luna august a crescut în mare măsură numărul celor care absentau nemotivat. Astfel în perioada 1—23 august 1944, la Uzinele „Mărgineanca" au lipsit 676 de muncitori, faţă de 359 cîţi lipsiseră în cele 31 de zile ale lunii iulie [77].

După realizarea F.U.M., în întreprinderi a fost larg utilizată metoda micşorării randamentului în orele de muncă, în scopul scăderii producţiei de război. Conducerea minelor statului din Cartej-Hunedoara constata „tendinţa de încetineală a lucrului atunci cînd muncitorii nu sînt supravegheaţi îndeaproape"[78]. În întreprinderile din judeţul Bacău, în luna iunie, producţia era sub limita normală [79]. Tot în luna iunie, producţia a fost cu mult sub normal şi la Uzinele „Astra"-Braşov. Referindu-se la starea de lucruri din întreprinderile locale, Siguranţa Braşov aprecia în iulie 1944 — că muncitorii „nu mai au nici o poftă de lucru, iar frecvenţa în uzină credem că o fac numai datorită măsurilor drastice ce se iau contra celor ce părăsesc lucrul"[80]. Aceeaşi situaţie exista şi la Uzinele „Lemaître" (care fabricau obuze) unde randamentul era jumătate din cel normal, la Uzinele „Rogifer"-Bucureşti, unde se constatau „cazuri de neglijenţă şi delăsare", la „Pirotehnia"-Sadu, unde conducerea se plîngea că unii lucrători nu execută ordinele primite [81]. Această formă de luptă, împiedicînd producţia de război, a făcut — aşa cum era silită să constate şi Siguranţa din Ploieşti — ca „industria să sufere foarte mult" [82].

În manifestul de 1 Mai 1944 al C.C. al P.C.R., precum şi în cel al F.U.M., muncitorii erau chemaţi să facă greve pentru a lovi în regimul de dictatură militară fascistă, în războiul criminal. Această indicaţie a fost transpusă în viaţă acolo unde condiţiile obiective au permis, în special la acele întreprinderi care nu au dispersat muncitorii. Grevele, deşi nu au fost de lungă durată, au avut o influenţă puternică asupra tuturor muncitorilor şi altor pături sociale care au luat cunoştinţă de ele, au arătat

---

[74] Arh. M.F.A.—M. st.-major, dos. 230 85, f. 307.
[75] Arh. M.F.A. Rîmnicu-Sărat, fond. M.P.R., Direcţia superioară tehnică, dos. 120, vol. 2, f. 41 43.
[76] Ibidem, f. 142.
[77] Ibidem, f. 297.
[78] Arh. M.F.A. — M. st.-major, dos. 225 74, f. 233.
[79] Ibidem, dos. 221/47, f. 168.
[80] Ibidem, dos. 230/85, f. 442.
[81] Arh. M.F.A. Rîmnicu-Sărat, fond. M.P.R., Direcţia superioară tehnică, dos. 120, vol. 2, f. 43, 175, 188, 196.
[82] Arh. M.F.A. — M. st.-major, dos. 221/47, f. 238.

www.dacoromanica.ro

neputința regimului fascist de a stăvili lupta proletariatului. Astfel, chiar către sfîrşitul lunii aprilie 1944, au declarat grevă muncitorii atelierului de tîmplărie, „Sterdeanu"[83] din Orăştie (atelier care coopera cu turnătoria Uzinelor „Cugir") şi au încetat lucrul pentru o scurtă perioadă hamalii din portul Galaţi [84].

În luna iunie, muncitorii de la Uzinele „Lemaître", conduşi de comitetul F.U.M., au cerut reducerea numărului orelor de muncă (se lucra 10 ore şi jumătate). Direcţiunea refuzînd satisfacerea cererii, muncitorii au făcut grevă, obţinînd pe această cale ziua de muncă de 8 ore şi jumătate [85].

La „Pirotehnia"-Sadu, un grup de muncitori au încetat lucrul timp de două ore în ziua de 3 iunie în semn de protest faţă de reţinerile făcute din salariu [86]. Printre grevele care au avut loc în întreprinderile industriale de război se numără şi aceea din 2 august a lucrătorilor secţiei de focoase din fabrica „Malaxa"-Tohanul Vechi. Ea a fost declanşată de neplata salariului la timp. Lucrul a fost reluat în aceeaşi zi, după ce conducerea întreprinderii a achitat în întregime sumele cuvenite muncitorilor [87].

În manifestul din 1 Mai 1944 al F.U.M., muncitorii erau chemaţi să lovească şi să distrugă prin toate mijloacele maşina de război. Printre formele folosite în acest scop, după crearea comitetelor de acţiune în întreprinderi, a fost intensificarea acţiunilor de sabotaj, în special în industria petrolieră, de armament, transporturi etc.

Producţia de război a fost serios lovită prin incendierea a o serie de întreprinderi. Pe această cale au fost grav avariate — la 24 mai 1944 — instalaţii ale întreprinderii „Unio-Chimica" din Tîrnăveni [88]. La Ploieşti, la 2 iulie, a fost scoasă din funcţiune o instalaţie de distilare a benzinei din rafinăria „Vega" [89], iar la 4 august au fost complet distruse depozitele de carburanţi şi de materiale tehnice ale întreprinderii „Continentala" [90]. A fost de asemenea incendiată şi fabrica „O. L. Gagel" din Bucureşti, care producea pîine pentru trupele germane [91].

La Reşiţa, puternic centru al industriei siderurgice şi metalurgice — deosebit de important pentru industria de război —, s-au organizat o serie de acţiuni de sabotaj. Astfel, la 15 iulie 1944, procesul de producţie a fost întrerupt 12 ore, deoarece cablul electric Anina-Reşiţa a fost tăiat [92]. La sfîrşitul aceleiaşi luni a fost descoperită în ultimul moment încercarea de a se arunca în aer barajul de la Văliug, ceea ce ar fi dus la paralizarea întregii activităţi în fabricile din Reşiţa [93].

---

[83] Arh. M.F.A.—M. st.-Major, dos. 225/74, f. 156.
[84] Ibidem, fond. 2/60, f. 119.
[85] „Romînia liberă", an. II, nr. 5 din 16 iunie 1944.
[86] Arh. M.F.A. Rîmnicu-Sărat, fond. M.P.R., Direcţia superioară tehnică, dos. 120, vol. 1, f. 334.
[87] Arh. M.F.A. — M. st.-major, dos. 230/85, f. 478 479.
[88] Arh. M.F.A. Rîmnicu-Sărat, fond. M.P.R., Direcţia superioară tehnică, dos. 120, vol. 2, f. 98.
[89] Arh. M.F.A. — M. st.-major, dos. 1/133, f. 144.
[90] Ibidem, f. 209.
[91] „Înainte", an. II, nr. 78/87 din 6 mai 1944.
[92] Arh. M.F.A. M. st.-major, dos. 1/133, f. 174.
[93] Arh. st. Oradea, fond. Legiunea de jandarmi, nr. 2, dos. 456, f. 501.

www.dacoromanica.ro

În acelaşi timp, organizarea actelor de sabotaj în întreprinderi s-a lărgit şi în alte centre industriale, ca Timişoara, Bacău etc. [94].

S-a intensificat activitatea de sabotaj şi în domeniul transporturilor. În noaptea de 30 aprilie 1944, în bazinul docurilor din Galaţi a fost scufundat un şlep cu motor, încărcat cu 30 de vagoane de muniţii şi armament [95]. În iunie, personalul unor tancuri petroliere romîneşti din portul Orşova a refuzat să plece pe Dunăre, întîrziind astfel transporturile cu cîteva zile [96].

Îmbrăcînd diverse forme, s-a lărgit activitatea de sabotaj şi la C.F.R. Una din aceste forme o constituia întîrzierea în punerea la dispoziţie a vagoanelor necesare, precum şi în întîrzierea efectuării transporturilor de armament, muniţii şi carburanţi necesare frontului [97]. Este cunoscută activitatea grupului de partizani Carpaţi în direcţia avarierii şi distrugerii trenurilor petroliere [98]. Numeroase alte acţiuni desfăşurate în domeniul transporturilor feroviare au produs daune însemnate susţinerii frontului hitlerist. Astfel, la sfîrşitul lunii aprilie 1944, o porţiune a liniei ferate dintre Focşani şi Putna Seacă a fost minată şi distrusă. Între pagubele produse a fost şi scoaterea din circulaţie a unei locomotive [99]. O acţiune asemănătoare s-a repetat la 28 iunie lîngă Mărăşeşti [100], important nod de cale ferată. În cursul lunii iulie 1944, în staţia Urziceni a fost incendiat un transport de cărbuni [101] iar pe linia Buzău-Făurei au fost incendiate şi avariate 4 trenuri petroliere [102].

Aceste acţiuni în domeniul transporturilor feroviare, lovind serios în maşina de război fascistă, au alarmat comandamentul german al grupului de armate Ucraina de sud, care era silit să constate că „actele de sabotaj la instalaţiile feroviare au sporit" [103].

Actele de sabotaj s-au extins şi asupra unor instalaţii militare. Astfel, la Braşov a fost distrusă legătura telefonică a unei baterii de artilerie antiaeriană şi cablul unui proiector [104], la Sibiu a fost tăiat firul telefonic al unei unităţi militare [105], iar la Buzău, în trei rînduri în cursul lunii iulie, a fost rupt cablul de legătură telefonică între autorităţile locale şi capitală [106].

Intensificarea acestor acţiuni în vara anului 1944 a determinat autorităţile militare antonesciene din capitală, de pe Valea Prahovei etc. să

---

[94] Arh. st. Oradea, fond Legiunea de jandarmi, nr. 2, dos. 456, f. 501.
[95] Arh. M.F.A. — M. st.-major, dos. 2/69, f. 60.
[96] Ibidem, dos. 1/133, f. 118.
[97] Ibidem, fond. M.P.R., Direcţia superioară tehnică, dos. 120, vol. 2, f. 65.
[98] „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.", 1957, nr. 3, p. 123.
[99] Arh. M.F.A. — M. st.-major, dos. 2/69, f. 12.
[100] Ibidem, dos. 2/65, f. 84.
[101] Ibidem, dos. 224/70, f. 425.
[102] Ibidem; vezi şi Arh. st. Crişana, fond. Legiunea de jandarmi, nr. 2, dos. 456 f. 501.
[103] Arh. M.F.A. — M. st.-major, dos. 2/65, f. 84.
[104] Arh. M.F.A. Rîmnicu-Sărat, fond. Curtea marţială Braşov, dos. 3 333/1944, f. 3.
[105] Arh. M.F.A. — M. st.-major, dos. 1/133, f. 21.
[106] Ibidem, dos. 244/70, f. 425.

www.dacoromanica.ro

ia măsuri excepţionale, prin care au încercat — fără succes — stăvilirea sabotării producţiei de război.

Avîntul luptei antifasciste conduse de Partidul Comunist Romîn, nemulţumirea şi revolta crescîndă a maselor populare, starea de spirit antihitleristă din armată sporeau deruta şi panica în rîndurile cercurilor reacţionare, adînceau necontenit criza politică a regimului de dictatură militară-fascistă, grăbind momentul înfăptuirii insurecţiei armate. În aceste condiţii, proletariatul din Romînia, realizîndu-şi unitatea de acţiune şi manifestîndu-se ca principală forţă socială a insurecţiei, chema, prin manifestul din iulie 1944 al Frontului unic muncitoresc, „în ceasul de grea cumpănă, întregul popor romîn, toate partidele şi organizaţiile ... să formeze un singur şi puternic Front patriotic naţional, care să pornească imediat la luptă hotărîtă pentru ... răsturnarea guvernului Antonescu ... formarea unui guvern naţional din reprezentanţii tuturor forţelor antihitleriste ... cucerirea libertăţii, independenţei naţionale şi drepturilor cetăţeneşti. Pentru Romînia liberă, democratică şi independentă !" [107].

Crearea de către Partidul Comunist din Romînia şi Partidul Social-Democrat a Frontului unic muncitoresc a avut o mare însemnătate pentru „unirea tuturor forţelor patriotice antihitleriste şi mobilizarea maselor populare, pentru înfăptuirea insurecţiei armate de la 23 August 1944, care a însemnat o cotitură istorică în destinele poporului romîn, trecerea la adînci transformări revoluţionare în patria noastră " [108].

Constituirea comitetelor F.U.M., acţiunile organizate şi lupta comună a muncitorilor din fiecare întreprindere au contribuit la adîncirea crizei politice a regimului de dictatură militară-fascistă. Cu toată teroarea exercitată, aparatul represiv al regimului dictatorial s-a dovedit incapabil să frîneze lupta clasei muncitoare, ceea ce a dus la sporirea încrederii tuturor muncitorilor ca şi a altor pături sociale în forţa pe care o reprezintă proletariatul. Aceasta a înlesnit într-o măsură considerabilă gruparea tuturor forţelor patriotice în jurul clasei muncitoare.

În acelaşi timp, Frontul unic muncitoresc a avut o contribuţie hotărîtoare în crearea condiţiilor pentru ridicarea în masă a proletariatului, cu arma în mînă împotriva clicii fasciste şi a ocupanţilor hitlerişti [109].

Lupta muncitorilor din întreprinderile industriale în perioada aprilie — 23 August 1944 (organizată de comitetele F.U.M., — acolo unde au fost create) a lovit în maşina de război şi în eforturile făcute de guvernul Antonescu pentru susţinerea frontului, contribuind prin aceasta la adîncirea crizei militare a regimului de dictatură militară-fascistă.

Intervalul dintre aprilie şi 23 August 1944, cînd s-a realizat şi consolidat Frontul unic muncitoresc, a constituit pentru proletariatul din Romînia o perioadă plină de învăţăminte, de educare politică a tuturor

[107] „Romînia liberă", an. II, nr. 8 din 28 iulie 1944.

[108] *Cuvîntarea tovarăşului Gh. Apostol la mitingul de 1 Mai 1964, la Bucureşti*, în „Scînteia", an. XXXIII, nr. 6 245 din 3 mai 1964.

[109] N. Goldberger şi Gh. Zaharia, *Caracterul naţional şi internaţional al mişcării de rezistenţă din Romînia*, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.", an. VIII, 1962, nr. 3.

www.dacoromanica.ro

muncitorilor în spiritul unității depline, trainice. Aceasta s-a reflectat în cadrul primei adunări libere a muncitorilor din principalele întreprinderi din capitală la 27 august 1944. Hotărînd imediata constituire a sindicatului unic (al cărui nucleu — în fiecare întreprindere — a fost comitetul F.U.M.), muncitorii prezenți subliniau datoria „de a întări Frontul unic muncitoresc, realizat după atîția ani de dezbinare, el fiind chezășia reușitei luptei poporului nostru pentru dezrobire" [110].

Unitatea de acțiune a clasei muncitoare din Romînia, realizată în timpul pregătirii și înfăptuirii insurecției armate, s-a consolidat în condițiile luptei pentru instaurarea regimului democrat-popular, pentru desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice și trecerea la revoluția socialistă [111]. Lupta și munca comună a comuniștilor și socialiștilor, succesele istorice obținute în revoluția populară au înrîurit favorabil creșterea nivelului politic și ideologic al întregii clase muncitoare, pe baza ideologiei marxist-leniniste, au întărit capacitatea sa de a-și îndeplini rolul de hegemon în procesul desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice, în vederea instaurării dictaturii proletariatului și trecerii la revoluția socialistă.

Înfăptuirea Partidului Muncitoresc Romîn prin unificarea Partidului Comunist Romîn și a Partidului Social-Democrat — victorie deplină și definitivă a leninismului în mișcarea muncitorească din țara noastră a fost încununarea luptei îndelungate a celor mai înaintați militanți ai proletariatului revoluționar pentru lichidarea sciziunii din rîndurile clasei muncitoare, luptă ridicată pe o nouă treaptă în aprilie 1944, prin crearea Frontului unic muncitoresc.

---

[110] „Romînia liberă", an. II, nr. 15 din 30 august 1944.

[111] G. Țuțui, V. G. Ionescu, *Făurirea Partidului Muncitoresc Romîn, victorie deplină și definitivă a leninismului în mișcarea muncitorească din Romînia*, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.", an. IX, 1963, nr. 1.

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro

PARTICIPAREA ROMÎNIEI LA RĂZBOIUL ANTIHITLERIST

DE

VL. ZAHARESCU

Insurecția armată din august 1944, răsturnarea dictaturii militare-fasciste și alăturarea Romîniei coaliției antihitleriste — operă a maselor largi ale poporului, a luptei lor, inițiate, organizate și conduse de P.C.R., pentru eliberarea patriei și cucerirea adevăratei independențe naționale — au avut drept unul din principalele rezultate participarea activă a țării noastre la războiul împotriva Germaniei naziste pînă la zdrobirea ei definitivă.

Ceea ce pentru unii comentatori contemporani a constituit o surpriză, deși au apreciat, în general, la justa lor valoare rezultatele istoricului act de la 23 August 1944, a fost, în realitate, o urmare firească, legitimă, a evoluției situației din Romînia, a avut profunde rădăcini în frămîntările sociale și în contradicțiile legate de situația internațională a Romîniei din anii premergători celui de-al doilea război mondial, accentuate la extrem în perioada dictaturii militare-fasciste. Faptul că Romînia a putut, după 23 August 1944, să participe cu toate resursele ei economice și umane la războiul antihitlerist și să-și aducă o contribuție valoroasă la încheierea lui victorioasă n-a fost o întîmplare, un act de conjunctură, rezultatul unor tratative diplomatice de culise sau al unor acorduri încheiate de vîrfurile claselor dominante, ci un rezultat direct al luptei forțelor patriotice, în frunte cu clasa muncitoare condusă de eroicul Partid Comunist din Romînia.

Poporul romîn, ale cărui sentimente de ură față de militarismul german, cu caracterul său crud și hrăpăreț pe care i-l cunoștea bine din timpul ocupației din perioada primului război mondial, au fost puternic reînviate de actele agresive și sălbăticiile naziștilor și de ciuntirea integrității teritoriale a țării prin odiosul dictat de la Viena, a privit de la început cu ostilitate alianța guvernului militar-fascist cu Germania hitleristă și aducerea în țară a trupelor ei agresive, văzînd în aceasta o știrbire a independenței naționale și un mare pericol pentru viitorul său.

„STUDII", tomul 17, nr. 4, p. 793—808. www.dacoromanica.ro

În anii războiului antisovietic, război nedrept, nedorit şi urît de popor, au crescut continuu nemulţumirea şi revolta maselor populare, lupta lor de eliberare condusă de P.C.R., sufletul rezistenţei antifasciste. A devenit din ce în ce mai acută contradicţia profundă, aflată pe prim plan în această perioadă, dintre masele populare cele mai largi pe de o parte, dictatura militară-fascistă şi imperialismul fascist german pe de altă parte. Tocmai dezvoltarea acestei contradicţii, alături de ascuţirea tuturor contradicţiilor regimului burghezo-moşieresc, a stat, în condiţiile înfrîngerilor zdrobitoare suferite de agresorii hitlerişti din partea eroicei armate sovietice, la baza procesului obiectiv de creare a premiselor pentru răsturnarea dictaturii militare-fasciste şi întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste, de adîncire continuă a crizei regimului antonescian, de creştere a luptei antifasciste a întregului popor.

Pentru participarea activă a ţării noastre la războiul antihitlerist a avut o mare importanţă evoluţia situaţiei din armata romînă în anii celui de-al doilea război mondial. Creşterea stării de spirit antifascist a poporului influenţa puternic pe cea a soldaţilor şi ofiţerilor armatei romîne, împinsă fără voia ei într-un război în care era folosită drept carne de tun pentru interese străine poporului, contrare aspiraţiilor militarilor romîni de a lupta împotriva adevăraţilor duşmani ai independenţei naţionale şi integrităţii teritoriale a ţării.

Lipsa de popularitate a războiului hitlerist, situaţia de pe front, jaful hitlerist şi mizeria familiilor rămase acasă, comportarea hitleriştilor plină de trufie, brutală şi jignitoare pentru sentimentele naţionale ale militarilor romîni, munca politică desfăşurată de partid în armată au făcut ca, pe măsura desfăşurării războiului, în rîndurile armatei să-şi facă din ce în ce mai mult loc ideea necesităţii de a se alătura luptei pentru răsturnarea dictaturii militare-fasciste şi de a întoarce armele împotriva duşmanului de moarte al patriei — fapt confirmat de creşterea continuă a actelor de neexecutare a ordinelor, de trecere de partea armatei sovietice şi a partizanilor, de numeroase documente ale vremii care vorbesc de starea de spirit antihitleristă a militarilor.

Dacă în februarie 1943 Hitler constata, într-o scrisoare către I. Antonescu, „simptome de dezagregare" [1] în unităţile romîneşti din Caucaz, în august 1944 Friessner, comandantul grupului de armate Ucraina de sud îi raporta lui Hitler că „spiritul de luptă al romînilor scade tot mai mult. Întregul popor romîn este obosit de război şi va folosi orice posibilitate pentru a ieşi din el" [2]. Constatarea generalului hitlerist era însă departe de a reda întregul adevăr. Oboseală? Da! Dar nu la ea se rezuma starea de spirit a poporului şi a armatei. Nu oboseala a fost factorul care a determinat, peste puţin timp, elanul cu care ostaşii şi ofiţerii romîni au luptat împotriva cotropitorilor nazişti. Nu putem decît să fim de acord cu cercetătoarea sovietică M. G. Sazina, care scrie în legătură cu aceeaşi afirmaţie a lui Friessner: „E o recunoaştere foarte elocventă. Dar este important să remarcăm aici ceea ce a preferat să treacă sub tăcere Friessner.

[1] Arh. M.F.A. — M. St.-major, dos. 605/1943, f. 118.
[2] Jurnalul de operaţii al grupului de armate Ucraina de sud de la 1 la 19 august 1944.

www.dacoromanica.ro

Este vorba nu atît despre oboseală, cît despre dorința poporului romîn de a întoarce mai repede armele împotriva hitleriștilor și a clicii fasciste a lui Antonescu" [3].

Întoarcerea armelor de către armata romînă și lupta ei cot la cot cu glorioasa armată a statului sovietic, pînă la nimicirea completă a Germaniei hitleriste — prilej de îndreptățită mîndrie patriotică pentru poporul nostru —, a fost un rezultat nemijlocit al acțiunii politice-militare îndelung pregătită de partid, al activității pe care partidul comunist a desfășurat-o pentru atragerea armatei alături de lupta maselor populare.

Intrarea Romîniei în războiul antihitlerist n-a fost deci urmarea unei hotărîri de moment, determinată de situația concretă creată în momentul răsturnării dictaturii militare-fasciste. Ea a fost unul din obiectivele principale permanente ale luptei desfășurate de forțele patriotice ale țării, unite în jurul P.C.R., în întreaga perioadă a războiului, prin urmare, o revendicare primordială a acelor forțe, care au determinat, prin actul de uriașă însemnătate istorică de la 23 August, ce a marcat o cotitură hotărîtoare în destinele poporului nostru, și prin lupta înverșunată împotriva reacțiunii, desfășurată în continuare, mersul evenimentelor.

Încă în documentul P.C.R. din 8 iulie 1941 se sublinia drept o sarcină primordială „*organizarea în Romînia* a luptei, alături de marele popor sovietic și celelalte popoare cotropite, pentru zdrobirea fascismului sîngeros german și a slugilor sale din toate țările, pentru alungarea ocupanților germani din Romînia ..." și se arăta că „soldații romîni trebuie să treacă de partea Armatei Roșii și să întoarcă armele împotriva ocupanților fasciști și a clicii dominante de trădători ..." [4].

Primul punct al platformei P.C.R. din 6 septembrie 1941, propusă de comuniști pentru a sta la baza unirii tuturor forțelor antihitleriste ale țării, prevedea : „*Încetarea războiului contra Uniunii Sovietice. Pace și luptă comună* cu Uniunea Sovietică ..., cu țările democratice și cu toate popoarele iubitoare de libertate, împotriva hitlerismului cotropitor" [5]. Subliniind scopul muncii partidului în armată, un alt document al P.C.R., Rezoluția din ianuarie 1942, arăta : „Soldații romîni trebuie să refuze de a mai fi unealtă oarbă, carne de tun în mîna dușmanului de moarte al poporului romîn. Înglobîndu-se în *frontul patriotic* al întregului popor, ei *trebuie să întoarcă armele* pentru zdrobirea asupritorilor hitleriști, pentru recucerirea onoarei și libertății naționale a poporului romîn ..." [6].

Planul de acțiune în vederea răsturnării dictaturii militare-fasciste, conceput încă în vara anului 1943 de către cadrele de bază ale partidului din închisori, lagăre și ilegalitate, sub conducerea tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej, a prevăzut de la bun început drept un obiectiv principal întoarcerea armelor împotriva Germaniei naziste, alăturarea țării la

[3] M. G. Sazina, *Lupta poporului romîn pentru instaurarea și consolidarea orînduirii democrat-populare*, Moscova, Edit. Acad. de Științe a U.R.S.S., 1963, p. 144.

[4] Arh. Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., cota A XXV-10/1580.

[5] *Documente din istoria Partidului Comunist din Romînia*, ed. a 2-a, București, 1953, p. 346.

[6] *Ibidem*, p. 362.

www.dacoromanica.ro

coaliția antihitleristă. Acest plan și activitatea desfășurată pentru punerea lui în aplicare au avut o importanță uriașă în asigurarea condițiilor ca, după răsturnarea guvernului fascist, Romînia să poată participa activ la războiul antihitlerist. Respingînd planurile aventuriste ale cercurilor palatului — care, după cum se știe, au fost în cele din urmă nevoite să accepte planul de acțiune al P.C.R. — asigurînd o pregătire temeinică, concretă, a acțiunii armate din capitală și Valea Prahovei, unde se aflau concentrate majoritatea forțelor hitleriste din interiorul țării, precum și a acțiunii din alte regiuni, ținînd seama, în stabilirea momentului declanșării insurecției, de condițiile militare favorabile create ca urmare a puternicelor acțiuni ofensive ale armatei sovietice, partidul comunist a asigurat răsturnarea dictaturii militare-fasciste și desprinderea țării din blocul statelor fasciste printr-o lovitură hotărîtă, care să împiedice trupele hitleriste să se organizeze și să poată ele da lovituri grele forțelor romîne, fapt ce ar fi redus simțitor posibilitățile de participare a armatei romîne la războiul antihitlerist. Tocmai la acest aspect al evenimentelor din Romînia se referea postul de radio Moscova atunci cînd, în emisiunea dedicată sărbătoririi a 2 ani de la 23 August 1944, spunea : „Nicăieri pe pămîntul romînesc nemții n-au reușit să repete evenimentele care au avut loc în Italia de nord în vara anului 1943. Ei n-au reușit să dezarmeze armata romînă și să ocupe principalele poziții strategice" [7].

Cu toate că regele și anturajul său, temîndu-se de reacția germană și vrînd să dea evenimentelor un alt curs decît cel stabilit în planul insurecțional elaborat de P.C.R., au căutat să împiedice întoarcerea imediată a armelor împotriva trupelor germano-fasciste printr-o înțelegere cu hitleriștii asupra retragerii lor nestingherite, acțiunile împotriva ocupanților fasciști germani și — o dată cu aceasta — participarea Romîniei la războiul antihitlerist au început, practic, imediat după înlăturarea guvernului antonescian. În seara zilei de 23 August au fost blocate obiectivele hitleriste din București, în noaptea de 23 spre 24 august au început acțiunile în Valea Prahovei, iar în nordul țării o brigadă formată din Regimentul 3 grăniceri și un batalion al Regimentului 6 grăniceri a atacat trupele hitleriste ; la ora 4 dimineața, în ziua de 24 august, formațiunile patriotice și unitățile militare din București au dezlănțuit atacul împotriva obiectivelor germane blocate din ajun ; Președinția Consiliului de Miniștri a comunicat Marelui stat-major : „Ne socotim în stare de război cu armata germană, ca urmare s-o atacăm, s-o dezarmăm, să-i internăm (pe militarii germani. — *Vl. Z.*) oriunde ar fi, iar materialele se socotesc pradă de război" [8], iar ordinul nr. 678 703 al M. st.-m. prevedea : „Atitudinea trupelor noastre față de germani va fi de acum înainte energic agresivă, dezarmînd sau nimicind toate rezistențele inamice" [9].

În decurs de numai cîteva zile după 23 August, formațiunile de luptă patriotice și unitățile armatei romîne au zdrobit trupele hitleriste din București și împrejurimi, majoritatea forțelor hitleriste din regiunea

[7] „Scînteia" nr. 608 din 24 august 1946.
[8] Arhiva M.F.A. — M. st.-major, dos. 457/105, f. 271.
[9] Ibidem, dos. 242/1, f. 75.

www.dacoromanica.ro

petrolieră — lichidarea acestora fiind desăvîrşită, între 29 şi 31 august, cu ajutorul unor unităţi sovietice de tancuri — precum şi trupele hitleriste din alte regiuni ale ţării. Concomitent, trupele Armatei 1 romîne au acoperit frontierele de vest şi sud-vest ale ţării, pentru a împiedica pătrunderea de noi trupe hitleriste.

Consemnîndu-se faptul intrării Romîniei în războiul antihitlerist, în Convenţia de armistiţiu semnată la Moscova la 12 septembrie 1944 se arată, în articolul 1, că „de la 24 august 1944, ora 4 a.m., Romînia... a intrat în război şi va duce războiul de partea puterilor aliate împotriva Germaniei şi Ungariei, cu scopul de a restaura independenţa şi suveranitatea Romîniei" [10].

În felul acesta, faptele istorice, consemnate şi în documentele vremii, atestă că este greşită datarea mai tîrzie de către unii istorici a intrării Romîniei în războiul antihitlerist, greşeală care provine din faptul că aceştia iau ca bază nu faptul istoric ca atare, ci data publicării în presă a unui comunicat formal al guvernului în legătură cu intrarea în război.

Participarea activă la războiul antihitlerist a fost considerată după 23 August 1944 de către forţele democratice drept una din sarcinile cele mai importante ale ţării, ea devenind în această perioadă forma superioară, principală a luptei antifasciste a întregului popor, către care trebuiau concentrate toate eforturile. P.C.R. a exprimat acest lucru încă în zilele cînd se purtau luptele insurecţionale pe teritoriul ţării. Apelul C.C. al P.C.R. din 26 august 1944, de pildă, adresa maselor populare următoarea chemare : „Alături de marile Naţiuni Unite, aliaţii noştri fireşti, să ducem lupta pentru alungarea armatelor nemţeşti din ţară şi din Ardealul de nord, să dezarmăm şi să internăm hoardele hitleriste şi agenţii lor care se găsesc încă în ţară...

La lupta activă, alături de aliaţi, pentru grăbirea victoriei şi dobîndirea unei păci durabile" [11].

Aceeaşi sarcină a fost puternic subliniată în „Apelul Comitetului Central al Partidului Comunist din Romînia" din 28 august 1944 şi în cuvîntarea tovarăşului Gheorghe Gheorghiu-Dej din 30 august 1944, care arăta că „am cucerit azi libertatea. Dar ea trebuie consolidată. Pentru aceasta, rolul de frunte revine clasei muncitoare şi luptei sale" şi că „Partidul Comunist din Romînia strînge în jurul lui ţărănimea în luptă pentru zdrobirea forţelor hitleriste şi cuiburilor legionare de la sate şi pentru crearea condiţiunilor de viaţă noi pentru toată populaţia rurală.

Partidul Comunist din Romînia face apel la întreg tineretul de a da sprijin în lupta de nimicire a hoardelor hitleriste.

Femeile romîne trebuie să se alăture şi să sprijine lupta aceasta.

Comitetul Central al Partidului Comunist din Romînia îşi ia angajamentul de a duce lupta necruţătoare pentru :

Nimicirea definitivă a cotropitorilor germani şi a agenţilor săi antonesti şi legionari !..." [12].

[10] *Politica externă a Uniunii Sovietice în perioada războiului pentru apărarea patriei*, vol. II, Moscova, 1946, p. 206.

[11] „Romînia liberă" nr. 12 din 26 august 1944.

[12] Vezi „Romînia liberă" nr. 16 din 31 august 1944.

www.dacoromanica.ro

Adresîndu-se nemijlocit armatei, P.C.R. arăta într-un manifest din primele zile ale lunii septembrie 1944: „Ofițeri, subofițeri și soldați romîni!... Armata romînă a găsit calea adevăratei lupte, lupta patriotică a întregului popor împotriva hitleriștilor cotropitori, împotriva dușmanilor voștri, împotriva tuturor acelora care v-au trimis cu forța să muriți la Stalingrad, pe cîmpiile îndepărtate ale Volgăi și Donului și în munții Caucazului, în timp ce țara era jefuită, poporul asuprit și înjosit. Ați fost trimiși să muriți într-un război tîlhăresc, război nedrept, războiul imperialismului fascist german.

De la întronarea regimului democratic, luptați într-un război drept, război de eliberare a țării de cotropitorii nemți, război victorios, avînd sprijin măreț din partea eroicei și neînvinsei Armate Roșii.

Întregul popor romîn înconjură cu dragoste lupta voastră plină de elan și jertfă, căci lupta voastră este lupta întregului popor pentru libertate, independență și o viață mai bună" [13]. Deosebit de importantă este sublinierea care se face în acest document asupra scopului participării la războiul antihitlerist: „...Lupta voastră, dragi ofițeri și soldați, trebuie să fie și mai necruțătoare, alături de puternicii noștri aliați, pînă la *totala nimicire a hoardelor germano-fasciste* (subl. ns. — *Vl. Z.*)..." [14], cuvinte care arată că, de la bun început, forțele democratice ale țării, masele populare conduse de P.C.R. nu limitau participarea la război la sarcina imediată și de deosebită importanță a eliberării întregului teritoriu, al țării, ci își exprimau hotărîrea de a-și aduce contribuția la zdrobirea definitivă a Germaniei hitleriste.

Ridicarea poporului romîn împotriva fascismului, hotărîrea cu care armata romînă a întors armele în zilele insurecției armate din august 1944, lupta ei plină de abnegație, cot la cot cu glorioasa armată sovietică, pe frontul antihitlerist, linia politică a forțelor democratice în frunte cu P.C.R. în problema participării la acest război just—linie exprimată, după cum am văzut, deja în primele documente de după 23 August 1944 și avînd o continuitate deplină cu poziția P.C.R. din întreaga perioadă anterioară —, sprijinul acordat de imensa majoritate a poporului acestei linii ne permit să nu fim de acord cu punctul de vedere al acelor istorici care dau alte explicații, neconforme adevărului istoric, în ce privește factorul determinant al participării Romîniei la războiul antihitlerist.

Forțele democratice ale țării au rămas consecvente poziției lor în problema participării la războiul antihitlerist în întreaga perioadă care a urmat, perioadă de uriașe bătălii revoluționare, care determinau desfășurarea evenimentelor, situația internă și politica externă a Romîniei. Platforma Frontului național democrat, elaborată de P.C.R., prevedea ca una din sarcinile principale mobilizarea tuturor resurselor umane și materiale ale țării pentru ducerea războiului antihitlerist, sarcină de bază a cărei realizare, pe întreg parcursul perioadei ce a urmat actului istoric

[13] „Romînia liberă" nr. 20 din 4 septembrie 1944.
[14] Ibidem.

www.dacoromanica.ro

de la 23 August, a fost asigurată prin lupta tuturor forțelor democratice reunite în jurul clasei muncitoare conduse de partidul ei marxist-leninist.

Chemarea lansată de P.C.R. „Totul pentru front, totul pentru victorie!" a fost urmată cu înflăcărare de poporul romîn, care, pentru a o traduce în viață, a înfruntat cu eroism și spirit de sacrificiu condițiile deosebit de grele, ruina economică provocată de război și sabotajul reacțiunii. Însuflețiți de un imens avînt patriotic, ostașii și ofițerii armatei romîne dădeau pe front lovituri grele hitleriștilor; muncitorii, țăranii, meseriașii, intelectualii își mobilizau toate puterile, acceptînd cu bărbăție orice privațiuni, pentru a asigura resursele și mijloacele necesare frontului.

În prima jumătate a lunii septembrie 1944, trupele romîne au trebuit să facă față unor presiuni puternice ale inamicului, care urmărea să ocupe poziții favorabile, în special trecătorile Carpaților, spre a împiedica înaintarea în partea de nord a Transilvaniei și în Ungaria a armatei romîne și a trupelor frontului II ucrainean, care, după zdrobirea forțelor hitleriste încercuite pe frontul Iași-Chișinău, se îndreptau în ritm rapid spre aliniamentele apărate de trupele romîne în vestul țării. Comandamentul hitlerist, care nu a renunțat la planul de a se menține în Ungaria, Iugoslavia și Grecia, a hotărît, după cum reiese din ordinele din 29 august—1 septembrie ale generalilor Guderian și Friessner [15], să-și lungească frontul de răsărit, unind flancul de sud al grupului de armate „Ucraina de sud" cu grupul de armate „F" și să-și organizeze apărarea pe linia Carpații răsăriteni și sudici — Balcanii apuseni. Hitleriștii au hotărît să treacă la acțiuni ofensive „în scopul de a cuceri și ocupa trainic trecătorile din Carpații sudici" [16]. Dar, după cum remarcă în mod just și istoricii sovietici în însemnata lor lucrare *Istoria Marelui Război al Uniunii Sovietice pentru Apărarea Patriei*, pentru a se înfăptui aceste planuri, „era necesar să se înfrîngă rezistența trupelor romînești care erau dispuse la nord și nord-vest de Carpații sudici" [17]. Rezistența aceasta însă nu a putut fi înfrîntă. Încercarea hitleriștilor de a pune stăpînire pe pozițiile favorabile din Carpați înainte ca armata sovietică să ajungă în aceste zone a fost dejucată de trupele romîne. Începînd încă din 24 august 1944, trupele Armatei 1 romîne au trecut, așa cum prevedea Directiva operativă dată de Marele stat-major la 23 August către orele 23 [18], la acoperirea frontierei vremelnice impuse Romîniei prin dictatul de la Viena și a granițelor din Banat. La începutul lunii septembrie, în Transilvania s-a concentrat și Armata 4, cu trupe ce veniseră din Moldova și cu alte mari unități din interior. Ea a preluat acoperirea frontierei impuse prin dictatul de la Viena, iar Armata 1 s-a regrupat și a apărat aliniamentul frontierei din Crișana și Banat [19].

---

[15] Vezi *Istoriia Velicoi Otecestvennoi voini Sovetskogo Soiuza*, vol. IV, Moscova, 1962, p. 281.

[16] *Ibidem.*

[17] *Ibidem.*

[18] Arhiva M.F.A. — M. st.-major, dos. 457/106, f. 36.

[19] Mai amănunțit despre acoperirea frontierelor și operațiile militare ulterioare vezi în cartea *Contribuția Romîniei la războiul antihitlerist*, Edit. militară a Ministerului Forțelor Armate ale R.P.R., 1958, și în articolele: *Din contribuția armatei romîne alături de glorioasa armata*

www.dacoromanica.ro

La 5 septembrie, trupele hitleriste şi horthiste au trecut la ofensivă cu forţele a 6 divizii în Podişul Transilvaniei, iar la 6, 11 şi 13 septembrie — pe diferite direcţii în Crişana şi Banat. Ele n-au reuşit însă să-şi atingă scopul. Armata romînă a dus lupte grele în zonele Turda, Luduş, Tîrnăveni, Arad, Timişoara, Oraviţa, Reşiţa, zădărnicind acţiunile ofensive ale inamicului. În legătură cu aceste lupte, istoricii militari sovietici scriu că „în primele zile ale lunii septembrie, cînd trupele germano-ungare au încercat să treacă la ofensivă, trupele romîne au organizat apărarea pe aliniamentul Tîrgu-Mureş — Turda, precum şi în raionul Arad-Timişoara şi, timp de cîteva zile, au străvilit atacurile duşmanului. Aceasta a permis unităţilor Armatei Roşii să treacă în bune condiţii Carpaţii Meridionali şi să vină la timp în ajutorul romînilor" [20].

Unităţile Frontului II ucrainean s-au apropiat rapid de sectoarele în care trupele romîne rezistau eroic; ele au ajuns la 9—11 septembrie pe aliniamentul ocupat de Armata 4 romînă, iar la 19 septembrie pe cel ocupat de Armata 1. Trupele sovietice intrau în luptă direct din marş; între ele şi cele romîne se organiza imediat cooperarea tactică şi operativă. Trebuie menţionat că, începînd cu data de 7 septembrie, Armatele 1 şi 4 romîne au fost subordonate din punct de vedere operativ comandamentului Frontului II ucrainean.

Comandantul Armatei 53 sovietice, generalul Managarov, a apreciat astfel într-un ordin de zi (nr. 0346/1944 din 23 septembrie) acţiunile Armatei 1 romîne pentru zădărnicirea ofensivei inamicului: „Unităţile romîne care au acţionat sub ordinele Grupului de armate, oprind năvala trupelor germane şi ungare, au acoperit mişcarea trupelor roşii spre Cîmpia Ungariei şi au luat parte activă la cucerirea oraşului Arad.

În aceste lupte, unităţile şi subunităţile romîne, în condiţii grele de regrupare, au dovedit bărbăţie şi dîrzenie şi şi-au îndeplinit cu cinste misiunea înaltă ce li s-a încredinţat" [21].

În timp ce se duceau luptele pentru respingerea ofensivei inamicului, trupele sovietice şi romîne au trecut în unele sectoare încă la 7—9 septembrie, în altele în a doua jumătate a lunii la acţiuni ofensive, în urma cărora trupele fasciste au fost respinse pe vechile lor poziţii, iar în unele locuri au fost cucerite capete de pod la nord de Mureş şi Arieş.

---

sovietică la războiul antihitlerist („Anale", 1957, nr. 4); general de armată Teclu Iacob, *Participarea armatei romîne la războiul antihitlerist* („Anale", 1959, nr. 4); V. Atanasiu, *Luptele Armatei 1 romîne pe teritoriul Cehoslovaciei* („Studii", 1959, nr. 4); Ion Leonida, *Un episod eroic din razboiul antihitlerist. Lupta de la Păuliş* („Studii", 1959, nr. 4); N. Ciachir şi D. Loghin, *Aspecte ale frăţiei de arme romîno-sovietice pe frontul antihitlerist* („Studii", 1959, nr. 4); colonel C. Nicolae, lt.-col. A. Lupăşteanu şi V. Bîrză, *Episoade eroice din timpul desfăşurării insurecţiei armate si a luptei pentru eliberarea patriei (23 august—25 octombrie 1944)*, în „Anale", 1962, nr. 4; I. Iacoş şi N. Condurache, *Acţiunile patrioţilor maramureşeni împotriva ocupanţilor fascişti (1940 1944)*, în „Anale", 1962, nr. 4; General-locotenent Mihail Burcă, *Participarea Romîniei la războiul antihitlerist* („Lupta de clasă", 1964, nr. 8); Ilie Creţulescu, *Pentru o cauză dreaptă*; Radu Niculescu-Cociu şi Nicolae Cambrea, *Pînă la victoria finală asupra fascismului*, în *23 August 1944. Culegere de articole*, Bucureşti, Edit. politică, 1964.

[20] *Istoriia Velicoi Otecestvennoi Voint Sovetskogo Soiuza*, vol. IV, p. 284.

[21] „Graiul nou" nr. 3 din 30 sept. 1944 (vezi şi Arhiva M.F.A. — M. st.-major, dos. 1/8, f. 219).

www.dacoromanica.ro

La 7—8 septembrie, trupele Corpului 33 de armată sovietic, în compunerea căruia intra şi Divizia „Tudor Vladimirescu", împreună cu trupele Corpului de munte romîn au lichidat forţele fasciste din zona oraşului Sfîntu-Gheorghe, în timp ce Armata 7 de gardă sovietică, împreună cu trupele romîne ale Diviziei 103 munte, ale Detaşamentului blindat şi ale Regimentului 7 artilerie grea, care s-au alăturat acestei armate în zilele insurecţiei, au trecut peste Carpaţii Răsăriteni, aducînd o contribuţie importantă la eliberarea părţii de nord-est a Transilvaniei.

La vest de Munţii Apuseni, armatele 53 sovietică şi 1 romînă au depăşit, în noaptea de 21 spre 22 septembrie, frontiera romîno-maghiară, iar diviziile romîne 3 de munte şi „Tudor Vladimirescu", împreună cu trupele Corpului 33 sovietic, care, după ce a ajuns la sud de Tîrgu-Mureş, a fost regrupat şi deplasat peste masivul Bihorului, au înaintat în ultimele zile ale lunii septembrie pînă la marginea de sud a oraşului Oradea.

În timp ce trupele de la aripa dreaptă a Frontului II ucrainean, unde acţiona şi Armata 4 romînă, au continuat ofensiva, forţele principale ale frontului, continuînd acţiunile ofensive cu caracter local, s-au regrupat în vederea executării importantei „operaţii de la Debreţin", în cadrul căreia a fost desăvîrşită şi eliberarea acelei părţi din teritoriul ţării ce se mai afla sub ocupaţia fascistă.

Către începutul acestei ofensive, Frontul II ucrainean, ocupînd un front de circa 800 km, dispunea de forţe compuse din armatele 40, 7 de gardă, 27, 53, 46, 1 şi 4 romîne, Armata 6 tancuri de gardă, Corpul 18 de tancuri, două grupări de cavalerie mecanizată şi Armata 5 aeriană [22]. În faţa Frontului II ucrainean se afla grupul de armate „sud", compus din armatele 8 şi 6 germane, 2 şi 3 ungare (în total 29 de divizii şi 5 brigăzi) şi 3 divizii din grupul de armate „F" [23].

Planul ofensivei trupelor sovietice şi romîne începute la 6 octombrie 1944 prevedea zdrobirea grupării inamice din raionul Cluj, Oradea, Debreţin şi înaintarea ulterioară spre nord. Lovitura principală a fost dată din raionul sud, Oradea, şi nord-vest, Arad, în direcţia Debreţin de către forţele de la centrul frontului : armatele 53 şi 6 tancuri de gardă, o grupare de cavalerie mecanizată, Corpul 33 sovietic şi diviziile romîne 1 infanterie instrucţie, 1 cavalerie instrucţie, „Tudor Vladimirescu", 2 şi 3 de munte. La aripa dreaptă a frontului, în luptele din nordul Transilvaniei au acţionat armatele 27, 7 de gardă şi 40 sovietice şi Armata 4 romînă. La stînga frontului au acţionat armatele 46 sovietică şi 1 romînă.

După ce au rupt apărarea inamică de pe Mureş şi Arieş, trupele sovietice şi romîne au înaintat pe direcţia Turda-Cluj, eliberînd, în ziua de 11 octombrie (trupele Corpului 104 din Armata 27 sovietică şi ale Corpului 6 din Armata 4 romînă) acest centru important. Pe direcţia loviturii principale, Corpul 33 de armată sovietic, compus din 2 divizii sovietice şi 2 romîne — „Tudor Vladimirescu" şi 3 de munte —, a eliberat

[22] *Istoriia Velikoi Otecestvennoi Voini Sovetscogo Soiuza*, vol. IV, p. 380.
[23] *Ibidem*.

www.dacoromanica.ro

la 12 octombrie, în cooperare cu trupe din gruparea hipomecanizată general Pliev, Oradea.

La 25 octombrie, trupele armatelor 40 sovietică și 4 română au eliberat orașele Satu-Mare și Carei, desăvîrșindu-se astfel eliberarea întregului teritoriu al țării, eveniment întîmpinat cu bucurie și entuziasm de poporul român. Această zi a devenit ziua Armatei populare române.

La luptele din perioada 20 septembrie—25 octombrie pentru eliberarea întregului teritoriu al țării, armata română a participat cu un efectiv de peste 265 000 de oameni. Au acționat diviziile 2, 3, 4, 6, 9, 11, 15, 19, 21 infanterie, „Tudor Vladimirescu", 1, 2, 3, 4, 103 de munte, 1, 8, 9 cavalerie, Detașamentul blindat, Corpul 1 aerian, diviziile 1, 5, 7, 8, 13, 14, 15, 20 infanterie instrucție și alte formațiuni[24]. În luptele grele ce au avut loc, pierderile armatei române s-au cifrat la peste 33 000 de soldați și ofițeri — morți, răniți și dispăruți.

Atît numărul unităților, cît și efectivul lor total au depășit cu mult cifrele prevăzute de convenția de armistițiu. După aceste lupte a avut loc o reorganizare a trupelor de pe front, numărul diviziilor fiind redus, iar efectivele luptătoare ale celor desființate fiind vărsate la cele menținute pe front [25]. După reorganizare, efectivele de pe front au depășit de asemenea constant nivelul prevăzut de armistițiu, reflectîndu-se și în aceasta voința poporului român de a-și aduce pe deplin contribuția la înfrîngerea hitlerismului.

Luptele pentru eliberarea întregului teritoriu al țării au avut un caracter îndîrjit. Caracterizîndu-le, ziarul sovietic „Pravda" scria: „Agățîndu-se cu disperare de toate părțile naturale tari ale terenului, fasciștii se bat pentru fiecare sat, pentru fiecare înălțime. Li s-a poruncit să oprească cu orice mijloc de apărare înaintarea Armatelor Roșii, care luptă umăr la umăr cu trupele române... Dar toate acestea n-au putut opri înaintarea noastră. Românii au luptat alături de noi cu aceeași dîrzenie, cucerind cu vitejie fiecare metru de pămînt, fiecare nod de cale ferată, fiecare sat. Deseori, duelurile de artilerie erau urmate de lupta corp la corp..." [26].

Alături de ostașii sovietici, ostașii români au înfruntat cu abnegație și eroism atît rezistența inamicului cît și numeroasele greutăți întîmpinate la forțarea Mureșului, Tîrnavelor și a altor cursuri de apă, la traversarea masivelor muntoase, unde adeseori a fost nevoie de eforturi supraomenești pentru a trece cu tot armamentul peste înălțimi, trăgînd cu funiile tunurile. În luptele pentru respingerea acțiunilor ofensive ale inamicului și în timpul ofensivei pentru eliberarea întregului teritoriu al patriei, ca și în luptele ulterioare, s-au manifestat strălucit înaltele calități de luptă ale ostașilor români, curajul și spiritul lor de sacrificiu. Numeroase au fost actele de eroism. O caracteristică importantă a acestor lupte a fost însă, pe lîngă

[24] Vezi general-colonel în rezervă Ilie Crețulescu, *Pentru o cauză dreaptă*, București, în *loc. cit.*, p. 111.

[25] Astfel, la 16 octombrie 1944, generalul Trofimenko, comandantul Armatei 27 sovietice, raporta comandantului Frontului II ucrainean că, „conform hotărîrii Marelui stat-major al Armatei române, diviziile 1 munte, 7 și 20 infanterie se desființează, iar efectivul și materialele se transmit pentru completare marilor unități ale Corpurilor 2 și 6 armată (Arh. Ministerului Apărării al U.R.S.S., Opis nr. 8 378, dos. 351, f. 66).

[26] „Pravda" din 17 septembrie 1944.

www.dacoromanica.ro

actele de eroism individual, eroismul colectiv, dîrzenia manifestată de unități întregi. Iată numai unele exemple. Detașamentul Păuliș, compus din două batalioane de elevi ai școlii de subofițeri de rezervă Radna, divizionul 61 artilerie grea și batalionul 1 din Regimentul 96 infanterie, a fost atacat în ziua de 14 septembrie de forțe superioare ale inamicului și timp de 4 zile a rezistat eroic, respingînd apoi inamicul cu pierderi grele, cu sprijinul primelor subunități sovietice sosite în zonă. Aceste pierderi sînt cifrate la peste 1 200 de oameni și 29 de tancuri.

Pentru un alt exemplu vom lăsa să vorbească un document al vremii. Iată ce se arată într-un extras din jurnalul de operații al Diviziei 243 infanterie sovietică referitor la acțiunile de luptă ale Diviziei 19 infanterie romînă :

„La orele 18, în ziua de 11 octombrie, a sosit Divizia 19 infanterie romînă pentru lărgirea sectorului de luptă de pe malul drept al Tisei, în raionul Mindszent.

La orele 22, în ziua de 11 octombrie 1944, sub un puternic foc de artilerie, primul regiment din Divizia 19 infanterie a început trecerea pe malul drept al Tisei pentru colaborarea la ofensivă împotriva inamicului...

În timpul trecerii, care s-a făcut în condiții foarte grele, toți ofițerii, subofițerii și trupa au arătat că posedă un curaj supraomenesc.

Toți dau dovadă de o disciplină și o tactică militară exemplară.

Deși inamicul posedă un sistem de luptă foarte bine organizat și avînd mulți oameni și armament, unitățile Diviziei 19 infanterie, în frunte cu Regimentul 96 infanterie, au înfrînt dîrza rezistență a inamicului (care a atacat în tot cursul nopții), curățind malul inamic și înaintînd cîțiva km, ocupîndu-și poziții de luptă mai favorabile.

În mod deosebit de eroic a luptat Regimentul 96 infanterie în tot cursul luptelor.

Merită atenție deosebită curajul și tactica militară a ofițerilor din această divizie, care, disprețuind moartea, au demonstrat exemplar soldaților lor cum trebuie înfrînt un inamic" [27].

Caracterizînd ulterior comportarea ostașilor romîni în războiul antihitlerist, mareșalul Uniunii Sovietice R. I. Malinovski, care a comandat Frontul II ucrainean, arăta că aceștia au dat dovadă de „înalte calități de luptă și un mare curaj" și că „unele divizii românești au stîrnit admirația noastră prin elanul lor de luptă, cît și prin spiritul lor de sacrificiu. Ele rezistau în cele mai grele lupte. Aceste calități valoroase, proprii trupelor armatei populare romîne, dovedeau că ea poate să lupte foarte bine și va fi un demn aliat al nostru" [28].

Elanul de luptă al ostașilor romîni, eroismul lor de masă au fost strîns legate de caracterul războiului și de evenimentele ce se petreceau în țară.

Întorcînd armele, ostașii romîni au pornit la luptă împotriva unui dușman de care în conștiința poporului romîn erau legate ororile săvîrșite în timpul ocupației germane din primul război mondial, ciuntirea teri-

[27] Arhiva M.F.A. — M. st.-major, dos. 731/1, cap. IV, f. 59.
[28] *Voenno-istoriceskii jurnal*, 1959, nr. 2, p. 32.

www.dacoromanica.ro

toriului țării prin odiosul dictat de la Viena, jaful hitlerist, suferințele îndurate în anii dictaturii militare-fasciste și ai criminalului război antisovietic.

Conștiința că luptă pentru interesele poporului, pentru eliberarea întregului teritoriu al patriei, că de înfrîngerea definitivă a Germaniei hitleriste este strîns legată consolidarea independenței naționale și dezvoltarea cuceririlor revoluționare dobîndite de poporul romîn, conștiința că, alături de glorioasele armate ale Uniunii Sovietice și de armatele celorlalte puteri ale coaliției antihitleriste, participă la un război just, eliberator al întregii omeniri progresiste, împotriva forțelor barbare fasciste însuflețea puternic pe ostașii și ofițerii romîni în luptă.

O mare importanță pentru spiritul combativ al ostașilor de pe front a avut legătura strînsă dintre lupta lor și transformările revoluționare din țară, conștiința ce-și făcea loc din ce în ce mai puternic în rîndurile lor că luptă pentru o Romînie nouă, pentru un viitor fericit al poporului. Lupta plină de avînt a maselor populare conduse de P.C.R. pentru desăvîrșirea transformărilor burghezo-democratice și trecerea la instaurarea puterii muncitorești-țărănești, pentru înfăptuirea năzuințelor seculare de viață mai bună, ridicarea la creația istorică conștientă a unor forțe sociale uriașe, trecerea la înfăptùirea pe cale revoluționară a reformei agrare, înlăturarea succesivă de către valul luptei populare a trei guverne cu majoritate reacționară și venirea la putere a primului guvern în care clasa muncitoare avea rolul precumpănitor au exercitat o puternică influență asupra stării de spirit a soldaților și ofițerilor de pe front, asupra capacității de luptă a armatei romîne.

O mare însemnătate a avut faptul că ostașii de pe front simțeau grija și dragostea întregului popor, care, mobilizat de comuniști, muncea cu abnegație pentru sprijinirea războiului antihitlerist, faptul că, în condițiile în care armata încetase să fie o unealtă folosită în interese străine poporului, se crea și se dezvolta o legătură strînsă între armată și masele largi ale poporului, unite în efortul pentru ducerea cu succes a războiului.

Nu numai pe plan material simțeau ostașii dragostea poporului, asentimentul lui la lupta pe care o duceau. Eliberînd teritoriul patriei, ei vedeau bucuria și recunoștința cu care erau întîmpinați de populație, deveneau martori ai numeroaselor acte de eroism, săvîrșite de oameni ai muncii, bărbați și femei, tineri și bătrîni, pentru a-i sprijini în înaintarea lor.

Unul din factorii cei mai importanți în asigurarea înaltului spirit de luptă a unităților armatei romîne a fost activitatea în armată a partidului comunist [29], care, prin presa sa, prin legăturile directe cu unitățile, prin echipele de muncitori care vizitau frontul și spitalele de răniți, propaga în rîndurile militarilor politica sa profund patriotică și democratică,

[29] În legătură cu problema activității partidului în armată, vezi general-maior I. Dincă, *Partidul Muncitoresc Romîn — făuritorul și conducătorul armatei populare romîne, apărătoare a intereselor poporului romîn și păcii* („Analele", 1961, nr. 5); Minea Stan și A. Neamțu, *Despre influența activității P. C. R. asupra armatei romîne în războiul antihitlerist* („Analele", 1962, nr. 4).

www.dacoromanica.ro

exercitînd o puternică influenţă politică, mobilizatoare asupra militarilor atît pe front, cît şi în spatele frontului.

O mare însemnătate şi influenţă asupra moralului Armatei Romîne au avut lupta cot la cot cu armata sovietică, armata muncitorilor şi ţăranilor primului stat socialist din lume, cooperarea strînsă cu trupele sovietice, ajutorul reciproc în luptă, dezvoltarea frăţiei de arme romîno-sovietice.

După desăvîrşirea eliberării întregului teritoriu al ţării, trupele romîne au participat la operaţiile pentru zdrobirea armatelor fasciste în Ungaria şi Cehoslovacia.

În timpul operaţiei de la Debreţin, desfăşurate între 6 şi 28 octombrie, o parte din forţele romîne au participat la luptele din raionul Nyiregyháza şi la cele de pe Tisa mijlocie, iar 5 divizii, alături de gruparea principală a Frontului II ucrainean, au luat parte la luptele din raionul Debreţin. Acest important centru şi nod de comunicaţii din nord-estul Ungariei a fost eliberat la 19 octombrie de către trupele Corpului 33 armată sovietic şi de diviziile romîne 3 de munte şi „Tudor Vladimirescu", aceasta din urmă fiind citată prin ordin de zi de Comandamentul suprem sovietic şi acordîndu-i-se denumirea oraşului la eliberarea căruia a contribuit.

În faza următoare a ofensivei — operaţia Budapesta, începută la 29 octombrie —, Corpul 7 armată romîn a luat parte la luptele pentru eliberarea Budapestei. Pînă la 15 ianuarie, acest corp de armată, cu efective de 24 825 de oameni, a străbătut cot la cot cu trupele sovietice 120 km de la Tisa pînă la centrul Budapestei, participînd la ruperea celor trei fîşii fortificate de apărare ale inamicului şi la luptele de stradă din oraş.

În acest timp, Corpul 4 armată romîn a participat, împreună cu trupele Armatei 27 sovietice, la luptele din raionul sud Miskolc, a străbătut prin lupte munţii Bükk şi la 26 decembrie a depăşit frontiera dintre Ungaria şi Cehoslovacia; Armata 4 romînă a dus, alături de trupele sovietice, o operaţie grea pentru cucerirea masivului Hegyalja, iar la 18 decembrie a trecut pe teritoriul cehoslovac.

La luptele de pe teritoriul Ungariei, armata romînă a participat cu un efectiv de circa 210 000 oameni, pierderile ei cifrîndu-se la peste 42 000 de morţi, răniţi şi dispăruţi [30]. Ea a înaintat pe teritoriul Ungariei 250—300 km, eliberînd 1 237 de localităţi, dintre care 14 oraşe [31].

Pe teritoriul Cehoslovaciei, începînd din luna decembrie 1944, trupele romîne au dus lupte grele în condiţii aspre de iarnă, pe un teren muntos şi împădurit, au cucerit în cooperare cu trupele sovietice nodurile principale ale munţilor Metalici şi Javorina.

De la jumătatea lunii martie pînă la jumătatea lunii aprilie, fronturile II şi III ucrainene au desfăşurat operaţia de la Viena, iar la 6 mai trupele sovietice au început operaţia de la Praga.

În timpul acestor operaţii, trupele romîne au luptat cot la cot cu armatele sovietice, cu corpul cehoslovac şi partizanii cehoslovaci pentru eliberarea Cehoslovaciei de sub ocupaţia hitleristă. Armata 4 a participat la luptele pentru eliberarea importantelor oraşe Banska-Bystrica şi Kremnica, la luptele din munţii Tatra Mare, Tatra Mică, de pe rîurile Vag şi

[30] Arhiva M.F.A. — M. st.-major, dos. 732/1, cap. II, f. 35.
[31] Ibidem, f. 36.

www.dacoromanica.ro

Morava. Armata 1 a luat parte la ruperea apărării inamicului de pe rîurile Gron şi Nitra, la eliberarea oraşului Banovce, la forţarea rîului Vag, la luptele din Carpaţii Albi, la eliberarea oraşului Kromeřiř.

Cele două armate romîne au luat parte la lupte pînă la 12 mai 1945, cînd au fost lichidate ultimele focare de rezistenţă ale hitleriştilor în Cehoslovacia, ajungînd pînă la 100 km de Praga.

La acţiunile duse pe teritoriul cehoslovac, armata romînă a participat cu un efectiv de peste 248 000 de oameni, suferind pierderi de peste 66 000 de morţi, răniţi şi dispăruţi. Trupele romîne au înaintat în cadrul acestor acţiuni pe o adîncime de 400 km, au eliberat 1 722 de localităţi dintre care 31 de oraşe.

În total, în cursul celor 260 de zile de lupte eroice pe frontul antihitlerist, armata romînă a străbătut peste 1 000 km de la Mureş pînă în Boemia, a trecut 14 masive muntoase, a forţat 12 cursuri mari de apă. Ea a eliberat 3 831 de localităţi, dintre care 53 de oraşe, a pricinuit inamicului pierderi cifrate la circa 118 000 de prizonieri şi peste 18 000 de morţi număraţi pe teren. Începînd cu luptele pentru eliberarea părţii de nord a Transilvaniei, armata romînă a participat la războiul antihitlerist cu un efectiv de peste 360 000 de oameni.

7 ordine de zi ale Comandamentului suprem sovietic şi 21 de comunicate de război sovietice, precum şi numeroase ordine ale comandanţilor de armată şi mari unităţi sovietice, au evidenţiat faptele de vitejie ale unităţilor romîne în lupta împotriva duşmanului comun.

În ordinul din 26 martie 1945 al comandantului suprem al armatei sovietice către comandantul Frotului II ucrainean se arăta :

„Astăzi, 26 martie, la orele 21, capitala patriei noastre, Moscova, va saluta în numele patriei vitezele trupe ale Frontului II ucrainean, printre care şi trupele armatei romîne de sub comanda generalului de corp de armată Dăscălescu (e vorba de Armata 4 romînă.— *Vl. Z.*), care au cucerit oraşul Banska Bystrica, prin 12 salve de artilerie trase de 124 de tunuri.

Pentru modul excelent în care au fost executate operaţiile militare, aduc mulţumiri trupelor de sub comanda dv. care au luat parte la luptele pentru eliberarea oraşului Banska Bystrica".

La 3 aprilie 1945, Moscova saluta din nou cu salve de tun trupele Frontului II ucrainean, printre care şi cele romîne, pentru eliberarea oraşelor Magyaróvar şi Kremnica. „În luptele pentru cucerirea oraşelor Magyaróvar şi Kremnica — se arată în ordinul comand ntului suprem dat cu acest prilej — s-au distins trupele generalului-locotenent Petruşevski, generalului-locotenent Jmacenko, generalului de corp de armată romîn Dăscălescu... aviatorii generalului-locotenent de aviaţie Stepicev, generalului de divizie Ionescu (Corpul aerian romîn.— *Vl.Z.*)... colonelului Burduloiu (Corpul aerian romîn. — *Vl. Z.*)...".

Un nou salut, de data asta în cinstea faptelor de arme a unor armate sovietice şi Armatei 1 romîne de sub comanda generalului de corp de armată Atanasiu, a răsunat la Moscova la 5 aprilie 1945, aceste trupe fiind evidenţiate prin ordinul din aceeaşi zi al Comandamentului suprem. În patru ordine de zi ale Comandamentului suprem sovietic a fost citat

www.dacoromanica.ro

Regimentul II care de luptă, care a dus acțiuni eroice, alături de trupele sovietice, în Cehoslovacia și Ungaria. Peste 300 000 de militari români au fost decorați cu ordine și medalii române, sovietice și cehoslovace.

Însemnată a fost și contribuția economică a României la războiul antihitlerist [32]. Sub conducerea P.C.R., muncitorii ceferiști, mineri, petroliști, cei din uzinele de armament și din alte ramuri, întreaga clasă muncitoare a muncit cu abnegație pentru satisfacerea nevoilor frontului; țărănimea muncitoare a depus eforturi pentru mărirea producției agricole, pentru a asigura însămînțarea terenurilor agricole lăsate în paragină de moșierii sabotori, pentru strîngerea la timp a recoltei. Contribuția economică a țării noastre la războiul antihitlerist de la 23 August 1944 pînă în vara anului 1945, cînd au revenit în patrie trupele, a însumat peste 417,6 milioane de dolari, calculați la cursul din 1938, la care se adaugă valoarea pagubelor cauzate pe teritoriul țării de trupele fasciste, totalul ajungînd astfel la suma de peste 767,5 milioane de dolari 1938 [33].

Contribuția României la războiul antihitlerist a găsit o înaltă apreciere pe plan internațional [34]. În tratatul de pace dintre România și puterile aliate și asociate s-a consemnat că „ea a participat activ la războiul împotriva Germaniei" [35].

Într-un discurs rostit la conferința de pace de la Paris, ministrul de externe al U.R.S.S. arăta că: „Împreună cu noi, împreună cu trupele aliate, noua Românie democrată a început lupta pentru înfrîngerea lui Hitler, a făcut sacrificii considerabile în această luptă și noi toți recunoaștem serviciile aduse de poporul român acestei cauze" [36].

Contribuția României la înfrîngerea hitlerismului a fost apreciată și în celelalte țări ale coaliției antihitleriste. Astfel, postul de radio New York arăta în februarie 1945 că „acțiunea armatei române a contribuit serios la cucerirea Budapestei și la înaintarea în regiunea cehoslovacă, tot astfel, cum, prin actul de la 23 August 1944, România a contribuit într-o bună măsură la schimbarea situației de pe întregul front răsăritean" [37].

La 9 mai 1945, războiul din Europa s-a încheiat prin victoria coaliției antihitleriste. În obținerea acestei victorii, rolul hotărîtor l-a avut Uniunea Sovietică, al cărei popor, dînd uriașe jertfe de sînge, a purtat greul luptei

[32] În legătură cu problema sprijinirii frontului antihitlerist, vezi V. Anescu, *Partidul Comunist din Romînia, conducătorul și organizatorul luptei întregului popor pentru sprijinirea frontului antihitlerist*, în „Anale", 1963, nr. 4, și I. Cicală și A. Egyed, *Lupta oamenilor muncii sub conducerea P.C.R. pentru refacerea economică a regiunii Cluj și sprijinirea frontului antihitlerist (octombrie 1944—mai 1945)*, în „Studii", 1959, nr. 4; M. Lungeanu, *Din lupta maselor populare conduse de P.C.R. pentru sprijinirea războiului antihitlerist (23 august 1944 9 mai 1945)*, în „Anale", 1960, nr. 4; lt.-col. V. Anescu, maior I. Sorescu și M. Dogaru, *Contribuția minerilor, petroliștilor și ceferiștilor pentru sprijinirea frontului antihitlerist*, în „Anale", 1962, nr. 4.

[33] Vezi I. Popescu-Puțuri, *Principalele trăsături ale regimului politic din Romînia în perioada dictaturii militare-fasciste și a agresiunii hitleriste*, în „Anale", 1963, nr. 6.

[34] Despre ecoul internațional al insurecției armate și participării României la războiul antihitlerist, vezi mai pe larg în Ion Popescu-Puțuri, *Însemnătatea istorică a insurecției armate din august 1944*, în „Anale", 1964, nr. 4.

[35] *Tratatul de pace între Romînia și puterile aliate și asociate*, București, 1947, p. 7.

[36] Vezi „Scînteia" nr. 651 din 14 octombrie 1946.

[37] Vezi „Jurnalul de dimineață" din 22 februarie 1945.

www.dacoromanica.ro

pentru eliberarea patriei sale şi salvarea omenirii de primejdia înrobirii hitleriste.

Poporul romîn a întîmpinat cu bucurie şi entuziasm ziua victoriei asupra fiarei fasciste, pătruns de legitimă mîndrie pentru contribuţia adusă la înfrîngerea Germaniei hitleriste şi de sentimente de adîncă recunoştinţă faţă de vitejii ostaşi sovietici şi romîni care şi-au vărsat sîngele pentru libertatea ţării noastre. Sărbătorind victoria asupra fascismului, poporul romîn îşi îndrepta gîndurile spre viitorul către care-l conducea partidul comunist, îşi întetea eforturile în opera de refacere a economiei naţionale a ţării, de lichidare a urmărilor războiului. Ziarul „Scînteia" scria cu acest prilej : „Am contribuit... cu hotărîre făţişă şi sinceră la grăbirea ceasului răsplătitor, pe care îl trăim acum alături de întreaga omenire. Să stăruim pe drumul acesta, nimicind pînă la capăt toate urmele ascunse sau vădite ale fascismului şi dîndu-ne partea cinstită la clădirea lumii viitorului, lumii adevărului şi propăşirii...

Participăm cu entuziasm la bucuria impetuoasă a omenirii prilejuită de victoria militară asupra fascismului. Să ne-o cîştigăm şi pe aceea de a ne împărtăşi din binefacerile senine ale păcii, să ne încordăm eforturile pentru a zidi o Romînie luminoasă şi fericită" [38].

Întîmpinînd anul acesta, într-o ţară luminoasă şi fericită, construită sub conducerea înţeleaptă a Partidului Muncitoresc Romîn, cea de-a XX-a aniversare a eliberării patriei de sub jugul fascist, poporul nostru şi-a adus aminte cu emoţie şi mîndrie de evenimentele de acum 20 de ani, cînd, condus de comunişti, a zdrobit dictatura militară-fascistă şi a adus Romînia în rîndul statelor ce luptau pentru înfrîngerea duşmanului de moarte al popoarelor, Germania nazistă.

„Prin bătăliile purtate, prin sîngele vărsat — spune tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej —, poporul romîn şi-a adus contribuţia la victoria asupra fascismului şi a înscris o pagină glorioasă în istoria luptelor sale pentru libertate şi independenţă naţională" [39].

[38] „Scînteia" nr. 200 din 11 mai 1945.

[39] Gh. Gheorghiu-Dej, *A XX-a aniversare a eliberării Romîniei de sub jugul fascist*, Bucureşti, Edit. politică, 1964, p. 10.

www.dacoromanica.ro

ORGANIZAREA COMITETELOR DE FABRICĂ (23 AUGUST—OCTOMBRIE 1944)

DE

I. CHIPER

Printre factorii care au contribuit la rezolvarea problemei principale a primei etape a revoluției populare — problema puterii —, un loc important ocupă comitetele de fabrică organizate după 23 August 1944.

Cercetările istorice privind această etapă a revoluției au relevat caracterul revoluționar al activității comitetelor de fabrică, faptul că ele s-au manifestat de la început, în complexa lor activitate, ca embrion al noii puteri. În marile acțiuni inițiate de partidul comunist pentru cucerirea puterii, comitetele de fabrică au constituit un mijloc esențial de mobilizare a clasei muncitoare.

Caracterul revoluționar, marea capacitate de mobilizare a comitetelor de fabrică pot fi înțelese mai bine urmărind organizarea lor.

Insurecția armată din august 1944 a deschis drumul unor profunde transformări sociale, economice și politice în țara noastră, a marcat începutul revoluției populare. Printre problemele care stăteau în fața partidului comunist în vederea asigurării rolului conducător al clasei muncitoare în revoluție — condiție esențială pentru rezolvarea cu succes a sarcinilor primei etape a revoluției populare și a trecerii rapide, printr-un proces revoluționar neîntrerupt, la a doua etapă a revoluției — o importanță deosebită avea făurirea unor sindicate unice revoluționare, capabile să-și îndeplinească sarcinile istorice.

Cadrele de bază ale partidului, în frunte cu tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, au studiat și trasat sarcinile care reveneau partidului în vederea înlăturării regimului de dictatură militaro-fascistă prin insurecția armată și a desfășurării victorioase a revoluției. Au fost analizate și dezbătute probleme organizatorice privind reorganizarea partidului, organizarea sindicatelor și sarcinile acestora, realizarea frontului unic și refacerea unității clasei muncitoare [1]. În aceste împrejurări, tovarășul Gheorghe

[1] *Cuvîntul tovarășului Nicolae Ceaușescu la plenara C.C. al P.M.R. din 30 noiembrie 5 decembrie 1961*, în „Scînteia" din 13 decembrie 1961.

„STUDII", tomul 17, nr. 4, p. 809—833, 1964.

www.dacoromanica.ro

Apostol a susținut în lagăr un referat asupra structurii organizatorice a sindicatelor după eliberare [2]. Studierea pe baza învățăturii marxist-leniniste a sarcinilor partidului în legătură cu reorganizarea mișcării sindicale și-a dovedit justețea în crearea rapidă a noilor sindicate revoluționare și unice, după eliberare.

O premisă importantă pentru refacerea unității mișcării sindicale a constituit-o realizarea Frontului unic muncitoresc [3] în aprilie 1944 și activitatea comitetelor de front unic în întreprinderi.

Sindicatele fiind principala și cea mai largă organizație de masă a clasei muncitoare, organizarea comitetelor de fabrică, *parte integrantă și prima etapă a procesului de creare a sindicatelor revoluționare unice după 23 August 1944*, a constituit un aspect de o deosebită importanță al luptei pentru asigurarea rolului de hegemon al proletariatului în revoluție.

Dezvoltarea nemijlocită a mișcării revoluționare din lupta antifascistă a întregului popor, desfășurarea mișcării de reorganizare sindicală în timpul unor puternice frămîntări sociale și politice și-au pus amprenta asupra organizării comitetelor de fabrică. Una din cele mai importante particularități ale mișcării de reorganizare a sindicatelor din țara noastră constă în faptul că ea a avut loc în toiul unor mari bătălii populare, ceea ce a imprimat comitetelor de fabrică caracterul unor comitete de acțiune imediată [4]. Organizate în aceste împrejurări, comitetele de fabrică nu au constituit numai organe sindicale, ci, acționînd ca organe de acțiune imediată, reprezentau interesele tuturor muncitorilor, indiferent dacă aceștia erau sau nu încă organizați. Comitetele de fabrică au fost astfel expresia unității de acțiune a clasei noastre muncitoare.

Organizarea comitetelor de fabrică a început chiar în zilele insurecției armate și s-a desfășurat într-un ritm rapid pe baza frontului unic muncitoresc. Conducerea de către partidul comunist, politica sa leninistă de organizare a clasei muncitoare și puternicul curent spre organizare declanșat de izbucnirea insurecției au fost factorii principali care au determinat această trăsătură.

Din primele zile ale insurecției armate, partidul comunist a desfășurat o intensă activitate pentru organizarea clasei muncitoare. În apelul C.C. al P.C.R., „Către toată muncitorimea de la orașe și sate! Către întregul popor romîn!", se scria: „Muncitori! Uniți în Frontul unic muncitoresc, puneți-vă în fruntea luptei de eliberare a poporului romîn. Refaceți imediat organizațiile voastre sindicale" [5]. La 28 august 1944, într-un nou apel, C.C. al P.C.R. se adresa muncitorilor: „Organizați-vă în comitete de fabrică, în sindicatele voastre de breaslă, înrolați-vă în gărzile patriotice. Alungați din fabrici pe legionari și sprijinitorii lor, pentru împiedicarea

[2] *Cuvîntul tovarășului Al. Sencovici la plenara C.C. al P.M.R., din 30 noiembrie—5 decembrie 1961*, în „Scînteia" din 10 decembrie 1961.

[3] E. Mănguț, *Frontul unic muncitoresc, temelia reorganizării mișcării sindicale după 23 August 1944*, în „Studii", an. XVI, nr. 5, 1963, p. 1 073—1 089.

[4] Gh. Apostol, *Sindicatele din R.P.R., în lupta pentru construirea socialismului*, în *50 de ani de la crearea Comisiei generale a sindicatelor din Romînia, 1906—1956*, București, Edit. C.C.S., 1958, p. 34.

[5] „Romînia liberă" din 26 august 1944.

www.dacoromanica.ro

oricărui act de sabotaj. Împiedicați-i să se adune, să comploteze, să prelungească lupta poporului romîn pentru pace și dobîndirea libertăților democratice" [6]. În numeroase întreprinderi a început munca de organizare sindicală. Comuniștii, împreună cu alți muncitori înaintați, formau comitete de acțiune pentru organizarea comitetelor de fabrică.

Lupta pentru revendicări economice și politice a mișcării noastre muncitorești între cele două războaie crease tradițiile unor organe — comitete de întreprinderi, comitete de front unic, comitete de acțiune etc. — pentru făurirea unității muncitorești și conducerea luptei unite a muncitorilor dintr-o întreprindere. În momentul începerii organizării comitetelor de fabrică, după 23 August 1944, în unele întreprinderi din țara noastră existau forme organizatorice ale muncitorilor — comitete de front unic, comitete de acțiune sau comitete patriotice — avînd la bază unitatea muncitorilor.

Comitetele de fabrică — organe sindicale unice revoluționare la nivelul întreprinderilor — s-au putut constitui chiar din primele zile ale eliberării, pentru că au apărut pe baza tradițiilor și formelor organizatorice cunoscute mai de mult, reprezentînd întreaga masă a muncitorilor.

La 27 august, în capitală a avut loc o întrunire la care au participat delegați ai comitetelor de acțiune de la Atelierele C.F.R. „Griviția", „Vulcan", „Malaxa", S.T.B., „Ford", „Leonida", „Standard-Telefoane", din industria textilă etc. [7]. La întrunire s-a subliniat datoria clasei muncitoare de a întări Frontul unic muncitoresc, s-a arătat necesitatea alegerii celor mai hotărîți și devotați muncitori în comitetele de fabrică. Cererea ca la baza activității sindicatelor să stea principiul luptei de clasă reflecta hotărîrea muncitorilor care se organizau de a păși pe calea acțiunilor revoluționare. Comitetele de fabrică trebuiau să lupte pentru îmbunătățirea condițiilor de muncă și salarizare, pentru contracte colective, pentru desființarea imediată a regimului de teroare, carceră și bătăi, pentru demascarea și înlăturarea tuturor celor „care se pun de-a curmezișul drumului luptei noastre, toate codițele de topor !". Delegații de la „Malaxa" au arătat că, începînd de la 23 August, muncitorii acestei mari uzine, care „au îndurat exploatarea sîngeroasă și cnutul teroarei fasciste și patronale, prin carceră, închisori, lagăre, bătăi și amenzi pentru fiecare cuvînt sau protest contra regimului sălbatec, care a fost impus muncitorilor de la „Malaxa" fără drept de a se organiza — au pornit liberi la luptă". Muncitorii capitalei erau chemați să urmeze exemplul muncitorilor de la „Malaxa".

Apelurile C.C. al P.C.R., activitatea comuniștilor în întreprinderi, întrunirea din 27 august au impulsionat munca de organizare. Pînă la 1 septembrie 1944 s-au ales comitete de fabrică la „Voina", „Vulcan", Atelierele C.F.R. „Griviția"-locomotive, „Talpa", „Infero", „Tăbăcăria națională", „Leonida & Co." etc. [8], iar muncitorii tipografi au ales o

[6] „Romînia liberă" din 30 august 1944.

[7] Ibidem, 30 august 1944.

[8] „Luptătorul" din 6 septembrie 1944; idem din 14 septembrie 1944; „Romînia liberă" din 17 septembrie 1944 etc. Majoritatea acestor comitete au luat ființă la 30 și 31 august 1944.

www.dacoromanica.ro

comisie de organizare pe capitală [9]. La Timişoara, imediat după 23 August 1944, s-a constituit o comisie formată din comunişti şi social-democraţi, pe baza frontului unic, pentru organizarea sindicatelor [10].

Comitetele de fabrică alese la sfîrşitul lunii august 1944 au fost organe sindicale care au premers înfiinţării Comisiei de organizare a mişcării sindicale unite din Romînia. Prin constituirea lor, s-a consacrat principiul făuririi organizaţiilor sindicale unice, revoluţionare, pe temelia Frontului unic muncitoresc, şi s-a creat o bază pentru mişcarea de reorganizare sindicală. Ele demonstrau influenţa partidului comunist în întreprinderi, hotărîrea muncitorilor de a se organiza şi de a lupta în sindicate unice revoluţionare. Totodată, organizarea comitetelor de fabrică chiar din zilele insurecţiei armate face parte din ansamblul fenomenelor care au situat de la început clasa muncitoare în fruntea forţelor revoluţionare.

Victoria insurecţiei armate permitea şi solicita intensificarea muncii de organizare. La întrunirea care a avut loc la 30 august 1944 la Bucureşti în faţa sediului central al P.C.R., tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej, arătînd că rămăşiţele fasciste şi sprijinitorii lor constituie principalul pericol intern în acel moment, că fascismul trebuie zdrobit, sublinia necesitatea organizării în sindicate unite. „Am cucerit azi libertatea. Dar ea trebuie consolidată. Pentru aceasta rolul de frunte revine clasei muncitoare şi luptei sale. Dar numai lupta organizată poate avea un succes deplin. Organizaţi-vă în sindicatele unite ale întreprinderilor voastre, formaţi comitete de fabrică" [11].

Din iniţiativa partidului comunist, la 1 septembrie 1944, reprezentanţii P.C.R. şi P.S.D. s-au întrunit pe baza Frontului unic muncitoresc într-o conferinţă sindicală, hotărînd formarea Comisiei de organizare a mişcării sindicale unite din Romînia, redactarea unei rezoluţii şi editarea unui ziar sindical [12]. În rezoluţia adoptată, delegaţia P.S.D. s-a declarat de acord cu delegaţia P.C.R. ca la baza organizării sindicale să stea unitatea muncitorilor pe baza Frontului unic muncitoresc, principiul luptei de clasă şi al internaţionalismului proletar şi ca sindicatele, organele lor conducătoare, să-şi desfăşoare activitatea pe baza principiilor democraţiei muncitoreşti. În rezoluţie se preciza structura organizatorică a sindicatelor, care, cu puţine modificări, era cea stabilită în lagăr de către activul de bază al partidului [13]. Structura organizatorică a sindicatelor avea la bază principiul progresist al organizării muncitorilor pe întreprinderi [14]. Toţi

[9] „Romînia liberă" din 20 septembrie 1944.

[10] Arh. C.C.S., dos. Comisia de organizare a mişcării sindicale unite din Romînia, f. 75.

[11] „Romînia liberă" din 31 august 1944.

[12] Arh. C.C.S., dos. Comisia de organizare a mişcării sindicale unite din Romînia, f. 1.

[13] *Cuvîntul tov. Al. Sencovici la Plenara C.C. al P.C.R., din 30 noiembrie 5 decembrie 1961*, în „Scînteia" din 10 decembrie 1961.

[14] Rezoluţia Comisiei de organizare a mişcării sindicale unite din Romînia stabilea că „în fiecare întreprindere cu mai mult de 50 de lucrători se va alege, prin adunarea generală, un comitet de fabrică, care să reprezinte cele mai importante secţiuni din întreprinderea respectivă"; toate întreprinderile din aceeaşi ramură formau un sindicat pe localitate şi alegeau un comitet sindical; toate sindicatele constituiau, prin reprezentanţii lor, comisia locală sindicală. Sindicatele din aceeaşi ramură erau afiliate uniunii respective din cele 15 uniuni sindicale stabilite prin rezoluţie.

www.dacoromanica.ro

muncitorii unei întreprinderi aparţineau unei singure organizaţii sindicale, unei singure uniuni sindicale, după profilul de bază al întreprinderii. Se crea astfel un suport viguros pentru unitatea de acţiune a muncitorilor, pentru dezvoltarea frontului unic muncitoresc, care asigura succesul luptei pentru revendicări politice şi economice.

Rezoluţia se încheia cu chemarea adresată tuturor muncitorilor pentru organizarea şi întărirea sindicatelor : „Este cea mai elementară datorie pentru fiecare muncitor faţă de clasa sa de a fi membru al sindicatului şi de a lupta cu hotărîre pentru lărgirea şi întărirea mişcării sindicale unite a clasei muncitoare din Romînia". Hotărîrile conferinţei sindicale din 1 septembrie 1944, care consemnau victoria principiilor marxist-leniniste de organizare sindicală asupra principiilor reformiste, au determinat intensificarea mişcării de organizare sindicală în întreaga ţară.

Partidul comunist şi-a mobilizat toate forţele pentru crearea comitetelor de fabrică, pentru succesul deplin al reorganizării sindicale. În componenţa Comisiei de organizare au intrat cadre de bază ale partidului, cu o bogată experienţă revoluţionară, care s-au ocupat de organizarea muncitorilor din cele mai importante ramuri de activitate economică [15]. În centrele şi regiunile industriale au luat fiinţă comisii de organizare formate din comunişti şi social-democraţi pe baza rezoluţiei din 1 septembrie, care, împreună cu instructorii Comisiei de organizare a mişcării sindicale unite din Romînia trimişi să ajute organizarea în provincie, au contribuit la organizarea comitetelor de fabrică.

Ziarul „Luptătorul", organ al Comitetului judeţean Ilfov al P.C.R., subliniind că muncitorii capitalei stau în fruntea luptei de organizare, cerea organizaţiilor partidului comunist „să ducă o acţiune comună pentru convingerea maselor muncitoare din fabrici şi întreprinderi de a înfăptui sindicatele, de a le dezvolta în organe de luptă puternice de apărare a intereselor lor", arătînd că numai prin organizare muncitorii vor fi în fruntea luptei de lărgire şi întărire a libertăţilor democratice cucerite [16].

În centrele industriale au avut loc adunări ale muncitorilor pe întreprinderi, ramuri de producţie sau localităţi, în care membri sau instructori ai Comisiei de organizare, activişti de partid, muncitorii cei mai conştienţi, subliniind importanţa victoriei de la 23 August, arătau necesitatea organizării pentru consolidarea şi lărgirea drepturilor cucerite.

În Bucureşti, unde era concentrat un numeros detaşament al clasei noastre muncitoare, cu vechi tradiţii revoluţionare, unde victoria rapidă a insurecţiei armate crease condiţii favorabile organizării sindicale şi dusese — încă înainte de 1 septembrie 1944 — la formarea comitetelor de fabrică într-un număr însemnat de întreprinderi, organizarea muncitorilor în sindicate a luat o deosebită amploare. La întrunirile din 3 septembrie 1944 ale muncitorilor textilişti din capitală, la care au participat tovarăşul Marin Florea Ionescu şi alţi membri ai Comisiei de organizare, s-a discutat necesitatea şi stadiul refacerii organizaţiilor sindicale. Reprezentanţii întreprinderilor textile organizate, ca şi cei ai întreprinderilor

[15] Arh. C.C.S., dos. Comisia de organizare, f. 14.
[16] „Luptătorul" din 10 septembrie 1944.

www.dacoromanica.ro

„Malaxa" şi „Phoenix" participanţi la întrunire, au chemat textiliştii la intensificarea muncii de organizare [17].

La întrunirile organizate cu acest scop au participat în primele zile ale lunii septembrie şi muncitorii de la S.T.B. [18], U.C.B., muncitorii din fabricile de îmbrăcăminte [19], din întreprinderile metalurgice neorganizate etc. O dată cu necesitatea organizării clasei muncitoare în vederea înfăptuirii cu succes a marilor sarcini care-i stăteau în faţă, în vederea satisfacerii grabnice a revendicărilor sale economice şi politice, în adunările muncitorilor se discutau şi problemele concrete ale alegerii comitetelor de fabrică, luîndu-se hotărîri în acest sens. Întrunirile din aceste zile au contribuit din plin la propagarea în masa muncitorilor a necesităţii organizării.

În numeroase întreprinderi au fost create comitete de iniţiativă sau acţiune, în care intrau muncitorii cei mai conştienţi şi înaintaţi, cu scopul propagării necesităţii organizării, pregătirii adunărilor pentru alegerea comitetelor de fabrică, formulării revendicărilor. Comitetul de iniţiativă ales de muncitorii de la U.C.B. la 8 septembrie [20] a contribuit la organizarea salariaţilor din serviciile acestor întreprinderi [21].

La Timişoara au fost create „comitete zburătoare" — grupe din muncitorii cei mai conştienţi —, care au propagat necesitatea organizării în întreprinderi şi au ajutat organizarea muncitorilor din mai multe întreprinderi din localitate [22].

La Bucureşti, Braşov, Piteşti etc. delegaţi ai muncitorilor organizaţi au ajutat organizarea muncitorilor din alte întreprinderi. Organele de presă ale partidului, presa democratică au desfăşurat o intensă propagandă în sprijinul organizării şi activităţii comitetelor de fabrică. „Partidul comunist — scria ziarul „Luptătorul" — cheamă întregul popor romîn să sprijine din răsputeri marea luptă ce se dă acum pentru organizarea sindicală a muncitorimii [23].

Organizarea clasei muncitoare în această etapă a fost indisolubil legată de lupta pentru revendicări imediate. Comitetele de fabrică au apărut şi s-au întărit în focul acestei lupte — şi aceasta constituie o altă trăsătură fundamentală a organizării lor.

Condiţiile istorice ale Romîniei după victoria insurecţiei armate au determinat întrepătrunderea şi interdependenţa luptei pentru revendicări economice şi politice imediate pe întreprinderi cu lupta pentru lărgirea continuă a libertăţilor democratice, pentru susţinerea cu toate forţele a războiului antihitlerist cu lupta generală pentru cucerirea puterii.

Partidul comunist a acordat o deosebită atenţie luptei pentru revendicări. Chiar de la începutul activităţii Comisiei de organizare, reprezen-

[17] „Romînia liberă" din 5 septembrie 1944.
[18] „Luptătorul" din 10 septembrie 1944.
[19] „Romînia liberă" din 6 septembrie 1944.
[20] Ibidem, 11 septembrie 1944.
[21] Ibidem, 17 septembrie 1944. La Atelierele centrale U.C.B., organizarea era mai înaintată (ibidem, 7 septembrie 1944).
[22] „Luptătorul bănăţean" din 29 septembrie 1944 ; ibidem, numerele din 4, 6, 8, 9 octombrie 1944.
[23] „Luptătorul" din 16 septembrie 1944.

www.dacoromanica.ro

tanții partidului comunist în comisie au arătat necesitatea și au subliniat importanța luptei pentru revendicări pe întreprinderi, pentru organizarea muncitorilor și prestigiul comitetelor de fabrică [24].

Lupta pentru îmbunătățirea situației materiale a muncitorilor era determinată de urmările anilor de dictatură militară-fascistă, ale criminalului război antisovietic [25]. Îmbunătățirea condițiilor de muncă și viață ale muncitorilor era deosebit de necesară pentru asigurarea îndeplinirii sarcinilor legate de democratizarea țării, refacerea economiei naționale, sprijinirea cu toate forțele a frontului antihitlerist. Arătînd că ziua de muncă ajunsese pînă la 11—12 ore, prezentînd o statistică care demonstra scăderea catastrofală a salariului real în perioada 1940—1944, într-un articol din „România liberă" se sublinia necesitatea luptei pentru salarii la nivelul scumpetei. „Nu un spor formal, ci *ridicarea salariilor la nivelul scumpetei*, dînd astfel muncitorilor posibilitatea să-și crească copiii, să-și întrețină familiile *și să poată munci și lupta pentru viitorul României democrate...*" [26].

În adunările pentru alegerea comitetelor de fabrică un loc important în discuții l-au ocupat revendicările imediate. Pe baza acestor discuții, comitetele de fabrică alcătuiau memoriul de revendicări pe care-l supuneau, în aceleași adunări sau curînd după aceea, aprobării muncitorilor. Aceasta a caracterizat, fără excepție, organizarea comitetelor de fabrică în întreaga țară.

Memoriul aprobat de muncitorii de la „Lemaître" în adunarea din 5 septembrie 1944 cuprindea următoarele revendicări: sporirea salariilor; ziua de muncă de 8 ore; plata pentru zilele de bombardament și pentru zilele de 24—26 august 1944 [27], plata orelor suplimentare; concedierea imediată a elementelor fasciste și a tuturor trădătorilor poporului român; primirea în serviciu a celor eliberați la 23 August 1944 din lagărele și închisorile antonesciene; măsuri pentru asigurarea efectuării concediilor de odihnă; respectarea demnității omenești prin desființarea închisorii și carcerei în fabrică, interzicerea bătăii și a insultelor; aprovizionarea cu lemne pentru toți muncitorii; îmbunătățirea alimentației la cantină; la muncă egală, salarii egale pentru femei și tineret; primirea gratuită a hainelor de protecție [28]. Revendicări similare au existat în majoritatea întreprinderilor. Au mai apărut revendicări referitoare la locuințe [29],

[24] Arh. C.C.S., Comisia de organizare, f. 14. Proces-verbal al ședinței Comisiei de organizare, din 6—7 septembrie 1944.

[25] Vezi N. N. Constantinescu, Tudor Paul, *Aspecte ale situației clasei muncitoare din România în perioada 1941—august 1944*, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.", an. VIII, 1962, nr. 5.

[26] „România liberă" din 7 septembrie 1944.

[27] În zilele de 24—26 august 1944, muncitorii de la „Lemaître", ca și de la celelalte întreprinderi bucureștene, au participat la acțiunile insurecției armate. Direcțiile unor întreprinderi au refuzat să plătească salariul muncitorilor pentru aceste zile, ceea ce a determinat revendicarea menționată.

[28] „România liberă" din 7 septembrie 1944.

[29] În urma bombardamentelor anglo-americane, Atelierele C.F.R. „Grivița" ca și numeroase locuințe din acest cartier muncitoresc au fost distruse, ceea ce a făcut ca problema locuințelor, nerezolvată nici pînă atunci, să devină una din principalele revendicări ale ceferiștilor.

www.dacoromanica.ro

aducerea muncitorilor dispersați, în urma evacuării unor întreprinderi la vechiul loc de muncă [30] etc. Una din cele mai importante revendicări a fost recunoașterea comitetelor de fabrică.

Revendicările discutate în adunările generale ale muncitorilor izvorau, la începutul lunii septembrie, din necesitatea ieșirii din situația grea creată de exploatarea și teroarea patronală în anii războiului, de șirul nedreptăților suferite de muncitori în anii dictaturii militare-fasciste, reflectînd interesele imediate, vitale ale tuturor muncitorilor. „Întrucît realizarea acestor revendicări ne va asigura minimul de existență și întrucît aceste cerințe sînt izvorîte din șirul de drepturi juste ce ne-au fost răpite sau nu ne-au fost acordate pînă astăzi — arătau muncitorii de la „Malaxa" — sîntem siguri de satisfacerea lor, iar în caz că nu vom fi înțeleși sîntem ferm hotărîți de a lupta pînă la definitiva cîștigare a lor" [31].

Caracterul larg și arzător al revendicărilor în care era interesată masa salariaților dintr-o întreprindere a atras la acțiune în jurul comitetelor de fabrică toți muncitorii, a determinat susținerea energică a luptei pentru revendicări, dinamizarea comitetelor de fabrică și întărirea organizării. În adunarea de constituire a sindicatului muncitorilor din industria minieră din Petroșani s-a arătat că „forța comitetului este puterea de organizare. Muncitorimea va trebui să împingă comitetele la activitate, să pretindă în mod curajos drepturile muncitorilor" [32]. Adunarea a însărcinat comitetul ales să înceapă lupta pentru reprimirea muncitorilor concediați din cauze politice, mărirea salariilor etc.

Discutarea și întocmirea memoriilor de revendicări au dat de la început comitetelor de fabrică care se organizau *un program imediat și precis*, pe baza căruia și-au desfășurat activitatea susținută de întreaga masă a muncitorilor. Astfel, la 11 septembrie 1944, peste 2 000 de ceferiști s-au întrunit pe stadionul Giulești pentru a asculta raportul asupra tratativelor cu direcția C.F.R. [33]. Ceferiștii au manifestat pentru înlăturarea elementelor fasciste din întreprinderi și instituții, au cerut confiscarea locuințelor fasciștilor și punerea lor la dispoziția celor fără locuințe. În adunarea din 18 septembrie 1944, la care a participat tovarășul Chivu Stoica, ceferiștii, constatînd refuzul direcției C.F.R. de a le satisface revendicările, ca și acțiunile ei de sabotaj [34], au cerut înlăturarea Direcției C.F.R. și a elementelor fasciste și satisfacerea revendicărilor lor [35]. Totodată ceferiștii și-au exprimat hotărîrea de a contribui cu toate forțele la efortul de război și la democratizarea vieții interne. Pe baza hotărîrii acestei adunări, o delegație a ceferiștilor s-a prezentat la Ministerul Comunicațiilor, obținînd satisfacerea parțială a revendicărilor [36]. Într-o mare

[30] „Romînia liberă" din 20 septembrie 1944; „Scînteia" din 25 septembrie 1944 etc.
[31] „Luptătorul" din 8 septembrie 1944.
[32] Arh. C.C.S., dos. Comisia de organizare, f. 24.
[33] „Romînia liberă" din 14 septembrie 1944.
[34] Astfel s-a trecut la refacerea zidurilor exterioare ale întreprinderii în loc să se treacă la refacerea atelierelor și la repararea locomotivelor și vagoanelor cu reparații capitale în locul celor cu reparații curente.
[35] „Romînia liberă" din 20 septembrie 1944; idem din 21 septembrie 1944.
[36] Ibidem din 22 septembrie 1944; „Scînteia" din 24 septembrie 1944; „Romînia liberă" din 24 septembrie 1944.

www.dacoromanica.ro

întrunire, la 29 septembrie 1944, muncitorii ceferiști au luat act de revendicările obținute și au votat o moțiune cerînd satisfacerea și a altor revendicări [37].

Adunări ale muncitorilor pentru dări de seamă asupra desfășurării tratativelor cu direcțiile au avut loc și la „Vulcan", „Malaxa", S. E. T., „Fichet", Valea Jiului, fabrica de armament „Concordia" din Schitu-Goleşti etc.

Asemenea întruniri întăreau unitatea și organizarea muncitorilor, forța acțiunilor întreprinse. Muncitorii luau hotărîri corespunzătoare pentru satisfacerea revendicărilor lor. Setebiștii de la garajul Tei au fost convocați în zilele de 13 și 14 septembrie pentru întărirea organizării și întocmirea memoriului de revendicări. La adunarea celor peste 2 000 de muncitori întruniți la garajul Tei, tovarășul Gh. Apostol, urmat de alți vorbitori, a arătat importanța organizării în sindicat, necesitatea lichidării rămășițelor fascismului. Comitetul de inițiativă S.T.B. și-a desfășurat activitatea pentru organizarea muncitorilor, pentru demascarea încercărilor direcției și ale unor elemente fasciste de sabotare a organizării [38]. Constatînd satisfacerea parțială a revendicărilor lor, 4 000 de muncitori de la S.T.B. au cerut, în adunarea din 23 septembrie 1944, înlăturarea elementelor fasciste, și în primul rînd a comandantului militar, ca principală măsură pentru dobîndirea tuturor revendicărilor [39]. Neobținînd nici după o lună satisfacerea acestei cereri, muncitorii l-au alungat pe colonelul Mihail, comandantul militar, cerînd arestarea lui [40]. Muncitorii întreprinderilor textile „Amero" și „Lanital" din București, suportînd samavolniciile aceluiași patron, au hotărît contopirea celor două comitete de fabrică și au impus satisfacerea unor revendicări [41].

Stabilirea revendicărilor și lupta pentru ele au întărit unitatea muncitorilor, au dat amploare și fermitate acțiunilor lor. Muncitorii interveneau energic în sprijinul comitetelor de fabrică pentru satisfacerea revendicărilor. În urma refuzurilor repetate ale direcției fabricii „Kandia" din Timișoara de a le satisface cererile, muncitorii conduși de comitetul de fabrică au manifestat în fabrică, pe străzi și în fața locuinței directorului, impunînd satisfacerea revendicărilor [42].

Patronul reacționar al fabricii „Brătășanu" din Craiova [43], deși se declarase de acord cu satisfacerea revendicărilor, a refuzat să mărească salariile, a bătut un muncitor. La protestul muncitorilor, patronul a închis întreprinderea, pretextînd lipsa de materii prime. Continuînd să se situeze pe aceeași poziție și după ce s-a constatat că existau suficiente rezerve de materii prime, muncitorii au manifestat în oraș, cerînd redeschiderea

[37] „Luptătorul" din 1 octombrie 1944.
[38] Ibidem, numerele din 10, 14 și 18 septembrie 1944.
[39] „Romînia liberă" din 26 septembrie 1944 ; vezi și „Luptătorul" din 27 septembrie 1944.
[40] „Scînteia" din 15 noiembrie 1944.
[41] „Romînia liberă" din 22 septembrie 1944 ; ibidem, 23 septembrie 1944.
[42] „Luptătorul bănățean" din 27 octombrie 1944 ; ibidem, 1 noiembrie 1944.
[43] La începutul lunii septembrie 1944, căutînd să împiedice organizarea, Brătășanu concediase 9 muncitori care se aflau în fruntea luptei pentru organizarea salariaților întreprinderii („Înainte" din 13 septembrie 1944).

www.dacoromanica.ro

fabricii şi arestarea sabotorilor. O delegaţie s-a prezentat la prefectură şi muncitorii, însoţiţi de prefect şi inspectorul muncii, au impus redeschiderea fabricii şi de asemenea mărirea salariilor [44].

Acţionînd uniţi şi organizaţi, mobilizaţi de comitetele de fabrică, muncitorii au reuşit să impună numeroase revendicări politice şi economice [45]. În decurs de 3 luni, mişcarea sindicală din Romînia a reuşit „să devie o forţă capabilă să impună condiţii de muncă şi de viaţă suportabile în ateliere, birouri şi ministere" [46].

Lupta pentru revendicări a avut importanţă nu numai pentru rezultatele ei, ci şi pentru organizarea clasei muncitoare, de succesul căreia depindea în cele din urmă satisfacerea revendicărilor.

Comitetele de fabrică care se organizau primeau mandat din partea adunării muncitorilor să acţioneze cu toată energia pentru cîştigarea revendicărilor. Faptul că revendicările reflectau interesele tuturor muncitorilor, indiferent dacă erau sau nu organizaţi, ca şi necesitatea stringentă a satisfacerii revendicărilor, au determinat caracterul de comitete de acţiune al comitetelor de fabrică.

Comitetele de fabrică şi-au impus dreptul la existenţă prin presiuni de jos — silind patronii să ducă tratative şi, implicit, să le recunoască sau forţînd pur şi simplu impunerea unora dintre revendicări, atunci cînd întîlneau împotrivire — pentru că au acţionat pe baza forţei reprezentate de masa muncitorilor, pentru că au avut întregul sprijin al muncitorilor. Muncitorii n-au aşteptat legalizarea sindicatelor, ci au impus recunoaşterea comitetelor de fabrică în focul luptelor pentru revendicări. Tocmai legătura care exista între forţa de acţiune a sindicatelor — şi deci posibilitatea lor de a se impune — şi rezultatele luptei pentru revendicări era subliniată de către un reprezentant al P.C.R. în Comisia de organizare, cu prilejul discutării situaţiei demersurilor pentru legalizarea sindicatelor, atunci cînd arăta : „...În măsura în care noi vom avea forţa necesară, nu ne va putea opri nimeni. Trebuie însă găsite metodele de luptă cu care să impunem cîştig tuturor revendicărilor muncitoreşti" [47].

Memoriile de revendicări pe întreprinderi, cuprinzînd la început în general revendicările economice şi politice imediate, nu s-au redus numai la acestea. Astfel, muncitorii ceferişti din Bucureşti [48], minerii din Valea

---

[44] „Înainte" din 20 decembrie 1944 ; ibidem, 21 decembrie 1944.

[45] Arh. C.C.S., dos. Comisia de organizare, f. 91, circulara nr. 1 a Comisiei de organizare. Muncitorii au impus revendicările lor în întreprinderi din Bucureşti, în Valea Jiului („Zori noi" din 10 decembrie 1944 ; ibidem, 1 ianuarie 1945 etc.) ; Valea Prahovei (Arh. C.C.S., dos. Comisia de organizare, f. 85—87 ; ibidem, fond. Comisia locală Ploieşti, raport al comitetului de fabrică al societăţii „Steaua romînă" Ţintea-Băicoi-Călineşti, pe intervalul 19 septembrie 1944—15 ianuarie 1946 ; ibidem, Comisia locală Ploieşti, raport al comitetului de fabrică al societăţii „Colombia" etc.) ; Timişoara („Luptătorul bănăţean" din 21 octombrie, 27 octombrie, 8 noiembrie 1944 etc.) ; Braşov, Arad, Hunedoara, Craiova, Valea Oltului şi a Lotrului etc. Cazurile amintite au numai rostul ilustrării. În prezentul articol nu ne ocupăm în general de lupta pentru satisfacerea revendicărilor, referindu-ne numai la unele aspecte ale ei, legate nemijlocit de organizarea clasei muncitoare.

[46] „Viaţa sindicală" din 17 decembrie 1944.

[47] Arh. C.C.S., dos. Comisia de organizare, proces-verbal din 12 septembrie 1944 al şedinţei Comisiei de organizare, f. 10.

[48] „Romînia liberă" din 20 septembrie 1944.

www.dacoromanica.ro

Jiului [49], muncitorii din Timişoara [50] şi din alte întreprinderi şi centre industriale şi-au exprimat cu ocazia organizării, a începerii luptei pentru revendicări, hotărîrea de a sprijini efortul de război, de a mări producţia.

Sarcinile puse de partidul comunist clasei muncitoare, mai ales după lansarea platformei F.N.D., interdependenţa dintre revendicările imediate muncitoreşti şi cele generale ale clasei muncitoare, ale întregului nostru popor, rezistenţa înverşunată a reacţiunii împotriva muncitorilor organizaţi, a revendicărilor lor, împotriva dezvoltării democratice a ţării şi a ducerii războiului antihitlerist au făcut ca muncitorii să pună accentul în tot mai mare măsură — la aceasta contribuind şi învăţămintele luptei pentru revendicări imediate — pe lupta pentru rezolvarea unor sarcini cu caracter general.

Pregătindu-se marea întrunire sindicală din 24 septembrie 1944 care a avut loc pe stadionul A.N.E.F. din capitală , în Comisia de organizare au avut loc schimburi de păreri în legătură cu axarea discuţiilor din această întrunire. Convocarea întrunirii a fost propusă în Comisia de organizare de tovarăşul Chivu Stoica, „pentru dezbaterea în faţa clasei muncitoare a tuturor problemelor de actualitate care interesează această clasă" [51]. Pe ordinea de zi au fost înscrise problemele : libertatea de organizare şi recunoaşterea comitetelor de fabrică, democratizarea aparatului de stat şi salarizarea. La propunerea comuniştilor, Comisia de organizare a hotărît punerea accentului în discuţii asupra purificării imediate a aparatului de stat, de această problemă depinzînd în mare măsură rezolvarea celorlalte puse în discuţie [52]. Adunarea convocată de Comisia de organizare a fost astfel o manifestaţie muncitorească de proporţii, cu caracter politic, orientată împotriva reacţiunii, împotriva politicii guvernului Sănătescu faţă de organizarea clasei muncitoare şi revendicările ei [53].

Stabilirea revendicărilor muncitorilor s-a manifestat ca un proces neîntrerupt, în concordanţă cu evoluţia realităţilor politice, sociale şi economice, în care se desfăşura organizarea şi activitatea clasei muncitoare, reflectînd totodată forţa ei de acţiune [54]. Astfel, din lupta pentru mărirea

[49] Arh. C.C.S., dos. Comisia de organizare, f. 26. „Muncitorimea este hotărîtă să sprijine cu toate forţele sale efortul de război al poporului romîn arătau minerii din Lupeni întruniţi la 24 septembrie pentru alegerea comitetului de mină , însă această luptă este imposibilă fără curăţirea grabnică şi totală a aparatului de stat şi ad-tiv, industriilor şi întreprinderilor industriale şi comerciale de slugile hitleriste, de legionari şi sprijinitorii lor".

[50] „Luptătorul bănăţean" din 28 septembrie 1944.

[51] Arh. C.C.S., dos. Comisia de organizare, proces-verbal al Comisiei de organizare din 22 septembrie 1944, f. 21.

[52] Arh. C.C.S., dos. Comisia de organizare, proces-verbal al şedinţei Comisiei de organizare din 23 septembrie 1944, f. 22—23.

[53] „Romînia liberă" din 26 septembrie 1944. Adunarea a însărcinat o delegaţie să înainteze primului ministru rezoluţia votată.

[54] În acest fel clasa muncitoare, mobilizată prin comitetele de fabrică, s-a situat în fruntea forţelor revoluţionare în lupta pentru democratizarea aparatului de stat, înlăturarea succesivă a guvernelor cu majoritate reacţionară şi instaurarea puterii populare, în fruntea luptei pentru mărirea producţiei şi sprijinirea cu toate forţele a frontului antihitlerist. Asemenea aspecte ale activităţii clasei muncitoare şi comitetelor de fabrică au fost tratate în numeroase studii, printre care cele semnate de Al. Gh. Savu şi V. Raţă în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.", an. VII, 1961, nr. 4 ; I. Lungeanu, în *50 de ani de la crearea Comisiei*

www.dacoromanica.ro

producţiei şi împotriva sabotajelor au apărut revendicări privind controlul producţiei, aprovizionării şi desfacerii, reprezentarea muncitorilor organizaţi în conducerile întreprinderilor. Ne vom opri, în acest sens, asupra cîtorva exemple, caracteristice pentru combativitatea şi înalta poziţie patriotică a muncitorilor şi comitetelor de fabrică, pentru condiţiile complexe în care se desfăşura lupta pentru mărirea producţiei.

Eforturile clasei muncitoare pentru refacerea economiei naţionale şi sprijinirea frontului antihitlerist s-au desfăşurat în general sub semnul luptei împotriva sabotajelor efectuate de reacţionari. Această luptă a constituit o parte integrantă a luptei clasei muncitoare pentru organizare, pentru democratizarea vieţii interne şi cucerirea unui trai mai bun.

Sabotarea producţiei, a efortului de război al poporului romîn după 23 August 1944 a avut un caracter antipatriotic şi de clasă. Sabotarea economiei naţionale de către reacţiune reflecta schimbarea caracterului războiului.

La 27 octombrie 1944, comitetul de fabrică I.A.R. a adresat un memoriu Consiliului de Miniştri, în care cerea : readucerea tuturor unităţilor I.A.R. la Braşov ; paralel cu construcţia de avioane, uzina să asigure producţia unor piese pentru armată şi repararea tractoarelor ; punerea în studiu a profilării uzinei pentru producţia de tractoare şi maşini agricole ; desfiinţarea consiliului de administraţie şi constituirea unui comitet de conducere a uzinei etc. În urma tergiversării rezolvării cererilor lor, muncitorii, întruniţi la 10 decembrie, au numit un inginer director general al uzinei. Comitetul de fabrică a mobilizat muncitorii împotriva sabotajului şi diversiunii organizate de reacţiune la I.A.R. şi a cerut de asemenea ca, în cazul numirii unui nou director general, directorul general ales de muncitori să fie numit director-adjunct unic şi cu drept de vot în Consiliul de administraţie şi acceptarea, pe lîngă cei 5 membri ai acestui consiliu — a cărui denumire trebuia să se schimbe în comitet de conducere — a 2 reprezentanţi ai sindicatului. Comitetul de fabrică şi-a exprimat hotărîrea de a asigura participarea activă a sindicatului la conducerea uzinei [55].

Din condiţiile variate ale luptei pentru mărirea producţiei, controlul producţiei de către muncitori, prin comitetele lor de fabrică, a avut diverse forme. Astfel, la cîteva zile după vizita tovarăşului Gheorghe Gheorghiu-Dej în Valea Jiului, minerii din Vulcan au hotărît instituirea controlului producţiei. În acest scop s-au format echipe pentru *controlul randamentului*. S-a cerut de asemenea reducerea cheltuielilor neproductive [56]. În întreaga Vale a Jiului au avut loc consfătuiri ale minerilor şi personalului tehnic, în care s-au discutat măsurile practice pentru mărirea producţiei [57].

---

generale a sindicatelor din Romînia 1906—1956 ; Gr. Comartin, în „Probleme economice", an. XVII, 1964, nr. 7 etc.

[55] În legătură cu acţiunea comitetului de fabrică de la I.A.R. vezi „Scînteia" din 18 noiembrie 1944 ; „Drum nou" din 4 ianuarie 1945 ; Ibidem, 28 ianuarie 1945.

[56] „Zori noi" din 6 decembrie 1944.

[57] Ibidem, 25 decembrie 1944.

www.dacoromanica.ro

Printre măsurile inițiate de sindicatul miner din Valea Jiului pentru mărirea producției a fost și introducerea schimbului în subteran, la locul de muncă. Elementele reacționare au încercat să saboteze producția, ca și unitatea muncitorilor, făcînd agitație împotriva acestei măsuri. Aceste încercări au fost însă respinse la Lupeni, Lonea, sectorul III Petroșani. La Petrila, din inițiativa comuniștilor, a avut loc la 3 ianuarie 1945 o adunare generală, în care s-a discutat problema schimbului la locul de muncă. Minerii au respins încercările reacțiunii, au aprobat schimbul la locul de muncă și s-au angajat să mărească producția [58].

Apărut în împrejurările cînd industria și mijloacele de transport aparțineau încă claselor exploatatoare, controlul producției de către muncitori reflecta începutul schimbării poziției muncitorilor față de rezultatele muncii lor, reprezenta un fenomen revoluționar cu conținut patriotic, antifascist și anticapitalist.

Revendicările muncitorești din ultimele luni ale anului 1944 pot fi caracterizate ca burghezo-democrate, cu puternica trăsătură antifascistă determinată de condițiile concret-istorice ale Romîniei. Prezența printre revendicările imediate, *în jurul cărora s-a produs unitatea și organizarea muncitorilor*, a unor importante revendicări politice, ca înlăturarea elementelor fasciste, primirea în întreprinderi a celor ieșiți din lagăre și închisori, desființarea regimului de teroare din întreprinderile militarizate etc., reflectau hotărîrea muncitorilor *de a lichida pe cale revoluționară rămășițele regimului de dictatură militară-fascistă*, de a dezvolta cuceririle obținute la 23 August 1944. Unele dintre revendicări — în primul rînd controlul producției, cu toate manifestările concrete în care s-a realizat — au avut încă din această etapă un pronunțat caracter anticapitalist, fără a depăși însă cadrul burghezo-democratic.

Orientarea justă, leninistă a partidului comunist în problema atragerii maselor de muncitori în sindicate și-a arătat rezultatele, alegerea comitetelor de fabrică desfășurîndu-se rapid și pe un front larg.

În primele săptămîni ale lunii septembrie au avut loc adunări pentru alegerea comitetelor de fabrică în majoritatea întreprinderilor din capitală. Pînă la 7 septembrie 1944, în București, numai în industria metalurgică și chimică erau constituite comitete de fabrică în 45 întreprinderi [59]. În prima parte a lunii septembrie a continuat lărgirea organizării în rîndurile marelui detașament al muncitorimii ceferiste. Succese importante în organizare au obținut muncitorii din industria textilă [60], din industria grafică [61] etc. „Cele mai mari și mai importante fabrici și uzine din capitală s-au angajat cu hotărîre pe drumul largilor organizări. Muncitorimea

[58] „Zori noi" din 7 ianuarie 1945.

[59] Arh. C.C.S., dos. Comisia de organizare, f. 15—17. Vezi și „Luptătorul" din 16 septembrie 1944.

[60] Numai în sectorul III Albastru, la începutul lunii septembrie, s-au ales comitete de fabrică în 15 întreprinderi textile („Romînia liberă" din 12 septembrie 1944).

[61] Peste 2 000 de muncitori din 23 de întreprinderi ale industriei grafice au fost cuprinși în sindicat în primele două săptămîni ale lunii septembrie 1944 („Romînia liberă" din 20 septembrie 1944).

www.dacoromanica.ro

metalurgică se afla din nou în frunte", scria „Luptătorul" [62]. Situarea în fruntea organizării a muncitorilor din marile întreprinderi bucureştene şi acţiunile comitetelor lor de fabrică pentru cîştigarea revendicărilor au contribuit la întărirea unităţii de acţiune a clasei muncitoare, au impulsionat, prin puterea exemplului, mersul organizării în celelalte întreprinderi.

Crearea deosebit de rapidă a comitetelor de fabrică a permis trecerea, încă la mijlocul lunii septembrie 1944, la organizarea comitetelor sindicale de ramură în capitală. Astfel, în şedinţa Comisiei de organizare din 12 septembrie s-au discutat problemele legate de organizarea unor sindicate, printre care şi al Sindicatului metalurgie-chimie[63]. La 17 septembrie 1944, peste 2 000 de delegaţi reprezentînd comitetele de fabrică din întreprinderile metalurgice şi chimice bucureştene s-au întrunit pentru constituirea sindicatului de ramură şi alegerea comitetului sindical[64]. Tot la 17 septembrie, peste 1 200 de delegaţi din întreprinderile textile au participat la constituirea sindicatului textiliştilor[65]. Au avut loc adunări pentru constituirea sindicatelor muncitorilor din industria îmbrăcămintei[66] şi din industria alimentară[67] etc. La începutul lunii octombrie 1944, Comisia de organizare a putut astfel convoca comitetele sindicale de ramură din Bucureşti într-o adunare pentru constituirea Comisiei locale sindicale[68].

Constituirea comitetelor sindicale de ramură şi a Comisiei locale sindicale, organe superioare comitetelor de fabrică, marca încheierea, în general, a reorganizării mişcării sindicale la nivelul comitetelor de fabrică.

Acţionînd „în mod conştient ca centre de organizare a clasei muncitoare, punîndu-şi sarcina măreaţă *a deplinei ei eliberări*", aşa cum cerea Marx sindicatelor[69], comitetele de fabrică au asigurat în Bucureşti, ca şi în întreaga ţară, dezvoltarea continuă a organizaţiilor sindicale. Astfel, numărul membrilor de sindicat în capitală a crescut de la 50 500 la începutul lunii octombrie[70] la 120 000 în momentul deschiderii congresului sindicatelor la 26 ianuarie 1945[71].

Succesele obţinute în crearea comitetelor de fabrică în capitală a situat muncitorimea bucureşteană în fruntea mişcării de reorganizare sindicală în ţară. Această constatare, care are în vedere atît ritmul reorganizării sindicale, cît şi greutatea specifică a muncitorilor din Bucureşti în ansamblul clasei muncitoare din ţara noastră, capătă o deosebită valoare

[62] „Luptătorul" din 16 septembrie 1944.

[63] „Romînia liberă" din 19 septembrie 1944; ibidem, 20 septembrie 1944. La adunare a participat şi o delegaţie a muncitorilor din Reşiţa, unde organizarea era în curs.

[64] „Romînia liberă" din 19 septembrie 1944. Înfiinţarea sindicatului muncitorilor din industria textilă trebuia să se facă încă la 10 septembrie 1944 („Romînia liberă" din 12 septembrie 1944).

[65] „Romînia liberă" din 19 septembrie 1944.

[66] Ibidem.

[67] Ibidem, 20 septembrie 1944.

[68] Arh. C.C.S., dos. Comisia de organizare, f. 32; „Luptătorul" din 15 octombrie 1944.

[69] K. Marx şi F. Engels, *Opere*, vol. 16, Bucureşti, Edit. politică, 1964, p. 210.

[70] „Scînteia" din 11 octombrie 1944.

[71] *Dezbaterile primului Congres general liber al Sindicatelor din Romînia*, Bucureşti, Edit. C.G.M., 1945, p. 7.

www.dacoromanica.ro

prin faptul că Bucureștii, principalul centru politic și economic al țării, reprezenta prin aceasta și centrul frontului în lupta pentru putere. În același timp, succesele muncitorilor din capitală au constituit un stimulent și un sprijin în lupta dusă de întreaga clasă muncitoare din țara noastră pentru crearea comitetelor de fabrică, pentru reorganizarea sindicală.

Desfășurîndu-se în general de la începutul lunii septembrie — cu excepția nordului Moldovei, unde avusese loc mai înainte —, alegerea comitetelor de fabrică în țară s-a încheiat relativ mai tîrziu decît în București. Operațiile militare care au avut loc în vestul țării au provocat greutăți în reorganizarea sindicală, ca de exemplu la Timișoara [72], în fostul județ Alba [73] etc.

În septembrie 1944 s-au creat comitete de fabrică la rafinăria societății „Creditul minier" din Brazi, la societatea „Steaua romînă" Țintea-Băicoi-Călinești, la societatea „Columbia-Țintea", la societatea „Unirea" [74] etc. Muncitorii petroliști au dezvoltat organizarea cu multă hotărîre, pînă la începutul lunii decembrie 1944 sindicatele lor numărînd circa 35 000 de membri [75].

În Valea Jiului, unde organizarea a început la 20 septembrie 1944 prin constituirea unei Comisii de organizare[76], pînă la 3 octombrie, cînd s-a ales comitetul sindical regional, erau organizate comitete de fabrică în toate centrele miniere [77]. În scurt timp, au fost cuprinși în sindicate toți minerii din Petroșani și apoi din întreaga regiune [78].

În luna septembrie s-au organizat minerii societății Creditul carbonifer-Comănești (Bacău) [79], din bazinul carbonifer Schitu-Golești [80] etc. Pînă la începutul lunii octombrie s-au organizat în sindicate și și-au ales comitete și minerii din Ghelar, Certez, Teliucul inferior, Săcărîmb [81]. Comisia de organizare din Alba-Iulia, constituită la 1 octombrie 1944, a ajutat crearea comitetelor de mine și de întreprinderi, organizînd muncitorii din Zlatna, Abrud, Sebeș-Alba, Aiud, Ocna Mureșului etc., pînă la 20 noiembrie sindicatele din județ numărînd circa 5 000 de membri [82].

Metalurgiștii din Hunedoara și-au ales comitetul de fabrică la 7 septembrie [83]. În luna septembrie au început organizarea și muncitorii din Reșița [84]. Comisia de organizare din Reșița, sprijinită de comisia din

---

[72] Arh. C.C.S., dos. Comisia de organizare, f. 78.

[73] Ibidem, f. 94.

[74] Arh. C.C.S., dos. Comisia locală Ploiești, rapoarte ale comitetelor de fabrică din industria petrolieră.

[75] E. Mănguț, *op. cit.*, p. 1 077, n. 3.

[76] Arh. C.C.S., dos. Comisia de organizare, f. 19.

[77] Ibidem, f. 40 41 ; f. 43 ; f. 46 etc.

[78] „Scînteia" din 5 noiembrie 1944.

[79] Arh. C.C.S., dos. Comisia de organizare, f. 58—59.

[80] Ibidem, f. 42.

[81] Ibidem, f. 47—51.

[82] Ibidem, f. 94—97.

[83] Cf. S. Homenco, *Reorganizarea mișcării sindicale din țara noastră (septembrie 1944)*, în *50 de ani de la crearea Comisiei Generale a Sindicatelor din Romînia 1906—1956*, p. 335 ; vezi și Arh. C.C.S., dos. Comisia de organizare, f. 51.

[84] „Romînia liberă" din 20 septembrie 1944.

www.dacoromanica.ro

Timişoara [85], activînd pentru crearea comitetelor de secţii, s-a manifestat ea însăşi ca un adevărat comitet de fabrică, conducînd lupta pentru revendicări a muncitorilor reşiţeni [86]. În luna septembrie şi la începutul lunii octombrie s-au creat comitete de fabrică ale metalurgiştilor în întreprinderi din Braşov şi împrejurimi [87], la Craiova [88], la Arsenalul armatei din Tîrgovişte [89], la secţia I.A.R. şi la fabrica de armament „Concordia" (mutată din Ploieşti la Cîmpulung) [90] etc. În aceeaşi perioadă s-au ales comitete de fabrică şi la Cugir, Călan, „Astra"-Orăştie [91]. Încă la 10 septembrie, în adunarea muncitorilor timişoreni, reprezentanţii fabricii de lanţuri au raportat încheierea organizării în întreprinderea lor [92]. Întreruptă din cauza operaţiilor militare, organizarea muncitorimii timişorene a continuat la sfîrşitul aceleiaşi luni. La jumătatea lunii octombrie erau organizaţi circa 12 000 de muncitori din Timişoara.

După eliberarea Transilvaniei de nord, pe calea organizării au păşit şi muncitorii întreprinderilor şi minelor din această parte a ţării. S-au creat sindicate ale muncitorilor din metalurgie, din încălţăminte şi din industria lemnului la Cluj [93] şi ale minerilor, metalurgiştilor şi ceferiştilor din Baia Mare şi împrejurimi [94] etc.

Mişcarea de reorganizare sindicală a cuprins şi muncitorii din Galaţi, Brăila, Sibiu, Arad, Piteşti, Lugoj, Caransebeş, Giurgiu, Tg.-Jiu, Cîmpulung, Mediaş, Teiuş-Coşlariu, Oraviţa, Fieni, Rîmnicu-Sărat etc., s-a desfăşurat intens în toată ţara, antrenînd întreaga masă a muncitorilor.

Organizarea comitetelor de fabrică s-a desfăşurat în întreaga ţară sub semnul înţelegerii din partea muncitorilor a necesităţii luptei organizate şi unite, al hotărîrii clasei muncitoare de a zdrobi rămăşiţele fasciste şi de a-şi îmbunătăţi situaţia materială, de a sprijini cu toată energia frontul antihitlerist şi de a lărgi libertăţile cucerite la 23 August 1944. Comitetele de fabrică s-au manifestat peste tot ca organe de acţiune imediată, au dovedit combativitate.

La sfîrşitul lunii octombrie erau organizate comitete de fabrică în marea majoritate a întreprinderilor din ţară. *Se poate aprecia că în lunile septembrie—octombrie a fost creată baza reorganizării sindicale.*

Organizarea sindicală, cuprinzînd la început partea cea mai conştientă, mai combativă şi mai hotărîtă a muncitorilor, s-a dezvoltat neîncetat în lărgime, atît în cadrul întreprinderilor organizate, cît şi al ramurilor de producţie, cuprinzînd noi muncitori, noi întreprinderi.

---

[85] Arh. C.C.S., dos. Comisia de organizare, f. 79.

[86] „Luptătorul bănăţean" din 19 octombrie 1944. La Reşiţa, organizarea a continuat şi în luna octombrie, la sfîrşitul acestei luni alegîndu-se comitetul la secţia 640, fabrica de poduri („Luptătorul bănăţean" din 8 noiembrie 1944; „Scînteia" din 15 noiembrie 1944).

[87] „Drum nou" (Braşov), passim, lunile septembrie — octombrie 1944.

[88] „Înainte" (Craiova), 13 septembrie 1944.

[89] „Scînteia" din 27 septembrie 1944.

[90] Arh. C.C.S., dos. Comisia de organizare, f. 57.

[91] Ibidem, f. 48 49.

[92] „Luptatorul bănăţean" din 14 septembrie 1944.

[93] „Drum nou" din 1 ianuarie 1944.

[94] S. Homenco, *loc. cit.*, p. 336.

www.dacoromanica.ro

Organizarea comitetelor de fabrică a dat un puternic impuls organizării celorlalte categorii de salariați, țărănimii muncitoare, maselor largi.

Crearea comitetelor de fabrică după 23 August 1944 a constituit un deosebit succes al partidului comunist în lupta pentru organizarea clasei muncitoare. Aceasta a asigurat dezvoltarea în continuare a mișcării de reorganizare sindicală pe baza principiilor marxist-leniniste.

Una din particularitățile mișcării de reorganizare sindicală a fost că ea a început prin „constituirea comitetelor de fabrică, și numai ulterior a avut loc unirea comitetelor de fabrică în organizații sindicale locale și naționale pe ramuri" [95].

Lupta pentru organizarea comitetelor de fabrică a fost lupta pentru organizarea sindicatelor în general pe baza principiilor revoluționare.

Crearea comitetelor de fabrică, întreaga reorganizare sindicală în țara noastră s-a desfășurat în împrejurarea în care nu a existat o lege democrată pentru organizarea sindicală, cînd forțele reacționare se opuneau făuririi unor sindicate puternice, revoluționare, și aceasta constituie o altă trăsătură a organizării comitetelor de fabrică.

Partidul comunist, orientîndu-se în condițiile de după 23 August 1944, cînd sarcina organizării clasei muncitoare era deosebit de urgentă, a acordat toată atenția luptei pentru crearea în primul rînd a comitetelor de fabrică. Aceasta a avut, printre altele, o deosebită importanță tactică, pentrucă reacțiunea, în opoziția ei față de crearea noilor sindicate a avut de înfruntat muncitorii acolo unde erau mai puternici : în întreprinderi. Desfășurîndu-se de jos în sus, reorganizarea mișcării sindicale a cunoscut cea mai variată și mai puternică împotrivire din partea reacțiunii tocmai la nivelul comitetelor de fabrică, în crearea și activitatea lor, unde se hotăra soarta sindicatelor. Conducerile reacționare ale întreprinderilor, elementele fasciste, comandanții reacționari din întreprinderile militarizate, reprezentanți ai partidelor „istorice" toți acei care se temeau de forța organizată a clasei muncitoare, de întărirea unității ei, de creșterea prestigiului comuniștilor în masa muncitorilor, au încercat prin diferite metode, de la teroare pînă la încercări de strecurare a unor agenți în comitetele de fabrică, să împiedice sau să frîneze organizarea clasei muncitoare. La întreprinderile „Sîrma", „Tr. Manițiu", „Cominco" [96] etc., muncitorii care se organizau au fost amenințați cu împușcarea. Cu ocazia organizării muncitorilor secției a II-a (șantier) de la C.F.R. Pitești, s-a tras spre muncitorii care propagau organizarea. Cu toate încercările inspectorului C.F.R. de a împiedica organizarea, acesta a fost demascat, iar muncitorii și-au ales peste 3 zile comitetul de fabrică [97]. Un mijloc mai răspîndit în încercarea de împiedicare a organizării l-a constituit concedierea — sau încercările de concediere — a muncitorilor mai înaintați care se ocupau de organizare. În București, de exemplu, astfel de cazuri s-au

[95] Gh. Apostol, *op. cit.*, p. 34.

[96] „Luptătorul" din 23 septembrie 1944; „Romînia liberă" din 10 septembrie 1944; ibidem, 15 septembrie 1944.

[97] Arh. C.C.S., dos. Comisia de organizare, f. 56.

www.dacoromanica.ro

întîmplat la întreprinderile „Tănăsescu", „Aragaz", la C.F.R.-Inspecție, la „Semat", I.A.R. etc. [98].

Nerecunoașterea comitetelor de fabrică, ridicarea ordinelor de mobilizare pe loc, pentru a fi trimiși pe front, ale celor mai combativi dintre muncitori erau de asemenea metode prin care se încerca sabotarea organizării. În urma unui ordin al Marelui stat-major, prin care se anula un procent de 10—20% din numărul celor mobilizați pe loc, direcțiile întreprinderilor au trecut pe liste, în cadrul acestui procent, membri ai comitetelor de fabrică, muncitorii cei mai conștienți [99]. Interzicerea adunărilor muncitorilor și a afișării materialelor în legătură cu organizarea, carcerele și bătaia au fost folosite în același scop la Uzinele chimice romîne, fabrica de măști („Cominco"), „Standard", I.O.R., „Hermes" în București, la A.P.A.C.A.-Curtea de Argeș, la uzinele „Mărgineanca", la Reșița, la întreprinderile „Ilsa" și „Boszak" din Timișoara, la „Vitrometan"-Mediaș [100]. În străduința de a frîna organizarea muncitorilor, direcțiile întreprinderilor au încercat să împiedice primirea în întreprinderi a muncitorilor eliberați din lagăre și a delegaților pentru organizare [101], au încercat să intimideze muncitorii, muncitoarele, tineretul din fabrici, funcționarii [102].

Lupta pentru înlăturarea elementelor fasciste, pentru înlăturarea terorii în întreprinderi, înscriindu-se în lupta generală pentru democratizarea țării, constituie totodată un aspect deosebit de important al luptei pentru organizarea comitetelor de fabrică.

Este caracteristic că în toate adunările pentru alegerea comitetelor de fabrică, pentru organizarea sindicatelor, muncitorii au demascat cu tărie elementele fasciste din întreprinderile lor și și-au manifestat hotărîrea de a le înlătura, de a trece la acțiune.

În anii dictaturii militare-fasciste, muncitorii au acumulat o profundă ură împotriva militarizării întreprinderilor, împotriva carcerelor. Ura s-a revărsat după 23 August cu atît mai puternic, cu cît conducerile reacționare ale întreprinderilor și comandanții militari au încercat să împiedice organizarea prin carceră, bătăi. În lupta împotriva rămășițelor fasciste și a încercărilor de intimidare a muncitorilor din întreprinderile militarizate, comitetele de fabrică s-au manifestat ca embrion al noii puteri. Urmînd chemările partidului, comitetele au mobilizat muncitorii

[98] „Romînia liberă" din 12 septembrie 1944; ibidem, 14 septembrie 1944; ibidem, 19 septembrie 1944; ibidem, 23 septembrie 1944; „Luptătorul" din 23 septembrie 1944; ibidem, 1 octombrie 1944 etc.

[99] „Scînteia" din 15 noiembrie 1944; ibidem, 24 noiembrie 1944; ibidem din 25 noiembrie 1944.

[100] Arh. C.C.S., dos. Comisia de organizare, f. 48; ibidem, f. 57; „Romînia liberă" din 12 septembrie 1944; ibidem, 27 septembrie 1944; „Scînteia", 30 septembrie 1944; „Luptătorul" 1 octombrie 1944; „Luptătorul bănățean" 30 septembrie 1944; idem, 1 octombrie 1944 etc. Muncitorilor întreprinderii „Romitex" li se declara cinic la direcție că „bătăile și carcerile pentru muncitori nu s-au desființat încă" (ibidem, 14 octombrie 1944).

[101] „Luptătorul" din 16 septembrie 1944; ibidem, 25 septembrie 1944; „Romînia libera" din 23 septembrie 1944; idem din 26 septembrie 1944. „Luptătorul bănățean" din 2 octombrie 1944.

[102] „Scînteia" din 25 septembrie 1944; „Romînia liberă" din 10 septembrie 1944; ibidem 15 septembrie 1944; idem din 17 septembrie 1944; idem din 20 sept. 1944; ibidem, 22 septembrie 1944; „Luptătorul" din 16 septembrie 1944; ibidem, 23 septembrie 1944.

www.dacoromanica.ro

şi, fără să aştepte aprobări, au trecut la scoaterea elementelor fasciste, la înlăturarea unor racile ale militarizării întreprinderilor. Muncitorii de la S.E.T. au fost primii care au trecut la înlăturarea carcerelor. La 9 septembrie, aceste instrumente de teroare au fost sfărîmate de muncitori [103]. Muncitorii de la S.E.T., cărora comandantul militar urmărea să le intenteze proces la Curtea marţială, au fost înconjuraţi de solidaritatea muncitorilor din capitală. Cei peste 2 000 de delegaţi ai muncitorilor din metalurgie şi chimie, întruniţi pentru alegerea comitetului sindical de ramură, s-au solidarizat cu muncitorii de la „S.E.T." şi şi-au exprimat hotărîrea de a trece la acţiune pentru cumarea samavolniciilor [104]. La 22 septembrie au fost distruse carcerele la „Ford" [105], iar la 13 octombrie 1944 40 de tineri muncitori de la Reşiţa [106], în frunte cu uteciştii, au distrus carcerele din uzină. Muncitorii de la „Vitrometan"-Mediaş [107], ca şi cei de la „Bozsak", „Ilsa" şi alte întreprinderi timişorene [108] au impus de asemenea desfiinţarea carcerelor.

De nenumărate ori au cerut muncitorii desfiinţarea gărzilor militare, a carcerelor şi a bătăii, înlăturarea comandanţilor militari reacţionari. Într-o moţiune votată de ceferiştii de la Atelierele „Griviţa", halta Griviţa şi triaj se arăta : „Muncitorii C.F.R. sînt singuri în stare să păstreze disciplina muncii. Locul gărzii militare să-l ia forţele de luptă patriotice împotriva hitleriştilor" [109]. Moţiuni asemănătoare au votat şi muncitorii de la „Malaxa" [110], „Voina" [111] etc. Presa democrată a sprijinit lupta muncitorilor, înfierînd comportarea comandanţilor reacţionari, cerînd desfiinţarea carcerelor, a bătăii.

În urma acţiunilor şi protestelor muncitorilor, guvernul a fost nevoit să facă concesii. Prin legea nr. 535 din 1944 se stabilea că „pedeapsa corporală şi carcera nu se aplică personalului din administraţiile şi întreprinderile publice şi particulare militarizate" [112].

Înlăturarea carcerelor şi a bătăii a constituit un succes şi un rezultat direct al luptei muncitorilor. Întărirea organizării muncitorilor, cucerirea unor noi poziţii de către forţele democrate a barat calea abuzurilor comandanţilor militari reacţionari din întreprinderi.

Printr-o deosebită fermitate se caracterizează acţiunile muncitorilor organizaţi sau în curs de organizare pentru înlăturarea elementelor fasciste din întreprinderi. Urmînd chemările partidului comunist, lansate încă din primele zile ale revoluţiei populare, muncitorii, mobilizaţi de comitetele de

---

[103] „Romînia liberă" din 17 septembrie 1944 ; „Luptătorul" din 18 septembrie 1944.
[104] „Romînia liberă" din 19 septembrie 1944.
[105] „Scînteia" din 29 septembrie 1944.
[106] „Luptătorul bănăţean" din 19 octombrie 1944.
[107] „Drum nou" din 12 ianuarie 1945.
[108] Arh. C.C.S., dos. Comisia de organizare, f. 77 ; „Luptătorul bănăţean" din 1 octombrie 1944.
[109] „Romînia liberă" din 2 octombrie 1944.
[110] Ibidem.
[111] „Luptătorul" din 1 octombrie 1944.
[112] Monitorul oficial nr. 248 din 26 octombrie 1944. Decret-lege pentru modificarea unor dispoziţiuni din legea pentru militarizarea administraţiilor şi întreprinderilor publice şi particulare.

www.dacoromanica.ro

fabrică, au trecut la demascarea elementelor fasciste cuibărite în întreprinderi. În adunările pentru alegerea comitetelor de fabrică, în memoriile de revendicări, se cerea înlăturarea fasciştilor. Comisia de organizare a cerut comitetelor de fabrică ca, împreună cu muncitorii, să demaşte şi să predea Comandamentului forţelor patriotice elementele fasciste depistate în întreprinderi [113].

Modul în care s-a făcut înlăturarea fasciştilor şi a uneltelor lor din întreprinderi a depins şi de poziţia direcţiilor, a patronilor. În unele locuri, direcţiile au fost nevoite să accepte, în urma tratativelor purtate cu comitetele de fabrică şi sub presiunea muncitorilor, înlăturarea legionarilor şi a agenţilor hitlerişti. Muncitorii de la „Lemaître" [114], „Ţesătoriile reunite" [115], „Gaz şi Electricitate" [116] din Bucureşti, „Kandia" [117] din Timişoara, „Industria textilă" din Arad [118] au impus, printre alte revendicări, şi îndepărtarea unor fascişti. Această revendicare a fost satisfăcută şi la societatea petroliferă „Unirea", la „Astra"-Orăştie şi în alte întreprinderi din Bucureşti şi provincie.

În general însă, conducerile întreprinderilor au tărăgănat şi au refuzat satisfacerea cererii muncitorilor de înlăturare a fasciştilor. Comitetele de fabrică au mobilizat muncitorii şi au trecut la scoaterea fasciştilor din întreprinderi, a directorilor fascişti sau sprijinitori ai fasciştilor [119]. După ce ceruseră de nenumărate ori înlăturarea elementelor fasciste, fără a li se satisface cererea, ceferiştii de la Atelierele „Griviţa" au împiedicat, prin gărzile muncitoreşti, pătrunderea acestora în ateliere [120]. Constatînd satisfacerea parţială a revendicărilor şi tergiversarea tratativelor, muncitorii de la „Vulcan"-Bucureşti au înaintat un nou memoriu, cerînd încă o dată eliminarea fasciştilor [121]. Direcţia situîndu-se pe vechea poziţie, muncitorii i-au înlăturat singuri pe fasciştii din întreprindere [122]. Mobilizaţi de comitetele lor de fabrică, la înlăturarea elementelor fasciste au procedat şi muncitorii de la „Malaxa" [123], „Venus" [124], „Gagel" [125], S.T.B. [126], de la I.A.R. [127] şi C.F.R.-Braşov [128], Făgăraş [129], minerii din Vulcan [130],

[113] „Romînia liberă" din 9 septembrie 1944.
[114] „Scînteia" din 28 septembrie 1944.
[115] „Romînia liberă" din 7 octombrie 1944.
[116] „Scînteia" din 3 noiembrie 1944.
[117] „Luptătorul bănăţean" din 1 noiembrie 1944.
[118] „Scînteia" din 16 noiembrie 1944.
[119] Vezi şi D. Turcuş, *Din lupta condusă de P.C.R. pentru demascarea şi scoaterea elementelor fasciste din aparatul de stat, instituţii şi întreprinderi (23 August 1944—6 Martie 1945)*, în *Studii şi materiale de istorie contemporană*, vol. II, Bucureşti, Edit. Acad. R.P.R.
[120] „Romînia liberă" din 9 octombrie 1944.
[121] „Scînteia" din 1 octombrie 1944.
[122] Ibidem, 15 octombrie 1944.
[123] „Luptătorul" din 15 octombrie 1944.
[124] „Romînia liberă" din 1 octombrie 1944; „Scînteia" din 18 noiembrie 1944.
[125] „Romînia liberă" din 5 ianuarie 1945.
[126] „Scînteia" din 17 noiembrie 1944.
[127] „Drum nou" din 11 ianuarie 1945.
[128] „Scînteia" din 12 noiembrie 1944; vezi şi „Drum nou" din 10 ianuarie 1945.
[129] „Drum nou" din 11 ianuarie 1945.
[130] „Zori noi" (Deva), 10 decembrie 1944.

www.dacoromanica.ro

Timişoara [131], „Vitrometan"-Mediaş [132] etc. Comitetul de fabrică de la rafinăria „Vega"-Ploieşti a societăţii „Concordia" a hotărît, la 29 octombrie 1944, excluderea din rafinărie a 21 de persoane, printre care şi directorul, acuzate de activitate legionară, colaborare cu naziştii, atitudine antimuncitorească şi antidemocratică etc. [133]. Lupta pentru înlăturarea elementelor fasciste din întreprinderi se prezintă ca un fenomen deosebit de bogat, din care am prezentat numai cîteva aspecte.

În condiţiile în care guvernele cu majoritate reacţionară întîrziau să ia măsuri corespunzătoare, eficace, înlăturarea pe cale revoluţionară a elementelor fasciste din întreprinderi de către muncitori a reprezentat o contribuţie importantă la lupta pentru democratizarea ţării şi mărirea efortului de război. Înlăturarea pe cale revoluţionară a elementelor fasciste din întreprinderi a dus la întărirea unităţii şi organizării clasei muncitoare, a înscris pagini de deosebită combativitate în activitatea comitetelor de fabrică.

Neputînd înfrînge hotărîrea de organizare a clasei muncitoare, reacţiunea, partidele istorice, sprijinite de fascişti şi profascişti — care-şi găsiseră de altfel adăpost în aceste partide —, au încercat să spargă unitatea sindicatelor, frontul unic al muncitorilor [134].

În urma unei provocări [135] puse la cale de organizaţia P.N.Ţ. din Timişoara şi organul ei de presă, împotriva muncitorilor organizaţi în sindicate şi a P.C.R. şi P.S.D., au protestat cu toată energia ceferiştii timişoreni întruniţi la 4 noiembrie 1944 [136]. Comitetele de fabrică din 56 de întreprinderi timişorene, întrunite la 5 noiembrie 1944, au cerut suspendarea organului de presă P.N.Ţ. „Vestul" [137].

La adunarea prilejuită de darea de seamă asupra primelor 4 luni de activitate a comitetului de fabrică „Metrom" (Braşov), un grup de provocatori plătiţi de direcţie — provocare la care şi-au dat concursul şi naţional-ţărăniştii [138] — au lovit pe preşedintele sindicatului şi pe delegatul comisiei de organizare, au defăimat comitetul de fabrică, încercînd să determine pe muncitori să-l schimbe [139]. Muncitorii au respins provocarea, alegînd acelaşi comitet [140]. Conducători ai organizaţiei naţional-ţărăniste din Braşov au făcut propagandă pentru „sindicate galbene", au trecut la ameninţarea făţişă, prin presă, a unor fruntaşi sindicali [141]. Organizaţiile sindicale, presa democrată au înfierat aceste încercări ale reacţiunii de a scinda forţele clasei muncitoare [142].

---

131 Arh. C.C.S., dos. Comisia de organizare, f. 76 şi 80.

132 „Drum nou" din 12 ianuarie 1945.

133 Arh. C.C.S., Comisia locală Ploieşti.

134 Vezi unele date şi la E. Manguţ, autoreferat asupra disertaţiei *Lupta Partidului Comunist Romîn pentru reorganizarea mişcării sindicale în perioada luptei pentru instaurarea puterii populare (23 August 1944—6 Martie 1945)*, Bucureşti, 1962, p. 10.

135 „Luptătorul bănăţean" din 3 noiembrie 1944.

136 Ibidem din 6 noiembrie 1944.

137 Ibidem, 8 noiembrie 1944.

138 „Drum nou" din 11 ianuarie 1945.

139 Ibidem, 6 ianuarie 1945.

140 Ibidem, 10 ianuarie 1945; idem din 17 ianuarie 1945.

141 Ibidem, 11 ianuarie 1945.

142 Moţiunea adunării generale a muncitorilor de la „Malaxa"-Tohan, din care redăm un fragment mai larg, răspundea provocării de la „Metrom", dar şi tuturor provocărilor reac-

www.dacoromanica.ro

La „Viscoza"-Lupeni [143], la „Industria textilă"-Arad [144] și în alte întreprinderi reacțiunea a încercat, fără a reuși, să provoace dezbinarea muncitorilor prin șovinism. Încercări de scindare a forțelor muncitorilor au existat și la C.F.R.-București [145], la fabrica C.A.M. „Belvedere" [146], la C.F.R.-Simeria. Reacțiunea s-a străduit de asemenea să provoace îndepărtarea de muncitori, de organizațiile sindicale, a funcționarilor și personalului cu calificare superioară din întreprinderi, crea cu oamenii ei comitete-fantomă fără nici o legătură cu masa salariaților și repede îndepărtate de acestea. Astfel de încercări au existat la „Gaz și Electricitate" [147], la U.C.B. [148], la întreprinderea de panificație „Gagel" [149], la Timișoara [150], Brașov [151] etc.

În vederea sabotării activității sindicatelor, elemente fasciste și alți reacționari strecurați în sindicate au încercat să pătrundă în comitetele de fabrică și în alte organe sindicale. Desfășurarea activității comitetelor de fabrică, cu sprijinul și sub controlul muncitorilor organizați, a făcut ca elementele străine de interesele clasei muncitoare, ca și elementele slabe, lipsite de combativitate și inițiativă, să fie repede demascate — acolo unde a fost cazul și înlăturate. La „Caps" (Areva) [152], „Leonida" [153] din București, la fabrica de pălării [154] din Timișoara, la fabrica de țigarete din Rîmnicu-Sărat [155] și în alte locuri unde asemenea elemente reușiseră să pătrundă în organele sindicale, muncitorii le-au demascat și înlăturat. Muncitorii din Călan au schimbat președintele comitetului de fabrică, care pactizase cu elemente fasciste, căuta să dezbine unitatea muncitorilor prin șovinism etc., însărcinînd noua conducere a sindicatului să lupte pentru mărirea producției și curățirea uzinei de toate elementele fasciste [156].La întreprinderea „Florida" din Timișoara, adunarea muncitorilor

---

ținnii împotriva unității sindicale. « Azi cînd muncitorimea unită din întreaga țară prin sindicatele ei pregătește lucrările în vederea congresului ce va cimenta pe veci unitatea și libertatea de acțiune pentru o viață mai bună, reacționarii și agenții hitleriști rămași încă liberi prin îngăduința confraților camuflați în democrați de ocazie, văd în această cimentare a unității noastre de acțiune un pericol pentru existența lor. Noi muncitorii de la uzinele „Malaxa" Tohan, în adunarea de astăzi 13 ianuarie 1945, ca dovadă de solidaritate cu muncitorii atacați mișelește de la fabrica „Metrom", protestăm cu toată vehemența contra atacului săvîrșit și acelora ce îngaduiesc și tolerează asemenea fapte mîrșave, ce sînt în flagrantă contrazicere cu libertățile democratice de azi. Frați muncitori, strîngeți rîndurile în jurul conducătorilor voștri și strigați cu toții: „Jos cu bandele hitleriste și conducătorii lor din umbră. Trăiască solidaritatea muncitorilor din Romînia!" » („Drum nou" din 20 ianuarie 1945).

[143] Arh. C.C.S., dos. Comisia de organizare, f. 48.
[144] „Luptătorul bănățean" din 4 noiembrie 1944.
[145] „Romînia liberă" din 23 septembrie 1944.
[146] „Scînteia" din 25 septembrie 1944.
[147] Ibidem din 30 septembrie 1944.
[148] Ibidem din 13 noiembrie 1944.
[149] „Romînia liberă" din 5 ianuarie 1945.
[150] „Luptătorul bănățean" din 2 noiembrie 1944 etc.
[151] „Drum nou" din 6 ianuarie 1945.
[152] „Romînia liberă" din 20 septembrie 1944.
[153] „Luptătorul" din 21 septembrie 1944.
[154] „Luptătorul bănățean" din 21 octombrie 1944.
[155] Arh. C.C.S., dos. Comisia de organizare, f. 99 și 101.
[156] „Zori noi" din 10 decembrie 1944.

www.dacoromanica.ro

a înlocuit comitetul de fabrică lipsit de combativitate în lupta pentru revendicări [157].

În focul luptelor pentru revendicări şi pentru respingerea atacurilor reacţiunii împotriva sindicatelor, a comitetelor de fabrică, s-a întărit unitatea de acţiune a muncitorilor, a crescut prestigiul comitetelor de fabrică.

Înfrîngînd împotrivirea reacţiunii, care se opunea făuririi sindicatelor unice, revoluţionare, organizării muncitorimii, clasa muncitoare din Romînia a continuat lupta începută prin insurecţia armată, s-a organizat şi şi-a asigurat, sub conducerea partidului comunist, rolul de hegemon în revoluţie.

Apariţia comitetelor de fabrică *ca rezultat, şi în acelaşi timp, ca o continuare pe alt plan* a luptei începute de poporul nostru la 23 August 1944, în condiţii *cînd nu exista o lege democrată pentru organizarea sindicală*, ritmul rapid în care s-a desfăşurat crearea comitetelor de fabrică, îndeosebi în întreprinderile mari, în ramurile importante de producţie, conferă organizării comitetelor de fabrică caracterul unui *proces revoluţionar*.

Din împrejurările în care s-au organizat, prin convergenţa tuturor caracteristicilor amintite ale comitetelor de fabrică, a rezultat cea mai importantă trăsătură a lor, *caracterul de masă al comitetelor de fabrică*. Faptul că ele erau organe sindicale, dar în acelaşi timp reprezentau pe toţi muncitorii, legăturile puternice ale comitetelor de fabrică cu întreaga masă a muncitorilor, cu sprijinul şi sub controlul căreia acţionau, sînt factorii care au determinat marea lor capacitate de mobilizare şi activitatea revoluţionară, rolul important jucat de comitetele de fabrică în cucerirea puterii.

Prin constituirea lor pe cale revoluţionară şi prin activitatea lor, sub toate aspectele, comitetele de fabrică s-au manifestat ca unul dintre embrioanele puterii populare. Crearea comitetelor de fabrică într-un termen scurt a avut o deosebită importanţă, a contribuit la organizarea de către partidul comunist a unor mari acţiuni de masă.

Succesele obţinute în organizarea clasei muncitoare, necesitatea creării unui organism politic care să unească, pe baza unui program comun, de largi revendicări, toate forţele democrate, au făcut ca Partidul Comunist din Romînia să lanseze, la 25 septembrie 1944, proiectul de platformă a Frontului naţional democratic [158]. Cuprinzînd revendicările maselor largi, platforma F.N.D., program de luptă al tuturor forţelor democrate, a avut un larg ecou în întreaga ţară.

Sindicatele revoluţionare unice au aderat la proiectul de platformă F.N.D. şi l-au sprijinit activ. Încă la sfîrşitul lunii septembrie, muncitorii de la Atelierele C.F.R. „Griviţa", halta Griviţa şi triaj [159], de la „Malaxa" [160], „Voina" [161] şi alte întreprinderi, convocaţi de comitetele de fabrică, şi-au

[157] „Luptătorul bănăţean" din 5 noiembrie 1944.
[158] „Romînia liberă" din 26 septembrie 1944.
[159] „Luptătorul" din 1 octombrie 1944; „Romînia liberă" din 2 octombrie 1944.
[160] „Romînia liberă" din 2 octombrie 1944.
[161] „Luptătorul" din 1 octombrie 1944.

www.dacoromanica.ro

exprimat adeziunea la platformă şi hotărîrea de a lupta pentru înfăptuirea ei. În rezoluţia votată la adunarea din 1 octombrie 1944 a mecanicilor şi funcţionarilor C.F.R. din depouri, la care au participat muncitorii din Bucureşti şi delegaţi din Iaşi, Constanţa, Buzău, Sibiu, Piteşti, se arăta : „Mecanicii şi funcţionarii C.F.R. cer reprezentarea lor în guvern prin eroul neînfricat luptător pentru cauza clasei muncitoare şi a poporului romîn Gheorghiu-Dej. Mecanicii şi funcţionarii C.F.R. au dezbătut cuprinsul platformei propuse de Comitetul Central al Partidului Comunist din Romînia şi au hotărît aderarea în totul la platformă şi angajarea solemnă de a duce lupta cu toate mijloacele de care dispun pentru realizarea în practică a platformei, care reprezintă cu adevărat năzuinţele întregului popor" [162].

Din iniţiativa Comisiei de organizare a mişcării sindicale unite din Romînia [163] şi a comisiilor de organizare pe localităţi, au fost convocate de la începutul lunii octombrie, prin comitetele de fabrică, întruniri pe întreprinderi pentru discutarea platformei F.N.D. şi pentru mobilizarea muncitorilor la marile adunări şi demonstraţii pe localităţi, care au avut loc în întreaga ţară, de la 8 octombrie 1944, pentru impunerea prevederilor platformei. Discutarea punctelor din platformă a provocat manifestaţii entuziaste pentru partidul comunist şi unitatea muncitorească. În adunări şi întruniri, muncitorii, aderînd la platforma F.N.D., îşi exprimau hotărîrea de a înlătura sabotorii, de a contribui cu toate forţele la mărirea producţiei şi sprijinirea frontului antihitlerist. Comitetul de fabrică de la „Mociorniţa" se angaja cu un astfel de prilej să-şi facă „datoria patriotică în asigurarea producţiei în interesul poporului romîn" [164]. Ca şi în alte centre industriale, muncitorii din Timişoara au aderat cu multă însufleţire la platforma F.N.D., angajîndu-se să lupte pentru înfăptuirea ei [165]. „Am fost primii care ne-am organizat complet, o să fim acolo, la adunarea de la Capitol (adunarea din 8 octombrie 1944 din Timişoara pentru aderarea la platforma F.N.D.), pentru a consimţi la toate punctele platformei partidului comunist, care vrea binele poporului", arăta un muncitor de la fabrica de lanţuri din Timişoara [166].

Platforma F.N.D. a mobilizat masele largi populare pentru înfăptuirea ei, a imprimat intensificarea tuturor acţiunilor clasei muncitoare. În focul marilor acţiuni pentru înfăptuirea platformei F.N.D., unitatea şi organizarea muncitorilor s-a întărit, s-au evidenţiat puternicele legături ale comitetelor de fabrică în masa muncitorilor.

Datorită succeselor înregistrate în crearea sindicatelor unice revoluţionare, s-au putut convoca în a doua jumătate a lunii ianuarie 1945 congresele uniunilor sindicale şi congresul general.

---

[162] „Romînia liberă" din 3 octombrie 1944.

[163] Arh. C.C.S., dos. Comisia de organizare, circulara nr. 1 a Comisiei de organizare, f. 32 ; ibidem, circulara nr. 3 a Comisiei de organizare, f. 35—36.

[164] „Romînia liberă" din 4 octombrie 1944.

[165] Arh. C.C.S., dos. Comisia de organizare, f. 81 ; „Luptătorul bănăţean" din 7 octombrie 1944 ; ibidem, 11 octombrie 1944.

[166] „Luptătorul bănăţean" din 9 octombrie 1944.

www.dacoromanica.ro

Adunările pentru alegerea delegaților la congres au constituit un prilej de trecere în revistă a succeselor obținute de muncitorii organizați și comitetele lor de fabrică, de manifestări pentru democratizarea vieții interne și pentru sprijinirea frontului antihitlerist. Aceste adunări reflectau hotărîrea nestrămutată a muncitorilor de a-și păstra și întări continuu unitatea sindicală, condiție indispensabilă pentru înfăptuirea tuturor sarcinilor clasei muncitoare. În preajma începerii adunărilor pentru alegerea delegaților la congresele sindicale, tovarășul Gh. Apostol, relevînd succesele obținute de sindicate pe baza unității muncitorești, arăta că ea trebuie întărită „în așa măsură, încît să poată determina existența unui singur partid politic al clasei muncitoare, așa cum există o singură organizație sindicală" [167].

Congresul general liber al Sindicatelor unite din Romînia, care și-a desfășurat activitatea între 26 și 30 ianuarie 1945, a hotărît constituirea Confederației Generale a Muncii, organizație sindicală unică a oamenilor muncii din Romînia. Constituirea C.G.M. a consfințit refacerea unității de acțiune a clasei muncitoare, a marcat încheierea în general a procesului de reorganizare sindicală în profunzime, de jos în sus.

Organizarea muncitorilor în sindicate unice revoluționare a asigurat deplinul potențial de luptă al clasei muncitoare. Mobilizați prin comitetele de fabrică, muncitorii s-au situat în fruntea luptei conduse de partidul comunist pentru înfăptuirea reformelor largi democratice, pentru înlăturarea guvernelor cu majoritate reacționară și instaurarea dictaturii revoluționar-democrate a muncitorilor și țăranilor.

[167] „Viața sindicală" din 17 decembrie 1944, articolul *Unitatea sindicală.*

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro

CONDIȚIILE ISTORICE ALE FORMĂRII FRONTULUI NAȚIONAL DEMOCRATIC

DE

TR. UDREA

În prima etapă a revoluţiei populare din Romînia a fost instaurat regimul democrat-popular şi s-au desăvîrşit sarcinile revoluției burghezo-democratice, creîndu-se astfel condițiile trecerii la etapa socialistă a revoluției.

De o deosebită importanță pentru desfășurarea ulterioară a revoluţiei populare a fost faptul că Partidul Comunist Romîn, aplicînd în mod creator învățătura marxist-leninistă despre aliații proletariatului în revoluție, a izbutit imediat după victoria insurecției armate să organizeze şi să mobilizeze în cadrul Frontului Național Democratic masele largi populare, toate forțele vii, progresiste ale țării.

Ducînd mai departe, în condițiile istorice calitativ schimbate de după 23 August 1944, lupta pentru crearea unui larg front patriotic în vederea refacerii şi reconstrucției pe baze noi progresiste a vieții economice şi politice a țării, P.C.R. a elaborat la sfîrşitul lunii septembrie 1944 un proiect-platformă de acțiune democratică. La înfăptuirea prevederilor cuprinse în platforma-program, P.C.R. a chemat toate partidele şi grupările democratice. Constituirea, pe baza acestui program, a Frontului Național Democratic în primele zile ale lunii octombrie 1944 a constituit un important şi hotărîtor succes al P.C.R. în lupta sa pentru aliaţi.

În perioada premergătoare instaurării regimului democrat-popular, F.N.D. a acționat ca unul din elementele noii puteri democrat-populare şi a jucat un rol însemnat în răsturnarea celor trei guverne cu majoritate reacționară, în înfăptuirea parțială, pe cale revoluționară, încă înainte de 6 martie 1945, a unor importante prevederi ale programului de guvernare, printre care reforma agrară, democratizarea de jos în sus a aparatului de stat etc.

Prezentarea amplă a condițiilor istorice ale constituirii F.N.D. depăşeşte limitele şi posibilitățile unui articol de revistă. În acest articol ne

„STUDII", tomul 17, nr. 4, p. 835—858, 1964.

www.dacoromanica.ro

vom mărgini de aceea să schiţăm doar, într-un tablou generic, premisele general-politice care au asigurat victoria liniei P.C.R. de unire într-un front larg democratic a tututor partidelor şi grupărilor politice interesate în progresul social politic al Romîniei.

★

„*În anii întunecaţi ai războiului hitlerist, comuniştii, animaţi de cel mai fierbinte patriotism, au dat nenumărate jertfe organizînd sabotarea maşinii de război şi mobilizînd toate forţele patriotice, întregul popor la acţiunea în vederea răsturnării dictaturii militaro-fasciste*" [1].

Împotriva dictaturii militare-fasciste şi a războiului hitlerist s-a ridicat din primul moment clasa muncitoare, condusă de partidul ei marxist-leninist, P.C.R. La 8 iulie 1941, C.C. al P.C.R. a lansat o circulară către membrii de partid prin care se fixau principalele obiective ale luptei antifasciste în situaţia nou creată ca urmare a împingerii Romîniei în războiul antisovietic.

„*Sarcina şi răspunderea* istorică a Partidului Comunist din Romînia faţă de poporul romîn — se arăta în această circulară — constă în *organizarea în Romînia* a luptei—alături de marele popor sovietic şi de celelalte popoare cotropite — *pentru zdrobirea fascismului sîngeros german şi a slugilor sale din toate ţările, pentru alungarea ocupanţilor germani din Romînia, pentru doborîrea bandei de trădători de la cîrma ţării în frunte cu generalul Antonescu, pentru eliberarea ţării de sub jugul sîngeros german, pentru victoria Uniunii Sovietice, pentru Romînia liberă şi independentă*" [2].

Întrucît fascismul reprezenta pericolul principal, duşmanul de moarte al independenţei şi progresului tuturor popoarelor, partidul comunist a fixat ca obiectiv central al activităţii sale atragerea la lupta antifascistă activă a tuturor păturilor sociale, grupărilor şi personalităţilor politice care dintr-un motiv sau altul se pronunţau pentru ieşirea Romîniei din războiul antisovietic, pentru eliberarea ţării de sub jugul fascist.

Pornind de la aprecierile Congresului al V-lea al P.C.R. că Romînia stătea în faţa desăvîrşirii revoluţiei burghezo-democratice, care urma să se realizeze sub conducerea proletariatului şi în condiţiile luptei pentru instaurarea unui regim al dictaturii revoluţionare muncitoreşti-ţărăneşti, şi ţinînd seama de împrejurarea neprevăzută de Congresul al V-lea că mişcarea revoluţionară se dezvolta nemijlocit din lupta întregului popor pentru eliberarea de sub jugul fascist, partidul comunist a militat necontenit pentru făurirea unui larg front patriotic antihitlerist, care trebuia să cuprindă, alături de aliaţii proletariatului în această etapă (ţărănimea şi celelalte pături mic-burgheze), şi rezerve indirecte, de felul grupărilor sau partidelor burgheze interesate în înfrîngerea militară a hitleriştilor.

[1] Gh. Gheorghiu-Dej, *A XX-a aniversare a eliberării Romîniei de sub jugul fascist*, Bucureşti, Edit. politică, 1964, p. 8.

[2] *Documente din istoria Partidului Comunist din Romînia*, ed. a 2-a, Bucureşti, E.P.L.P., 1953, p. 345.

www.dacoromanica.ro

Pentru unirea tuturor forțelor antihitleriste și mobilizarea lor la lupta împotriva dictaturii militare-fasciste și a ocupanților hitlerişti, partidul comunist a elaborat la 6 septembrie 1941 o platformă de luptă antifascistă a întregului popor, care prevedea: încetarea războiului antisovietic și întoarcerea armelor împotriva cotropitorilor fasciști, răsturnarea dictaturii militare-fasciste și crearea unui guvern democratic, alungarea din țară a ocupanților hitlerişti și eliberarea nordului Transilvaniei de sub jugul fascist.

În platformă se preciza că „Partidul Comunist din Rominia *e gata să colaboreze cu toate partidele, grupările, persoanele politice și cu toți patrioții romîni* pentru realizarea oricărei revendicări din platformă, punînd ca singurul criteriu al colaborării: atitudinea față de ocupanții hitlerişti, de slugile lor trădătoare de țară și de războiul criminal contra Uniunii Sovietice"[3].

Atragerea maselor populare la lupta antifascistă în jurul și sub conducerea clasei muncitoare, realizarea unității de acțiune a clasei muncitoare — condiție indispensabilă pentru succesul luptei antifasciste — au constituit obiective principale ale activității desfășurate de Partidul Comunist din Romînia pentru făurirea unui larg front patriotic antifascist.

În 1942 a fost inființată organizația ilegală Uniunea patrioților, care își propunea să grupeze pe toți cetățenii patrioți hotărîți să lupte pentru răsturnarea dictaturii militare-fasciste, pentru încetarea războiului antisovietic, pentru alungarea trupelor hitleriste ocupante din țară [4].

Lozincile de luptă antifascistă lansate în platforma din septembrie 1941 și în alte documente de partid au contribuit la procesul de clarificare politică a maselor muncitoare de la orașe și sate, care suportau din plin consecințele grele ale criminalului război hitlerist, dus împotriva intereselor naționale ale Romîniei.

Ținînd seama de raportul de forțe existent pe plan intern și internațional, era însă necesară, în vederea izolării și înlăturării de la putere a clicii antonesciene, crearea unui front patriotic antifascist larg, care să cuprindă și pe acei reprezentanți ai burgheziei și moșierimii care avuseseră și mai aveau legături politice și de alt fel cu cercurile conducătoare dintr-o serie de țări capitaliste aflate în coaliția statelor antifasciste. Partidul comunist, îndată după declanșarea agresiunii antisovietice, s-a adresat conducerii partidelor național-liberal și național-țărănesc chemîndu-le să adere la programul eliberării naționale de sub jugul fascist, pentru înlăturarea odioasei dictaturi militare-fasciste și scoaterea Romîniei din războiul antisovietic.

Acționînd în direcția înfăptuirii planurilor burgheziei imperialiste internaționale, care urmăreau lichidarea pe calea armelor a Puterii sovietice, I. Maniu, C. I. C. Brătianu și ceilalți fruntași ai Partidului Național-Țărănesc și ai Partidului Național-Liberal au sprijinit însă instaurarea dictaturii militare fasciste și intrarea Romîniei în război de partea Germaniei

[3] *Documente din istoria Partidului Comunist din Romînia*, p. 347.
[4] *23 August 1944. Culegere de articole*, București, Edit. politică, 1964. p. 19.

www.dacoromanica.ro

hitleriste, refuzînd hotărît orice colaborare cu forțele patriotice antifasciste. În mod demonstrativ, I. Mihalache, vicepreședinte al P.N.Ț., și Gh. Brătianu, vicepreședinte al P.N.L., au plecat „voluntari" în vara anului 1941 pe frontul antisovietic.

Solidarizarea conducătorilor partidelor „istorice" cu războiul agresiv antisovietic, poziția lor antipatriotică de colaborare cu dictatura militară-fascistă avea la bază interesele de clasă ale majorității burgheziei și moșierimii, care în acel moment obținea uriașe profituri de pe urma politicii trădătoare a guvernului fascist. Clasele exploatatoare din Romînia au văzut în dictatura militară-fascistă și în războiul hitlerist noi posibilități de îmbogățire rapidă și, în același timp, un mijloc de atenuare pe calea unei diversiuni externe a contradicțiilor social-politice care amenințau existența regimului burghezo-moșieresc. Oferindu-și serviciile, ca intermediare, în camuflarea capitalurilor anglo-franco-americane sub firma unor societăți „romînești" sau în tranzacțiile secrete încheiate de aceste capitaluri cu trusturile germane și italiene, burghezia și moșierimea romînă s-au lansat în vaste afaceri legate de producția de război, de exporturile în Germania, de specularea pe piața internă la prețuri tot mai ridicate a mărfurilor de larg consum, ceea ce le-a adus uriașe profituri care creșteau o dată cu înrăutățirea la maximum a situației materiale a maselor largi.

Aservirea tot mai completă, economică și politică, a Romîniei față de Germania hitleristă, uriașele cheltuieli militare cauzate de participarea la războiul antisovietic, ofensiva dezlănțuită împotriva nivelului de trai al maselor, măsurile represive și abuzurile întronate de dictatura militară-fascistă, lovind în principal și din primul moment în proletariat și în țărănimea muncitoare, au adus treptat prejudicii tot mai însemnate și intereselor economice și politice ale unei părți a burgheziei [5], ale majorității micii burghezii și intelectualității.

Ca urmare a înrăutățirii bruște a situației economice a țării și a situației materiale a majorității populației, a nemulțumirilor puternice care cuprind treptat și pături largi ale burgheziei mici și mijlocii, a panicii în care a intrat clica guvernantă și susținătorii săi în urma înfrîngerilor de pe front, în cursul anilor 1941-1943 s-au maturizat treptat factorii obiectivi ai unei situații revoluționare.

Atît cercurile guvernante, cît și clasele exploatatoare ale căror interese le apăra dictatura militară-fascistă constatau că, în ciuda intensificării măsurilor represive, curentul de masă antifascist, departe de a fi stăvilit, lua sub influența P.C.R. forme tot mai active de împotrivire față de mașina de război fascistă și față de ocupanții hitleriști. Dictatura militară-fascistă, deși folosea într-o formă concentrată metode extreme de reprimare

[5] Acordurile economice romîno-germane din anii 1941 1942, a căror aplicare a adus grave prejudicii vieții economice a țării, stabilind un veritabil monopol german asupra exporturilor românești, printre consecințele sale multiple a lovit și în interesele unor importante cercuri de afaceri ale burgheziei și moșierimii romîne. Guvernul fascist romîn, apărînd interesele acestor cercuri, a încercat de altfel fără succes cu prilejul tratativelor să se opună acestor prevederi ale acordului care înlăturau parțial sau total pe capitaliștii romîni de la beneficiile rezultate din exportul și producția de război a țării (vezi în această privință Arh. Ministerului Afacerilor Externe, fond. 71 Germania, dos. 85 41, 86 și 87/42).

www.dacoromanica.ro

a luptei revoluționare a maselor populare, nu reușea și nu putea reuși să stăvilească mișcarea antifascistă, care a întrunit treptat adeziunea majorității covîrșitoare a poporului. Clica antonesciană, tot mai izolată și mai urîtă de popor, se menținea la putere cu sprijinul aparatului represiv și al trupelor hitleriste de ocupație.

Ca rezultat al creșterii stării de sprit antifasciste în sînul maselor largi populare și al muncii politice desfășurate de partid, în iunie 1943 s-au pus bazele Frontului patriotic antihitlerist, la care, alături de P.C.R., au mai aderat Frontul plugarilor, Uniunea patrioților, Madosz-ul, Partidul Socialist-Țărănesc de sub conducerea lui M. Ralea, precum și unele organizații locale ale P.S.D. Ceva mai tîrziu s-a realizat o înțelegere de principiu și cu gruparea liberală condusă de Gh. Tătărescu, care, în urma înfrîngerilor grele suferite de armatele hitleriste pe frontul de răsărit, considera necesară scoaterea cît mai grabnică a Romîniei din războiul antisovietic în interesul însuși al menținerii regimului burghezo-moșieresc și a orînduirii capitaliste în Romînia.

În aceste împrejurări, cadrele de bază ale Partidului aflate în închisori și lagăre, împreună cu cadrele devotate din afară, pe baza analizei profunde a situației politice și militare, a raportului de forțe dintre clase și a ascuțirii contradicțiilor de clasă care se accentuează în cursul anului 1943, au elaborat în vara anului 1943 planul politic-militar de pregătire și organizare a unei insurecții armate populare ca singura cale posibilă pentru doborîrea dictaturii militare-fasciste de către forțele patriotice și pentru eliberarea țării noastre de sub ocupația armatelor hitleriste.

Obiectivele insurecției armate erau: doborîrea dictaturii militare-fasciste, scoaterea Romîniei din războiul antisovietic, întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste, formarea unui guvern democratic.

Înfăptuirea planului de pregătire și organizare a insurecției armate implica o lărgire a colaborării P.C.R. cu cercurile politice și militare provenite din cele mai diferite pături și categorii sociale, iar prin aceasta a constituit un factor de unire a tuturor forțelor progresiste ale țării, a tuturor partidelor sau grupărilor politice care, dintr-un motiv sau altul, se pronunțau pentru scoaterea Romîniei din război și pentru eliberarea întregului teritoriu al țării de sub jugul fascist.

Planul politic-militar de pregătire și organizare a insurecției armate prevedea o serie de măsuri importante cu caracter politic și militar, precum și modul de înfăptuire a acestora.

Insurecția armată, ca acțiune revoluționară, de răsturnare a regimului existent pînă atunci și de schimbare hotărîtă a întregului curs al politicii interne și externe a țării, cerea din partea organizatorilor săi o conspirativitate desăvîrșită, o unitate de fier în rîndul statului-major al forțelor insurecționale. Dat fiind rolul conducător pe care-l avea de jucat P.C.R., un rol hotărîtor în asigurarea succesului pregătirii și înfăptuirii insurecției armate l-a avut înlăturarea la 4 aprilie 1944 a elementelor trădătoare din conducerea partidului. De o deosebită însemnătate pentru întregul mers al insurecției era obținerea din primele momente ale declanșării insurecției a unor succese hotărîtoare în principalele zone și centre strategice, care erau în același timp și principalele centre muncitorești

www.dacoromanica.ro

ale țării. Această împrejurare a accentuat și mai mult rolul principal pe care urma să-l îndeplinească clasa muncitoare din Romînia în frunte cu avangarda sa marxist-leninistă. În aceste condiții, realizarea în prima jumătate a lunii aprilie 1944 a unității de acțiune a clasei muncitoare în cadrul Frontului unic muncitoresc a avut o mare importanță pentru înfăptuirea în continuare a planului de măsuri politice-militare atît în ceea ce privește pregătirea propriu-zisă a insurecției armate antifasciste, cît și în privința grăbirii procesului de clarificare și grupare a organizațiilor și partidelor democratice într-un front comun de luptă antifascistă. „Frontul unic muncitoresc, realizat în aprilie 1944... — arată tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej —, a constituit coloana vertebrală a coalizării tuturor forțelor politice hotărîte să lupte pentru eliberarea țării" [6].

În condițiile curățirii rîndurilor partidului de elementele trădătoare, în condițiile făuririi Frontului unic muncitoresc, clasa muncitoare din Romînia a putut să-și ducă pînă la capăt rolul de conducător al luptei pentru progres social și politic al poporului romîn, al luptei pentru zdrobirea fascismului. Din rîndurile muncitorimii, partidul a recrutat majoritatea cadrelor civile necesare înfăptuirii măsurilor militare pregătitoare în vederea înfăptuirii insurecției. În cadrul grupelor de șoc patriotice, al grupurilor de partizani, în acțiunile de sabotare a mașinii de război fasciste, muncitorii patrioți, în frunte cu comuniștii, au jucat rolul principal, conducător. De o mare însemnătate pentru asigurarea succesului deplin al insurecției, pentru evitarea unei lupte fratricide era cîștigarea armatei, în ansamblul ei, de partea insurecției, în condițiile în care orice inițiativă patriotică de acest gen, odată descoperită, risca să fie anihilată de forțele aparatului represiv antonescian și de ocupanții hitleriști. Paralel cu organizarea formațiunilor de luptă patriotice și a grupărilor de partizani, partidul a acordat o atenție deosebită muncii politice în rîndul armatei, formată, cu excepția cadrelor ofițerești, în majoritate covîrșitoare din muncitori și țărani muncitori îmbrăcați în uniformă militară. Trimiși într-un război nedrept, de cotropire, lăsîndu-și în majoritatea cazurilor familiile fără nici un sprijin material, pradă mizeriei și unor grele privațiuni, fiind ei înșiși supuși unui regim de teroare, ostașii romîni își manifestau tot mai frecvent nemulțumirea față de continuarea războiului. Sub influența stării de spirit antifasciste din țară, a înfrîngerilor grele suferite de armatele fasciste pe teritoriul sovietic, a muncii desfășurate de partid în rîndurile armatei în cazărmi sau pe front, tot mai numeroși militari, ostași și ofițeri, își dădeau seama că salvarea țării cerea ruperea cu Germania hitleristă, ieșirea din războiul antisovietic și întoarcerea armelor împotriva trupelor hitleriste pentru eliberarea întregului teritoriu al Romîniei de sub jugul fascist. În aceste condiții, P.C.R. a putut intra în contact și atrage o parte a cadrelor de ofițeri superiori la pregătirea insurecției armate, care urma să ducă la răsturnarea regimului fascist antonescian și la întoarcerea armelor împotriva ocupanților hitleriști [7].

[6] Gh. Gheorghiu-Dej, *A XX-a aniversare a eliberării Romîniei de sub jugul fascist*, București, Edit. politică, p. 8.

[7] *23 August 1944. Culegere de articole*, p. 43—44.

www.dacoromanica.ro

Atragerea unor cadre ale armatei la pregătirea insurecției, deși nu avea formal caracterul unei înțelegeri între grupări și partide politice, reprezenta de fapt, prin consecințele sale politice, un succes al luptei P.C.R. pentru formarea unui larg front patriotic de luptă antifascistă.

Pe o poziție reacționară, contrară intereselor naționale ale poporului romîn, s-au situat în continuare fruntașii P.N.Ț. și P.N.L. și elementele de dreapta din conducerea P.S.D., care au refuzat în 1943 și la începutul anului 1944 să adere la Frontul patriotic antihitlerist [8]. Pînă în ajunul doborîrii dictaturii militare-fasciste, reprezentanții P.N.Ț. și P.N.L., în frunte cu I. Maniu, au susținut și au căutat să transpună în practică propunerea ca armistițiul cu Națiunile Unite să fie încheiat de mareșalul Antonescu [9].

Pe măsură ce situația Germaniei hitleriste și a dictaturii militare-fasciste din Romînia devenea fără speranțe ca urmare a înfrîngerilor repetate și grele suferite pe frontul sovietic, cercurile politice burghezo-moșicrești s-au convins de necesitatea căutării și a altor căi pentru salvgardarea intereselor lor de clasă în afara variantei semnării armistițiului de către I. Antonescu, susținută în majoritatea memoriilor înaintate acestuia.

La sfîrșitul lunii februarie 1944, în condițiile apropierii înfrîngerii hitlerismului și ale crizei dictaturii militare-fasciste, cercurile politice burghezo-moșierești grupate în jurul conducerii partidelor național-țărănesc și național-liberal au trimis în străinătate, la Ankara și Cairo, cu acordul tacit al lui M. Antonescu, o serie de emisari (B. Știrbei, C. Vișoianu etc.) cu însărcinarea de a obține din partea guvernelor S.U.A. și Marii Britanii sprijinul planului lor de „eliberare" a teritoriului Romîniei cu ajutorul unor trupe aeropurtate anglo-nord americane.

În legătură cu noile tentative ale fruntașilor P.N.Ț. și P.N.L. de a împiedica unirea în jurul aceluiași program antifascist a întregului popor, cu gravele prejudicii pe care activitatea lor, contrară încheierii Frontului patriotic antihitlerist, o aducea intereselor naționale ale Romîniei, partidul comunist le-a dat un serios avertisment public în numărul din 22 martie 1944 a oficiosului său ilegal „Romînia liberă".

Dacă prin acțiunea fruntașilor P.N.Ț. și P.N.L. s-ar fi primejduit înfăptuirea obiectivelor luptei de eliberare, atunci, se arăta în ziarul „Romînia liberă", „răspunderea pentru pustiirea țării, sacrificarea armatei pentru masacrele ce le vor comite hoardele hitleriste asupra populației

[8] *23 August 1944. Culegere de articole*, p. 76; vezi și *Arh. Reg. P.M.R. Galați*, fond. 45, dos. 6/44, p. 6 (Chemarea Frontului patriotic antifascist din 28 ianuarie 1944).

[9] În declarațiile făcute corespondenților de presă romîni și străini după 23 August 1944, I. Maniu a precizat că I. Mihalache în seara zilei de 22 august 1944 și G. Brătianu în dimineața zilei de 23 August 1944 au cerut mareșalului Antonescu în numele celor două partide să încheie armistițiul propus de U.R.S.S. Vorbind despre evenimentele imediat premergătoare evenimentelor din 23 August 1944, Maniu a declarat la 1 septembrie 1944 privitor la încheierea armistițiului următoarele: „Am rugat insistent pe mareșalul Antonescu să realizeze el armistițiul, dar el n-a vroit. Or, frontul romînesc era spart și nu mai era nici un moment de așteptat". („Curentul nou" din 3 septembrie 1944, p. 2).

www.dacoromanica.ro

va cădea din plin asupra lor, ca și răspunderea istorică pentru catastrofa națională" [10].

Fiind puși în fața alternativei de a împărtăși soarta dictaturii militare-fasciste, ale cărei zile erau numărate, sau de a accepta în ultima clipă ralierea la programul antifascist propus de P.C.R., conducătorii P.N.Ț. și P.N.L. au fost siliți, pentru a nu fi trași la răspundere pentru sprijinul acordat pînă atunci fascismului și pentru a-și salva pozițiile politice, să accepte propunerea de încheiere a unui acord de colaborare antifascistă.

Folosind cu pricepere contradicțiile existente în sînul claselor exploatatoare (între cercurile palatului și Antonești, între partidele „istorice" și clica antonesciană etc.), faptul că situația internațională devenea tot mai favorabilă țărilor din coaliția antifascistă și mișcării antifasciste internaționale, partidul comunist a izbutit în cursul lunilor mai și iunie 1944 să obțină separat asentimentul cercurilor palatului, cît și pe cel al conducătorilor principalelor partide burgheze, P.N.Ț. și P.N.L., pentru ducerea unei acțiuni comune în vederea scoaterii Romîniei din războiul antisovietic, a încheierii armistițiului cu Națiunile Unite și a aducerii la cîrma țării a unui guvern democratic antifascist.

În urma contactelor și tratativelor stabilite în primăvara anului 1944 cu cercurile palatului și cu o serie de ofițeri superiori patrioți, în noaptea de 13/14 iunie a avut loc într-o casă conspirativă a P.C.R. o consfătuire în care s-a aprobat planul insurecțional propus de P.C.R.

La 20 iunie 1944, delegațiile P.C.R., P.S.D., P.N.Ț. și P.N.L., în urma tratativelor purtate, au hotărît constituirea unui „bloc național democratic care să activeze pentru salvarea țării, avînd următoarele țeluri :

1. Încheierea fără întîrziere, în baza ofertei făcute de aliați, a unui armistițiu cu națiunile aliate (Marea Britanie, Statele Unite, Uniunea Sovietică și aliații lor), căutînd a obține cele mai bune condițiuni posibile pentru interesul țării.

2. Ieșirea Romîniei din Axă, eliberarea țării de sub ocupația germană, alăturarea de Națiunile Unite și restabilirea independenței și suveranității naționale.

3. În acest scop : înlăturarea regimului actual de dictatură, restabilirea regimului constituțional-democratic și a libertății civice pentru toți cetățenii țării.

4. Menținerea unei ordini democratice și realizarea unei păci conforme cu interesele poporului și statului romîn" [11].

În textul înțelegerii se preciza (punctul 5) că „blocul este o unire de forțe active care urmează să treacă imediat la organizarea luptei pentru înfăptuirea punctelor de mai sus" [12].

În continuare se făcea mențiunea că, „în cursul discuțiunilor pentru constituirea acestui bloc, delegații partidelor comunist și social-democrat au propus și participarea grupărilor Frontul plugarilor, Uniunea patriotică

[10] „Romînia liberă" din 22 martie 1944.
[11] Arh. C.C. al P.M.R., fond. Casa regală, dos. 38, p. 7—8.
[12] Ibidem.

www.dacoromanica.ro

și Partidul Socialist Țărănesc" [13]. În urma refuzului delegaților P.N.Ț. și P.N.L. de a accepta lărgirea blocului și cu aceste formații, B.N.D. s-a constituit numai din cele patru partide. În încheierea declarației se preciza că „formațiunile politice care alcătuiesc B.N.D. își păstrează întreaga independență ideologică și politică, acordul intervenit neprivind decît punctele mai sus fixate" [14].

Datorită opoziției conducătorilor celor două partide „istorice", acest bloc nu cuprindea toate grupările antifasciste (în primul rînd acele grupări democratice care încă din 1943 se raliaseră propunerii P.C.R. de formare a unui front patriotic antihitlerist). Totuși, crearea B.N.D. a marcat un pas însemnat pe drumul realizării Frontului patriotic antifascist.

Chiar după încheierea pactului de colaborare cu partidele muncitorești la 20 iunie 1944, fruntașii celor două partide burghezo-moșierești nu au încetat să caute o ieșire proprie din impasul în care se găsea regimul burghezo-moșieresc.

Încercările întreprinse de fruntașii partidelor „istorice" de a găsi diverse căi „neinsurecționale" de ieșire din războiul antisovietic și de alăturare la coaliția antihitleristă reprezentau, de fapt, o dovadă în plus a dezorientării și panicii care cuprinsese conducerile celor două partide și un semn al profunzimii crizei politice a regimului burghezo-moșieresc, criză al cărei deznodămînt nu a putut fi oprit, în ciuda eforturilor depuse de forțele conservatoare.

Constituirea B.N.D., în pofida poziției și manevrelor întreprinse apoi de o serie de fruntași P.N.Ț. și P.N.L., a contribuit la izolarea politică a clicii antonesciene și a jucat, alături de alți factori, un rol pozitiv pentru asigurarea participării largi a populației și armatei la insurecția armată din august 1944.

★

Doborîrea dictaturii militare-fasciste, scoaterea Romîniei din războiul nedrept antisovietic și întoarcerea armelor împotriva cotropitorilor hitleriști, înfăptuite prin insurecția armată antifascistă începută la 23 August 1944, au creat condiții extrem de favorabile luptei revoluționare a maselor populare conduse de partid.

„*Insurecția armată victorioasă din august 1944* —, a arătat tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej —, *a deschis o eră nouă în istoria poporului romîn, a însemnat începutul revoluției populare, care a schimbat din temelii viața țării*" [15].

Victoria insurecției armate, organizată și condusă de P.C.R., a dat o lovitură hotărîtoare fascismului în Romînia și în același timp regimului burghezo-moșieresc, care oferise cadrul și mijloacele necesare instaurării dictaturii militare-fasciste. Insurecția armată a deschis drum desfășurării revoluției populare în direcția instaurării regimului democrat-popular și a îndeplinirii celorlalte sarcini istorice ce stăteau în fața mișcării revoluționare din Romînia. În fixarea strategiei și tacticii sale de luptă,

[13] Arh. C. C. al P. M. R., fond. Casa regală, dos. 38, p. 7—8.
[14] Ibidem.
[15] Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări, 1959 1961*, p. 440.

www.dacoromanica.ro

Partidul Comunist Romîn a ținut seama de faptul că în prima sa etapă revoluția populară avea ca sarcină de bază „lichidarea rămășițelor feudale și desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice..." [16], precum și de împrejurarea că mișcarea revoluționară se dezvoltase și căpătase un caracter larg de masă ca urmare a luptei antifasciste, a năzuinței fierbinți a maselor largi de a se înlătura definitiv urmările dezastruoase pe care le avuseseră asupra destinelor țării venirea la putere a odioasei dictaturi militare-fasciste și subordonarea economică și politică a Romîniei la carul intereselor imperialiștilor germani hitleriști.

În condițiile în care o parte a teritoriului țării era încă cotropită de armatele hitleriste-horthyste, în condițiile menținerii după 23 August 1944 în cadrul aparatului de stat, ca și la conducerea principalelor sectoare ale vieții economice, a elementelor care colaboraseră și participaseră direct la dictatura fascistă-antonesciană, atît timp cît nu se adoptaseră măsuri hotărîtoare în direcția defascizării și democratizării țării, principala primejdie și piedică în calea luptei pentru progres social și politic a poporului romîn rămînea în continuare fascismul intern și extern.

În chemările C.C. al P.C.R. din 24, 26 și 28 august, apărute în „Romînia liberă" și în alte organe de presă democratice, se arăta că „rămășițele teroriste ale Gărzii de fier sînt astăzi principalul dușman intern, amenințînd din spate armata țării, guvernul, forțele patriotice și însăși existența țării" [17]. Adresîndu-se diferitelor categorii de cetățeni, partidul arăta că lupta pentru zdrobirea fascismului intern, pentru alungarea cotropitorilor hitleriști era cauza comună a întregului popor, că viitorul țării, calea spre progres, pentru recucerirea și consolidarea independenței naționale depindeau de aportul pe care poporul romîn urma să-l aducă la zdrobirea și la nimicirea definitivă a fascismului.

În chemarea C.C. al P.C.R. către armata romînă se arăta: „Lupta voastră eroică a sfărîmat în cîteva zile stăpînirea nemților și a slugilor lor din țara noastră ... Armata romînă a găsit calea adevăratei lupte, lupta patriotică a întregului popor împotriva cotropitorilor" [18].

Subliniind caracterul just, legitim al războiului dus împotriva hitlerismului, chemarea arăta totodată că prin doborîrea dictaturii fasciste-antonesciene și curățarea teritoriului țării de trupele hitleriste „fiara fascistă nu este complet nimicită. Rămășițele hoardelor nemțești și legiunea, slugi ale călăilor hitleriști, uneltesc din umbră".

În încheierea chemării se spunea: „Ofițeri și soldați, prin războiul contra cotropitorilor germani și maghiari vom dobîndi pacea și fericirea poporului romîn. În lupta voastră sînteți sprijiniți cu hotărîre și curaj de formațiunile patriotice înarmate și de întreg poporul romîn" [19].

Într-un alt apel lansat de C.C. al P.C.R. în primele zile după doborîrea dictaturii militare-fasciste, țărănimea era chemată să lupte pentru zdrobirea definitivă a fascismului. Demascînd caracterul nedrept al războ-

[16] Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări, 1959—1961*, p. 11.
[17] Apelul C.C. al P.C.R. către poporul romîn din 28 august 1944.
[18] Arh. Reg. P.M.R. Iași, fond. II,dos. 212/44, p. 7.
[19] Ibidem.

www.dacoromanica.ro

iului antisovietic în care clica antonesciană, avînd complicitatea cercurilor burghezo-moșierești, tîrîse Romînia, apelul arăta : „Tot tineretul a fost dus la moarte într-o luptă care nu era a noastră ... Copiii și frații voștri au fost măcelăriți din ordinul lui Hitler și Antonescu. Grînele, lîna, porumbul, totul v-a fost luat cu sila și dus în Germania lui Hitler ... Cînd v-ați împotrivit, ați fost trimiși în închisori, în lagăre sau împușcați ca niște cîini" [20].

Apelul sublinia că singura cale de asigurare în viitor a „bunăstării pentru țărănime" era de a lupta și sprijini cu toate forțele lichidarea mai întîi a fascismului și a urmărilor sale pe plan social și politic. Țărănimea era chemată să participe la această luptă, alături de celelalte forțe patriotice, în cadrul organizat al unor comitete de luptă proprii [21].

Participarea cetățenilor patrioți pe întreg cuprinsul țării la insurecția armată la chemarea și sub conducerea comuniștilor, a permis partidului să ia contact nestingherit cu mase largi, să le organizeze sau să le influențeze politic în mod nemijlocit imediat după răsturnarea dictaturii militare-fasciste. Victoria insurecției a fost un exemplu strălucit al capacității organizatorice și politice a P.C.R. de a face față și a determina cursul unor evenimente fără precedent în istoria țării noastre, de trecere operativă și cu maxim de eficacitate de la o activitate ce fusese dusă pînă atunci în adîncă ilegalitate la conducerea și înfăptuirea în condiții de legalitate a obiectivelor revoluției populare.

★

Insurecția armată a dat un puternic avînt luptei revoluționare a maselor populare și a creat premisele reorganizării pe baze mai largi, în condițiile istorice schimbate de după 23 August 1944, a frontului patriotic al tuturor forțelor social-politice interesate în opera de defascizare și democratizare a țării.

La 6 septembrie 1944, din inițiativa P.C.R. ia ființă grupul patriotic antihitlerist, care cuprindea ambele partide muncitorești, Uniunea patrioților, Frontul plugarilor și Partidul Socialist-Țărănesc.

Pentru a folosi din plin și pentru a dezvolta în continuare condițiile prielnice create în urma victoriei insurecției armate, mișcarea revoluționară, condusă de P.C.R., trebuia să-și organizeze rapid rîndurile, să-și mențină inițiativa asupra mersului evenimentelor politice, folosindu-se cu pricepere de deruta și confuzia ce domneau în sînul claselor exploatatoare.

În articolul *Sarcini noi și forțe noi*, scris în primele zile ale revoluției ruse din 1905—1907, V. I. Lenin atrăgea atenția asupra importanței hotărîtoare pe care o are în perioadele de avînt revoluționar, cînd masele largi sînt atrase în mod irezistibil pe făgașul luptei politice, organizarea rapidă sub steagul lozincilor partidului clasei muncitoare a unor noi și noi detașamente de luptători revoluționari.

---

[20] Arh. Reg. P.M.R. Iași, fond. II, dos. 212/44, p. 1.

[21] În apelul amintit, ca și în apelul C.C. al P.C.R. din 28 august 1944, se vorbește de comitete de luptă ale „Blocului național democratic". Sub această titulatură, la care s-a renunțat ulterior se înțelegea în cazul țărănimii crearea unor comitete patriotice țărănești, care după cum vom vedea, vor activa inițial la sate ca organizații locale ale Uniunii patriotice.

www.dacoromanica.ro

Lenin sublinia că de capacitatea partidului de a organiza şi canaliza în direcţia justă torentul energiilor revoluţionare depindea în ultimă instanţă însuşi succesul revoluţiei. „Lozinca : organizaţi-vă ! ... trebuie înfăptuită acum fără întîrziere. Dacă nu vom şti să creăm cu îndrăzneală şi cu spirit de iniţiativă organizaţii noi, va trebui să renunţăm la deşartele pretenţii de a deţine rolul de avangardă" [22].

Pentru a juca în continuare rolul de conducător al revoluţiei, pentru a putea conduce organizatoric şi politic masele largi la lupta revoluţionară, Partidul Comunist Romîn, al cărui prestigiu şi influenţă politică crescuseră considerabil în zilele desfăşurării insurecţiei armate, trebuia înainte de toate să-şi întărească şi să-şi refacă rapid reţeaua propriilor sale organizaţii, să-şi completeze şi să-şi lărgească, în condiţii de legalitate, rîndurile cu noi membri de partid devotaţi cauzei revoluţionare.

„După victoria insurecţiei armate ... — a arătat tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej la plenara din 30 noiembrie—5 decembrie 1961 —, activul de bază al partidului din afară, cît şi cel eliberat din închisori şi lagăre, întregul partid s-a grupat în jurul noii conduceri a partidului, formată după înlăturarea grupului de trădători în frunte cu Foriş. S-a trecut imediat la reorganizarea partidului în condiţiile noi create, la mobilizarea tuturor forţelor sale în vederea organizării clasei muncitoare în sindicate unice revoluţionare, la desfăşurarea unei intense munci de masă în rîndurile ţărănimii şi tineretului, la mobilizarea întregului popor pentru susţinerea războiului antihitlerist, la lupta pentru instaurarea unui regim democratic" [23].

Reorganizarea pe baze legale, imediat după 23 August 1944 şi în plină desfăşurare a evenimentelor, a muncii de partid concomitent cu continuarea acţiunii, începute înainte de insurecţie, de refacere şi întărire a legăturilor cu toate organizaţiile, cu membrii şi simpatizanţii de partid [24] a dat posibilitate partidului să folosească din plin condiţiile favorabile create în urma victoriei insurecţiei armate, înfăptuită sub conducerea P.C.R. şi care adusese pe primul plan al vieţii politice a ţării forţele revoluţionare. Corespunzător noii situaţii create, eforturile partidului de unire într-un singur front de acţiune a tuturor forţelor democratice trebuiau continuate şi lărgite ţinînd seama de faptul că zdrobirea fascismului deschidea calea unor profunde transformări social-politice democratice. Pentru mobilizarea tuturor forţelor şi energiilor naţionale în lupta pentru zdrobirea fascismului, pentru democraţie şi progres era necesară constituirea unei coaliţii democratice mult mai largi şi mai trainice decît B.N.D., prin cuprinderea într-un front naţional democratic a tuturor grupărilor şi organizaţiilor democratice din ţară.

[22] V. I. Lenin, *Opere complete*, ed. a 2-a, vol. 9, Bucureşti, Edit. politică, 1962, p. 309—310.

[23] Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole şi cuvîntări, 1961—1962*, Bucureşti, Edit. politică, 1962, p. 200.

[24] Cu privire la activitatea organizatorică desfăşurată în acest sens, vezi Arh. Reg. P.M.R. Iaşi, fond. II, dos 122/44, p. 130; arh. Reg. P.M.R. Galaţi, fond I, dos. 70/44, p. 1 2; Arh. Reg. P.M.R. Oltenia, caseta 1, dos. 1/44; Arh. Reg. P.M.R. Mureş, fond. II, dos. 11/44, p. 63 64; „Tribuna Ardealului", Cluj, 21 octombrie 1944 (comunicatul privind stabilirea legăturii organizatorice a regionalei de partid Cluj cu C.C. al P.C.R.).

www.dacoromanica.ro

Menținînd, în vederea rezolvării sarcinilor imediate, colaborarea în sînul primului guvern Sănătescu cu celelalte partide din cadrul B.N.D., Partidul Comunist Romîn a militat de la început pentru transformarea B.N.D., dintr-o grupare închisă de partide, într-un front larg al tuturor organizațiilor și partidelor democratice. P.C.R. a fost, pe de altă parte, conștient chiar din momentul constituirii B.N.D. că fruntașii celor două partide burghezo-moșierești subscriseseră pactul de colaborare cu cele două partide muncitorești numai forțați de împrejurări. Manevrele întreprinse de conducătorii celor două partide „istorice" pînă în ajunul declanșării insurecției și cu prilejul formării primului guvern Sănătescu, solidarizarea oficială a acestora cu rămășițele organizațiilor fasciste prin schimbul de scrisori Maniu-Comaniciu, sabotarea frontului antihitlerist și a măsurilor de defascizare radicală a vieții publice, a aparatului de stat arătau limpede că cercurile politice grupate în jurul celor două partide „istorice" puteau fi constrînse la colaborare numai dacă forțele progresiste se dovedeau suficient de puternice pentru a-și impune punctul lor de vedere și pentru a prelua eventual singure sarcina guvernării.

Încercărilor și speranțelor forțelor reacționare de a restabili vechiul regim politic, de a îngrădi și îngusta cîmpul de acțiune al forțelor revoluționare, P.C.R. le-a răspuns prin organizarea în lărgime și profunzime a maselor largi populare, și în primul rînd a clasei muncitoare și a țărănimii. Atragerea organizată a maselor largi la activitatea politică, în cadrul unui program de revendicări comun și sub conducerea clasei muncitoare și a avangărzii sale marxist-leniniste, urma să decidă soarta luptei pentru putere, să determine fie ralierea partidelor burgheze la programul transformărilor democratice, fie, în cazul refuzului acestora, înlăturarea lor de pe arena vieții politice a țării. Lupta pentru organizarea politică a maselor largi se înscria, așadar, și constituia în același timp un moment hotărîtor pentru unirea tuturor forțelor social-politice interesate în propășirea economică și politică a țării, care în prima etapă trebuia să ducă la desăvîrșirea sarcinilor revoluției burghezo-democratice și la lichidarea pe plan politic, militar, economic a urmărilor nefaste ale fascismului. Cu sau fără partidele burgheze, formarea unui larg front național democratic, care să grupeze toate organizațiile și partidele democratice, constituia o necesitate istorică imediată, la înfăptuirea căreia P.C.R. a chemat pe toți aceia care înțelegeau să lupte pentru progresul social-politic al țării.

Ținînd seama de faptul că rolul conducător în formarea acestui front urma să-l aibă clasa muncitoare, C.C. al P.C.R. și-a concentrat atenția în vederea organizării rapide pe baze legale și revoluționare a muncitorimii, și în primul rînd a muncitorimii din principalele centre și întreprinderi industriale. Mergînd pe linia dezvoltării colaborării cu P.S.D. și pentru a asigura unitatea de acțiune a clasei muncitoare în cadrul organizațiilor sale profesional-politice, P.C.R. a luat inițiativa și a propus P.S.D. ținerea la 1 septembrie 1944 a unei ședințe comune a delegațiilor ambelor partide în care să se stabilească măsurile pentru reorganizarea mișcării sindicale pe baza frontului unic.

www.dacoromanica.ro

Conferința reprezentanților comitetelor centrale ale P.C.R. și P.S.D., întrunită la București, a hotărît constituirea unei comisii centrale de organizare a mișcării sindicale unite din Romînia, comisie care avea sarcina să coordoneze și să conducă pînă la primul congres sindical pe țară munca de reorganizare pe baze legale a clasei muncitoare în sindicate unice revoluționare.

Punînd la baza mișcării sindicale principiile leniniste de organizare sindicală, conferința de la 1 septembrie 1944 a reprezentat un important pas în direcția întăririi unității de acțiune a clasei muncitoare.

Unită în sindicate revoluționare, clasa muncitoare a putut să-și îndeplinească rolul de hegemon al revoluției populare, de conducător al alianței de luptă cu principalul său aliat, țărănimea. Sindicatele unite au reprezentat principala pîrghie cu ajutorul căreia P.C.R. a putut mobiliza operativ și în profunzime întreaga clasă muncitoare la înfăptuirea sarcinilor revoluției populare. După crearea Comisiei de organizare a mișcării sindicale unite din Romînia, organizarea muncitorimii în sindicate a luat un deosebit avînt. În numai cîteva săptămîni, sute de mii de muncitori s-au organizat în sindicate. Forma organizatorică sindicală de bază în mobilizarea și îndrumarea politică a muncitorilor din întreprinderi a fost comitetul de fabrică.

Sub conducerea partidului, comitetele de fabrică au trecut din primul moment la mobilizarea maselor de salariați în vederea lărgirii cuceririlor politice obținute în urma insurecției armate din august 1944 și pentru obținerea unor revendicări economice imediate.

Ca urmare a muncii politice desfășurate de partid în sînul clasei muncitoare, a creșterii avîntului și a conștiinței sale de clasă, muncitorimea organizată nu și-a limitat activitatea și revendicările numai la organizarea sa proprie și la susținerea doar a revendicărilor sale economice imediate. În moțiunile votate, în adunări, mitinguri, începînd cu primele întruniri și demonstrații de stradă care au loc după 23 August 1944, clasa muncitoare s-a afirmat ca conducătoare a revoluției populare, ca apărătoare a intereselor vitale ale întregului nostru popor.

Clasa muncitoare din Romînia, condusă de P.C.R., și-a înscris în programul său imediat de luptă : defascizarea și democratizarea țării sub toate aspectele, asigurarea progresului social-politic al poporului nostru pe calea lichidării în prima etapă a revoluției a rămășițelor feudale, sprijinirea frontului antifascist prin asigurarea aprovizionării armatei romîne cu cele necesare, sprijinirea în vederea realizării acestor sarcini a organizării politice a țărănimii și a tuturor păturilor cu stare de spirit antifascistă pentru crearea unui larg front patriotic antifascist.

Dintre aliații proletariatului în revoluție, principalul aliat era țărănimea muncitoare. Subliniind însemnătatea deosebită, hotărîtoare a alianței de luptă dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare sub hegemonia proletariatului și a partidului său de avangardă, îndeosebi în țările slab dezvoltate industrial, Lenin arăta că „o victorie deplină a mișcării burghezo-democratice este posibilă ... numai în cazul cînd masele

www.dacoromanica.ro

țărănimii democrate vor urma proletariatul în lupta pentru libertatea deplină și pentru întregul pămînt" [25].

În condițiile Romîniei, sarcina centrală primordială care stătea în fața revoluției populare începute la 23 August 1944 era desăvîrșirea sarcinilor revoluției burghezo-democratice. În aceste împrejurări, revoluția populară, înainte de a trece la înfăptuirea sarcinilor sale socialiste, trebuia să acționeze în prima sa etapă în direcția lichidării clasei moșierești și a tuturor celorlalte rămășițe feudale din agricultură [26]. Masele țărănești din țara noastră erau direct și vital interesate în desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice, spre a se elibera pentru totdeauna de sub jugul apăsător al exploatării moșierești.

Din punct de vedere social-economic și politic, după 23 August 1944 țărănimea era mai coaptă ca oricînd în trecut pentru lupta în vederea desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice. Războiul a înăsprit și a împins pînă la limita maximă contradicțiile social-economice-politice din lumea satelor. Țărănimea muncitoare ajunsese la o situație materială insuportabilă, care în mod obiectiv o împingea spre revoluție. Insurecția armată victorioasă a descătușat energiile revoluționare ale țărănimii din chingile regimului fascist de teroare și samavolnicii. Lovitura grea primită de regimul burghezo-moșieresc în urma victoriei insurecției armate a creat condiții favorabile luptei țărănimii pentru o viață mai bună.

Țărănimea nu putea izbîndi în lupta sa împotriva claselor exploatatoare decît participînd alături și sub conducerea clasei muncitoare la o mișcare revoluționară care să transforme din temelii vechile raporturi dintre clase în direcția desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice. Experiența mișcării revoluționare din Romînia și a mișcării muncitorești internaționale a dovedit, pe de altă parte, imposibilitatea proletariatului numai cu propriile sale forțe de a răsturna de la putere clasele exploatatoare. În fața P.C.R. a stat sarcina de a transforma starea de spirit antifascistă a maselor țărănești și dorința acestora de a înlătura jugul moșieresc într-o participare activă, conștientă a țărănimii la revoluția populară, singura cale de obținere a acestor transformări democratice. Încă din anii ilegalității, ori de cîte ori lozincile și materialul de propagandă al partidului au reușit să pătrundă la sate, ele au găsit ecou favorabil în sînul țărănimii muncitoare. Totuși, datorită situației extrem de grele în care și-a desfășurat activitatea, P.C.R. nu a putut stabili și mai ales menține un contact organizatoric strîns și permanent cu masele largi țărănești. Succesele parțiale obținute de partid în conducerea unor lupte ale țărănimii în perioada dintre cele două războaie mondiale au dovedit posibilitățile revoluționare și receptivitatea țărănimii la lozincile și acțiunile inițiate

[25] V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 15, ed. a II-a, București, Edit. politică, 1963, p. 210.

[26] „Numai printr-o astfel de acțiune — arată Lenin —, printr-o transformare pe deplin democratică a vechii societăți, semiobăgiste, proletariatul se poate întări pe deplin ca clasă de sine stătătoare, poate separa pe deplin sarcinile sale speciale, adică socialiste, de sarcinile democratice comune «întregului popor lipsit de drepturi» și își poate asigura cele mai bune condiții pentru a duce lupta pentru socialism în mod cît mai liber, mai amplu și mai intens" (V. I. Lenin, *Opere complete*, ed. a 2-a, vol. 15, București, Edit. politică, 1963, p. 209).

www.dacoromanica.ro

de P.C.R., dar nu au fost suficiente pentru făurirea alianței clasei muncitoare cu țărănimea, alianță care urma să se realizeze deplin abia în condițiile istorice create în urma victoriei insurecției armate din august 1944.

În condițiile concrete de după 23 August, forma organizatorică cea mai potrivită de atragere a țărănimii la revoluția populară a fost la început comitetele țărănești.

Organizate și îndrumate de partid, comitetele țărănești nu aveau un caracter închis, ele putînd cuprinde și antrena la acțiuni obștești pe toți locuitorii satelor, cu excepția fasciștilor și a criminalilor de război.

Viabilitatea organizării țărănimii în comitete țărănești fusese verificată în trecut în mișcarea revoluționară internațională, în luptele țărănimii organizate de partid înainte de 23 august [27]. Imediat după eliberarea nordului Moldovei de sub jugul fascist, în raza fostului județ Botoșani, începînd din aprilie 1944, activau cu succes circa 100 de comitete țărănești, îndeplinind sarcini multiple de ordin social-economic, administrativ și politic [28].

Acțiunea de organizare a țărănimii în comitetele țărănești a constituit din primele zile după eliberare o sarcină de bază a organizațiilor de partid de pe întreg cuprinsul țării.

Printre organizațiile județene de partid care au obținut încă din primele săptămîni după 23 August 1944 rezultate bune în organizarea comitetelor țărănești a fost județeana P.C.R. Ilfov (care îngloba și orașul București). Formînd echipe din 2 — 3 muncitori conduse de un membru sau simpatizant de partid, județeana le-a trimis în munca de propagandă în comunele din jurul capitalei. Astfel, în adunarea convocată la 1 septembrie 1944 de o echipă muncitorească sosită în localitate, sătenii din comuna Valea Rusului au ales un comitet țărănesc format din 15 membri, în fruntea căruia a fost desemnat învățătorul satului. Comitetul ales a aderat la Uniunea patrioților, adoptînd o moțiune de solidarizare cu lupta întregului popor împotriva Germaniei hitleriste și pentru defascizarea vieții publice a țării [29].

În cursul lunii septembrie în prezența și sub îndrumarea echipelor muncitorești se organizează comitete țărănești patriotice în numeroase comune din județul Ilfov, printre care Domnești, Șoldanu, Frăsinet, Colibași, Chitila, Rudeni, Catani, care aderă de asemenea la Uniunea patrioților [30].

Referindu-se la modul în care se desfășura munca de organizare a țărănimii în județul vecin, Ialomița, ziarul „Luptătorul" arăta în numărul său din 6 septembrie 1944: „Grupurile (de țărani. — *n.n*) se prezintă la comitetele locale (P.C.R. — *Tr.U.*) și cer să fie înscrise de îndată. Toți sînt plini de avînt. În majoritatea comunelor din Ialomița s-au constituit și continuă constituirea de comitete patriotice".

---

[27] Vezi, de pildă, răscoala țărănimii de la Ghimeș.

[28] „Studii", 1959, nr. 4, p. 255—257.

[29] „Luptătorul", din 10 septembrie 1944, p. 3.

[30] Ibidem, numerele din 21 și 22 septembrie 1944 și din 1 octombrie 1944; cf. Arh. st. Buc., fond. Prefectura Ilfov, dos. 11/44, f. 72—73 (raportul informativ pe luna septembrie 1944 al prefectului către Ministerul de Interne).

www.dacoromanica.ro

Între primele comune organizate în Ialomița au fost Gildău [31], Săpunari [32], Coșereni [33] și altele.

Și în județul Constanța s-a desfășurat de către organizația de partid locală o vie activitate în vederea organizării comitetelor țărănești [34]. Printre primele comitete țărănești patriotice constituite în fostul județ Constanța se numără cele din comunele Tuzla, Cumpăna, Negru-Vodă [35].

În Moldova, organizarea țărănimii în comitete țărănești a luat un avînt deosebit și a îmbrăcat anumite forme specifice, rezultate din faptul că, în urma retragerii autorităților antonesciene și a majorității moșierilor o dată cu frontul fascist, comitetele țărănești au preluat în administrație bunurile agricole părăsite în majoritate de moșieri, iar uneori au îndeplinit și sarcinile unor organe locale ale puterii de stat. Astfel, în ședința din 3 septembrie 1944 a Comitetului județean P.C.R. Iași s-au adoptat măsuri concrete pentru desfășurarea muncii de organizare a țărănimii în comitetele țărănești și pentru antrenarea acestora la îndeplinirea sarcinilor grele legate de normalizarea vieții social-politice a regiunii în urma distrugerilor lăsate de armatele fasciste în retragere. Pentru coordonarea muncii la sate s-a desemnat un membru al comitetului județean însărcinat special să se ocupe de această muncă [36].

În urma hotărîrilor luate în ședința din 3 septembrie, 4 membri de partid au plecat imediat pe teren. Dezbătînd din nou problema țărănească în ședința din 9 septembrie 1944, delegații sosiți de pe teren au arătat atît greutățile întîmpinate, cît și realizările obținute. Astfel, într-o serie de comune s-au constituit comitete țărănești de inițiativă care au trecut la o serie de măsuri menite să salveze de la distrugere bunurile agricole părăsite. Din rapoartele prezentate rezulta, printre altele, că „țăranii au strîns recolta de pe moșiile părăsite de proprietari și și-au împărțit recolta între ei". Printre primele realizări gospodărești se înscria acțiunea comitetului de inițiativă din Bivolari, care a luat măsuri pentru deschiderea unei mori țărănești [37]. Și în alte județe din Moldova organizațiile locale de partid au desemnat din sînul lor responsabili cu munca la sate și au întocmit planuri de măsuri pentru desfășurarea activității politice și organizatorice în sînul țărănimii. La ședința județenei P.C.R. Bacău din 8 septembrie 1944 s-a hotărît că „toți membrii de celule care au legături la sate vor căuta să formeze acolo comitete sătești ale Frontului patriotic"[38].

Și în alte regiuni ale țării (Oltenia, Banat), organizațiile de partid locale au luat măsuri pentru începerea muncii de propagandă la sate și de organizare a țăranilor în comitete țărănești. Acolo unde nu existau condițiile constituirii de la început a unui comitet țărănesc ales de locu-

[31] „Scînteia" din 30 septembrie, 1944, p. 4.
[32] Ibidem, 4 octombrie 1944, p. 1.
[33] Ibidem, 5 octombrie 1944, p. 4.
[34] „Cuget liber", organ al P.C.R. Constanța, din 18 septembrie 1944, p. 2.
[35] *Din lupta P.C.R. pentru închegarea alianței clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare în bătălia pentru reforma agrară din 1944 1945. Studii și referate monografice*, vol. I, București, E.S.P.L.P., 1955, p. 23.
[36] Arh. Reg. P.M.R. Iași, fond. II, dos. 122 44, p. 130.
[37] Ibidem, p. 132.
[38] Arh. Reg. P.M.R. Bacău, fond II, dos. 70/44, p. 2.

www.dacoromanica.ro

itorii comunei respective, activiștii trimiși la sate procedau la crearea unor comitete de inițiativă țărănești provizorii.

Spre sfîrșitul lunii septembrie 1944, cu ajutorul echipelor muncitorești care desfășurau o activitate tot mai susținută, a luat amploare și treptat s-a generalizat în toate regiunile țării curentul de organizare a țărănimii în comitete țărănești, sub conducerea și îndrumarea P.C.R.

Încadrată în comitete țărănești, țărănimea, sub conducerea partidului, trece mai întîi la înfăptuirea unor acțiuni menite să înlăture pe plan local urmările dictaturii militare-fasciste, atît ale celor de ordin economic, cît și ale celor de ordin administrativ politic.

Printre primele acțiuni desfășurate de țărănime în cadrul comitetelor țărănești a fost îndepărtarea din fruntea comunelor a elementelor fasciste afaceriste, anularea unor abuzuri comise de autorități în timpul dictaturii fasciste, obținerea de către țăranii învoiți a unor condiții mai avantajoase de repartiție a recoltei pe pămînturile luate în dijmă etc.

Condițiile spoliatoare în care moșierii își dădeau pămîntul în dijmă sau arendă la țărani, obligațiile suplimentare de natură tipic feudală pe care le aveau țăranii învoiți de a efectua gratuit o serie de munci agricole sau de corvezi, menținerea, în unele cazuri înscrisă chiar în contractele de învoieli, a plocoanelor obligatorii care trebuiau aduse la conac de mai multe ori pe an, abuzurile și fărădelegile autorităților administrative locale (primari, notari, jandarmi, perceptori fiscali etc.) provocaseră o nemulțumire generală în rîndul țărănimii muncitoare, care se accentuase și mai mult în anii dictaturii militare-fasciste.

În urma directivelor C.C. al P.C.R., organizațiile de partid locale au concentrat focul, în primele săptămîni după 23 August 1944, în direcția antrenării țărănimii la acțiuni pe plan local pentru îmbunătățirea situației sale materiale și sociale. Printre punctele-program propuse în prezența și sub îndrumarea echipelor muncitorești, adunările convocate de comitetele țărănești hotărăsc și trec la îndeplinirea unor revendicări care apoi se generalizează pe întreg cuprinsul țării, ca: repartizarea recoltei anului 1944 rezultate de pe pămînturile moșierești date în dijmă sau arendă în proporție de 2/3 pentru țăranii învoiți și numai 1/3 pentru proprietar, anularea oricăror obligații suplimentare (dijma la tarla, corvezile, plocoanele etc.), retrocedarea terenurilor de izlaz însușite abuziv de bogătașii satelor, înapoierea unor bunuri acaparate pe nedrept din proprietatea personală de fostele autorități fasciste etc. În regiunile în care autoritățile fasciste au fost retrase și s-au instalat autorități democratice, (Moldova, Transilvania), întreaga recoltă a proprietarilor care-și părăsiseră comuna a fost confiscată, partea ce li s-ar fi cuvenit lor fiind preluată de comitetele țărănești sau de autoritățile județene pentru acoperirea cheltuielilor necesare întreținerii aparatului administrativ și pentru aprovizionarea frontului antihitlerist. În regiunile în care vechiul aparat de stat antonescian nu fusese înlăturat, acțiunile desfășurate de țărănime în direcția modificării condițiilor de dijmă, a reparării nedreptăților și abuzurilor săvîrșite în timpul dictaturii fasciste s-au izbit de rezistența elementelor reacționare din aparatul de stat, sprijinite, la rîndul lor, de majoritatea reacționară din guvern.

www.dacoromanica.ro

Participarea țărănimii sub conducerea P.C.R. la lupta pentru obținerea unor revendicări imediate, faptul că pentru a-și cuceri drepturile țărănimea s-a ridicat la luptă împotriva elementelor fasciste din aparatul de stat și împotriva majorității reacționare din guvern au dat de la primul moment activității desfășurate de comitetele țărănești un caracter politic revoluționar, care se va accentua și mai mult în lunile următoare în condițiile în care forțele reacționare vor trece deschis la măsuri represive împotriva mișcării revoluționare în creștere atît la orașe, cît și la sate.

Încă în lupta pentru revendicările sale imediate, țărănimea a fost pusă în situația de a intra în luptă cu forțele reacționare care se opuneau oricăror transformări în direcția democratizării vieții economice și politice a țării.

Practica revoluționară a confirmat încă o dată aprecierea leninistă că cea mai bună școală politică pentru masele populare era revoluția. „Revoluția — arăta Lenin — unește repede și luminează repede. Fiecare pas în dezvoltarea ei trezește masele și le atrage cu o forță irezistibilă tocmai de partea programului revoluționar, singurul care exprimă în mod consecvent și integral interesele lor adevărate, vitale" [39].

După încheegarea Frontului unic muncitoresc și organizarea clasei muncitoare în sindicate revoluționare unice, făurirea alianței de luptă a clasei muncitoare cu țărănimea a reprezentat o sarcină-cheie, hotărîtoare în lupta P.C.R. pentru constituirea unui larg front național-democratic.

Participarea unor mase țărănești relativ importante, încă în septembrie 1944, la lupta revoluționară era o dovadă a justeței liniei partidului în munca de atragere la revoluția populară a țărănimii. Deși aceste prime succese în organizarea muncitorimii și țărănimii urmau să fie dezvoltate și consolidate abia în lunile următoare, totuși comitetele de fabrică, comitetele țărănești și celelalte organizații democratice create cu sprijinul și sub îndrumarea P.C.R. acționau deja încă din această perioadă ca germeni ai noii puteri populare, obținînd, prin lupta revoluționară, pe deasupra și împotriva majorității reacționare din guvern și din aparatul de stat, o serie de cuceriri democratice.

P.C.R. a apreciat că era posibilă și necesară în lupta pentru zdrobirea și lichidarea definitivă a fascismului, în mobilizarea unor mase cît mai largi la lupta pentru transformări democratice antrenarea intelectualității, a micii burghezii și chiar a acelor pături ale burgheziei ale căror interese fuseseră într-o măsură lezate de înfeudarea economică a Romîniei imperialismului german.

În primele săptămîni după 23 August 1944, P.C.R. a desfășurat o activitate susținută pentru demascarea rolului nefast pe care îl jucase și îl mai juca încă propaganda fascistă. Prin presă, manifeste, conferințe, întruniri, această propagandă și susținătorii săi au fost demascați. Mobilizînd în jurul lozincilor antifasciste și antrenînd în cadrul organizațiilor democratice numeroși intelectuali, pături ale micii burghezii de la orașe

[39] V. I. Lenin, *Opere complete*, ed. a 2-a, vol. 11, București, Edit. politică, 1962, p. 43.

www.dacoromanica.ro

și sate care suferiseră de pe urma dictaturii fasciste și mai suportau încă urmările îndeosebi economice-financiare moștenite de la dictatura fascistă recent răsturnată, P.C.R. a reușit să creeze în sînul acestor categorii și pături sociale un curent de organizare și activitate democratică-antifascistă. S-au pus astfel bazele antrenării acestor pături la programul luptei revoluționare pentru regim democrat-popular și pentru desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice.

Un rol important de agitator și organizator colectiv l-a jucat presa de partid și celelalte organe democratice de presă. La 20 septembrie 1944 a apărut primul număr legal al organului central al P.C.R., ziarul „Scînteia". Prin intermediul ziarului „Scînteia" și al celorlalte organe de presă, cuvîntul partidului, sarcinile și lozincile ajungeau în rîndul maselor largi din întreaga țară, chiar și în acele locuri în care nu răzbiseră încă echipele muncitorești și în care masele țărănești nu fuseseră încă organizate.

În urma muncii de agitație și propagandă, a activității organizatorice-politice desfășurate de partid imediat după 23 August 1944 s-au realizat succese importante în direcția constituirii unui front larg patriotic, care să treacă cu succes la înfăptuirea unui program de acțiune mai amplu, la însuși programul desăvîrșirii sarcinilor revoluției burghezo-democratice.

În aceste condiții, la 25 septembrie 1944, partidul comunist a lansat un proiect de program de transformări democratice, la înfăptuirea cărora a chemat toate partidele și organizațiile democratice. Proiectul de platformă cuprindea principalele sarcini ale revoluției în această perioadă, și în primul rînd sarcina instaurării puterii populare, înfăptuirea unei reforme agrare democratice, democratizarea aparatului de stat, continuarea războiului antifascist pînă la victoria finală, lichidarea rămășițelor fascismului în țară, începerea operei de refacere economică a țării și în general promovarea unei politici interne și externe care să ducă la asigurarea și consolidarea independenței reale a țării.

Program al desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice în condițiile luptei pentru zdrobirea fascismului pe plan intern și extern, politic și militar, proiectul program avea un caracter larg democratic și cuprindea prevederi în care erau interesate toate forțele vii ale poporului nostru.

Prevederile platformei-program permiteau concentrarea tuturor forțelor democratice în jurul clasei muncitoare, singura clasă consecvent revoluționară, capabilă să ducă pînă la capăt revoluția populară care începuse la 23 August 1944.

În scurt timp, sindicatele, Frontul plugarilor, Partidul Social-Democrat, Uniunea patrioților, Madosz-ul, Partidul Social-Țărănesc (care se va unifica curînd cu Frontul plugarilor) au aderat la platforma-program propusă de P.C.R. La începutul lunii octombrie 1944 s-a creat Frontul național democratic. Crearea F.N.D. s-a făcut în condițiile unei participări tot mai active a maselor largi la viața politică. Organizarea muncitorimii în sindicate, a țărănimii în comitete țărănești, adeziunea păturilor mijlocii la organizațiile democratice care au intrat în F.N.D. au cunoscut în această perioadă un avînt neobișnuit de puternic. Prin crearea F.N.D. și adeziunea la programul său platformă a maselor largi s-a accentuat

www.dacoromanica.ro

și mai mult neconcordanța dintre activitatea majorității reacționare din guvern și revendicările populare, dintre puterea de stat aflată în majoritate în mîinile reprezentanților claselor exploatatoare (alături de majoritatea reacționară din guvern și din aparatul de stat, se adăuga în balanța forțelor reacționare și monarhia) și raportul de forțe tot mai favorabil partidelor și organizațiilor din F.N.D.

În condițiile raportului de forțe, existent deja în momentul publicării proiectului-program, devenise necesară și posibilă înlăturarea guvernului Sănătescu și constituirea unui guvern format din reprezentanții tuturor partidelor politice și organizațiilor democratice, capabil să mobilizeze toate forțele pentru ducerea la bun sfîrșit a războiului antifascist, pentru zdrobirea definitivă a rămășițelor organizațiilor fasciste din Romînia.

Sfidînd cererea maselor largi populare care și-au dat adeziunea la programul F.N.D. și la formarea unui guvern de largă concentrare democratică, în care, dat fiind raportul de forțe, trebuia să intre un număr însemnat de reprezentanți ai F.N.D., conducătorii partidelor istorice s-au opus cu înverșunare plecării de la cîrma țării a primului guvern Sănătescu, care nu apăra cu consecvență decît interesele unei minorități.

Împotriva maselor populare care trec, sub conducerea partidului, la înlăturarea elementelor fasciste din aparatul de stat și din întreprinderi, majoritatea reacționară din guvern ia măsuri represive care merg de la neconfirmarea reprezentanților forțelor democratice alese în fruntea comunelor și prefecturilor pînă la arestarea noilor aleși.

Majoritatea reacționară din guvern, elementele fasciste, reacționare din aparatul de stat, din întreprinderi, servind interesele claselor exploatatoare și ale burgheziei imperialiste occidentale, au sabotat fățiș aprovizionarea frontului antihitlerist cu materiale de război și alimente și, nesocotind prevederile convenției de armistițiu, au sprijinit acțiunea de camuflare a bunurilor inamice, fasciste, au încurajat activitatea foștilor membri ai organizațiilor fasciste, care au trecut la săvîrșirea unui șir de acțiuni teroriste.

Continuarea acestor stări de lucruri, menținerea elementelor profasciste în posturi de răspundere în aparatul de stat și în guvern reprezenta o primejdie de moarte pentru cuceririle democratice obținute de masele populare în urma victoriei insurecției armate.

În jurul schimbării guvernului, a democratizării aparatului de stat, a măririi efortului de război antifascist prin curmarea sabotajului economic, în cursul lunii octombrie, și îndeosebi în a doua jumătate a acestei luni, s-a dat o înverșunată luptă politică.

Dezvoltarea rapidă a revoluției populare, care făcuse posibil ca la mai puțin de o lună de la victoria insurecției armate să se poată publica proiectul platformă al F.N.D. și să se cîștige în scurt timp de partea programului de luptă a partidului clasei muncitoare masele largi populare, modificase raportul de forțe în favoarea netă a forțelor revoluționare.

În cursul acestei bătălii de clasă, partidul comunist, ale cărui rînduri și a cărui influență politică și organizatorică crescuseră considerabil, a izbutit să strîngă în jurul programului său pături largi ale populației.

www.dacoromanica.ro

În întreaga țară au avut loc mari mitinguri și puternice demonstrații de stradă. În fruntea acestor acțiuni stătea clasa muncitoare, unită în Frontul unic muncitoresc, care atrăseseră în sprijinul programului F.N.D. pături tot mai largi ale țărănimii, ale micii burghezii și ale intelectualității. Participarea unor mase țărănești tot mai largi la lupta pentru democratizarea țării, pentru un guvern democratic a reprezentat un nou pas pe calea făuririi alianței de luptă dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare, chezășia victoriei finale a luptei pentru puterea populară.

Asociațiile profesionale ale cadrelor didactice, inginerilor, ziariștilor, funcționarilor particulari și de stat, ca urmare a muncii politice desfășurată de P.C.R., sînt reorganizate pe baze democratice și aderă la platforma-program a F.N.D. În această perioadă, Uniunea patrioților începe să joace un rol tot mai important în antrenarea păturilor mic-burgheze orășenești la activitate democratică. Într-un timp scurt la platforma F.N.D. și-au dat adeziunea păturile cele mai largi ale poporului romîn.

Aderarea maselor largi (muncitori, țărani, mic-burghezi, minorități naționale) la F.N.D. și implicit la programul revoluției populare a dat o grea lovitură forțelor reacționare grupate în jurul partidelor istorice.

Siliți să-și precizeze poziția față de proiectul-program propus de P.C.R. tuturor partidelor politice, inclusiv P.N.Ț. și P.N.L., conducătorii celor două partide „istorice" s-au demascat ca fiind apărătorii doar ai vîrfurilor marii burghezii și moșierimii, ai oligarhiei financiare și funciare[40].

Refuzul celor două partide „istorice" de a adera la proiectul-platformă al F.N.D., ale cărui prevederi corespundeau intereselor păturilor cele mai largi ale poporului nostru, inclusiv păturilor mijlocii care fuseseră în perioada dintre cele două războaie mondiale sub influența politică a P.N.Ț. și P.N.L., a dus la izolarea politică și la demascarea politicii reacționare a celor două partide burghezo-moșierești. Manifestîndu-și fățiș ostilitatea față de proiectul-program al F.N.D. și fiind incapabili (datorită legăturii lor organice cu vîrfurile marii burghezii și moșierimii, ostile oricărui progres social și politic al poporului nostru) să prezinte un pro-

[40] În manifestul-program al P.N.Ț. publicat în organele sale de presă la sfîrșitul lunii octombrie 1944, după pasajele introductive în care se încerca justificarea activității P.N.Ț. în anii 1938—1944, se afirma deschis că partidul urma să continue aceeași orientare și program ca în perioada antebelică. Reluîndu-se vechile sloganuri privind statul țărănesc bazat pe așa-zisa „proprietate țărănească de muncă", P.N.Ț. declara deschis că este pentru amînarea oricăror reforme structurale democratice pînă la încetarea războiului antihitlerist și că abia după război „țara" urma să fie chemată să decidă asupra programelor și reformelor sociale.

În cuvîntarea rostită în sala „ARO" la 29 octombrie 1944 cu prilejul anunțării publice a manifestului-program al P.N.Ț., I. Mihalache dezvăluia adevărata poziție a fruntașilor P.N.Ț. față de masele muncitoare de la orașe și sate. Astfel el declara că P.N.Ț. este pentru sindicate muncitorești. „Cerem însă ca aceste sindicate să fie instrumente numai de apărare profesională". Referindu-se la rolul pe care dorea să-l joace muncitorimea, provenită în majoritatea ei de la sate, Mihalache își exprima speranțele că „acest suflet ancestral (aici în sens de conservator — *Tr. U.*) al țăranului romîn care îl stăpînește după ce a plecat la oraș nu se poate schimba, oricît îndoctrinare proletară i s-ar turna". Făcînd abstracție de miopia și mărginirea politică pe care le trădau astfel de considerații, reținem dorința fruntașului P.N.Ț. ca muncitorimea să nu participe la viața politică a țării, apanaj, după părerea reacționarilor, cuvenit doar „elitei neamului".

www.dacoromanica.ro

gram propriu de dezvoltare democratică a țării, conducătorii partidelor „istorice", situîndu-se pe poziții contrarevoluționare, antipatriotice, au căutat din primul moment să coalizeze toate elementele reacționare într-un front comun anticomunist și antidemocratic. În aceste condiții, B.N.D. a încetat să mai joace vreun rol pozitiv în raporturile dintre cele patru partide care-l încheiaseră. Rămînerea reprezentanților partidelor muncitorești în primul guvern Sănătescu și în B.N.D. nu-și mai avea rostul. Divergențele ivite între partidele muncitorești, pe de o parte, și partidele „istorice", pe de altă parte, făceau imposibilă continuarea colaborării între ele pe baza înțelegerii vechi și cereau o rezolvare nouă a raporturilor dintre ele, ținînd seama de evoluția evenimentelor, de modificarea raportului de forțe, de cerințele majore ale poporului romîn în acel moment.

Începînd cu marea adunare de la A.N.E.F., în care reprezentanții F.N.D. și-au precizat poziția lor față de guvern, cerînd formarea unui guvern politic și democratic, în a doua jumătate a lunii octombrie 1944 s-a desfășurat o largă campanie de manifestații, întruniri și demonstrații populare în care participanții au cerut trecerea neîntîrziată la un program de democratizare reală a țării. După ieșirea reprezentanților F.U.M. din guvern la mijlocul lunii octombrie 1944, lupta pentru democratizare de jos în sus, pe calea revoluționară, a aparatului de stat a luat o deosebită amploare. Alegerea unui număr sporit de reprezentanți ai F.N.D în fruntea primăriilor și a prefecturilor a îmbrăcat la sfîrșitul lunii octombrie și în primele zile ale lunii noiembrie 1944 caracterul unei largi campanii desfășurate pe întreg cuprinsul țării.

Lupta pentru puterea populară a înregistrat un prim succes important la începutul lunii noiembrie 1944, cînd, cu tot concursul dat de monarhie și de partidele „istorice" primului guvern Sănătescu, acesta a fost silit în cele din urmă să demisioneze. Valul luptei revoluționare a maselor largi a silit monarhia și pe conducătorii partidelor „istorice" să accepte formarea unui guvern politic alcătuit din reprezentanți ai celor două partide burghezo-moșierești și din reprezentanți ai F.N.D.

În perioada care a premers răsturnării primului guvern Sănătescu (a doua jumătate a lunii octombrie și primele zile ale lunii noiembrie 1944) s-au dezvoltat și întărit politicește elementele noii puteri care vor decide în ultimă instanță victoria luptei pentru regim democrat-popular : comitetele de fabrică, comitetele țărănești, gărzile patriotice, consiliile F.N.D. etc. „Acesta era embrionul noii puteri revoluționare, care, așa cum spunea Lenin, « se sprijină direct pe cuceriri revoluționare, pe inițiativa directă, de jos, a maselor populare, *nu* pe legile promulgate de puterea de stat centralizată »" [41].

În cursul luptei care a dus la răsturnarea primului guvern Sănătescu, raportul de forțe s-a modificat și mai mult în favoarea forțelor revoluționare care acționau sub conducerea P.C.R., fapt determinant pentru evoluția ulterioară a evenimentelor politice din Romînia. Înlăturarea

[41] Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări. 1955 1959*, București, Edit. politică, 1959, p. 22.

www.dacoromanica.ro

primului guvern Sănătescu, intrarea în noul guvern a reprezentanţilor F.N.D. au însemnat un pas important în cadrul luptei pentru instaurarea unui regim democrat-popular în Romînia.

Mobilizarea tuturor energiilor naţionale pentru continuarea războiului antifascist, necesitatea de a se concentra focul principal în direcţia zdrobirii complete a rămăşiţelor organizaţiilor fasciste din Romînia cereau, însă, în acel moment menţinerea şi lărgirea colaborării între toate partidele şi organizaţiile nefasciste.

În timpul celui de-al doilea guvern Sănătescu şi al guvernului prezidat de N. Rădescu, reprezentanţii P.N.Ţ. şi P.N.L. — siliţi, sub presiunea maselor, să se declare de acord cu sarcinile antifasciste ale întregului popor, la înfăptuirea cărora erau obligaţi să participe prin prezenţa lor masivă în guvern, în aparatul de stat, la conducerea întreprinderilor care lucrau pentru frontul antihitlerist — vor fi puşi în faţa unui examen politic public, care va sfîrşi prin demascarea lor treptată, în înseşi rîndurile foştilor lor aderenţi, ca duşmani ai progresului social şi politic al ţării. Procesul de clarificare politică a maselor largi asupra poziţiei reale adoptate de fruntaşii partidelor „istorice" faţă de interesele naţionale ale ţării a făcut parte integrantă din lupta politică a P.C.R. pentru demascarea şi izolarea politică a celor două partide burghezo-moşiereşti.

La sfîrşitul anului 1944 şi în primele luni ale anului 1945, Frontul naţional democratic a jucat un rol important şi crescînd în mobilizarea maselor largi la înfăptuirea sarcinilor revoluţiei populare, la lupta pentru instaurarea regimului democrat-popular în Romînia.

La începutul anului 1945 s-au maturizat condiţiile trecerii imediate la înlăturarea ultimului guvern cu majoritate reacţionară şi la instaurarea regimului democrat-popular. Noul guvern, instalat la 6 martie 1945, va fi constituit în majoritate din reprezentanţi ai F.N.D. Rolul precumpănitor în acest guvern îl vor avea reprezentanţii clasei muncitoare şi ai ţărănimii muncitoare în frunte cu P.C.R., adică aceleaşi forţe care au avut rolul hotărîtor şi în formarea şi activitatea Frontului naţional democratic în Romînia.

www.dacoromanica.ro

TRANSFORMĂRILE REVOLUȚIONARE — PREMISE ALE PROCLAMĂRII REPUBLICII POPULARE ROMÎNE

DE

V. LIVEANU

Premisele instaurării Republicii Populare Romîne au fost create de întreaga desfășurare anterioară a revoluției, de marile victorii cucerite de forțele populare conduse de Partidul Comunist Romîn în 1944—1947.

Amintind principalele momente ale procesului revoluționar care au dus la instaurarea Republicii Populare Romîne în cadrul unui articol, nu este, firește, posibil, a se face prezentarea lor completă, multilaterală; vom căuta să ne oprim mai mult asupra unor aspecte care, pentru a fi puse în deplină lumină, necesită noi studii și cercetări [1].

[1] Procesul revoluționar desfășurat între 23 August 1944 și 30 Decembrie 1947 constituie obiectul a numeroase lucrări, dintre care principalele sînt prezentate în articolul cu caracter istoriografic *Desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice și trecerea la revoluția socialistă. Con struirea socialismului*, publicat de M. Rusenescu în „Studii", 1962, nr. 6. Dintre lucrările apărute după publicarea articolului menționat amintim: Gh. Țuțui, V. Ionescu, *Făurirea P.M.R., victorie deplină și definitivă a leninismului în mișcarea muncitorească din Romînia*, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.", 1963, nr. 1; C. Olteanu, *Importanța măsurilor anticapitaliste de la sfîrșitul anului 1946 și din anul 1947 pentru instaurarea dictaturii proletariatului în Romînia*, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.", 1963, nr. 3; Gh. Țuțul, *Alegerile sindicale din anul 1947 moment important în lupta pentru unitatea deplină a clasei muncitoare* (ibidem); P. Nichita, *Activitatea desfășurată de P.C.R. în primele luni ale anului 1945 în vederea lărgirii bazei de masă a Frontului național-democratic și întăririi influenței sale politice*, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.", 1963, nr. 5; Gh. Cenușă, *Tactica P.C.R. în campania electorală din 1946* (ibidem); C. Olteanu, *Măsurile politice și organizatorice stabilite de plenara C.C. al P.C.R. din ianuarie 1947 și însemnătatea lor pentru îmbunătățirea muncii de partid și întărirea legăturilor lui cu masele* (ibidem); Gh. Țuțui, *Măsurile politice și organizatorice luate de P.C.R. în anul 1947 pentru întărirea alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare*, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.", 1963, nr. 6; E. Mănguț, *Frontul unic muncitoresc, temelia reorganizării mișcării sindicale după 23 August 1944*, în „Studii", 1963, nr. 5; M. A. Lupu, A. Cherciu, I. Puia, *Istoria economiei naționale a Romîniei*, vol. III, București, 1964. Vezi de asemenea lucrările prezentate la VI. Hanga, *Cercetările din R.P.R. privind istoria statului și dreptului din țara noastră (1948 1963)*, II, în „Studii", 1964, nr. 2.

„STUDII", tomul 17, nr. 4, p. 859—889, 1964.

www.dacoromanica.ro

Insurecția din august 1944, organizată și condusă de Partidul Comunist din Romînia, în condițiile favorabile create de succesele militare ale coaliției antihitleriste și, în primul rînd, de mărețele victorii ale armatei sovietice, a eliberat Romînia de sub jugul fascist. Victoria insurecției antifasciste nu a dus la o simplă înlocuire a guvernului burghezo-moșieresc fascist printr-un guvern burghezo-moșieresc nefascist, nu a însemnat numai întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste. Datorită rolului conducător al partidului comunist, insurecția fără a avea ca obiectiv instaurarea nemijlocită a puterii unor noi clase sociale, a subminat din temelii puterea burghezo-moșierească. Masele au cucerit de îndată largi libertăți democratice, lupta lor luînd un avînt uriaș, ducînd în cele din urmă la înlăturarea claselor exploatatoare de la putere.

De altfel, încă în focul pregătirii și desfășurării insurecției au apărut elemente ale noii puteri populare : coaliția forțelor patriotice, conduse de partidul comunist, din care s-au dezvoltat ulterior largul front național democratic, formațiile de luptă patriotice organizate de partid, comitetele de întreprindere. Imediat după victoria insurecției, aceste elemente ale noii puteri s-au dezvoltat și s-au îmbogățit.

Apoi, monarhia și partidele reacționare, care timp de decenii se străduiseră prin toate mijloacele să înlăture partidul comunist de pe scena politică a țării, s-au văzut nevoite ca, în momentul cel mai important din istoria de pînă atunci a Romîniei, să accepte nu numai intrarea partidului comunist în guvern, dar și faptul ca în guvernul de generali cu majoritate reacționară de la 23 August, partidul comunist să fie singurul care să primească în mod oficial un minister (al justiției) [2]. Aceasta a însemnat o puternică lovitură pentru politica „antibolșevică" pe care se întemeia guvernarea burgheziei și moșierimii, a însemnat recunoașterea capacității clasei muncitoare și partidului ei de a participa la conducerea țării, a contribuit la subminarea din interior a puterii burghezo-moșierești, la descătușarea energiei revoluționare a maselor.

Imediat după victoria insurecției armate s-a produs o nouă polarizare a forțelor social-politice din țară. Principalele forțe ale burgheziei și moșierimii s-au concentrat în jurul partidelor național-țărănesc și național-liberal; străduindu-se să mențină dominația claselor exploatatoare, acestea căutau să împingă lucrurile spre reînvierea regimului politic dinainte de 1938, caracterizat prin proclamarea unor drepturi democratice în practică îngrădite, îmbinată cu reprimarea violentă a mișcărilor populare și cu tolerarea acțiunilor fascismului. Pentru a stăvili luptele populare, partidele istorice care au dominat guvernele dintre 23 August 1944 și 6 Martie 1945 au încercat fără rezultat să împiedice, inclusiv prin forță, organizarea și acțiunile maselor [3], să mențină pe cît posibil

[2] După cum se știe, reprezentanții oficiali ai celorlalte partide erau numai miniștri fără portofoliu.

[3] Această linie străbătea ca un fir roșu întreaga activitate a majorității reacționare a guvernelor dintre 23 August 1944 — 6 Martie 1945, de la ordinul dat în 30 august 1944 comandanților militari ai întreprinderilor de a împiedica adunările și organizarea muncitorilor în fabrică („Scînteia" din 3 octombrie 1944), pînă la atacul armat dezlănțuit de guvernul Rădescu împotriva demonstrației din 24 februarie 1944.

www.dacoromanica.ro

în aparatul de stat elementele fasciste antonesciene, legionare, reacționare [4].

În timp ce, la 28 august 1944, apelul C.C. al P.C.R. sublinia că „rămășițele teroriste ale Gărzii de fier sînt astăzi principalul dușman intern" și chema la luptă împotriva lor [5], Iuliu Maniu, printr-un apel publicat în presă la 30 august 1944 [6], reluat ulterior de alți reprezentanți ai P.N.Ț. [7], chema pe legionari să intre în Partidul Național-Țărănesc. Din însemnările cu caracter memorialistic ale fruntașului țărănist Romulus Boilă, care considera și el că legionarii dornici să intre în P.N.Ț. „nu trebuiau refuzați, ci, dimpotrivă, primiți cu satisfacție" [8], reiese că Maniu, explicînd apelul adresat de el legionarilor, cerea coalizarea tuturor celor care doreau să „respingă atacul" (forțelor revoluționare) [9].

În opoziție cu clasele exploatatoare, masele radicalizate de război doreau o democrație reală, care să le asigure nu numai largi libertăți politice, dar și perspectiva unei vieți mai bune. În timpul luptei contra jugului imperialismului german, a dictaturii militare-fasciste și a războiului hitlerist, partidul comunist, militînd cu abnegație pentru unirea tuturor forțelor patriotice, a renunțat la orice lozincă imediată ce ar fi putut îngreuia această unire, la orice revendicare privind transformarea relațiilor de producție, dar a subliniat că nu renunță la obiectivele sale finale. Propunînd la 6 septembrie 1941 tuturor grupărilor politice încheierea frontului unic național, P.C.R. preciza: „Comuniștii renunță la orice lozincă sau acțiune care ar putea să-i despartă de celelalte partide și grupări politce care sînt pentru dezrobirea națională a poporului romîn. Însă ei nu renunță la propagarea programului lor și a lozincilor finale" [10]. După doborîrea dictaturii militare-fasciste și întoarcerea armelor contra Germaniei hitleriste, cînd desăvîrșirea sarcinilor antifasciste ale insurecției era împiedicată de partidele „istorice" predominante în guvern și cînd se punea problema alegerii întregii căi de dezvoltare viitoare a Romîniei, partidul comunist a chemat poporul să lupte pentru un regim de democrație reală, care să lichideze radical resturile fascismului și să înfăptuiască profunde transformări sociale. După ce, la 20 septembrie 1944, prin organul său central, „Scînteia" a pus chestiunea reformei agrare, partidul comunist a adus la 24 septembrie 1944 în fața poporului „proiectul de platformă a frontului național democratic". Platforma F.N.D. chema masele să lupte pentru o „democrație reală", pentru instaurarea unui

[4] Legea „epurației", adoptată în 24 septembrie 1944 de majoritatea reacționară a guvernului în lipsa reprezentantului partidului comunist, prevedea înlăturarea din aparatul de stat a celor care desfășurascră o activitate fascistă „excesivă", din proprie inițiativă, și stabilea că legea își încetează aplicabilitatea trei luni după publicarea ei. Elementele fasciste li s-a creat astfel posibilitatea ca, sub pretext că activitatea lor n-a fost „excesivă", să tergiverseze epurarea timp de trei luni, după care ar fi devenit intangibile. Oficiosul național-țărănist protesta împotiva demascării elementelor fasciste de către organizațiile democratice.

[5] „Romînia liberă" din 30 august 1944.

[6] „Curentul nou" din 30 august 1944.

[7] „Dreptatea" din 20 noiembrie 1944.

[8] Arh. Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R. (Arh. I.I.P.), fond. 6 dos. 113, f. 37.

[9] Ibidem, f. 36.

[10] Arh. I.I.P., cota A.b. XXV, 2, nr. inv. 1 122, f. 12.

www.dacoromanica.ro

guvern democratic care să extirpeze radical fascismul din viața publică a țării, să mobilizeze toate forțele naționale în războiul antihitlerist și, totodată, să îmbunătățească condițiile de trai ale oamenilor muncii, să înfăptuiască transformări ale relațiilor de producție prin lichidarea proprietății moșierești de peste 50 ha, să îmbunătățească condițiile de trai ale oamenilor muncii. Platforma F.N.D. constituia, în esență, programul desăvîrșirii transformărilor burghezo-democratice, programul îndeplinirii sarcinilor antifasciste, antiimperialiste, agrare, ale revoluției populare [11].

După cum sublinia rezoluția ședinței comune din 2 octombrie 1944 a comitetelor centrale ale P.C.R. și P.S.D., care a aprobat proiectul de platformă a F.N.D., era necesară „înfăptuirea unei reale democrații progresiste" [12]. Din inițiativa partidului comunist, se elabora astfel linia înfăptuirii unei democrații de tip nou (nou în raport cu regimul existent în Romînia înainte de 1938). Puterea de stat pe care o preconiza programul F.N.D. constituia în esență o putere populară, însărcinată cu înfăptuirea transformărilor cerute de interesele maselor. Partidele național-țărănesc și național liberal au respins propunerile de aderare la F.N.D. și la platforma acestuia [13], au respins reformele democratice, și mai cu seamă reforma agrară, fie direct, ca în cazul Partidului Național-Liberal [14], fie sub pretextul că trebuie așteptat sfîrșitul războiului, ca în cazul Partidului Național-Țărănesc [15].

Partidul comunist și-a adaptat tactica față de partidele burgheze noilor condiții create după victoria insurecției armate. În perioada anterioară, străduindu-se să încheie o largă coaliție pentru a salva țara de primejdia fascismului intern și a hitlerismului, Partidul Comunist din Romînia s-a adresat, începînd din 1935, Partidului Național-Țărănesc și, începînd din 1938, și Partidului Național-Liberal cu chemarea de a încheia un front comun de luptă contra fascismului. Deși în P.N.Ț. și P.N.L. existau susținători ai acțiunilor comune împotriva fascismului, conducerile celor două partide au respins ani îndelungați propunerile P.C.R. După ce la 20 iunie 1944, în ajunul prăbușirii dictaturii militare-fasciste, au acceptat să încheie Blocul național democratic, ei au continuat să se împotrivească acțiunilor practice tinzînd la răsturnarea dictaturii militare-fasciste [16]. Partidul comunist a consimțit totuși la încheierea B.N.D.,

[11] Revendicarea naționalizării băncilor și a unor întreprinderi industriale, inclusă inițial în platformă, a fost ulterior retrasă ; de altfel, după cum arăta tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, partidul nu a confundat această revendicare cu socializarea (Arh. C.C. al P.M.R. fond 1, dos. 3, f. 67).

[12] „Scînteia" din 17 octombrie 1944.

[13] Ibidem, 15 și 16 octombrie 1944.

[14] Cf. declarațiile lui D. Brătianu în „Viitorul" din 2 februarie 1945.

[15] Cf. declarațiile lui I. Maniu în „Dreptatea" din 12 octombrie 1944. Manifestul program al P.N.Ț. din 12 octombrie 1944 și dezbaterile comisiei pentru studiul reformei agrare în „Argus" din 21 februarie 1945.

[16] Biograful oficial al lui Mihai de Hohenzollern recunoștea că, atunci cînd se discuta problema înlăturării lui Antonescu în 1944, Maniu „înceta să mai fie un om practic cînd se ajungea la plănuirea acțiunii", că liderii burghezi discutau problema acțiunilor contra dictaturii cu „dorința de a evita luarea unor hotărîri" (A. Gould Lee, *Crown against sickle*, Londra, p. 60 și 63). Istoricul burghez englez Hughsetton Watson recunoaște de asemenea că chiar în 1944 „Maniu nu se putea hotărî să activeze" (*Die ost-europäische Revolution*, München, 1956, p. 83).

www.dacoromanica.ro

dorind să ridice la acțiune toate forțele politice nehitleriste. Or, așa cum se arăta în apelul publicat în 7 octombrie 1944 de Frontul unic muncitoresc, o dată cu doborîrea dictaturii militare-fasciste și alăturarea Romîniei la coaliția antihitleristă, „Blocul național democratic și guvernul format pe baza lui și-au îndeplinit rolul" și, totodată, B.N.D. nu era „în stare să îndrume Romînia spre democrația adevărată, dorită și cerută de întregul popor" [17]. Într-adevăr, dat fiind că după victoria insurecției resturile fasciste nu mai puteau activa decît camuflîndu-se în cadrul altor partide, că partidele „istorice", căutînd să coalizeze în jurul lor toate forțele reacționare, cu scopul de a împiedica înfăptuirea transformărilor democratice în interesul maselor, deveniseră adăpostul și refugiul elementelor fasciste — lupta împotriva fascismului implica, în noua situație, îndreptarea focului principal împotriva partidelor național-țărănesc și național-liberal. Deoarece înainte de război Partidul Național-Țărănesc prin politica sa demagogică pe de-o parte, prin activitatea unor elemente de stînga, care ulterior l-au părăsit, pe de altă parte, beneficiase de o influență vremelnică în rîndul unei părți a maselor populare, forțele reacționare, inclusiv legionarii, nutreau nădejdea deșartă că acesta își va putea recîștiga în sînul maselor influența pe care o avusese în 1928 și va izbuti astfel să stăvilească avîntul furtunos al forțelor revoluționare. Din acest motiv, Partidul Național-Țărănesc devenise centrul de concentrare al tuturor forțelor reacționare, inclusiv al resturilor fasciste, devenise principala piedică în calea mersului înainte al țării. Iată de ce încă în perioada luptei pentru răsturnarea guvernelor cu majoritate reacționară, partidul comunist și-a îndreptat focul principal împotriva partidelor „istorice", și în primul rînd împotriva Partidului Național-Țărănesc. În cuvîntarea rostită la 3 februarie 1945 la mitingul din sala Tomis, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej preciza : „În timp ce se punea chestiunea după 23 August de a lovi cu toată puterea în resturile Gărzii de fier, d. Maniu întindea mîna resturilor Gărzii de fier. Dacă îndreptăm focul principal împotriva lui Maniu este pentru că reprezintă cel mai mare pericol pentru țara noastră, pentru că el este elementul în jurul căruia se grupează reacțiunea, toate forțele obscurantiste ..." [18].

O problemă fundamentală a luptei pentru instaurarea puterii populare era atitudinea față de aparatul de stat burghezo-moșieresc. Partidul comunist era călăuzit de învățătura marxistă-leninistă privind necesitatea făuririi unui nou aparat de stat de către revoluția victorioasă, ca instrument al înfăptuirii și apărării transformărilor revoluționare.

După cum se știe, în revoluțiile burghezo-democratice din Rusia din 1905—1907 și din februarie 1917, ca și în revoluțiile burghezo-democratice desfășurate la sfîrșitul primului război mondial în unele țări europene (Germania, Ungaria), organele revoluției burghezo-democratice au fost sovietele, sfaturile, care constituiau noi forme ale puterii de stat, reprezentau un nou tip de stat nu numai în ce privește conținutul, dar și în ce privește *forma*, reprezentau un tip de stat ce tindea în mod obiectiv

[17] „Scînteia" din 8 octombrie 1944. În acea perioadă ziarele erau antedatate cu o zi.
[18] „Scînteia" din 5 februarie 1945.

www.dacoromanica.ro

la sfărîmarea dintr-o dată a vechii mașini de stat. În revoluția burghezo-democratică sovietele reprezentau o formă a dictaturii revoluționare democratice a proletariatului și țărănimii. „« Sovietul de deputați ai muncitorilor și soldaților » — iată « dictatura revoluționar-democratică a proletariatului și a țărănimii » realizată deja de viață" [19], scria Lenin în aprilie 1917. După cum se știe, în revoluția socialistă din Rusia, sovietele au reprezentat forma de stat a dictaturii proletariatului.

Congresul al V-lea al Partidului Comunist din Romînia a clarificat în mod științific perspectivele, caracterul și forțele motrice ale revoluției în țara noastră. Congresul a prevăzut în mod științific că puterea revoluționară din Romînia va avea în prima ei fază caracterul dictaturii revoluționare a proletariatului și țărănimii, dar nu a putut prevedea formele concrete pe care le va lua această dictatură, puterea revoluționară în Romînia. Congresul a arătat în mod științific că sarcina revoluției în Romînia, în prima etapă, va consta în „stabilirea dictaturii revoluționare-democratice a proletariatului și țărănimii, adică a guvernului revoluționar muncitoresc-țărănesc, a sfaturilor de deputați muncitori, argați, țărani și soldați" [20].

Dezvoltînd în mod creator strategia și tactica marxist-leninistă potrivit condițiilor concrete ale țării, Partidul Comunist din Romînia a ținut seama, în domeniul construcției de stat, ca și în toate domeniile de activitate, printre altele de faptul că revoluția populară se dezvolta nemijlocit din lupta antifascistă a poporului.

Încă în perioada luptei contra fascizării țării și apoi a dictaturii militare-fasciste, partidul comunist, militînd pentru unirea tuturor forțelor antifasciste, s-a pronunțat pentru apărarea (și apoi pentru restabilirea) și lărgirea sistemului constituțional parlamentar, a instituțiilor parlamentare burgheze [21], considerînd că aceste instituții trebuie și pot să fie folosite în scopul coalizării tuturor forțelor democratice și a zdrobirii fascismului. În această perioadă s-a dezvoltat în rîndurile forțelor antifasciste tradiția luptei pentru apărarea instituțiilor parlamentare, pentru transformarea acestor instituții în instrumente ale luptei contra fascismului și reacțiunii.

În perioada următoare victoriei insurecției, lupta contra fascismului și-a păstrat actualitatea. O problemă deosebit de urgentă era atunci curățirea aparatului de stat de elementele fasciste, desființarea legislației și instituțiilor fasciste, lichidarea resturilor organizațiilor fasciste, iar pe plan extern participarea cu toate forțele la războiul împotriva fascismului, împotriva Germaniei hitleriste. Chemarea la luptă împotriva instituțiilor specifice sistemului constituțional-parlamentar burghezo-democratic ar fi împiedicat atunci concentrarea tuturor forțelor democratice

---

[19] V. I. Lenin, *Opere*, vol. 24, București, Edit. politică, 1959, p. 26—27, 44 și 129; vezi și idem, *Opere*, vol. 25, București, E.S.P.L.P., 1956, p. 175.

[20] Arh. I.I.P., cota A. b. XVI, 3, inv. 474; *Congresul al V-lea al Partidului Comunist din Romînia*, București, Edit. P.C.R., 1933, p. 18—19.

[21] Platforma Frontului popular antifascist, elaborată de plenara din august 1935 a C.C. al P.C.R., prevedea *„apărarea regimului constituțional și a tuturor instituțiilor democratice"* (*Documente din istoria Partidului Comunist din Romînia. 1934—1937*, București, E.S.P.L.P., 1957, p. 454).

www.dacoromanica.ro

în jurul clasei muncitoare în scopul lichidării resturilor fascismului, ar fi îngreuiat atragerea păturilor muncitoare neproletare în cadrul unui larg front democratic în vederea instaurării puterii populare, ar fi împiedicat colaborarea cu o fracțiune a burgheziei în scopul concentrării atacului principal contra partidelor național-țărănesc și național-liberal, ar fi înlesnit manevrele demagogice întreprinse de aceste partide pentru a cîștiga influență în mase. Orientarea spre desființarea dintr-o dată a vechiului aparat de stat ar fi îngreuiat participarea armatei romîne, cu toate forțele ei, la războiul contra hitlerismului. Pe de altă parte, crearea în jurul partidului comunist a frontului democratic cuprinzînd întregul popor constituia o garanție sigură că vechiul aparat de stat, inclusiv instituțiile parlamentare, vor deveni un instrument al intereselor maselor. În această situație, partidul comunist a apreciat în mod just că pentru victoria revoluției era necesară mai întîi cucerirea vechiului aparat de stat, curățirea radicală a acestui aparat de elementele reacționare, lichidarea instituțiilor și legilor fasciste, transformarea vechiului aparat de stat într-un instrument de realizare a sarcinilor revoluționare aflate la ordinea zilei. Pentru a asigura concentrarea largă a forțelor democratice în jurul clasei muncitoare în scopul instaurării și consolidării puterii populare și a pregătirii condițiilor necesare construirii unei noi forme de stat, era necesară în prealabil reconstituirea sau reorganizarea unor instituții parlamentare în interesul revoluției.

Platforma F.N.D. preconiza, în ce privește forma de stat, stabilirea unui regim democratic parlamentar și cerea în preambulul ei „să fie stabilit în țară un regim de reală democrație parlamentară". Desigur, nu era vorba de folosirea sistemului parlamentar burghez, așa cum exista el înainte de război, ci era vorba de democratizarea și transformarea lui radicală *în interesul poporului*, era vorba de făurirea unei democrații noi, *reale*. Potrivit cu aceasta, unul din articolele platformei cerea să se stabilească „principiile vieții de stat ale țării pe baza orînduirii democratice parlamentare în conformitate cu interesele poporului romîn" [22]. Platforma F.N.D. fiind, prin conținutul ei, prin esența cerințelor ce le formula, un program de transformări revoluționare burghezo-democratice, aplicarea clauzelor menționate trebuia să însemne folosirea sistemului parlamentar în interesul revoluției.

Orientarea partidului comunist spre folosirea vechiului aparat de stat, inclusiv a instituțiilor parlamentare și prefacerea lor în instrumente ale transformărilor revoluționare era opusă tacticii reformiste, de înlocuire a acțiunii maselor prin pertractări și combinații parlamentare (cu atît mai mult, cu cît, după 23 August 1944, nici nu exista parlament, convocarea acestuia avînd să fie efectuată abia de puterea populară, în noiembrie 1946).

Pronunțîndu-se pentru folosirea vechilor instituții de stat, partidul comunist a mobilizat masele pentru a smulge prin lupta lor directă aceste instituții din mîinile reacționarilor, fasciștilor. Comuniștii au organizat uriașe mișcări de mase, care au luat cu asalt primăriile, preturile și pre-

[22] „Scînteia" din 26 septembrie 1944.

www.dacoromanica.ro

fecturile, au alungat primarii şi prefecţii reacţionari încă dinainte de 6 martie 1945, înlocuindu-i cu elemente democrate, care au introdus în activitatea acestor instituţii ale vechiului aparat de stat un conţinut nou, revoluţionar [23].

Totodată, partidul comunist nu s-a limitat la folosirea vechilor organe de stat, ci a dezvoltat organele create în cursul pregătirii şi desfăşurării insurecţiei armate (formaţiunile de luptă patriotice, comitetele de întreprindere) şi a iniţiat crearea de noi organe (comitetele ţărăneşti, comitetele cetăţeneşti ş.a.), care reprezentau germenii noii puteri de stat, germenii unei noi forme de stat.

Partidul comunist avea astfel de la început în vedere perspectiva clară a necesităţii făuririi unei noi forme de stat. Orientîndu-se spre preluarea vechii forme a aparatului de stat, spre introducerea în această formă a unui conţinut nou, revoluţionar, partidul comunist avea în vedere utilizarea vechii forme a aparatului de stat tocmai spre a pregăti, în condiţiile concrete ale ţării noastre, premisele necesare pentru făurirea treptată a unei noi forme a aparatului de stat, care să asigure participarea directă cît mai largă a maselor la exercitarea puterii revoluţionare de stat.

Perioada dintre 23 August—6 Martie 1945 a fost perioada unor uriaşe lupte populare conduse de proletariat pentru un regim de reală democraţie, care să reprezinte puterea maselor. În lupta pentru reforma agrară, pentru profunde transformări democratice în interesul maselor, partidul comunist a înfăptuit alianţa proletariatului cu ţărănimea, a făurit un larg front democratic care, pe lîngă clasa muncitoare şi aliaţii săi, a cuprins şi rezerve indirecte — o parte a burgheziei. Lupta revoluţionară a maselor populare conduse de partid a instaurat la 6 Martie 1945 puterea democrat-populară.

Guvernul democratic instaurat la 6 Martie 1945 a reprezentat dictatura democrat-revoluţionară a proletariatului şi ţărănimii. Prezenţa unei părţi a burgheziei în guvern a înlesnit lupta pentru zdrobirea principalelor forţe ale burgheziei şi moşierimii, alungate de la putere, a înlesnit zădărnicirea manevrelor imperialiste, tinzînd la înlăturarea guvernului democratic, şi nu a putut modifica caracterul muncitoresc-ţărănesc al guvernului, în cadrul căruia forţa hotărîtoare o constituia alianţa proletariatului cu ţărănimea muncitoare, condusă de partidul comunist.

Înlăturarea principalelor forţe ale burgheziei de la putere la 6 Martie 1945 nu a depăşit însă limitele revoluţiei burghezo-democratice. Chiar şi în revoluţia burghezo-democratică „clasică" franceză s-a ajuns la un moment cînd principalele forţe ale burgheziei au fost înlăturate de la putere. Referindu-se la Convenţia din timpul dictaturii iacobine, Lenin scria: „În revoluţia burgheză, ea (Convenţia. — *V.L*) a fost tocmai o instituţie cu puteri depline, în cadrul căreia dominaţia totală şi absolută n-a avut-o marea burghezie sau burghezia mijlocie, ci poporul simplu..." [24].

[23] Înainte de 6 martie 1945, au fost instauraţi prefecţi democraţi, prin lupta maselor populare, în 46 de judeţe din cele 58 de judeţe ale ţării (după alte informaţii, în 52 de judeţe). Cf. T. Necşa, *Aspecte din lupta pentru instaurarea unor autorităţi locale democratice*, în „Studii", 1959, nr. 4, p. 298.

[24] V. I. Lenin, *Opere complete*, ed. a 2-a, vol. 13, Bucureşti, Edit. politică, 1962, p. 53.

www.dacoromanica.ro

El a subliniat „rolul istoric al Convenției în marea revoluție franceză"[25] ca „dictatură a claselor de jos ale societății : proletariatul și mica burghezie" [26]. Dar, în timp ce sarcina istorică îndeplinită de dictatura iacobină, de democrația revoluționară din Franța, a fost de a curăți terenul vieții sociale pentru dominația nestînjenită a burgheziei, sarcina istorică înfăptuită de dictatura proletariatului și țărănimii din țara noastră, de democrația populară în prima ei fază, a fost de a „curăți drumul" pentru trecerea la revoluția socialistă.

În întreaga activitate desfășurată în cadrul guvernului democratic instaurat la 6 Martie 1945, partidul comunist a fost călăuzit de perspectiva clară a scopului său final. În consfătuirea miniștrilor comuniști, de la 23 aprilie 1945, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej sublinia că „de felul cum partidul nostru lucrează depinde și atingerea obiectivelor strategice ce stau în fața partidului nostru, crearea condițiilor favorabile grăbirii procesului spre acest țel . . .societatea socialistă, societatea comunistă" [27]. Tendințele stîngiste, oglindite uneori și în articole ale presei locale, ca, de pildă, în ziarul partidului din Satu-Mare, de a considera că situația obiectivă permite trecerea imediată la revoluția socialistă, au fost combătute de partid. Conducerea P.C.R. sublinia că esența obiectivă a politicii democratice pentru care milita partidul imediat după insurecția armată era desăvîrșirea transformărilor burghezo-democratice pe cale revoluționară, că guvernul instaurat la 6 Martie înfăptuia această sarcină. După 23 August 1944, preciza tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej la plenara C.C. al P.C.R. din ianuarie 1946, „noi am acționat pe linia aceasta a întăririi democrației, a desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice. În afară de gruparea Tătărăscu, ceilalți membri ai guvernului reprezintă în primul rînd interesele clasei muncitoare și ale țărănimii. S-a făcut reforma agrară, una din condițiile desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice, a lichidării rămășițelor feudale, am dobîndit libertate pentru clasa muncitoare, am dobîndit posibilitatea pentru clasa muncitoare de a avea un cuvînt greu de spus în viața țării noastre, în viața statului romîn" [28]. „Hegemon politic — sublinia secretarul general al C.C. al P.C.R. — trebuie să rămînă mai departe clasa muncitoare" [29]. Prima etapă a revoluției a avut un caracter agrar, antifeudal, antiimperialist. O însemnătate istorică hotărîtoare a avut reforma agrară legiferată de guvernul democratic la 23 martie 1945. În lupta pentru reforma agrară s-a făurit alianța dintre proletariat și țărănimea muncitoare, baza de clasă a puterii populare. Reforma agrară a confiscat proprietatea moșierească de peste 50 ha asupra pămîntului arabil, pășunilor, fînețelor și altor terenuri (bălți, iazuri) [30], a lichidat principala bază a resturilor feudale, a exploatării țărănimii în cadrul muncii în dijmă, a lichidat moșierimea ca clasă.

---

[25] Lenin are în vedere Convenția din timpul dictaturii iacobine.
[26] Lenin, *op. cit.*, p. 243.
[27] Arh. C.C. al P.M.R., fond. 1, dos. 3, f. 68.
[28] Ibidem, f. 175.
[29] Ibidem.
[30] Vezi articolele 3 și 4 ale legii de reformă agrară nr. 187, publicată în „Monitorul oficial" din 23 martie 1945.

www.dacoromanica.ro

În lucrarea *Problema agrară în Rusia la sfîrșitul secolului al XIX-lea*, Lenin sublinia că nici un fel de transformare a proprietății agrare nu putea înzestra cu pămînt întreaga țărănime, dar că desființarea resturilor feudale, a proprietății moșierești, lărgind piața internă, trebuie în mod inevitabil să creeze condițiile pentru dezvoltarea accelerată a industriei și pentru atragerea în ritm rapid în industrie a populației de la țară, lipsită de mijloace de trai în agricultură [31]. Reforma agrară din 1945 a creat premisele lărgirii pieței interne, a contribuit la crearea condițiilor preliminare necesare pentru industrializarea țării, pentru dezvoltarea industriei, în care își găsesc folosirea forțele de muncă de la sate lipsite de utilizare în agricultură.

Reforma agrară a trecut în mîinile țăranilor și pămînturi pe care moșierii practicau agricultura capitalistă bazată pe munca salariată [32] inclusiv inventarul agricol simplu utilizat de ei în acest scop —, dar această trecere nu avea un caracter anticapitalist. Lenin, subliniind necesitatea confiscării întregului pămînt moșieresc, scria că „germenii capitalismului din gospodăria moșierească pot și trebuie să fie sacrificați dezvoltării largi și libere a capitalismului pe baza micii proprietăți înnoite" [33]. Cu alte cuvinte, trecerea pămîntului cultivat de moșieri pe baze capitaliste în proprietatea micilor gospodării țărănești creează condițiile pentru o dezvoltare și mai largă a capitalismului în cadrul gospodăriilor țărănești. În adevăr, această trecere a contribuit la acea „creștere însemnată a elementelor capitaliste ale satului..." [34] produsă între 1945 și 1947. Puterea populară a luat, începînd din 1947, măsuri pentru îngrădirea puterii economice a chiaburilor, dar aceste măsuri nu puteau conferi un caracter anticapitalist reformei agrare.

Caracterul esențial al reformei agrare din 1945 a fost antifeudal. Înfăptuirea ei a îmbinat însă lupta împotriva moșierimii cu lupta împotriva burgheziei, atît împotriva încercărilor forțelor principale ale burgheziei, reprezentate de partidele național-țărănesc și național-liberal, de a împiedica cu orice chip efectuarea reformei agrare, cît și împotriva grupării burgheze tătărești, care în cadrul guvernului a căutat zadarnic să îngrădească reforma agrară [35].

---

[31] Vezi V. I. Lenin, *Opere complete*, ed. a 2-a, vol. 17, București, Edit. politică, 1963, p. 142. Reforma agrară a împroprietărit 82,4 % din țăranii trecuți pe listele celor îndreptățiți la împroprietărire (calculat pe baza datelor din „Comunicări statistice", nr. 17 din 15 martie 1947, comparate cu datele indicate de tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej, în *Articole și cuvîntări*, București, E.S.P.L.P., 1956, p. 187). Reforma agrară de după primul război mondial a dat pămînt numai la 64 % din țăranii trecuți pe listele de împroprietărire (*Enciclopedia Romîniei*, vol. III, București, 1939, p. 305).

[32] În 1936, potrivit unei anchete a Uniunii Camerelor Agricole, o treime din pămîntul marii proprietăți era lucrat în dijmă și două treimi „în bani", adică cu muncă salariată („Prezentul" din 17 decembrie 1936).

[33] V. I. Lenin, *Opere complete*, ed. a 2-a, vol. 16, București, Edit. politică, 1963, p. 275 276.

[34] Gh. Gheorghiu-Dej, *op. cit.*, p. 194.

[35] Proiectul de reformă agrară anunțat de tătărescieni la 26 februarie 1945 prevedea: a) exproprierea a numai 25% din pămîntul moșieresc ce depășea 50 ha la șes, 100 ha la deal, 150 ha la munte; b) efectuarea exproprierii pe proprietăți, nu pe proprietari; c) „despăgu-

www.dacoromanica.ro

Lupta desfășurată împotriva principalelor forțe ale burgheziei, pentru a impune lichidarea proprietății moșierești, nu avea un caracter anticapitalist, căci reprezenta o luptă pentru rezolvarea *burghezo*-democratică a problemei agrare, împotriva încercărilor de a menține dezvoltarea agriculturii în cadrul burghezo-*moșieresc* al capitalismului de tip prusac, îmbibat cu resturi feudale. Dar această luptă desfășurată împotriva burgheziei de către proletariatul aliat cu țărănimea muncitoare a înlesnit ulterior transformarea alianței muncitorești-țărănești într-o forță anticapitalistă, într-o forță a revoluției socialiste. Lichidînd resturile feudale, lărgind baza proprietății private generatoare de capitalism, determinînd prin aceasta, în condițiile produse de rezultatele grele ale războiului și secetei, întărirea elementelor capitaliste la sate, reforma agrară din 1945 a deschis calea intensificării luptei între țărănimea muncitoare și burghezia satelor și a contribuit și prin aceasta la pregătirea premiselor pentru trecerea la revoluția socialistă.

În lichidarea proprietății moșierești a fost interesată întreaga țărănime, în lupta pentru exproprierea pămîntului moșieresc chiaburimea fiind neutralizată. Dar atunci cînd s-a trecut la împărțirea pămîntului moșieresc expropriat, între țărănimea lipsită de pămînt și chiaburime s-au manifestat puternice contradicții. În diverse locuri, folosind influența de care mai dispuneau, chiaburii și-au strecurat oameni în comitetele de reformă agrară și au izbutit să pună mîna vremelnic, prin fraudă, pe o parte a pămînturilor moșierești expropriate [36]. A fost necesară în continuare o luptă susținută pentru ca țărănimea muncitoare să obțină pămînturile moșierești acaparate de chiaburi prin încălcarea legii de reformă agrară. Faptul că legea de reformă agrară nu a satisfăcut poftele chiaburilor de a pune mîna pe pămîntul expropriat și că aplicarea legii de reformă agrară s-a înfăptuit de către țărănimea muncitoare, aliată cu proletariatul și sprijinită de puterea populară în lupta contra încercărilor chiaburilor de a încălca legea în folosul lor, *nu* conferea reformei agrare un caracter

birea" moșierilor, prin plata în întregime de către stat a pămîntului expropriat („Drapelul" din 27 februarie 1945). În ședințele Consiliului de Miniștri din 7 martie 4 aprilie 1945, tătărescienii au continuat să susțină aceste idei („Studii", 1958, nr. 3, p. 9—14). Pentru a se evita ruptura cu tătărescienii și a se putea concentra lupta contra principalelor forțe burghezo-moșierești, forțele democratice au acceptat ca prin regulament să modifice prevederea inițială a legii, potrivit căreia pămînturile moșierești cultivate în dijmă timp de șapte ani consecutiv s-ar fi expropriat pînă la limita de 10 ha (Arh. C.C. al P.M.R., fond 1, dosar 3 f. 96); această modificare a legii nu atingea însă principiul exproprierii suprafețelor ce depășeau 50 ha. În urma discuțiilor cu tătărescienii, s-a acceptat ca unele moșii, avînd o producție specializată, (cultura orezului, bumbacului, crescătorii de animale), recunoscute ferme model, să-și poată păstra mai mult de 50 ha; d) dacă ambii soți erau moșieri, să-și poată păstra împreună 60 ha în loc de 50 ha). Potrivit recensămîntului din 25 ianuarie 1948, 6 326 de gospodării particulare de peste 50 ha dispuneau de circa 340 000 ha de terenuri expropriabile (terenuri arabile, fînețe, izlazuri, livezi) (calculat pe baza datelor indicate de Ministerul Agriculturii și Silviculturii. *Dezvoltarea agriculturii în Republica Populară Romînă*, București, 1958, p. 65), cu numai 23 700 ha mai mult decît în cazul că celor 6 326 de moșii în cauză li s-ar fi lăsat doar cota de 50 ha; aceste 23 700 ha lăsate în plus peste cota de 50 ha reprezentau numai 2% din totalul pămîntului moșieresc expropriat.

[36] Gh. Gheorghiu-Dej, *op. cit.*, p. 188—189. Diverse exemple în acest sens în Moldova, Oltenia, din fostele județe Ilfov și Ialomița; vezi Arh. C.C. al P.M.R., fond. 1, dos. 3, f. 73, 198—199 și 219, și dos. 237, f. 58 și 98.

www.dacoromanica.ro

antichiaburesc. Clauzele legii de reformă agrară privind confiscarea totală a bunurilor celor care au colaborat cu Germania hitleristă şi cu aliaţii ei şi care au lovit în unii chiaburi erau legate de sarcinile antifasciste ale revoluţiei. În cazurile în care — ca, de exemplu, în judeţul Romanaţi elemente stîngiste au trecut la confiscarea pămînturilor chiabureşti neincluse în prevederile legii de reformă agrară, partidul comunist a iniţiat măsuri pentru revenirea asupra acestor exproprieri [37]. Totuşi, lupta dusă în perioada aplicării reformei agrare împotriva încercărilor chiaburilor de a utiliza în folosul lor această reformă a contribuit şi uşurat ca alianţa muncitorească-ţărănească să fie ulterior îndreptată şi împotriva burgheziei satelor, a pregătit terenul pentru măsurile de îngrădire a exploatării capitaliste la sate.

Reforma agrară din 1945 a avut şi unele elemente anticapitaliste. Ea a trecut în proprietatea statului democrat-popular unele mijloace de producţie care reprezentaseră pînă în momentul confiscării lor, o bază a exercitării exploatării capitaliste de către moşieri. Legea de reformă agrară a trecut în proprietatea statului maşinile agricole utilizate pe pamîntul expropriat, printre care 3 130 de tractoare (34,7 % din totalul tractoarelor existente în ţară), 2 279 de batoze (15,7 % din totalul existent în ţară), 682 de locomobile (9,6 % din total) etc. [38] precum şi, în ciuda împotrivirii tătărescienilor [39], 359 000 de ha (din totalul celor 1 468 000 de ha expropriate de la moşieri) [40], din care o parte fuseseră cultivate de moşieri pe baze capitaliste. Centrele de închiriat maşini şi tractoare şi fermele de stat constituite cu aceste mijloace de producţie — în ciuda sabotajului moşierilor [41] şi a tătărescienilor care, deţinînd Ministerul de Finanţe, îngreuiau alocarea fondurilor necesare acestora [42] — au reprezentat în prima etapă a revoluţiei, o parte a sectorului capitalist de stat. Acest sector a constituit germenele sectorului socialist de stat, care avea să ia naştere, inclusiv în agricultură, o dată cu trecerea întregii puteri în mîinile clasei muncitoare. Mijloacele de producţie trecute prin reforma agrară din 1945 în proprietatea statului democrat-popular aveau o însemnătate economică prea redusă pentru a schimba caracterul în esenţă, în principal antifeudal al reformei agrare. Dar prin deschiderea drumului pentru intensificarea luptei de clasă la ţară, prin forţele ei motrice — proletariatul aliat cu ţărănimea muncitoare —, prin ascuţişul ei îndreptat împotriva forţelor principale ale burgheziei, prin dezvoltarea sectorului de stat în agricultură, reforma agrară a contribuit la pregătirea condiţiilor pentru trecerea la transformări socialiste.

---

[37] Arh. C.C. al P.M.R. fond. 1, dos. 3, f. 122.

[38] Calculat pe baza datelor publicate în *Statistica agricolă a Rominiei*, vol. V, Bucureşti, 1947, p. 15, şi Cornel Irimie, *Centrele de maşini agricole*, Bucureşti, 1946, p. 15.

[39] „Studii", 1958, nr. 3, p. 11.

[40] Gh. Gheorghiu-Dej, *op. cit.*, p. 187 188.

[41] Moşierii au ascuns sau au deteriorat multe din maşinile ce trebuiau expropriate (Arh. C.C. al P.M.R., fond 1, dos. 3, f. 189). Din cele 3 130 de tractoare, expropriate de la moşieri, numai 1 627 erau în stare de funcţionare, 1 220 erau deteriorate, dar reparabile şi 283 erau nereparabile (C. Irimie, *op. cit.*, p. 25).

[42] Arh. C.C. al P.M.R., fond. 1, dos. 3, f. 266.

www.dacoromanica.ro

Puterea populară a îndeplinit în prima etapă a revoluției populare sarcini antiimperialiste de însemnătate istorică. Guvernul democratic a asigurat reintegrarea definitivă a nordului Transilvaniei la Romînia (9 martie 1945), a mobilizat toate resursele naționale disponibile pentru susținerea războiului antihitlerist pînă la victoria finală. Romînia, a cărei armată lupta alături de armata sovietică frățească, a fost în ultima etapă a războiului pe al patrulea loc după U.R.S.S., S.U.A. și Anglia în ce privește efectivul forțelor armate participante la războiul antihitlerist. „*Sîngele vărsat în comun a cimentat prietenia și alianța dintre poporul romîn și poporul sovietic, în lupta pentru triumful nobilei cauze a libertății popoarelor, a păcii și socialismului*... Prin bătăliile purtate, prin sîngele vărsat, poporul romîn și-a adus contribuția la victoria asupra fascismului și a înscris o pagină glorioasă în istoria luptelor sale pentru libertate și independență națională"[43]. În opoziție cu forțele reacționare, care vedeau în alăturarea la coaliția antihitleristă doar un pas spre aducerea din nou a țării la remorca imperialismului occidental, puterea populară a respins cu fermitate încercările imperialiștilor de a interveni în treburile interne ale țării, a asigurat astfel deplina independență națională a Romîniei.

Relațiile de prietenie frățească stabilite cu Uniunea Sovietică și, pe măsura dezvoltării regimurilor populare, cu celelalte țări de democrație populară au contribuit la întărirea și progresul țării noastre, la progresul și dezvoltarea noii comunități democratice, antiimperialiste ca și a dezvoltării fiecărui membru al noii comunități (comunitatea țărilor desprinse de lagărul imperialist avea ulterior să se transforme în comunitate socialistă). Puterea populară a inaugurat o politică externă călăuzită de principiile apărării consecvente a suveranității naționale, de principiile promovării păcii și colaborării internaționale.

Pentru asigurarea independenței naționale a țării, o însemnătate hotărîtoare a avut rezolvarea, pe baza forțelor și mijloacelor interne, a problemei cardinale: refacerea economiei naționale distruse de război.

După instaurarea puterii populare, seceta din anii 1945 și 1946, deosebit de gravă pentru o țară agricolă cum era Romînia, [44] specula deșănțată practicată de burghezie, politica inflaționistă dusă de conducerea Ministerului de Finanțe, deținută de reprezentanții burgheziei, și de Banca Națională, dominată de grupul brătienist, sabotajul practicat de principalele forțe ale burgheziei, care încercau să folosească greutățile economice pentru a ridica masele împotriva puterii populare și pentru a împinge din nou țara sub dependența capitalului străin, au agravat situația economică. Rezolvarea greutăților economice, refacerea economiei

[43] Gh. Gheorghiu-Dej, *A XX-a aniversare a eliberării Romîniei de sub jugul fascist*, București, Edit. politică, 1964, p. 9 și 10.

[44] Recolta a fost complet distrusă de secetă în 1945 pe 12,5% din suprafața însămînțată cu cereale, iar în 1946 pe 24% din suprafața însămînțată cu cereale. Pe suprafața recoltată, producția medie de cereale la ha a fost față de 1938 de 41,8% în 1945 și 42,6% în 1946 (calculat pe baza datelor din *Statistica agricolă a Romîniei*, vol. VI, București, 1948, p. 13, 14, 16 și 46).

www.dacoromanica.ro

naționale erau necesare pentru satisfacerea nevoilor urgente ale populației, pentru deschiderea posibilităților de îmbunătățire *imediată* a condițiilor de viață ale maselor largi și pentru a da astfel democrației un conținut real, conform intereselor marii majorități a populației. Totodată partidul comunist privea refacerea economiei naționale în perspectiva largă a dezvoltării revoluției, considera — așa cum arăta tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej la ședința din 23 aprilie 1945 a miniștrilor comuniști — că refacerea forțelor de producție va contribui la crearea premiselor materiale, economice, ale trecerii la revoluția socialistă, la socializarea mijloacelor de producție [45]. „Refacerea economică — a subliniat atunci tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej — reprezintă piatra de încercare a slăbirii sau întăririi partidului nostru" [46]. Privind refacerea economiei naționale în perspectiva dezvoltării democrației, a dezvoltării revoluției, partidul comunist sublinia că refacerea economică nu trebuie să fie o revenire la nivelul și structura economiei antebelice, ci trebuie să asigure dezvoltarea economiei naționale pe o cale nouă, bazată pe valorificarea integrală și multilaterală a resurselor interne, a marilor bogății ale țării. Conferința națională a P.C.R. a trasat programul refacerii economice a țării, pornind de la folosirea întregii capacități productive a industriei, de la refacerea și dezvoltarea în primul rînd a industriei grele. Într-un moment de mari greutăți economice, conferința națională, indicînd măsuri pentru dezvoltarea tuturor ramurilor economice, a deschis în fața întregului popor perspectiva luminoasă a industrializării și electrificării țării, baza înfloririi economice și independenței naționale a Romîniei.

Eforturile depuse de clasa muncitoare și țărănimea muncitoare în cîmpul producției materiale nu primeau în 1945—1946 răsplata cuvenită atît din cauza secetei, cît mai ales din cauză că inflația, încurajată de capitaliști, și în general specula și exploatarea exercitate de burghezie, care deținea pozițiile dominante în economie, au redus nivelul de trai al maselor într-o proporție considerabilă mai accentuată decît cea condiționată de evoluția venitului național.

Marea majoritate a poporului suporta enorme dificultăți economice, trăia în condiții materiale deosebit de grele. În ciuda lipsurilor și a imenselor greutăți economice, masele muncitoare nu și-au pierdut încrederea în puterea populară, în viitor, au sprijinit prin munca lor eforturile guvernului democratic îndreptate spre redresarea economiei naționale.

Este edificator, credem, să punem față în față situația existentă în diverse ramuri ale producției materiale în 1946 (primul an de după al doilea război mondial) comparativ cu anul 1938, pe de o parte, și situația existentă în 1919 (primul an de după primul război mondial) comparativ cu anul 1913, pe de altă parte [47]. Nu dispunem de date globale nici

[45] Arh. C.C. al P.M.R., fond. 1, dos. 3, f. 68.

[46] Ibidem.

[47] S-ar putea obiecta că anul 1946 a început la șapte luni după terminarea războiului, în timp ce anul 1919 a început la două luni după terminarea războiului. Dar în 1920 situația nu era mult mai bună decît în 1919, după cum se va arăta mai jos.

www.dacoromanica.ro

pentru 1946, nici pentru 1919, de aceea ne limităm la datele pe care le-am putut găsi:

	În 1919 față de 1913 [48]	În 1946 față de 1938 [49]
Extracția de petrol	46,2 %	63 %
Producția siderurgică	19,1 %	41,3 %
Producția de hîrtie	34,1 %	63,8 %
Producția de cărbuni	75 %	88,6 %
Producția de țesături de lînă	20 %	36,3 %
Suprafața însămînțată cu cereale	72,3 % [50]	91,7 %
Transportul de mărfuri pe C.F.R.	32 %	72,7 %

Desigur, cele două situații nu sînt pe deplin comparabile din punct de vedere al pagubelor provocate de cele două războaie mondiale, dar alăturarea lor demonstrează în mod evident că încă din 1946, în ciuda enormelor greutăți, puterea populară a reușit să frîneze scăderea producției determinată de urmările războiului și să asigure condiții pentru refacerea economică într-un ritm incomparabil mai rapid decît după primul război mondial. În acei ani grei, cînd țara noastră era bîntuită de secetă și foamete, Uniunea Sovietică a acordat Romîniei un ajutor frățesc, dîndu-ne pîine, deși trecea ea însăși prin mari greutăți de aprovizionare. În 1945, guvernul sovietic a împrumutat Romîniei 300 000 t de grîu și porumb, iar în aprilie 1946, într-un moment cînd însăși Uniunea Sovietică avea nevoie de pîine, a împrumutat din nou țării noastre 100 000 t de grîu.

Sprijinul economic și colaborarea frățească cu U.R.S.S. au avut o deosebită importanță în consolidarea măsurilor luate de puterea populară pentru refacerea economică.

Cîștigarea bătăliei economice era indisolubil legată de consolidarea puterii populare, consolidare care la rîndul ei presupunea democratizarea și transformarea vechiului aparat de stat. Revoluția populară dezvoltîndu-se nemijlocit din lupta contra fascismului, procesul construcției aparatului de stat democrat-popular s-a împletit, în prima etapă, cu procesul defascizării.

În 29 martie 1945, guvernul a adoptat legea pentru înlăturarea elementelor fasciste din aparatul de stat, extinsă și în alte sectoare.

---

[48] Procentele din această coloană sînt calculate pe baza datelor indicate în a) „Analele minelor din Romînia", 1919, p. 505; *Industria și bogățiile naturale din Ardeal și Banat*, Cluj, 1927, p. 519; „Anuarul statistic al Romîniei", 1915—1916, p. 201, pentru producția de cărbuni; b) *Mișcările țărănești din Romînia în 1907 1921*, ms., în Arh. Inst. de istorie, București, pentru suprafața însămînțată; c) „Anuarul statistic al Romîniei", 1922, p. 114, pentru transportul pe C.F.R.; d) N. N. Constantinescu, V. Bozga și I. Puia, *Situația clasei muncitoare între anii 1919—1932*, în *Studii privind istoria economică a Romîniei*, București, 1961, p. 142—143, pentru celelalte ramuri.

[49] Procentele din această coloană sînt calculate pe baza datelor indicate în „Evoluția economiei românești", an. I, nr. 1, aprilie 1948, p. 5, 6, 7, 9, 10 și 20; *Statistica agricolă a Romîniei*, vol. I, 1948, p. 13, 14.

[50] Nivelul din 1920, cînd situția era mai bună decît în 1919.

www.dacoromanica.ro

Întreaga activitate a puterii populare, largile libertăți democratice asigurate maselor populare, stimularea culturii și spiritului democratic în toate ramurile activității sociale au lichidat în esență resturile fascismului din viața publică a Romîniei.

În activitatea îndreptată spre lichidarea resturilor fascismului, partidul comunist a trebuit nu numai să conducă lupta împotriva partidelor „istorice", care încercau să salveze aceste resturi, dar a trebuit să lupte și împotriva consecințelor nefaste ale activității grupului antipartinic Pauker-Luca, sprijinit de Teohari Georgescu. Deși partidul demasca pe legionari ca pe dușmanii cei mai primejdioși ai poporului, acest grup a deschis porțile partidului unor elemente legionare. Potrivit indicației primite de la Ana Pauker, Teohari Georgescu, ministru de interne, a încheiat în iunie 1945 cu Pătrașcu, însărcinat de Horia Sima cu conducerea activității legionarilor din țară, o înțelegere pentru a-i determina pe aceștia „să înceteze activitatea și să intre în legalitate" [51]. Legionarii au folosit această „înțelegere" pentru organizarea activității lor subversive [52]. Partidul a inițiat încă din primele săptămîni ale activității guvernului democratic, măsuri pentru reprimarea energică a acestei activități [53].

Defascizarea aparatului de stat nu s-a înfăptuit sub semnul revenirii la vechiul sistem dinainte de 1940, nu s-a înfăptuit sub semnul revenirii la un aparat de stat burghez nefascist obișnuit. Defascizarea aparatului de stat a fost o parte integrantă a procesului făuririi noului aparat de stat al regimului democrat-popular, proces caracterizat prin aceea că puterea revoluționară, după ce a lichidat instituțiile și legile cu caracter fascist, a folosit un timp o serie de organe de stat în vechea lor formă (corespunzătoare sistemului constituțional-parlamentar burghez), schimbîndu-le însă radical conținutul, imprimîndu-le un conținut nou, consecvent democratic, revoluționar.

La ședința din 23—27 aprilie 1945 a activului C.C. al P.C.R. s-a discutat sarcina partidului de a milita pentru a se introduce în aparatul de stat un conținut popular, progresist, prin înlăturarea elementelor fasciste, reacționare și ridicarea de cadre noi, legate de popor [54]. Procesul înnoirii cadrelor aparatului de stat [55], proces de o însemnătate deosebită în condițiile menținerii vechii forme a aparatului de stat, a avut cel puțin trei laturi: a) înlăturarea elementelor fasciste, legionare, antonesciene, prohitleriste și, în general, a elementelor reacționare din aparatul de stat; b) ridicarea unor noi cadre de muncitori, țărani, intelectuali progresiști; c) reeducarea și atragerea în rîndurile forțelor revoluționare a elementelor cinstite din vechiul aparat de stat.

---

[51] Vezi Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări. 1961—1962*, București, Edit. politică, 1962, p. 202 203; Arh. I.I.P., fond. 6, dos. 113, f. 37.

[52] Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări. 1961—1962*, p. 203.

[53] Arh. C.C. al P.M.R. fond. 1, dos. 3, f. 93.

[54] Ibidem, fond. 2 dos. 3, f. 149—150.

[55] Aspecte concrete ale luptei pentru înoirea aparatului de stat vezi la T. Caraciuc, *Unele aspecte ale luptei P.C.R. pentru făurirea unui nou aparat de stat în țara noastră (23 August 1944 30 decembrie 1947)* în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.", 1957 nr. 6.

www.dacoromanica.ro

Desfăşurarea acestui proces s-a ciocnit de mari greutăţi, provocate de legăturile şi influenţa burgheziei în sînul vechiului aparat de stat [56], de activitatea grupării burgheze tătărescience în cadrul ministerelor şi al celorlalte verigi ale aparatului de stat (unele instituţii, primării, prefecturi) în care era reprezentată [57], de pătrunderea unor elemente burgheze în organizaţiile democratice (în special a chiaburilor în organizaţiile săteşti) şi de aici în aparatul de stat [58], iar pe de altă parte de insuficienta experienţă şi pregătire profesională sau politică manifestată la început în activitate de noile cadre. În ciuda acestor greutăţi, procesul creşterii noilor cadre ale aparatului de stat popular în focul marilor transformări revoluţionare s-a desfăşurat în ritm extrem de rapid, asigurînd ca aparatul de stat, bizuindu-se pe sprijinul maselor populare, să îndeplinească în ansamblul său sarcinile legate de desăvîrşirea revoluţiei burghezo-democratice.

Datorită faptului că aparatul de stat a trecut în mîinile unor noi clase — organele, legile, normele de activitate ale vechiului aparat de stat, în măsura în care s-au menţinut vremelnic, au fost, cu toate neajunsurile lor, utilizate împotriva claselor înlăturate de la putere. Împotriva activităţii subversive desfăşurate de forţele reacţionare, de exemplu, au fost în mare măsură utilizate înseşi legile şi organele create de aceste forţe atunci cînd au avut puterea, ascuţişul acestor organe şi legi fiind însă îndreptat după 6 Martie 1945 împotriva activităţilor antipopulare [59].

Puterea populară nu s-a mărginit la introducerea unui conţinut nou în vechile forme ale aparatului de stat, ci a trecut la făurirea unor noi organe ale aparatului de stat, noi nu numai prin conţinutul lor, dar şi prin forma lor. Legea de reformă agrară a legalizat şi transformat în organe de stat comitetele ţărăneşti de reformă agrară create înainte de 6 Martie, iar legea din 3 mai 1945 pentru înfiinţarea organelor de control cetăţenesc legaliza şi extindea comitetele cetăţeneşti de luptă contra speculei create de jos înaintea instaurării puterii populare. Au fost create organe ca aparatul politic al armatei, creat în întreaga armată operativă încă în martie 1945 [60] şi consfinţit pe întreaga armată prin legea de organizare a armatei din iunie 1947 [61].

S-a asigurat egalitatea în drepturi a minorităţilor naţionale, s-a lichidat politica de asuprire naţională promovată de regimul burghezo-moşieresc.

---

[56] La Botoşani, de pildă, în 1945, după legiferarea reformei agrare, un magistrat a pronunat o sentinţă de 7 ani închisoare împotriva unui participant la acţiunea de împărţire a pămînturilor moşiereşti înainte de legiferarea reformei (Arh. C.C. al P.M.R., fond. 1, dos. 3, f. 72), iar procurorul a citat la parchet pe conducătorul ziarului democrat „Clopotul" (ibidem).

[57] Primarii desemnaţi de tătărescieni în unele comune desfăşurau în mod deschis activitate reacţionară (loc. cit., fond. 1, dos. 237, f. 104).

[58] Loc. cit., fond. 1, dos. 235, f. 94; dos. 237, f. 98.

[59] Un exemplu în acest sens l-a constituit descoperirea şi lichidarea grupurilor teroriste denumite „Divizia Sumanelor Negre", „Haiducii lui Avram Iancu", „Glaiul sîngelui", unite sub o conducere unică; vezi „Scînteia" din 10 iunie 1946.

[60] General-maior I. Dincă, *Partidul Muncitoresc Romîn, făuritorul şi conducătorul armatei populare romîne, apărătoarea intereselor poporului romîn şi păcii*, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.", 1961, nr. 5, p. 25.

[61] Legea 205 publicată în *Monitorul oficial*, 24 iunie 1947.

www.dacoromanica.ro

Un moment de mare importanță în procesul transformării aparatului de stat, în procesul consolidării și dezvoltării democrației de tip nou, l-a constituit alegerile parlamentare din noiembrie 1946. Aceste alegeri nu puteau fi și nu au fost o simplă numărătoare de voturi; ele trebuiau să hotărască întreaga cale de viitor a Romîniei, trebuiau să decidă între menținerea și dezvoltarea regimului democrației populare și restaurarea puterii burghezo-moșierești sub masca vechii „democrații" formale, trunchiate, tolerantă și încurajatoare pentru fascism. Bătălia electorală a însemnat o mare victorie a democrației noi, a proletariatului și aliaților săi, nu numai prin rezultatul votului, dar și prin regrupările produse în cadrul forțelor democratice. În focul bătăliei electorale, principalii exponenți ai social-democraților de dreapta s-au autodemascat în ochii maselor, au rămas complet izolați de clasa muncitoare [62], iar încercările reacțiunii de a rupe Frontul plugarilor de partidul comunist [63] au fost respinse. S-a întărit astfel unitatea de acțiune a clasei muncitoare, alianța ei cu țărănimea muncitoare. Rezultatul alegerilor [64] a însemnat victoria decisivă a coaliției forțelor democratice, în frunte cu P.C.R., definitiva zdrobire politică a principalelor forțe ale burgheziei și resturilor moșierimii.

În comparație cu vechile parlamente burghezo-moșierești dinainte de 1938, parlamentul ieșit din alegerile din noiembrie 1946 era consecvent democratizat din punctul de vedere al formei (nu mai avea Senat, se baza pe votul realmente universal), iar din punctul de vedere al conținutului era un organ în care majoritatea o aveau reprezentanții proletariatului aliat cu țărănimea muncitoare și cu păturile muncitoare neproletare din orașe, era un instrument al revoluției populare. Ca și în alte verigi ale aparatului de stat, în vechea formă parlamentară a fost turnat un conținut nou, consecvent democratic, revoluționar. Acest fapt a înlesnit zădărnicirea manevrelor monarhiei și ale grupării burgheze din guvern, a creat posibilitatea întăririi pozițiilor clasei muncitoare în guvern. Ministerul Economiei Naționale, denumit ulterior Ministerul Industriei și Comerțului minister-cheie în bătălia-economică — a trecut sub conducerea partidului comunist. Etatizarea Băncii Naționale și dreptul acordat acesteia de a controla activitatea celorlalte bănci a însemnat trecerea în proprietatea statului democrat popular a principalei citadele a capitalului financiar și întărirea controlului puterii populare asupra întregului capital financiar.

Întărirea pozițiilor clasei muncitoare și forțelor democratice în conducerea statului și în viața economică au înlesnit ofensiva forțelor revoluționare împotriva celor reacționare. Pe de altă parte, acestea din urmă făceau încercări desperate de a supraviețui prin folosirea în scopuri politice a greutăților economice și prin organizarea de acțiuni diversioniste

[62] Șerban Voinea, social-democrat de dreapta transfug, recunoștea că grupul lui C. Titel-Petrescu, care, după ce congresul social-democrat din martie 1946 a decis participarea la alegeri pe liste comune cu P.C.R. și celelalte forțe democratice, a părăsit P.S.D., „nu dispunea de organizații muncitorești" și de influență în sînul proletariatului („La Revue Socialiste", 1949, nr. 24 26, Paris, p. 109).

[63] Arh. C.C. al P.M.R., fond. 1, dos. 3, f. 117.

[64] Forțele democratice au obținut 79,86%, iar partidele național-țărănesc și liberal 7,94% din voturi („Scînteia" din 22 și 23 noiembrie 1946).

www.dacoromanica.ro

şi teroriste. Partidul Naţional-Liberal încetînd practic de a exista — activitatea lui reducîndu-se la editarea unui ziar —, iar Partidul Naţional-Ţărănesc fiind zdrobit politiceşte, conducerea acestui din urmă partid a luat măsuri pentru a înlocui cadrele vechi cu cadre recrutate dintre foştii legionari, cuzişti, antonescieni [65], s-a orientat spre o activitate teroristă, a încercat să provoace acţiuni anarhice în întreprinderi [66].

Chiaburii, folosind greutăţile economice şi întărirea poziţiilor lor economice la sate după reforma agrară, folosindu-se de faptul că reuşiseră să se strecoare în unele locuri în conducerea organizaţiilor locale ale Frontului plugarilor, a cooperativelor, comitetelor gospodăreşti şi primăriilor [67], încercau să spargă alianţa muncitorească ţărănească prin aruncarea sarcinilor economice (colectări, impozite) asupra ţărănimii muncitoare, prin ruperea Frontului plugarilor de partidul comunist [68].

Plenara C.C. al P.C.R. din 7—8 ianuarie 1946 a arătat că ţara stă „în faţa unei ascuţiri a luptei între forţele democratice şi reacţionare" [69]. Noua fază a dezvoltării luptei de clasă s-a caracterizat prin ofensiva pe plan politic şi economic a clasei muncitoare şi a aliatului ei, ţărănimea muncitoare, împotriva burgheziei în ansamblul ei, prin adoptarea unor măsuri economice care, fără a avea un caracter socialist, aveau un pronunţat caracter anticapitalist, pregătind nemijlocit trecerea la revoluţia socialistă. Aceste măsuri economice pregăteau condiţiile materiale ale trecerii la treapta cea mai înaltă a democraţiei — democraţia socialistă — prin preluarea întregii puteri de către clasa muncitoare.

La adunarea din 1 mai 1947 convocată la Ateneul romîn de Frontul unic muncitoresc, tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej, vorbind în numele P.C.R., a subliniat că în ţara noastră se făurise deja „o democraţie nouă, un regim cu puternice elemente ale democraţiei populare, un regim al democraţiei în interesul poporului muncitor" [70]. Pentru consolidarea şi dezvoltarea acestui regim, pentru îmbunătăţirea vieţii maselor muncitoare, arăta conducerea P.C.R., erau necesare măsuri de control şi reglementare a economiei şi, în legătură cu aceasta, întărirea şi îmbunătăţirea aparatului de stat [71]. O cotitură în dezvoltarea regimului de democraţie populară din ţara noastră au constituit „Propunerile Partidului Comunist din Romînia pentru îmbunătăţirea situaţiei economice şi financiare a ţării", prezentate guvernului şi adoptate de acesta în 14 iunie 1947. Propunerile P.C.R. au fost pregătite şi urmate de un ansamblu de măsuri anticapitaliste, tinzînd la controlarea şi reglementarea activităţii economice de către statul popular, în vederea asigurării stabilizării monetare şi propăşirii economice în interesul maselor muncitoare. S-au adoptat măsuri de reglementare şi control a activităţii capitaliştilor în industrie, bănci, comerţ

[65] Arh. C.C. al P.M.R., fond. 1, dos. 235, f. 14.
[66] Ibidem, f. 14 şi 16—18.
[67] Ibidem, f. 94 (instrucţiunile C.C. al P.M.R. privind munca la sate de la începutul anului 1947).
[68] Ibidem.
[69] Ibidem, f. 14.
[70] „Scînteia" din 4 mai 1947.
[71] Ibidem.

www.dacoromanica.ro

prin înființarea unor noi organe (oficiile economice, controlul economic) [72], prin diverse măsuri, ca legea privind stabilirea prețurilor, tarifelor și salariilor [73], reorganizarea Ministerului Economiei Naționale în aprilie 1947, legea din 14 iulie 1947 privind controlul creditelor etc.

S-au adoptat de asemenea în iulie 1947 măsuri de îngrădire a exploatării chiaburești (legea revizuirii impunerilor fiscale, legea circulației bunurilor agricole și legea circulației produselor agricole și colectărilor [74]). Intensificarea măsurilor anticapitaliste s-a îmbinat în prima jumătate a anului 1947 cu o serie de acțiuni propuse de P.C.R. și adoptate de celelalte organizații democratice pe linia lichidării depline a influenței politice a chiaburimii (înlăturarea chiaburilor strecurați în organizațiile Frontului plugarilor și altor organizații, în conducerea autorităților comunale și a cooperativelor etc.). Alianța proletariatului cu țărănimea muncitoare căpăta astfel un tot mai pronunțat caracter anticapitalist [75].

Trebuie observat că toate măsurile economice anticapitaliste despre care s-a vorbit nu atingeau bazele proprietății și exploatării capitaliste, ci numai o îngrădea, avînd ca obiectiv imediat stăvilirea dirijării capitalului spre operații speculative și stimularea dirijării capitalului spre operații productive, permițîndu-i în acest din urmă caz realizarea unui profit normal, limitat. Datorită acestor măsuri, datorită eforturilor în producție ale clasei muncitoare și ale tuturor oamenilor muncii, s-a putut realiza stabilizarea și reforma monetară.

Reforma monetară din august 1947 a avut un puternic caracter anticapitalist, ea a lovit burghezia în întregul ei. Ea a însemnat, în practică, confiscarea unei mari părți a profiturilor realizate de toate fracțiunile burgheziei — burghezia industrială, bancară, comercială, chiaburimea — în perioada inflației și a speculei deșănțate legate de aceasta și a dat în primul rînd o puternică lovitură capitalului speculativ. Ea a confiscat aproape întreg capitalul bănesc în lei al burgheziei. Desigur, burghezia și-a păstrat capitalul investit în mijloace de producție și în mărfuri, precum și o parte a capitalului bănesc (datorită devizelor și aurului acumulat mai înainte, ea a obținut majoritatea noilor bancnote puse în circulație în august 1947 [76]), sporit ulterior, în procesul reproducției și circulației capitaliste de după reformă. Dar reforma monetară a asigurat redistribuirea venitului național în favoarea maselor populare

[72] Legea nr. 189 publicată în „Monitorul oficial" din 10 iunie 1947 și Legea nr. 252 publicată în „Monitorul oficial", nr. 159 din 15 iulie 1947.

[73] Legea nr. 104 publicată în „Monitorul oficial, nr. 76 bis din 1 aprilie 1947.

[74] Legile nr. 139, 203, 251 publicate, respectiv, în „Monitorul oficial", nr. 98 din 1 mai 1947, nr. 140 din 23 iunie 1947, nr. 159 din 15 iulie 1947.

[75] Cf. Gh. Țuțui, *Măsurile politice și organizatorice luate de P.C.R. în anul 1947 pentru întărirea alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare*, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.", 1963, nr. 6.

[76] Din totalul celor 2 842 de milioane de lei tip 1947 puse în circulație ca efect al reformei bănești, 50,8 % (1 465 de milioane de lei tip 1947) au fost puse în circulație în urma preschimbării devizelor și aurului prezentate spre preschimbare de particulari (calculat pe baza datelor citate de A. Vijoli, *Sistemul bănesc în slujba claselor exploatatoare din Romînia*, Edit. științifică, București, 1958, p. 33). Or, devizele și aurul se aflau de obicei în mîinile burgheziei, căreia în plus i s-a preschimbat numerarul necesar plății salariilor și care a mai păstrat, ilegal, aur și devize.

www.dacoromanica.ro

şi creşterea nivelului lor de trai ; salariul real a crescut în perioada imediat următoare reformei de două-trei ori [77].

Au apărut primele elemente de stabilitate în economie. În condiţiile controlului şi reglementării producţiei de către statul democrat-popular, reforma monetară a asigurat însănătoşirea rapidă a vieţii economice a ţării. La sfîrşitul anului 1947, în al doilea an de pace, producţia industrială a atins 75% din nivelul anului 1938 [78] (faţă de 40% în 1944). Or, în octombrie 1921, în al treilea an de pace după terminarea primului război mondial, în majoritatea ramurilor industriale producţia atingea abia 30—50% din nivelul antebelic [79], iar stabilizarea monedei a putut fi proclamată de regimul burghezo-moşieresc abia în 1929. Aceasta arăta că, deşi greutăţile economice continuau să fie extrem de mari şi masele continuau să suporte mari lipsuri, politica puterii populare a imprimat refacerii economice un ritm incomparabil mai rapid decît era posibil în regimul burghezo-moşieresc.

În sfîrşit, reforma şi stabilizarea monetară au consolidat independenţa naţională. Înfăptuită pe baza forţelor şi resurselor interne, reforma monetară a spulberat manevrele forţelor reacţionare din ţară şi de peste hotare, care, susţinînd că stabilizarea monetară se putea înfăptui numai prin acceptarea pătrunderii în ţară a capitalului străin, căutau să împingă din nou ţara sub dependenţa imperialismului. Prin slăbirea poziţiilor economice ale burgheziei în ansamblul ei şi întărirea rolului regulator al statului democrat-popular în viaţa economică, prin întărirea alianţei proletariatului cu masele ţărăneşti şi păturile mijlocii, care s-au convins că puterea populară le-a smuls din ghiarele inflaţiei, prin redistribuirea venitului naţional în favoarea maselor muncitoare, prin smulgerea din mîna claselor exploatatoare a principalei lor arme politice speculareа în scopuri politice a greutăţilor economice —, prin demonstrarea faptului că singura cale pentru propăşirea economică a ţării era întărirea şi dezvoltarea democraţiei populare în lupta contra burgheziei, înfăptuirea propunerilor P.C.R. a reprezentat un salt calitativ pe calea pregătirii trecerii la revoluţia socialistă.

În cursul aplicării măsurilor anticapitaliste menţionate, puterea populară a adoptat noi măsuri pe linia desfiinţării resturilor feudale : definitivarea reformei agrare prin declararea rezultatelor ei ca acte de guvernămînt [80] şi, mai cu seamă, interzicerea arendei şi a dijmei prin decizia Ministerului Agriculturii şi Domeniilor din 27 august 1947 [81]. Zdrobite politiceşte,

---

[77] Gh. Gheorghiu-Dej, *Reforma monetară din 1947*, Bucureşti, 1947, p. 26.

[78] M. A. Lupu, A. Cherciu şi I. Puia, *Istoria economiei naţionale a Romîniei*, vol. III, p. 13 şi 61.

[79] M. Cioc şi C. Cassasovici, *Raport relativ la chestiunea măririi producţiei industriale* (Raport la Congresul A.G.I.R. din octombrie 1921), Bucureşti, 1921, p. 4.

[80] Legea nr. 177 publicată în „Monitorul oficial", nr. 127 din 17 iunie 1947.

[81] În anul agricol 1946 1947 au fost declarate ca lucrate în dijmă circa 496 000 ha, ca lucrate în arendă circa 262 000 ha şi ca date în folosinţă circa 242 000 ha (A. Golopenţia şi P. Onică, *Recensămîntul agricol din R.P.R.*, Bucureşti, 1949, p. 15). Munca în dijmă şi în arendă era practicată mai cu seamă în gospodăriile chiaburești şi resturile gospodăriilor moşiereşti, dar se practica şi între ţărani.

www.dacoromanica.ro

resturile Partidului Național-Țărănesc [82], care fusese în 1944—1947 detașamentul de șoc al reacțiunii, s-a transformat într-un grup de complotiști și spioni, agenți ai imperialismului. Descoperirea complotului pus la cale de conducerea P.N.Ț. și dizolvarea acestui partid a consacrat înlăturarea principalelor forțe ale claselor exploatatoare de pe scena politică.

În lupta pentru consolidarea și dezvoltarea regimului democrat-popular s-a întărit tot mai mult unitatea de acțiune, unitatea politică și ideologică a proletariatului. A crescut enorm prestigiul și influența partidului comunist. O ilustrare a acestei creșteri au constituit-o alegerile sindicale începute la 5 august 1947. Din cei 24 450 de membri ai celor 3 702 comitete de întreprindere alese, 15 798 (64,5%) erau comuniști, 3 328 membri ai P.S.D. și 3 324 fără partid [83]. S-a întărit aripa de stînga a Partidului Social-Democrat, acțiunea ei împotriva social-democraților de dreapta [84], tendința ei spre înfăptuirea deplinei unități, preconizată de comuniști [85]. Greutățile manifestate în funcționarea Frontului unic muncitoresc n-au împiedicat ca, în toate chestiunile hotărîtoare, P.C.R. și P.S.D. să acționeze de comun acord [86] pe linia preconizată de P.C.R., iar înfrîngerea treptată a acestor greutăți a întărit unitatea muncitorească. S-au pregătit condițiile pentru realizarea partidului unic muncitoresc pe baza marxism-leninismului, preconizată de conferința națională a P.C.R. din octombrie 1945. În 27 septembrie 1947, consfătuirea comună a birourilor politice ale Partidului Comunist Romîn și Partidului Social-Democrat au decis ca, „în vederea consolidării democrației populare și îndeplinirii misiunii istorice a clasei muncitoare" [87], să se înceapă opera de înfăptuire a partidului unic muncitoresc. Începutul înfăptuirii partidului unic muncitoresc pe baza marxism-leninismului era astfel legat de sarcinile ridicării democrației pe o nouă treaptă, de sarcinile trecerii regimului democrației populare la înfăptuirea sarcinilor revoluției socialiste și a reprezentat unul din factorii hotărîtori în făurirea premiselor subiective ale acestei treceri.

Concomitent cu schimbarea decisivă a raportului de forțe în favoarea proletariatului, s-au ascuțit contradicțiile între proletariat și aliații săi, pe de o parte, și acea parte a burgheziei care mai participa la guvern pe de altă parte. Gruparea liberală a lui Gh. Tătărescu reunise un număr

---

[82] O parte a P.N.Ț., condusă de dr. N. Lupu, a format la începutul anului 1946 Partidul Țărănesc Democrat, care a avut doi deputați în parlament.

[83] Arh. C.C. al P.M.R., fond. 1, dos. 282, f. 67.

[84] Așa cum se arată în ziarul social-democrat „Poporul" organizațiile P.S.D. din întreprinderile capitalei și altor localități votau în cursul lunii august 1947 moțiuni cerînd excluderea elementelor de dreapta rămase din P.S.D. („Poporul" din 28, 30 și 31 august 1947).

[85] Un membru al C.C. al P.S.D., azi transfug, recunoștea în octombrie 1947 că înfăptuirea Partidului Unic Muncitoresc „nu mai înseamnă altceva decît conturarea teoretică și organizarea năvalnicei porniri a maselor. Dorința muncitorilor de a se constitui într-un singur partid unic decurge dintr-un elementar simț de solidaritate de clasă" („Libertatea" din 5 octombrie 1947).

[86] Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări*, ed. a IV-a, E.S.P.L.P., București, 1956, p. 113.

[87] „Scînteia" din 29 septembrie 1947; „Libertatea" din 30 septembrie 1947.

www.dacoromanica.ro

însemnat de cadre ale Partidului Național Liberal [88], provenite în special din așa-numita aripă a „tinerilor liberali" existentă în P.N.L. în 1934—1937. Această grupare era legată de marea Bancă de credit romîn [89], al cărei control, folosind împrejurările războiului, l-a acaparat în 1941 capitalul german [90]. În 26 mai 1944 [91], date fiind pe de o parte contradicțiile care o despărțeau de Partidul Național-Țărănesc și conducerea brătienistă a partidului liberal, iar pe de altă parte iminența prăbușirii dictaturii militare-fasciste, gruparea lui Tătărescu, pentru a acumula capital politic, a acceptat să încheie un acord cu partidul comunist și cu celelalte organizații din Frontul patriotic antihitlerist. Imediat după 23 August 1944, gruparea lui Tătărescu a fost vehement atacată de partizanii lui Maniu și Brătianu. În aceste condiții, avînd în vedere uriașa mișcare populară, gruparea lui Tătărescu a considerat necesar să facă unele concesii maselor și să se apropie de forțele populare, pentru a zăgăzui dinăuntru lupta frontului democratic. În decembrie 1944, gruparea lui Tătărescu s-a declarat dispusă să accepte reforme [92], dar abia la 26 februarie 1945 s-a declarat de acord cu o reformă agrară constînd într-o expropriere extrem de limitată, cu plata integrală a pămîntului expropriat [93]. Totuși, el a considerat oportun să intre în guvernul democratic, sperînd că în acest fel va frîna activitatea guvernului democratic și va izbuti, la un moment socotit oportun, să restaureze un guvern burghez [94]. Partidul comunist și celelalte forțe democratice au acceptat totuși intrarea în guvern a grupării tătăresciene, deoarece faptul că aceasta, din considerente de oportunitate, se declara dispusă să accepte unele transformări democratice crea posibilitatea unei colaborări temporare și concentrarea focului împotriva principalelor forțe ale reacțiunii. În cadrul guvernului, în 1945—1946, gruparea tătărescіană a căutat să îngrădească transformările democratice, dar pentru a nu pierde pozițiile deținute în guvern,

[88] La congresul Partidului Național-Liberal Tătărescu de la începutul lunii iulie 1945, din cele 58 de județe ale țării au participat 25 de președinți de organizații județene din momentul dizolvării P.N.L. în 1938, iar din opt organizații județene ale căror președinți decedaseră între timp au participat vicepreședinții („Drapelul" din iulie 1945).

[89] A. Vijoli, *Cercetări asupra capitalului financiar în țara noastră*, București, 1949, p. XVI, 56, anexa 1.

[90] *Ibidem*, p. 102—103.

[91] „Drapelul" din 31 iulie 1945.

[92] Ibidem din 16 și 20 decembrie 1944.

[93] Vezi mai sus p. 868—869.

[94] La congresul din iulie 1945 al grupării sale Gh. Tătărescu a lăsat să se întrevadă destul de clar scopurile urmărite prin intrarea în guvern. „Am intrat în acest guvern —a declarat el — pentru a contribui la opera de salvarea țării, amenințată să se năruie sub suflare anarhiei ... Noi constituim forța de îndrumare grație căreia inevitabilul proces al transformărilor sociale se face evolutiv și fără zdruncinul sfărîmător de ordine și legalitate. Noi rămînem forța păstrătoare a unei ordini și ierarhii sociale fără de care nu poate exista nici o societate". În continuare Gh. Tătărescu declara partidul său exponent al burgheziei mijlocii și mici și potrivnic oricărei „etatizări". Era limpede că „suflarea anarhiei" de care se temea această grupare era furtuna invincibilă a revoluției, că „ierarhia" și „ordinea" pe care voia Tătărescu s-o salveze era „ierarhia" și „ordinea" societății burgheze că, ridicîndu se împotriva „etatizărilor", căuta să apere orînduirea și proprietatea capitalistă.

www.dacoromanica.ro

s-a declarat în cele din urmă de acord, formal, cu reformele democratice inițiate de forțele populare. În practică, ea a creat puterii populare o serie de dificultăți, legate în special de politica financiară (accentuarea inflației, aruncarea greutății impozitelor asupra maselor, refuzul de a aloca fondurile necesare sectorului economic de stat). Cu toate acestea, forțele democratice au socotit necesară menținerea grupării tătărești în guvern, deoarece aceasta înlesnea principala sarcină a momentului — zdrobirea partidelor lui Maniu și Brătianu.

După înlăturarea partidelor lui Maniu și Brătianu de pe scena politică și o dată cu trecerea puterii populare la măsuri anticapitaliste în vederea lichidării inflației și a rapidei îmbunătățiri a situației economice a maselor, gruparea lui Tătărescu a început treptat să-și asume rolul de principal exponent al forțelor reacționare înfrînte. Nu numai în guvern, dar și în parlament și în presă, tătărescienii s-au împotrivit legii oficiilor industriale [95] și în general politicii economice a guvernului[96]. Ei s-au împotrivit reformei monetare, care a fost pregătită și înfăptuită peste capul lor [97]. Politica promovată de tătărescieni la Ministerul de Finanțe amenința să submineze stabilizarea monetară. În afară de aceasta, gruparea tătărească, care încă din decembrie 1944 preconiza deschiderea porților țării în fața capitalului străin [98], încurajată fiind de pregătirea și lansarea „planului Marshall", a prezentat în mai 1947 guvernului un memoriu prin care cerea revizuirea întregii politici a guvernului [99] și adaptarea ei la cerințele imperialiștilor străini. Tătărescienii au mers pînă acolo, încît au încercat să revizuiască unele clauze ale reformei agrare, cerînd în parlament să se înapoieze moșierilor inventarul expropriat [100], iar pe de altă parte s-au ridicat împotriva deciziei privind interzicerea dijmei [101]. Deputații tătărescieni au început să organizeze adunări ale comercianților și industriașilor și alte acțiuni, atacînd politica guvernului [102].

Reacționarii menținuți de Tătărescu la Ministerul de externe au înlesnit activitatea subversivă complotistă a liderilor țărăniști.

În condițiile schimbării raportului de forțe din țară, ale întăririi pozițiilor proletariatului și aliaților lui și înlăturării principalelor partide burgheze de pe arena politică, trecerea grupării tătărești pe poziții tot mai ostile politicii generale a puterii populare a transformat înlăturarea ultimilor reprezentanți ai burgheziei în guvern într-o necesitate acută pentru mersul înainte al prefacerilor sociale. La 6 noiembrie 1947, în urma votului parlamentului — vot care oglindea noul raport al forțelor de clasă creat în țară —, gruparea tătărească a fost înlăturată din guvern. Ministerele deținute de aceasta au fost preluate de partidul comunist.

---

[95] „Drapelul" din 4 și 23 februarie 1947.

[96] Vezi *Dezbaterile parlamentare*, în „Monitorul oficial", partea a III-a, nr. 40 din 9 septembrie 1947, p. 1 042 și urm.

[97] Arh. C.C. al P.M.R., fond. 1, dos. 237, f. 89; vezi și „Scînteia" din 12 noiembrie 1947.

[98] „Drapelul" din 16 decembrie 1944. Această idee a fost reluată public la începutul anului 1947 („Drapelul" din 19 ianuarie 1947).

[99] Vezi Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări*, ed. a IV-a, p. 112.

[100] „Scînteia" din 12 noiembrie 1947.

[101] „Drapelul" din 11 septembrie 1947.

[102] Arh. C.C. al P.M.R., fond. 1, dos. 237, f. 82 și 89.

www.dacoromanica.ro

Înlăturarea tătărescienilor n-a fost o simplă remaniere guvernamentală, ea a însemnat schimbarea caracterului de clasă al puterii. Guvernul democratic a devenit guvernul clasei muncitoare, care își exercita puterea în alianță cu țărănimea muncitoare. Democrația populară trecea astfel la faza superioară, în care avea să se adîncească și să reprezinte prin conținutul ei o democrație socialistă.

Dacă în preajma înlăturării ultimilor reprezentanți ai burgheziei din guvern, la ordinea zilei fiind consolidarea măsurilor anterioare anticapitaliste (dar neavînd încă un caracter socialist), Partidul comunist și celelalte organizații democratice nu au trasat ca sarcină nemijlocită trecerea la transformări socialiste, *după* schimbarea caracterului de clasă al guvernului, această sarcină a fost pusă în fața maselor cu tot mai multă claritate și vigoare.

Partidul a pus în fața poporului problema accelerării procesului de construire a noii forme a aparatului de stat, adecvat puterii populare prin reforma justiției și reforma organelor administrației de stat, precum și problema unor noi măsuri de îngrădire a capitalului prin reforma sistemului fiscal și lărgirea comerțului de stat [103].

La sfîrșitul anului s-a înfăptuit reforma justiției. După înlăturarea reprezentanților burgheziei din guvern, partidul chema clasa muncitoare și toți oamenii muncii la luptă pentru a asigura trecerea la revoluția socialistă. Platforma partidului unic muncitoresc, aprobată la ședința din 11 noiembrie 1947 a birourilor politice ale P.C.R. și P.S.D. [104], stabilea nu numai că făurirea societății socialiste și comuniste este scopul final al partidului, dar indica trecerea la făurirea acestei societăți ca o sarcină *actuală*. Platforma sublinia că regimul democratic din Romînia era „o democrație populară de tip nou" [105], că țara noastră se afla în fața dezvoltării democrației populare spre socialism. Ea arăta că dezvoltarea contradicțiilor de clasă era legată de acțiunea pentru refacerea și planificarea economică în folosul maselor „în lupta pentru dezvoltarea mai departe a Romîniei pe drumul democrației populare spre socialism", că sarcina membrilor de partid era să acționeze pentru lichidarea tuturor resturilor fasciste și reacționare, pentru consolidarea și dezvoltarea democrației romînești spre socialism [106].

Explicînd formarea partidului unic, „Scînteia" releva la 15 noiembrie 1947 că, „în lupta pentru întărirea noii democrații, se deschid în fața clasei muncitoare din Romînia perspectivele trecerii spre o fază superioară a societății, la desființarea exploatării omului de către om, la realizarea socialismului", la „dezvoltarea democrației noi spre socialism". Tovarășul Gheorghe Apostol sublinia că „rolul istoric pe care-l are clasa muncitoare" din Romînia este „să desăvîrșească democrația populară și să pășească mai departe la înfăptuirea socialismului", că

[103] Vezi cuvîntarea tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej la mitingul din 7 noiembrie 1947, în „Scînteia" din 10 noiembrie 1947.

[104] „Scînteia" din 13 și 14 noiembrie 1947.

[105] *Platforma Partidului unic muncitoresc*, București, 1947, p. 10.

[106] *Ibidem*, p. 13 și 21. În platformă se arăta că în fața țărilor de democrație populară stă „sarcina de a înainta spre socialism" (p. 9).

www.dacoromanica.ro

toți militanții sindicatelor trebuiau să contribuie la „desăvîrșirea democrației noastre de tip nou", pentru crearea premiselor de trecere spre socialism [107].

La ședința din 9 decembrie 1947 a comisiilor mixte de organizare a Partidului Unic Muncitoresc, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, prelucrînd platforma Partidului Unic Muncitoresc, a precizat ca o sarcină actuală a partidului înfăptuirea de către regimul democrației populare a sarcinilor trecerii spre socialism.

Prelucrarea a arătat că, în Romînia, „clasa muncitoare e clasă conducătoare", că guvernul era „guvern muncitoresc țărănesc", misiunea Partidului Unic Muncitoresc fiind să asigure înfăptuirile „care să permită trecerea spre socialism, să asigure cu alte cuvinte condițiunile dezvoltării democrației populare spre socialism" [108]. Coeziunea și disciplina de fier a partidului proletar sînt necesare, a arătat tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, pentru „cucerirea și păstrarea dictaturii proletariatului" [109]. „Nu departe — a arătat el — se întrezărește acea societate scumpă clasei muncitoare, nouă tuturor, acea societate pentru care s-au dat atîtea jertfe, s-a vărsat atîta sînge, societatea socialistă" [110].

Pentru asigurarea trecerii la socialism era necesară înlăturarea ultimului bastion al claselor exploatatoare, monarhia. În organizarea insurecției armate din august 1944, partidul comunist a folosit, după cum se știe, dorința regelui de a scăpa de răspunderea politicii sale trecute [111] și concurența dintre monarhie și clica antonesciană în lupta pentru putere, care au împins cercurile palatului să caute legătura cu comuniștii și să întreprindă o seamă de acțiuni în cadrul planului insurecțional elaborat de P.C.R. După 23 August 1944, în atitudinea sa față de monarhie, partidul comunist și forțele democratice au ținut seama de necesitatea de a-și concentra în fiecare moment eforturile spre rezolvarea sarcinilor corespunzătoare momentului istoric dat. Unele pături mijlocii și unele pături de oameni ai muncii, care erau gata să lupte pentru transformări democratice, precum și o parte a armatei care lupta împotriva hitlerismului (fără a mai vorbi de burghezia grupată în jurul lui Tătărescu) mai nutreau prejudecăți monarhiste. De aceea, partidul comunist și celelalte partide și organizații democratice, fără a pune problema răsturnării monarhiei, atîta timp cît această răsturnare nu se dovedea necesară pentru rezolvarea problemelor celor mai urgente, s-au orientat pe linia mobilizării maselor populare în scopul de a impune regelui, în ciuda împotrivirii sale înverșunate, instaurarea unui guvern democratic, care să înfăptuiască profunde transformări social-politice.

---

[107] „Scînteia" din 10 noiembrie 1947.

[108] Ibidem 17 decembrie 1947.

[109] Arh. C.C. al P.M.R., fond. 1, dos. 282, f. 25.

[110] Ibidem, f. 23.

[111] Un memoriu alcătuit de apropiații regelui la 3 mai 1944 arăta că, dacă monarhia nu se va desolidariza de Antonescu, „poporul romîn va fi înclinat în mod natural să-și îndrepte privirile către noi forme de organizare ... Cine-și poate imagina că monarhia ca o formă de stat ce și-a manifestat în acest fel solidaritatea cu cauza germană va putea supraviețui?" (Arh. Ministerului Afacerilor Externe, dos. special, f. 3—4, „Consiliul de coroană" din 3 mai 1944).

www.dacoromanica.ro

Dacă forțele democratice, conduse de P.C.R., înfrîngînd rezistența regelui, i-au putut impune aducerea guvernului dr. Petru Groza la cîrma țării și apoi au putut anihila încercările regelui de a împiedica activitatea guvernului democratic[112], aceasta s-a datorat faptului că forțele populare au fost totdeauna pregătite pentru toate eventualitățile. Acceptînd menținerea monarhiei în condiții care să permită concentrarea focului împotriva partidelor burgheze neînlăturate încă de pe arena politică, și spre rezolvarea celor mai urgente sarcini ale revoluției burghezo-democratice, forțele democratice au fost totdeauna gata să pășească la înlăturarea monarhiei cînd păstrarea ei amenința să împiedice progresul transformărilor democratice[113].

Cu toate îndemnurile la abdicare adresate în diverse ocazii regelui de către liderii maniști și brătieniști, monarhul a preferat totuși să-și păstreze tronul — sfătuit în acest sens și de diplomații occidentali cu speranța de a frîna transformările revoluționare[114], Mihai de Hohenzollern nutrea iluzia deșartă că va putea, cu sprijinul imperialismului occidental, să folosească tronul pentru ca, într-un moment favorabil, să răstoarne guvernul democratic. În acest scop, în a doua jumătate a anului 1947, a făcut o călătorie în Occident, pentru a sonda posibilitățile de a primi sprijin din afară[115]. În aceste împrejurări, menținerea monarhiei devenise pe deplin anacronică, reprezenta un obstacol în calea sarcinilor — devenite actuale — ale trecerii spre socialism.

În înlăturarea monarhiei, ca și în întreaga desfășurare a revoluției populare, partidul comunist a fost călăuzit de învățătura marxist-leninistă privind sarcina partidului proletar de a fi pregătit să mînuiască toate formele de luptă. Revoluția populară a început, precum se știe, prin insurecția armată condusă de partidul comunist, care a subminat puterea claselor exploatatoare și a înlesnit dezvoltarea ulterioară a revoluției. După victoria insurecției armate, partidul comunist s-a străduit și a izbutit să zădărnicească uneltirile reacțiunii, care încerca

[112] Despre toate aceste încercări vorbește biograful oficial al lui Mihai de Hohenzollern — Arthur Gould Lee în *Crown against sickle*, p. 105—110, 123—128, 146 și 151.

[113] Astfel, în ajunul zilei de 6 martie 1945, consiliul F.N.D. a decis să avertizeze pe rege că, dacă va continua să se opună instalării guvernului democratic, forțele democratice vor înlătura monarhia (Arh. C.C. al P.M.R. fond. 80, dos. 16, f. 234). Regele, arăta ulterior fruntașul național-țărănist R. Boilă, explica semnarea decretului de numire a guvernului Groza tocmai prin dorința de a evita detronarea și revoluția (Arh. I.I.P., fond. 6, dos. 113, f. 28). Ulterior în timpul „grevei regale" din august 1945—ianuarie 1946, cînd monarhul a refuzat să contrasemneze decretele guvernului, acesta a avertizat că orice încercare de a-l înlătura va trezi riposta cuvenită a poporului (*Declarațiile tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej* în „Scînteia" din 30 august 1945) și a continuat să guverneze țara dispensîndu-se de semnăturile regelui.

[114] Maniu și Brătianu l-au sfătuit pe rege ca mai curînd să abdice decît să accepte guvernul Groza („La Revue Socialiste", 1949, nr. 24—26, p. 107). Cf. Gh. Țuțui, *Poziția forțelor democrate față de monarhie în perioada 23 August — 30 Decembrie 1947*, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.", 1962, nr. 5. Partidele „istorice" sperau că în acest fel vor putea ridica masele împotriva guvernului democratic sub semnul „apărării monarhiei". La 2 martie 1945, misiunile S.U.A. și Angliei din București au consiliat pe rege să numească prim-ministru pe P. Groza, dar să caute să controleze alcătuirea și activitatea guvernului (Arthur Gould Lee, *op. cit.*, p. 110).

[115] *Ibidem*

www.dacoromanica.ro

să împingă lucrurile spre război civil, dar totodată a dezvoltat formațiunile de luptă patriotice și înarmarea oamenilor muncii, iar la sfîrșitul lunii februarie începutul lunii martie 1945 a luat toate măsurile necesare pentru a impune instaurarea unui guvern democratic, chiar dacă monarhia și forțele reacționare ar fi refuzat din nou să accepte formarea unui astfel de guvern. Trecînd la pregătirea instaurării republicii, partidul comunist, guvernul s-au orientat spre înlăturarea monarhiei pe cale pașnică. Totuși, avînd în vedere pericolul ca regele, invocînd prerogativele sale de șef al statului și al armatei și sprijinit de forțele reacționare încurajate de imperialiștii străini, să recurgă la o aventură, partidul comunist a luat măsurile de prevedere necesare[116]. Au fost pregătite unități militare pentru eventualitatea că reacțiunea ar fi izbutit să provoace turburări, s-au pus sub pază instituțiile și obiectivele importante, unitățile de gardă regală au fost dezarmate și desființate[117] ofițerii lor trecuți în rezervă (de altfel, soldații acestor unități s-au desolidarizat de monarhie, declarîndu-se gata să servească poporului[118]). Lipsit de orice sprijin real în țară, de orice posibilitate de împotrivire, regele a trebuit să semneze actul de abdicare ce i s-a înmînat și să părăsească țara[119]. Înlăturarea monarhiei, rest al feudalismului, și proclamarea Republicii Populare Romîne a consfințit trecerea întregii puteri în mîinile clasei muncitoare, terminarea etapei burghezo-democratice a revoluției și trecerea la revoluția socialistă; democrația populară a pășit pe drumul democrației socialiste.

În zilele imediat următoare instaurării Republicii Populare Romîne, partidul comunist arăta că, o dată cu aceasta, regimul democrat popular va trece la construirea bazelor socialismului. Organul central al partidului sublinia: „Republica Populară Romînă... are la bază guvernul muncitoresc-țărănesc". Întărirea republicii „va asigura dezvoltarea într-un tempo rapid a democrației noastre populare și vom pune bazele desființării exploatării omului de către om"[120]. „Este vorba de o sarcină măreață, a cărei înfăptuire devine posibilă în Republica Populară Romînă: crearea bazelor pentru desființarea exploatării omului de către om"[121].

Orientînd poporul spre făurirea temeliilor societății socialiste, partidul comunist, prin secretarul său general, arăta la începutul lunii ianuarie 1948 că necesitățile dezvoltării economice și politice a Romîniei „cer întărirea și lărgirea sectorului de stat în economia romînească"[122]. O dată cu trecerea întregii puteri în mîinile clasei muncitoare, sectorul de stat a căpătat un caracter socialist, lărgirea lui fiind, în fond, o parte integrantă a procesului construirii bazelor orînduirii socialiste. Extinderea

---

[116] Vezi Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări. 1961 1962*, p. 451.

[117] Arh. C.C. al P.M.R., fond. 1, dos. 8 014, f. 4 (planul de măsuri în vederea doborîrii monarhiei).

[118] General-locotenent G. Dincă, *op. cit.*, p. 29.

[119] Gh. Gheorghiu-Dej, *op. cit.*, p. 451.

[120] „Scînteia" din 2 ianuarie 1948.

[121] Ibidem, 4 ianuarie 1948.

[122] Gh. Gheorghiu-Dej, *Consolidarea regimului de democrație populară în Romînia* în „Scînteia" din 11 ianuarie 1948.

www.dacoromanica.ro

sectorului de stat însemna, așa cum explica „Scînteia" că democrația populară merge spre desființarea exploatării omului de către om[123].

La începutul anului 1948 s-au luat noi măsuri de îngrădire a exploatării capitaliste, s-a lărgit comerțul de stat, s-a trecut la lichidarea unor bănci particulare[124], s-au numit administratori unici de stat la unele întreprinderi-cheie (Banca romînească, marile întreprinderi petroliere „Astra Romînă" și „Unirea")[125].

Congresul I al P.M.R. a trasat sarcinile construcției bazelor socialismului. Raportul politic al Comitetului Central la Congres a subliniat că „desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice în Romînia a devenit posibilă numai sub hegemonia proletariatului"[126] și totodată că „republica populară este forma de stat prin care noi mergem spre realizarea mărețului țel: desființarea exploatării și a claselor exploatatoare și instaurarea orînduirii socialiste în țara noastră"[127]. Potrivit cu aceasta, rezoluția congresului exprima convingerea că „Partidul Muncitoresc Romîn va ști să se achite cu cinste de misiunea sa de forță conducătoare a democrației romînești și să cucerească noi izbînzi pe calea adîncirii democrației populare și a făuririi temeliilor orînduirii socialiste"[128]. În lumina învățăturii leniniste cu privire la perioada de trecere de la capitalism la socialism, raportul pornea de la premisa că, alături de sectorul economic socialist în dezvoltare, va continua să existe un timp sectorul capitalist și sectorul micii producții de mărfuri. Materialele congresului indicau sarcinile întăririi și lărgirii sectorului de stat în economie, sarcinile constituirii aparatului de stat de tip nou, ale ridicării nivelului de trai al maselor, ale transformării Romîniei într-o țară industrial-agrară înaintată.

Întrucît o dată cu proclamarea Republicii Populare Romîne a fost abrogată și vechea constituție din 1923, la chemarea Congresului I al P.M.R.[129] partidele și organizațiile democratice s-au unit în cadrul Frontului democrației populare, expresie a alianței proletariatului cu țărănimea muncitoare și păturile mijlocii, și au supus poporului proiectul noii constituții, ce urma a fi adoptată de Marea Adunare Națională. Proiectul noii constituții consemna faptul că puterea aparține poporului (articolele 3 și 4), prevedea că statul are sarcina de a apăra oamenii muncii împotriva exploatării (art. 12). Consemnînd existența diferitelor tipuri de proprietate (art. 5, 7, 8), precizînd că proprietatea de stat reprezintă baza progresului și independenței naționale a țării (art. 7), proiectul de constituție prevedea dreptul statului de a trece în proprietatea poporului întreprinderile industriale, băncile și societățile de asigurare (art. 11). Aceasta însemna, de fapt, crearea cadrului legal, juridic pentru trecerea la socializarea principalelor mijloace de producție,

---

[123] „Scînteia" din 12 ianuarie 1948.
[124] Ibidem, 11 ianuarie 1948.
[125] Ibidem.
[126] Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări*, ed. a IV-a, p. 169.
[127] *Ibidem*, p. 139.
[128] *Rezoluții și hotărîri ale C.C. al P.M.R. 1948—1950*, București, Edit. P.M.R., 1951, p. 10.
[129] Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări*, ed. a IV-a, p. 162—167.

www.dacoromanica.ro

la construirea socialismului. În legătură cu aceasta, proiectul prevedea în esență desăvîrșirea procesului de sfărîmare a vechiului aparat de stat și de construire a noului tip de stat, bazat pe participarea directă a maselor la conducerea țării. Votînd, la 28 martie 1948, pentru candidații F.D.P., pentru proiectul de constituție prezentat de acesta[130], poporul nostru a votat pentru făurirea socialismului, pentru democrația socialistă.

Consfințind votul poporului, Marea Adunare Națională a adoptat proiectul noii constituții, legea fundamentală a regimului democrației populare în perioada de început a construirii socialismului. O dată cu votarea noii constituții, printr-o clauză introdusă în articolul 5, toate pădurile au fost trecute în proprietatea statului. Naționalizarea pădurilor a însemnat, printre altele, lichidarea „din mers" a unuia din resturile feudalismului de către revoluția socialistă. Așa cum sublinia Lenin, pădurile nu trebuie excluse din proprietatea moșierească supusă confiscării, pentru că „pădurile aduc și ele venit și nu se poate ca acest venit să fie lăsat în mîinile unui mănunchi de moșieri"[131]. Legea de reformă agrară din 23 martie 1945 prevedea că regimul pădurilor va fi reglementat ulterior. Forțele democratice nu au pierdut din vedere necesitatea confiscării pădurilor moșierești dar reprezentanții burgheziei în guvern s-au opus expropierii pădurilor moșierești[132]. Naționalizarea pădurilor a reprezentat, printre altele, confiscarea unei însemnate părți a resturilor proprietății moșierești[133], care în acest caz nu a mai fost trecută însă în sectorul micii producții de mărfuri, generatoare de capitalism, ci în sectorul socialist. În acest caz, lichidarea unor resturi ale feudalismului, din mers, de către revoluția socialistă s-a înfăptuit prin trecerea directă la relații de producție socialiste[134]. Au fost confiscate

[130] F.D.P. a obținut în alegeri 93,2% din voturi. Restul au fost obținute de partidele național-liberal (Tătărescu), țărănesc-democrat ș.a., care exprimau interesele burgheziei, deținătoare în continuare a principalelor mijloace de producție.

[131] V. I. Lenin, *Opere complete*, ed. a 2-a, vol. 15, București, Edit. politică, 1963, p. 141.

[132] Arh. C.C. al P.M.R., fond. 1, dos. 3, f. 80.

[133] În ianuarie 1948, din cele 1 512 485 ha de păduri aflate în proprietate particulară, 535 388 ha aparțineau gospodăriilor posedînd peste 50 ha și 400 079 ha de păduri aparțineau gospodăriilor cu 10 50 ha (*Dezvoltarea agriculturii în Republica Populară Romînă*, București, 1958, p. 67). 76,6% din suprafața totală a pădurilor țării aparținea statului și diverselor instituții (vezi Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări*, ed. a IV-a, p. 193. Cf. „Comunicări statistice", nr. 13 din 15 iunie 1946, București, p. 5).

[134] La fel s-au petrecut în țara noastră lucrurile și în alte cazuri de lichidare ale unor rămășițe feudale, în cursul mersului victorios al revoluției socialiste. Avem în vedere trecerea unor pămînturi moșierești în proprietatea statului ca urmare a abolirii monarhiei (15 157 ha de teren arabil, 137 229 ha de păduri; vezi *Dezvoltarea agriculturii în R.P.R.*, în „Analele Institutului de istorie a partidului", 1962, nr. 6, p. 98) și a naționalizării spitalelor (prin care au trecut în proprietatea statului 39 000 ha; *ibidem*, p. 133), și mai cu seamă a decretului nr. 83 din 1 martie 1949, care a naționalizat pămînturile și inventarul lăsate moșierilor prin reforma agrară din 1945 (cota de 50 ha, fermele model). Prin acest decret au fost trecute în proprietatea statului, deci în sectorul socialist din agricultură, circa 550 000 ha, din care circa 350 000 ha terenuri arabile (calculat pe baza confruntării datelor citate în *Dezvoltarea agriculturii în Republica Populară Romînă*, p. 133 și 137). În ianuarie 1948, gospodăriile cu peste 50 ha în diverse terenuri dețineau, fără păduri, 304 850 ha, din care 232 386 ha pămînturi arabile (*ibidem*, p. 67). Dar multe dintre moșiile expropriate în 1945 nu mai aveau în ianuarie 1948 peste 50 ha, fiind încadrate ca atare în categoria gospodăriilor cu 20—50 ha, suprafața lor fiind inclusă în totalul suprafeței naționalizate în martie 1949. Din datele citate

www.dacoromanica.ro

de asemenea pădurile aparținînd chiaburilor. Hotărîri ulterioare ale puterii populare au reglementat regimul juridic al pădurilor.

Pe baza noii constituții, care instituia dreptul statului de a trece în proprietatea întregului popor întreprinderile industriale, bancare etc. clasa muncitoare, din inițiativa și sub conducerea partidului și potrivit legii din 11 iunie 1948, a naționalizat principalele mijloace de producție. Legea din 12 august 1948 a lichidat băncile particulare. Trecerea la construirea bazelor socialismului era fapt împlinit. După cum constata Comitetul Central al partidului în decembrie 1948, „regimul democrației populare îndeplinește cu succes funcțiunile dictaturii proletariatului . . ., este o formă a dictaturii proletariatului, aceasta fiind o formă înaltă a democrației — o democrație reală, nu în vorbe, ci în fapte, o democrație pentru majoritatea covîrșitoare a poporului, — pentru poporul muncitor" [135].

Insurecția din august 1944 a dat un uriaș impuls luptei maselor populare conduse de partid pentru un regim de democrație reală, consecventă, reprezentînd puterea maselor, luptă ce a fost prin conținut o revoluție populară. Esența acestei lupte a constat în instaurarea și dezvoltarea puterii democrat-populare, în asigurarea independenței și suveranității patriei. Instaurarea Republicii Populare Romîne, rezultatul întregii dezvoltări anterioare a revoluției, a marcat trecerea puterii populare de la desăvîrșirea transformărilor burghezo-democratice la o treaptă superioară, la democrația socialistă, la construirea societății lipsite de exploatarea omului de către om.

în nota de față și în cea precedentă reiese că, față de cele 1 468 000 ha de pămînturi moșierești confiscate în 1945, revoluția socialistă a expropriat în 1948—1949 cel puțin 1 276 000 ha de pămînturi moșierești (terenuri arabile, păduri și alte categorii), la care ar mai trebui adaugate pădurile și celelalte terenuri naționalizate aparținînd altor instituții, bisericii etc., care reprezentau în esență mari proprietăți funciare, resturi ale feudalismului, și însumau sute de mii de ha (numai în Bucovina peste 200 000 ha; vezi „Comunicări statistice", nr. 13 din 15 iunie 1944, p. 5). În sfîrșit, în cursul transformării socialiste a agriculturii au fost lichidate resturile dijmei, care se mai mențineau ici-colo prin ocolirea dispozițiilor legale.

[135] *Rezoluții și hotărîri ale C.C. al P.M.R. 1948 1950*, p. 48.

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro

REPUBLICA POPULARĂ ROMÎNĂ ÎN PERIOADA DESĂVÎRȘIRII CONSTRUCȚIEI SOCIALISMULUI

DE

N. N. CONSTANTINESCU

Sub conducerea marxist-leninistă a Partidului Muncitoresc Romîn, poporul nostru a obținut în măreața operă de construire a socialismului succese de însemnătate istorică. Așa cum a arătat Congresul al III-lea al P.M.R., în Republica Populară Romînă a fost creată baza economică a socialismului, țara noastră intrînd într-o nouă etapă istorică, etapa desăvîrșirii construcției socialismului.

În iunie 1960, economia socialistă a țării cuprindea întreaga industrie, transporturile, comerțul, sistemul financiar și de credit, iar în agricultură peste patru cincimi din numărul familiilor țărănești și din pămîntul arabil. Caracteristica întregii politici a partidului nostru în tot cursul perioadei de construire a socialismului, caracteristică ce și-a găsit expresia în realizările obținute, a fost ofensiva neîntreruptă a socialismului, înfăptuirea consecventă a industrializării țării, a transformării socialiste a agriculturii, a revoluției culturale.

În anii construirii bazei economice a socialismului au fost lichidate clasele exploatatoare de la orașe și sate. Dintr-o țară cu o economie predominant agricolă și cu o industrie slab dezvoltată, cum fusese sub regimul burghezo-moșieresc, Romînia s-a transformat, într-o perioadă relativ scurtă, într-o țară cu o industrie dezvoltată, cu o agricultură socialistă multilaterală așezată pe baze tehnice moderne. În 1960 față de 1938 venitul național al Romîniei reprezenta 267%. Din întregul venit național industria și construcțiile produceau împreună 53,1%. Aceasta înseamnă că numai industria și construcțiile au produs în 1960 mai mult venit național decît s-a produs în întreaga economie a Romîniei sub regimul burghezo-moșieresc în anul 1938.

Victoria socialismului a constituit o realizare de cea mai mare însemnătate istorică a clasei noastre muncitoare, a țărănimii și a intelectualității, o demonstrație strălucită a forței creatoare a poporului nostru călăuzit de Partidul Muncitoresc Romîn.

„STUDII", tomul 17, nr. 4, p. 891—906, 1964.

www.dacoromanica.ro

În definirea sarcinilor etapei desăvîrșirii construcției socialismului etapă în care țara noastră a intrat începînd de la mijlocul anului 1960, Congresul al III-lea al P.M.R., bazîndu-se pe învățătura marxist-leninistă, a stabilit că „*obiectivul principal al planului economic pe anii 1960—1965 este dezvoltarea bazei tehnice-materiale a socialismului, încheierea procesului de făurire a relațiilor de producție socialiste în întreaga economie, în vederea desăvîrșirii construcției socialismului*" [1].

Principalele direcții în care partidul nostru concentrează eforturile creatoare ale oamenilor muncii în perioada desăvîrșirii construcției socialiste au fost concretizate în sarcinile de bază ale planului șesenal. Acestea sînt :

1. Continuarea în ritm susținut a industrializării țării, acordîndu-se prioritate industriei grele, cu pivotul ei — industria constructoare de mașini.

2. Încheierea colectivizării agriculturii, dezvoltarea multilaterală și consolidarea economică-organizatorică a gospodăriilor agricole colective, creșterea considerabilă a producției agricole vegetale și animale, pentru a se crea în cel mai scurt timp posibil un belșug de produse agroalimentare.

3. Extinderea mecanizării și automatizării producției, reutilarea întreprinderilor existente și înzestrarea unor întreprinderi cu utilaje și agregate la nivelul celor mai noi realizări ale tehnicii, aplicarea în producție în măsură tot mai largă a proceselor tehnologice moderne.

4. Îmbunătățirea în continuare a repartizării teritoriale a forțelor de producție, sporirea potențialului economic al regiunilor, raioanelor și orașelor mai puțin dezvoltate.

5. Creșterea bunăstării materiale și culturale a oamenilor muncii prin sporirea salariului real, a veniturilor bănești, îmbunătățirea continuă a condițiilor de locuit, dezvoltarea învățămîntului, culturii și măsurile de ocrotire a sănătății și de prevederi sociale, mărirea consumului de produse alimentare și industriale, astfel ca la principalele produse să ne apropiem de consumul pe locuitor al țărilor înaintate din punct de vedere economic.

În anii care s-au scurs, oamenii muncii din țara noastră, sub conducerea partidului, au desfășurat o vastă activitate creatoare de înfăptuire a sarcinilor trasate de Congresul al III-lea.

În primul rînd, trebuie subliniat faptul, de însemnătate excepțională, al încheierii în primăvara anului 1962 a procesului de colectivizare a agriculturii. Romînia a devenit o țară cu o economie socialistă unitară. În aceste condiții și ținînd seama că, în urma formării și dezvoltării sistemului socialist mondial și a schimbării pe plan internațional a raportului de forțe în favoarea socialismului, este exclus pericolul restaurării capitalismului în țările comunității socialiste, în Republica Populară Romînă socialismul a învins deplin și definitiv.

Trecerea țării de la economia cu mai multe sectoare la economia socialistă unitară a făcut ca în țara noastră să nu mai existe decît clasa

[1] Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări, 1959—1961*, București, Edit. politică, 1961, p. 111.

www.dacoromanica.ro

muncitoare, țărănimea colectivistă și intelectualitatea. Situația lor însă astăzi este radical diferită de cea din timpul regimului burghezo-moșieresc. Muncitorimea nu mai este o clasă de proletari exploatată economicește și asuprită din punct de vedere politic, ci, împreună cu celelalte mase de oameni ai muncii, este eliberată de exploatare și are rolul conducător în societate. La rîndul ei, țărănimea nu mai este astăzi legată de proprietatea privată și exploatată de moșieri, chiaburi, cămătari etc., cum era în timpul capitalismului, ci este o țărănime care se bazează pe proprietatea socială asupra mijloacelor de producție, o țărănime colectivistă, liberă de exploatare și asuprire. În alianță cu clasa muncitoare și sub conducerea ei, țărănimea colectivistă participă activ la conducerea statului socialist. Schimbări mari s-au petrecut și în rîndurile intelectualității. În anii construirii socialismului, pe lîngă vechea intelectualitate, care, în majoritatea ei covîrșitoare, a participat activ la dezvoltarea economică și culturală a țării, s-a format o nouă generație de intelectuali ieșiți din popor, toți laolaltă constituind detașamentul unic al intelectualității noastre. În condițiile socialismului, intelectualitatea nu mai cunoaște exploatarea și dispune de toate posibilitățile pentru a-și folosi cunoștințele în interesul poporului.

„Pe temelia trainică a acestei structuri noi a societății a apărut și se consolidează unitatea politică, morală și ideologică a întregului popor în jurul partidului, se întărește prietenia frățească a oamenilor muncii fără deosebire de naționalitate" [2].

Ca urmare a muncii eroice a poporului sub conducerea înțeleaptă a Partidului Muncitoresc Romîn, în anul celei de-a XX-a aniversări a eliberării de sub jugul fascist, Romînia socialistă se înfățișează ca o țară cu o economie complexă în plin progres și cu o cultură înfloritoare, puse în serviciul bunăstării tuturor oamenilor muncii de la orașe și sate.

Succesele istorice obținute de țara noastră, ca și de celelalte țări socialiste, arată că dezvoltarea cu succes a sarcinilor dezvoltării economice depinde în primul rînd de folosirea tuturor posibilităților interne ale fiecărei țări, prin mobilizarea intensă a propriilor forțe și maxima valorificare a resurselor ei naturale. Totodată, progresul economic al țărilor socialiste și, în cadrul lor, și al R.P. Romîne se sprijină pe relațiile de colaborare și ajutor reciproc statornicite între ele. Tocmai în vederea folosirii depline a avantajelor acestor relații a fost constituit acum 15 ani Consiliul de Ajutor Economic Reciproc, la baza căruia au fost puse principiile egalității depline în drepturi, respectării suveranității, independenței și intereselor naționale, avantajului reciproc și întrajutorării tovărășești. Mijlocul principal de înfăptuire a diviziunii internaționale socialiste a muncii, forma principală de colaborare între economiile naționale ale țărilor membre ale C.A.E.R., este coordonarea planurilor pe baza înțelegerilor bi- și multilaterale. „Partidul Muncitoresc Romîn — se arată în Declarația adoptată de Plenara lărgită a C.C. al P.M.R. din aprilie 1964 — se pronunță statornic pentru întărirea și lărgirea colaborării cu toate țările socialiste, pentru înfăptuirea diviziunii internaționale socialiste

[2] Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări. 1959—1961*, p. 451—452.

www.dacoromanica.ro

a muncii pe întregul sistem economic socialist, ca necesitate obiectivă a dezvoltării acestui sistem" [3].

În politica sa ştiinţifică, P.M.R. a acordat totdeauna cea mai mare atenţie respectării principiilor fundamentale ale colaborării în cadrul C.A.E.R. Tocmai în interesul respectării acestor principii, Romînia a respins propunerile de plan unic şi organ unic de planificare comun pentru toate ţările membre ale C.A.E.R, uniunile interstatale tehnice-productive de ramură, întreprinderile proprietate comună a mai multor ţări, complexele economice interstatale etc., propuneri care, avînd ca esenţă trecerea unor funcţii de conducere economică din competenţa statului respectiv în atribuţiile unor organisme suprastatale, sînt contrare principiilor ce stau la baza relaţiilor dintre ţările socialiste.

Dezvoltînd relaţiile sale cu ţările socialiste, Republica Populară Romînă, la fel cu celelalte ţări socialiste, militează pentru promovarea unor relaţii economice normale, reciproc avantajoase, fără condiţii politice, cu toate statele, indiferent de orînduirea lor socială, contribuind şi pe această linie la înfăptuirea politicii de coexistenţă paşnică între ţări cu sisteme social-economice diferite.

Operă istorică a poporului nostru, a activităţii sale creatoare, a eforturilor şi muncii sale, desfăşurate sub conducerea înţeleaptă a Partidului Muncitoresc Romîn, avîntul economic al ţării noastre în condiţiile construirii noii societăţi s-a desfăşurat în toate sferele de activitate.

Marile succese economice dobîndite de Romînia socialistă şi-au găsit o înaltă apreciere din partea tuturor ţărilor socialiste şi a partidelor marxist-leniniste, cu prilejul sărbătoririi a douăzeci de ani de la eliberarea ţării noastre.

Continuarea în ritm susţinut a politicii de industrializare socialistă, principala pîrghie a dezvoltării bazei tehnice-materiale a socialismului. Sarcina transformării Romîniei într-o ţară dezvoltată din punct de vedere industrial a fost pusă pentru prima oară în istoria poporului romîn de către partidul marxist-leninist al clasei muncitoare. Pentru aşa-numitele partide istorice a fost caracteristică tocmai negarea acestei posibilităţi. Încă în 1947, oficiosul P.N.Ţ. scria: „Industria grea ca punct principal de grijă al politicii noastre economice este sinonim cu răsturnarea premiselor existenţei noastre. Este îmbrăţişarea unui crez cu desăvîrşire opus structurii romîneşti social-economice" [4]. La rîndul său, fruntaşul P.N.L., I. G. Duca, unul din „teoreticienii" acestui partid, în articolul său intitulat *Partidul naţional-liberal, partid industrial — o nouă legendă*, publicat în 1927, declara: „Pentru noi, prin structura economică, Romînia este, desigur, în primul rînd un stat agricol şi ea trebuie, vrînd-nevrînd, să păstreze acest caracter" [5].

Promovînd o politică ştiinţifică, partidul marxist-leninist al clasei noastre muncitoare a demonstrat caracterul antiştiinţific, reacţionar şi

[3] *Declaraţie cu privire la poziţia Partidului Muncitoresc Romîn în problemele mişcării comuniste şi muncitoreşti internaţionale adoptată de Plenara lărgită a C.C. al P.M.R. din aprilie 1964*, Bucureşti, Edit. politică, 1964, p. 35.

[4] „Dreptatea" din 18 aprilie 1947.

[5] „Democraţia", nr. 4 din aprilie 1927, p. 4.

www.dacoromanica.ro

antipatriotic al așa-numitei teorii „Romînia, țară eminamente agricolă" și a arătat că de dezvoltarea industriei, cu prioritate a industriei grele, sînt legate întregul progres al țării, însăși existența clasei noastre muncitoare și independența și suveranitatea statului nostru. În condițiile construcției socialismului, pornind de la învățătura marxist-leninistă, Partidul Muncitoresc Romîn s-a condus neabătut după concepția potrivit căreia „hotărîtoare pentru dezvoltarea țărilor care au moștenit de la capitalism o stare de înapoiere economică este industrializarea socialistă, singura cale prin care se asigură creșterea armonioasă, echilibrată, pe o linie mereu ascendentă și în ritm rapid a întregii economii naționale, sporirea continuă a productivității muncii sociale, dezvoltarea intensivă și complexă a agriculturii, ridicarea sistematică a nivelului de trai al poporului" [6]. Toate succesele obținute în construcția socialismului din țara noastră sînt indisolubil legate de această politică, aplicată cu consecvență de către Partidul Muncitoresc Romîn. De altfel, V. I. Lenin avertiza limpede: „... Fără o mare industrie bine organizată, nici vorbă nu poate fi de socialism în general, și cu atît mai puțin poate fi vorba de socialism într-o țară cu caracter țărănesc..." [7].

Crearea și dezvoltarea bazei tehnice-materiale a socialismului a necesitat de la început o politică de investiții foarte bine chibzuită, care să țină seamă de creșterea sistematică a posibilităților de investiții, pe măsura înaintării economice a țării. Pe această linie, merită remarcat faptul că volumul total al investițiilor făcute în anii 1950—1963 în toate domeniile economiei naționale s-a ridicat la peste 252,7 miliarde de lei și că în cursul perioadei examinate investițiile făcute au crescut de la an la an [8]. Expresie a capacității crescînde a economiei noastre naționale de a îndrepta resurse tot mai mari pentru dezvoltarea susținută a forțelor de producție, volumul investițiilor făcute în primii 4 ani ai șesenalului (1960—1963) a fost aproape egal cu toate investițiile efectuate în anii 1950—1959. Este de asemenea ilustrativ pentru creșterea puterii economice a țării faptul că investițiile din 1963 au fost de 6,5 ori mai mari decît acelea din 1950.

Cea mai mare parte a fondurilor, și anume peste 214 miliarde de lei în perioada 1950—1963 — din care peste 106,1 miliarde de lei în primii 4 ani ai șesenalului —, a fost alocată dezvoltării producției materiale. Aproximativ jumătate (52,2% în medie pentru anii 1950—1963) din fondurile pentru economia națională a fost direcționată spre industrie. În fine, din totalul investițiilor industriale făcute în anii 1950—1963, grupei „A", producătoare de mijloace de producție, i-au fost afectate 87 de procente, iar grupei „B", producătoare de bunuri de consum, 13 procente.

Ca urmare a marilor investiții făcute și a muncii creatoare desfășurate de poporul nostru, în anii de la eliberare au fost construite în industria

[6] *Declarație cu privire la poziția Partidului Muncitoresc Romîn în problemele mișcării comuniste și muncitorești internaționale adoptată de Plenara lărgită a C.C. al P.M.R. din aprilie 1964*, p. 31.

[7] V. I. Lenin, *Opere*, vol. 32, București, E.S.P.L.P., 1956, p. 411.

[8] *Anuarul statistic al R.P.R. 1964*, p. 348.

www.dacoromanica.ro

republicană circa 450 întreprinderi şi secţii noi, au fost dezvoltate, reutilate şi modernizate întreprinderile existente. Producţia industrială a înregistrat o creştere considerabilă şi au fost create noi subramuri industriale, cum sînt: construcţia de utilaj petrolier, construcţiile navale, construcţia de autocamioane, autobuze şi troleibuze, construcţia de tractoare şi maşini agricole, construcţia de maşini-unelte, de utilaj pentru industria minieră, chimică, alimentară, uşoară ş.a.m.d. Numai în perioada 1950—1959 au fost produse peste 500 de tipuri de maşini. Au fost de asemenea create noi subramuri ale industriei chimice: producţia de mase plastice, producţia de fire sintetice, producţia de îngrăşăminte chimice pentru agricultură, industria chimico-farmaceutică etc. În anul 1964, producţia industrială globală a Romîniei socialiste este de peste 8 ori şi jumătate mai ridicată decît cel mai înalt nivel atins în aproape un secol sub capitalism. Faţă de 1938, în 1963 volumul producţiei de energie electrică şi termică era de 17 ori mai mare, al siderurgiei de 10 ori, al construcţiei de maşini de 17 ori, al industriei chimice de 23 de ori etc. Este de remarcat faptul că, în primii patru ani ai planului şesenal (1960—1963), ritmul mediu anual de creştere al producţiei industriale globale a fost de 15%, ritm superior celui de 12,8% realizat în perioada 1951—1959 şi celui de 13% prevăzut pentru întregul şesenal. Merită de asemenea subliniat faptul că pe primul semestru al anului 1964 producţia industrială globală a fost cu peste 15% mai mare decît în semestrul corespunzător al anului precedent. Acest ritm mediu anual de creştere, comparat cu acela de aproximativ 4% obţinut de Romînia în perioada 1929—1938 sau cu cel de 3,8% obţinut de Danemarca, de 3,3% obţinut de Suedia, de 5,6% obţinut de Olanda în perioada 1951—1961, arată superioritatea zdrobitoare a socialismului faţă de capitalism. Remarcînd succesele Romîniei socialiste, ziarul britanic „Times" scria în 1963: „... În ultimii ani, Romînia a făcut progrese economice considerabile şi în prezent se bucură de cel mai înalt ritm de creştere industrială" [9]. La rîndul ei, publicaţia franceză „Articles et documents", tot în 1963, ţinea să precizeze: „...Producţia industrială a Romîniei are unul din indicii de creştere cei mai dezvoltaţi din întreaga Europă" [10].

Cele mai ridicate ritmuri anuale de creştere a producţiei industriale au fost înregistrate în ramurile care condiţionează dezvoltarea bazei tehnice-materiale a socialismului şi introducerea tehnicii moderne în variatele ramuri ale economiei naţionale. Astfel, în perioada 1951—1963, ritmul mediu de creştere anuală a producţiei construcţiei de maşini a fost de 20,5%, al industriei electrotehnice de 26%, al industriei chimice de 22,2%, al producţiei de energie electrică şi termică de 16,1% ş.a.m.d.

Faţă de ritmul mediu anual de creştere al acestor ramuri în perioada 1951—1963, este de remarcat că ritmul în anii 1960—1963 a fost de regulă superior, el reprezentînd 32,6% pentru industria electrotehnică, 25,1% pentru industria chimică, 17,6% pentru industria de energie electrică şi termică. Toate aceste date demonstrează consecvenţa cu care Partidul Muncitoresc Romîn aplică învăţătura leninistă privitoare la dezvoltarea

[9] „Times" din 10 mai 1963.
[10] „Articles et documents" din 10 ianuarie 1963.

www.dacoromanica.ro

cu prioritate a industriei grele, cu pivotul ei, industria constructoare de mașini. În același timp, trebuie subliniat faptul că a fost acordată atenția cuvenită și grupei „B", producătoare de bunuri de consum. Ritmul mediu anual de creștere a producției acestei grupe a industriei a fost de 10,7% în anii 1951—1963, pentru ca în cei patru ani ai șesenalului să reprezinte deja 12,8% față de 16,1% cît a înregistrat grupa „A".

Din examinarea datelor de mai sus rezultă, ca o trăsătură a perioadei desăvîrșirii construcției socialismului în țara noastră, existența unui ritm de dezvoltare a producției industriale superior celui din perioada construcției bazei economice a socialismului.

Prioritatea acordată dezvoltării industriei grele a schimbat atît cantitativ, cît și calitativ structura producției industriale. În 1963, partea industriei producătoare de mijloace de producție, în ansamblul producției industriale, a fost deja de 64,5% față de numai 45,5% cît era în anul 1938. Ponderea industriei constructoare de mașini în producția globală industrială reprezenta 26,7% în 1963 față de 10,2% în 1938, cea a industriei chimice — 8,5% față de 2,7%, a industriei producătoare de energie electrică și termică — 2,7% față de 1,1%.

Dezvoltarea impetuoasă cu precădere a producției mijloacelor de producție, și îndeosebi a industriei grele, a determinat la rîndul ei o schimbare esențială în industria Romîniei, și anume, dacă sub regimul burghezo-moșieresc caracteristica industriei românești era aceea că, în esență, se dezvolta pe baza unei tehnici de import, dezvoltarea ei fiind deci aproape complet dependentă de tehnica străină, apoi, în condițiile industrializării socialiste, industria națională a devenit capabilă să acopere în proporție foarte însemnată necesitățile de utilaj și instalații, asigurînd în felul acesta independența economică a țării. În perioada 1956—1961, de pildă, din totalul investițiilor de utilaj și instrumente, 76,5% au fost acoperite din producția internă.

O trăsătură extrem de importantă a politicii de industrializare socialistă a Romîniei constă în faptul că se acordă o atenție deosebită dezvoltării industriei în regiunile în trecut înapoiate. Ca urmare a investițiilor diferențiate în acest scop, în perioada 1950—1963 s-au creat condițiile realizării unui ritm mai înalt de dezvoltare a industriei în aceste regiuni. Astfel, în timp ce în perioada 1950—1963, pentru care avem date, ritmul mediu anual al producției industriale globale a fost pe ansamblul țării de 14 la sută, în regiunea Iași a fost de 18,4 la sută, în regiunea Oltenia de 15,9 la sută, în orașul Constanța de 17,1 la sută, în regiunea Mureș-Autonomă Maghiară de 15,7 la sută, în Dobrogea de 16 la sută ș.a.m.d. Este de remarcat că, în perioada de desăvîrșire a construcției socialismului, ritmul de creștere a producției industriale în unele din aceste regiuni a crescut și mai mult : în regiunea Iași la 20,2%, în Oltenia la 16,3%, în orașul Constanța la 19,4% etc. În aceste condiții, fața economică a regiunilor țării s-a schimbat considerabil. Numeroase combinate industriale, uzine și fabrici moderne, centrale electrice etc. au înoit peisajul lor industrial. Actualmente, Moldova singură dă anual o producție industrială mai mare decît cea a întregii Romînii sub regimul burghezo-moșieresc în anul 1938. Repartizarea judicioasă a forțelor de producție pe întregul

www.dacoromanica.ro

teritoriu al țării are ca rezultat lichidarea treptată a diferențierilor mari care existau în trecut în ceea ce privește nivelul de dezvoltare al regiunilor și ridicarea complexului nostru economic național pe o treaptă superioară.

Un element caracteristic al industrializării Romîniei îndeosebi în perioada actualului plan șesenal o constituie trecerea la valorificarea superioară a resurselor naturale, adică obținerea unor produse tot mai variate, cu o valoare economică tot mai mare prin prelucrarea înaltă a materiilor prime. În cadrul planului pe 1960—1965, valoarea produselor obținute din fiecare tonă de petrol trebuie să fie de trei ori mai mare, din fiecare tonă de gaz metan chimizată — de 7,4 ori mai mare, din fiecare tonă de lemn — cu circa 70% mai mare. Totodată, valorificarea superioară a resurselor naturale se împletește organic cu acțiunea de îmbunătățire sistematică și permanentă a calității produselor, în scopul de a obține numai produse de cea mai înaltă calitate, la nivel mondial, care să satisfacă cerințele mereu crescînde ale consumatorilor atît din țară, cît și de peste fruntarii. Obținerea medaliilor de aur de către instalația noastră de foraj la tîrguri internaționale, aprecierile înalte date în străinătate calității tractoarelor, calității strungurilor, produselor industriei chimice, ale celei ușoare și altora constituie mărturii vii ale realizărilor obținute. În fine, valorificarea superioară a resurselor naturale este organic îmbinată cu acțiunea de reducere a prețului de cost, de utilizare cît mai rațională și mai eficace a fiecărei unități de materie primă și combustibil, de economisire judicioasă a resurselor. Rolul maselor de muncitori, tehnicieni, ingineri și economiști în această vastă acțiune, așa cum a dovedit practica întrecerii socialiste, este nemărginit. Numai în perioada 1 ianuarie — 31 mai 1964 au fost obținute în industrie aproape 260 000 000 lei economii peste plan din reducerea prețului de cost.

La baza industrializării socialiste a țării, Partidul Muncitoresc Romîn a pus principiul folosirii tehnicii superioare pe plan mondial și al realizării celor mai înalte performanțe ale acestei tehnici în toate ramurile întrucît numai în acest fel poate fi ridicată țara, într-un termen istoricește scurt, pe cele mai înalte culmi ale civilizației. Ca urmare a transpunerii consecvente în viață a acestei politici, P.M.R. și guvernul nostru desfășoară o acțiune intensă pentru construirea unor combinate, uzine și fabrici înzestrate cu cea mai perfecționată tehnică și totodată pentru modernizarea, reutilarea, reorganizarea și extinderea întreprinderilor existente, pentru ca acestea să țină pas cu progresul tehnic mondial.

Introducerea tehnicii înaintate, ridicarea necontenită a calificării cadrelor, stimularea materială și morală a oamenilor muncii, ca și numeroase alte măsuri, au determinat o creștere foarte însemnată a productivității muncii în anii construcției socialismului. Considerînd nivelul din 1950 egal cu 100, productivitatea muncii pe cap de lucrător în industrie reprezenta în 1963 deja 267%. În aceste condiții, aproximativ trei sferturi din sporul producției industriale s-a obținut pe seama măririi productivității muncii.

În Romînia, industria a devenit de mult ramura conducătoare a economiei naționale. În anul 1963, industria și construcțiile creau împreună 56,7% din întregul venit național al țării. Totodată prin structura, volumul

www.dacoromanica.ro

și calitatea producției sale, industria noastră grea îndeplinește cu succes sarcina de reutilare și înzestrare cu tehnică modernă a celorlalte ramuri ale producției materiale: industria extractivă, industria prelucrătoare, industria energetică, agricultura, transporturile, comunicațiile etc., și creează însemnate disponibilități pentru export.

„Înfăptuind cu hotărîre obiectivele stabilite de partid în domeniul industrializării, oamenii muncii se pot mîndri cu rezultatele eforturilor lor depuse în aceste decenii pentru crearea unei industrii socialiste puternice, multilateral dezvoltată, capabilă să asigure progresul și avîntul continuu al patriei" [11].

Dezvoltarea susținută a agriculturii socialiste. În anii revoluției socialiste, agricultura țării noastre a fost colectivizată și așezată pe baze tehnice moderne. Pentru dezvoltarea agriculturii, statul socialist a investit din 1950 pînă în 1963 peste 40,2 miliarde de lei, din care numai în primii 4 ani ai șesenalului peste 24,1 miliarde de lei, adică mai mult de jumătate.

Dacă în 1938 în Romînia nu existau decît 4 039 de tractoare fizice, adică 4 858 tractoare convenționale de 15 CP, în 1963 agricultura noastră socialistă dispunea de 65 000 de tractoare fizice, adică 100 000 de tractoare convenționale de 15 CP. Totodată, agricultura romînească socialistă mai dispunea în 1963 de 61 600 de semănători mecanice, de 32 100 de combine pentru păioase și numeroase alte mașini, care ridică gradul de mecanizare a lucrărilor agricole. Dacă în 1938 suprafața arabilă ce revenea pe un tractor fizic era de 2 493 hectare, în anul trecut ea a fost de numai 152 de hectare. Pentru sporirea gradului de înzestrare a agriculturii cu mașini și utilaje moderne pe măsura progreselor industrializării socialiste este caracteristic faptul că numai în perioada 1960—1963 agricultura a primit peste 43 000 de tractoare, peste 49 000 de semănători mecanice, peste 50 000 de pluguri de tractor etc. [12]. La rîndul ei, acțiunea de electrificare a țării a sporit masiv numărul satelor electrificate. Față de numai 483 de sate electrificate, cîte existau în 1945, pînă în 1963 s-au mai electrificat 5 046, urmînd ca pînă la sfîrșitul anului 1965 să se electrifice încă 1 500 de sate. O dată cu aceasta a sporit masiv consumul de energie electrică în agricultură, el ajungînd la 205 000 000 kwh. Încă în 1961 agricultura consuma de peste 25 de ori mai multă energie electrică decît în 1938.

O atenție deosebită a fost acordată, pe linia intensificării agriculturii, reconstituirii în sol a substanțelor nutritive consumate de plante, refacerii structurii solului și combaterii dăunătorilor animali și vegetali. Dezvoltarea industriei chimice a avut în această direcție rolul hotărîtor. Ca urmare, în 1962 cantitatea de îngrășăminte chimice folosite a fost de peste 18 ori mai mare decît în 1950, iar în 1963 s-au utilizat de două ori mai multe îngrășăminte chimice decît în 1959.

În vederea utilizării cît mai raționale a tehnicii noi introduse în agricultură și a aplicării măsurilor agrotehnice moderne, a fost pregătit

[11] Gheorghe Gheorghiu-Dej, *A XX-a aniversare a eliberării Romîniei de sub jugul fascist, Expunere la sesiunea solemnă a Marii Adunări Naționale — 22 august 1964*, București, Edit. politică, p. 20.

[12] *Anuarul statistic al R.P.R. 1964*, p. 120 și 121.

www.dacoromanica.ro

și trimis la sate în anii făuririi socialismului un mare număr de specialiști. Încă în 1962, față de 1938, numărul inginerilor agronomi și horticoli a sporit de la 1 200 la 10 400, al inginerilor zootehniști și medicilor veterinari de la 697 la 4 700, iar al specialiștilor cu studii medii de la 3 162 în 1951 la 21 100 în 1962.

Crearea și dezvoltarea bazei tehnice-materiale a agriculturii — condiție hotărîtoare pentru dezvoltarea ei intensivă și multilaterală — și înzestrarea satelor cu un număr apreciabil de specialiști cu pregătire superioară și medie au fost însoțite de opera de colectivizare a agriculturii, încheiată în primăvara anului 1962. Încheierea colectivizării agriculturii reprezintă un eveniment de însemnătate decisivă în desăvîrșirea construcției socialiste, economia noastră națională căpătînd un caracter socialist unitar, iar alianța dintre clasa muncitoare și țărănime ridicîndu-se pe o treaptă superioară.

Procesul de maturizare și perfecționare continuă a relațiilor de producție socialiste avea să dea, la rîndul său, un nou imbold dezvoltării producției agricole. Față de media anilor 1934—1938, producția de cereale a Romîniei a fost superioară în anii 1951—1955 cu 216 600 de tone, în perioada 1956—1960 cu aproape 1 170 000 de tone, iar în anii 1961—1962 cu 2 130 000 de tone. Deși în 1963 în multe regiuni ale țării condițiile climaterice au fost defavorabile, totuși anul trecut țara noastră a obținut o producție de cereale de circa 10,4 milioane de tone, ceea ce înseamnă cu 700 000 de tone mai mult decît în 1962. Succese însemnate s-au obținut și în producția animală. La începutul anului 1964, numărul bovinelor se ridica la peste 4,6 milioane de capete față de 3,6 milioane de capete în 1938, numărul porcinelor la peste 4,6 milioane de capete față de peste 2,6 milioane, numărul păsărilor la 38,3 milioane de capete față de 27,3 milioane de capete ș.a.m.d. Și acestea în condițiile în care s-au obținut realizări dintre cele mai importante în îmbunătățirea raselor de animale și păsări.

Rezultat al politicii științifice de industrializare socialistă a țării și de transformare socialistă a agriculturii, producția agricolă sporită a contribuit, la rîndul ei, din plin, la aprovizionarea industriei cu materiile prime necesare, la aprovizionarea populației cu produse agroalimentare și a dat totodată un însemnat disponibil pentru export.

Succesele înregistrate de agricultura noastră socialistă și-au găsit o îndreptățită recunoaștere și peste granițe. „Romînia — scria dr. B. R. Sen, directorul general al Organizației pentru alimentație și agricultură a O.N.U. — situează agricultura la un nivel înalt și trebuie să mărturisesc că sînt profund impresionat de eficiența măsurilor întreprinse în domeniul dezvoltării acestei ramuri. Agricultura Romîniei se află pe baze sănătoase și face progrese foarte serioase, avînd obiective clar precizate în toate sectoarele ei de producție".

Intensificarea și dezvoltarea multilaterală a producției agricole în R.P.R. se înfăptuiește pe baza unui sistem coordonat de măsuri, elaborat în mod științific, și care a fost aprobat de Congresul al III-lea al P.M.R. „Înzestrarea agriculturii cu mijloace tehnice-materiale moderne — arăta tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej la Congresul al III-lea al partidului —,

www.dacoromanica.ro

generalizarea metodelor tehnice avansate, introducerea în practica agricolă a cuceririlor științei în continuă dezvoltare, numărul mare de specialiști cu pregătire superioară care vor lucra în agricultură, ridicarea nivelului tehnic și cultural al țărănimii vor apropia condițiile de muncă din agricultură de cele existente în industrie" [13].

Creșterea venitului național și a nivelului de trai. Dezvoltarea impetuoasă a economiei Romîniei socialiste a determinat o creștere sistematică a venitului național: față de 1938, în 1963 el era egal cu 336%. Expresie a politicii de industrializare socialistă, cel mai rapid a crescut venitul național produs de industrie și construcții. Comparativ cu 1938, venitul național creat de industrie în 1963 reprezenta 885%, iar cel din construcții era de 12 ori mai mare. Creșterea venitului național al Romîniei apare în toată amploarea dacă ținem seama că între 1929 și 1938 venitul național al Romîniei burghezo-moșierești a crescut cu numai 9,6%, adică cu aproximativ 1% anual, pe cînd în ultimii 13 ani venitul național al Romîniei socialiste a crescut în medie cu 10% anual.

Ritmul înalt de creștere a venitului național din țara noastră este în același timp un indiciu al procesului de egalizare a nivelurilor de dezvoltare economică ce se desfășoară în sînul comunității țărilor socialiste. Într-adevăr, dacă se face o comparație cu Polonia și Cehoslovacia, se constată că, luînd drept bază anul 1950 (prețuri comparabile), în 1961 venitul național în Polonia reprezenta 227%, în Cehoslovacia 221%, iar în Romînia 295%.

În perioada 1956—1960, circa 20% din venitul național a fost afectat fondului de acumulare. În anii șesenalului, ponderea fondului de acumulare nu numai că n-a scăzut, dar a și crescut într-o anumită măsură.

În aceste condiții, pe de o parte a fost antrenat an de an un număr tot mai mare de oameni în economie, iar pe de altă parte, în baza procesului industrializării, colectivizării agriculturii și al revoluției culturale, s-a schimbat însăși structura populației ocupate pe ramuri ale economiei naționale. Astfel, dacă în 1950 numărul mediu scriptic al salariaților în economia națională a fost de 2,1 milioane, în 1963 el era de peste 3,9 milioane. În acest cadru, o creștere foarte însemnată a înregistrat numărul muncitorilor, și anume de la 1,2 milioane în 1950 la peste 2,8 milioane în 1963. Și aceasta în condițiile introducerii sistematice a progresului tehnic în producție și ale creșterii continue a productivității muncii. Șomajul, acest însoțitor inevitabil al capitalismului, a rămas doar o amintire tristă din domeniul trecutului. În ceea ce privește structura populației ocupate pe ramuri ale economiei naționale, este de remarcat că în 1962 în industrie și construcții lucra 20% din populația ocupată, față de numai 8,5% în 1930, iar în agricultură lucra în 1962 64,5% din populația ocupată față de 76,7%. De asemenea s-a schimbat substanțial ponderea populației urbane, urcînd de la 21,4% în 1930 la 33,1% în 1963 din ansamblul populației. În 1963 Romînia avea deja 13 orașe cu peste 100 000 locuitori.

[13] Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări. 1959—1961*, p. 163.

www.dacoromanica.ro

Succesele obținute în dezvoltarea economică a țării, în creșterea permanentă a venitului național au făurit o temelie trainică pentru ridicarea sistematică a nivelului de trai material și cultural al întregii populații. Măsurile luate pe linia sporirii salariului mediu, a reducerii impozitului pe salarii, a reducerii prețurilor la numeroase bunuri de larg consum au făcut ca, pe totalul salariaților, salariul real să crească în perioada 1950—1963 de peste două ori. An de an au crescut și veniturile țărănimii. Hotărîrea din iunie 1964 a C.C. al P.M.R. și a Consiliului de Miniștri cu privire la majorarea salariilor la toate categoriile de salariați, reducerea unor cote ale impozitului pe salarii și creșterea plafonului de salarii în funcție de care se acordă alocația de stat pentru copii reprezintă o nouă expresie a politicii partidului și guvernului nostru de ridicare continuă a nivelului de trai al populației.

Sporirea veniturilor reale ale populației s-a concretizat, înainte de toate, în sporirea volumului de mărfuri desfăcute prin comerțul socialist cu amănuntul, volum care în 1963 a fost de peste 4 ori mai mare decît în 1950. Este de remarcat că în ultimii ani s-a produs o creștere substanțială la desfacerea de mobilă, aparate de radio, televizoare, frigidere, mașini de spălat, mașini de cusut, biciclete ș.a.m.d.

Succese foarte importante au fost obținute și într-un alt domeniu al ridicării nivelului de trai, și anume în construcțiile de locuințe. Numai în ultimii 4 ani au fost construite din fondurile statului în orașele și centrele muncitorești circa 162 000 de apartamente, la care se adaugă alte peste 348 000 de locuințe construite la sate, ca urmare a posibilităților sporite de care dispune țărănimea colectivistă [14]. Reconstrucția socialistă a orașelor a cuprins toată țara. Făcută pe baze moderne, ea duce în mod planificat nu numai la rezolvarea problemei locuințelor, această grea moștenire de la regimul burghezo-moșieresc, dar și la ușurarea și înfrumusețarea vieții oamenilor prin numeroasele și modernele magazine, cinematografe, teatre, școli, grădini publice ș.a.m.d., construite și repartizate rațional pentru a servi cît mai bine populației. Acțiunea de reconstrucție, de electrificare și înfrumusețare a satelor aduce, la rîndul ei, o contribuție însemnată la ridicarea nivelului de trai al țărănimii.

Ca și în celelalte țări socialiste însă, și în Romînia nivelul de trai al populației este determinat nu numai de veniturile ei bănești, ci și de mijloacele însemnate puse în mod gratuit sau cu plată redusă la dispoziția ei pentru necesități social-culturale. În anii 1950—1963, cheltuielile statului pentru învățămînt, cultură, ocrotirea sănătății, asigurări sociale de stat, alocații pentru copii etc. au crescut de 5,4 ori. În anul 1963, aceste cheltuieli au reprezentat 24% din totalul cheltuielilor bugetare, revenind la 1 005 lei de fiecare locuitor.

Baza materială a învățămîntului de toate gradele a cunoscut o lărgire sistematică. Din anul școlar 1961—1962 s-a înfăptuit generalizarea învățămîntului de 7 ani și s-a trecut la învățămîntul general obligatoriu de 8 ani. Din toamna anului 1960 a fost introdusă gratuitatea completă

[14] În ultimii 13 ani, la sate au fost ridicate în total, din fondurile țărănimii, 900 000 de case.

www.dacoromanica.ro

a manualelor pentru toți elevii din clasele I—VIII. Din anul școlar 1961—1962, învățămîntul de toate gradele a devenit gratuit. În anul școlar 1963—1964, numărul elevilor din școlile de cultură generală a fost de aproape două ori mai mare decît în 1938, iar numărul studenților a sporit de la 26 489, cît era în anul universitar 1938—1939, la 112 611 în anul universitar 1963—1964 [15]. În anul universitar 1962—1963 Romînia avea 53 de studenți la 10 000 de locuitori, în timp ce în R.F. Germană în 1959—1960 erau 34 de studenți la 10 000 de locuitori, iar în Italia 36. În Romînia socialistă 60% din studenți sînt bursieri.

Pentru mersul impetuos al revoluției culturale în țara noastră este de asemenea caracteristic faptul că tirajul anual al ziarelor a sporit de la 564,6 milioane de exemplare în 1950 la peste 1 044 milioane de exemplare în 1963, tiraj în cadrul căruia ziarele în limbile minorităților naționale a sporit de la 67,3 milioane de exemplare în 1950 la 102,3 milioane de exemplare în 1963. La rîndul său, numărul cinematografelor a sporit de la 338 în 1938 la 5 391 în 1963, iar al teatrelor în aceiași ani de la 16 la 42. Numărul abonaților la radio a sporit de la 252 000 în 1938 la 2 549 000 în 1963.

Totodată, partidul și guvernul au acordat o atenție deosebită ocrotirii sănătății oamenilor muncii.

În lupta pentru ocrotirea sănătății poporului, atenția s-a îndreptat în primul rînd asupra îmbunătățirii alimentației, îmbrăcămintei, condițiilor de locuit și condițiilor de muncă ale populației. Paralel cu aceasta, a fost lărgită an de an rețeaua sanitară, a fost creată o puternică industrie producătoare de medicamente, a fost sporit masiv numărul de medici și personal medical ajutător. În 1963 revenea un medic la 699 de locuitori, față de un medic la 1 895 de locuitori în anul 1938. Spre deosebire de capitalism, unde asistența medicală este o chestiune privată și unde ea trebuie plătită de oamenii muncii foarte scump, în Romînia socialistă asistența medicală și tratamentele sînt acordate oamenilor muncii în general gratuit.

Ca urmare a schimbărilor produse în întregul sistem de muncă și de trai al oamenilor muncii, în R.P.R. durata medie a vieții a urcat de la 42 de ani în 1932 la circa 68 de ani în 1963.

Creșterea prestigiului economic internațional al Romîniei. Marile realizări obținute de țara noastră pe toate tărîmurile constituie o contribuție adusă de poporul nostru la întărirea și dezvoltarea sistemului socialist mondial. În același timp, succesele istorice ale Romîniei sub conducerea Partidului Muncitoresc Romîn au determinat o creștere continuă a prestigiului internațional de care, pe bună dreptate, se bucură țara noastră. Acest lucru este demonstrat limpede de faptul că succesele românești și-au găsit recunoașterea atît în țările socialiste cît și în cele capitaliste ca și într-o serie de documente ale organizațiilor internaționale.

Analizînd ritmul impetuos al dezvoltării țării noastre, economiștii din sînul Diviziei de studii a Comisiei economice O.N.U. pentru Europa s-au simțit obligați să remarce faptul că „Romînia se situează în rîndul

[15] *Anuarul statistic al R.P.R. 1964*, p. 490.

www.dacoromanica.ro

economiilor celor mai dinamice din Europa" [16]. La rîndul ei, publicația belgiană „Informations du Commerce Exterieur", într-un articol al directorului ei, precizează : „Puține țări au cunoscut, în mai puțin de douăzeci de ani, o metamorfoză atît de radicală ca aceea a Romîniei. Făcînd dovada unui dinamism excepțional într-un efort curajos, această țară a devenit un veritabil stat industrial, în timp ce înainte de război ea era consacrată aproape exclusiv culturii solului, creșterii animalelor, silviculturii și producției de petrol". O altă publicație, ziarul „Times", scria în 1963 : „Romînia a fost transformată dintr-o țară cu o industrie slab dezvoltată și o agricultură rămasă în urmă într-un dezvoltat stat industrial-agrar. A fost creată și dezvoltată rapid o bază modernă energetică, metalurgică, chimică, electrică, de prelucrare a petrolului, a textilelor, de fabricare a tractoarelor și automobilelor și s-au dezvoltat cu succes agricultura și știința" [17].

Mult interes a stîrnit în diferitele țări însuși procesul transformării socialiste a agriculturii din Romînia. Revista franceză „Economie et Politique" scria, de pildă, anul trecut : „Esențială pentru evoluția economică și socială a Romîniei, încheierea transformării socialiste a agriculturii depășește prin semnificația ei frontierele acestei țări... Prin condițiile în care a fost realizată, ea îmbogățește foarte pozitiv mișcarea socialistă mondială. De aceea ea merită să fie studiată și analizată" [18].

De multă stimă se bucură peste granițe, nu numai în țările socialiste, dar și în cele capitaliste, schimbările determinate de industrializare în structura comerțului nostru exterior și posibilitățile mereu crescînde ale Romîniei de a mări volumul relațiilor sale comerciale externe.

Într-adevăr, în perioada 1948—1963, numărul țărilor cu care Romînia întreține relații comerciale a crescut de la 29 la peste 80, iar volumul comerțului exterior s-a mărit de circa 7 ori. Față de 1959, comerțul exterior atinge anul acesta un volum de peste două ori mai mare.

Aproximativ două treimi din totalul schimburilor noastre comerciale sînt efectuate cu țările socialiste și, înainte de toate, cu Uniunea Sovietică, Romînia aducîndu-și și pe această cale contribuția sa la întărirea continuă a comunității statelor socialiste. În același timp, expresie a politicii leniniste de coexistență pașnică între țări cu sisteme sociale diferite, relațiile comerciale ale Romîniei, ca, de altfel, și ale celorlalte țări socialiste, cu statele capitaliste — relații care, spre deosebire de trecut, sînt acum așezate pe baza respectului și avantajului reciproc — au cunoscut o extindere sistematică. Așa, de pildă, au cunoscut o creștere vie schimburile cu Anglia, Austria, Franța, R.F. Germană, Danemarca, Italia, Norvegia, Suedia, Belgia, Elveția, Grecia, Japonia și alte țări. O deosebită atenție acordă țara noastră relațiilor sale comerciale cu țările în curs de dezvoltare. Actualmente, aceste relații se desfășoară cu peste 50 de astfel de țări, cum sînt : India, Indonezia, Birmania, Ceylon, Ghana, R.A.U., Siria,

[16] Nations Unies, „Bulletin économique pour l'Europe", vol. 13, nr. 2, p. 69.
[17] „Times" din 9 octombrie 1963.
[18] „Economie et Politique", iunie—iulie 1963.

www.dacoromanica.ro

Iordania, Liban, Argentina, Brazilia, Camerun etc., volumul respectivelor schimburi crescînd în ritm rapid.

La cunoașterea reciprocă și dezvoltarea schimburilor comerciale cu toate țările, o contribuție pozitivă a adus-o participarea Romîniei socialiste în anii 1950—1963 la peste 190 de tîrguri și expoziții economice internaționale din 60 de orașe aflate în 38 de țări din Europa, Asia, Africa și America.

O dată cu dezvoltarea comerțului exterior, a avut loc și o îmbunătățire continuă a structurii importului și exportului Romîniei, expresie a prefacerilor adînci care s-au produs în economia ei. Sub regimul burghezo-moșieresc, exportul Romîniei era format în esență din produse agricole, petrol și lemn. Astăzi, caracteristica exportului Romîniei socialiste o constituie ponderea însemnată și crescîndă a produselor industriale. În anii 1961—1962, mașinile și utilajele au reprezentat peste 1 6 din volumul total al exportului. Ramura constructoare de utilaj petrolier trimite la export 30—60% din producția sa; industria producătoare de vagoane de cale ferată exportă între 25 și 40% din producția ei; uzina de tractoare trimite la export 25—30% din tractoarele produse ș.a.m.d. Romînia livrează mașini agricole și unelte pentru industria metalurgică (strunguri, șepinguri, freze, raboteze etc.) în 40 de țări, rulmenți în 30 de țări, produse ale industriei ușoare în 45 de țări. În prezent, Romînia exportă instalații complete pentru rafinării de petrol, pentru fabrici de ciment, utilaj petrolier de explorare și exploatare, mașini și mijloace de transport rutiere, feroviare și maritime, aparate de măsură și control, produse ale industriei electrotehnice, produse chimice și petrochimice, produse de un înalt grad de prelucrare ale industriei lemnului etc. etc.

Nu este de mirare deci că o astfel de publicație cunoscută din S.U.A. cum este „Christian Science Monitor" avea să scrie că „Romînii sînt prezenți pe piață cu toate produsele industriale din aproape toate ramurile, adică din toate sectoarele de oțel și fier, produse chimice, extracție și rafinare a petrolului, fibre sintetice și cauciuc, produse electronice, produse alimentare, de fapt — orice".

Structura importului a cunoscut și ea însemnate schimbări, datorită sporirii ponderii mașinilor, instalațiilor industriale, utilajelor de cel mai înalt nivel tehnic, ca și a unor materii prime industriale necesare dezvoltării rapide a bazei tehnice-materiale a socialismului.

Credincioasă politicii sale marxist-leniniste, Romînia a desfășurat și desfășoară o susținută și consecventă politică de pace și colaborare rodnică între popoare, de promovare a ideii dezarmării generale și totale, de sprijinire a progresului. Pe această linie, o astfel de inițiativă internațională a Romîniei cum este aceea luată încă din 1957 pentru crearea unei zone denuclearizate în Balcani sau inițiativele ei în cadrul O.N.U. pentru sprijinirea țărilor slab dezvoltate care au resurse petrolifere spre a-și crea o industrie petrolieră proprie, pentru educarea tineretului în spiritul păcii ș.a.m.d., ca și lupta R.P.R. pentru înlăturarea colonialismului și neocolonialismului și-au găsit o înaltă apreciere internațională.

Creșterea continuă a prestigiului Republicii Populare Romîne și a politicii ei de promovare a păcii și colaborării între popoare și-au găsit o expresie vie în alegerea Romîniei în diferite organisme internaționale.

www.dacoromanica.ro

Astfel, la cea de-a XVI-a sesiune a Adunării Generale a O.N.U., Republica Populară Romînă a fost aleasă ca membră a comitetului celor 18 state pentru dezarmare. În această calitate, ţara noastră desfăşoară o activitate susţinută în scopul realizării sarcinilor mari pentru care a fost creat acest organism internaţional. Pe aceeaşi linie, guvernul romîn a salutat tratatul dintre U.R.S.S., S.U.A. şi Marea Britanie, încheiat la 5 august 1963 la Moscova, primul acord internaţional în domeniul armelor nucleare cu privire la interzicerea experienţelor cu arma nucleară în atmosferă, în spaţiul cosmic şi sub apă, şi, la 8 august 1963, l-a şi semnat, aducîndu-şi şi pe această cale o contribuţie la destinderea internaţională şi la înţelegerea între popoare.

De o înaltă apreciere internaţională s-a bucurat şi susţinerea de către Romînia a convocării conferinţei O.N.U. pentru comerţ şi dezvoltare de la Geneva, cea mai cuprinzătoare întrunire a popoarelor consacrată problemelor economice şi comerciale contemporane. Propunerile făcute de guvernul R.P. Romîne în sprijinul dezvoltării comerţului şi colaborării internaţionale au întrunit aprobarea largă a participanţilor la lucrările acestei mari conferinţe.

Rezultatele obţinute pînă în prezent în opera de construire şi desăvîrşire a construcţiei socialismului dau siguranţa îndeplinirii cu succes şi chiar a depăşirii sarcinilor puse în faţa poporului nostru de către Congresul al III-lea al Partidului Muncitoresc Romîn. Aşa cum arăta tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej în raportul Comitetului Central al Partidului la Congresul al III-lea, „*înfăptuind acest program, patria noastră va deveni în următorii 10—15 ani o ţară industrială dezvoltată, cu o agricultură multilaterală şi de înaltă productivitate; bogăţiile ei, puse în valoare de oamenii muncii, vor permite trecerea treptată de la principiul repartiţiei după muncă la repartiţia după nevoi, asigurînd întregului popor condiţii de viaţă demne de epoca socialismului victorios şi a construcţiei comunismului*” [19].

[19] Gh.-Gheorghiu-Dej. *Articole şi cuvîntări. 1959—1961*, p. 165.

www.dacoromanica.ro

SESIUNI ALE ACADEMIEI R.P.R. CONSACRATE CELEI DE-A XX-A ANIVERSĂRI A ELIBERĂRII PATRIEI DE SUB JUGUL FASCIST

„MARXISM-LENINISMUL ȘI GÎNDIREA ȘTIINȚIFICĂ ROMÎNEASCĂ"

De peste un secol marxism-leninismul exercită o influență hotărîtoare asupra destinelor omenirii. În această perioadă istorică, atît de frămîntată de evenimentele vremii, au apărut și au dispărut nenumărate teorii sociale și sisteme filozofice. Numai marxism-leninismul și baza sa teoretică — materialismul dialectic și materialismul istoric — au rezistat examenului vremii și practicii social-istorice.

Forța invincibilă a marxism-leninismului constă în caracterul lui științific, în justețea adevărurilor pe care le exprimă despre natură și societate, în legătura sa indisolubilă cu viața, în îmbogățirea sa neîntreruptă pe baza analizei multilaterale a realității.

Călăuzit de ideologia marxist-leninistă, Partidul Muncitoresc Romîn a condus cu fermitate poporul romîn la victoria revoluției și construcției socialiste în patria noastră. Transformările profunde survenite în baza economică și suprastructura societății noastre — ofensiva neîntreruptă a socialismului, realizarea consecventă a industrializării, transformarea socialistă a agriculturii, înfăptuirea revoluției culturale — demonstrează și prin exemplul țării noastre rolul uriaș, transformator pe care-l are ideologia marxist-leninistă în viața socială.

Un rol important îl are ideologia marxist-leninistă și baza sa teoretică — materialismul dialectic și materialismul istoric — în stimularea și dezvoltarea gîndirii științifice. Studierea învățăturii marxist-leniniste, a filozofiei materialiste fructifică gîndirea științifică, oricare ar fi domeniul de care se ocupă, dă răspuns la marile probleme pe care le pune dezvoltarea științei contemporane și la care nu poate să răspundă nici una dintre teoriile filozofice idealiste vechi sau noi.

De aceea partidul nostru a desfășurat o largă și bogată activitate în rîndul oamenilor de știință și cultură, obținînd rezultate valoroase în înarmarea lor teoretică și metodologică cu filozofia marxist-leninistă. Ca rezultat al muncii neobosite desfășurate de către partid, oamenii de știință și cultură au căpătat pentru prima oară fundamentul teoretic necesar pentru investigarea cu adevărat științifică a fenomenelor din natură și societate. Mulți dintre cei mai de seamă reprezentanți ai intelectualității noastre au devenit ei înșiși propagandiști ai ideilor marxism-leninismului, participă activ la lupta dusă împotriva idealismului, împotriva concepțiilor retrograde, reacționare în știință, literatură și artă.

„STUDII", tomul 17, nr. 4, p. 907–927, 1964.

www.dacoromanica.ro

Oamenii de știință și cultură din țara noastră s-au convins din propria lor experiență de muncă de creație științifică de marea eficacitate a teoriei marxist-leniniste în orientarea cercetării, în aprofundarea și interpretarea fenomenelor.

Integrată și subordonată măreței opere de transformare a societății, în cei 20 de ani de la eliberarea patriei știința și cultura românească a înregistrat o dezvoltare impetuoasă și multilaterală necunoscută în trecut. Sub îndrumarea partidului, activitatea creatoare a oamenilor de știință și cultură a fost orientată spre rezolvarea problemelor mari puse de industrializarea socialistă a țării, de transformarea socialistă a agriculturii, de ridicarea nivelului de trai material al oamenilor muncii, de înfăptuirea revoluției culturale.

Dezvoltînd cele mai bune tradiții, oamenii de știință și cultură au contribuit cu succes la îmbogățirea patrimoniului științific și cultural al patriei, au ridicat prestigiul științei și culturii românești peste hotare.

Succesele remarcabile obținute în dezvoltarea științei și culturii din țara noastră, contribuția însemnată adusă de cercetarea științifică în opera de făurire a noii societăți, prestigiul crescînd de care se bucură știința românească nu numai în țară, dar și peste hotare sînt rezultatele firești ale condițiilor materiale și spirituale favorabile create de regimul democrat-popular activității creatoare a oamenilor de știință și cultură, ale îndrumării înțelepte de către Partidul Muncitoresc Român a acestui sector de activitate. Ele demonstrează în același timp rolul transformator pe care-l are ideologia marxist-leninistă în viața societății, rolul crescînd al marxism-leninismului în gîndirea științifică din țara noastră.

O ilustrare vie a acestui fapt o constituie și sesiunea științifică a Academiei R.P.R. închinată celei de-a XX-a aniversări a eliberării patriei noastre „Marxism-leninismul și gîndirea științifică românească". Participarea largă a oamenilor de știință și cultură la lucrările sesiunii, numărul mare și diversitatea tematică a comunicărilor prezentate de către cunoscuți oameni de știință și cultură — fizicieni, chimiști, biologi, istorici, economiști, filozofi, juriști, lingviști, esteticieni etc. —, conținutul de idei al comunicărilor prezentate, toate acestea au pus în evidență fertilitatea cercetării bazate pe concepția materialist-dialectică, rolul crescînd al ideologiei marxist-leniniste în gîndirea științifică din țara noastră, faptul incontestabil că filozofia marxist-leninistă a devenit în același timp o călăuză și un instrument de lucru în activitatea de cercetare a oamenilor noștri de știință și cultură.

Semnificative în această privință au fost nu numai comunicările axate pe analiza fenomenelor sociale, dar și cele care au abordat problemele științelor naturii.

În comunicarea sa (*Interpretarea materialist-dialectică a fenomenelor în științele fizice*), acad. Remus Rădulet, urmărind liniile mari ale principalelor probleme filozofice ridicate de noile teorii ale secolului nostru (teoria relativității, mecanica cuantică, fizica microobiectelor elementare, teoria cuantică a cîmpului), precum și aportul fizicienilor români la dezvoltarea fizicii moderne, a subliniat însemnătatea pe care au avut-o pentru succesele științei românești însușirea concepției materialist-dialectice, condițiile noi create de regimul democrat-popular cercetării fizice din țara noastră. Comunicarea a relevat contribuția cercetătorilor noștri la opera de industrializare socialistă a țării, prezența fizicienilor români peste hotare în dezbaterea și rezolvarea problemelor complexe ale fizicii moderne.

Însușirea organică a filozofiei marxist-leniniste se reflectă și în analiza tot mai profundă la care chimiștii români supun principiile fundamentale, ceea ce permite să depășească rapid stadiul empirismului în cercetare, dominant în trecut, să atace cu succes probleme fundamentale la nivelul cel mai înalt al științei mondiale, să introducă cele mai noi metode teoretice și experimentale, să-și asimileze elementele necesare din științele vecine și să dea în genere cercetării chimice românești o orientare în deplină concordanță cu interesele dezvoltării acestei științe și cu cele ale dezvoltării economiei noastre naționale.

www.dacoromanica.ro

Abordînd de pe pozițiile materialismului dialectic noile fenomene din domeniul științelor chimice, acad. Cristofor I. Simionescu, în comunicarea sa (*Interpretarea materialist-dialectică a fenomenelor din domeniul științelor chimice*) sublinia, printre altele, că nu există, poate, nici un alt fapt care să dovedească măsura înaltă în care chimiștii romîni și-au asimilat organic și profund materialismul dialectic decît poziția pe care ei au luat-o în legătură cu teoria rezonanței, teorie ce fusese supusă unor atacuri nejuste de pe poziții aparent marxiste. Totodată, înfățișînd realizările obținute de către chimiștii romîni, precum și funcția socială pe care o au cercetările chimice, vorbitorul a spus: „Creînd aceste valori, chimiștii trăiesc marea satisfacție de a le vedea încorporate în ființa unor noi unități industriale, de a le simți transformate în pîrghii de ridicare continuă a bunăstării poporului nostru. Progresul realizat de industria chimică în cei 20 de ani de la eliberarea patriei noastre și care plasează țara noastră printre cei mai însemnați producători europeni de produse chimice dovedește justețea politicii P.M.R. de industrializare socialistă a țării... Chimiștii din Republica Populară Romînă au mîndria de a fi una din forțele care contribuie la realizarea acestei politici înțelepte".

O influență binefăcătoare exercită filozofia marxist-leninistă asupra dezvoltării științelor biologice din țara noastră. Așa cum sublinia acad. Șt.-M. Milcu în comunicarea sa *Interpretarea materialist-dialectică în biologie*, folosind metodele materialist-dialectice, biologii sînt mai bine înarmați pentru a-și organiza cercetările și mai bine formați pentru a gîndi corect. Se asigură condițiile necesare unei investigații și înțelegeri a fenomenelor capabile să reflecte realitatea obiectivă, asigurîndu-se în acest fel trecerea lor în practica experimentală, capabilă la rîndul ei să genereze noi cîmpuri de investigare în procesul nelimitat al cercetării naturii. Ea permite în același timp aplicarea rezultatelor în producție, asigurînd în acest fel dezvoltarea continuă a economiei.

Întreaga dezvoltare a științei din țara noastră are loc în condițiile revoluției tehnico-științifice contemporane. Așa cum arată prof. Valter Roman în comunicarea sa *Aspecte ale desfășurării revoluției științifice-tehnice contemporane pe plan mondial și în R.P.R.*, față de revoluțiile științifice din trecut, care aveau loc numai în anumite ramuri, în anumite domenii, revoluția științifică-tehnică contemporană cuprinde tot frontul științelor naturii. La rîndul ei revoluția tehnică-științifică are o legătură precisă cu revoluția socială. De aceea revoluția științifică-tehnică contemporană este un motor deosebit de puternic nu numai al dezvoltării tehnicii de producție, al producției, ci și al înaintării omenirii, în ritmuri tot mai accelerate, spre noi victorii ale socialismului pe tot globul pămîntesc.

În aceste condiții, Partidul Muncitoresc Romîn duce o politică consecventă de folosire a marilor realizări științifice-tehnice în economie și în viața de toate zilele, de stimulare multilaterală a propriei noastre contribuții la dezvoltarea științei și tehnicii. Urmînd această linie politică, oamenii de știință își vor spori eforturile în vederea realizării programului partidului nostru de desăvîrșire a construcției socialiste și de pregătire a premiselor trecerii poporului nostru la construirea comunismului, de ridicare a patriei socialiste în rîndul celor mai înaintate țări din lume.

Un loc central în cadrul sesiunii l-au prezentat comunicările axate pe diferite domenii ale științelor sociale: economie politică, istorie, filozofie, drept, estetică, lingvistică, etică etc., științe care, după cum se știe, în țara noastră au crescut și s-au dezvoltat pe măsura făuririi și consolidării noii orînduiri sociale, socialiste. Mai mult decît în oricare alt domeniu de cercetare științifică, pentru științele sociale, care au un caracter direct ideologic, orientarea marxist-leninistă este hotărîtoare. Dezvoltarea științelor sociale în anii puterii populare arată că însușirea concepției marxist-leniniste a avut o însemnătate profund revoluționară, permițînd înlăturarea balastului idealist, determinînd înnoirea și punerea acestor discipline pe baze cu adevărat științifice.

www.dacoromanica.ro

Ca rezultat al acestor schimbări înnoitoare, științele economice au cunoscut în acești ani o mare dezvoltare. Cercetările întreprinse în acest domeniu, întemeiate pe teoria economică marxist-leninistă, au analizat acțiunea legilor obiective ale vieții economice în societatea noastră, problemele dezvoltării relațiilor de producție socialiste în strînsă legătură cu noile forțe de producție. Eforturile economiștilor romîni au fost concretizate în ultimul timp în cele două lucrări de mare valoare științifică apărute în cinstea celei de-a XX-a aniversări a eliberării: *Dezvoltarea economică a Romîniei. 1944—1964* și *Industria Romîniei. 1944—1964.*

Economia politică, ca parte constitutivă a teoriei marxist-leniniste, ajută la analiza profundă a fenomenelor social-economice, la fundamentarea științifică a politicii de construire a societății socialiste. Ocupîndu-se de bazele științifice ale politicii partidului nostru, prof. Roman Moldovan în comunicarea sa *Bazele științifice ale construirii economiei socialiste în R.P.R.* a subliniat că în elaborarea politicii sale de construire a societății noi socialiste, la fel ca în întreaga sa activitate, Partidul Muncitoresc Romîn a urmat și urmează cu consecvență învățătura marxist-leninistă privind legătura dialectică dintre teorie și practică. Experiența construcției socialiste în R.P. Romînă demonstrează că marea forță creatoare și transformatoare a învățăturii marxist-leniniste constă în faptul că ea este strîns legată de viață, se îmbogățește neîntrerupt pe baza analizei profunde a realității. Bazele științifice ale construirii economiei socialiste în țara noastră, a arătat prof. Roman Moldovan, constau în faptul că politica P.M.R. este elaborată întotdeauna în lumina călăuzitoare a tezelor fundamentale ale teoriei marxist-leniniste, pornind de la studierea multilaterală, adecvată a realităților, și reprezintă o oglindire corespunzătoare a cerințelor obiective ale dezvoltării sociale, o expresie științifică a necesității istorice. Comunicarea înfățișează bazele științifice ale politicii partidului nostru de construire a socialismului în direcțiile ei principale: industrializarea socialistă a țării pe baza dezvoltării cu precădere a industriei grele, desfășurarea procesului de transformare socialistă a agriculturii și înfăptuirea revoluției culturale, dezvăluind realizările de însemnătate istorică obținute de poporul romîn în anii revoluției și construcției socialiste. Realizările de însemnătate istorică obținute în acești 20 de ani, sublinia autorul, constituie o confirmare, verificată prin însăși practica vieții sociale, a bazelor științifice ale construirii economiei socialiste, a caracterului științific al politicii partidului nostru, politică bazată pe aplicarea creatoare a învățăturii marxist-leniniste, demonstrează caracterul ei viu, prezența partidului ca forță conducătoare în centrul istoriei celor 20 de ani pe care-i aniversăm.

Experiența construcției socialiste în țara noastră, ca de altfel în întregul sistem mondial socialist, confirmă teoria marxist-leninistă potrivit căreia făurirea noii societăți este opera istorică a poporului din țara respectivă, roadele activității sale creatoare, ale eforturilor și ale muncii sale. Socialismul fiind opera istorică a poporului fiecărei țări, progresul economic al țărilor socialiste se sprijină, în același timp, pe relațiile de colaborare statornicite între aceste țări, relații întemeiate pe principiile independenței și suveranității naționale, egalității în drepturi, avantajului reciproc, întrajutorării tovărășești. Despre însemnătatea relațiilor economice dintre țările socialiste, despre formele colaborării în stadiul actual de dezvoltare a sistemului mondial socialist s-a ocupat prof. E. Hutira, în comunicarea sa *Rolul și importanța relațiilor economice dintre țările socialiste.*

Schimbări înnoitoare s-au produs în anii puterii populare și în domeniul științelor juridice. După cum a arătat prof. univ. Takács Ludovic în comunicarea sa (*Dezvoltarea dreptului și științei juridice în Republica Populară Romînă*), lucrătorii Institutului de cercetări juridice în colaborare cu cadrele didactice din facultăți și cu alți practicieni au elaborat studii și monografii care aduc contribuții serioase la elucidarea unor probleme de bază ale teoriei generale a statului și dreptului, în domeniul dreptului de stat și administrativ.

www.dacoromanica.ro

Știința juridică din R.P.R. a adus în cei 20 de ani servicii de seamă activității practice de creare și aplicare a normelor juridice, a contribuit la construirea unei suprastructuri juridice corespunzătoare sarcinilor etapelor revoluției parcurse, a ajutat la dezvoltarea conștiinței juridice socialiste în rîndul maselor. Aceste succese, arăta pe bună dreptate prof. Takács Ludovic, se datoresc tocmai faptului că această activitate a fost îndrumată de partid de la început pe calea indicată de știința marxist-leninistă.

Noi perspective au fost deschise în anii puterii populare științei istorice din țara noastră. Bilanțul celor două decenii de activitate istoriografică, înfățișat de acad. A. Oțetea în comunicarea sa *Interpretarea marxistă a istoriei patriei noastre*, investigația erudită și editarea izvoarelor s-au îmbinat cu efortul de interpretare a tuturor aspectelor și etapelor istoriei Romîniei, dovedește și în acest domeniu fecunditatea concepției materialismului dialectic și materialismului istoric. Ca rezultat al acestui intens efort de cercetare, istoria patriei noastre a fost reînnoită în aspectele ei fundamentale, începînd cu apariția omului și pînă la epoca marilor transformări revoluționare din zilele noastre. Așezarea întregii munci de cercetare a istoriei patriei pe temelia trainică a materialismului istoric, dezvoltarea cercetărilor arheologice, lărgirea considerabilă a fondului de informare au permis istoricilor elucidarea unor probleme esențiale ca : periodizarea istoriei Romîniei în funcție de evoluția formațiunilor social-economice, încadrarea istoriei Romîniei în istoria generală, formarea poporului român, lupta poporului nostru pentru independență și pentru înfăptuirea și desăvîrșirea unității naționale, probleme ale istoriei contemporane, ale dezvoltării culturii etc. În felul acesta, răspunzînd sarcinilor trasate de partid, istoricii din țara noastră au elaborat opera de vaste proporții a istoriei patriei noastre, din care au apărut pînă în prezent volumele I, II, III și IV, fiind în curs de elaborare și definitivare celelalte volume. Au apărut, de asemenea, două volume din ampla monografie *Din istoria Transilvaniei*, precum și un număr important de documente privind răscoala din 1821, Unirea Principatelor, războiul de independență, cronicile medievale ale Romîniei și altele. Rezultatele obținute în cele două decenii de istoriografia marxistă îndreptățesc deplin speranțele istoricilor noștri de a elucida prin noi cercetări problemele insuficient studiate și de a încadra și mai organic istoria țării noastre în istoria universală.

O sarcină de seamă a revoluției culturale, a făuririi culturii socialiste în țara noastră o constituie valorificarea de pe pozițiile marxism-leninismului a tradițiilor progresiste ale gîndirii sociale și filozofice din Romînia, operă care n-a putut fi organizată și realizată decît în regimul de democrație populară, avînd drept călăuză ideologia marxist-leninistă și documentele partidului nostru.

După cum sublinia acad. C. I. Gulian în comunicarea sa *Valorificarea tradițiilor progresiste ale gîndirii sociale și filozofice din Romînia*, pentru valorificarea tradițiilor progresiste ale gîndirii sociale și filozofice din Romînia a fost necesară aplicarea principiilor metodologice marxist-leniniste în istoria filozofiei : studierea concepțiilor sociale și filozofice ca expresie a intereselor și năzuințelor diferitelor clase în luptă, explicarea apariției și dezvoltării ideilor social-filozofice, a problemelor și soluțiilor lor ca fiind determinate, în ultimă instanță, de modul de producție. În lumina metodologiei marxist-leniniste s-a acordat importanța cuvenită influențelor ideologice în dezvoltarea gîndirii sociale și filozofice din Romînia.

Filozofii din țara noastră s-au străduit, și în bună măsură au izbutit, să aplice în cercetarea gîndirii sociale și filozofice principiile marxism-leninismului privitoare la periodizarea istoriei filozofiei, să înfățișeze principalele momente ale luptei dintre ideile înaintate și cele retrograde ca reflectare a luptei de clasă pe plan ideologic, să pună în lumină puternicele tradiții progresiste din gîndirea social-politică, filozofică și științifică a patriei noastre. Cercetările au urmărit cu multă atenție pătrunderea și răspîndirea marxismului, care a determinat un salt calitativ în gîndirea social-politică și filozofică din țara noastră, dezvoltarea gîndirii marxiste

www.dacoromanica.ro

și a gîndirii progresiste antifasciste în perioada dintre cele două războaie mondiale, triumful ideologiei marxist-leniniste în perioada revoluției și construcției socialiste. Munca de cercetare științifică în acest domeniu a fost concretizată în lucrarea *Istoria gîndirii sociale și filozofice din Romînia*, a cărei apariție aduce o contribuție însemnată la educarea patriotică a maselor.

Eficiența metodologiei marxist-leniniste în cercetarea fenomenelor culturale a fost pe larg și documentat expusă în comunicarea acad. Iorgu Iordan (*Idei și realizări în lingvistica noastră după 23 August 1944*), a regretatului acad. Tudor Vianu (*Valorificarea tradițiilor progresiste în istoria literaturii romîne*), precum și a prof. Al. Dima, membru corespondent al Academiei R.P.R. (*Dezvoltarea teoriei literare în anii puterii populare*). Rezultatele cercetărilor efectuate în domeniul limbii, literaturii și artei au fost valorificate în monografii, tratate, dicționare etc. care abordează probleme esențiale ale lingvisticii generale, gramaticii, etimologiei, istoriei literaturii și artei etc. Au apărut *Dicționarul limbii romîne contemporane*, *Atlasul lingvistic romîn*, *Istoria literaturii romîne*, vol. I etc., lucrări de mare importanță științifică. Pe linia valorificării moștenirii literar-artistice au fost publicate ediții critice ale clasicilor literaturii și artei românești, lucrări monografice dedicate unor scriitori și artiști plastici din Romînia, lucrări de sinteză asupra unor curente sau perioade din istoria creației culte și folclorice românești și universale.

Eficiența ideologică marxist-leninistă a fost viu ilustrată și în comunicările consacrate criticii ideologiei burgheze contemporane și din trecutul țării noastre : *Opoziția dintre filozofia marxist-leninistă și filozofia burgheză contemporană* de acad. Mihail Ralea, *Gîndirea marxistă și critica economiei politice burgheze contemporane* de prof. I. Rachmuth, membru corespondent al Academiei R.P.R., *Ideea industrializării în gîndirea economică din Romînia* de C. Murgescu, membru corespondent al Academiei R.P.R., *Critica curentelor filozofice și sociologice din Romînia dinainte de 1944* de Al. Posescu, cercetător principal.

★

Comunicările prezentate, precum și întreaga activitate științifică desfășurată în decursul celor două decenii de la eliberare, demonstrează cu putere eficiența binefăcătoare a ideologiei marxist-leniniste asupra gîndirii științifice din țara noastră. Pe bună dreptate, sublinia acad. Ilie Murgulescu, președintele Academiei R.P. Romîne, în comunicarea sa (*Rolul științei în societatea socialistă*), că cunoașterea adîncă a lucrărilor clasicilor marxism-leninismului este necesară nu numai pentru a desăvîrși metodologia de cercetare în ramura proprie de specialitate, dar și pentru a înțelege semnificația rezultatelor științei și rolul acesteia, poziția omului de știință în societate, obligațiile sale ca savant și luptător pentru o lume mai bună, pentru triumful cauzei păcii și socialismului.

Însușirea pe mai departe a teoriei marxist-leniniste, a bazelor teoretice ale acesteia — materialismul dialectic și materialismul istoric — în strînsă legătură cu politica științifică a partidului nostru va ajuta și mai mult pe oamenii de știință din țara noastră pentru a îndeplini, așa cum a arătat acad. I. Murgulescu, „sarcina de onoare pe care partidul a încredințat-o oamenilor de știință din țara noastră de a contribui prin creația lor științifică la dezvoltarea economiei socialiste și la îmbogățirea tezaurului național al științei și culturii".

„ACTIVITATEA ȘTIINȚIFICĂ ÎN SLUJBA CONSTRUIRII SOCIALISMULUI"

Lucrările sesiunii, care a avut loc în ziua de 19 august a.c., au fost deschise de acad. Ilie Murgulescu, președintele Academiei R.P.R., care a prezentat raportul *Activitatea de cercetare științifică a Academiei R.P.R. în anii puterii populare*. După ce a înfățișat pe scurt marile

www.dacoromanica.ro

realizări obținute de poporul nostru sub conducerea P.M.R. în construirea socialismului, d sa a subliniat necesitatea organizării pe baze noi — în urmă cu 16 ani — a Academiei R.P.R., căreia i s-a încredințat sarcina de a rezolva la un înalt nivel problemele științifice ridicate de dezvoltarea economiei și culturii, de pe pozițiile ideologice ale clasei muncitoare.

Activitatea Academiei R.P.R. a fost puternic și cu înțelegere sprijinită de Partidul Muncitoresc Romîn, de regimul democrat-popular, fapt care se reflectă atît în înființarea celor peste 40 de institute și centre de cercetări ce funcționează în București, Iași, Cluj, Timișoara și Tîrgu-Mureș, cît și în creșterea rapidă a investițiilor anuale pentru nevoile științei, a fondurilor alocate pentru cercetare de la 375 000 000 de lei în perioada 1950—1952 la peste 800 000 000 de lei în perioada 1961—1963. În anii regimului democrat-popular s-au construit și dotat cu aparatură modernă numeroase unități de cercetare, ca Institutul de fizică atomică, Institutul de fizică-București, institutele de chimie din Iași și Cluj, institutele de endocrinologie și de inframicrobiologie din București etc. Munca de cercetare științifică a fost sprijinită de Biblioteca Academiei R.P.R., de o largă rețea de biblioteci de institut, care posedă în prezent peste 5,2 milioane de cărți și 500 000 de periodice.

Președintele Academiei R.P.R. a subliniat în continuare grija deosebită acordată creșterii și formării de noi cadre, bine pregătite profesional și ideologic, pentru toate domeniile de activitate. Astfel, în perioada 1950—1961 a crescut de 2,8 ori numărul cercetătorilor și al personalului care deservește activitatea științifică (în 1963 lucrau în Academie 1 657 de cercetători, față de 412 în 1949). Numeroase cadre tinere au avut contribuții științifice valoroase, la ultima sesiune fiind aleși membri ai Academiei R.P.R. tineri care, prin activitatea lor de cercetare, se bucură de apreciere unanimă, atît în țară, cît și în străinătate.

Dezvoltarea muncii științifice a dus la o creștere considerabilă a activității editoriale, între anii 1949—1963 Editura Academiei tipărind lucrări însumînd 3 338 de titluri, cu peste 60 000 de coli editoriale, într-un tiraj general de aproape 7 milioane de exemplare. Numeroase tratate și monografii editate de Academie, multe dintre ele distinse cu Premiul de stat, sînt prețuite în țară și străinătate.

Acad. Ilie Murgulescu a prezentat apoi succint principalele succese obținute în munca de cercetare în domeniile matematicii, astronomiei, fizicii, chimiei, științelor tehnice, geologiei, medicinii, biologiei, științelor agricole, precum și în dezvoltarea științelor sociale.

În cei 20 de ani care au trecut de la eliberarea țării, știința românească a obținut mari succese, care îmbogățesc patrimoniul științific și cultural al țării, contribuie la dezvoltarea științei universale și la întărirea prestigiului științific al patriei noastre. Succesele deosebite obținute de știință și cultură au fost posibile numai datorită orientării și conducerii Academiei de către P.M.R., condițiilor optime create de regimul democrat-popular activității științifice. De aceea, lucrătorii din Academia R.P.R., a spus în încheierea acad. Ilie Murgulescu, „își exprimă și de astă dată recunoștința față de Partidul Muncitoresc Romîn, pentru vastele posibilități materiale și morale asigurate dezvoltării științei și culturii românești, pentru grija permanentă și încrederea ce le este acordată. Acestei încrederi oamenii de știință îi vor răspunde printr-o muncă creatoare entuziastă, pusă în slujba progresului și a bunăstării celor ce muncesc".

În continuarea sesiunii au fost prezentate rapoartele: *Realizări și perspective în științele matematice*, de acad. Miron Nicolescu; *Cercetarea științifică în domeniul fizicii: Realizări și perspective*, de acad. Horia Hulubei; *Realizări în cercetarea științifică în domeniul chimiei*, de acad. C. D. Nenițescu; *Realizări și perspective în științele tehnice*, de acad. Elie Carafoli; *Activitatea științifică în domeniul biologiei și agriculturii*, de acad. Emil Pop; *Realizări științifice în domeniul geologiei și geografiei*, de acad. Al. Codarcea; *Contribuția științelor medicale la ocrotirea sănătății publice*, de acad. Șt. S. Nicolau.

www.dacoromanica.ro

Rapoartele prezentate la această sesiune, făcînd bilanțul muncii de cercetare științifică în cele două decenii care au trecut de la eliberare, au înfățișat totodată perspectivele muncii viitoare, sarcinile sporite ce revin tuturor ramurilor științei în marea operă de desăvîrșire a construcției socialismului.

SESIUNEA DE COMUNICĂRI A INSTITUTULUI DE ISTORIE AL ACADEMIEI R.P.R. DIN BUCUREȘTI

În zilele de 13—14 august a.c. a avut loc sesiunea de comunicări a Institutului de istorie al Academiei R.P.R. Deschizînd lucrările sesiunii, acad. Andrei Oțetea, directorul Institutului de istorie al Academiei R.P.R., a arătat că cele 21 de comunicări ce se vor prezenta în trei ședințe de lucru n-au caracterul unei sesiuni festive, ca al celei care a avut loc în zilele de 2—3 iulie la Academia R.P.R., ci vor constitui un bilanț al muncii desfășurate în cadrul Institutului de istorie și un prilej de expunere a unor teme importante din istoria patriei noastre.

Membrii secției de istorie medie au prezentat șapte comunicări:

Necesitatea unei înnoiri a informației privitoare la feudalismul timpuriu în istoria Romîniei este titlul comunicării elaborate de un colectiv ce se ocupă de această perioadă, format din P. P. Panaitescu, Șt. Olteanu, O. Cicanci, F. Constantiniu, Ș. Papacostea, M. Vlasiu, I. Donat. În comunicare, trecîndu-se în revistă o serie de izvoare edite — dar nefolosite — bizantine, apusene, slave, cele arheologice și statistice, care cuprind sau pot furniza informații prețioase, s-a arătat în chip documentat că există reale posibilități de a înnoi cunoștințele documentare asupra epocii, de mare însemnătate pentru înțelegerea istoriei formării claselor sociale și a statelor feudale.

Prof. M. Berza, Șt. Olteanu, L. Lehr și C. Șerban, în comunicarea *Rezultatele cercetărilor cu privire la istoria meșteșugurilor, comerțului și orașelor din Țara Romînească și Moldova în evul mediu*, după ce au înfățișat necesitatea studierii acestor probleme, au expus rezultatele valoroase la care a ajuns colectivul, creat în 1957, ce s-a ocupat cu meșteșugurile, comerțul și orașele în evul mediu, concretizate în monografii predate spre tipărire și în studii deja apărute, bazate pe o folosire largă a izvoarelor interne și externe. Aceste cercetări au creat posibilitatea unei cunoașteri mai aprofundate a problemelor fundamentale ale evului mediu românesc: stadiul diviziunii sociale a muncii în diferite perioade; raportul dintre economia naturală și producția de mărfuri și evoluția acestui raport; geneza orașelor Moldovei și Țării Românești și locul ocupat de ele în ansamblul vieții social-economice și politice; schimburile comerciale ale celor două țări cu piețele externe, volumul și natura importului și exportului, raportul dintre ele.

În comunicarea *Oglindirea răscoalei conduse de Gh. Doja și a urmărilor ei în „Învățăturile lui Neagoe vodă Basarab către fiul său Teodoste"*, Șt. Ștefănescu, după ce a înfățișat pe scurt desfășurarea și consecințele răscoalei lui Gh. Doja, precum și situația social-economică, politică și culturală a Țării Românești din aceeași perioadă, a susținut că *Învățăturile*... aparțin, în conținutul lor laic esențial, lui Neagoe Basarab, că o serie de idei cuprinse în această lucrare, printre care condamnarea răscoalelor țărănești, formularea unor principii social-politice a căror aplicare ar evita zguduirile sociale, trebuie puse în legătură cu ecourile răscoalei lui Gheorghe Doja în Țara Românească.

Analizînd actele domnești din secolele XV—XVI care folosesc formulele „după obicei", „după lege și dreptate" și altele, nomocanoanele bizantine cu o largă circulație în societatea feudală românească, pravilele din secolul al XVII-lea, precum și literatura istorico-juridică din

www.dacoromanica.ro

secolul al XVIII-lea și prima jumătate a secolului al XIX-lea, Gh. Cronț, în comunicarea *Concepțiile societății feudale în monumentele de drept din Moldova și Țara Românească*, a ajuns la concluzia că monumentele de drept din perioada feudalismului dezvoltat au susținut ordinea socială feudală, instituția monarhiei și biserica, pe cînd în cele din perioada destrămării feudalismului, în care se exprimă multe concepții feudale, sînt cuprinse totodată și concepții juridice noi, reflectînd astfel lupta ideologică ce se dădea între vechile elemente feudale și cele burgheze.

V. Georgescu a expus problema *Domeniului eminent al domnului asupra orașelor în Țara Românească și Moldova* (1711—1821). S-a arătat că vechea stăpînire superioară a domniei asupra orașelor a fost, după 1710, afirmată într-un climat de criză continuă și folosită ca motivare juridică pentru o nouă politică lărgită de danii domnești din orașe către feudali. Această politica realiza samavolnic un nou mijloc de aservire retrogradă a orașelor. S-a înfățișat apoi evoluția concepțiilor juridice (boierești și orășenești), apreciabila recunoaștere a tezelor orășenimii, care, în esența lor, se dovedesc istoricește juste etc.

Întemeiat pe un bogat material documentar, în parte inedit, V. Mihordea, în comunicarea *Obligațiile vecinilor față de stăpîni între 1650—1749*, a ajuns la concluzia că, în perioada cercetată, legea care a stat la baza îndatoririlor vecinilor către stăpînii de moșii a fost obiceiul, acesta fiind unul singur în toată țara. Obiceiul nu a cunoscut variații de la o moșie la alta și consta din lucru la curtea stăpînilor, cositul fînului și transporturi efectuate cu vite proprii.

I. Donat și G. Retegan, în comunicarea *Situația economică și socială a Țării Românești în 1838*, după ce au arătat motivele care au determinat autoritățile să treacă la întocmirea statisticii din 1838 și au analizat modul în care ea s-a efectuat, au constatat că această statistică a avut caracteristicile esențiale ale unui recensămînt al populației în sensul modern al noțiunii (aceasta fiind prima, și nu „recensiunea" inițiată de D. P. Marțian în 1859). În continuare s-au prezentat o serie de rezultate la care autorii au ajuns prin prelucrarea statisticii privind numărul și mărimea așezărilor omenești urbane și rurale, numele satelor, numărul populației, date despre agricultură (suprafețele cultivate, culturi etc.), creșterea vitelor ș.a., care lărgesc cunoștințele de pînă acum referitoare la situația economică a Țării Românești din acei ani.

Un număr de șase comunicări au prezentat membrii secției de istorie modernă :

M. Constantinescu a expus comunicarea *Mesajul lui V. I. Lenin și I. M. Sverdlov către muncitorii și popoarele din Austro-Ungaria din 3 noiembrie 1918*. Ținînd seama de situația concret-istorică a Austro-Ungariei în octombrie-noiembrie 1918 și avînd în vedere aspirațiile și lupta poporului român pentru desăvîrșirea unității naționale, M. Constantinescu a analizat conținutul și semnificația „Chemării Comitetului executiv central pe întreaga Rusie, a Consiliului comisarilor poporului și a Sovietului de la Moscova către poporul muncitor al statului austro-ungar", publicată în „Pravda" din 3 noiembrie 1918, ajungînd la încheierea generală că în acest mesaj nu există nici un pasaj care să facă obiecții la întemeierea sau desăvîrșirea statelor naționale în Europa centrală sau de sud-est, nici o recomandare de a se înființa pe ruinele fostului Imperiu habsburgic vreun stat federativ.

În comunicarea *Societatea pentru învățătura poporului român din 1839 și planul de unitate națională a lui I. Cîmpineanu*, Cornelia Bodea a arătat, urmărind activitatea desfășurată de o serie de cărturari și oameni politici în anii 1837 1839 și analizînd principiile pe care aceștia le-au promovat, că Societatea pentru învățătura poporului român constituie prima organizație legală prin care s-a urmărit cu stăruință propaganda pentru cultivarea aspirațiilor de unitate culturală și națională a românilor din cele trei țări.

Dan Berindei a expus comunicarea *Politica externă a Țării Românești în timpul revoluției burghezo-democratice din 1848*, în care a subliniat că politica externă a fost în centrul activității conducătorilor revoluției, aceștia acordînd o mare însemnătate apărării autonomiei

www.dacoromanica.ro

țării, într o concepție ce tindea către obținerea independenței de stat. Analiza concretă a acțiunilor de politică externă a permis autorului să formuleze concluzia că revoluția de la 1848 a pus bazele diplomației romîne moderne, pregătind totodată lupta pentru cucerirea independenței.

Pe baza unor documente inedite aflate în Arhivele statului din București și Focșani, N. Adăniloaie, în comunicarea *Ioan Roată și reforma agrară din 1864*, a relevat activitatea susținută desfășurată de Ioan Roată în calitate de delegat al clăcașilor în comisia de plasă Zăbrăuți, cu prilejul aplicării legii rurale. Datorită acțiunilor hotărîte ale lui Ioan Roată de apărare a clacașilor, în plasa Zăbrăuți au fost împroprietăriți în 1864 un număr mult mai mare de clăcași decît prevedeau statisticile autorităților administrative.

Răscoala țăranilor din 1907 în Oltenia este titlul comunicării prezentate de An. Iordache, în care s-au evidențiat, folosindu-se și unele documente inedite aflate la Arhivele statului din București, Craiova, Caracal, Turnu-Severin și Rîmnicu-Vîlcea, aspecte privind agitațiile țărănești anterioare lui 1907, izbucnirea și desfășurarea răscoalelor, sălbatica reprimare a maselor țărănești și opoziția dîrză a acestora.

În comunicarea *Din moștenirea ideologică a lui Simion Bărnuțiu*, Elena Meves a desprins, pe baza unor manuscrise inedite, ideile filozofice și social-politice ale lui Bărnuțiu din perioada anterioară revoluției de la 1848, insistînd asupra funcției sociale a acestor idei în condițiile epocii și a continuității lor cu cele susținute în perioada ieșeană, combătînd în același timp interpretările burgheze șovine din opera sa.

Secția de istorie contemporană a fost prezentă prin trei comunicări:

V. Liveanu, în *Crearea și începutul activității comitetelor de acțiune ale muncitorilor ceferiști (martie-iunie 1932)*, a arătat că ideea care a stat la baza activității P.C.R. de creare a comitetelor de acțiune a fost aceea că, pentru dezvoltarea mișcării revoluționare, pe lîngă formele corespunzătoare, impuse de condițiile ilegalității, erau necesare forme de organizare deschise, publice, capabile să cuprindă cele mai largi mase de muncitori. O asemenea formă au constituit-o comitetele de acțiune înființate în martie-iunie 1932, care au organizat sub directa îndrumare și conducere a P.C.R. luptele muncitorimii ceferiste în anii 1932—1933.

În comunicarea *Organizarea comitetelor de fabrică după 23 August 1944*, I. Chiper a prezentat principalele trăsături ale procesului de organizare a comitetelor de fabrică și a subliniat caracterul revoluționar al acestui proces.

Studiind pe baza unor materiale noi de arhivă activitatea echipelor muncitorești și a formațiunilor patriotice de luptă la sate, Tr. Udrea, în comunicarea *Activitatea P.C.R. la sate în preajma instaurării guvernului democratic, ianuarie-martie 1945*, a adus elemente care au întărit ideea că în acea perioadă au crescut și s-au întărit organizațiile P.C.R., s-a închegat alianța muncitorească-țărănească pentru înfăptuirea pe cale revoluționară a reformei agrare, pentru instaurarea autorităților locale democratice.

Din partea secției de istorie universală au fost expuse cinci comunicări:

F. Constantiniu și Ș. Papacostea, în *Tratatul de la Lublau (15 martie 1412) și situația internațională a Moldovei la începutul secolului al XV-lea*, după o analiză a împrejurărilor internaționale care au determinat Polonia și Ungaria să negocieze acordul de la Lublau, au reluat pe baza unor documente noi discuția privind statutul rezervat Moldovei prin amintita înțelegere. În urma unei remarcabile analize, în funcție de situația internațională, se propune o nouă ipoteză cu privire la succesiunea stăpînirilor asupra Chiliei la începutul veacului al XV-lea.

Analizînd în chip critic lucrările avînd un caracter de descriere geografică-istorică ale lui Georg Reichestörffer, A. Verancsics, precum și unele rapoarte și dări de seamă, M. Holban, în comunicarea *Romînii din Transilvania, cum se oglindesc în relațiile martorilor străini în*

www.dacoromanica.ro

cursul secolului al XVI-lea, a înfățișat trăsăturile semnificative ale condițiilor de viață materială a românilor din Transilvania, precum și situația lor politică.

P. Cernovodeanu, în comunicarea *Un episod al tratativelor duse de Mihai Viteazul înaintea campaniei din Moldova: solia doctorului Ioan Muralto la Suceava (martie-mai 1600)*, a arătat că această solie a constituit ultima fază a tratativelor diplomatice inițiate de Mihai Viteazul în primăvara anului 1600, din care au rezultat, pe de o parte, aversiunea austriecilor, polonilor, turcilor, a partidei movileștilor și a susținătorilor lui Sigismund Báthory față de procesul de unificare politică a celor trei țări românești, iar pe de altă parte imposibilitatea coordonării unei intervenții militare comune a inamicilor săi spre a-l împiedica de la realizarea planului elaborat. Această acțiune ni-l înfățișează pe Mihai Viteazul nu numai ca pe un militar de seamă, dar și ca pe un iscusit diplomat.

Ocupîndu-se de *Activitatea istoriografică a lui A. Veress*, L. Demény a evidențiat concepția istorică și metoda științifică de lucru a acestui cunoscut istoric, care a publicat numeroase volume de documente, monografii și studii privind istoria țării noastre, relațiile româno-maghiare etc. În ultima parte a comunicării s-a arătat importanța moștenirii lăsate de A. Veress, conținînd lucrări monografice și studii, volume de documente inedite etc. care însumează circa 28 000 de file, ce așteaptă să fie publicate.

Folosind unele documente inedite din arhiva M.A.E., Eliza Campus, în comunicarea *Factori externi care au contribuit la prăbușirea Imperiului habsburgic (1914—1918)*, a înfățișat acțiunile românilor din S.U.A., Italia, Franța etc. pentru eliberarea Transilvaniei și unirea ei cu România, lupta poporului român de pe ambele versante ale Carpaților în anii 1914—1918 pentru desăvîrșirea unității naționale.

După comunicările prezentate de fiecare secție, acad. A. Oțetea a subliniat însemnătatea orientării muncii de cercetare spre elucidarea unor probleme de bază ale istoriei medii, moderne și contemporane a patriei noastre, orientare care s-a făcut simțită și în temele prezentate. Comunicările expuse la sesiune, prin documentația largă, adesea inedită, care a permis o analiză aprofundată, bogată în sugestii și idei a fenomenelor cercetate, au evidențiat activitatea fructuoasă desfășurată în ultimii ani de cercetătorii Institutului de istorie al Academiei R.P.R.

Gr. C.

SESIUNEA DE COMUNICĂRI A INSTITUTULUI DE STUDII SUD-EST EUROPENE

Cu o jumătate de veac în urmă, Nicolae Iorga punea temelia unui institut român de studii sud-est europene, deschizînd larg calea cercetărilor prin publicații de răsunet internațional. Firul acestei tradiții valoroase a fost reluat de Institutul de studii sud-est europene, recent organizat de către Academia R.P.R. Prima sesiune științifică a institutului, ținută în luna iulie 1964, a oferit ocazia alcătuirii unui bilanț al cercetărilor științifice efectuate în acest domeniu după 23 August 1944.

Comunicarea ținută de prof. Mihai Berza, directorul institutului, *Despre studiile sud-est europene în țara noastră în ultimii douăzeci de ani*, examinează în linii largi rezultatele obținute în acest domeniu. Folosind datele unei bibliografii a problemei întocmite în cadrul institutului, bibliografie ce urmează să facă parte dintr-o prezentare mai largă a studiilor

www.dacoromanica.ro

sud est europene efectuate în țara noastră, menită să constituie un instrument de lucru util pentru cercetătorii din țara noastră și, mai ales, pentru învățații din străinătate preocupați de problemele sud-estului european, prof. M. Berza a arătat cum contribuția românească la aceste studii poate fi privită sub mai multe aspecte. Mai întîi, în măsura în care teritoriul Romîniei este socotit ca făcînd parte din sud-estul Europei, studiile ce se referă la acest teritoriu lămuresc probleme sud-est europene. În al doilea rînd, cunoașterea raporturilor dintre fenomene petrecute în țara noastră și celelalte țări din această zonă servește concomitent la lămurirea fenomenului românesc și a celui din țările cu care este pus în legătură. Un al treilea aspect îl formează studiul raporturilor dintre poporul român și cele din sudul Dunării. Aspectele privind direct alte popoare din sud-estul Europei constituie și ele o temă însemnată. Comunicarea se referă în special la ultimile două categorii. Prof. Mihai Berza pune apoi în lumină deosebirile de metodă dintre vechile publicații și cele apărute în ultimele două decenii în țara noastră, ce se explică prin metodologia marxist-leninistă ce stă la baza științei românești și părăsirea unor puncte de vedere care puteau ține dezvoltarea științei în loc. Prezentarea pe rînd a principalelor studii (de istorie a limbii, de istorie și arheologie, a culegerilor de documente și traducerilor de texte, a cercetărilor privind istoria culturii, a studiilor de istorie a artei) permite să se constate existența unei preocupări bogate și permanente a cercetătorilor din țara noastră asupra problemelor sud-est europene. Se remarcă de asemenea că aceste preocupări se centrează în cea mai mare măsură în jurul efortului de a lumina trecutul istoric și cultural al poporului român. În încheiere, prof. M. Berza a arătat că dezvoltarea organizată a studiilor se impune și ca este menită să contribuie la buna înțelegere între popoare, sporind prestigiul științific al țării noastre.

Oprindu-se asupra unor probleme de istorie a culturii, comunicarea conf. univ. Eugen Stănescu despre *Începuturile umanismului și dezvoltarea cunoștințelor despre sud-estul Europei în veacurile XIV—XV* pune în lumină împrejurările istorice care cu condiționat trecerea de la acumularea spontană și confuză de cunoștințe despre sud-estul Europei la o acumulare intenționată, cărturărească, anticipînd caracterul științific de mai tîrziu. Această problemă este legată de cunoașterea mai largă pe care oamenii acelor vremuri și-o făceau despre realitatea înconjurătoare fizică și naturală, geografică și istorică. Conf. Eugen Stănescu se oprește asupra rolului umanismului, arătînd atenția pe care acest curent o acorda limbii grecești, luptei contra concepțiilor filozofice ale aristotelismului, efortului de cunoaștere a civilizației grecești trecute și prezente, care favorizează răspîndirea cunoștințelor asupra sud-estului Europei. Situația Bizanțului și a cărturarilor bizantini, care, la rîndul lor, își îndreaptă atenția spre occidentul Europei, dă naștere unui dialog cultural între cărturarii celor două lumi. În comunicare sînt expuse succesiv ideile cîtorva din cei mai însemnați cărturari ai Bizanțului și ai lumii apusene, ca și rolul pe care aceste idei l-au avut asupra dezvoltării în general a cunoștințelor referitoare la sud-estul Europei. Imaginea care se formează astfel în lumea umanistă a secolelor al XIV-lea și mai ales al XV-lea apare ca o premisă a dezvoltării cercetărilor și acumulării de cunoștințe din perioada următoare. În felul acesta, preocuparea cercetării sud-estului european, nouă din punct de vedere științific, apare ca destul de veche din punct de vedere prestiințific. Cunoașterea acestor fapte devine astfel necesară pentru cel ce dorește să înțeleagă perioada următoare, a veacurilor XVI—XVII, și cea premodernă, a veacului al XVIII-lea.

Problema extrem de complexă a elementelor comune și a celor deosebitoare din viața culturală sud-est europeană a fost expusă în comunicarea ținută de Maria Musicescu, *Considerații asupra unității și diversității în arta țărilor din sud-estul european*. Legăturile puternice care au existat între popoarele din această parte a Europei au constituit o temă adesea discutată. Ele se manifestă în domenii variate; pornind de la elemente de bază ale culturii populare (folclor muzical, literar, obiceiuri, aspecte ale culturii materiale) și ajungînd la formele superioare ale

www.dacoromanica.ro

artei, cercetătorul poate identifica un material bogat, care să ilustreze tema. Studierea aspectelor pe care le ia arta cultă, în care, pe rînd, arta greacă antică, cea bizantină și apoi cea turcă sau adusă de turci pot forma elemente de unitate de mare interes, prezintă totuși dificultăți mari. Autoarea comunicării urmărește sistematic, în paralel, la diferite popoare o serie de exemple ce permit să se întrevadă o unitate, precum și cele care marchează diversitatea, dînd naștere artei caracteristice unor popoare și chiar diferitelor regiuni ocupate de același popor.

Într-o comunicare, intitulată *Puncte de vedere privind literatura comparată a sud-estului european*, Alexandru Duțu începe prin a fixa momentul în care literatura din sud-estul Europei intră în atenția oamenilor de știință, moment ce coincide cu lupta de eliberare a popoarelor din această regiune. Se relevă lipsa unor studii comparative ale literaturii, care, din păcate, se resimte și în studiile recente. Problema studiilor comparate a fost ridicată la congresul de literatură comparată ținut la Budapesta în octombrie 1962) de către specialiști din țările socialiste. Încadrarea evoluției literaturilor răsăritene în contextul evoluției literaturii universale și legile care prezidează această integrare, particularitățile acestei literaturi, înțelese și determinate de condițiile economice și sociale caracteristice acestei părți din Europa, rolul pe care scriitorii unui popor îl au printre cititorii popoarelor vecine sînt teme de mare interes pentru o cercetare comparată. Periodizarea literaturilor, întocmită de specialiști din diferite țări, poate duce la stabilirea unei periodizări comune. Stabilirea etapelor și a formelor comune ar evidenția fenomenul literar dintr-o anume perioadă în întreaga zonă. Urmărirea unui motiv folcloric în mai multe literaturi sau a unui motiv literar de sursă erudită poate da rezultate interesante. Tema privind „iluminismul", propusă de delegația română Asociației internaționale de studii sud-est europene, este un exemplu semnificativ de studiu comparat. Elaborarea unor instrumente ajutătoare care să înlesnească stringerea, compararea și sintetizarea datelor (de pildă un catalog cumulativ de manuscrise, cuprinzînd opere originale din această perioadă, sau un catalog cumulativ de traduceri de opere iluministe sau de caracter romantic) ar fi de ajutor acestor studii.

Fie că este vorba de analiza rezultatelor obținute pînă în prezent, în aspectele lor valoroase sau cu scăderile lor, fie că ne oprim asupra istoricului acestor preocupări, asupra relațiilor dintre civilizația și cultura unor popoare vecine, toate laolaltă pun în lumină utilitatea și interesul studiilor privind popoarele din sud-estul Europei. Prima sesiune de comunicări a Institutului de studii sud-est europene, înfățișînd aspecte esențiale ale muncii de cercetare, servesc tocmai aceste idei.

P. H. Stahl

SESIUNEA DE REFERATE A ȘCOLII SUPERIOARE DE PARTID „ȘTEFAN GHEORGHIU" DE PE LÎNGĂ C.C. AL P.M.R. ȘI A INSTITUTULUI DE ISTORIE A PARTIDULUI DE PE LÎNGĂ C.C. AL P.M.R.

Consacrată celei de-a XX-a aniversări a eliberării României de sub jugul fascist, sesiunea de referate a Școlii superioare de partid și a Institutului de istorie a partidului din 29—30 iunie 1964 s-a deschis prin prezentarea a două referate, în ședință plenară : I.Popescu-Puțuri, director al Institutului de istorie a partidului, *Însemnătatea istorică a insurecției armate din august 1944*, și G. Comartin, rector al Școlii superioare de partid, și F. Balaure, prorector al Școlii superioare

www.dacoromanica.ro

de partid, *Politica științifică a Partidului Muncitoresc Romîn de construire și desăvîrșire a construirii socialismului.*

În continuare, lucrările sesiunii s-au desfășurat în trei secții : filozofie, economie politică, istorie.

Cele 15 lucrări prezentate la secția de istorie au abordat o seamă de probleme importante privind istoria partidului, îndeosebi perioada dintre 23 August 1944 și începerea construirii socialismului în țara noastră.

Preocupîndu-se de un aspect însemnat al luptei partidului comunist pentru asigurarea victoriei insurecției armate antifasciste, Barbu Cornel, prorector al Școlii superioare de partid, și V. Ionescu, conferențiar, au prezentat referatul *Contribuția comitetelor de Front unic muncitoresc din întreprinderi la pregătirea insurecției armate din august 1944*, al cărui text lărgit se publică în numărul de față al revistei.

Privirea de ansamblu făcută în referatul *Rolul maselor sub conducerea P.C.R. în instaurarea și consolidarea puterii populare*, prezentat de N. Goldberger, director-adjunct al Institutului de istorie a partidului, a prilejuit scoaterea în evidență a principalelor direcții ale procesului revoluționar din prima etapă a revoluției populare, felul cum masele conduse de partid au făurit istoria acestei perioade, resorturile interne ale transformărilor profunde petrecute în viața țării.

Referatul *Măsurile luate de P.C.R. pentru organizarea clasei muncitoare după victoria insurecției armate din august 1944*, elaborat de V. Avramescu, I. Gavrilă, lectori și N. Turtureanu, asistent, arată că partidul comunist, ieșit din ilegalitate, după ce și-a reorganizat propriile rînduri, a dus o amplă activitate pentru a organiza cît mai eficient forțele sociale, în frunte cu clasa muncitoare, antrenate la înfăptuirea revoluției populare.

Organizate temeinic de către partid, masele au înfăptuit numeroase schimbări revoluționare, au dat bătălia pentru luarea puterii politice și înlăturarea regimului burghezo-moșieresc, problemă concretizată în referatul *Lupta maselor pentru ocuparea primăriilor și prefecturilor și rolul acestei lupte în instaurarea guvernului democratic (23 August 1944—6 Martie 1945)*, de conferențiar Gh. Moldoveanu, A. Varghida și S. Țecu, lectori.

O tratare a procesului istoric care a dus la instaurarea puterii populare face A. Karetchi, aspirant, ocupîndu-se de *Apariția și dezvoltarea elementelor noii puteri populare* : F.N.D., comitetele de întreprinderi, comitetele țărănești, masele stăpîne pe stradă, care au apărut și au activat în condițiile creșterii cu putere a avîntului de luptă a maselor.

O dată cu ampla muncă politică-organizatorică pentru mobilizarea maselor în vederea instaurării regimului democrat-popular, pentru înfăptuirea reformei agrare democratice, P.C.R. s-a preocupat și de înlăturarea consecințelor războiului în ce privește viața economică a țării, probleme de care se ocupă în referatul *Lupta maselor sub conducerea P.C.R. pentru refacerea economică a țării în perioada premergătoare Conferinței naționale a P.C.R. din 1946* N. Petreanu, conferențiar, L. Geică, lector și A. Cacoveanu, șef de cabinet.

Conștient de complexitatea raporturilor sociale, mai ales în perioade de hotărîtoare luptă revoluționară, Partidul Comunist din Romînia a dus o politică realistă, elastică față de unele categorii sociale, care într-un fel sau altul erau interesate în lupta pentru susținerea războiului antihitlerist, împotriva moșierimii, a reacțiunii liberal-brătieniste. Un aspect al acestei laturi a politicii partidului comunist l au tratat M. Fătu, conferențiar și I. Lupescu, aspirant, în referatul privind *Tactica P.C.R. față de chiaburime în lupta pentru înfăptuirea reformei agrare din 1944 1945.*

De asemenea, în referatul *Folosirea de către P.C.R. a rezervelor indirecte în lupta pentru înfăptuirea sarcinilor primei etape a revoluției populare*, V. Pătrui, lector, C. Unguru și Șt. Lache, asistenți, au analizat politica partidului comunist pentru a slăbi cîmpul forțelor reacțiunii prin

www.dacoromanica.ro

atragerea de partea democrației a grupării liberale tătăresciene, care un anumit timp a fost interesată a se îndepărta de reacțiunea manistă și brătienistă.

Referatul lui Șt. Cenușe, aspirant, înfățișează *Politica P.C.R. de alianțe oglindită în Platforma Blocului partidelor democrate și importanța ei în alegerile parlamentare din noiembrie 1946*, concluzînd asupra justeței liniei de unitate a partidului comunist în bătălia pentru victorie în alegerile parlamentare.

O problemă mai puțin cercetată pînă acum privind perioada 1944—1947 este activitatea partidului comunist în mobilizarea intelectualității pentru democrație, socialism, cultură înaintată. Abordînd această temă, I. Sîrgea și C. Mocanu, aspiranți, în referatul *Participarea intelectualității la lupta maselor populare conduse de P.C.R. pentru înfăptuirea sarcinilor primei etape a revoluției populare*, arată că cei mai reprezentativi savanți și artiști au slujit efectiv lupta revoluționară, iar pe măsură ce însăși revoluția se adîncea, masa mare a intelectualității se apropia tot mai mult de linia partidului comunist.

Ca urmare a succeselor obținute și a perspectivelor ce le deschidea mereu evoluția procesului revoluționar, partidele burghezo-moșierești s-au prăbușit după alegerile din noiembrie 1946, devenind de fapt niște grupări complotiste. Referatul *Schimbarea hotărîtă a raportului forțelor social-politice în favoarea proletariatului și a aliaților săi în anul 1947*, prezentat de C. Olteanu, aspirant, arată că tocmai în aceste împrejurări se creează condițiile pentru înlăturarea ultimilor reprezentanți ai burgheziei liberale din guvern și a monarhiei și pentru trecerea la noua etapă, socialistă, a revoluției populare.

Din multiplele probleme noi ale perioadei de după 1947, a fost prezentată *Activitatea organizațiilor de partid din întreprinderile industriale pentru înfăptuirea sarcinilor trasate de Congresul al II-lea al P.M.R. privind introducerea și însușirea tehnicii noi (1956—1960)*, referat elaborat de I. Toacă, aspirant.

Referatul *Contribuția mișcării muncitorești din țara noastră la lupta pe plan internațional împotriva fascismului*, întocmit de N. Petrovici, profesor, și I. Babici, asistent, arată că încă de la crearea sa P.C.R. a educat clasa muncitoare, masele populare în spirit internaționalist, a organizat acțiuni de solidaritate cu luptătorii antifasciști din diferite țări. Poporul nostru, care a primit sprijin internaționalist, și-a dat, la rîndul său, contribuția în mișcarea internațională pentru libertate.

În afară de aceste referate, care analizează diferite aspecte sau privesc în ansamblu evenimentele social-politice ce s-au desfășurat în perioada respectivă, la sesiune s-au prezentat și probleme de istoriografie sau de teorie a istoriei.

În referatul *Istoriografia mișcării muncitorești în cei 20 de ani de la 1944*, T. Georgescu, conferențiar, a înfățișat succesele de pe acest tărîm obținute de istoricii din țara noastră, problemele ce sînt în atenția lor în momentul de față, subliniind că istoriografia amplă a mișcării muncitorești din Romînia este o creație a celor două decenii ce au trecut de la 23 August.

În *Considerații asupra legilor științei istoriei și reflectării lor în istoriografia din Romînia după 23 August 1944*, C. Mocanu, aspirant, abordează o problemă esențială privind știința istoriei. Comunicarea s-a ocupat de determinism în istorie, de particularitatea legilor dialecticii în acest domeniu al cunoașterii, de aplicabilitatea legilor logicii dialectice în istorie, de problema legilor specifice ale acestei științe, concluzînd că pe fondul materialismului istoric se poate și este necesar a se elabora distinct teoria istoriei.

Lucrările secției de istorie s-au închis prin cuvîntul rostit de Gh. Zaharia, director adjunct al Institutului de istorie a partidului, care a insistat asupra unor probleme mai de seamă ridicate de referatele expuse.

www.dacoromanica.ro

EXPOZIȚIA „20 DE ANI DE LA ELIBERAREA PATRIEI" 23 AUGUST 1944—23 AUGUST 1964

În sala Dalles din capitală s a deschis, în preajma marii sărbători a eliberării Romîniei de sub jugul fascist, expoziția „20 de ani de la eliberarea patriei", organizată de Muzeul de istorie a P.M.R. „Eliberarea Romîniei de sub jugul fascist — stă scris pe unul din primele panouri — a fost încununarea marilor bătălii revoluționare duse de-a lungul anilor de clasa muncitoare, de masele largi populare în frunte cu comuniștii, împotriva exploatării burghezo-moșierești, a reacțiunii și fascismului". Axată pe această idee, expoziția redă momentele mai importante ale luptei clasei muncitoare în anii premergători eliberării. Astfel, primele exponate ilustrează eroicele lupte din februarie 1933, în cursul cărora muncitorii ceferiști, sub conducerea partidului comunist, s-au afirmat ca apărători ai intereselor vitale ale întregului popor, îmbogățind experiența revoluționara a muncitorimii. Sînt înfățișate aici un facsimil — din „Scînteia" din 15—28 februarie 1933 al articolului *Eroica luptă a ceferiștilor din București*, ziarele „Lupta C.F.R." nr. 1 din aprilie 1932, „Lupta sindicală" — organul Comisiei locale a sindicatelor muncitorești revoluționare din capitala, din 1 februarie 1933, „Sirena" nr. 1 din iulie 1933; de asemenea, fotografia tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej — secretar al Comitetului central de acțiune al muncitorilor ceferiști făcută la Poliția capitalei, în noaptea de 14 spre 15 februarie 1933, cînd a fost arestat.

Pentru perioada de după februarie 1933 sînt prezentate date asupra creșterii conflictelor de muncă — 269 în 1934, 274 în 1935, 345 în 1936 , ziarele apărute în acei ani: „Clopotul" (1934), „Critica" (1935), „Omul liber" (1935), precum și platforma elaborată de P.C.R. în august 1936 în vederea făuririi unui larg front popular antifascist, document original. O serie de fotografii redau chipurile unor fruntași ai partidului — Ilie Pintilie, Gh. Stoica, Gh. Vasilichi, Chivu Stoica — întemnițați de regimul burghezo-moșieresc, după procesul din 1933.

În anul 1934 a avut loc răscoala țăranilor din valea Ghimeșului. O fotografie înfățișează pe unul dintre apărătorii țăranilor implicați în proces, tovarășul Ion Gheorghe Maurer. Demonstrația țăranilor, organizată de Frontul plugarilor în 1934, este redată printr-o fotografie aflata în arhiva Institutului de istorie a partidului.

În exemplare originale sînt înfățișate manifeste privind activitatea sindicatelor revoluționare pentru realizarea unității de acțiune, în vederea apărării intereselor vitale ale clasei muncitoare. Într-o fotografie făcută la Congresul Uniunii C.F.R. din Brașov în 1936 este și tovarășul Gheorghe Apostol.

O serie de facsimile după articole din „Scînteia" redau luptele greviste ale muncitorilor: „Greva generală de la Anina", „Greva celor 4 000 de muncitori de la Buhuși", „Grevă la Tîrgu-Mureș". Este prezentat apoi acordul de front popular democratic încheiat — la inițiativa P.C.R. între Frontul plugarilor, Blocul pentru apărarea libertăților democratice și Partidul socialist, semnat de Petru Groza, P. Constantinescu-Iași și Const. Petrescu; alături, fotografia delegaților la mormîntul lui Avram Iancu din Țebea, după încheierea acordului, la 6 decembrie 1935. În alegerile parlamentare parțiale din februarie 1936, în județele Mehedinți și Hunedoara, în pofida terorii, victoria a fost obținută de candidații desemnați în comun de frontul democratic.

Anii din preajma izbucnirii celui de-al doilea război mondial sînt ilustrați prin ziare și broșuri editate de partid, ca: „Lupta ostășească", „Dunărea roșie", „Pericolul fascist și de război — o explicație a P.C.R. către țărănimea romînă", „Romînia sub domnia lui Carol al II lea Hohenzollern"; de asemenea ziarul „Lupta tineretului" an. I, nr. 1 din 15 martie 1940,

www.dacoromanica.ro

editat de C.C. a. U.T.C. pentru mobilizarea tineretului la lupta împotriva războiului și a fascismului. Cîteva fotografii îi prezintă pe tovarășii Emil Bodnăraș, Gheorghe Apostol și Nicolae Ceaușescu întemnițați la Doftana și pe tovarășul Dumitru Coliu, secretar al Comitetului regional Dobrogea al P.C.R. în timpul ilegalității.

Izbucnirea celui de-al doilea război mondial este sugestiv redată printr-un desen al lui I. Ross, care înfățișează globul pămîntesc străpuns de o sabie. Sînt prezentate o serie de date și materiale demascatoare ale politicii cercurilor reacționare burghezo-moșierești, prin care Romînia a fost transformată într-un pion al intereselor marilor puteri imperialiste, precum și documente care ilustrează lupta partidului și a forțelor progresiste în această perioadă. Din prima categorie de materiale fac parte extrase din acordurile economice prin care cercurile guvernante reacționare au subordonat țara intereselor Germaniei hitleriste în 1939—1940, date care arată că datoria publică externă a Romîniei era la 1 aprilie 1940 de peste 63 de miliarde; din a doua categorie de materiale, facsimilul după articolul *Noua „Poartă către Orient" a Austriei*, de N. Iorga, cu motoul „Fereşte-te, popor al mieu, căci mari primejdii ţi se pregătesc" — publicat în „Timpul" din 23 mai 1938 —, fotocopii după adeziunile trimise la Congresul mondial al păcii ținut la Paris la 13—14 mai 1939, originalul revistei „Lupta de clasă", organ al C.C. al P.C.R., din iunie 1938, fotografiile tovarășilor Leonte Răutu, Grigore Preoteasa și Ath. Joja închiși — primul la Jilava, ceilalți la Doftana.

În facsimil este prezentat documentul prin care a fost impus dictatul de la Viena din 30 august 1940. Odiosul dictat, prin care partea de nord a Transilvaniei a fost ruptă din trupul țării în favoarea Ungariei hortiste, a stîrnit un uriaș val de revoltă de la un capăt la altul al țării. Fotocopiile după titlurile a numeroase articole apărute în acele zile în presă, ca *Manifestația de ieri din capitală, Mari demonstrații de protest la Sibiu, Ardealul nu primește dictatul de la Viena*, sînt deosebit de grăitoare.

Dictatura militară-fascistă instaurată în septembrie 1940 a dezlănțuit o teroare sălbatică împotriva partidului comunist, a mișcării muncitorești și a forțelor patriotice, a subordonat țara Germaniei hitleriste. Harta principalelor închisori și lagăre — 35 la număr — unde au fost închiși cei mai buni fii ai poporului ilustrează acest fapt. Figurează de asemenea fotografiile lui Constantin David, militant comunist ucis de legionari în 1941, ale lui N. Iorga și V. Madgearu, uciși în 1940 de legionari.

Lupta partidului din această perioadă este ilustrată prin broșura — în original — *De la regimul legionar la dictatura militară*, printr-un extras din documentul *Punctul nostru de vedere*, în care P.C.R. a demascat caracterul odios al dictaturii fasciste, precum și prin fluturașii — editați de P.C.R. — care redau ostilitatea poporului romîn față de dictatura fascistă și intrarea trupelor hitleriste în Romînia : *Afară cu armata hitleristă cotropitoare, Jos guvernul trădător și slugarnic al dictaturii militaro-gardiste.*

La 22 iunie 1941, dictatura militară-fascistă a împins țara, alături de Germania hitleristă, în războiul antisovietic, război nedrept și nedorit de popor. În expoziție este redat un fragment din scrisoarea tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej trimisă din închisoarea Caransebeș, în noiembrie 1941 : „...De aici particip cu încredere și admirație la eroica rezistență și succesele Armatei Roșii, acoperite de glorie împotriva unui dușman sălbatic și necruțător. Sînt convins că nu departe este ziua cînd această forță monstruoasă va fi sfărîmată în mod definitiv și pentru totdeauna. În aceste momente de grea încercare, țin să vă reînnoiesc, dragi tovarăși, asigurarea că-mi voi face datoria pînă la capăt, ca soldat devotat și disciplinat al partidului". De asemenea, sînt prezentate manifestul — în original — editat în noiembrie 1941 de organizația P.C.R. sectorul I Galben din București, care cheamă la luptă împotriva dictaturii fasciste și a războiului hitlerist, și extrase din platforma adresată de P.C.R. partidelor, grupărilor și personalităților

www.dacoromanica.ro

politice în septembrie 1941, în vederea creării unui front patriotic pentru eliberarea națională a Romîniei de sub jugul fascismului.

Pentru perioada anilor de război sînt redate — după statistici oficiale — o serie de date demascatoare în legătură cu : creșterea profiturilor capitaliste, creșterea gradului de exploatare a muncitorilor, creșterea conflictelor de muncă și a numărului de participanți, ca și extrase din buletine informative ale Siguranței, care relatează despre accentuarea mizeriei și foametei în rîndurile oamenilor muncii. Alte exponate înfățișează lupta dusă în acești ani împotriva războiului, ca, de pildă, panoul cu principalele întreprinderi unde muncitorii au desfășurat acțiuni de sabotare a producției de război (printre altele : „Lemaître", I.A.R.-Brașov, Reșița-C.F.R., C.F.R. din Moldova, „Gagel", „Malaxa") precum și cel al marilor întreprinderi în care au acționat celule de partid, ca : Griviția-C.F.R., S.T.B., „Concordia"-Moreni, Șantierele navale din Constanța, Galați, T.-Severin, Exploatările miniere din Valea Jiului, Arsenalul Armatei, Reșița, Hunedoara, Atelierele C.F.R. Nicolina-Iași ș.a.

Lupta și sacrificiile comuniștilor sînt ilustrate prin fotografiile lui Filimon Sîrbu, împușcat în iulie 1941 la Jilava pentru organizarea la Constanța a unei acțiuni de sabotaj, Baruh Berea, mort în închisoare în 1940, și ale militanților Ada Marinescu, Francisc Paneth, Lily Paneth, Adalbert Kornhauzer, organizatorii unui laborator pentru fabricarea de explozibile în vederea nimicirii trenurilor hitleriste — condamnați la moarte și executați în București, la 7 noiembrie 1941.

Un exemplar original din „Romînia liberă" din 1943 conține relatări despre manifestările ostile ale țărănimii față de dictatura fascistă și războiul hitlerist.

Afișul cu secera și ciocanul și inițialele U.T.C. — lipit în 1942 în București — și fotografiile studentului utecist Justin Georgescu, ucis în torturi la Prefectură în 1942, și ale muncitorilor Pompiliu Ștefu și Nic. Mohănescu, condamnați și executați la 28 martie 1942, înfățișează lupta dusă de U.T.C. în anii războiului hitlerist.

În aprilie 1943, cadrele de bază ale partidului, în frunte cu tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, analizînd multilateral situația politică și militară internă și internațională, au stabilit obiectivele și tactica partidului. O fotografie îl arată pe tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej în timpul detențiunii la închisoarea din Caransebeș în 1943, o alta — a spitalului din Tîrgu-Jiu — unde tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, fiind internat,a avut întîlniri cu comuniștii din ilegalitate în vederea definitivării planului de răsturnare a dictaturii militare-fasciste (vara lui 1943).

Înlăturarea elementelor trădătoare din conducerea partidului, pregătită de activul de partid din închisori, din lagăre și din afară și desemnarea conducerii provizorii a partidului cu funcții operative sînt marcate în expoziție prin facsimile ale schimbului de scrisori între tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej și tovarăși din afară și fotografia conducerii provizorii a P.C.R. — tovarășii Emil Bodnăraș, Constantin Pîrvulescu, Iosif Rangheț.

Perioada de după 4 aprilie 1944, a reorganizării întregii activități a partidului pentru a-și putea îndeplini sarcinile ce-i reveneau în pregătirea insurecției, este prezentată prin ziare ilegale, manifeste și fluturași, toate editate de P.C.R., care chemau masele la luptă împotriva dictaturii fasciste și a războiului hitlerist. Un exemplar original din „Romînia liberă" — 26 mai 1944 — prezintă articolul intitulat : *Poporul romîn trebuie, el însuși, să și ia soarta în propriile sale mîini, dacă vrea să se salveze de la catastrofă și să aibă pace* ; într-o casetă de sticlă sînt expuse piesele care au servit la tipărirea materialelor de propagandă ilegală ale P.C.R. în anii 1941 — 1944 ; pe un panou figurează numele întreprinderilor care — după 4 aprilie — și-au refăcut organizațiile de partid : Ploiești, Uzinele Metalurgice Reșița, Malaxa, Lemaître ș.a.

Crearea, pe baza înțelegerii între P.C.R. și P.S.D., a Frontului unic muncitoresc în aprilie 1944 este ilustrată printr-un facsimil pe sticlă al manifestului editat cu prilejul zilei de 1 Mai.

www.dacoromanica.ro

Acțiunile împotriva mașinii de război hitleriste și a dictaturii militare-fasciste au luat amploare în lunile premergătoare insurecției; ele găseau un puternic impuls în evoluția situației de pe front. Dintre exponate, atrag atenția o hartă a operațiilor armatei sovietice din iarna 1942 — vara 1944, materiale editate de P.C.R. (prezentate în original), care popularizau victoriile armatei sovietice, note ale organelor represive referitoare la acțiunile de sabotaj întreprinse de forțele patriotice antihitleriste; de asemenea memoriul profesorilor universitari, adresat lui I. Antonescu în 4 august 1944, în legătură cu ieșirea din război a Romîniei.

Dintre exponatele care redau activitatea de pregătire a insurecției sînt de semnalat: fotografia casei din Str. Armenească nr. 15, în care a avut loc la inițiativa P.C.R. consfătuirea din 13 — 14 iunie 1944 între reprezentanți ai P.C.R., ai palatului, generali și ofițeri superiori, în care s-a adoptat planul propus de P.C.R. al insurecției și s-a constituit un comitet militar; fotocopia declarației publicate cu prilejul înființării la — 20 iunie 1944 a Blocului național democrat, panoul care marchează regiunile și întreprinderile din țară unde au acționat formațiunile de luptă patriotice (Valea Prahovei, Oltenia, Moldova, Banat, Țara Bîrsei ș.a.) și cel al unităților militare în care P.C.R. a creat grupe de patrioți (Comandamentul militar al capitalei, Corpul V Teritorial din Valea Prahovei, Regimentul 3 pionieri Roșiorii de Vede ș.a.); chemări ale P.C.R. — redate în original — adresate ofițerilor și soldaților pentru a se încadra în lupta forțelor patriotice; harta originală pe care au fost marcate de către comandamentul militar organizat de P.C.R. principalele obiective ce urmau să fie ocupate în momentul declanșării insurecției armate.

Evadarea tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej — după ani îndelungați (1933 — 1944) de detențiune în închisori și lagăre — în noaptea de 12 — 13 august din lagărul de la Tîrgu-Jiu este ilustrată de un panou care înfățișează fotografii ale locurilor în care s-a adăpostit, ale parcului din Tîrgu-Jiu, unde a stat imediat după evadare, schița drumului parcurs după ieșirea din lagăr.

Insurecția armată din 23 August 1944 moment culminant al luptei îndelungate, pline de sacrificii dusă de forțele patriotice ale poporului romîn în frunte cu partidul comunist este înfățișată în expoziție printr-un imens panou care redă — pe ore — mersul evenimentelor (orele 17 — arestarea la palat a lui Ion și Mihai Antonescu și a membrilor guvernului, 18 — 18,30 ordinul de alarmare a trupelor, 20 — alcătuirea guvernului Sănătescu, 20 și 23 ocuparea obiectivelor principale: Președenția, Ministerul de Interne și de Război, Radio, Telefoane etc., 22 — difuzarea prin radio a proclamației regale).

Ziua de 24 august este ilustrată printr-un număr al ediției speciale a „Romîniei libere" care a marcat apariția legală a ziarului; o serie de fotografii redau aspecte de luptă ale armatei și forțelor patriotice împotriva hitleriștilor în intervalul 24 — 26 august. Zilele de 27 — 28 august au însemnat nimicirea trupelor germane din jurul capitalei. Panouri mari redate după jurnalul de film nr. 1 al Oficiului național cinematografic — înfățișează manifestația din 28 august în București, după alungarea hitleriștilor, primirea entuziastă făcută în capitală ostașilor romîni care au participat la luptele de la Băneasa-Otopeni, ostași ai armatei romîne escortînd hitleriștii făcuți prizonieri în luptele din București de la 24—26 august; într-o casetă, pistolul generalului hitlerist K.Hansen fostul șef al armatei de uscat din Romînia, făcut prizonier de o formație patriotică; o hartă mare, pe sticlă, înfățișează în sinteză insurecția armată din București și împrejurimi în zilele de 24 — 28 august; o altă hartă cuprinde desfășurarea operațiilor pe teritoriul țării, în ultima decadă a lunii august 1944.

O fotografie din 30 august îl prezintă pe tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej vorbind la primul miting comunist legal; alături — fotocopia discursului, publicat în ziar.

Primirea trupelor sovietice în capitală este ilustrată prin expunerea numerelor originale din 31 august al „Romîniei libere" și „Curentul nou", care anunță acest eveniment, ca și prin fotografii care redau primirea caldă făcută de locuitorii capitalei ostașilor sovietici.

www.dacoromanica.ro

O serie de exponate, ca : drapele ale unităților armatei romîne din garnizoana București participante la luptele din 23 — 24 august, arme folosite în timpul insurecției, uniforma și banderola unităților patriotice purtate de muncitorii din Timișoara, subliniază aportul armatei și al formațiunilor de luptă patriotice la înfăptuirea cu succes a insurecției.

Un mare grupaj de documente, intitulat „Ecoul internațional al răsturnării dictaturii militare fasciste, al ieșirii Romîniei din războiul antisovietic și alăturării ei la coaliția antihitleristă", cuprinde fotocopii după relatările ziarelor : „Pravda", „New York Times" „L'Humanité" „Figaro", „Daily Herald", ca și după articole apărute în presa din Grecia, Suedia, China, Bulgaria, India, Argentina ș.a.

Sala următoare a expoziției redă perioada de reorganizare a P.C.R. după 23 August, precum și participarea Romîniei la războiul antihitlerist. Un prim panou cuprinde numele celor 11 organizații regionale P.C.R. care reuneau 58 de organizații județene ; o serie de documente originale, fotocopii și fotografii vorbesc despre reorganizarea mișcării sindicale pe baza Frontului unic muncitoresc, reorganizarea mișcării de tineret, constituirea la 12 octombrie 1944 a Frontului național democrat, luarea cu asalt de către masele populare a primăriilor și prefecturilor, înlăturarea celor două guverne în care miniștrii reacționari se aflau în majoritate, crearea Confederației Generale a Muncii.

Înfăptuirea pe cale revoluționară a reformei agrare este ilustrată prin afișe și fotografii care arată pe țăranii din Oltenia în februarie 1945 împărțindu-și pămîntul moșieresc.

Marile demonstrații de stradă, care au cuprins întreaga țară în februarie 1945, sînt prezentate în expoziție cu situația pe zile, orașe și număr de demonstranți ; alături, fotocopia după telegrama din 24 februarie 1945 a lui Rădescu către Corpul 7 teritorial Craiova, prin care ordona deschiderea focului asupra manifestanților.

Un mare panou, realizat după un document din fototeca Institutului de istorie a partidului, înfățișează uriașa demonstrație din București a 800 000 de oameni, prilejuită de instaurarea guvernului democrat care a avut loc la 6 martie 1945. O fotografie alăturată redă chipurile dr. Petru Groza și al tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej.

Numeroase hărți, fotografii de luptă și comunicate militare prezentate în expoziție ilustrează aportul considerabil al Romîniei la războiul antihitlerist, desfășurat sub lozinca lansată de partid „Totul pentru front, totul pentru victorie !". Dintre cele remarcăm fotografia din noiembrie 1944 a tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej, ministrul comunicațiilor, pe Valea Jiului, cerînd minerilor să dea cît mai mult cărbune, în primul rînd pentru asigurarea transporturilor militare ; mai figurează comunicatul special din ziua de 25 octombrie 1944 al Marelui Stat-Major al Armatei care anunța dezrobirea întregii Transilvanii de către trupele romîne și sovietice, fotografia tovarășilor M. Burcă, D. Coliu, P. Borilă și Gheorghe Stoica în uniforme militare, situația efortului economic-financiar al Romîniei în războiul antihitlerist, fotografiile despre eliberarea Budapestei, harta acțiunilor militare din Cehoslovacia.

Activitatea partidului de după terminarea războiului, realizările sale sînt de asemenea ilustrate în expoziție : astfel, Conferința națională a P.C.R. din octombrie 1945 este prezentată prin exemplare originale ale ziarului „Scînteia" care redau raportul Comitetului Central, rezoluția adoptată, ca și prin fotografii ale tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej prezentînd raportul și ale delegaților la conferință, în momentul votării ; materiale de presă prezintă alegerile parlamentare din noiembrie 1946 ; pe un panou figurează principalele măsuri pentru îmbunătățirea situației economice și financiare a țării, inițiate de P.C.R. în perioada 1946 — 1947 ; o mare fotografie redă deschiderea primei sesiuni a Adunării Deputaților în noiembrie 1946.

În legătură cu abolirea monarhiei sînt expuse fotocopia legii de constituire a R.P.R., sigiliul original care a fost aplicat pe această lege ; o caricatură a hidrei regale cu brațele tăiate,

www.dacoromanica.ro

însoțită de cifre, arată că, printre altele, casa regală stăpînea 4 000 000 de acțiuni, 150 000 de ha teren agricol și 169 de castele.

Exemplare originale ale ziarelor „Scînteia" „Libertatea", „Luptătorul bănățen", „Patriotul" prezintă articole legate de activitatea pentru făurirea partidului unic; un mare panou fotografic înfățișează un aspect din sala în care s-a ținut Congresul I al P.M.R. în februarie 1948 și pe tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, prezentînd raportul.

Un panou închinat naționalizării principalelor mijloace de producție prezintă — în procente — raportul dintre sectoarele socialist și capitalist în acest domeniu în 1948 și 1950; un grupaj de articole din „Scînteia" redă textul legii din 11 iunie 1948.

Plenara din 3 — 5 martie 1949, care a stabilit sarcinile P.M.R. pentru întărirea alianței clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare și pentru transformarea socialistă a agriculturii, este ilustrată prin redarea în original a rezoluției adoptate.

Ultima sală a expoziției punctează evenimentele principale de după 1948: Congresele al II-lea și al III-lea ale P.M.R., încheierea colectivizării agriculturii, realizările obținute în domeniul investițiilor sau al productivității muncii, creșterea rîndurilor P.M.R. ș.a.

Pe ultimul panou, deasupra casetei cu medalia „A XX-a aniversare a eliberării patriei", străjuiesc — ca o concluzie a întregii perioade prezentate în această valoroasă expoziție cuvintele tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej: „Avem un partid puternic, unit prin coeziunea de nezdruncinat a rîndurilor sale, strîns legat de milioanele de oameni ai muncii de la orașe și sate, care înfăptuiesc cu dragoste și încredere politica partidului, considerînd-o pe drept cuvînt propria lor politică".

Coralia Fotino

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro

RECENZII ŞI ÎNSEMNĂRI

* * * *DEZVOLTAREA ECONOMICĂ A ROMÎNIEI. 1944—1964*,
Bucureşti, Edit. Acad. R.P.R., 1964, 787 p.

Aniversarea celor două decenii care s-au scurs de la insurecţia armată din august a fost întîmpinată pe frontul cercetării economice de o serie de lucrări valoroase, printre care şi *Dezvoltarea economică a Romîniei. 1944—1964.*

Institutul de cercetări economice al Academiei R.P.R. şi-a propus să prezinte într-un mod cît mai cuprinzător drumul neîntrerupt al grandioasei bătălii duse de poporul romîn pentru înfăptuirea unui vast şi complex program de ridicare economică şi culturală a ţării, de sporire continuă a forţelor de producţie pe calea industrializării, de construire a noii orînduiri socialiste. Colectivul de redacţie şi coordonare al lucrării este compus din: prof. Mircea Biji, acad. prof. Vasile Malinschi, prof. Manea Mănescu, membru corespondent al Academiei R.P.R., prof. Roman Moldovan, membru corespondent al Academiei R.P.R., redactor responsabil al lucrării, Costin Murgescu, membru corespondent al Academiei R.P.R., redactor responsabil adjunct al lucrării, prof. I. Rachmuth, membru corespondent al Academiei R.P.R., redactor responsabil adjunct al lucrării, Gheorghe Belu, candidat în ştiinţe economice, secretar ştiinţific al lucrării, Ion Desmireanu, secretar ştiinţific al lucrării, Constantin Grigorescu, secretar ştiinţific al lucrării.

Lucrarea ocupă un loc distinct în cadrul cercetărilor economice, atît prin cadrul larg şi în acelaşi timp sintetic de tratare a problemelor dezvoltării complexe şi multilaterale a economiei naţionale, cît şi prin modul în care sînt evidenţiate fenomenele esenţiale, trăsăturile caracteristice ale acestei dezvoltări. Tabloul istoric al celor două decenii este redat prin expunerea pe secţiuni şi pe probleme cu profil determinat. Un asemenea gen de tratare presupune, incontestabil, mai multe dificultăţi, oferind în schimb, o prezentare nuanţată a fenomenelor, a trăsăturilor esenţiale. Astfel lucrarea subliniază modul de rezolvare a sarcinilor construcţiei socialiste, prin aplicarea creatoare de către partid a legilor universal valabile de construire a socialismului la condiţiile istorice concrete din Romînia.

Prezentarea de ansamblu a dezvoltării economiei româneşti, cu problemele fundamentale puse acestei perioade, într-o lucrare de sinteză şi la un înalt nivel ştiinţific constituie caracteristicile principale ale acestui volum. Totodată, bogăţia de idei şi actualitatea lor, prezentarea şi analizarea proceselor şi fenomenelor economice în dezvoltarea lor istorică fac din această lucrare un bogat izvor de informare şi documentare ştiinţifică asupra economiei româneşti.

Fiecare parte evidenţiază străduinţa autorilor şi a colectivului de redacţie de a analiza în mod ştiinţific problemele abordate, de a reliefa tendinţele noi care au apărut în fiecare compartiment al economiei româneşti.

Lucrarea cuprinde cinci părţi, în care sînt tratate succesiv etapele şi momentele principale ale revoluţiei, resursele naturale şi de muncă, organizarea şi perfecţionarea condu

www.dacoromanica.ro

cerii planificate a economiei naţionale, principalele direcţii şi rezultate ale dezvoltării economiei naţionale, politica Republicii Populare Romîne de dezvoltare a relaţiilor sale economice internaţionale.

Istoria procesului neîntrerupt al revoluţiei populare, înfăţişată în prima parte a volumului, se distinge prin o riguroasă delimitare a etapelor şi momentelor principale ale acestuia. Drumul dezvoltării economiei naţionale între anii 1944 şi 1964 este prezentat pornindu-se de la nivelul dezvoltării economice-sociale a Romîniei în timpul regimului burghezo-moşieresc, nivel ce se caracteriza prin o industrie relativ slab dezvoltată şi cu o structură neraţională, prin rămînerea în urmă a agriculturii, în cadrul căreia existau încă puternice rămăşiţe feudale, prin standardul de viaţă scăzut al majorităţii populaţiei. În 1938, anul cînd s-a înregistrat o creştere maximă a producţiei sociale în condiţiile regimului burghezo-moşieresc, întreaga industrie producea mai puţin de o treime din venitul naţional, iar în cadrul ei cea mai mare pondere o ocupau ramurile industriei uşoare şi alimentare. În situaţia creată după 23 august, cercurile reacţionare grupate în jurul monarhiei făceau eforturi disperate pentru a înăbuşi revoluţia în curs de desfăşurare, prin agravarea situaţiei economice a ţării. În desfăşurarea revoluţiei populare, care a început acum două decenii, în realizările ei măreţe şi fără precedent în istoria poporului romîn, se descifrează justeţea politicii partidului nostru care s-a angajat cu toate forţele la realizarea operei de reconstrucţie şi dezvoltare a economiei, arătînd limpede, de la început, greutăţile ce urmau să fie înfrînte, măsurile şi acţiunile menite să înlăture aceste greutăţi. Măsurile multiple şi perfect unitare întreprinse de partid sînt prezentate în dinamica şi interdependenţa lor, subliniindu-se de către autori linia clară de luptă a partidului pentru rezolvarea problemelor concrete care s-au ridicat în fiecare etapă a dezvoltării ţării, în lumina sarcinilor generale — construirea socialismului, lichidarea înapoierii noastre economice, transformarea Romîniei într-o ţară industrială înaintată şi asigurarea unui nivel de trai ridicat maselor muncitoare. Pe măsura înaintării pe frontul construcţiei economiei socialiste, prin amploarea tot mai mare a sarcinilor, capătă o însemnătate deosebită priceperea de a îmbina teoretic şi practic rezolvarea sarcinii politice — a desfiinţării claselor exploatatoare cu dezvoltarea rapidă a forţelor de producţie, cu crearea bazei tehnice-materiale a socialismului, fapt evidenţiat în mod just ca o trăsătură de bază a politicii partidului. Autorii secţiunii au reliefat de asemenea faptul că în toată perioada partidul nostru a avut în vedere îmbinarea sarcinilor stabilite pe baza analizei posibilităţilor şi realităţilor din economie cu elanul revoluţionar al maselor — acest factor motor de prim ordin în accelerarea ritmului reproducţiei în economie. Măsurile înfăptuite de către poporul romîn sub conducerea partidului sînt prezentate ca o îmbinare strălucită a formelor de luptă economice şi politice cu structura economică a ţării din perioada dată. Din secţiunea întîia a volumului se desprinde cu uşurinţă că Romînia de ieri şi Romînia de azi este despărţită de o întreagă epocă istorică. Drumul parcurs din 1944 porneşte în fond de la economia insuficient dezvoltată, anarhică, disproporţionată, vlăguită de război, la economia planificată, dinamică, echilibrată şi prosperă de azi.

În a doua parte a lucrării autorii prezintă resursele naturale şi de muncă, locul şi rolul lor în dezvoltarea multilaterală şi echilibrată a economiei naţionale. Se analizează problemele identificării şi atragerii în circuitul economic a resurselor subsolului, a folosirii fondului agrar şi a resurselor de apă, subliniindu-se preocuparea neîntreruptă a statului pentru valorificarea lor industrială cît mai deplină, în interesul prosperităţii patriei şi al asigurării ritmurilor susţinute în reproducţia socialistă lărgită. Totodată, preocuparea pentru lărgirea bazei proprii de materii prime se împleteşte strîns cu valorificarea tot mai complexă a acesteia prin dotarea economiei naţionale cu tehnica nouă şi modernizarea proceselor de producţie. Problemele legate de resursele de muncă şi utilizarea lor sînt examinate multilateral subliniindu-se rolul omului ca

www.dacoromanica.ro

factor principal al succeselor obţinute în dezvoltarea economiei socialiste. Schimbările intervenite în structura socială a societăţii, în raportul dintre clase, în natura claselor sociale sînt prezentate drept consecinţe corespunzătoare ale prefacerilor intervenite în structura economică a ţării. Industrializarea socialistă a ţării, şi pe această temelie, dezvoltarea într-un ritm susţinut a economiei naţionale, măsurile luate pentru pregătirea tehnică şi profesională a forţei de muncă la nivelul cerinţelor progresului tehnic contemporan au avut ca urmare modificări în structura forţei de muncă, creşterea absolută şi relativă a numărului de muncitori şi a specialiştilor, diversificarea structurii profesionale, apariţia şi dezvoltarea profesiilor noi capabile să folosească mijloacele tehnice moderne. Aceste modificări au avut alături de alţi factori un rol deosebit de important pentru dezvoltarea accelerată a forţelor de producţie în ţara noastră. Din această acţiune se desprinde ca o concluzie generală faptul că la temelia tuturor înfăptuirilor din anii construcţiei socialiste se află eforturile creatoare ale poporului nostru, munca însufleţită, maxima mobilizare a tuturor resurselor şi posibilităţilor interne ale ţării.

Lucrarea consacră un spaţiu larg problemelor conducerii planificate a economiei naţionale. Autorii expun sistemul conducerii planificate a economiei naţionale prin care se asigură conducerea unitară, de la centru, îmbinată cu larga iniţiativă a organelor locale şi a întreprinderilor, cu participarea activă a maselor populare, evidenţiind necesitatea conducerii de partid şi de stat a construcţiei socialiste, a planului de stat ca instrument principal de orientare şi coordonare a întregii activităţi economice. Se prezintă de asemenea principalele verigi ale aparatului economic şi atribuţiile lui, metodele de fundamentare ştiinţifică a planului şi etapele elaborării acestuia. Sublinierea faptului că determinarea ritmurilor şi proporţiilor obiectiv necesare dezvoltării tuturor ramurilor producţiei materiale şi a activităţilor sociale utile se asigură prin îmbinarea previziunii ştiinţifice cu aprecierea realistă a necesităţilor şi posibilităţilor existente în fiecare etapă demonstrează justeţea politicii de planificare înfăptuită de statul socialist, pe baza directivelor partidului. Se examinează, în continuare, modul de folosire, în cadrul conducerii planificate a economiei, a unor pîrghii economice de care dispune statul socialist, unele din formele economice ale mecanismului de realizare a prevederilor de plan, cum sînt : sistemul de preţuri, sistemul financiar şi de credit, gospodărirea socialistă şi rentabilitatea, sistemul de salarizare. O atenţie specială se acordă formelor principale de participare a oamenilor muncii la organizarea şi conducerea producţiei, expresie a caracterului democratic al activităţii economice-organizatorice a statului socialist.

Un interes deosebit prezintă partea a patra a lucrării în care se analizează rezultatele obţinute şi aspectele caracteristice dezvoltării industriei, agriculturii şi a legăturii ce se stabileşte între ele prin intermediul circulaţiei mărfurilor. În prezent volumul global al producţiei industriale este de 7,4 ori mai mare decît în 1938, industria devenind ramura conducătoare a economiei. Dacă în 1960 întreaga producţie industrială din 1938 a fost obţinută în 73 de zile, în 1963 aceasta s-a realizat în numai 49 de zile. Ca urmare a creşterii producţiei agricole, Romînia asigură din producţie proprie hrana populaţiei, aprovizionarea industriei cu materii prime agricole, avînd şi disponibilităţi pentru export. În continuare, autorii scot în evidenţă schimbările esenţiale intervenite în structura pe ramuri şi subramuri, ca urmare a ridicării permanente şi în ritm susţinut a industriei în condiţiile dezvoltării tuturor celorlalte ramuri ale producţiei materiale. Se subliniază, de asemenea, principalele schimbări şi tendinţe apărute în structura diferitelor ramuri ale industriei, precum şi dezvoltarea acestora în strînsă legătură cu introducerea tehnicii noi. Referitor la agricultură, se abordează problemele legate de direcţiile principale ale intensificării şi dezvoltării multilaterale în noile condiţii create după transformarea ei socialistă. Un aspect al dezvoltării armonioase, echilibrate a economiei noastre se desprinde din capitolul cu

www.dacoromanica.ro

privire la politica de repartizare pe teritoriul ţării a forţelor de producţie. Indicatorii eficacităţii economice a activităţii de producţie reflectată în sporirea productivităţii muncii în diferitele ramuri ale economiei, economisirea muncii materializate, reducerea preţului de cost al producţiei, valorificarea superioară a resurselor naturale etc. subliniază superioritatea organizării socialiste a producţiei. În încheiere, autorii subliniază faptul că realizările obţinute an de an în dezvoltarea economiei, creşterea venitului naţional au dat posibilitatea statului să înfăptuiască sistematic un amplu program de măsuri destinate ridicării continue a nivelului de viaţă al poporului — obiectiv fundamental al politicii partidului nostru. Astfel creşterea venitului naţional de 3,5 ori faţă de 1938 a permis ridicarea salariului real de peste 2 ori comparativ cu anul 1950, intensificarea construcţiilor de locuinţe, care în perioada 1960—1963 s-a cifrat la peste 160 000 apartamente, numai din fondurile statului. Prezentarea succesivă a principalelor realizări obţinute în creşterea nivelului de trai prin sporirea veniturilor populaţiei, îmbunătăţirea structurii consumului, asigurarea dreptului la muncă şi îmbunătăţirea condiţiilor de locuit şi a serviciilor prestate populaţiei, ocrotirea sănătăţii şi asistenţa socială, a condiţiilor de instruire şi culturalizare reliefează profundele transformări economice şi sociale care au avut loc în viaţa oamenilor muncii din ţara noastră.

Partea a cincea a volumului tratează extinderea relaţiilor economice internaţionale ale Romîniei, expresie a marilor prefaceri social-politice din anii puterii populare şi a dezvoltării multilaterale a economiei sale. Noul loc ocupat de R.P. Romînă în economia mondială îi oferă o participare tot mai largă la dezvoltarea colaborării economice cu ţările socialiste şi cu celelalte ţări ale lumii. R.P. Romînă promovează neabătut o politică de dezvoltare a legăturilor de prietenie şi colaborare frăţească cu toate ţările socialiste pe temeiul respectării principiilor de bază stabilite în comun cu privire la relaţiile lor reciproce. Avîntul economiei naţionale, sporirea producţiei industriale şi agricole, politica partidului şi guvernului de lărgire continuă a legăturilor internaţionale ale ţării au făcut posibilă creşterea an de an a comerţului exterior şi a eficacităţii lui economice. Volumul comerţului exterior a atins un nivel de peste 2 ori mai mare decît cel realizat în 1959. El a înregistrat un ritm de creştere superior celui realizat de produsul social, concretizîndu-se în perioada 1951—1963 la un spor de 4,3 ori faţă de creşterea de 3,3 ori a produsului social.

Volumul se încheie cu caracterizarea de ansamblu a dezvoltării complexe şi multilaterale a economiei naţionale — trăsătură de bază a evoluţiei economiei noastre. Autorul reuşeşte într-un număr limitat de pagini să înmănunchieze liniile directoare ale evoluţiei economiei romîneşti, ceea ce caracterizează ansamblul construcţiei socialiste în ţara noastră. Sublinierea acestei caracteristici, care se desprinde ca o concluzie a întregii lucrări, confirmă încă o dată calea profund ştiinţifică stabilită de Partidul Muncitoresc Romîn şi practic verificată, pe care s-a dezvoltat şi se va dezvolta în continuare economia noastră. Dezvoltarea armonioasă, echilibrată, pe o linie mereu ascendentă şi în ritm rapid a întregii economii, sporirea continuă a productivităţii muncii sociale, dezvoltarea intensivă şi multilaterală a agriculturii, ridicarea sistematică a nivelului de trai al poporului nostru, sînt rodul aplicării consecvente a politicii partidului şi guvernului de industrializare socialistă. Experienţa noastră şi a altor ţări demonstrează că ridicarea gradului de complexitate a fiecărei economii naţionale constituie una din premisele fundamentale pentru participarea în proporţii crescînde a fiecărei ţări la schimburile economice internaţionale. Autorul subliniază în încheiere că dezvoltarea industrială a Romîniei, ca şi construcţia socialistă sînt opera istorică a poporului romîn, condus de partid, rodul activităţii sale creatoare, al eforturilor şi muncii sale, al capacităţii de a pune în valoare resursele de care dispune ţara noastră.

Uriaşele prefaceri politice petrecute în acest răstimp în toate domeniile, în structura

www.dacoromanica.ro

politică, economică şi socială a ţării, în poziţia ei internaţională, au schimbat din temelii înfăţişarea Romîniei şi condiţiile de viaţă ale celor ce muncesc. Republica Populară Romînă a devenit o ţară în plin progres, cu o industrie puternică, cu o agricultură în continuă dezvoltare, cu o cultură înfloritoare. Ţara noastră se bucură pe piaţa externă de un prestigiu în continuă creştere. Economia noastră se defineşte pe parcursul celor două decenii printr-o dezvoltare complexă, echilibrată, prin ritmuri înalte şi susţinute, chezăşie a progresului social.

Înfăptuirea politicii partidului nostru, în cadrul căreia industrializarea socialistă a fost şi rămîne factorul hotărîtor al progresului alături de dezvoltarea proporţională şi echilibrată a celorlalte ramuri ale economiei naţionale va permite ridicarea, în continuare, a potenţialului economiei noastre, sporirea continuă şi sistematică a nivelului de trai al populaţiei.

Construirea bazei tehnice-materiale a socialismului şi victoria definitivă a relaţiilor de producţie socialiste sînt opera istorică a poporului romîn care a înfăptuit cu eroism şi entuziasm politica ştiinţifică, marxist-leninistă, a Partidului Muncitoresc Romîn.

Sintetizarea modului în care au fost rezolvate în ţara noastră unele din sarcinile complexe ale construirii orînduirii noi, socialiste, prezentarea acestor probleme într-o ţinută sobră, clară, conferă lucrării prezentate un loc de frunte în cadrul literaturii economice din ţara noastră. Prezentînd experienţa partidului în cel mai important domeniu al construcţiei socialiste, lucrarea *Dezvoltarea economică a Romîniei. 1944—1964* se înscrie ca o valoroasă contribuţie pe frontul ideologic.

Aneta Spiridon

*** *Industria Romîniei. 1944—1964*, Bucureşti, Edit. Acad. R.P.R., 1964, 804 p.

Cea de-a XX-a aniversare a eliberării Romîniei de sub jugul fascist, eveniment care a deschis o eră nouă în dezvoltarea ţării, prilejuieşte o retrospectivă a uriaşelor prefaceri petrecute în decurs de douăzeci de ani în toate domeniile de activitate socială, în structura politică, economică şi socială a ţării. În această perioadă istorică, relativ scurtă, a fost creată baza economică a socialismului, a fost construită şi se dezvoltă o puternică bază tehnică-materială a noii orînduiri sociale. Prin terminarea colectivizării agriculturii, socialismul a cuprins întreaga economie naţională. În Republica Populară Romînă, socialismul a învins deplin şi definitiv la oraşe şi sate, a fost lichidată pentru totdeauna exploatarea şi asuprirea omului de către om.

Pentru istoria economiei noastre naţionale, dezvoltarea economiei romîneşti în anii de la eliberare constituie un tărîm vast de cercetare ştiinţifică la care se cere unirea eforturilor economiştilor şi istoricilor. Dat fiind rolul conducător al industriei în economia R.P. Romîne, analiza dezvoltării industriei romîneşti în anii puterii populare reprezintă un obiectiv de seamă al studiului istoriei economiei noastre naţionale, un cîmp larg şi inepuizabil de cercetare şi generalizare ştiinţifică. În aceste condiţii, este pe deplin îndreptăţit interesul deşteptat de apariţia lucrării *Industria Romîniei. 1944—1964* sub îngrijirea acad. prof. Vasile Malinschi, prof. Roman Moldovan, membru corespondent al Academiei R.P.R., şi prof. Vasile Rausser.

Lucrarea recenzată are drept obiect studierea multilaterală şi temeinică a politicii de industrializare socialistă elaborată şi promovată cu fermitate de Partidul Muncitoresc

www.dacoromanica.ro

Romîn, analiza fenomenelor esenţiale şi desprinderea trăsăturilor determinante ale acestui proces istoric; înmănunchind într-un tot unitar multiplele fenomene şi aspecte care caracterizează procesul de dezvoltare industrială a ţării noastre în cei 20 de ani de la eliberare, lucrarea îşi propune ca ţel sintetizarea experienţei obţinute de poporul romîn sub conducerea nemijlocită a partidului în înfăptuirea industrializării socialiste.

La întocmirea acestei lucrări, autorii au ţinut seama de indicaţia Congresului al III-lea al Partidului Muncitoresc Romîn că trebuie lichidată discordanţa dintre preocupările atît de bogate şi multilaterale ale partidului şi statului nostru pentru dezvoltarea economică a ţării şi caracterul abstract, rezultat din insuficienta cunoaştere a realităţilor, pe care-l au unele lucrări de ştiinţe sociale, în acest scop fiind necesară stabilirea unui contact permanent între institutele de cercetări din acest domeniu şi organele de planificare, financiare şi alte organe de stat şi economice. În *Cuvîntul introductiv* al lucrării, semnat de acad. prof. V. Malinschi, se precizează că în elaborarea lucrării autorii au fost călăuziţi de năzuinţa înscrierii acesteia pe linia preocupărilor partidului şi statului pentru dezvoltarea economică a ţării, de necesitatea cunoaşterii profunde a realităţilor, a studierii atente a politicii şi activităţii practice a partidului, a ceea ce este esenţial în experienţa maselor. Lucrarea reprezintă rezultatul unei colaborări fructuoase dintre oamenii de ştiinţă şi cadre din conducerea ramurilor industriei noastre, fiind scrisă de un colectiv larg de autori, format din conducători de ministere, academicieni, profesori universitari.

Este de prisos a arăta însemnătatea şi actualitatea apariţiei unei asemenea lucrări. Prin tematica abordată, prin modul documentat de expunere a problemelor şi nivelul ştiinţific corespunzător al tratării laturilor fundamentale ale procesului de industrializare a Romîniei, lucrarea recenzată se înscrie ca o contribuţie însemnată la studierea celui mai nou capitol din istoria economiei noastre naţionale, la cunoaşterea direcţiilor de dezvoltare a industriei noastre socialiste.

Structura lucrării a fost concepută pe două planuri, îmbinînd în mod organic cercetarea ştiinţifică a problemelor de sinteză la nivelul economiei naţionale cu analiza economică a dezvoltării ramurilor industriale, ceea ce a oferit posibilitatea unei tratări ample şi complexe a aspectelor esenţiale ale dezvoltării industriei romîneşti. În primele şase capitole se studiază probleme generale ale dezvoltării industriei Romîniei: politica Partidului Muncitoresc Romîn de construire a socialismului, industrializarea socialistă — temelia trainică a marilor transformări în procesul construirii socialismului, politica de investiţii în industrializarea socialistă, dezvoltarea economică a regiunilor relativ rămase în urmă în trecut, pregătirea cadrelor necesare industriei socialiste, creşterea nivelului de trai material şi cultural al populaţiei. Celelalte zece capitole sînt consacrate studierii dezvoltării principalelor ramuri ale industriei romîneşti.

În lucrare se relevă caracterul creator al politicii Partidului Muncitoresc Romîn, bazată pe teoria marxist-leninistă cu privire la trecerea de la capitalism la socialism şi construirea bazei tehnice-materiale a socialismului, pe studierea aprofundată a realităţilor concrete din Romînia, pe aplicarea fermă în condiţiile acestor realităţi a cerinţelor legilor generale ale revoluţiei şi construcţiei socialiste. În orientarea întregii activităţi de construire a bazei tehnice-materiale a socialismului, partidul a pornit de la faptul că Romînia dispune de resurse naturale variate, care permit dezvoltarea complexă şi multilaterală a economiei ei; ca o condiţie fundamentală a dezvoltării echilibrate şi armonioase a tuturor ramurilor economiei, partidul a pus permanent în centrul politicii sale economice industrializarea socialistă, pe baza tehnicii înaintate.

Din paginile lucrării rezultă în mod limpede că la baza politicii de industrializare socialistă aplicate cu consecvenţă de P.M.R. stă învăţătura leninistă, potrivit căreia baza materială de producţie a socialismului o constituie marea producţie mecanizată în in-

www.dacoromanica.ro

dustrie, agricultură şi în celelalte ramuri ale producţiei materiale. Pornind de la o apreciere ştiinţifică a structurii social-economice a Romîniei, a caracterului economiei româneşti, partidul marxist-leninist al clasei muncitoare a arătat că industrializarea este o necesitate obiectivă a progresului economiei noastre naţionale, veriga hotărîtoare a procesului de construire a socialismului. În mod judicios în lucrare se precizează că industrializarea socialistă, prin dezvoltarea cu precădere a industriei energetice, siderurgice, de construcţii de maşini şi chimice, este singura cale în măsură să asigure înfăptuirea reproducţiei socialiste lărgite, înzestrarea cu tehnica cea mai înaltă a tuturor ramurilor economiei naţionale, realizarea de proporţii juste în economie, judicioasa repartizare a forţelor de producţie pe teritoriul ţării, sporirea continuă a productivităţii muncii sociale, valorificarea superioară a resurselor naturale, înfăptuirea scopului producţiei socialiste: satisfacerea cît mai deplină a nevoilor materiale şi culturale mereu crescînde ale populaţiei. Numai industrializarea socialistă a fost în stare să asigure lichidarea caracterului predominant agrar al economiei româneşti, reorganizarea întregii economii naţionale pe baza tehnicii înaintate.

Pornind de la premisa justă că principalul mijloc pentru dezvoltarea industriei socialiste îl constituie investiţiile, în lucrare este analizată pe larg politica de investiţii a statului democrat-popular, reliefîndu-se ideea că principala cale de asigurare a volumului sporit de investiţii este creşterea venitului naţional pe baza ridicării productivităţii muncii. Creşterea producţiei industriale în ţara noastră este, în primul rînd, rezultatul fondurilor investite pentru reutilarea şi dezvoltarea întreprinderilor existente, pentru crearea de noi secţii şi întreprinderi industriale. Numai în anii 1956—1962 au intrat în funcţie în industria republicană şi locală peste 200 de întreprinderi noi şi aproape 250 de secţii noi, iar numeroase întreprinderi existente au fost reutilate şi dezvoltate. În locul întreprinderilor în general mici, preluate la naţionalizare, dotate cu utilaje învechite şi în care predomina o tehnică depăşită, a fost creată o industrie nouă, formată din întreprinderi mari, puternice, înzestrate cu cea mai înaintată tehnică, în aşa fel încît în anul 1963 exista un număr de 336 de întreprinderi industriale cu peste 1 000 de muncitori faţă de numai 136 în anul 1950.

Politica fermă de industrializare socialistă a Romîniei şi-a găsit reflectarea în modul de utilizare a fondurilor de investiţii. Lucrarea subliniază că proporţia principală în privinţa repartiţiei investiţiilor pe ramuri economice, respectată cu stricteţe în decursul procesului de industrializare, a constat în prioritatea acordată dezvoltării industriei faţă de celelalte ramuri ale economiei naţionale, iar în cadrul industriei a industriei grele faţă de industria bunurilor de consum. Astfel, din cele peste 252 de miliarde de lei investite în economia naţională în perioada 1950 1963, aproape 132 de miliarde de lei au fost alocate industriei, deci mai mult de jumătate din totalul investiţiilor a fost repartizat pentru industrie; pentru industria grea s-au alocat peste 115 miliarde de lei, ceea ce reprezintă aproape 90% din volumul total al fondurilor investite în industrie. Paralel cu realizarea principalei proporţii între cele două sectoare ale industriei, a fost asigurată şi o proporţie justă între dezvoltarea bazei de materii prime şi a industriei prelucrătoare. Rezultatul nemijlocit al orientării fondurilor de investiţii este reflectat în principal în schimbarea structurii producţiei industriale, în modificarea proporţiei dintre cele două subdiviziuni ale industriei. Astfel, în anul 1963, ponderea grupei A în totalul producţiei industriale a crescut la 64,5% faţă de 45,5% cît era în 1938, iar ponderea grupei B a scăzut în mod corespunzător.

Dată fiind însemnătatea repartizării teritoriale a forţelor de producţie în procesul de industrializare, în lucrare este amplu tratată această problemă. În cadrul dezvoltării relativ slabe, în ansamblu, a economiei Romîniei burghezo-moşiereşti, existau disproporţii adînci la nivelul economiei diferitelor regiuni; industria era concentrată în cîteva localităţi, în timp ce în restul ţării lipseau obiectivele

www.dacoromanica.ro

industriale. Astfel, în anul 1938, circa 70% din producţia industrială a ţării era concentrată în 6 centre: oraşul Bucureşti, Valea Prahovei, Braşov, Hunedoara, Timişoara şi Reşiţa; în acelaşi timp, provinciile istorice Moldova, Dobrogea şi Oltenia, care cuprindeau circa 38% din întreaga populaţie a ţării, nu reprezentau în producţia industrială decît circa 12%. În lucrare se scoate în evidenţă faptul că ridicarea regiunilor mai puţin dezvoltate este organic integrată în politica generală de industrializare socialistă a ţării, deoarece acest proces cere neapărat crearea şi dezvoltarea în toate regiunile, şi cu atît mai mult în cele în trecut mai înapoiate, a unor variate şi puternice activităţi industriale. Prin repartizarea teritorială planificată a forţelor de producţie are loc un proces treptat de apropiere a nivelului de dezvoltare economică a regiunilor mai înapoiate în trecut de nivelul regiunilor mai avansate, cu toate că şi acestea din urmă au cunoscut un mare avînt economic.

În vederea dezvoltării economice şi social-culturale a regiunilor în trecut mai înapoiate — după cum se arată în lucrare —, prin planurile de stat au fost alocate an de an importante fonduri de investiţii. Astfel, în perioada 1951—1963, în regiunile Argeş, Bacău, Dobrogea, Iaşi, Oltenia au fost realizate investiţii în valoare de circa 73 de miliarde de lei, ceea ce reprezintă 29,6% din volumul de investiţii realizat pe întreaga economie naţională în această perioadă. În perioada 1951—1962, în Moldova şi în regiunile Argeş, Dobrogea şi Oltenia au fost construite şi puse în funcţiune circa 90 de importante obiective industriale noi de interes republican, au fost dezvoltate peste 40 de întreprinderi industriale existente în sectorul republican şi s-a construit un mare număr de obiective în industria locală de stat şi cooperatistă. Pe această bază de orientare a investiţiilor pe plan regional s-a asigurat pentru regiunile în trecut mai înapoiate un ritm mediu anual de creştere a producţiei industriale superior celui pe întreaga ţară, ceea ce a determinat creşterea greutăţii specifice a producţiei globale industriale a acestor regiuni în producţia globală industrială a ţării.

În lucrare este tratată într-un capitol de sine stătător problema pregătirii cadrelor necesare industriei socialiste, avînd în vedere faptul că, în procesul de industrializare socialistă, un rol de prim ordin revine forţei de muncă, celor ce muncesc, de cunoştinţele şi experienţa lor în producţie depinzînd în mare măsură creşterea productivităţii muncii, nivelul tehnicii şi ritmurile de dezvoltare ale producţiei sociale. Caracteristice pentru acţiunea de pregătire a cadrelor necesare industriei sînt formele variate utilizate, un loc însemnat ocupîndu-l învăţămîntul de specialitate de nivel mediu şi superior. Prin reforma învăţămîntului din anul 1948 s-au adus schimbări fundamentale în organizarea şi conţinutul învăţămîntului de toate gradele, în procesul de pregătire a cadrelor pentru economia noastră naţională. Potrivit datelor prezentate în lucrare, drept urmare a măsurilor luate în vederea pregătirii cadrelor necesare economiei naţionale, între anii 1949 şi 1963 învăţămîntul superior a dat un număr de 38 719 specialişti pentru industrie şi construcţii, iar şcolile profesionale şi tehnice au dat în anii construcţiei socialiste un număr de peste 400 000 de absolvenţi pentru industrie şi construcţii, reprezentînd peste 2/5 din creşterea numărului de salariaţi. Progresul tehnicii şi ştiinţei impun creşterea numărului lucrătorilor cu un înalt grad de calificare, ceea ce se constată şi în ţara noastră, în perioada 1951—1963 numărul cadrelor tehnice cu pregătire medie şi superioară crescînd mai repede decît numărul de muncitori.

Industrializarea socialistă a Romîniei nu este un scop în sine, ci constituie premisa de bază a creşterii nivelului de trai material şi cultural al populaţiei. În lucrare se evidenţiază că asigurarea satisfacerii nevoilor crescînde materiale şi culturale ale celor ce muncesc este cu putinţă numai prin concentrarea eforturilor poporului muncitor către sarcinile sporirii continue a forţelor de producţie, şi îndeosebi în direcţiile hotărîtoare pentru victoria socialismului: crearea şi dezvoltarea bazei tehnice-materiale a noii orînduiri prin industrializarea socialistă a ţării.

www.dacoromanica.ro

Dezvoltarea puternică a industriei socialiste şi, în primul rînd, a producţiei mijloacelor de producţie în anii puterii populare a asigurat sporirea în ritm rapid a venitului naţional, considerat în mod just în lucrare ca fiind o expresie sintetică a nivelului şi ritmului de creştere a economiei naţionale; în 1964, venitul naţional al Romîniei va fi de circa 3,7 ori mai mare decît în 1938. Rezultatele industrializării socialiste îşi găsesc expresie în schimbarea structurii venitului naţional, partea realizată în industrie sporind de la 30% în 1938 la aproape 48% în 1963, în condiţiile dezvoltării concomitente a agriculturii cît şi a celorlalte ramuri ale economiei. Cea mai mare parte a venitului naţional, peste trei pătrimi, reprezintă fondul de consum, destinat satisfacerii nevoilor oamenilor muncii; cealaltă parte este destinată să asigure reproducţia lărgită a producţiei socialiste.

Datele din lucrare despre creşterea salariului real, despre volumul vînzărilor de mărfuri cu amănuntul către populaţie prin comerţul socialist, despre creşterea consumului ţăranilor colectivişti şi altele ilustrează convingător creşterea bunăstării poporului; tot în acest sens acţionează şi sporirea continuă a cheltuielilor pe care le face statul pentru învăţămînt, ocrotirea sănătăţii, asigurări sociale, plata pensiilor, concedii de odihnă, întreţinerea sanatoriilor, a caselor de odihnă, construcţia de locuinţe etc. O expresie elocventă a grijii permanente a partidului nostru pentru ridicarea nivelului de trai al oamenilor muncii o constituie Hotărîrea din iunie 1964 a C.C. al P.M.R. şi a Consiliului de Miniştri al R.P.R. cu privire la majorarea salariilor la toate categoriile de salariaţi, reducerea unor cote ale impozitului pe salarii şi creşterea plafoanelor de salarii în funcţie de care se acordă alocaţia de stat pentru copii.

Analiza detaliată pe ramuri a dezvoltării industriei româneşti în anii puterii populare, tratată în capitolele lucrării, oferă un tablou atotcuprinzător al drumului străbătut de industria românească în anii construcţiei socialiste. Studiul fiecărei ramuri industriale începe cu o prezentare a situaţiei ramurii respective în condiţiile regimului burghezo moşieresc, care contrastează puternic cu realităţile de astăzi. Cel de-al doilea război mondial a agravat situaţia industriei româneşti; ruinerii în urmă a economiei i s au adăugat jaful hitlerist, exploatarea neraţională a materiilor prime, distrugerile provocate de bombardamente, pagubele rezultate din descompletarea şi degradarea utilajelor.

Imediat după eliberarea patriei de sub jugul fascist, în faţa industriei româneşti a stat sarcina de a sprijini efortul de război al ţării, contribuind la aprovizionarea multilaterala a frontului antihitlerist. A urmat apoi perioada refacerii economiei naţionale distruse de razboi. În lucrare se subliniază că un rol hotărîtor în elaborarea principalelor sarcini ale refacerii economiei naţionale, ca şi a modalităţilor de realizare a acestor sarcini, l-a avut Conferinţa naţională a P.C.R. din 1945. În pofida sabotajului practicat de elementele capitaliste din întreprinderi, a rezistenţei înverşunate a claselor exploatatoare, care deţineau poziţii dominante în viaţa economică, au fost luate unele măsuri de marc însemnătate în vederea însanătoşirii vieţii economice şi financiare, cum au fost, de pildă, etatizarea Băncii Naţionale, crearea oficiilor industriale, reorganizarea comerţului exterior, efectuarea reformei monetare şi a stabilizării.

Lucrarea recenzată subliniază însemnătatea istoricului act al naţionalizării din iunie 1948 prin care întreprinderile industriale au devenit bun al întregului popor. Drept urmare a creării unui puternic sector socialist în economia naţională, spre sfîrşitul anului 1948 producţia industrială a ajuns să reprezinte 85% din nivelul antebelic, nivelul producţiei unor produse principale fiind superior cu circa 20—25%. Naţionalizarea principalelor mijloace de producţie a permis elaborarea primelor două planuri anuale — 1949 şi 1950; prin îndeplinirea cu succes a acestor planuri, producţia industrială a ţării noastre a depăşit în 1950 cu 47% nivelul anului 1938 şi cu 73% pe cel al anului 1948.

www.dacoromanica.ro

Succesele obţinute de poporul nostru în dezvoltarea tuturor ramurilor industriale în anii de economie planificată îşi găsesc o prezentare adecvată în paginile lucrării. Ritmul înalt de creştere a producţiei industriale constituie o mărturie incontestabilă a superiorităţii economiei socialiste asupra celei capitaliste, demonstrată cu prisosinţă de datele din lucrare. În decurs de numai 15 ani de economie planificată, în perioada 1948—1963, producţia globală industrială a crescut de 8,7 ori. În această perioadă, ritmul mediu anual de creştere a producţiei industriale a fost de 13,2%, depăşind cu mult atît ritmurile înregistrate de industria Romîniei burghezo-moşiereşti (4% în perioada 1929 1938), cît şi a lumii capitaliste de astăzi (de pildă, în perioada 1951—1962, S.U.A. 3,7%, Suedia 3,2%, Anglia 2,7%). În condiţiile avîntului întregii industrii, producţia mijloacelor de producţie a crescut mai repede, atît faţă de întreaga producţie industrială, cît şi faţă de producţia bunurilor de consum; astfel, faţă de ritmul mediu anual de 13,2% realizat în întreaga industrie în perioada 1951 1963, producţia grupei A a crescut cu un ritm mediu anual de 15,1%, iar a grupei B de 10,7%. În cadrul industriei grele, ritmul cel mai rapid de creştere a fost realizat de acele ramuri care condiţionează în mod hotărîtor dezvoltarea bazei tehnice-materiale a socialismului şi progresul tehnic în toate ramurile economiei naţionale: energia electrică şi termică, siderurgia, construcţiile de maşini şi chimia; ritmul mediu anual de creştere a acestor ramuri industriale în perioada 1951 1963 a fost de 17,7%.

Politica fermă de industrializare socialistă promovată de Partidul Muncitoresc Romîn a fost obiectul unor atacuri vehemente din partea cercurilor conducătoare din ţara noastră ale fostelor clase dominante, iar astăzi unii apologeţi ai capitalismului contemporan continuă să ponegrească linia leninistă de industrializare socialistă a ţării noastre. În lucrare se găseşte o combatere fundamentată a unora dintre aceste teze. În mod deosebit se demonstrează falsitatea „teoriilor" propagate de ideologii Partidului Naţional-Ţărănesc atît în perioada dintre cele două războaie mondiale, cît şi în primii ani după eliberarea ţării de sub jugul fascist, în legătură cu politica de industrializare preconizată de partidul clasei muncitoare. Potrivit pseudoteoriei reacţionare de largă circulaţie „Romînia, ţară eminamente agricolă", ca urmare a condiţiilor „naturale", Romînia avea rolul predestinat de a fi „complimentară" economiei ţărilor capitaliste dezvoltate, cu menirea de a dezvolta producţia agricolă şi de a lărgi exportul cerealelor; totodată, se pretindea că industria nu se poate dezvolta în ţara noastră pentru că, chipurile, nu ar exista „tradiţii tehnice". Deci, ţării noastre îi era hărăzit rolul de anexă agrară a puterilor imperialiste, de piaţă de desfacere a acestora pentru produsele industriale şi de furnizoare de materii prime ieftine. Istoria a dat răspunsul cel mai autorizat tuturor acestor aprecieri şi profeţii. Bilanţul bogat al dezvoltării industriei romîneşti în cele două decenii de la eliberare, prezentat cu competenţă în lucrarea recenzată, arată suficient de convingător justeţea liniei de industrializare socialistă a Romîniei.

Din întreaga lucrare reiese că la temelia tuturor succeselor obţinute de industria noastră socialistă se află eforturile creatoare ale poporului nostru, munca sa însufleţită, maxima mobilizare a tuturor resurselor şi posibilităţilor interne ale ţării; totodată, progresul industriei romîneşti se sprijină pe relaţiile de colaborare şi întrajutorare statornicite între ţările socialiste.

În spaţiul limitat al recenziei de faţă nu am putut aborda decît cîteva aspecte pe care le ridică lucrarea *Industria Romîniei*. Ne-am străduit ca prin acestea cititorul să capete o imagine adecvată a problemelor fundamentale tratate în lucrare în legătură cu opera de industrializare socialistă a ţării. Desigur că, dată fiind complexitatea şi multilateralitatea procesului industrializării socialiste a Romîniei, lucrarea nu a putut să epuizeze tratarea tuturor trăsăturilor acestui proces istoric. Astfel, o trăsătură caracteristică a industrializării socialiste a Romîniei cum este valorificarea superioară a resurselor naturale este

www.dacoromanica.ro

tratată în lucrare atunci cînd se analizează dezvoltarea fiecărei ramuri industriale, dar poate că ar fi fost indicat să se consacre un capitol special acestei probleme, în care să se sintetizeze experienţa ţării noastre în această direcţie. În ceea ce priveşte forţa de muncă, lucrarea se limitează la tratarea pregătirilor de cadre necesare industriei; este neîndoielnic că aceasta este o latură esenţială a reproducţiei forţei de muncă şi a fost examinată cu competenţă în capitolul respectiv, însă industrializarea ţării este strîns legată şi de alte numeroase şi importante fenomene ale folosirii forţei de muncă în economia noastră naţională, care ar fi prezentat interes să fie cercetate în paginile lucrării. După părerea noastră, lucrarea ar fi cîştigat în densitate, dacă ar fi fost evitată repetarea unor idei în mai multe capitole sau folosirea aceloraşi date de către mai mulţi autori. Aceste lipsuri nu afectează însă valoarea lucrării.

Lucrarea *Industria Romîniei* reprezintă o reuşită certă a literaturii noastre ştiinţifice contemporane în domeniul studierii economiei naţionale, contribuind la mai buna înţelegere a esenţei procesului istoric de industrializare socialistă a Republicii Populare Romîne. În prezent, cînd numeroase ţări ale lumii în curs de dezvoltare caută calea cea mai eficace de a lichida înapoierea lor seculară, prezentarea competentă a experienţei Romîniei în crearea unei industrii socialiste în decursul unei generaţii, realizată în paginile lucrării, constituie un merit deosebit al autorilor. Documentarea lucrării a depăşit sfera materialelor publicate, aducînd pentru prima dată în circuitul ştiinţific o serie de date statistice noi, extrem de interesante, care îmbogăţesc conţinutul şi întăresc convingător ideile exprimate. Expunerea clară a politicii Partidului Muncitoresc Romîn în domeniul industrializării şi analiza economică substanţială a transpunerii ei în practica construcţiei economice pe care le realizează lucrarea demonstrează inconsistenţa ştiinţifică a teoriilor care încearcă să denatureze esenţa şi trăsăturile industrializării socialiste a Romîniei. Exprimarea clară a ideilor şi stilul cursiv al textului fac accesibilă lucrarea unui cerc larg de cititori.

M. Horovitz

* * * *Agricultura Romîniei. 1944 — 1964*,

Bucureşti, Edit. agrosilvică, 1964, 389 p. [1]

Rod al colaborării unor oameni de ştiinţă, printre care academicieni, membri corespondenţi ai Academiei R.P.R., profesori universitari, candidaţi în ştiinţe agricole, tehnice şi economice, această lucrare pune la dispoziţia specialiştilor şi maselor largi de cititori un material de o deosebită valoare privind dezvoltarea intensivă şi multilaterală a agriculturii, ramură de importanţă vitală a economiei ţării noastre.

În afară de *Cuvîntul înainte*, semnat de tov. Mihai Dalea, secretar al C.C. al P.M.R., preşedintele Consiliului Superior al Agriculturii, de un articol introductiv despre locul şi rolul agriculturii în economia naţională, subliniind adîncile prefaceri ce au schimbat din temelii relaţiile social-economice la sate şi întregul mod de trai al ţărănimii, lucrarea cuprinde un număr de 20 de capitole, grupate în cinci părţi, care tratează probleme esen-

[1] Lucrarea *Agricultura Romîniei, 1944—1964* a apărut sub redacţia prof. univ. Nicolae Giosan, membru corespondent al Academiei R.P.R., prim-vicepreşedinte al Consiliului Superior al Agriculturii; prof. univ. Bucur Şchiopu, prim-vicepreşedinte al Consiliului Superior al Agriculturii; prof. univ. David Davidescu, membru corespondent al Academiei R.P.R., membru în Consiliul Superior al Agriculturii.

www.dacoromanica.ro

ţiale: victoria socialismului la sate — confirmare strălucită a justeţei politicii Partidului Muncitoresc Romîn—, dezvoltarea bazei tehnice-materiale a socialismului în agricultură, dezvoltarea producţiei agricole, consolidarea economică-organizatorică a întreprinderilor agricole socialiste, dezvoltarea cercetărilor ştiinţifice, a învăţămîntului agricol şi conducerea agriculturii. La aprofundarea unor aspecte ale acestor probleme, o contribuţie deosebită aduce materialul documentar ilustrativ — tabele statistice şi grafice — reflectînd, de exemplu, dinamica dezvoltării sectorului socialist în agricultură, evoluţia unităţilor agricole socialiste şi procesul concentrării lor, îmbunătăţirea structurii categoriilor de folosinţă a suprafeţei agricole, evoluţia parcului de maşini şi tractoare şi a volumului lucrărilor executate de S.M.T.-uri, consumul de îngrăşăminte chimice şi de produse fitofarmaceutice, dezvoltarea producţiei culturilor de cîmp, a producţiei viticole şi pomicole, dezvoltarea bazei furajere şi creşterea animalelor etc.

Menţionăm de asemenea condiţiile grafice excelente în care s-a tipărit lucrarea.

În primul capitol, „Reforma agrară din 1945, eveniment de seamă în dezvoltarea agriculturii", se scoate în evidenţă caracterul revoluţionar al reformei, consecinţele importante de ordin economic, politic şi social pe care le-a avut pentru întreaga dezvoltare ulterioară a ţării noastre, sînt subliniate lupta şi acţiunile partidului pentru apărarea intereselor ţărănimii, ajutorul acordat acesteia ca să-şi consolideze gospodăriile după reforma agrară, să lucreze mai bine pămîntul şi să obţină producţii mărite la hectar. În focul luptei pentru reforma agrară s-a închegat alianţa dintre clasa muncitoare şi ţărănime, forţa socială care a zdrobit şi a alungat de la putere clasele exploatatoare.

Importanţa industrializării socialiste în lichidarea înapoierii economice a ţării, în transformarea ei într-o ţară industrială înaintată, cu o agricultură intensivă, dezvoltată multilateral, politica ştiinţifică a partidului, care a îndeplinit cu fermitate şi consecvenţă indicaţiile leniniste, acordînd prioritate industriei grele, cu pivotul ei, industria constructoare de maşini, succesele remarcabile ale acestei politici întemeiate pe o profundă analiză a resurselor naturale ale ţării, precum şi a posibilităţilor concrete de a le valorifica sînt pregnant evidenţiate de către autori (cap. II).

Un capitol special (III) se ocupă în lucrare de politica Partidului Muncitoresc Romîn privind transformarea socialistă a agriculturii. Subliniind necesitatea obiectivă a trecerii treptate de la mica producţie de mărfuri la marea agricultură socialistă, autorii insistă asupra rolului şi însemnătăţii plenarei C.C. al P.M.R. din 3—5 martie 1949. Pe baza însuşirii principiilor vii, atotbiruitoare ale clasicilor marxism-leninismului, pe baza aplicării creatoare a planului cooperatist al lui V. I. Lenin, pornind de la analiza particularităţilor dezvoltării agriculturii în ţara noastră, a deplasărilor şi regrupărilor de clasă la sate, a factorilor ce le-au determinat, istorica plenară din 3—5 martie 1949 a stabilit programul care a stat la temelia întregii munci desfăşurate timp de 13 ani, din 1949 şi pînă în 1962, cînd a fost încheiată colectivizarea; acest program a fost îmbogăţit ulterior cu noi indicaţii, măsuri şi soluţii, elaborate pe baza examinării temeinice a fenomenelor noi, apărute în procesul transformării socialiste a agriculturii.

În lucrare se relevă deosebita importanţă a creării bazei tehnice-materiale a agriculturii socialiste, ca urmare a industrializării ţării, condiţie esenţială pentru reorganizarea socialistă a satului şi transformarea întregii psihologii a micului proprietar legat de generaţii de peticul lui de pămînt, precum şi importanţa altor pîrghii economice, prin care statul de democraţie populară şi-a exercitat acţiunea de făurire şi dezvoltare a relaţiilor de producţie socialiste în agricultură. Este subliniat, de exemplu, rolul activ al staţiunilor de maşini şi tractoare de a introduce tehnica avansată în agricultura înapoiată, de a stimula organizarea ţărănimii muncitoare, convingînd-o în practică de superioritatea muncii cu mijloace mecanizate, influenţînd-o să se hotărască singură pentru a trece de la cele mai diferite tovărăşii de muncă

www.dacoromanica.ro

la gospodăria colectivă. Alături de S.M.T., un rol activ în construcţia socialistă la sate l-au îndeplinit şi gospodăriile de stat, care au avut şi au menirea să devină promotoare ale progresului tehnic în agricultură, model de gospodărire socialistă, de organizare ştiinţifică, exemplu viu pentru ţărănimea muncitoare în ce priveşte superioritatea marii producţii socialiste larg mecanizate şi chimizate.

În lupta pentru victoria socialismului la sate o deosebită însemnătate a avut aplicarea principiului leninist al cointeresării materiale: socialismul se construieşte nu nemijlocit pe bază de entuziasm, ci, cu ajutorul entuziasmului, pe bază de interes personal, pe bază de cointeresare personală. Lucrarea prezentată scoate în evidenţă complexul de măsuri prin care partidul, folosind cu pricepere comunitatea de interese dintre clasa muncitoare şi ţărănimea muncitoare, pe care se întemeiază schimbul de mărfuri dintre oraş şi sat în perioada de trecere de la capitalism la socialism, a asigurat lărgirea continuă a bazei economice a schimbului de mărfuri dintre industrie şi agricultură, îngrădirea tot mai puternică a elementelor capitaliste de la sate, atragerea ţăranilor din ce în ce mai mult în diverse forme de asociere. Autorii subliniază necesitatea şi importanţa sistemului de cote obligatorii în condiţiile social-economice din perioada 1948 1953, trecerea treptată la sistemul de contractare şi achiziţii, stabilirea, în urma plenarei C.C. al P.M.R. din decembrie 1956, a unor relaţii de schimb, de comerţ între industrie şi agricultură, prin desfiinţarea sistemului de cote obligatorii şi înlocuirea lui cu sistemul de contractare şi achiziţii.

O deosebită atenţie se acordă diferitelor forme simple, intermediare de cooperare socialistă în producţia agricolă, în special întovărăşirea, chemată de partid să joace un rol însemnat în educarea maselor ţărăneşti, în înfăptuirea acelui îndelungat şir de treceri treptate spre marea agricultură mecanizată. Probleme esenţiale, ca, de exemplu, importanţa gospodăriei colective—formă superioară de cooperare în producţia agricolă —, politica partidului de lichidare a exploatării omului de către om, creşterea şi încheierea procesului de colectivizare prin trecerea în masă a ţărănimii în gospodăria colectivă, sînt pregnant scoase în evidenţă. Merită de asemenea subliniată tratarea temeinică, judicioasă a unei alte probleme deosebit de importante: folosirea raţională a pămîntului, păstrarea şi ridicarea fertilităţii lui, care, după instaurarea regimului democrat-popular şi o dată cu reorganizarea socialistă a agriculturii, a devenit o problemă de stat, o problemă a întregului popor; se insistă mai ales asupra acelor măsuri menite să ridice capacitatea de producţie a solurilor la nivelul cerut de agricultura intensivă: prevenirea şi combaterea eroziunii solului, folosirea raţională a solurilor nisipoase, podzolite şi sărăturoase, sporirea suprafeţelor agricole prin lucrări de îndiguiri şi desecări, obţinerea de producţii agricole ridicate şi stabile prin irigaţii, organizarea teritoriului unităţilor agricole socialiste.

Un capitol special (V) este consacrat înzestrării agriculturii cu tractoare şi maşini agricole. În lucrare sînt aduse o serie de date semnificative care ilustrează progresul substanţial înregistrat în domeniul înzestrării agriculturii, într-un timp relativ scurt, cu o bază tehnică înaintată. De exemplu, în ceea ce priveşte evoluţia parcului de tractoare — principala sursă energetică din agricultura ţării noastre , în anul 1938 la un tractor reveneau aproximativ 2 500 ha, în 1948 reveneau 957, în 1959 numai 269, iar la sfîrşitul anului 1963, în medie, 151. Aşadar, numărul tractoarelor a crescut cam de 17 ori faţă de perioada din ajunul celui de-al doilea război mondial. Creşteri deosebit de mari a înregistrat şi parcul de maşini: numărul de cultivatoare cu tracţiune mecanică s-a mărit, în perioada 1948—1963, de aproape 40 de ori, iar numărul de semănători cu tracţiune mecanică de peste 12 ori. În anul 1964, agricultura urmează să primească, în continuare, peste 10 000 de tractoare, revenind în felul acesta 132 ha pentru un tractor fizic. În acelaşi timp se prevede dotarea agriculturii cu încă 3 000 de combine

www.dacoromanica.ro

şi aproximativ 4 000 de semănători pentru păioase şi prăşitoare. Ca urmare a dotării agriculturii într-un ritm accelerat cu surse energetice mecanice, s-a reuşit ca în 1963 ponderea energiei mecanice să crească la 87,5%, greutatea specifică a energiei animale reducîndu-se la 12,5%.

Baza tehnică cu care industria a înzestrat agricultura — subliniază autorii — a determinat schimbări radicale în nivelul agrotehnic al producţiei, trecîndu-se de la agrotehnica înapoiată, cu mijloace rudimentare, proprie gospodăriei mici, parcelare, la introducerea şi generalizarea în practică a celor mai avansate metode recomandate de ştiinţa agricolă. În acelaşi timp, s-au înregistrat progrese evidente în mecanizarea proceselor de muncă din zootehnie, din vitipomicultură şi legumicultură, cultura plantelor tehnice şi îmbunătăţiri funciare.

Una din trăsăturile caracteristice ale progresului tehnic în agricultura noastră — relevată în mod deosebit de către autori — este introducerea pe scară largă a maşinilor agricole purtate şi universale cu indici calitativi superiori, care sînt uşor de mînuit şi au o greutate mai mică; maşinile universale pot fi folosite în condiţii agrotehnice corespunzătoare la un număr mare de culturi şi în condiţii pedoclimatice variate.

Asigurarea într-un ritm susţinut a agriculturii cu mijloace mecanice, modernizarea şi perfecţionarea parcului de maşini şi tractoare, îmbunătăţirea structurii bazei energetice au avut drept rezultat lărgirea sortimentului de lucrări mecanizate şi reducerea termenelor de executare a acestor lucrări, creşterea producţiei şi productivităţii muncii.

Un alt capitol (VI) este consacrat chimizării agriculturii, care — datorită dezvoltării vertiginoase a industriei chimice din ultimii ani, ca urmare a valorificării bogatelor materii prime de care dispune ţara noastră — contribuie din plin la sporirea fertilităţii solului, la lupta împotriva dăunătorilor şi bolilor, la distrugerea buruienilor, la stimularea unor procese biologice la plante şi animale, la apărarea sănătăţii animalelor şi la sporirea producţiei acestora. În lucrare se dau cifre comparative privind situaţia de azi şi din trecut, cînd nu s-a făcut aproape nimic pentru dezvoltarea industriei chimice necesare agriculturii şi cînd Romînia, deşi ţara cu unul dintre cele mai mici consumuri de îngrăşăminte din Europa, exporta totuşi anual, în perioada 1933—1941, între 230 şi 2 921 t de îngrăşăminte. În anii regimului democrat-popular, ca rezultat al politicii Partidului Muncitoresc Romîn, au luat fiinţă importante obiective industriale pentru producerea îngrăşămintelor. Pentru îngrăşămintele cu azot, de exemplu, au intrat în funcţie, pe baza materiilor prime ingigene, combinatele chimice de la Făgăraş (100 000 t de azotat de amoniu anual), Roznov (210 000 t), oraşul Victoria (27 000 t); în curs de construcţie este marele combinat de la Craiova, urmînd să intre în acest an în probe tehnologice (numai azotat de amoniu 300 000 t anual). Pentru îngrăşăminte cu fosfor s-a construit combinatul de la Năvodari (400 000 t de superfosfat anual), s-a dezvoltat şi modernizat uzina de la Valea Călugărească (150 000 t anual). De asemenea, în ţara noastră se vor produce şi îngrăşăminte complexe de tipul azot-fosfor sau azot-fosfor-potasiu. În 1965 de exemplu, la Turnu Măgurele va intra în funcţie combinatul de îngrăşăminte chimice complexe, cu o producţie anuală de 400 000 t.

În dezvoltarea industriei producătoare de îngrăşăminte chimice şi alte produse necesare agiculturii s-a ţinut seama de necesitatea crerii de unităţi industriale de mare capacitate, cu un nivel tehnic superior şi un grad înalt de automatizalre. Marile combinate care s-au construit şi cere ce se vor construi în diferite regiuni ale ţării, dotate cu tehnica cea mai modernă — se subliniază în lucrarea prezentată —, vor asigura fabricarea în condiţii economice optime a unor mari varietăţi de produse chimice necesare sporirii continue a producţiei agricole.

Capitole speciale sînt consacrate de asemenea şi altor probleme fundamentale, a căror rezolvare este vitală pentru dezvoltarea producţiei agricole şi pentru progresul întregii

www.dacoromanica.ro

economii naţionale: asigurarea agriculturii cu seminţe de soi, material săditor şi animale de rasă (VII); investiţiile şi fondurile fixe în agricultură (VIII); dezvoltarea producţiei culturilor de cîmp, subliniindu-se schimbările produse în structura acestor culturi, corespunzător cerinţelor dezvoltării intensive şi multilaterale a agriculturii şi punîndu-se un deosebit accent pe cultura grîului şi porumbului, sfeclei de zahăr, leguminoaselor, cartofului, plantelor uleioase şi medicinale, cerealelor furajere; dezvoltarea producţiei hortiviticole; creşterea animalelor, ramură în plină dezvoltare, care are un rol important în crearea unui volum mare de produse alimentare şi materii prime pentru industria uşoară, asigură valorificarea superioară a unei părţi din produsele vegetale, contribuie la folosirea mai completă a braţelor de muncă şi la obţinerea de venituri ridicate şi permanente şi ale cărei posibilităţi au sporit considerabil după încheierea colectivizării agriculturii; dezvoltarea bazei furajere, factor hotărîtor pentru creşterea efectivului de animale şi ridicarea productivităţii acestora; producţia globală şi producţia-marfă a agriculturii (IX—XIII).

În centrul atenţiei autorilor a stat, în acelaşi timp, consolidarea economică-organizatorică a întreprinderilor agricole socialiste din R.P.R. În capitolele ce analizează această problemă (XIV—XVI) se precizează clar că întărirea economică-organizatorică a gospodăriilor agricole de stat, staţiunilor de maşini şi tractoare şi gospodăriilor colective constituie un proces complex, care cuprinde concentrarea şi profilarea producţiei, promovarea progresului tehnic, folosirea judicioasă a bazei tehnice-materiale, ridicarea fertilităţii solului şi utilizarea raţională deplină a forţelor de producţie, organizarea şi planificarea ştiinţifică a producţiei, creşterea cointeresării materiale a lucrătorilor din unităţile socialiste de stat şi a ţăranilor colectivişti. Pe baza acestui proces complex are loc trecerea la sisteme intensive, introducerea metodelor ştiinţifice de organizare, planificare şi conducere a producţiei, dezvoltarea forţelor de producţie şi consolidarea relaţiilor de producţie, realizarea reproducţiei socialiste lărgite, creşterea producţiei şi productivităţii muncii.

Trecînd în revistă cercetările ştiinţifice în domeniul agriculturii din trecut, care au o veche tradiţie în ţara noastră, autorii se opresc asupra progreselor marcate după instaurarea regimului democrat-popular, cînd s-au creat perspective şi posibilităţi reale de dezvoltare a cercetărilor ştiinţifice în agricultură, de legare a acestora de nevoile producţiei agricole. Reorganizarea pe baze noi şi extinderea lucrărilor de cercetare în toate ramurile principale ale ştiinţelor agricole potrivit nevoilor practicii şi cerinţelor transformării revoluţionare, socialiste a satului au dus la rezultate deosebit de valoroase, care au îmbogăţit patrimoniul ştiinţific al ţării noastre, au contribuit la perfecţionarea metodelor şi tehnologiei, la introducerea unor sisteme înaintate de cultivare a plantelor şi creştere a animalelor, la elaborarea problemelor de perspectivă ale dezvoltării intensive şi multilaterale a producţiei agricole. Realizările obţinute de cercetarea ştiinţifică în toate ramurile de activitate (pedologie ameliorativă, ameliorarea plantelor, agrotehnică, viticultură, pomicultură, legumicultură, fitopatologie şi entomologie, zootehnie, mecanizarea agriculturii etc.), pe care autorii le scot în mod deosebit în evidenţă, reflectă orientarea tematică justă a institutelor de cercetări, existenţa condiţiilor necesare pentru ca oamenii de ştiinţă din agricultură să îndeplinească obiectivele planului de cercetare ştiinţifică, contribuind direct la ridicarea continuă a producţiei agricole.

Dezvoltarea învăţămîntului agricol în anii regimului de democraţie populară, preocuparea pentru ridicarea nivelului ştiinţific şi legarea lui de practică pentru a asigura agricultura cu cadre de muncitori, tehnicieni şi specialişti bine pregătiţi, care să cunoască şi să aplice cuceririle ştiinţei şi tehnicii moderne; reorganizarea conducerii agriculturii potrivit etapei actuale de dezvoltare, prin adoptarea unei noi concepţii organizatorice, care asigură agriculturii o conducere ştiinţifică competentă şi unitară şi creează condiţii pentru

www.dacoromanica.ro

participarea la această conducere a cadrelor celor mai pregătite lucrînd nemijlocit în producţie; ridicarea nivelului de trai material şi cultural al ţărănimii sînt probleme importante, cărora autorii le acordă toată atenţia în ultimele capitole ale lucrării.

Subliniem în mod deosebit că în întreaga lucrare, cu prilejul dezbaterii fiecărei probleme, autorii arată rolul conducător şi organizator al Partidului Muncitoresc Romîn, factorul cel mai important, hotărîtor în lupta pentru transformarea socialistă a agriculturii. Partidul Muncitoresc Romîn a mobilizat voinţa şi energia clasei muncitoare în vederea realizării ritmului necesar de industrializare în legătură cu crearea marii agriculturi socialiste, a trezit la viaţă şi a organizat forţele creatoare ale ţărănimii, pentru ca aceasta să se ridice pînă la înţelegerea transformării revoluţionare şi să participe conştient şi activ la construirea formelor socialiste în economie; sub conducerea sa, poporul nostru, în frunte cu clasa muncitoare, păşeşte cu hotărîre şi încredere pe drumul desăvîrşirii construcţiei socialiste

Gh. Cristea

* * * *23 August 1944. Culegere de articole*, Bucureşti, Edit. politică, 1964, 118 p.

În perioada imediat premergătoare celei de-a XX-a aniversări a glorioasei insurecţii armate, „Scînteia", organ al C.C. al P.M.R., a publicat materiale legate de momentele mai importante ale pregătirii şi înfăptuirii actului de la 23 August 1944 şi luptelor din războiul antihitlerist. Editura politică a înmănunchiat într-o culegere aceste articole importante ca valoare documentară atît pentru istorici, cît şi pentru cititorul obişnuit, dornic să cunoască lupta dusă cu abnegaţie de comunişti pentru a instaura o eră nouă în istoria patriei.

Ion Vinţe, în articolul *P.C.R. în fruntea luptei pentru răsturnarea dictaturii militaro-fasciste*, subliniază acţiunile iniţiate şi organizate de partidul comunist în perioada războiului antisovietic, sabotajul făcut de muncitori în întreprinderi, la sate de către ţărani, în armată prin dezertări şi trecerea la armata sovietică, jertfele date de partidul comunist prin pierderea multor activişti condamnaţi la închisoare sau moarte de către autorităţile dictaturii militare-fasciste. Autorul acordă un spaţiu larg, aducînd şi unele date noi, analizei condiţiilor care au făcut ca în conducerea partidului să acţioneze un timp grupul de trădători în frunte cu Foriş, cît şi activităţii perseverente şi continue a comuniştilor din închisori şi lagăre, în frunte cu tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej, care au pregătit cu multă pricepere şi curaj înlăturarea din conducerea partidului a elementelor laşe şi capitularde, moment ce a creat condiţiile pentru punerea în aplicare a planului insurecţional.

Pentru victoria insurecţiei armate se impunea ca o necesitate vitală crearea unui front unic muncitoresc, nucleu în jurul căruia să se coalizeze toate forţele antihitleriste din ţara noastră. În articolul *Unitatea de acţiune a clasei muncitoare un factor esenţial al victoriei insurecţiei din august 1944*, Constantin Pîrvulescu, după ce arată că, încă în primii ani ai războiului antisovietic, organizaţiile locale ale P.C.R. militau pentru a realiza în întreprinderi frontul unic cu muncitorii social-democraţi şi cu cei fără de partid, în majoritatea acţiunilor întreprinse, pentru a crea o temelie solidă frontului patriotic, expune condiţiile în care s-a încheiat în prima jumătate a lunii aprilie Frontul unic muncitoresc, acord adus la cunoştinţa maselor populare la 1 Mai 1944. Autorul subliniază în continuare entuziasmul cu care muncitorii de la diferite întreprinderi din capitală şi provincie au primit vestea încheierii F.U.M., relevă acţiunile de

www.dacoromanica.ro

luptă desfăşurate pe baza frontului unic, rolul pe care l-a avut F.U.M. în închegarea Blocului naţional democrat, la înfăptuirea insurecţiei armate, în crearea sindicatelor unice, cît şi în desfăşurarea procesului de făurire a unităţii depline politice şi organizatorice a clasei muncitoare, pe baza principiilor marxism-leninismului.

Dumitru Simulescu, în articolul *Formaţiunile de luptă patriotice în insurecţia populară antifascistă*, înfăţişează la început amploarea pe care a luat-o lupta organizată împotriva hitleriştilor, mai ales după înlăturarea grupului trădător al lui Foriş din conducerea partidului. În acest sens se insistă asupra însemnătăţii creării Comandamentului F.L.P., închegării unor organe regionale în ţară, stabilirii unor puncte de sprijin la ţară, alcătuirii unor formaţiuni patriotice în întreprinderile mai mari din capitală, Valea Prahovei, în unele comune învecinate cu căi de comunicaţie mai importante. Sînt prezentate modul şi scopul pentru care erau instruite aceste formaţiuni de luptă patriotice, detaşamente înarmate proprii ale clasei muncitoare, cît şi faptul că, datorită felului în care ele au fost organizate, autorităţile militare-fasciste nu au putut să le împiedice activitatea. Autorul subliniază unele acţiuni ale F.L.P. şi ale unor grupe de partizani înainte de 23 August şi mai ales luptele din capitală şi provincie în perioada 23—31 august, concretizate în ocuparea, împreună cu unităţile militare, a celor mai importante instituţii guvernamentale, a unor obiective militare hitleriste. Sînt descrise apoi luptele desfăşurate de F.L.P. în colaborare cu armata română şi cu sprijinul populaţiei civile pentru lichidarea rezistenţei hitleriştilor din interiorul capitalei şi pentru împiedicarea pătrunderii în oraş a trupelor duşmane aflate în împrejurimi. În încheiere este menţionat rolul F.L.P. în marile acţiuni ale maselor populare, ca: luarea cu asalt a primăriilor, prefecturilor, înfăptuirea reformei agrare, instaurarea primului guvern democratic.

Un rol hotărîtor în victoria insurecţiei armate şi eliberarea întregului teritoriu al patriei l-a avut armata română. De *Pregătirea militară a insurecţiei armate sub conducerea Partidului Comunist din Romînia* se ocupă articolul generalului-colonel în rezervă Dumitru Dămăceanu. După ce se arată ura şi revolta soldaţilor şi ofiţerilor de pe front, nesupunerea sau neexecutarea dispoziţiilor primite de aceştia, cît şi comportarea trufaşe şi brutală a hitleriştilor, se înfăţişează modul în care s-au îndeplinit măsurile militare prevăzute în planul insurecţiei. Autorul se ocupă de şedinţele conspirative iniţiate de P.C.R. cu reprezentanţii armatei şi ai palatului, în care s-a constituit comitetul militar şi s-a adoptat planul insurecţional militar propus de partid, relevă pregătirea unităţilor militare pentru insurecţie sub pretextul organizării unor exerciţii militare pentru asigurarea ordinii interne în caz de tulburări etc. Se arată apoi că toate aceste pregătiri au fost făcute cu multă precauţie şi în strictă conspirativitate şi că în analiza raportului de forţe un rol important l-a avut existenţa puternicelor trupe sovietice pe frontul Iaşi—Chişinău, care urmau să angajeze în luptă grosul trupelor hitleriste de pe front şi din zona formaţiunilor de spate.

În articolul *Cum a fost organizată evadarea tovarăşului Gheorghe Gheorghiu-Dej din lagărul de la Tîrgu-Jiu în august 1944*, Mihail Roşianu înfăţişează la început modul de organizare şi succesiunea acţiunilor în planul general de răsturnare a dictaturii militare-fasciste la o întrevedere conspirativă din august 1943 între tovarăşii Gheorghe Gheorghiu-Dej şi Emil Bodnăraş, la spitalul din Tîrgu-Jiu. Sînt descrise detaliat şi aduse astfel la cunoştinţa opiniei publice pregătirea şi organizarea planului de evadare a tovarăşului Gheorghe Gheorghiu-Dej şi a altor activişti din conducerea partidului, acţiune de care s-a ocupat din însărcinarea P.C.R. tovarăşul Ion Gheorghe Maurer, autorul articolului şi alţi tovarăşi.

În două articole de proporţii mai reduse — *Presa ilegală a partidului în anii războiului* de George Macovescu şi *Din lupta Frontului plugarilor pentru eliberarea de sub jugul fascist* de Miron Belea — se prezintă aspecte mai puţin cunoscute din sectoare de activitate diferite. Modul de răspîndire al manifestelor

www.dacoromanica.ro

ilegale tipărite cu mari greutăţi în timpul dictaturii militare-fasciste, editarea unor ziare ca „Romînia liberă" şi „Buletinul capitalei" şi altele cu un caracter mai sporadic, găsirea în acele condiţii grele a materialului necesar editării ziarelor, a locului conspirativ, difuzarea presei în acele împrejurări de teroare constituiau adevărate iertfe şi sacrificii pe care le evocă autorul. Trecerea în revistă a anilor de luptă dusă de Frontul plugarilor începînd de la înfiinţarea sa, în aprilie 1933, şi apoi analizarea diferitelor etape ale colaborării cu partidul comunist — ca crearea Frontului popular antifascist în decembrie 1935 la Ţebea, aderarea în 1943 la înfiinţarea Frontului patriotic antihitlerist, lupta din august 1944 pentru victoria insurecţiei armate, reforma agrară, desăvîrşirea revoluţiei burghezo-democratice şi trecerea la revoluţia socialistă, — constituie tema celui de-al doilea articol.

Culegerea de articole mai cuprinde de asemenea prezentarea unor episoade de lupte eroice din zilele insurecţiei ale unităţilor militare şi formaţiunilor de luptă patriotice şi din lupta armatei romîne pe frontul antihitlerist. După ce, în articolul *Unităţile armatei romîne în acţiune*, generalii maiori în rezervă Ion Rasoviceanu şi Dumitru Viţeleanu fac o trecere generală în revistă asupra modului în care armata romînă a fost pregătită să treacă la luptă împotriva trupelor hitleriste împreună cu formaţiunile de luptă patriotice, se descriu luptele ce s-au dat în diferite sectoare ale Bucureştiului şi în împrejurimi. Urmează descrierea unor episoade din lupta unor participanţi la insurecţie şi conducători ai unor unităţi militare la lupta antihitleristă din diferite părţi ale capitalei şi din regiunile ţării. Astfel Mihalache Blană arată cum s-au desfăşurat luptele în zona Băneasa-Otopeni, Vasile Căprăroiu înfăţişează luptele de la Misiunea aviatică hitleristă de pe Splaiul Independenţei, Ştefan Buciuceanu le prezintă pe cele de la legaţia germană de pe Calea Victoriei. Cu luptele de pe Valea Prahovei se ocupă generalul-maior în rezervă Toma Zotter, Teodor Dărăbăneanu descrie luptele duse cu hitleriştii la Turnu-Severin, iar Marin Gr. Năstase înfăţişează pregătirile şi bătălia dată de muncitorii uzinelor „Rogifer" din Tohan cu trupele hitleriste în retragere

În ultima parte a culegerii, *Pagini de vitejie din lupta armatei romîne pe frontul antihitlerist*, generalul-colonel în rezervă Ilie Creţulescu, în articolul *Pentru o cauză dreaptă*, subliniază contribuţia unităţilor militare romîne în luptele pentru eliberarea întregului teritoriu între 23 august şi 25 septembrie 1944, iar în articolul *Pînă la victoria finală asupra fascismului*, generalul-colonel în rezervă Radu Niculescu-Cociu şi generalul-locotenent în rezervă Nicolae Cambrea relevă contribuţia armatelor 1 şi 4 romîne, alături de armata sovietică, la eliberarea Ungariei şi Cehoslovaciei de sub jugul hitlerist.

Materialele cuprinse în culegerea de articole, elaborate de participanţi activi la evenimente, militanţi ai mişcării muncitoreşti, activişti ai partidului nostrul, luptători ai formaţiunilor de luptă patriotice, militari ai unităţilor armatei romîne, scrise la un înalt nivel ştiinţific şi ideologic, prezintă un interes deosebit pentru înţelegerea mai profundă a problemelor legate de insurecţia armată.

I. Apostol

* * * *20 de ani de la eliberarea Romîniei*, Bucureşti, Edit. politică, 1964, 92 p.

Cu prilejul aniversării a două decenii de la insurecţia armată din august 1944, Editura politică a pregătit o lucrare menită să popularizeze în rîndurile unor pături largi de cititori momente mai importante din activitatea şi lupta P.C.R. pentru pregătirea şi înfăptuirea actului istoric din 1944, cît şi transformările profunde care au avut loc ulterior în domeniile economic, politic şi social.

www.dacoromanica.ro

Sînt sintetizate acţiunile de amploare organizate şi conduse de P.C.R. în perioada de după eroicele lupte ale muncitorilor ceferişti şi petrolişti din februarie 1933. Manifestaţiile, mişcarea grevistă, acţiunile şi răscoalele locale ţărăneşti din perioada 1934—1938, susţinuta activitate desfăşurată de un şir de organizaţii antifasciste legale şi a presei legale îndrumate de partidul comunist au cuprins largi categorii de oameni ai muncii. În perioada următoare, aceste acţiuni au culminat cu marile demonstraţii organizate de P.C.R., cuprinzînd sute de mii de oameni, împotriva dictatului de la Viena. Sînt evidenţiate condiţiile grele în care îşi desfăşura activitatea P.C.R., curajul şi eroismul luptătorilor comunişti şi jertfele pe care ei le-au dat în timpul dictaturii militare-fasciste.

În lucrare sînt expuse pregătirile făcute de către cadrele de bază ale partidului comunist din închisori şi lagăre sub conducerea directă a tovarăşului Gheorghe Gheorghiu-Dej, încă din vara anului 1943, pentru elaborarea planului general de răsturnare a dictaturii militare-fasciste, de scoatere a Romîniei din războiul hitlerist şi alăturarea ei la coaliţia antihitleristă.

Încheierea Frontului patriotic antihitlerist, înlăturarea din conducerea partidului comunist a elementelor trădătoare, duşmănoase şi desemnarea unei conduceri provizorii în aprilie 1944, realizarea unităţii de acţiune a clasei muncitoare prin înfăptuirea Frontului unic muncitoresc, încheierea unui acord cu P.N.Ţ. şi P.N.L. pe baza unei largi platforme democratice şi crearea Blocului naţional democrat, consfătuirea iniţiată de P.C.R. cu reprezentanţii armatei şi palatului din iunie 1944, cît şi pregătirea evadării activului de bază al partidului din lagăre, după cum se subliniază în lucrare, au constituit evenimente de seamă care au precedat cotitura hotărîtoare din august 1944.

Lucrarea arată că insurecţia armată a început la 23 august prin arestarea guvernului militar-fascist, ocuparea principalelor instituţii guvernamentale şi desfăşurarea unor lupte îndîrjite cu trupele hitleriste din capitală, de pe Valea Prahovei, de pe linia frontului şi din alte regiuni ale ţării. În condiţiile înaintării armatei sovietice, unităţile militare romîneşti, împreună cu formaţiunile de luptă patriotică au eliberat capitala ţării, au ţinut ferm în mînă regiunea petroliferă din jurul Ploieştiului şi au căutat să împiedice pătrunderea trupelor hitleriste din ţările vecine pe teritoriul ţării. Încă în acele zile, coaliţia forţelor antihitleriste a apreciat ieşirea Romîniei din război şi alăturarea ei puterilor aliate ca un eveniment de importanţă covîrşitoare în desfăşurarea acestui război.

Dar insurecţia armată a marcat şi începutul revoluţiei populare în ţara noastră, deschizînd o eră nouă în istoria poporului romîn, a dat un larg avînt luptei revoluţionare a maselor populare pentru instaurarea unui guvern democratic, pentru cucerirea puterii politice de către clasa muncitoare.

În lucrare sînt prezentate succint principalele momente care marchează desăvîrşirea revoluţiei burghezo-democratice în prima etapă a revoluţiei democrat-populare şi trecerea la revoluţia socială: lupta maselor conduse de P.C.R. pentru instaurarea guvernului democratic în martie 1945, legiferarea reformei agrare, crearea Blocului partidelor democrate, în frunte cu partidul comunist, şi victoria lui în alegerile din toamna anului 1946, refacerea economiei naţionale şi proclamarea R.P.R. Crearea P.M.R. în februarie 1948 a însemnat victoria deplină şi definitivă a leninismului în mişcarea muncitorească din Romînia.

În alte capitole ale lucrării sînt arătate principalele linii directoare ale politicii partidului în perioada trecerii la construirea socialismului. Linia generală a industrializării socialiste, trasată încă la conferinţa naţională a P.C.R. din octombrie 1945, promovată cu fermitate de către P.M.R. în perioada trecerii la socialism, cît şi în etapa desăvîrşirii construcţiei socialiste, asigură creşterea impetuoasă a forţelor de producţie, crearea şi dezvoltarea bazei tehnice-materiale a noii orînduiri în ţara noastră. Uriaşe resurse financiare şi materiale puse în slujba operei de industrializare au făcut ca în decursul celor două decenii toate ramurile economiei naţionale,

www.dacoromanica.ro

începînd cu industria grea, să cunoască o dezvoltare nemaiîntîlnită, într-un ritm care situează ţara noastră pe unul din primele locuri din Europa şi din lume. Pe baza unor statistici, a procentajelor, a unor imagini reproduse în lucrare, cît şi datorită graficelor de la sfîrşit care evidenţiază dinamica producţiei industriale globale şi pe ramuri, cititorul îşi poate face o viziune clară asupra dezvoltării echilibrate şi armonioase a industriei. Un loc de seamă în cadrul politicii P.M.R. de construire a socialismului a revenit şi programului de transformare socialistă a agriculturii, dezvoltării intensive şi multilaterale a producţiei agricole în pas cu cerinţele progresului întregii economii naţionale. Un aport important la dezvoltarea agriculturii socialiste a avut mecanizarea multilaterală, ca mijloc principal de sporire a producţiei şi a productivităţii muncii, aplicarea pe scară largă a cuceririlor ştiinţei. Reorganizarea conducerii agriculturii impuse de condiţiile noi, create în urma încheierii colectivizării agriculturii, înfiinţarea consiliilor agricole, din care fac parte cele mai calificate cadre, participînd nemijlocit în producţie, asigură o conducere unitară şi operativă, menită să contribuie din plin la sporirea producţiei vegetale şi animale, la ridicarea acestei ramuri a producţiei pe o treaptă superioară.

Ca urmare a dezvoltării în ritm susţinut a producţiei industriale şi agricole — menţionează lucrarea —, a creşterii venitului naţional, partidul şi guvernul au luat măsuri de sporire a veniturilor oamenilor muncii, de creştere continuă a nivelului de trai. Datorită faptului că au sporit veniturile băneşti ale oamenilor muncii de la oraşe, ale ţărănimii, a crescut puterea de cumpărare a oamenilor muncii; problema chiriilor a fost reglementată de către stat; se desfăşoară un vast plan de construcţii de locuinţe în centrele urbane; fondurile alocate de către stat acţiunilor social-culturale, ocrotirii sănătăţii au crescut de la an la an, ceea ce a contribuit în ansamblu la ridicarea nivelului de trai.

Iniţiind revoluţia culturală ca parte integrantă a procesului de construire a socialismului, P.M.R. conduce cu înţelepciune şi consecvenţă întreaga activitate complexă în domeniul învăţămîntului, ştiinţei şi culturii şi veghează în permanenţă ca aceasta să fie pătrunsă de partinitate, de intransigenţă faţă de ideologia burgheză. A crescut numărul şcolilor elementare, medii şi superioare, gratuitatea învăţămîntului de toate gradele este asigurată, activitatea editorială a atins culmi nebănuite datorită bazei materiale create; realismul socialist este călăuza sigură a scriitorilor şi artiştilor, cercetarea ştiinţifică contribuie la rezolvarea problemelor de bază ale economiei naţionale.

Lectorul poate găsi în lucrare exemplificări edificatoare ale profundului democratism al orînduirii noastre de stat şi sociale. În locul democraţiei burgheze ciuntite, a fost instaurată democraţia socialistă, în care masele populare deţin efectiv puterea de stat. Alcătuirea şi modul de funcţionare a organelor reprezentative vorbesc de la sine despre participarea oamenilor muncii la exercitarea puterii de stat.

Ultimul capitol al lucrării este consacrat ţării noastre ca factor activ pe arena internaţională. Romînia desfăşoară o politică de colaborare cu statele socialiste, întemeiată pe egalitate în drepturi, respectarea suveranităţii şi a intereselor naţionale, avantajului reciproc şi întrajutorare tovărăşească. Sînt cunoscute iniţiativele R.P. Romîne la O.N.U. şi în diferite organisme ale altor organizaţii internaţionale, menite să concretizeze politica de coexistenţă paşnică, pe care Romînia socialistă o promovează cu consecvenţă, ca şi dezvoltarea relaţiilor economice şi politice, pe care ţara noastră le întreţine cu toate statele, indiferent de orînduire socială, pe baza avantajului reciproc, fără restricţii şi condiţii politice.

Lectura acestei cărţi dă cititorului o imagine reală a drumului istoric parcurs, a realizărilor obţinute de poporul nostru sub conducerea înţeleaptă a Partidului Muncitoresc Romîn în aceste două decenii care au trecut de la glorioasa insurecţie armată din august 1944.

I. A.

www.dacoromanica.ro

REVISTA REVISTELOR

„Lupta de clasă"

organ teoretic și politic al C.C. al P.M.R., seria a V-a, an. XLIV (1964), nr. 8, 144 p.

Procesul revoluționar neîntrerupt început la 23 August 1944 a dus la transformarea radicală a României — de la o țară cu o economie înapoiată într-o țară industrial-agrară în plină dezvoltare, care desăvîrșește construirea socialismului. Principalele probleme legate de aceste uriașe transformări le găsim tratate în paginile numărului 8 al revistei „Lupta de clasă", consacrat celei de-a XX-a aniversări a eliberării patriei.

Trecînd în revistă realizările obținute de oamenii muncii în cei douăzeci de ani care au trecut de la eliberare, Gr. Comartin și Fl. Balaure expun *Politica științifică a partidului de construire a socialismului*, politică ce a permis Republicii Populare Române să se prezinte astăzi ca o țară în plin progres, cu o industrie puternică, o agricultură în continuă dezvoltare, cu o viață culturală din ce în ce mai bogată. Mărețele realizări obținute de poporul nostru condus de partid își au izvorul în fidelitatea neabătută față de învățătura marxist-leninistă, în respectarea legilor generale ale construirii socialismului.

În articol se arată că, analizînd sub toate aspectele procesele social-economice, congresele partidului și plenarele Comitetului Central au precizat conținutul fiecărei etape de dezvoltare și au trasat sarcinile corespunzătoare, ținînd seama de factorii obiectivi și subiectivi, dînd maselor o perspectivă istorică clară.

Problema principală în activitatea de construire a societății socialiste — arată autorii — a constituit-o crearea și dezvoltarea bazei tehnice-materiale prin industrializarea țării. În planurile de industrializare, o atenție deosebită a acordat P.M.R. industriei grele — cu ramura ei principală, industria constructoare de mașini — care a dus la asigurarea tuturor ramurilor economiei naționale cu utilajul necesar. Industrializării i-a fost asigurat un ritm susținut printr-o politică neabătută de sporire rapidă a acumulărilor, de concentrare a resurselor financiare și materiale, de valorificare a bogățiilor naturale. Acest fapt a imprimat întregii economii un caracter dinamic semnificative în acest sens sînt cifrele reproduse în articol —, producția mijloacelor de producție și energie electrică depășind de zece ori producția anului 1938.

Politica de transformare a țării a inclus și transformarea socialistă a agriculturii, pe baza hotărîrilor plenarei C.C. al P.M.R. din 3—5 martie 1949. Autorii se opresc asupra metodelor de convingere în atragerea țărănimii în gospodăriile colective și asupra procesului de transformare a satului, de încheiere a colectivizării, de consolidare pe o treaptă mai înaltă a alianței muncitorești-țărănești

Sînt redate pe scurt aspecte ale revoluție. culturale, parte inseparabilă a procesului de construire a noii societăți.

În încheiere, autorii relevă rolul statului, care prin funcțiile sale slujește interesele fundamentale ale poporului. Conducerea planificată a economiei ocupă locul central în activitatea desfășurată de stat, asigură o dezvoltare unitară a vieții economice, sociale și culturale.

www.dacoromanica.ro

întocmirea planurilor pornește de la necesitățile obiective ale dezvoltării și de la studierea realităților, ținîndu-se seama în același timp de colaborarea cu țările socialiste, de diviziunea internațională socialistă a muncii.

În *Insurecția armată din august 1944* — fragmente dintr-o lucrare în curs de elaborare — se arată că acest eveniment, care a marcat o cotitură în istoria patriei noastre, a constituit începutul revoluției populare care a dus la lichidarea regimului burghezo-moșieresc și la construirea societății noi, socialiste. Starea de spirit existentă în țară în ajunul evenimentelor din august 1944, ascuțirea contradicțiilor social-economice în perioada dictaturii militare-fasciste, nemulțumirea maselor largi populare împotriva războiului nejust dus de cercurile guvernante, pierderile catastrofale suferite pe front au stîrnit o adîncă neliniște și derută în rîndurile clicii conducătoare. Realizarea sarcinilor care stăteau în fața partidului comunist cerea, ca o condiție de bază, întărirea rîndurilor partidului, unirea tuturor forțelor patriotice, antihitleriste, coordonarea acțiunilor acestora pe baza unui plan unic. Ținînd seama de toate condițiile concrete, încă din vara anului 1943, cadrele de bază ale partidului aflate în închisori și lagăre au elaborat, sub conducerea tovarășului Gheorghe Ghorghiu-Dej, planul general de răsturnare a dictaturii militare-fasciste, de scoatere a Romîniei din războiul hitlerist și de alăturare la coaliția antihitleristă. Un rol hotărîtor în întărirea unității partidului comunist, în consolidarea legăturilor cu organizațiile de partid din întreaga țară l-a avut curățirea rîndurilor sale de elementele trădătoare în frunte cu Foriș. În articol se relevă faptul că partidul comunist a urmărit cu perseverență organizarea unei coaliții cît mai largi a tuturor păturilor sociale în jurul principalei forțe sociale — *clasa muncitoare*. Înfăptuirea unității de acțiune a clasei muncitoare la 1 mai 1944 a fost o condiție de bază în asigurarea rolului ei conducător în lupta pentru răsturnarea dictaturii fasciste.

Luptînd pentru a scoate țara din războiul antisovietic, partidul comunist a considerat necesară stabilirea unui contact cu monarhia și cu cei din jurul ei. La consfătuirea din 13—14 iunie 1944, inițiată de P.C.R., la care au participat reprezentanții partidului comunist, ai armatei și ai palatului, după dezbaterea planurilor propuse de reprezentanții participanți la consfătuire, planul partidului comunist a fost aprobat în unanimitate; a fost aleasă astfel calea luptei maselor populare și întregii armate pentru răsturnarea prin forță a dictaturii militare-fasciste și trecerea Romîniei de partea coaliției antihitleriste.

Sub impulsul creșterii luptei antifasciste în interiorul țării, al victoriilor coaliției antihitleriste pe front, la 20 iunie 1944 s-a format Blocul național-democrat, pe baza unei platforme largi democratice, format din Partidul Comunist din Romînia, Partidul Social-Democrat și cele două partide „istorice" — național-țărănesc și național-liberal.

În înfăptuirea insurecției, în articol este relevat rolul formațiunilor de luptă patriotice și al grupurilor de partizani care au acționat în Banat, Valea Prahovei, Munții Vrancei, ai Parîngului, Delta Dunării, regiunile Maramureș, Suceava.

Organizarea evadării din lagăr a tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej în noaptea de 12—13 august 1944 și punerea în aplicare a planului insurecțional au dus la desfășurarea rapidă a evenimentelor, care au culminat cu răsturnarea clicii militare-fasciste, cu întoarcerea armelor împotriva ocupanților hitleriști, cu ieșirea Romîniei din războiul antisovietic și alăturarea ei coaliției antihitleriste.

În încheierea articolului se arată că insurecția din august 1944 a fost rezultatul unui îndelungat proces de luptă împotriva regimului burghezo-moșieresc și a dictaturii militare-fasciste; victoria ei a confirmat pe deplin justețea liniei strategice și tactice a Partidului Comunist din Romînia.

În articolul *Participarea Romîniei la războiul antihitlerist*, semnat de general-locotenent Mihail Burcă, adjunct al ministrului forțelor armate, se înfățișează aportul armatei la insurecția de la 23 August 1944, se relatează pe larg despre luptele duse pentru

www.dacoromanica.ro

curățirea teritoriului patriei noastre de trupele hitleriste. Eliberarea pînă la 31 august a Văii Prahovei, a zonei Brașovului, a zonelor centrale și de sud ale țării — Transilvania, Banat, Oltenia, Muntenia, Dobrogea — de către unitățile armatei romîne și formațiunile de luptă patriotice a dus la capturarea a 56 455 de oameni din armata germană. În condiții extrem de grele, trupele romîne, ajutate de masele populare, au împiedicat inamicul să provoace distrugeri în retragerea sa, ușurînd înaintarea armatei sovietice spre Bulgaria, Iugoslavia, Ungaria. Unități militare romîne și sovietice — arată autorul — au continuat apoi lupta pentru eliberarea teritoriilor românești, care mai rămăseseră ocupate de hitleriști. Armata română și-a continuat lupta împotriva Germaniei hitleriste, participînd activ alături de armata sovietică la zdrobirea trupelor hitleriste pe teritoriul Ungariei și Cehoslovaciei. Timp de 8 luni de zile, trupele romîne, alături de cele sovietice, au parcurs de la Mureș pînă în Boemia peste 1 000 km, eliberînd de sub ocupația hitleristă 3 831 localități, dintre care 44 orașe, capturînd aproximativ 118 000 de prizonieri, provocînd pierderi serioase inamicului.

În încheierea articolului se arată că contribuția pe care a adus-o poporul romîn la zdrobirea fascismului prin victoria insurecției armate, doborîrea dictaturii militare-fasciste și trecerea armatei romîne de partea coaliției antifasciste a avut un puternic ecou internațional, relevat de presa străină. Ieșirea Romîniei din axă a însemnat prăbușirea întregului sistem de apărare al Germaniei hitleriste în Balcani.

Temelia edificiului socialist clădit în Romînia o constituie — subliniază E. Hutira în articolul său — *Industrializarea socialistă a țării*. Ilustrînd prin cîteva cifre slaba dezvoltare industrială a Romîniei burghezo-moșierești, autorul relevă dezvoltarea industriei și înzestrarea din punct de vedere tehnic a țării în anii regimului democrat-popular.

Inutilitatea și imposibilitatea dezvoltării industriei pe care încercau să le argumenteze o serie de teoreticieni burghezi au fost combătute de comuniști, care au demonstrat că progresul unei țări și, în mare măsură, independența ei depind de industrializare. Partidul comunist, călăuzit de învățătura marxist-leninistă, a elaborat un program științific bazat pe cunoașterea tuturor posibilităților interne. Industrializarea țării a avut loc pe baza respectării cerințelor legii dezvoltării cu precădere a industriei grele, cu ramura ei principală — industria mijloacelor de producție. Succesele obținute în industrializarea țării — înfățișate pe scurt în articol — au dat posibilitate oamenilor muncii să se convingă că dezvoltarea întregii economii și ridicarea nivelului de trai au fost posibile numai prin industrializarea socialistă a țării.

Asigurarea tuturor ramurilor economiei naționale cu utilaj tehnic, iar a agriculturii cu mașini și unelte moderne s-a datorat principalei schimbări intervenite în structura industriei, prima ramură devenind aceea a construcției de mașini, care asigură cea mai mare parte din utilajul necesar și a cărei producție, raportată la anul 1938, este de 17 ori mai mare.

Prin industrializare au fost create subramuri ale industriei constructoare de mașini — în trecut inexistente —, ca: utilaj petrolier, construcții navale, mașini-unelte, transformatori electrici, tractoare, mașini agricole, camioane, locomotive diesel-electrice etc. În dotarea industriei cu o tehnică modernă, un rol important l-a jucat orientarea dată de partid pentru asimilarea de mașini și utilaje pe baza documentațiilor tehnice și a licențelor de producție pentru cele mai perfecționate tipuri existente pe plan mondial. Autorul prezintă industria chimică drept una din ramurile de bază ale economiei.

În industrializarea țării, valorificarea superioară a resurselor naturale a constituit elementul caracteristic pentru ridicarea economică și social-culturală a regiunilor rămase în urmă. Industrializarea a permis creșterea venitului național — de 3,4 ori mai mare decît în 1938 —, formarea unor cadre calificate cu o pregătire corespunzătoare, ridicarea nivelului de trai material și cultural al întregului popor ș. a.

www.dacoromanica.ro

Procesul de transformare socialistă a agriculturii este tratat în articolul *Dezvoltarea intensivă și multilaterală a agriculturii*, scris de M. Bulgaru. Planul științific de transformare socialistă a agriculturii, stabilit la plenara Comitetului Central al P.M.R. din 3—5 martie 1949 și aplicat cu consecvență în cei 13 ani care au urmat pînă la încheierea în 1962 a procesului de colectivizare, a însemnat o adevărata revoluție în viața satelor. Obiectivul principal, prezentat la plenara din martie 1949, în ceea ce privește agricultura, arăta tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej, este trecerea de la agricultura extensivă la cea intensivă și multilaterală prin folosirea tractoarelor și mașinilor agricole cele mai perfecționate, a îngrășămintelor naturale și chimice, cultivarea pămîntului după metodele cele mai avansate ale științei agrotehnice. Premisele fundamentale ale progresului neîntrerupt al agriculturii le-au constituit industrializarea țării, transformarea socialistă a agriculturii, consolidarea economică-organizatorică a gospodăriilor agricole colective, crearea cadrelor de specialiști pentru toate unitățile agricole de producție.

Partidul și statul — se arată în articol — au urmărit în permanență înzestrarea agriculturii cu mijloace tehnice moderne, mecanizarea și, legat de aceasta, electrificarea proceselor de muncă, chimizarea agriculturii pentru a spori producția la hectar, productivitatea muncii și a reduce continuu prețul de cost. Dezvoltarea multilaterală și intensivă a agriculturii este strîns legată de folosirea cît mai completă și mai productivă a pămîntului. Autorul se ocupă și de problema cadrelor bine pregătite din punct de vedere teoretic și practic. Rezultatele care au fost obținute prin dezvoltarea unei agriculturi intensive și multilaterale sînt ilustrate de autor prin numeroase date cifrice.

În articolul *Progresul social și problema „generalului uman"*, C. Borgeanu abordează problema dezvoltării multilaterale a omului în socialism, insistînd asupra esenței umanismului socialist. Tratării metafizice a acestei probleme de numeroase curente îi este opusă de autor teoria marxistă a progresului social. Înțelegerea marxistă a omului este radical deosebită de dogmatismul abstract al „esențelor umane" și absolute, ca și de relativismul care neagă orice fel de permanență umană. Omul nu poate fi conceput în afara procesului istoric concret, esența umană în ultimă instanță constituind ansamblul relațiilor sociale în dezvoltarea lor istorică. Clasicii marxism-leninismului, se arată în articol, au subliniat de nenumărate ori natura esențialmente socială a omului, a caracterului istoric și de clasă al valorilor umane, al valorilor morale. Trăsătura specific umană, relevă autorul, este munca, activitatea omului de transformare a naturii în scopuri proprii. Caracterul specific omenesc al muncii în socialism, față de celelalte orînduiri — asupra căruia se oprește autorul —, și înțelegerea generalului uman în legătură cu celelalte sfere ale vieții sociale permit înțelegerea complexă a omului, care nu poate exista în afara relațiilor sociale.

Prefacerile care au avut loc în țara noastră după 23 august 1944 în toate domeniile de activitate au deschis largi perspective și în fața literaturii. Aceste probleme sînt tratate în articolul *Eroul contemporan în proza actuală*, scris de Al. Oprea. Creația literară a parcurs un drum ascendent în cei douăzeci de ani. Evoluția prozei a fost marcată — așa cum spune autorul — de apariția unor eroi care întruchipează procese umane semnificative din viața reală. Proza noastră contemporană descrie aspecte din trecutul vieții poporului, înfățișează tipuri de luptători comuniști, precum și o serie de probleme izvorînd din lupta maselor conduse de partid pentru instaurarea și consolidarea regimului democrat-popular și construirea socialismului.

Oglindind realitățile complexe ale societății actuale din țara noastră, profundele transformări petrecute în ultimele două decenii, prozatorii romîni înfățișează oameni cu calități morale deosebite, personalități vii, în viața cărora se reflectă istoria poporului romîn cu luptele și victoriile sale.

www.dacoromanica.ro

Prin idealul etic și estetic pe care-l afirmă, proza contemporană își aduce contribuția la lupta ideologică generală care se desfășoară în prezent. Problematica nouă abordată influențează în același timp căutarea creatoare a unor modalități literare originale, bogate în conținut și idei.

Operele prozatorilor noștri, rezultat al experienței acumulate, dezbat în mod concret problema eroului constructor al societății noi, socialiste, în țara noastră, contribuind astfel la îmbogățirea trăsăturilor originale ale tipologiilor specifice literaturii realismului socialist.

Prin spicuiri din corespondența oamenilor muncii, în articolul *Socialismul este viața noastră*, I. Mitran relevă victoriile obținute în construirea socialismului de-a lungul celor două decenii de poporul nostru muncitor condus de Partidul Muncitoresc Romîn, care, prin politica sa înțeleaptă, s-a sprijinit pe masele muncitoare de la orașe și sate, a stimulat avîntul lor creator și a valorificat experiența lor inepuizabilă. Diversitatea formelor și metodelor de legătură între partid și popor — posibile numai în cadrul orînduirii noi create — s-a concretizat sub forma întîlnirilor, convorbirilor cu cadrele de partid, corespondenței etc., unde oamenii muncii au dat dovadă că-i interesează problemele cele mai variate ale construcției socialiste: industrie, agricultură, investiții bănești, cercetări științifice, activitatea sfaturilor populare, treburi obștești etc. Din spicuirea corespondenței oamenilor muncii se poate desprinde cu ușurință că cetățeni de cele mai diferite profesii scriu conducerii noastre de partid despre satisfacțiile lor morale și materiale, mulțumind pentru condițiile de trai create. Scrisorile sosite zilnic pe adresa Comitetului Central al P.M.R. și a comitetelor de partid, indiferent de problemele pe care le ridică, dovedesc unitatea dintre partid și popor, încrederea deplină a poporului în partidul său conducător.

În articolul *Răsfoind coleqțiile presei străine* (de C. Popișteanu și S. Verona) se subliniază că realizările obținute de poporul nostru au impus o schimbare radicală a rolului și locului țării noastre în viața internațională.

Dezvoltarea impetuoasă și multilaterală a țării a stîrnit interesul unor cunoscuți ziariști, oameni politici, economiști, savanți, care ne-au vizitat țara și au publicat articole și declarații în paginile a numeroase ziare occidentale. În perioada primilor ani ai puterii populare, presa burgheză a minimalizat importanța revoluției din țara noastră, contestîndu-i capacitatea de transformări social-economice. Erau numeroase relatările despre distrugerile provocate de război în care se negau posibilitățile puterii populare de a redresa economia națională. Unele ziare relatau că Romînia se îndrepta spre ruină economică. Eforturile poporului romîn pentru refacerea țării erau privite cu neîncredere. În acei ani de refacere a economiei naționale, în presa burgheză se putea întîlni și un mod de gîndire mai realist, în special după ce oamenii muncii au demonstrat — urmînd politica partidului — că pot să scoată țara din situația în care o aruncase regimul burghezo-moșieresc.

În prezent, presa occidentală recunoaște că sînt puține țările care au cunoscut o asemenea transformare radicală în mai puțin de douăzeci de ani. Ca ritm de dezvoltare, Romînia este considerată de cunoscutul ziarist american Drew Pearson ca a doua țară din lume după Japonia. Realitatea a impus presei străine să recunoască rezultatele pozitive ale planificării economiei, ale industrializării țării, ale transformării socialiste a agriculturii, ridicării nivelului de trai. Posturile de radio și gazetarii apuseni relatează despre prestigiul dobîndit de Republica Populară Romînă pe plan internațional prin politica fermă de apărare a păcii și de lărgire a colaborării între state.

La rubrica *Critică și bibliografie* sînt incluse două recenzii: Aurel Baranga relevă aspecte din realizările graficii romînești, paralel cu prezentarea volumului de artă plastică *Un veac de grafică militantă romînească*, publicat de editura „Meridiane", iar A. Strihan, M. Cernea, V. Spiridon, în *Probleme ale*

www.dacoromanica.ro

literaturii și științelor sociale în paginile revistei „Contemporanul", analizează articolele apărute în rubricile permanente ale revistei.

Prin multitudinea problemelor tratate, prin datele și aspectele minuțios analizate, articolele incluse în nr. 8 al revistei prezintă o imagine de ansamblu a realizărilor obținute pe toate tărîmurile de activitate în cei douăzeci de ani. Sînt oglindite, etapă cu etapă, transformările profunde în viața țării noastre, toate înfăptuite sub conducerea partidului de către poporul romîn — stăpîn deplin al propriei munci.

I. Boja-Trincă și *Al. Vasile*

„Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R."

X (1964), nr. 4, 176 p.

Consacrat celei de-a XX-a aniversări a eliberării Romîniei de sub jugul fascist, acest număr al revistei „Anale" înmănunchează o serie de materiale ce analizează pregătirea și înfăptuirea insurecției armate din august 1944 și prezintă marile succese obținute de oamenii muncii, sub conducerea înțeleaptă a partidului, în opera de construire a societății socialiste.

În primele pagini ale numărului este publicată *Expunerea tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej la sesiunea solemnă a Marii Adunări Naționale cu prilejul celei de-a XX-a aniversări a eliberării Romîniei de sub jugul fascist.*

Într-un studiu de sinteză, bogat în idei desprinse dintr-o analiză aprofundată a realităților de acum două decenii, Ion Popescu-Puțuri înfățișează *Însemnătatea istorică a insurecției armate din august 1944.* Pornind de la constatarea că evenimentele din august 1944 au fost urmarea și rezultatul evoluției țării noastre, a frămîntărilor sociale din perioada premergătoare războiului, autorul arată cum caracterul sîngeros, de jaf și cotropire al fascismului german, împingerea țării în războiul antisovietic împotriva voinței poporului romîn au făcut ca mișcarea de rezistență împotriva dictaturii fasciste și a invadatorilor hitleriști să se extindă și să capete încă din primii ani forme de luptă multiple. În studiu se înfățișează convingerea neclintită a comuniștilor în posibilitatea răsturnării regimului fascist, a înfrîngerii hitlerismului, activitatea de sabotare a mașinii de război germane pe care aceștia au condus-o, starea de spirit antifascistă a maselor muncitoare, aversiunea ostașilor romîni față de armata hitleristă.

Înfrîngerile suferite de Germania hitleristă în anii 1942 și 1943 din partea armatei sovietice, creșterea nemulțumirii maselor, avîntul luptei antifasciste a poporului, agravau criza politică a dictaturii militare-fasciste. În aceste condiții, cînd se iviseră simptomele care anunțau o situație revoluționară, cadrele de bază ale partidului comunist aflate în închisori, lagăre și ilegalitate, analizînd multilateral principalele probleme ale vieții partidului, ale strategiei și tacticii sale, situația internă și internațională pe tărîm politic și militar, au conceput, sub conducerea tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej, încă în vara anului 1943 planul general de răsturnare a dictaturii militare-fasciste, de scoatere a Romîniei din războiul hitlerist și de alăturare a ei coaliției antihitleriste. Menționînd că misiunea istorică de a transpune în viață acest program a revenit în mod direct partidului comunist, Ion Popescu-Puțuri a expus în continuare însemnătatea deosebită a acțiunii de înlăturare, la 4 aprilie, a elementelor trădătoare din conducerea partidului comunist, importanța realizării Frontului unic muncitoresc în aprilie 1944, atenția deosebită acordată de P.C.R. organizării și instruirii formațiunilor de luptă patriotice, politica suplă și clarvăzătoare a partidului de alianțe largi, care a dus la încheierea, în 20 iunie 1944, a Blocului național democrat, pregătirea cu minuțiozitate de către P.C.R., cu sprijinul unor generali și ofițeri superiori, a tuturor acțiunilor armate ale insurecției.

În ziua de 23 August a fost răsturnată dictatura militară-fascistă prin arestarea lui Ion

www.dacoromanica.ro

Antonescu și a membrilor guvernului fascist. În seara aceleiași zile au fost ocupate principalele instituții din București. Începînd din dimineața zilei de 24 august, formațiunile patriotice și trupele române au atacat obiectivele militare hitleriste, au desfășurat cu intensitate acțiuni de luptă antifascistă în preajma capitalei, pe Valea Prahovei, la Brașov, Bod, Turnu-Severin etc. În perioada 23—31 august, forțele insurecționale potrivit datelor prezentate în studiu au luat prizonieri peste 56 000 de ostași hitleriști, dintre care 14 generali și 1 224 ofițeri, iar peste 5 000 au fost uciși în lupte; în acest fel, au fost scoase din luptă peste 6 divizii germane, cu o mare cantitate de armament și tehnică de luptă, printre care 282 de avioane, 498 de nave fluviale și maritime, mii de tunuri, mitraliere și mașini militare, numeroase depozite de muniții și carburanți.

Insurecția armată a avut o uriașă însemnătate în istoria patriei noastre. După doborîrea dictaturii militare-fasciste, la cîrma țării a fost instaurat un guvern care, cu toate limitele sale, avea ca program: ieșirea României din războiul hitlerist, încheierea armistițiului cu statele din coaliția antihitleristă, eliberarea țării de sub jugul fascist, acordarea de drepturi și libertăți politice. Insurecția a descătușat avîntul revoluționar al maselor și, prin aceasta, a constituit începutul revoluției populare în țara noastră.

În studiu se arată că răsturnarea dictaturii militare fasciste și intrarea României în războiul antihitlerist au avut urmări adînci și pe plan extern, sub raport militar-strategic, economic, politic și moral. Armata română, alături de armata sovietică, a luptat pentru eliberarea întregului teritoriu al țării și apoi, în continuare, pînă la înfrîngerea fascismului german. Totalul forțelor române care au luat parte la înfrîngerea Germaniei hitleriste depășește cifra de 538 000 de oameni, iar pierderile pricinuite inamicului se ridică la peste 136 000 de oameni, dintre care aproape 118 000 prizonieri.

Trecerea țării noastre de partea forțelor antihitleriste se înscrie însă și ca un moment însemnat pe plan internațional. În acest sens, în studiu sînt reproduse o serie de aprecieri privind prăbușirea dispozitivului de apărare german, influența militară strategică, politică și morală a evenimentelor din august 1944 din România în special asupra țărilor din sud-estul european.

În ultima parte a studiului se arată că în perioada care a urmat insurecției din august, masele muncitoare, conduse cu fermitate și înțelepciune de partid, au înlăturat succesiv de la cîrma țării trei guverne în care miniștrii reacționari se aflau în majoritate și au impus instaurarea regimului democrat-popular, deschizînd astfel drumul unor noi cuceriri revoluționare și profunde transformări în viața economică și social-politică a României.

Un spațiu larg a fost acordat în acest număr înfățișării cu multă claritate și la un înalt nivel științific a politicii P.M.R. de construire a socialismului. În studiul cu caracter teoretic *Rolul conducător al P.M.R. în dezvoltarea economiei socialiste*, Barbu Zaharescu, după ce arată care a fost linia generală a politicii partidului în problema refacerii și dezvoltării economiei în prima etapă a revoluției populare, relevă că sarcina principală care stătea în fața partidului în perioada de după 30 Decembrie 1947 a fost construirea bazei tehnico-materiale a noii societăți. Elaborînd planul construirii socialismului potrivit învățăturii marxist-leniniste aplicate la condițiile țării noastre, partidul a pus la baza industrializării necesitatea dezvoltării cu precădere a industriei grele și, în primul rînd, a industriei constructoare de mașini. În studiu se prezintă succesele obținute de industria grea, avîntul luat de industria extractivă, de energie electrică, chimică, modul în care partidul se preocupă de valorificarea superioară a bogățiilor țării etc.

Referitor la problemele social-economice ale agriculturii, în studiu, după ce se expune linia politică stabilită de plenara C.C. al P.M.R. din 3—5 martie 1949 și felul în care indicațiile acesteia au fost aplicate consecvent în practică, se arată că succesul istoric obținut în aprilie 1962, cînd s-a terminat colectivizarea agricul

www.dacoromanica.ro

turii, s-a datorat muncii stăruitoare depuse de partid pentru a nu forța trecerea de la cultivarea individuală la cultivarea în comun a pământului înainte ca ea să fi fost temeinic pregătită, folosirii judicioase a unor forme de asociere dintre cele mai simple, ca o cale de atragere a țărănimii muncitoare pe drumul gospodăriei socialiste, faptului că partidul a știut să aplice la realitățile țării noastre politica leninistă față de chiaburime.

În ultima parte a studiului sînt tratate probleme privind ridicarea nivelului de trai material și cultural al întregului popor, se expune politica P.M.R. de colaborare frățească cu toate țările socialiste, se evidențiază preocuparea majoră a conducerii partidului de găsire a metodelor celor mai potrivite pentru îndrumarea economiei naționale, educarea oamenilor muncii, formarea noii conștiințe socialiste.

În studiul *Industrializarea țării temelia construcției socialismului în R.P.R.*, Vasile Rausser, după ce înfățișează nivelul dezvoltării economiei în anii premergători celui de-al doilea război mondial și relevă politica partidului de industrializare socialistă a țării, ilustrează succesele obținute în acest domeniu prin cifre ce arată că între 1949 și 1963 producția industrială globală a crescut de 8,78 ori, într-un ritm mediu pentru perioada 1951—1963 de 13,2%, ritm care a crescut în anii 1960—1963 la 14,9%. În continuare sînt prezentate date concludente privind dinamica producției globale industriale, dezvoltarea fiecărei ramuri industriale și, în mod armonios, a tuturor regiunilor țării, ridicarea nivelului tehnic, creșterea productivității muncii (în 1963 era de 2,7 ori mai mare decît în 1950), folosirea rațională a forței de muncă etc.

Politica Partidului Muncitoresc Romîn de dezvoltare continuă și rapidă a industriei chimice în Republica Populară Romînă este tratată într-un studiu documentat semnat de ing. Mihail Florescu, ministrul industriei petrolului și chimiei. Ca urmare a atenției deosebite acordate de partid industriei chimice, menită să valorifice la un nivel ridicat resursele naturale ale țării, să asigure agriculturii îngrășăminte chimice, iar industriei o serie de materiale importante, în anii construcției socialismului au intrat în funcțiune 35 de unități noi, întreprinderile existente au fost dezvoltate și modernizate, construindu-se 56 de secții noi. În 1963, industria chimică a fabricat peste 5 500 de produse, reprezentînd în expresie valorică 9,7% din producția globală a întregii industrii, față de 2,7% cît a reprezentat în 1938. O serie de alte date cuprinse în studiu ilustrează avîntul deosebit al industriei chimice în ultimii ani.

În planul de construire a socialismului, partidul a acordat un loc principal dezvoltării producției de energie electrică, aplicînd astfel tezele leniniste privind rolul esențial al electrificării pentru victoria noii orînduiri. Subliniind justețea acestei orientări, ing. Bujor Almășan, ministrul minelor și energiei electrice, în studiul *Înfăptuirea cu succes a planului elaborat de P.M.R. pentru electrificarea țării*, arată că la sfîrșitul anului 1964, datorită construirii unor mari hidrocentrale și termocentrale, producția de energie electrică va depăși de 22 ori pe cea realizată în 1938. În studiu sînt prezentate date interesante despre investițiile alocate acestei ramuri industriale, nivelul tehnic și puterea instalată a unor puternice hidrocentrale și termocentrale, modul în care este folosit potențialul hidroenergetic al rîurilor, însemnătatea realizării sistemului energetic unic național, importanța obiectivelor aflate în construcție.

Gh. Matei semnează un studiu cu caracter de sinteză, intitulat *Alianța dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare — temelia orînduirii democrat-populare*, întocmit pe baza monografiei în manuscris elaborate de Institutul de istorie a partidului, *Alianța dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare în Romînia. Însemnătatea și rolul ei istoric*. După ce înfățișează tradițiile seculare de luptă ale țărănimii, pe care s-au sprijinit clasa muncitoare și partidul său în făurirea alianței muncitorești-țărănești, autorul insistă asupra modului în care s-a închegat această alianță în lupta pentru reforma agrară din 1945 și

www.dacoromanica.ro

s-a consolidat în procesul desăvîrşirii revoluţiei burghezo-democratice, a apărării ţărănimii de elementele exploatatoare. O dată cu trecerea la construirea socialismului, în condiţiile deosebit de complexe ale transformării socialiste a agriculturii — prezentate pe larg în studiu —, alianţa muncitorească-ţărănească s-a ridicat pe o treaptă mai înaltă, în prezent cele două clase prietene, clasa muncitoare şi clasa ţărănimii colectiviste, împreună cu intelectualitatea, luptînd sub conducerea partidului pentru desăvîrşirea construcţiei socialismului.

În ultima parte a numărului, la rubrica *Pe locurile unde s-a desfăşurat insurecţia armată din august 1944*, sînt inserate scurte materiale înfăţişînd episoadele eroice din timpul insurecţiei armate la Băneasa — Otopeni (semnat de comandor în rezervă Dobre Teodor), Cotroceni (general-maior în rezervă Ionescu Dan), Valea Prahovei (general-maior în rezervă Zotter Toma), Braşov (colonel în rezervă Chiriţă Atanase), Călăraşi (colonel în rezervă Damiescu Constantin), Cernavoda (lt-col. în rezervă Navasart S. Florin), Giurgiu (căpitan de rangul I în rezervă Marinescu Vasile), Turnu-Severin (general-maior în rezervă Gaşpar Ioan), Timişoara (colonel în rezervă Galgoţi Alexandru), pe văile Mălin şi Suha (colonel în rezervă Teodorescu Nistor), Elaborate de către ofiţeri superiori participanţi la acele evenimente, pe baza folosirii judicioase a surselor documentare de arhivă, în parte puţin cunoscute şi chiar inedite, aceste scurte expuneri pun în evidenţă patriotismul fierbinte al ostaşilor armatei romîne, al luptătorilor din formaţiunile patriotice, care, la chemarea partidului şi cu sprijinul întregului popor, au luptat eroic în zilele insurecţiei împotriva trupelor hitleriste, pentru eliberarea ţării noastre. Prin faptele de eroism pe care le relatează, aceste materiale, deşi scrise într-un stil sobru, se citesc cu o vie emoţie.

Studiile şi materialele publicate în acest număr al revistei „Anale", avînd un remarcabil nivel ştiinţific şi politic, cuprinzînd o sferă largă de probleme, aduc o reală contribuţie la înţelegerea mai deplină a măreţelor evenimente care au avut loc în viaţa poporului nostru în ultimii 20 de ani.

Gr. Chiriţa

„Revista de filozofie"

XI (1964), nr. 1, p. 441 578

Dedicat celei de-a XX-a aniversări a eliberării Romîniei de sub jugul fascist, numărul „Revistei de filozofie" pe care-l prezentăm cuprinde rezultate din cercetarea dezvoltării gîndirii sociale, politice şi filozofice din ţara noastră după 23 August 1944.

Dezvoltarea impetuoasă a ştiinţei contemporane apropie ştiinţa tot mai mult de caracteristicile unui proces social de producţie, o transformă într-o „forţă nemijlocită de producţie", Dezvoltarea, orientarea şi valorificarea cercetării ştiinţifice depind profund de orînduirea socială în care au loc. Pe această linie, acad. Ilie Murgulescu subliniază în studiul *Rolul ştiinţei în societatea socialistă* că numai în orînduirea socialistă se creează condiţiile cele mai bune pentru dezvoltarea larga şi nestingherită a ştiinţei.

În Romînia socialistă spre deosebire de trecut, cînd cercetarea ştiinţifică se caracteriza prin lipsa de finalitate şi prin indiferenţa faţă de valorificarea rezultatelor şi cînd s-au putut dezvolta numai unele ramuri ale ştiinţei, nelegate de baza materială —, ştiinţele cunosc o mare înflorire. Sub îndrumarea partidului, cercetarea ştiinţifică a fost fundamental reorganizată şi orientată spre rezolvarea sarcinilor construcţiei socialismului în ţara noastră. În cele 78 de unităţi de cercetare ale Academiei şi departamentale existente în prezent, îşi desfăşoară activitatea circa 4 500 de cercetători.

În condiţiile producţiei moderne, ştiinţa participă tot mai mult la procesul de producţie, eea ce are ca rezultat dezvoltarea producţiei bunurilor materiale şi solicită totodată un

www.dacoromanica.ro

număr din ce în ce mai mare de cercetători şi oameni de ştiinţă. Scara uriaşă la care se desfăşoară cercetarea ştiinţifică modernă — prin forţele umane şi mijloacele materiale angajate — au creat problema asigurării eficienţei sociale maxime a activităţii ştiinţifice. Acad. I. Murgulescu arată că planificarea cercetării ştiinţifice, singura în stare să rezolve problema, trebuie să aibă în vedere: a) stabilirea tematicii şi corelarea ei cu cerinţele social-economice; b) profilarea reţelei de cercetare; c) un sistem de recrutare, specializare şi perfecţionare a cadrelor; d) crearea bazei materiale a cercetării şi finanţarea unităţilor ştiinţifice, proporţional cu sarcinile de cercetare; e) măsuri pentru o cît mai deplina valorificare a rezultatelor cercetării.

Planificarea cercetării ştiinţifice poate fi completă şi multilaterală numai în socialism. „Planificarea cercetării în condiţiile socialismului arată autorul — rezolvă, o dată cu coordonarea strictă a dezvoltării ştiinţei cu necesităţile societăţii, şi problema creării celor mai favorabile condiţii pentru progresul ştiinţei" (p. 449). Autorul subliniază responsabilitatea deosebită care revine omului de ştiinţă în alegerea problemelor şi temelor, ridicarea nivelului cercetării, profilarea unităţilor de cercetare ştiinţifică, repartizarea economică şi echilibrată a forţelor de cercetare, pregătirea noilor cadre de cercetare şi valorificarea eficientă a rezultatelor ştiinţei. Ştiinţei — al cărei rol în lume creşte o dată cu dependenţa ei faţă de societate — îi revine un rol important în dezvoltarea omenirii pe calea progresului şi socialismului. Autorul prezintă succint, în încheiere, sarcinile actuale ale cercetării din ţara noastră, pe ramuri şi discipline ştiinţifice.

În partea introductivă a studiului *Determinismul social şi caracterul ştiinţific al politicii Partidului Muncitoresc Romîn*, C. Vlad pune în evidenţă modul nou, calitativ deosebit în care se realizează determinismul social în socialism, faţă de orînduirile presocialiste. Legile obiective de dezvoltare ale societăţii acţionează într-un cadru social nou — unitatea societăţii socialiste. Determinismul social capătă trăsături noi şi prin acţiunea unui factor subiectiv — activitatea creatoare, conştientă a maselor a cărei forţă conducătoare este partidul marxist-leninist. Autorul subliniază importanţa deosebită pentru teoria şi practica revoluţionară a recunoaşterii temeiului obiectiv al proceselor sociale şi a recunoaşterii rolului imens, crescînd al factorului subiectiv ca aspect necesar, legic al dezvoltării. Modul şi eficacitatea folosirii legilor dezvoltării depind în mare măsură de însuşirea de către mase a politicii partidului. Prin politica sa ştiinţifică, partidul marxist-leninist reprezintă principalul exponent conştient al dezvoltării. Politica Partidului Muncitoresc Romîn, profund ştiinţifică, lipsită de subiectivism şi voluntarism, constituie un *program de luptă realist*, alcătuit pe baza studierii cerinţelor fiecărei etape de dezvoltare, a realităţilor concret-istorice ale ţării noastre în dinamica lor. Din activitatea teoretică şi practică revoluţionară a partidului, C. Vlad analizează cîteva momente — orientarea spre insurecţia armată şi înfăptuirea ei, activitatea pentru dezvoltarea cuceririlor revoluţionare, şi în special pentru rezolvarea problemei puterii, ca şi politica economică a partidului în construirea socialismului — prin care se vădeşte politica ştiinţifică a partidului şi importanţa factorului subiectiv pentru realizarea cerinţelor obiective ale legilor de dezvoltare ale societăţii. Marile succese obţinute de poporul nostru pe drumul construirii noii societăţi socialiste — se arată în încheierea articolului constituie rezultatele însuşirii şi înfăptuirii de către masele muncitoare a politicii ştiinţifice a Partidului Muncitoresc Romîn.

În studiul *Gîndirea social-politică şi analiza procesului revoluţionar*, Mihail Cernea înfăţişează din punctul de vedere al gîndirii social-politice modul în care în documentele partidului nostru au fost analizate, caracterizate şi sintetizate unele probleme ale insurecţiei şi desfăşurării revoluţiei populare din Romînia. Analiza marxist-leninistă a fenomenului istoric permite degajarea generalului din varietatea particularului istoric, asigură

www.dacoromanica.ro

dezvoltarea reciproca, dialectic condiționată a teoriei și practicii revoluționare. Autorul arată că P.M.R., aplicînd în mod creator învățătura marxist-leninistă la condițiile concrete ale țării noastre în fiecare etapă, a expus în documentele sale teze și idei profunde, rezultate dintr-o minuțioasă muncă științifică de analiză, interpretare și generalizare teoretică a unui vast material faptic. În studiu se arată că documentele de partid referitoare la problemele teoretice ale insurecției armate, ale dezvoltării și consolidării cuceririlor revoluționare, ale trecerii de la o etapă la alta a revoluției printr-un proces revoluționar unitar relevă temeinica pregătire teoretică a partidului nostru, constituie strălucite exemple ale caracterului profund creator al gîndirii sale strategice și tactice. Permanenta analiză de către conducerea partidului a situației sociale și politice, a evoluției raporturilor de forțe sociale din țară a permis partidului să ducă o politică puternic ancorată în realitățile și condițiile țării noastre, o politică de folosire practică și potențială a tuturor posibilităților pentru victoria revoluției socialiste.

Unul din factorii care determină dinamismul caracteristic societății noastre socialiste îl constituie unitatea social-politică și ideologică a întregului nostru popor. Analiza acestui factor și a dinamicii lui este realizată în studiul *Baza social-economică a unității poporului* de Sergiu Tamaș. Unitatea poporului este realizată pe baza obiectivă a unității economice a societății socialiste și se dezvoltă o dată cu ea. Prin încheierea colectivizării agriculturii, țărănimea a devenit o clasă stabilă, omogenă și unitară. Alianța muncitorească-țărănească a intrat într-o etapă nouă al cărei fundament obiectiv îl constituie dezvoltarea multilaterală a bazei tehnice-științifice a socialismului la sate, iar elementul subiectiv îl constituie transformarea continuă a conștiinței sociale a țărănimii. În socialism, prin lichidarea claselor antagoniste, se face principalul pas spre omogenizarea societății

latură fundamentală a procesului de întărire a unității poporului. Procesul de omogenizare a societății, care începe în socialism, dar va fi desăvîrșit în comunism, este un proces neîntrerupt, la care contribuie dezvoltarea bazei tehnice-materiale a socialismului la orașe și sate și revoluția culturală, asigurîndu-se, pe această cale, continua apropiere dintre oraș și sat, dintre munca fizică și cea intelectuală. Autorul arată în încheiere că unitatea poporului nostru, făurită în jurul partidului clasei muncitoare, demonstrează că politica partidului reprezintă interesele tuturor oamenilor muncii.

Acad. C. Ionescu-Gulian subliniază în prima parte a studiului *Valorificarea tradițiilor gîndirii sociale și filozofice progresiste din țara noastră* necesitatea și criteriile valorificării tradițiilor progresiste ale gîndirii sociale și filozofice din Romînia. Valorificarea gîndirii progresiste românești constituie o sarcină a revoluției culturale, a făuririi culturii noi socialiste. Ea a devenit posibilă și necesară numai în anii revoluției populare, pe baza aplicării principiilor metodologice marxist-leniniste în studierea istoriei filozofiei.

Selectarea, preluarea critică și rezolvarea problemelor influențelor ideologice ale concepțiilor, lucrărilor și manifestărilor științifice și social-politice trebuie făcute în lumina învățăturii marxist-leniniste, pentru a stabili valoarea fiecăreia dintre ele și aportul fiecărui gînditor progresist în istoria culturii naționale, în dezvoltarea gîndirii progresiste din țara noastră. În partea a doua a studiului, acad. C. Ionescu-Gulian trece în revistă principalele realizări obținute pînă în prezent de cercetătorii marxiști-leniniști în valorificarea gîndirii progresiste din Romînia, subliniind, în încheiere, sarcinile de viitor în acest domeniu.

Niculae Bellu, în studiul *Valoarea și sensul libertății morale în tradiția revoluției noastre*, și-a fixat drept cadru cronologic pentru cercetare perioada luptei pentru instaurarea puterii populare. Nu întîmplător însă, pentru că deși scurtă, această perioadă, în care se produce o răsturnare revoluționară a vechilor valori morale și apar noile valori, calitativ deosebite, permite autorului să facă observații care interesează în egală măsură pe filozofi, istorici și sociologi. Autorul subliniază că

www.dacoromanica.ro

revoluția se poate realiza numai prin ieșirea maselor, a dominaților, de sub tutela morală a claselor dominante, prin încălcarea acestei tutele. Pornind de la premisa că prin „manifestarea lipsei de respect pentru vechile autorități începe orice înnoire pe planul valorilor morale" (p. 509) și analizînd datele asupra stării morale în Rominia în ajunul insurecției, autorul subliniază starea de spirit nouă care se dezvoltă în masa muncitorilor, soldaților, intelectualilor, conturarea tot mai precisă în acest sens a ideii acțiunii, a posibilității și necesității ei. N. Bellu pune în evidență înaltul spirit moral insurecțional al poporului și armatei și factorii care l-au determinat.

Din expunerea autorului privind cele două laturi ale procesului revoluționar pe planul ethosului — una negatoare a vechilor valori și alta constructivă , reținem observația interesantă că, în condițiile noastre specifice, după victoria insurecției armate, încă de la început s-a produs o îmbinare cu o maximă suplețe a acțiunilor constructive cu cele distructive, înregistrîndu-se „absența notei dominant-distructive în cursul revoluției noastre", reducîndu-se la minimum fenomenele nocive, erupțiile anarhice și indisciplina socială (p. 515). Aceleași împrejurări, în primul rînd sarcina sprijinirii cu toate forțele a frontului antihitlerist, au determinat ca clasa muncitoare să-și asume răspunderea producției, să asigure disciplina producției, au determinat ca fenomenul de eliberare pe plan etic să înceapă cu un pas înaintea celui economic și politic.

Radu Stoichiță și Petre Bieltz prezintă în studiul *Douăzeci de ani de dezvoltare a logicii în țara noastră* principalele rezultate ale cercetărilor din acest domeniu în anii puterii populare, subliniind caracterul original și valoarea acestor cercetări.

Pe coordonatele tendințelor procesului de urbanizare din țara noastră și ale funcțiilor localităților urbane în condițiile actuale și în perspectivă, arh. Anton Moisescu prezintă, în studiul *Aspecte sociologice și estetice actuale ale urbanismului*, realizările și sarcinile arhitecților și urbaniștilor noștri în amenajarea și dezvoltarea orașelor, în deplin acord cu multiplele cerințe ale vieții moderne, în concordanță cu necesitățile sociale și estetice reclamate de societatea socialistă.

Comunicarea *Nivelul cultural-tehnic și dezvoltarea personalității oamenilor muncii din agricultură* de Drăgan Stoianovici este întocmită pe baza cercetării unor materiale concrete din presă și din cîteva unități agricole socialiste din regiunile Oltenia și Banat. Autorul demonstrează, prin comparația unor observații și anchete din perioada antebelică cu informațiile rezultate din cercetarea proprie și anchetele noi, dezvoltarea personalității țăranilor colectiviști sub acțiunea dezvoltării bazei tehnice-materiale a socialismului la sate și a revoluției culturale.

Numărul prezentat al revistei se încheie cu o rubrică de critică și bibliografie, în care sînt recenzate lucrările *Metodă și sistem la Hegel*, vol. II, de acad. C. I. Gulian, *Probleme de logică dialectică în filozofia lui G. W. F. Hegel*, vol. II, de Pavel Apostol, și lucrarea colectivă *Profilul spiritual al clasei muncitoare în socialism. Pe baza unor cercetări sociologice în uzine.* Rubrica conține de asemenea un scurt buletin bibliografic.

Numărul festiv al „Revistei de filozofie" se înscrie cu succes printre manifestările cu care cercetătorii științifici, alături de întregul nostru popor, au întîmpinat cea de-a XX-a aniversare a eliberării Rominiei de sub jugul fascist.

I. Chiper

„Probleme economice"
XVII (1964), nr. 8, 232 p.

A XX-a aniversare a eliberării patriei noastre de sub jugul fascist s-a făcut simțită din plin în fiecare sector de activitate. În cinstea acestei măreți sărbători, ca și alte reviste de specialitate, revista „Probleme economice" a scos un număr festiv, cu un bogat conținut de probleme.

www.dacoromanica.ro

Editorialul *A XX-a aniversare a eliberării patriei* este consacrat insurecției armate din august 1944, în care se face totodată și bilanțul luminos al înfăptuirilor poporului nostru în anii puterii populare. Insurecția armată din august 1944 a deschis o nouă epocă în istoria țării noastre, a marcat începutul revoluției democrat-populare. În cei douăzeci de ani care au trecut de la eliberarea patriei noastre de sub jugul fascist, poporul nostru, condus de Partidul Muncitoresc Romîn, și-a consacrat întreaga sa energie creatoare în direcția înfăptuirii unui vast și complex program de ridicare economică și culturală a țării, menit să înfăptuiască noua societate socialistă. În editorial se arată că traducerea în fapt a politicii leniniste a partidului de industrializare socialistă a țării a asigurat dezvoltarea întregii economii naționale, și în primul rînd a industriei grele, cu pivotul ei, industria constructoare de mașini. O expresie grăitoare a politicii partidului este volumul investițiilor alocate economiei noastre naționale, care în perioada anilor 1950—1963 s-a ridicat la peste 252 de miliarde de lei (din care 132 de miliarde în industrie, 40,2 miliarde în agricultură, 22,6 miliarde în transporturi).

Dezvoltarea complexă a producției industriale și agricole, a transporturilor, comerțului și telecomunicațiilor a atras după sine creșterea rapidă a venitului național, care din 1950 pînă în 1963 s-a mărit de 3,3 ori; de aici largile posibilități de înfăptuire a unui vast program de măsuri pentru îmbunătățirea nivelului de trai al populației. În editorial sînt subliniate și realizările obținute în domeniile culturii, științei și artei, precum și succesele dobîndite pe tărîm internațional, Romînia bucurîndu-se astăzi de un prestigiu crescînd în viața internațională.

Acad. Vasile Malinschi semnează un amplu și documentat studiu despre *Politica Partidului Muncitoresc Romîn de construire a socialismului*. Caracteristicile politicii Partidului Muncitoresc Romîn, cu efecte atît de rodnice pentru dezvoltarea țării, au constat, după cum se subliniază în articol, în înfăptuirea consecventă a industrializării țării, a transformării socialiste a agriculturii, a revoluției culturale.

Pornind de la o analiză profundă a structurii social-economice a Romîniei, Partidul Muncitoresc Romîn a elaborat un vast program pentru asigurarea progresului țării, pentru lichidarea stării de înapoiere economică. Autorul subliniază că industrializarea țării este astfel orientată de partid, încît să ducă la dezvoltarea multilaterală și armonioasă a economiei noastre pe o linie mereu ascendentă și în ritm rapid. În vederea atingerii acestui scop, eforturile au fost și sînt concentrate către ramurile și subramurile industriei grele legate de progresul tehnic în condițiile revoluției tehnico-științifice contemporane. Este subliniată greutatea specifică a industriei în crearea produsului social total, care în 1963 a reprezentat o pondere de 56,2% față de 39% în anul 1938, iar în formarea venitului național 47% față de 30,8%.

Autorul se oprește și asupra dezvoltării intensive și complexe a agriculturii țării noastre. În martie 1949, Plenara C.C. al P.M.R. a trasat un vast program de reorganizare socialistă a satului, a cărui aplicare consecventă a dus la colectivizarea agriculturii. Caracteristic pentru transformarea socialistă a agriculturii a fost înaintarea treptată, continuă, pe măsura convingerii țărănimii de a merge pe drumul agriculturii socialiste și pe măsura creării bazei tehnice materiale necesare. În martie 1959 a fost interzisă darea în parte sau în arendă a terenurilor agricole, s-a interzis orice fel de exploatare a muncii străine în agricultură, iar terenurile care depășeau puterea de muncă a chiaburilor au fost trecute în folosința unităților agricole socialiste. Aceasta a constituit un exemplu de aplicare creatoare a învățăturii marxist-leniniste în condițiile țării noastre. Procesul de colectivizare a agriculturii s-a încheiat cu aproape 4 ani mai devreme decît stabilise Congresul al III-lea al P.M.R. După terminarea colectivizării, P.M.R. a promovat o nouă concepție organizatorică originală a conducerii agriculturii, înființînd Consiliul Superior

www.dacoromanica.ro

al Agriculturii, consiliile agricole regionale și raionale, organe menite să rezolve cu succes sarcinile corespunzătoare noii etape de dezvoltare.

În încheiere, acad. V. Malinschi se oprește în studiul său și asupra impetuoasei dezvoltări a învățământului de toate gradele, a științei și artei.

În articolul *Perfecționarea continuă a planificării — factor important pentru înfăptuirea politicii economice*, Roman Moldovan, membru corespondent al Academiei R.P.R., se ocupă în prima parte de dezvoltarea planificării economiei în perioada construirii socialismului, iar în a doua parte de aceeași problemă în etapa desăvîrșirii construcției socialismului.

Imediat după naționalizarea principalelor mijloace de producție a luat ființă Comitetul de Stat al Planificării, organ creat ca să asigure conducerea unitară, planificată a economiei. Îndeplinirea primelor două planuri anuale de stat a permis acumularea unei experiențe necesare în vederea trecerii la o planificare pe un termen mai lung, care și-a găsit oglindirea în planul cincinal 1951—1955, în planul de electrificare a țării (1951—1960) și în Directivele Congresului al II-lea al P.M.R. (1956—1960). Autorul subliniază faptul că în perioada de trecere de la capitalism la socialism, planificarea nu e posibilă decît în limitele sectorului socialist. În anul 1951 au fost înființate secțiuni de planificare la fiecare regiune, iar după un an secțiuni raionale și orășenești. Sînt amintite și măsurile luate în 1957 pentru îmbunătățirea conducerii economiei locale, cînd s-au stabilit sarcinile de bază ale sfaturilor populare în domeniul planificării.

După victoria definitivă a socialismului, s-a trecut, sub îndrumarea partidului, la elaborarea planului economic pe anii 1960—1965. În noua etapă de dezvoltare economică au apărut forme noi ale participării maselor la elaborarea planurilor de stat. Au luat ființă comisiile economice pe lîngă comitetele regionale de partid în vederea elaborării proiectului de directive pe anii 1960—65. Mai apoi a fost creat consiliul economic, care să ajute Consiliul de Miniștri în rezolvarea problemelor economice curente. În articol se subliniază faptul că planul elaborat de statul nostru democrat-popular are la bază o temeinică fundamentare științifică, că el ține seama de cele mai avansate cuceriri ale științei și tehnicii.

Într-un studiu aprofundat, *Victoria deplină și definitivă a socialismului*, I. Rachmut, membru corespondent al Academiei R.P.R., analizînd marile și multiplele transformări și realizări obținute de poporul nostru muncitor în cei douăzeci de ani, scoate în evidență caracterul definitiv și deplin al victoriei socialismului în țara noastră. Autorul demonstrează, pe baza unor date concrete, că socialismul a învins în toate domeniile vieții: în domeniul economic, politic și social, în conștiința oamenilor, în cultură și în artă etc. Aceste succese au fost posibile datorită promovării de către P.M.R. a unei politici cu adevărat științifice.

Practica istorică a confirmat pe deplin justețea tezei marxist-leniniste după care alianța clasei muncitoare cu masele principale ale țărănimii și alte pături de oameni ai muncii constituie o lege generală a revoluției și construcției socialiste. Această problemă este abordată în studiul *Alianța muncitorească-țărănească — baza socială a orînduirii noastre*, semnat de E. Hutira și Fl. Balaure. După ce înfățișează politica Partidului Comunist din Romînia în problema alianței muncitorești-țărănești înainte de 23 August 1944, autorii arată că după victoria insurecției armate au fost create condiții noi, deosebit de favorabile pentru desfășurarea organizată a luptei țărănimii sub conducerea clasei muncitoare. Pe această linie se înscrie înfăptuirea reformei agrare, reformă realizată în mod nemijlocit de masele țărănimii muncitoare cu participarea activă și sub conducerea clasei muncitoare. După înfăptuirea reformei agrare, partidul s-a preocupat neabătut de consolidarea alianței muncitorești-țărănești, aplicînd creator învățătura marxist-leninistă la realitățile existente în satele țării noastre.

După istorica plenară din 3—5 martie 1949 a C.C. P.M.R., țărănimea a pășit pe drumul transformării socialiste a agriculturii, în primăvara anului 1962 agricultura colectivizată

www.dacoromanica.ro

cuprinzînd întreaga țară. Autorii subliniază că relațiile dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare au intrat, în perioada desăvîrșirii construcției socialismului, într-o etapă nouă a dezvoltării lor, a cărei caracteristică este „consolidarea continuă a trăsăturilor socialiste ale noii clase a țăranilor colectiviști" (p. 70).

Simion Țaigăr, președintele Comitetului de stat pentru problemele de muncă și salarii, în studiul *Folosirea principiului cointeresării materiale în construcția socialistă*, pe baza unui bogat material statistic, judicios interpretat, demonstrează justețea politicii P.M.R. în folosirea principiului cointeresării materiale a oamenilor muncii în construcția socialistă. În prima parte, autorul se oprește asupra cointeresării materiale în sectorul de stat, ce se realizează cu ajutorul sistemului socialist de salarizare. În partea a doua a articolului, S. Țaigăr se ocupă de cointeresarea materială în sectorul socialist-colectivist. Sînt expuse pe larg măsurile de stimulare a creșterii productiei agricole (acordarea de credite, de sprijin agrozootehnic, deservirea cu tractoare, aprovizionarea cu îngrășăminte chimice, introducerea sistemului de contractări etc.), precum și unele rezultate concrete obținute în diferite gospodării colective.

Pe baza a numeroase date statistice, Vasile Rausser a alcătuit un studiu interesant despre *Industrializarea și schimbările structurale în economia Rominiei* în anii puterii populare. Autorul se oprește mai întîi asupra ritmului înalt de creștere a producției industriale și schimbarea locului industriei în ansamblul economiei naționale. Producția industrială a țării din anul 1938 a fost realizată în 1963 în mai puțin de 50 zile, iar în 1965 ea se va realiza în circa 40 zile. Greutatea specifică a industriei în producerea venitului național s-a ridicat de la 30,8 în 1938 la 48,1% în 1963. Cu date edificatoare, autorul abordează problema dezvoltării cu prioritate a industriei grele și modificările în structura producției industriale. În același fel se demonstrează că industrializarea și dezvoltarea armonioasă a forțelor de producție au loc pe întreg teritoriul țării. Referindu-se la faptul că industrializarea țării a produs modificări în structura populației, autorul arata că ponderea populației ocupate în industrie și construcții a crescut de peste 2,3 ori în perioada analizată. Datorită aceluiași factor, schimbări s-au produs și în comerțul exterior, volumul comerțului crescînd în anii 1951—1963 de circa 4,25; sînt de asemenea analizate și modificările în structura acestuia.

Un scurt dar interesant articol privind *Proporționalitatea în dezvoltarea sectoarelor I și II ale producției sociale* semnează Ion Răvar. În articol se demonstrează cu date concrete că dezvoltarea cu precădere a sectorului I (producția mijloacelor de producție) a creat condițiile necesare dezvoltării bazei tehnico-materiale a industriei bunurilor de consum și a agriculturii, a creat posibilitatea sporirii producției sectorului II (producția bunurilor de consum) și, pe această bază, asigurarea creșterii nivelului de trai al poporului.

Rolul hotărîtor în dezvoltarea tuturor ramurilor economiei naționale îl are industria socialistă și, în primul rînd, industria producătoare de mijloace de producție. Conducerea planificată a economiei cere însă stabilirea unor proporții care să asigure o dezvoltare unitară și armonioasă. Mircea Bulgaru, în baza unei bogate documentații, abordează tema privind *Îmbinarea armonioasă a industriei și agriculturii*. Asigurarea unei corelații juste între ritmul de dezvoltare a industriei și agriculturii se înfăptuiește prin politica de investiții a statului; un aspect al acestei corelații îl constituie și repartizarea forței de muncă între aceste două ramuri. În încheiere, autorul se oprește și asupra legăturilor economice dintre industrie și agricultura.

P.M.R. a acordat o atenție deosebită dezvoltării armonioase a tuturor regiunilor țării, ridicării acelora care în trecut fuseseră înapoiate, înfăptuirii unei repartizări teritoriale socialiste a forțelor de producție. De această problemă se ocupă Mircea Biji în studiul *Dezvoltarea regiunilor țării și influența ei asupra structurii populației*. În prima parte a articolului se analizează pe larg problema industrializării și creșterea potențialului economic

www.dacoromanica.ro

al regiunilor țării. Studiul cuprinde numeroase tabele statistice privind situația regiunilor țării, după procentul populației, după proporția salariaților la 1 000 de locuitori, după greutatea specifică în producția globală industriala a țării, după greutatea specifică a regiunilor în totalul investițiilor, cît și pe cap de locuitor, după repartizarea investițiilor între sfera producției materiale și sfera neproductiva, dinamica producției pe regiuni etc. În a doua parte a studiului, autorul analizează consecințele demografice ale îmbunătățirii repartizării teritoriale a forțelor de producție (creșterea populației după surse, evoluția imigrației în cadrul regiunilor și a celei interregionale, repartizarea populației pe grupe principale de vîrstă etc.).

De la o agricultură extensivă și unilaterală la o agricultură intensivă și multilaterală este titlul studiului semnat de Nicolae Giosan, membru corespondent al Academiei R.P.R. Autorul dovedește, prin folosirea unor materiale statistice, justețea politicii partidului de transformare a agriculturii din țara noastră. Principalele probleme abordate sînt caracterul extensiv și unilateral al producției agricole din trecut, dezvoltarea intensivă a agriculturii țării noastre, cît și dezvoltarea multilaterala a producției agricole socialiste în anii regimului democrat-popular. Un singur exemplu din numeroasele date în studiu și numai pe o anumită tema este edificator în problema abordată: suprafața de cereale a scăzut de la 8 193,9 mii ha în 1938 la 6 800,4 mii ha în anii 1961 1963: datorită însă procesului de intensificare și dezvoltare multilaterala, producția totala a crescut cu 2 226,1 mii tone.

Succesele obținute pe tarîmul economici naționale, sporirea venitului național au dat și dau partidului și guvernului posibilitatea ridicarii în mod sistematic a nivelului de trai material și cultural al poporului. De această problema se ocupă Manea Mănescu, membru corespondent al Academiei R.P.R., într-un amplu și documentat studiu, intitulat *Creșterea permanentă a nivelului de trai material și cultural al populației*. Mai întîi, autorul prezintă situația nivelului de trai în perioada antebelică, iar după aceea trece în revistă principalele măsuri luate pe linie de stat în vederea ridicării nivelului de trai al poporului. Autorul arată că peste 3/4 din venitul național este pus în mod direct la dispoziția oamenilor muncii. Sporirea permanentă a veniturilor a avut ca urmare directă ridicarea continuă a consumului populației. Autorul dă date semnificative privitoare la creșterea desfacerilor de mărfuri. În articol este scos în evidență și faptul că nivelul de trai al celor ce muncesc nu este determinat numai de veniturile și consumul oamenilor muncii, ci și de cheltuielile pe care statul le face pentru învățămînt, ocrotirea sănătății, asigurările sociale, pensii, construcții de locuințe etc. Fiecare din aceste probleme este concretizată prin numeroase date statistice.

Ultimul articol al revistei, semnat de M. A. Lupu, se ocupă de *Politica economică a partidului în prima etapă a revoluției populare*. Autorul subliniază mai întîi lupta P.C.R. imediat după 23 August 1944 pentru desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice în țara noastră, cînd se impunea înfăptuirea unei largi reforme agrare. Zdrobind încercările partidelor „istorice" de a submina înfăptuirea reformei agrare, partidul comunist a chemat masele țărănești, care, ajutate de muncitori, au pornit la realizarea reformei. În partea a doua a articolului este înfățișată lupta dusă de clasa muncitoare, sub conducerea partidului său, pentru refacerea și dezvoltarea economiei naționale. Conferința națională a P.C.R. din octombrie 1945 — se arată în articol — a elaborat un larg program de refacere și dezvoltare a economiei pe ansamblu și pe ramuri. Sînt relatate de asemenea și măsurile anticapitaliste luate de guvernul dr. Petru Groza, ca reforma monetară din august 1947, cît și pregătirea condițiilor pentru trecerea la o economie socialistă.

Prin problemele abordate multilateral, nr. 8 al revistei „Probleme economice" contribuie din plin la cunoașterea de către oamenii muncii a politicii economice promovate de către P.M.R.

M. Rusenescu

www.dacoromanica.ro

„Studii", revistă de istorie, publică în prima parte studii, note și comunicări originale, de nivel științific superior, din domeniile istoriei medii, moderne și contemporane, universale și a României. În partea a doua a revistei — de informare științifică — sumarul este completat cu rubricile: *Probleme ale istoriografiei contemporane* (studii documentare), *Discuții*, *Viața științifică*, *Recenzii*, *Revista revistelor*, *Însemnări*, în care se publică materiale privitoare la manifestări științifice din țară și străinătate și sînt prezentate cele mai recente lucrări și reviste de specialitate apărute în țară și peste hotare.

NOTĂ CĂTRE AUTORI

Autorii sînt rugați să trimită studiile, notele și comunicările, precum și materialele ce se încadrează în celelalte rubrici, dactilografiate la două rînduri, trimiterile infrapaginale fiind numerotate în continuare. De asemenea documentele vor fi dactilografiate, iar pentru cele în limbi străine se va anexa traducerea. Ilustrațiile vor fi plasate la sfîrșitul textului.

Numele autorilor va fi precedat de inițială. Titlurile revistelor citate în bibliografie vor fi prescurtate conform uzanțelor internaționale.

Autorii au dreptul la un număr de 50 de extrase gratuit.

Responsabilitatea asupra conținutului materialelor revine în exclusivitate autorilor.

Corespondența privind manuscrisele, schimbul de publicații etc. se va trimite pe adresa Comitetului de redacție, bd. Aviatorilor nr. 1, București.

www.dacoromanica.ro

ERATĂ

Pag.	rîndul:	în loc de:	se va citi:
713	25 de sus	nu	un
718	7 de jos	de	pe
754	11 de sus	subscrise bonurilor	subscrie bonurile
766	3 „ „	populația	populație
766	6 de jos	I Mircea	Minea
801	24 de sus	garda, 27,53,46,	gardi, 27,53,46 sovietic
826	2 „ „	I. A. R.	I. O. R.
862	3 de jos	Hughsetton-Watson	Hugh Setton-Watson
946	21 dr. sus	septembrie	octombrie
947	24 „ sus	socială	socialistă

www.dacoromanica.ro

LUCRĂRI APĂRUTE ÎN EDITURA ACADEMIEI R.P.R.

* * * **Istoria Romîniei**, vol. I, 1950, 831 p. cu 190 fig. + 16 pl., 45 lei; vol. II, 1962, 1 159 p. + 20 pl., 45 lei; vol. III, 1964, 1 259 p. + 11 pl., 45 lei; vol. IV, 1964, 863 p. + 16 pl., 45 lei.

* * * **Din istoria Transilvaniei**, vol. I, ed. a III-a, 336 p. + 15 pl.; vol. II, ed. a II-a, 552 p. + 1 pl., banderolate, 65,60 lei.

N. BĂLCESCU, **Opere**, IV, **Corespondenţă**, ediţie critică de Gh. Zane, 1964, 659 p., 36 lei.

C. DAICOVICIU, E. PETROVICI, GH. ŞTEFAN, **La formation du peuple roumaine et de sa langue**, „Bibliotheca Historica Romaniae 1", 1963, 67 p. + 1 pl., 3,25 lei.

C. DAICOVICIU, EM. PETROVICI, GH. ŞTEFAN, **Die Entstehung des rumänischen Volkes und der rumänischen Sprache**, „Bibliotheca Historica Romaniae 1", 1964, 75 p. + 1 hartă, 3,50 lei.

EM. CONDURACHI, **L'archéologie roumaine au XXe siècle**, „Bibliotheca Historica Romaniae 3", 1964, 104 p. + 18 pl., 7,25 lei.

EM. CONDURACHI, **The Rumanian Archaeology in the 20th Century**, 1964, 104 p. + 18 pl., 6,75 lei.

VASILE MACIU, ŞT. PASCU, DAN BERINDEI, MIRON CONSTANTINESCU, V. LIVEANU, P. P. PANAITESCU, **Introduction à l'historiographie roumaine jusqu'en 1918**, „Bibliotheca Historica Romaniae 5", 1964, 99 p., 3,75 lei.

VASILE MACIU, ŞT. PASCU, DAN BERINDEI, MIRON CONSTANTINESCU, V. LIVEANU, P. P. PANAITESCU, **Outline of Rumanian Historiography until the Beginning of the 20th Century**, „Bibliotheca Historica Romaniae 5", 1964, 99 p., 3,75 lei.

GH. ZANE, **Le mouvement révolutionnaire de 1840, prélude de la révolution roumaine de 1848**, „Bibliotheca Historica Romaniae 6", 1964, 107 p., 4 lei.

ŞTEFAN PASCU, **La révolte populaire de Transylvanie des années 1437—1438**, „Bibliotheca Historica Romaniae 7", 1964, 111 p., 4,50 lei.

ŞTEFAN PASCU, **Der transsilvanische Volksaufstand 1437—1438**, „Bibliotheca Historica Romaniae 7", 1964, 116 p., 4,75 lei.

P. P. PANAITESCU, **Obştea ţărănească în Ţara Românească şi Moldova. Orînduirea feudală**, 1964, 284 p., 12,50 lei.

* * * **Studii şi materiale de istorie contemporană**, 1962, vol. II, 508 p., 21,90 lei.

* * * **Studii şi materiale de istorie modernă**, vol. III, 1963, 543 p., 23,50 lei.

* * * **Dezvoltarea economiei Moldovei între anii 1848 şi 1864. Contribuţii**, 1963, 508 p., 28 lei.

CRITOBUL DIN IMBROS, **Din domnia lui Mahomed al II-lea. Anii 1451—1467**, ediţie de Vasile Grecu, 1963, 379 p., 19,60 lei.

PROCOPIUS DIN CAESAREEA, **Războiul cu goţii**, traducere şi introducere de H. Mihăescu, 1963, 307 p. + 2 pl., 20,40 lei.

* * * **Istoriile domnilor Ţării Româneşti de Radu Popescu Vornicul**, introducere şi ediţie critică întocmite de Constantin Greceanu, 1963, 340 p., 31 lei.

* * * **Repertoriul manuscriselor de cronici interne sec. XV—XVIII privind istoria Romîniei**, întocmite de I. Crăciun şi A. Ilieş, 1963, 504 p., 27 lei.

* * * **Documente privind Unirea Principatelor**, vol. I; **Documente interne, 1854—1857**, 1961, 783 p., 8 pl., 38,30 lei; vol. II, **Rapoartele Consulatului Austriei din Iaşi (1856—1859)**, 1959, 552 p., 32,30 lei; vol. III, **Corespondenţa politică (1855—1859)**, XLVIII + 703 p., 34 lei.

* * * **Documente privind istoria Romîniei. Răscoala din 1821 — Izvoare narative**, vol. V, 1962, 628 p., 23,40 lei.

I.P. „Informaţia" — c. 4124

43 856

Lei 15.-

www.dacoromanica.ro